POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

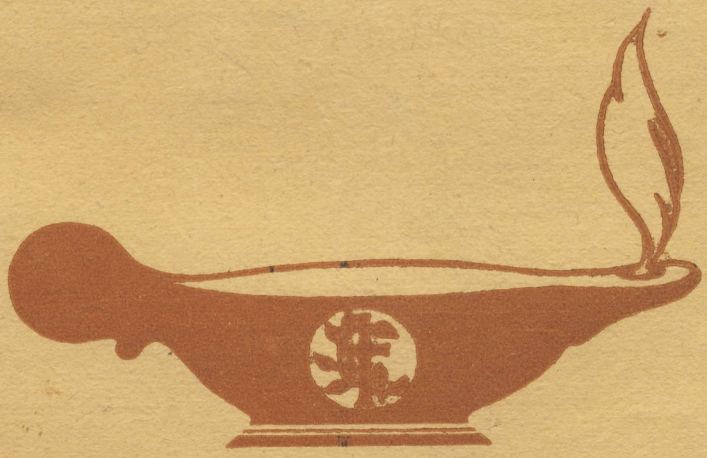

ZAGREB

GODINA XXV. - BROJ 1.

14698

UREDNIKOVA POŠTA

SURADNICIMA, PRETPLATNICIMA I PRIJATELJIMA »LUČI. »Luč« evo ulazi u svoju dvadeset i petu godinu. Dvadeset pet godina ustrajnog izlaženja znači mnogo. S time se ne može pohvaliti nijedan naš đački list. Koliko je samo žrtava i pregaranja trebalo, da se naša »Luč« održi. Koliko je ona mladih srdaca zagrijala za ideale, za koje se svi mi borimo. Vrijednost njenog rada moći će dostojno ocijeniti tek povijest, a na nama je da je i nadalje održimo, da u njoj surađujemo, da je širimo i plaćamo. U tome se pogledu dade učiniti vrlo mnogo. Potrebna je ustrajna propaganda, da riječ naše »Luči« dopre do svakog hrvatskog katoličkog đaka. Mi treba da shvatimo, da je rad za »Luč« najljepša agitacija za naš pokret i prva dužnost svakoga našega društva i pojedinca. To neka imaju na umu svi naši prijatelji. Svaki bez iznimke mora tražiti nove pretplatnike i prijatelje »Luči«. Neka nitko ne pređe tako lako preko ove opće dužnosti prama našemu pokretu. Neka svaki od nas i uz eventualne žrtve nešto doprinese za naše glasilo, a pri tome neka se sjeti onih brojnih žrtava, koje su za naš pokret doprinijeli naši stariji, koji su znali i živote svoje davati za njegov uspjeh. Svi ćemo na taj način najljepše počastiti dvadeset i petu godišnjicu »Luči«, koja je naše zajedničko blago.

»LUČ« U SVOJOJ DVADESET I PETOJ GODINI. I u samoj »Luči« se mora vidjeti, da ona slavi svoju dvadeset i petu godinu. Urednik je dosada u dogovoru sa odborom Lige i mnogim odličnim seniorima odlučio, da će se u narednim brojevima iznijeti uspomene svih urednika »Luči« od njezina početka do danas. Kako je »Luč« u našem pokretu uvijek igrala vidnu ulogu, to će ove uspomene biti važan materijal k historiji Mahničevog katoličkog pokreta. Uz ove članke bivših urednika »Luč« će donijeti i uspomene drugih ljudi koje su stajale blizu »Luči«, kao fotografije raznih zgoda naše prošlosti, tako da se one sačuvaju. Zato pozivamo, sve one koji mogu pružiti bilo ilustrativni bilo historički materijal neka to čim prije šalju uredništvu. Osim toga naročito će se obraditi pojedine važnije pojave u našem đačkom pokretu. Tako će već u narednom broju biti opširno govora o akciji kluba sv. Ćirila i Metodija u Beogradu, koji ove godine slavi svoju desetgodišnjicu. Taj će broj radi toga izaći i u nešto povećanom opsegu.

Kako je školska godina tek počela i pred sobom imamo još devet brojeva »Luči« odbor Lige želi čuti želje i prijedloge naših prijatelja i suradnika, što bi se još dalo učiniti, da jubilej »Luči« bude što dostojnije proslavljen. Svi prijedlozi su nam dobro došli.

Kako se vidi ova godina »Luči« će imati naročitu vrijednost i doprinijeti će mnogo učvršćivanju kulta naše prošlosti i jačanju svijesti članova našeg pokreta pa se stoga ove godine svima svijesnim prijateljima »Luči« još jače nameće dužnost da porade, kako bi se »Luč« što više širila i čitala. Ona danas ima da u domagojskom pokretu opet odigra dio njezine historijske uloge: da opet bude glavni stup organizacije J. K. Đ. Lige i da našem pokretu osvaja nove pristaše osobito među srednjoškolskolcima što je sada naročito aktuelno.

A, BUEROV — Š. B. Tebi sam već pisao, ali radi ostalih drugova je dobro da Ti javno odgovorim o članku »Retrospektive« u kojem iznosiš sumarni pregled prošlosti pokreta Hrvatskog Katoličkog Narodnog Đaštva. »Luč« taj prikaz neće donijeti, jer urednik stoji na stanovištu, da su za pisanje o našoj prošlosti pozvani ljudi, koji je poznadu iz autopsije, te prama tome mogu iznijeti novih činjenica, ideja i pogleda. Vrlo je pohvalno da se pojedini drugovi bave proučavanjem našega historijata, ali ne i da o tome pišu za »Luč«. Njihovo znanje će se dati vrlo korisno upotrijebiti u društvima, jer je proučavanje našega historijata vrlo potrebno. Sada smo načisto sa ovim pitanjem i urednik se nada, da ovo neće trebati ponovno napisati.

UPRAVA: Zagreb, Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata. »Luč« izlazi svaki mjesec.
PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.
UREDNIŠTVO: Zagreb, Kaptol 27. I. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.
»LUČ« UREĐUJE Ivo Bogdan. — Za uredništvo odgovara: dr. Mijo Maričić, Zagreb, Preradovićeva ulica 37.
TISKARA »NARODNE PROSVJETE« Zagreb, Trenkova 1. (Za tiskaru odgovara dr Vjekoslav Gortan, Šenoina ul. 30).

LUČ

GLASILO HRV. KAT. NAR. ĐAŠTVA

G. XXV. *ZAGREB, 1. X. 1929.* *BROJ 1.*

POSLIJE DVA I PO DECENIJA

Još su tu! — uzdahnut će gorko možda gdjekoji javni radnik u hrvatskim krajevima, koji se sjeća, kako je prije dvadeset i pet godina bio loš prorok, kada je govorio o skoroj propasti »Luči«.

Poginuo je čitav niz đačkih listova od »Hrvatskog Đaka« i »Mlade Hrvatske« — pa ako hoćete, sve do »Hrvatske Mladice«, koja se lani pojavila i nestala. Đačke grupe, koje su se oko njih formirale, nestale su, a »Luč« i nadalje kroz punih dvadeset godina dosljedna sama sebi trajno stoji kao barjak i znak, oko kojega se kupi bolji dio hrvatske đačke omladine. Stoji kao glavni stup i snaga organizacije Hrvatskog Katoličkog i Narodnog Đaštva, stoji kao stijeg njegov. To đaštvo radi i razvija se, ne uz talambase i uz svilene barjake, nego u nastojanju oko što snažnijeg duševnog rada.

Zato će danas u svim hrvatskim krajevima zadrhtati u radosnom uzbuđenju ruka mnogog hrvatskog katoličkog javnog radnika, kada dobije prvi broj »Luči« njezine d v a d e s e t i p e t e godine. Sjetit će se lijepih dana oduševljene mladosti, kada se »Luč« izgrađivala i njegovala kao najdraži dio jednoga pokreta, čija pojava spada na najljepše stranice hrvatske prošlosti. Mnogi će hrvatski kulturni radnik sa ponosom pogledati u prošlost našega pokreta i njegova čvrsta vjera u još ljepšu njegovu budućnost postati će još tvrđom.

Možda će se naći iskrenih prijatelja »Luči«, koji neće sa naročitim veseljem govoriti o njezinoj dvadeset i petoj godišnjici. Možda će uzdahnuti:

— Pa već dvadeset i pet godina, a nas čeka još toliko mnogo posla.

Ali kod svakoga iskrenog prijatelja »Luči« i domagojskog pokreta taj oblačak će potrajati samo časak. Dvadeset i pet godina u životu pojedinca znači mnogo, ali zato mnogo manje znači u životu jednoga naroda, pa prema tome i u životu narodnog pokreta, koji se inspiriše vječnim idealima. Radi toga zapravo, i nije bilo tako davno, kada je biskup Mahnić okupio oko sebe par akademičara, siromašnih đaka, čije je najveće blago bio idealizam spojen sa vedrim optimizmom. U prvi mah sve što su imali, bila je »Luč«, koja je probujala kao mlado stablo. Uspravio ju je i odnjegovao biskup Mahnić. Dao joj je bogat zaklad ucijepivši prvim vitezovima »Luči« neizbrisivi pečat katoličke svijesti i ljubavi prama svome narodu. Kasnije je Krek mlade ljude naučio, da u svome narodu vide ljude, žive ljude i tako ih privezao uz čvrstim vezom uz hrvatski narod. Baštinici najkrasnijih narodnih tradicija prošlosti, odlučni katolici sa suvremenim socijalnim naziranjem bili su sposobni, da se odupru svim ratnim teškoćama i da svoje zdravo gledanje i zdravi

249
1944.

osjećaj prenesu i na đaštvo, koje prolazeći kroz ratne nepogode, kroz progone i zapostavljanja uvijek ostaje izrazita skupina ljudi. Kad silom prilika popuste sve veze, kad organizacija postaje nemoćna i tada u ta najgora vremena ostaje »Luč« kao jezgra svega i najveće jamstvo za kontinuitet jednoga mladoga pokreta. Ona je ne samo stvaralac nego i čuvar kontinuiteta i snažna poluga napretku. Ona i danas vrši trajno istu ulogu. Ima u našoj domovini čitav niz zavoda, kamo ne dopire glas funkcionara središnje organizacije Hrv. Kat. Nar. Đaštva, ali »Luč« dolazi i tamo. I tamo ona nađe pristaša, te je ona i agitator, koji pribire žive mlade snage jednome pokretu, kojega je ona stvorila i s kojim slavi svoju dvadeset i petu godišnjicu, jer slava »Luči« nije samo slava jednoga lista, ona je slava čitavog pokreta, koji danas među Hrvatima predstavlja najkonstruktivniji faktor što ga Hrvati uopće imaju. Čitav niz hrvatske inteligencije, koja je odrasla i odgojena u sredini, koja je na svakom koraku nastojala, da sa omalovažavanjem pređe preko najljepših hrvatskih narodnih tradicija, odgojen je »vremenu usprkos« u čisto katoličkom naziranju na svijet, te tako i Hrvati poput ostalih kulturnih naroda zapadne Evrope imaju svoju katoličku renesansu, koja nije možda onako bučna i velika, kao ona kod drugih naroda, ali koja je od golemog značaja za hrvatski narod.

Naš dnevni život je i previše nekatolički obojen, naša štampa i ljudi od imena i položaja rado prelaze preko hrvatskog katoličkog pokreta. Ali to prešućivanje ne mijenja realnosti. Hrvatski katolički pokret sa svojim prosvjetnim organizacijama, sa svojim socijalnim i gospodarskim institucijama, a pogotovu sa svojim intelektualcima predstavlja već danas faktor, sa kojim će morati računati svaka objektivna kulturna povijest. Taj pokret nesamo da je postigao izvjesne uspjehe, nego sve više napreduje oslanjajući se danas u novim formama potpuno na crkvenu organizaciju, na episkopat, svećenstvo i brojne naše redove, najveće blago hrvatskog naroda. Nalazeći u tim faktorima snažne pomagače, danas je hrvatski domagojski pokret tek na putu k prvim svojim većim uspjesima čije konture jasno naziremo. Pred nama su obrisi jake katoličke štampe, snažne organizacije Katoličke Akcije, kao i znakovi afirmacije hrvatskog katolicizma i na ostalim područjima ljudske djelatnosti, tako, da nam konačni zemaljski cilj, želja da jednom cijeli naš narod ispovijeda čista načela Kristova, nije više tako dalek i nedostiživ, kao što se to činilo pred više godina.

Eto, kad se ovako baci samo površan pogled u prošlost hrvatskog katoličkog pokreta, vidimo, da djelo, koje je obavila »Luč«, nije neznatno ni nevrijedno. Dapače svi mi, njezini suradnici i prijatelji, vjerujemo, da je pojava »Luči« od velikog značenja u našem narodnom životu.

Mi se mladi ovoj dvadeset i petoj godišnjici posebno radujemo. Radujemo se, da stojimo na čistom tlu dvadesetpet-godišnje tradicije, dugih iskušenja i žrtava, kroz koja je morala proći »Luč«, da njezino svijetlo svakim danom bude sve stalnije. Mi se spremamo, da o toj dvadeset i petoj godišnjici dokažemo, ne samo da je prošlost »Luči« i đačkog pokreta slavna, mi ćemo dokazati da je i njezina sadašnjost slavna. Pokazati ćemo to svojim radom u onim organizacijskim formama, koje danas postoje. Pojačanje intenziteta našega duševnog i organizacijskog rada u što većoj mjeri, to će biti najbolji način jubilarne slave »Luči«. Naš odlučni katolički hrvatski stav od prije dvadeset i pet godina ostaje i danas aktuelan. Baš danas taj naš stav postaje još aktuelniji. Upravo se u najnovije vrijeme

u našem javnom životu jasno istaklo, da je katolicizam najsnažnija poluga našeg narodnog života i najveće blago hrvatskog naroda, i da svaki onaj, koji radi za očuvanje i učvršćivanje toga katolicizma, radi ujedno jedno veliko narodno djelo. A mi smo to uvijek radili. I baš vezi hrvatstva i katolicizma imamo da zahvalimo najveći dio naših uspjeha, kao i to, da smo se održali u najkritičnija vremena.

Naš put je jasan. Znamo što hoćemo i ne trebamo se ičega da sramimo, zato je ova naša slava slava radosne i vedre mladosti, čiji idealizam ne će ništa slomiti, dapače naš će idealizam svakim danom bivati sve to veći i ne će ga ništa umanjiti, kao što ga nije umanjilo ni u ovih dvadeset i pet godina.

I. B.

ČEDO MORA

Svud je gola krš. I kao zubi zlobni
kese mi se v'jenci strmenitih gora.
Mjesečina igra... Ja već dobro
znadem,
kako će se ljeskat iznad našeg mora.

Jedan zlatni drum će voditi daleko...
— Ja sam njime išla u mislima ludim,
davno sam i dugo ja živjela tamo,
a tek sad se vraćam i od sna se budim.

Svud su goli krši... Usnulo je selo...
Na ognju je zadnji utrnuo plamen.
I nižu se puti i nižu se kuće:
svuda samo tvrdi i ledeni kamen.

Ja sa strepnjom pratim tihi jecaj noći
i blijedi posmjeh golušavih gora.
Mjesečina žuta zaklapa mi oči
i sjeća me moga dalekoga mora.

LENKA PERINIĆ.

POD NJEGOVIM DAHOM

I ko da u duši osjećam prokletstvo
što žeže sramotom i ne da mi mira,
što me goni vječno u očajno bjegstvo
i poji satanstvom pakla i svemira.

Al' prkosim, ne bježim, na biljezi
stojim,
s cinizmom se smijem suđenomu kraju,
tek u noći ko da svega tog se bojim
pa sanjam ko dijete o cvijeću i raju.

Al' kad cvijeće vidim, sjaj daleke sreće,
kao iza kiše bezbroj vlažnih duga,
dolazi mi Netko... zmijski me upeče
pa se ko satana bolu mome ruga.

i smije se jetko (taj smijeh gadno peče)
muči dušu moju sve dok jutro svane.
Ja se njemu ne dam!... premda
jadno zveče
smijeh moj i prkos duše razjadane.

IVO LENDIĆ.

PJESMA BEZ NASLOVA

Ne, ne ću ja s vama,
o krasni sunčani dani, u modre
daljine!
Ostat ću tu.
Ne ću da kupa me mine gorčine;
do dna je ispit ću svu.

U duši ću nositi zavjete svete,
života svog njima ću žrtvovat
srž. —
Nek vjetri nad glavom urliču, lete;
čekat ću, bijesovi bure da stihnu
jak kao krš.

VLADIMIR VRANA.

KARAKTERISTIKA DANAŠNJE GENERACIJE

UVOD.

Pod današnjom generacijom ne razumijevamo samo omladinu, nego i starije, koji su svojim načinom života i svojim životnim težnjama njoj srodni; jer je poznato, da su u naše vrijeme higijenski život, nošnja i stilizacije životne znatno produžili granicu mladosti prema gore, te se mnogi (a naročito mnoga) broji u mlade, koji ima već priličan trh godina na leđima. U posljednje je vrijeme učestao običaj, da se o toj generaciji pišu analize; da se ispituje aktivni i pasivni konto njezinih faktičnih vrednota sa željom, da se iz toga možda goneta budućnost. Pred dvije godine izvijestio sam u »Luči« o studiji Cloudesley Brereton o engleskoj suvremenoj generaciji, koja je izišla u »Revue des deux Mondes«. Isti je list nedavno donio članak Uga Ojettija o talijanskoj omladini naših dana. Tip je današnje generacije doduše internacionalan i to mu je jedna od ponajjačih karakteristika: Kino sa svojim nijemim govorom i lakom prenosnošću filmova, gramofon sa svojom razmjerno jeftinom raširenošću ploča u svim mogućim jezicima, radio sa svojom neograničenošću davanja stvorili su danas više nego ikada jednu jedinstvenu atmosferu mišljenja i osjećanja ili bar mogućnost, da se ona što prije i što potpunije stvori. Uza sve to, pored klimatskih prilika u pojedinim zemljama, presudnu ulogu igra svakako historijski momenat, a on kod različitih zemalja nije isti. Engleska je u času, kada ju je promatrao Cloudesloy Brereton, počela proživljavati slom starog Viktorijanskog mentaliteta i u svojim najkonservativnijim krugovima; pogledala je u oči jednoj od najtežih socijalnih kriza, velikom radničkom štrajku; i sve je to bez sumnje pridonijelo, da problem psihologije te generacije nije sasvim isti kao drugdje. Još je karakterističniji i izrazitiji historijski momenat u Italiji: dolaskom fašizma na vladu, upravo je ta nova generacija zaposjela čitav javni život. Ugo Ojetti s pravom ističe činjenicu, da je fašistički režim iznio na površinu sve same mlade ljude od kojih trideset godina i on vidi u tom neko simpatično »pomlađenje« života. Ojetti zaboravlja međutim, da ni najidealnija mladost nema praktične vrijednosti bez dopune iskustva starijih godina, a fašistička omladina ostala je bez zrelih muževa i iskusnih, staraca, koji će je svjetovati i podmetnuti svoja leđa, kad životni sukobi stanu lomiti iluzije pretjeranog idealizma. Da nije Mussolinija, koji je čovjek zrelih godina i izgrađenog karaktera, te ima momentano mozak za sve tisuće ostalih fašista, ubrzo bi se vidjelo, šta znači omladina, koja je suviše samosvijesno zauzela kormilo u ruke, te hoće da bude i gospodar i sluga, i otac i sin u jedan mah. Jasno je, da ta omladina nije sasvim ista, kao ona u Engleskoj, ili drugdje, i ako tuče sportske rekorde kao i ona, nosi paževske frizure i pleše foxtrott i tango kao i po čitavom svijetu, s uspjehom gazi spone konvencije i smiono revidira sve tradicionalne autoritete.

Ako poduzimam dakle, da u nekoliko crta nabacim karakteristične oznake današnje generacije, jasno je, da ne mislim iznova zalaziti u ono, što su već drugi zabilježili, i što je omladini čitavog svijeta zajedničko; ali je jasno i to, da se ti elementi ne daju razlučiti od ostalih, pa da se ipak tu i tamo moramo vraćati njima. Također je vrlo teško izlučiti samo ono, što karakteriše baš naš historijski momenat i čini našu atmosferu različitom od one, ostalih naroda, jer bi za to trebalo opsežnijeg i potanjeg poredbenog materijala. Zato ćemo se, bez pretenzija na potpunost, osvrnuti na izvjesne

crte, koje se možda i drugdje javljaju, ali ih čovjek, gledajući neposredno sam život, kod nas jače zapaža, pa su možda i presudne za određivanje specifično naših karakterističnih oznaka.

Svakako treba prije toga napomenuti, da omladina, prava i nenačeta omladina, teže dolazi do izražaja kod nas nego li u Engleskoj, Americi ili današnjoj Italiji. U prvim dvjema zemljama mnogo kraći tok studija omogućuje, da razmjerno mnogo mladi ljudi dođu ne samo do kruha, nego i do presudnog položaja u životu. Naročito u Americi nestašica socijalnih predrasuda čini da kvalitativno bolja sila dolazi lakše naprijed bez obzira na životnu dob. U Italiji čini to momentano nepovjerenje prema starijoj generaciji, koja je odrasla u nefašističko doba i zato ipak gleda ponešto kritično uspjehe novog režima. A kod nas dugi tok studija s ispitima još i poslije apsolutorija, formalizam obrazovanja, koji čini, da se čovjek, svršivši tolike škole, mora tek mučno snalaziti u praktičnom životu, zatim niske početne plaće, koje onemogućuju sređeno ulaženje u život, stvaranje porodice i one elementarne, kako bi se francuski reklo, »aisance«, udobnosti životne (naš je izraz svakako prejak), koja je potrebna, da čovjek može početi stvaralački zazrijevati i izgrađivati u svojoj unutarnjoj i vanjskoj eksistenciji svijet za sebe — sve to čini, da se omladina tek mučno probija i dolazi do izražaja kad je već premorena, a možda i smlavljena. Haranju sušice u našem narodu (bar u inteligenciji), koju toliko ističu higijeničari kao posljedicu različitih higijenskih mana naših, bez sumnje je često dublji korijen i u ovoj apsurdnoj glomaznoj aparaturi obrazovanja, koja sistematski ispija sokove omladini i smeta i najsposobnijima slobodan razmah krila.

Druga je teška nevolja naša, što kako se čini naš javni život sistematski potiskuje omladinu iz učešća u stvaranju državnih i nacionalnih vrednota. Naša »nacionalna revolucija sramotno je podlegla toj kobnoj činjenici. Carstva su propala, svjetovi su se srušili, a Pašići, Pribićevići, Radići i dr. preobukli su samo kapute. Predratni političari, predratni stručnjaci, predratni »vođdovi« naroda nisu ni trenuli okom i nijedno presudno mjesto nije ni danas zaposjeo nitko od nacionalističke omladine iz 1912.—1914., a kamo li iz one, koju je rat koječemu naučio tek što je stupila na prag života. Treba bez sumnje zdravog konservatizma, treba autoriteta zrelosti: ali nikomu ne pada na um, da se u karastrofalnim godinama, koje smo proživjeli, sazrijevalo brže i ranije, a da izvjesne godine starosti donose dobom ne samo zrelost, nego i često kobnu nepokretljivost. Mlađa generacija nije ni na kojoj liniji (osim donekle u literaturi) prodrla u svijet, i ogorčenje pjesnika, koji nisu baš tako neznatni za stvaranje duhovne strukture naših godina, kao što su Ivo Andrić, Velmar-Janković i dr. (ne brojeći one, koji su »principijelno« nezadovoljni kao Krleža i Cesarec), nije pjesnička poza ni kosmički Weltschmerz, nego istinsko nezadovoljstvo razočaranja i teške osude na prisilan nerad. Dok često zarđali predstavnici već minulih generacija teškom mukom pokreću nepokretljivi stroj našeg javnog života, ovo se pokoljenje nečujno probija po zaprašenim uredima u predratnim položajima i satire svoje zanose pod žrvnjevima biroktatizma i socijalne indolencije čitavog našeg života.

Ali nas ovdje u prvom redu zanima generacija onih još mlađih, onih koje je stilizovalo poslijeratno vrijeme, i o njima ćemo nastojati da iznesemo nekoliko zapažanja.

DR LJUBOMIR MARAKOVIĆ.

DUŠEVNA KULTURA U PRAVOM SVIJETLU

Javni život Isusa Krista, kako nam ga prikazuju evanđelisti, obiluje krasnim prizorima. U ovaj čas ustavlja mi se fantazija na jednom ovakvom divnom prizoru, što ga je naslikao evanđelista sv. Marko u desetoj glavi svoga evanđelja. Isus Krist iz svoje druge Galileje dolazi u Judeju i kreće na istok preko Jordana. Sila se naroda zgrne oko njega. Ima među tim ljudima mnogo vjerskog nehaja, sebičnosti, pa i zlobe : mnogi su došli samo radi svojih bolesnika, farizeji iz ružne nakane, da ga uhvate u riječi, a okvir slike čine redovi pustih znatiželjnika. Ali evo u ovoj moralnoj pustinji razdragale su Srce Isusovo dvije ubave oaze. »I donosili su k njemu djecu! pripovijeda sv. Marko, »da ih se dotakne«. A učenici su branili onima, što su ih donosili. A kad to Isus vidje, ne bi mu milo, pa im reče : Pustite djecu, neka dolaze k meni i ne branite im, jer je takovih kraljevstvo nebesko. Zaista vam kažem : Tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, ne će ući u njega. I zagrlivši ih stavi ruke na njih, te ih blagoslovi.«

Nije davno, što ste i vi, predragi u Kristu, bili kao djeca također predmet osobite ljubavi Božje. Iz duše vam se još nije posve izgubio miris prve svete pričesti i uzvišeni čar biblijskih crtica. No došle su i godine mladosti, doba proljeća, cvijeća, pjesme i blaženih sanja, ali i doba — Herkulova raskršća. Pustimo da teče film dalje. »I kad iziđe Isus na put« — nastavlja sv. Marko, — pritrča neki mladić i kleknuvši pred njim moljaše ga : Učitelju dobri, što mi valja činiti, da dobijem život vječni ? A Isus mu reče : Znadeš zapovijedi : Ne ubij, ne čini preljube, ne ukradi, ne reci lažnoga svjedočanstva, ne prevari, poštuj oca svojega i mater ! A on mu odgovori : »Učitelju, sve sam ovo izvršio od svoje mladosti. A Isus pogledavši na njega zavoli ga.«

Pogled Božje ljubavi počinuo je s nasladom na ovome cvijetu, koji mu se pružao sa svim svojim dražima. Kristalne čistoće nije zamaglio ni dah zmije otrovnice ; ponosni uzrast je odolio svim burama, a toplim zrakama Božjega sunca milovan razvio je divni čar živih boja i plemenitih mirisa. »Učitelju, sve sam ovo izvršio od svoje mladosti«. I kao mladić je ostao dijete. I mlad i odličan i bogat — *nije se stidio biti pobožan.* Usred materijalistične okoline sačuvao je kroz svu svoju mladost idealizam i divan zanos za duhovnim stvarima, koji predano pita : »Učitelju dobri, što mi valja činiti, da dobijem život vječni ?«

Zaista divan prizor, a izazivlje mi ga svojom sličnosti ovaj momenat, kad u duhu vidim vas, predraga mladeži, i govorim vam o pobožnosti. Vi ste po Božjoj milosti mladost svoju oteli napastima njezinim i na raskrsnici života odlučili se za bojeve Gospodnje, pa vam je svojstven uzdah : »Učitelju dobri, što mi valja činiti«. Pred vama se smije govoriti i o pobožnosti. Vi ste to i željeli ! Radosno ističem i naglasujem taj momenat, jer je i predobro poznato, kako je pobožnost kod današnjeg svijeta — jednako kod puka kao i kod inteligencije — omražena, prezrena, zabačena ili bar krivo shvaćena i suđena.

Tome su krivi i mnogi, koji nastoje oko pobožna života, a pobožnost im nije prava ni uredna, pa je tako diskreditiraju. Ni jedni ni drugi ne znadu u čemu je prava pobožnost. Ne poznaju pravo pobožnosti ni oni, koji misle, da je pobožnost samo za neke odabrane duše, a da se oni kao obični kršćani za nju ne trebaju interesirati. Potrebno je za to prije svega da odredimo bit

i narav prave pobožnosti, a iza toga tek da pređemo na naš temat, koji se u glavnom bavi praktičnom stranom pobožnosti.

U knjizi kraljeva se pripovijeda, kako je kralj Saul poslao svoje sluge u kuću Davidovu, da je straže do jutra, a u jutro da Davida ubiju. Davidova žena Mihola spusti muža noću kroz prozor da uteče, a u njegov krevet metne kip i obuče ga u odijelo Davidovo i tako spasi muža. Tako biva s pobožnosti: mnogi iz vana — pred svijetom izvršuju izvjesna djela pobožnosti i svijet misli, da su pobožni, a nijesu uistinu ništa drugo, no mrtvi kip ili tek sjena pobožnosti. Takvi si predstavljaju — kako to ističe sv. Franjo Saleški — pobožnost svaki na svoj način: jednima se ona sastoji u grubom odijelu, drugima u slaboj i lošoj hrani, trećima u obilnom dijeljenju milostinje, četvrtima u čestom primanju sv. sakramenata, petima u viđenjima: svi se ovi varaju, jer u najboljem slučaju uzimaju *sredstvo* za *cilj*: to sve može tek da vodi k pobožnosti ili pomaže pobožnost, a sama pobožnost nije u tome nijednome.

Druga vrsta kršćana gubi se u istraživanju tajna — u želji, da napreduju u pobožnosti. Ovima govori sv. Franjo Saleški: »Ja ne znam za nijednu drugu tajnu, već da ljubim Boga nada sve, a bližnjega svoga kao samoga sebe«. I zaista, bit prave pobožnosti ili kršćanske savršenosti po svetim ocima i crkvenim učiteljima, koji se upiru na sv. Pismo, jest u *ljubavi prema Bogu* a Punina zakona je ljubav« — piše to sv. Pavao Rimljanima (Rim. 13, 10); a Kološanima: »Povrh svega imajte ljubav, koja je veza savršenstva« (Kol. 3, 8.). A sv. Ivan piše u svojoj prvoj poslanici: »Bog je ljubav, i koji ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje i Bog ostaje u njemu« (1. Iv. 4, 16.).

Ta ljubav obuhvata Boga kao svoj najveći cilj i dobro, u svemu se drži tog cilja i mi za čas se ne da ni po kojem stvoru odijeliti od Boga. Ta ljubav cijelo biće i život pokreće u smjeru prama Bogu i sjedinjenju s Njim.

Analiziramo li tu ljubav, naći ćemo, da je ona pokret našega srca, koji se očituje u veselju radi neizmjerne dobrote, što se nalazi u Bogu, i u nastojanju, da Mu pribavimo ono dobro, što ga nema, ako je to u našoj moći, ili bar da mu to dobro želimo. To pak dobro, što ga Bog nema, jest slava i čast, koja mu pripada od Njegovih stvorova, osobito od Njegovih razumnih stvorova. »Sve je *radi sebe* načinio Gospod« — čitamo u sv. Pismu (Prov. 16, 4.). A kod Izaije čitamo: »Ovo govori Gospod Bog stvarajući i prostirući nebo, utvrđujući zemlju i sve, što u njoj klije, dajući dah narodu. što je na njoj, i duh onima, koji gaze po njoj: Ja sam Gospod, to je moje ime i slave svoje ne ću prepustiti nikome«. (Iz. 42, 5. 8.). Stvorovi slave Boga izvršujući nesvijesno ili svijesno Njegovu volju. Nama ljudima se volja Božja očitovala u zapovijedima. Dakle ljubi Boga onaj, tko slavi Boga; slavi Boga onaj, tko izvršuje volju Božju, zapovjedi Božje. »Ako zapovijesti moje uzdržite, ostat ćete u ljubavi mojoj, kao što ja uzdržah zapovjesti Oca svojega i ostajem u ljubavi njegovoj« (Iv. 15, 10.). I opet: »Boga se boj i zapovjesti njegove vrši, jer u tome je cijeli čovjek«. (Eccl. 12, 13.).

Prema tome je pobožnost za sve, a ne samo za odabrane duše. »Gospod stvarajući nebo i oblikujući zemlju nije *badava* stvorio (Iz.). *Nijedan od nas ne živi samome sebi... Gospodu živimo*«. (Rim. 14, 7. 8.). »Tko ne ljubi, ostaje u smrti (1. Iv. 3, 14.). Ovo: živjet u Gospodu — znači biti pobožan; ostati u smrti — znači promašiti život.

Jednom se Isus vraćao u grad; bio je gladan i ugledavši smokvu ukraj puta, dođe k njoj i ne nađe ništa na njoj do lišća sama i reče joj: Da ne bude

na tebi roda nikad do vijeka! I odmah usahnu smokva. (Mt. 21, 18. 19.). To je slika kršćanina, koji ne nastoji oko pobožnosti. — Ono lišće na smokvi — znači — poštenje, koje kao da je dovoljno bez pobožnosti, označuje onu granicu, koju se boje prekoračiti takvi kršćani, da ne bi kako tko za njih pomislio, da su pobožni. »*Svako* drvo, koje ne rađa dobra roda, isjeći će se i u oganj baciti«. — Ta ozbiljna riječ Kristova tiče se pobožnosti. A riječi Isusove iz njegove besjede na gori: »Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski« (Mt. 5, 48.) — upravljene su ne samo apostolima, već *svim* slušateljima.

Dakle pobožnost nije samo preporučena već i zapovjeđena. »Tko ne ljubi, ostaje u smrti«. I pošten čovjek je nešto lijepa i velika. Sv. Ljudevit je znao reći: »Učitelju Roberte, već sama riječ — pošten čovjek — je tako velika i lijepa, da su mi je puna usta, kad je izgovorim«. Nema samo svetost mučenika, već ih ima često puta i poštenje. Ali ipak — samo poštenje nije dostatno! »Ne čine li to i neznabošci — pita Isus za takva djela poštenja. A čemu se Bog snizio do zemlje i povisio na križu, ako je poganstvo sa svojim poštenjem moglo stvoriti čitava čovjeka?! Dakle: *budite savršeni — i to svi*! Savršeni kao što je savršen Otac nebeski.

Prava je pobožnost — kako izlazi iz njezine biti — nešto uzvišeno, nešto lijepo i nema ništa ljepše od nje. Ona čini čovjeka sve sličnijim Bogu; ona ga oplemenjuje: pobožan čovjek je kao drvo urešeno cvijećem i krcato slatkih plodova. Pobožnost je nešto najdragocjenije. »Velika je dobit pobožnost« — piše sv. Pavao Timoteju. »Korisna je za sve imajući obećanje života sadašnjega i budućega« (1. Tim. 4, 8.). Pobožnost je poštenje prema Bogu: »Dajte Bogu — Božje« (Mt 12, 22). Tek pobožan čovjek je — čitav čovjek! Otkad je stupila noga Sina Božjega na zemlju, odonda su je vrijedne samo noge pobožnih ljudi! Kardinal Mermillod se izrazio o svom jednom posjetu kod Pape Pija IX. ovako: »Sv. Otac živi u nadnaravnom... Samo se za jedno zanimao: želio je znati, da li imade svetaca u svijetu.«

A mladež i pobožnost? Kao što nema ništa tužnije no čovjek, koji u cvatu svojih godina naliči drvetu bez ploda, bez pupoljka, bez cvijeća, bez lišća — tako nema ništa divnije no mladić, djevojka, koji prvijence svoje, jutra svoja velikodušno daruje Bogu. »Učitelju, sve sam ovo izvršio od mladosti svoje. A Isus pogledavši na njega, zavoli ga.« Zavoli ga poput mladića sv. Ivana, koji mu je kod posljednje večere ležao na grudima.

A sad možemo da pođemo dalje. Nema prave ljubavi bez reda. Zato i pobožnost mora da bude uredna. Asketski pisac Tissot kaže: »Pobožnost je nježan cvijet razuma i vjere«. Dakle ne samo vjere, već — vjere i razuma, i to — prije razuma, a onda vjere. Skolastici su izrekli istu stvar slijedećim pravilom: »Milost ne ruši naravi, već je usavršuje« (oplemenjuje). Dakle narav, pa onda svrhunaravnost, a ne svrhunaravnost bez naravi. Svrhunaravnost je zgrada, a njezin temelj je narav.

Poštenje bez svetosti smo osudili, a daleko teža osuda pada na svetost bez poštenja. Svetost bez poštenja je karikatura svetosti. A ne susrećemo li se prečesto u kršćanskom svijetu takve karikature?! Katarina je pobožna žena; pričešćuje se svaki dan i nadstojnica je Marijine kongregacije: ali ima — kako se kaže — vražji jezik! — Student Miroslav je prošao nekoliko puta duhovne vježbe; znade i pratiti sv. misu; revan je i u nekim drugim djelima pobožnosti; ali je nesnosne naravi: svadljiv, žagrižljiv, denuncijant. — Vinko je oduševljen i revan član radikalnog katoličkog društva: znak

mu je uvijek prikopčan na prsima : ne stidi se, ne boji se ; na čelu mu je i brazgotina — znak, da nije predao ni pred batinama protivnika ; raširio je glasnika na stotine ; no do njegove riječi n. pr. ne drži nitko ništa, jer pretjeruje, hvališe se, pa se zaleti katkad i dalje. — Gospojica Vera je u mnogim društvima i bratovštinama ; nijedne pobožnosti nema bez nje ; znade sve krunice ; ali ni u intrigiranju joj nema na daleko para. Itd. Sve sama čeljad u kaputu, a bez košulje. Koliko se puta čuje od ljudi, koji ne polaze crkve ni sakramenta : pa mi smo bolji od njih ! Nažalost — često puta kažu istinu i s pravom se sablažnjuju. Kako teško pada onih osam »Jao vama« iz blagih usta Isusa Krista protiv pobožnosti farizeja : ocjeđujete komarca, a proždirete kamilu ; čistite spolja čašu i zdjelu, a iznutra ste puni grabeža i nečistoće ; kao grobovi ste obijeljeni, koji se spolja vide ljudima lijepi, a iznutra su puni kostiju mrtvačkih i svake nečistoće.

Pravi red u pobožnosti traži : najprije košulja, pa onda kaput ; zahtjeva harmoniju između naravi i svrhunaravnosti. Madame Swetchine je jednoć rekla : »Ne priznajem katoliku drugoga prava, nego da bude bolji od drugih ; željela bih, da bude svetac, ali još više, da bude prije svega i nada sve — pošten čovjek«. Treba se ogledati na vrhunce, ali se ne smiju prezreti ni podnožja. Svetački životi sjaju harmonijom poštenja i svetosti.

Red u ljubavi se drži i one : najprije ono, što je potrebno, a iza toga tek što je korisno ; najprije dužnost, a onda tek ono, što se samo preporučuje ; najprije jezgra, a onda ljuska ; najprije glavno, a onda sporedno ; najprije redovito, a onda izvanredno. Na dvije stvari s obzirom na to osobito upozoravam. Ponajprije — nema prave pobožnosti tamo, gdje se savjesno ne vrše staleške dužnosti, jer staleške dužnosti jesu najbliža primjena volje Božje na pojedine individue.

Različite vježbe pobožnosti ne smiju smetati vršenje staleških dužnosti. Pobožnost treba da se priljubi staležu, da potiče na savjesnost u vršenju zvaničnih dužnosti, da razvija osobito one vrline i kreposti, koje su u užoj vezi sa staležem. Tu osobito vrijedi ona riječ sv. Franje Saleškog : »Bez reda ljubav nije više ljubav, ona je riba izvan vode, drvo zasađeno u nepodesno tlo«.

Druga važna stvar jest u tome, da prava pobožnost ne zanemaruje talenata, što nam ih je Bog u naravnom i svrhunaravnom životu dao, već nastoji, da ih što bolje razvije i upotrebi na slavu Božju. Kolike pozicije pa i bitke gubi stvar Božja zakapanjem talenata u zemlji ; kolike pustoši i praznine nagrđuju njivu Gospodnju, kolika radi toga pomanjkanja u kraljevstvu Božjem ! A konačno i strašna osuda : »Nekorisnoga slugu bacite u tamu najkrajnju.« (Mt. 25. 30.).

Konačno još o jednoj stvari, koja može da bude protivnicima mnogo na sablazan, a na štetu Božjoj stvari : odnošaj prema protivnicima i neprijateljima.

Taj odnošaj pada pod zakon kršćanske ljubavi prema bližnjemu. »Čuli ste, kako je kazano : Oko za oko i zub za zub. A ja ću vam kažem, da se ne opirete zlu. Nego ako te tko udari po tvom desnom obrazu, pruži mu i drugi«. (Mt. 3, 58.). »Ljubite neprijatelje svoje, činite dobro onima, koji na vas mrze i molite se za one, koji vas progone«. (Mt. 5, 44.). To su jasne direktive. Ne može se o njima raspravljati. Izrečene su u formi zapovjedi a ne savjeta. A ljubav prema bližnjemu je u nauci Isusovoj tačka najvećeg momenta. »I pristupi jedan od književnika i zapita ga : Koja je od svih prva zapovijed ? Isus mu odgovori : Ljubi Gospoda Boga svoga svim srcem svojim

i svom dušom svojom i svom pameti svojom i svom snagom svojom. Ovo je prva zapovjed. *A druga je kao i ova* : Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe. *Druge veće zapovjedi* od ovih nema.« (Mrk. 12, 28.-31.).

Kako treba lučiti duhove, iako nema kompromisa među svjetlom i tamom, Kristom i Belijalom, jer je Krist mač donio na svijet, ipak ne smije da se kršćanskoj ljubavi zatvara put onamo, kamo još najviše teži i gdje običaje slaviti svoje najveće i najdivnije triumfe. U tom je pogledu često puta ponašanje inače pobožnih i revnih katolika slično ponašanju farizeja u petnaestoj glavi Lukina evanđelja : »Kad su se približili k Isusu carinici i grješnici, da ga čuju, mrmljali su farizeji i književnici govoreći : Ovaj prima grješnike i jede s njima«. (15, 1. 2.). A Isus Krist oštro zacrtava svoje stanovište i daje i opet jasne direktive svojim učenicima onim trim pričama o izgubljenom sinu, o izgubljenoj ovci i o izgubljenom dramu, kojima je pointa sadržana u onoj njegovoj riječi : »Ne trebaju zdravi liječnika, već bolesni.«

Nigdje nijesam našao tako odlučno i lijepo kazano, kako treba u duhu Kristovu da se vladamo prema protivnicima i grješnicima kao u knjizi R. H. Bensona : »Prijateljevanje s Kristom«. U posebnom poglavlju prikazuje Krista, koji je na posebni način prisutan u grješnicima. Po grijehu su ga zajedno s milošću Božjom izgubili, ali u drugom — strahovito ozbiljnom i tragičnom smislu nalazi se Krist još u njima »jer je u njima nanovo razapet i poružen«. (Žid. 6, 6.). »Pogledajte na raspelo, a iza toga promotrite grješnika obadva pogleda padaju na nešto strašna... — a ujedno i nešto mila, jer padaju na Krista ; obadva izazivaju u vama duboku sućut, jer je i na križu i u grješniku, kako kaže sv. Pavao, »Onaj koji nije poznao grijeha, učinjen grijehom« (2. Kor. 5. 21.) ; jer su i križ i grješnik u tom jednaki, što su obadvoje ono, što je buntovno ljudsko sebeljublje učinilo iz slike Božje ; obadvoje treba da budu predmet najdubljeg poštovanja za sve, koji žele, da se ta iznakažena slika preobraženjem nastavi u prvotnu slavu. Prema tome ako ne poznate Krista u grješniku, ne poznate ga ondje, gdje je na najpotpuniji i najznačajniji način. Sve klanjanje bijeloj Hostiji u pokaznici, sve poštovanje prema prečistom Djetetu u krilu prečiste Majke nije dovoljno, da postigne svoj pravi cilj, ako nije povezano sa strastvenom čežnjom za dušama, koje Krista obeščastiše, jer pod svim blatom njihovih grijeha stanuje Onaj, koji stanuje u presv. Sakramentu i leži u Jaslicama te odande vapi za pomoć : »Smilujte se meni, prijatelji moji ! « Tako eto govori Benson. Takav duh čini, da je pobožnost mila i privlačiva i da osvaja svijet.

PAVAO JESIH.

CVIJET

Jutros nađoh ukraj puta zgaženi bijeli cvijet. Obijesna nečija ruka otkinu ga i satre, a on bez opiranja, bez glasa, podnese tuđu okrutnost, on tiho vene i mre. — Podigoh ga i položih u sjenu drugoga cvijeća. A sve se glavice cvijetne — i one najveće — spustiše nikom, da odadu počast malomu umrlom bratu, koji pade kao žrtva — — i pomisliše na sličnu svoju sudbinu.

Da, ljudi ne razumiju tihi i čedni život cvijeta pa ni njegovu tihu i čednu smrt. Oni misle samo na burni i veliki život, ali ima i tihi, onaj, maleni život, koji oni ne cijene, a on ipak nije možda tako neznatan i bez cijene — — —

MATO PALJUG.

INTELIGENCIJA U MISIJSKIM ZEMLJAMA

Inteligencija je danas već i u zemljama dalekog Istoka, a pomalo i u drugim misijskim područjima sve više odlučni faktor u narodnom životu, pa kako je djelatnost nekadanjih starijih misijonara bila napose upravljena na to, da osvoje odličnije staleže i tako steku Crkvi jaču poziciju u dotičnome narodu, tako je nesumnjivo i danas potrebno osvojiti inteligenciju, jer su na nju sve više prešla sva ona preimućstva odnosno, jer je na nju prešla uloga, koju su nekada igrali staleži po rođenju.

Jasno je, da treba za osvajanje inteligencije dvije stvari : s jedne strane stvoriti inteligenciji sredinu u kojoj može upoznati katolicizam i sačuvati ju od krivih nauka i predrasuda, t. j. treba joj dati po mogućnosti katoličke visoke škole i katoličke konvikte itd. Onoj inteligenciji, koja je već po krstu katolička, treba još pored toga stvoriti katoličke organizacije, koje će joj opredijeliti zadaću u životu Crkve i naroda. Uostalom, sve te stvari se po sebi razumiju, ali u misijskim zemljama one dobivaju posebno značenje po pomanjkanju sila i sredstava koje tišti uvijek katoličke misijonare a i po tom, što je ideal prosječnog katoličkog misijonara više u tomu, da predaje čistu nauku Kristovu, a rijetki je misijonar, koji uviđa, da je potrebniji često u danim prilikama preparatorni rad u školama, univerzama itd. To donosi sa sobom da su često u prošlosti misijonari zazirali od takovog rada. Pored toga se i u samom katoličkom svijetu pokazivalo veliko nepovjerenje spram rada, osobito u visokim školama. Tako je prema pripovijedanju jednog francuskog misijonara jedan južno-američki biskup uskratio svaku potporu jednoj misijskoj univerzi, jer po njegovu mišljenju, nije drugo do propovijedi i najviše pučkih škola potrebno za širenje vjere. Universe su bespotrebni luksus. Odatle onda činjenica, da su protestanti na tom području daleko pred katolicima i da imadu danas i u Kini i u Indiji i u Japanu daleko veći broj visokih škola, koje su možda kvalitativno niže od postojećih katoličkih, ali su brojnije i po tome već utjecajnije. Treba primjetiti da nisu katolici ni na tom području zaostali vremenski, jer su redovnici družbe Isusove već davno u Beirutu, a u Šangaju već 1903., u Indiji i ranije započimali s tom vrsti apostolata, ali smišljenost i intenzivnost rada je manjkala. Uz to je i kronična bolest katoličkih misijonara, pomanjkanje novca, priječila stalno napredovanje. Papa Pijo XI. je tu kao i u drugim stvarima zauzeo napredno stanovište i postavio zahtjev, da se pođe napred, pa su učinjeni počeci povoljnijeg razvitka katoličkog visokog školstva. Detaljniji prikaz situacije dati ćemo po pojedinim zemljama ističući štete, koje je katolicizam pretrpio radi ove manjkavosti u različitim područjima.

Konvikti za studente su također važne institucije, tim više, što postoji živa konkurencija protestanata, i što je potražnja sa strane đaka velika, ali tu je situacija općenito uzevši najpovoljnija, i osim toga ipak to nije glavni nego više uzgredni problem.

Organizacija katoličkih studenata u misijskim zemljama je danas već ozbiljna stvar, jedna realnost, a po tome što je vjersko uvjerenje katolika prema onomu protestanata daleko pozitivnije i određenije i što je Crkva majstor u stvaranju organizacija, a šema Katoličke Akcije uzoran, može se reći, da su tu katolici pred protestantima i da se danas katoličkoj inteligenciji stvara i u poganskim zemljama određeni djelokrug točnije određenog lajičkog apostolata pod vodstvom hijerarhije. Prvi uzor je tu dala japanska

katolička omladina, a slijedila je kineska u Evropi, a zatim u Kini, pa omladina širom malabarskih dijeceza u Indiji, a sada se nalazi u stadiju organizovanja i anamska katolička omladina. Na bliskom Istoku su Isusovci u Beirutu stvorili brojne organizacije vrlo praktične i efikasne. Dakako, i tu ostaje mnogo da se učini, ali po brzini, po tempu kojim se u tom smjeru sve boljeg organiziranja kat. inteligencije u misijama napreduje, opravdana je nada, da će već kroz par godina postojati izgrađena organizacija, čija će baza biti podmladak, izašao iz katoličkih univerza, a koje će davati katolicima sasma drugi »Stosskraft« u javnom životu, no što ga po naravi stvari može dati sam svećenik posvećen Božjoj riječi i službi. Dosta je spomenuti, što Crkvi vrijede i danas samo pojedinci lajici kao Lo-Pa-Hong ili admiral Yamamoto. I do sada je bilo brojnih uglednih lajika-inteligenata i organizacija inteligenata u misijama, ali njihova akcija bila je sporadična, *nekoordinovana*. Sada će preko centralnih organizacija, koje su u neposrednom dodiru s dotičnim apost. delegatima djelovati smišljenije i jedinstvenije, jer su dosada tek pojedina škola ili škole *pojedinih* kongregacija imale svoje organizacije, dok će ih sada imati katolička Crkva a centrale će pravno uzevši biti podređene tek papinom predstavniku, ili ako se hoće episkopatu kolektivno. Taj bitni napredak ima da se pripiše novom impulsu organizovanja Katoličke Akcije koji polazi iz Vatikana za vlade Pija XI.

U svim misijama postoje danas već velika sjemeništa s teološkim učilištima, koja stvaraju također domaću inteligenciju, no tu se radi o neposrednim radnicima na Božjoj njivi, pa to predstavlja problem za sebe, koji ima još daleko veće značenje i važnost od problema odgoja katoličke lajičke inteligencije, koji je danas već svagdje pozitivno riješen.

Danas već u čitavoj Aziji postoje visoke škole, koje stoje pod vodstvom katoličkih misijonara, ali ujedno opažamo, da one nisu dovoljno izgrađene ni dovoljno brojne da dobe odlučan utjecaj na odgoj buduće narodne inteligencije, nego da im s uspjehom konkuriraju protestantske visoke škole i same poganske visoke škole. Tako se može desiti, da će u daljoj budućnosti inteligencija i javno mnijenje tih zemalja biti protivno katolicizmu. Zato je skrajnje vrijeme, da katolici stvore u svim zemljama dalekog i bliskog Istoka, visoke škole pa makar s najvćim materijalnim i ljudskim žrtvama. Katolički apostolat ne smije poput protestantskog postat higijenski i prosvjetni apostolat, ali zato mora da i on upotrebi za širenje istine ona posredna sredstva, koja inače u rukama krivovjeraca dovode uspješno do širenja zablude — hereze.

E. PALLUA.

SANJA

Baršunasta noć sva prekrila je polja,
u tihi san odnjihala je trave.
Od srebrenaste sakovala rose
oreol sjajan njivama vrh glave.

A mjesec modru meku priča priču.
U poljima tamnim od noćnoga vela
klopoće mlin. Safirasto svjetluca
vijugava rijeka podno sela.

Modrušaste sjene padaju s platana
na zaspale staze i spušteno cvijeće.
Kud jednom je prošla tvoja laka noga?
Ja ne znam kamo — al vratit se ne će.

VLADIMIR VRANA.

PISMO SEKI U PREDJESENSKI SUTON

Kad u suton kasni tamo nekud daleko, daleko
grimizno sunce slazi i tone, tihano tone,
kroz nevidljive, neznane sfere lako čeznutljivo, meko
zvonovi naši dragi večernji angelus zvone.

A zapad se crvenim žarom svuda naokolo osu,
i na planine modre čarobne reflekse baca,
po šuštavim stablima šume sve nianse boja prosu,
a od nekud iz daleka otajna ponoć koraca.

Ko da mi šapatom tihim govori sanjive priče
i plače sa neznanom sjetom nad mojim skrivenim bolom
i priča o kraju dalekom gdje cvijeće mjesto trnja niče,
a harmonija tiha, počiva nad cvjetnim sunčanim dolom.

Al' pada uvelo cvijeće, svud šušte listovi žuti,
breze se svijaju nježno kao drage nečije ruke,
na dnu srca nešto bolno, me taknu i sluti:
jesen dolazi rana šapćući turobne zvuke.

Kakova žalost to slazi, što me to neznano dira,
pjesmom jesenjih slutnja, žalbom zaludnih dana:
Čiji to sostenuto lišće požutjelo svira?
Kakove akorde šapću bezglasni drhtaji grana?

Oj duge jesenske noći pune mjesečevog srebra,
nostalgije, pjesama bonih, bezbrižnih seoskih lola,
čujte i vi sada krik jednog odbačenog sebra,
oj duge jesenske noći, pune ste sjete i bola...

Da li ste vidjele čovjeka, što kao daleki
putnik bez toploga doma, po stazama vašim se skita
i traži, posvuda traži, majčin zagrljaj meki
i mislim, o Bože, da li tko pita za mene pita.

Oj draga, izgubljena, seko, kaži ti meni, kaži:
da li ću ja kad ovdje u tolikom ljudskom broju
naći smirenja, kojeg duša čezne i traži,
da l' naći ću koga tko bi žalost razumio moju...?

Da li ću ja naći kadgod kakovog smirenja
u životu, kojim idem na teške bolove propet,
hoće li, ako već ništa, imati tko sažaljenja
ili će stara žalost unići u dušu opet...?

Oj, jeseni tužna i rana, zašto sa tvojih grana
lišće tako ludo pada, žuti... i vene?
zašto nesta cvijeća sa svakog procvalog bostana?
zar i to je zaludni život, zato i to sliči na mene?!

Zar i ja moram baš biti kao na golome putu
onaj odbačeni kamen, po kome se gazi i koraca,
zar moram samo pregarat ovako osamljen u kutu
zato jer ništa nemam, tek malo srca — dobroga srca...

Oj pjesmo jesenje tuge, kad lišće požutjelo pada
jedno po jedno sa grana u dugom nepreglednom nizu,
kako na tvojoj harfi netko turobne arije sklada,
kako si mome životu slična i tako blizu. —

Moja nepoznata seko, u cjelovu sutona rana,
pišem ti ovo pismo puno žuči ko sanak ružan,
kada mi umire duša i srce krvari od rana,
pišem ti seko pismo, kad sam ti bolan i tužan.

STARO ČIČE, 16. RUJNA 1929. STJEPAN DEVČIĆ.

DVIJE MOLITVE

Bože!
što Ti raspeti lik pod svodom ćuti
i prašta:

Htio bih ti dati
moje srce
ko nježni pup u proljetnom bdijenju
ko nježnu jezgru bajama u zrenju;
i mladicu loze iz vinograda.

Bože! u zlatu kandilova plama,
u mističnom svodu
pogledaj sjenke u kutu
i masne klupe hrama.

Vidiš i mene.
Na pragu Tvojih vrata
osjećam u sebi plimu mladih virova
milovanje proljetnih hovrova:

O čuvaj me
u ovom svetom miru,
i obmane i hirova...

Čuvaj moje srce,
moju mladost
na Tvome pragu vječnoga hrama.

VELALUKA, 23. VIII. 1929.
ŠIME VUČETIĆ

U ZANOSU

Oj, bježite sjeni isprazne i tašte!
Moj je otac nemir, majka mi je buna;
ja dolazim s vjetrom, koji zrači mašte
i razgoni pelud lažnih milijuna.

I. DESPOT.

Pustite me misli zlokobne i crne,
i prikaze bijele što nosite plašte,
i letite k meni kao plahe srne;
oj, bježite sjeni isprazne i tašte!

Ja ne volim vaših prečestih posjeta,
niti lica vaših blijedih kao luna;
dolaskom se vašim ne blaži mi sjeta:
moj je otac nemir, majka mi je buna.

Ne marim za vaše posmjehe i šale,
za laskanja vaša i izjave tašte;
ja ne idem s vama; idite otale!
ja dolazim s vjetrom, koji nosi mašte

i pred sobom tjera oblačine guste,
i obijesno vije iznad polja, džbuna,
i prašinu diže nad putove puste,
i razgoni pelud lažnih milijuna.

RUDOLF M. BARIČEVIĆ.

PREGRŠT ESTETSKIH PROBLEMA

Ovaj kratki članak ima veze s člankom »Naša književna nastojanja«, koji je napisao za 2. broj ovogodišnje »Nove Revije« senior Petar Grgec s namjerom, da popuni i popravi mišljenje, što je bilo izneseno u 4. broju prošloga godišta »Luči« pod naslovom: »Pokret i književnost«.

Opravdana je drugarska opozicija poštovanog našeg seniora Petra Grkca na tvrdnje pisca ovih redaka o književnoj umjetnosti već zato, jer unaprijed otklanja mogućnost, da se radi eventualnih ličnih zabluda krivo bude sudilo i osuđivalo našu »Luč« ili čitav naš pokret. Opravdana je i zbog nastojanja okolo istine, s kojom se u mnogim navodima njegovim slažem, jer protivno nikada nisam ni ustvrdio; ali jer mnogim njegovim zaključcima niječem vrijednost (kao na pr. zaključcima njegovih silogizama u »Deductio ad absurdum« radi netačnosti drugih premisa), pripravan sam pravu istinu tražiti u zajednici s njime.

No da ne uvlačimo u pitanje nove probleme, prije nego smo razriješili polazne, zaustavimo se na prvim distinkcijama i postavimo kroz njih mogućnost daljnjih.

Pita se ovo: u kakvom odnosu stoji aktivnost duha, koja se ispoljuje u pokretu, i ona, što je poznata pod imenom estetske? Na ovo pitanje postoje dva odgovora: 1. — Te dvije aktivnosti duha dvije su *odijeljene* aktivnosti, jer je prva etičko-praktička, a druga osjećajno-fantazijska, i radi toga između pokreta i književne umjetnosti kao takvih nema direktnog kontakta ni križanja... 2. — Gornja hipoteza nije istinita: istinito je dapače sasvim protivno, o čemu slijede razlozi i primjeri.

Red je dakle, da ih pregledamo.

1. — Ako bismo dopustili, da u pokret ne spada književnost, jer ona kao osjećajno-fantazijska djelatnost nema veze s etičko-praktičkom, morali bismo isto dopustiti i za prosvjetu, sociologiju, politiku, teologiju, etiku itd., ali prema tome dolazimo nužno do poraznih posljedica bar s teoretske strane za čitav naš pokret, koje bi se ispoljile u apsurdnoj izreci: da su svi pokreti nemogućnost i iluzija.

No međutim, ako se dozvoli tvrdnja, da se o teologiji, politici, etici, sociologiji itd. može govoriti kao »teoretskim« i »praktičkim«, i ako se posebice tvrdi, da su oni kao »teorija« *logička* aktivnost (ili filozofija ili sposobnost duše da stvara universalnosti, pojmove), onda je sasvim normalan zaključak i bez ikakve apsurdnosti, kad se kaže, da oni kao takvi nisu *etičko-praktička* aktivnost ili pokret ili aktivnost volje.

Ako pak promatramo njihovu »praktičku« stranu, vidjet ćemo, da oni spadaju pod voljnu djelatnost (i to je upravo ono pravo njihovo područje). Dočim sa književnom umjetnosti nije ista stvar. Teorija o njoj logička je aktivnost ili filozofija, ali, kad je promatramo u onome što specifično njoj pripada, onu »praktičku« njezinu stranu, prikazuje nam se ne kao etičko-praktička aktivnost, nego kao osjećajno-fantazijska t. j. nešto drugo nego što je pokret.

2. — Bojazan, da bi ovakav zaključak (tobože) bio od poraznih posljedica s teoretske strane za naš pokret, ima isto toliko dokazne vrijednosti, kao i pozivanje na postojanje umjetničkih pokreta u historiji čovječanstva, koje može glasiti ovako: Zar nisu krive sve one tvrdnje, koje ne odgovaraju realnim činjenicama života? Znademo, da je književnih pokreta bilo u prošlosti, znademo, da ih imade i danas, pa kad nešto jest, onda to nešto može i da bude. Ab esse ad posse esse valet illatio.

I doista, *ime* takvih pokreta postojalo je i postoji. Treba pogledati samo, što je ono »nešto«, što se iza toga imena faktički nalazi. To će nam sinuti jasno pred očima, ako svrnemo genetskim redom misao u sve te moguće pokrete. Na početku obično susretamo umjetnika stvaraoca, koji spontano stvara osjećajno plastične likove. Pokret, škola, »umjetnički« smjer bio je kasnije prema njegovim umjetninama iskonstruisan nacionalnom i pedagoškom dosjetljivošću, koja nije umjetnost. I time je bila utvrđena shema, program, recept, po kojemu se ima nešto voljnim naporom da postigne. Ta shema još nije pokret (mogli bi smo je valjda okrstiti logičkom aktivnošću, ali ova nije pokret); ime pokreta nosi tek onaj voljni napor, koji ju je u djelatnost pretvorio i ostvario. Koje dakle veze ili izjednačenja može imati takva djelatnost s umjetničkom?.. — No ipak u jednoj školi, smjeru, pokretu bilo je umjetničkih produkata i kasnije, te su kasniji pregaoci ponekad stvorili više umjetnički vrijednih objekata od onih, koji su mu udarili temelje i bili idejni začetnici. Ali ovo još ne dokazuje, da je škola, smjer, pokret bio uzrokom tome. Umjetnost je plastička forma, koja je bitno individualne naravi, i tu formu, upravo jer je takova (lična, individualna), nitko ne može niti drugome dati, niti je od njega posuditi. Zato i literarni pokreti romanticizma, realizma, ekspresionizma itd. kao ni slikarske škole, kao ni muzički, kiparski, graditeljski smjerovi nisu direktno utjecali na stvaralačku djelatnost umjetnika, upravo zato, jer su pokreti, škole, smjerovi, (dakle sasvim kao i politički pokret) djeluje dakle voljom i može da djeluje na volju, na interes za umjetnost, kao što politički može stvarati volju za politiku i to za određenu politiku. — No to će nam biti potpuno jasno tek onda, kad nam postane jasan pojam pokreta.

3. — Što je dakle pokret? — Je li on nešto sastavljeno? — i da li u njemu djeluju različite aktivnosti duha? — Da se to dokaže podjeljuju se pokreti na *fragmentarne* (koji idu za rješavanjem samo jednoga djelomičnoga problema) i na *universalne* (koji obuhvaćaju cijeli život sa svim duševnim proizvodima). No već je ta razdioba arbitrarna, formalna (nefilozofska), jer ne zadire u bitnost i u stvari ništa bitna ne dijeli. Potpuno je analogna onoj prastaroj razdiobi literarne umjetnosti na liriku, epiku i dramatiku ili pak razdiobi svake od ovih u podrazrede. (Ovim se ne će da oduzme praktička vrijednost sličnih razdioba, shema, statistika itd.; jedino im se niječe spoznajna vrijednost i odlučujuća uloga u filozofiji.)

»Sastavljenost« pokreta ili universalnost njegova ovdje se može misliti samo kao mnogolikost građe, koju on obuhvata. No odmah se pada u temeljnu pogrešku, ako tu mnogolikost građe identifikujemo sa mnogolikim i različitim aktivnostima duha, jer bi se tada moralo stvoriti onoliko aktivnosti duha, koliko ima objektivacija i ispoljenja u njegovoj akciji, a to znači neizmjerno. Neizmjerno su mnogoliki i raznoliki objekti pokretanja i u svakom su momentu novi, ali je temeljna forma pokretne aktivnosti našega duha uvijek jedna; a to je volja. Jer svi pokreti, koji su doista pokreti, nisu

ništa drugo, nego »trajnije surađivanje veće skupine ljudi, koji u glavnom istim srestvima i na osnovu istih načela idu za postizavanjem kojega životnoga cilja.«

No ovdje se sada uvuklo nešto nova, što je vrijedno naše pažnje : *načelo, program.* I na temelju toga, moglo bi se kazati : Eto, stvaranje toga programa, to je zadatak teologije, etike, filozofije itd., a to su sigurno aktivnosti duha, koje nisu više voljne, etičko-praktičke, — dakle i pokret nije *samo* etičko-praktička aktivnost. I doista, sve je ovo razlaganje sušta istina. I treba dobro naglasiti, da su to dvije sasvim razlučene aktivnosti duha. No pogrešan je zaključak. Jer se u žurbi htjelo teoretske direktive pokreta, aktivnost, koja se još ne smije nazvati pokretom i koja je tu teoriju izvela, strpati pod pojam pokreta. Međutim, program, načelo, teoretske direktive još nisu pokret, i pokret može da se od njih nikada ni ne rodi : on se sastoji u posebnoj aktivnosti, koja voljom stvara i radi.

Aktivnost književne umjetnosti ne može se dakle strpati pod pokret kao pod nešto »sastavljena«, jer je pokret sastavljen od jedne jedine aktivnosti, koju filozofija treba da luči od umjetničke. Ne mogu se toj aktivnosti književne umjetnosti pripisati ni teoretske direktive, program pokreta, jer oni još ne spadaju kao takovi pod osjećajno-fantazijsku djelatnost duše. (Pogreška često dolazi i odatle, što se književna umjetnost pogrešno poima t. j. kao sve ono, što je napisano, pak se njoj pripisuje i udio u izgradnji programa. Ali ćemo se na to kasnije povratiti.)

4. — Kad smo razglobili pojam pokreta, sada možemo da ispitamo, da li on ipak ima kakav direktni utjecaj na umjetnost. Doista, bila je izrečena tvrdnja : »Poeta fit«, ali se nije u odnosu prema književnom pokretu uzimala u doslovnom značenju. Pod njom se misli samo to, da jedan pokret može dar »rođenih pjesnika« razviti i usavršiti (i tako im dati obilježja, koja su principijelna oznaka njegova.)

Ali u čemu se sastoji to razvijanje i usavršavanje ? Ako jedan umjetnički pokret daje svome članu gotovu tehniku jezika, boja i zvukova, rutinu neku, školu, iskustvo, sadržaje i tako redom stvari, koje se mogu razvijati i usavršavati i preko kojih se umjetnik može da ispolji, onda je time taj pokret umjetnika mnogo zadužio ; ali mu time nije a ma baš ništa razvio i usavršio njegovu umjetničku aktivnost.

No ako smo ovo ustvrdili, onda moramo priznati, da uopće nijedna zajednica ne može usavršiti umjetnost i umjetnički dar, nego da se oni nalaze uvijek na istom stupnju. I to doista treba odmah na početku najspremnije priznati i naglasiti : umjetnost nema riazvoja ! Na prvi mah uzbunit će se u nama nešto proti ovoj tvrdnji, i sjett ćemo se književne historije, gdje se priča, kako ovaj ili onaj pjesnik ima svoje početničko razdoblje prvih proizvoda, muževno doba pjesničkoga napona i napokon doba opadanja ; sjetit ćemo se Horacija, Goethea, Đalskoga itd. itd... Ali u prvom redu svi ti ljudi, koji će nam se pred mišlju iznizati, nisu umjetnici, zatim nije umjetnost sve ono, što su umjetnici na svijet dali, a napokon nije nijedan od njih svoju umjetnost usavršavao. — Da ovo shvatimo, treba da budemo na čistu s umjetnošću i umjetničkim darom. Umjetnost je produkat osjećajno-fantazijske aktivnosti duha ili *plastika.* Jedan dakle produkat naše duše, koji je nikao iz uzbibanog čuvstva stvarajući kroz našu fantaziju živu plastiku, umjetnina je ; što znači : nešto gotova, čemu se više ne može ništa ni nadodati ni oduzeti, jer bi se time mijenjala i sama bitnost njezina. Umjet-

nost se sastoji u izrazu, koji je adekvatan momentu i koji ne može da bude drukčiji od onoga, što jest, jer bi time umjetničko djelo postalo jedno drugo umjetničko djelo. Za ilustraciju uzmimo jedan primjer. Leopardi, kad sjeća Silviju njezine mladosti, daje nam između ostalih slika i ovu : Sjećaš li se jošte one dobi smrtnog ti života, »quando la beltà splendea negli occhi tuoi ridenti e fuggitivi...« Ova fraza sa svojim ritmom u jednom cjelovitom sklopu iznosi nam pred oči opis Silvijinih očiju, koje su bile »ridenti e fuggitivi«. I ova slika, plastika izražena u ovom ritmu i izrazu, ne da se više nijednim drugim ovako adekvatnim izrazom izraziti. Jer nijedan drugi izraz ne bi nam više dao ovu plastiku : njezine oči, koje su »ridenti e fuggitivi«. Mogao bi nam doista i opet dati umjetnost, ali sasvim novu, jedne sasvim druge oči nego što su to Silvijine u Leopardijevom izrazu. Umjetnost dakle, koja je u plastici stvorenoj kroz našu osjećajno-fantazijsku aktivnost, ne mjeri se po nijednom drugom elementu, nego po izrazu, ekspresiji, individualnoj formi. — Iz toga slijedi, da umjetnine nije moguće prevesti ; moguće je, da prevodioc stvori novu umjetnost i da iz neumjetnine prevađajući stvori pravu umjetnost, ali ta će umjetnost biti njegova lična kreacija, a ne prevod nečije tuđe. Iz istoga slijedi i to, da nema boljih i gorih umjetnina i da je svaka umjetnina za sebe najbolja, jer ako joj nešto fali, nije još umjetnost, a ako joj se nešto može oduzeti, znači, da to više ne spada u dio plastičnosti, koju promatramo. Slijedi dakle, da se umjetnine ne mogu komparirati, jer se bitnost jedne plastike kao takove ne može staviti u relaciju i mjeriti je prema bitnosti druge. Slijedi i to, da je nemoguće »poluumjetničko« djelo shvatiti, jer ona polovica, pa tamàn se sastojala od sama dva retka, umjetnost je, a sve ostalo nije. Isto tako pada i pitanje »ekonomičnosti« : da li se može ista stvar sa više ili manje srestava izraziti; jer je svaka umjetnina izraz adekvatnih srestava. Isto tako postaje nam jasno, da u umjetnosti ili plastici nema što da se razvija i usavršava, i da gotovu plastičnost utjecaj nikakvoga pokreta ne može u plastici više usavršavati. Doista na umjetnika mogu utjecati vanjske stvari, ali taj *podražaj* treba dobro lučiti od onoga, što je kao novost reakcijom na taj podražaj nastupilo. Riječi, prizori i sve sitne i neznatne stvari mogu biti uzrok ili podražaj za izgradnju opsežnih umjetničkih djela. Ali sama izgradnja tih djela, kreativna djelatnost umjetnika, njegova osjećajno-fantazijska aktivnost, može se kazati, da ima jedinu zaslugu za umjetninu, te da podražaj (prema kreativnosti kao i sadržaj prema izražaju) nije ništa.

5. — Ovdje može doći objekcija : Čitavo ovo razlaganje bazira se na pojmu umjetnosti, osjećajno-fantazijske aktivnosti, kao plastike, koja još nije izražena u obliku pristupačnom drugim ljudima. Stoga, da se izrazi zasnovana umjetnina, potrebuju primjerena sredstva, koja će evocirati u duši drugoga iste intuicije. A za odabiranje tih sredstava treba pozvati u pomoć i *razum*. Zato je i umjetnost ne samo osjećajno-fantazijska, nego i razumska aktivnost.

Svaku objekciju možemo dozvoliti. Ali na pr. u ovoj razlaganje polazi krivim putem. U prvom redu krivo je dijeliti umjetninu na ono, što je u intuiciji i na izražavanje toga. Jer u intuiciji nema umjetnine. koja ne bi imala svoj izražaj, svoju formu : i to jasan i određen izražaj. Pogrešno je dakle držati, da se pri ovom procesu nečemu u nama neodređenome pridodaje forma ili izraz ; jer, dok je neodređeno nešto u nama, još nije ništa, a tek kada se aktivnošću našega duha izgradi t. j. kad poprimi izraz, formu, onda

mu više druge forme ne treba. Ovu formu ili izraz radi bistrine nazovimo: *nutarnji* (ili uključeni) izraz. Svaka umjetnička kreacija ima i od nje se ne da razlučiti njezin nutarnji izraz, jer je on njezin život, njezin cilj i sredstvo. Može sada da bude govora o pretočenju toga nutarnjega izraza u *materijalni* ili *vanjski* izraz t. j. materiju boje, materiju mramora, materiju glasa itd. I tu se doista rađa poteškoća, jer nijedno materijalno sredstvo nije dovoljno da se sasvim otrese svoje materijalnosti pri izražavanju duha. Ali mi, koji s time računamo, promatramo umjetninu u odnosu na tu mogućnost, što je i opravdano, jer mi na neki način onaj »nutarnji izraz« umjetnine izrazujemo u materijalnoj mogućnosti t. j. u riječima, kojima se obično govori, u dimenzijama, koje možemo u mramor prenijeti, u bojama, koje možemo u ateljeru naći, u zvukovima, koje od iskustva poznajemo itd. Izraz je duševnosti dakle moguć.

No pitanje je sada, da li je taj materijalni izražaj pridonio osjećajno-fantazijskoj tvorevini još i razumski elemenat? Očito je iz gornje distinkcije izražaja, da samoj plastičnosti ili gotovoj umjetnini prenos u materiju nije pridonio ili s njom pomiješao ništa nova, razumskoga. Pretakanje u materiju događa se spontano, instinktivno. (Ali to još ne znači, da su umjetnine nerazumske ili proturazumske, i sve ove *distinkcije* ne smije se uzeti kao *separacije*, jer mi ne ćemo, da itko od nas jače naglasi jedinstvenost duha. Sve su aktivnosti međusobno povezane, pa i pjesma ima i logički slijed i voljnu težnju, a isto se događa i kod ostalih djelatnosti duha: na pr. logička nije moguća prije osjećajno-fantazijske, koja se u individualnostima izrazuje. Ali se karakter jednoga duševnog produkta određuje prema onome, što se bitno u njemu ispoljilo. Tako u pjesmi dominira osjećajno-fantazijska aktivnost; možemo dapače kazati, da one druge niti ne primjećujemo, jer u stvari u ovom momentu one i nisu djelotvorne: utopile su se i nestale u onoj, koja je aktivna. Upravo pod ovim vidom distinkcije duševnih aktivnosti moramo svu duševnost promatrati, ako nam ne će izgledati kao haos bez reda i poretka, u kojemu su moguća zbliženja, pretvaranja, izjednačenja i miješanja najheterogenijih i najjače distinguiranih elemenata.)

(Svršetak slijedi.)

LUKA PERINIĆ.

TEŠKO JE DANAS . . .

Oh, teško je danas živjeti u svijetu,
kojim tama crna caruje i brodi,
teško čovjek s tijelom u toj tami pliva,
teško duša borbu s idealom vodi.

Pa kada se duša pobjednica nađe,
granuti će sunce kano ikad mlađe,
Okupat će dušu u moru čistoće...

Tad će svatko znati zašto Bog ga stvori,
tad će znati pjesmu ljubavi da zbori;
sve će biti puno Božanske mirnoće — — —

LAV KOZOV.

KROZ ŽIVOT

I.

Ara je Celij buljio u istrošene prozore zaokupljen nekim tragičnim mislima. Buljio je tako svakoga jutra. I tada bi mu se lice oblilo suzama. Kada bi vjetar zaškripio vratima u vrtu, stari bi Celij okrenuo glavu i živo pogledao ; nadao se nekome, za koga bi dao i kuću i predkuće i čitavo svoje imanje. Ali taj nije dolazio...

A svijet se je čudio, odakle Celiju toliko suza. Nina, Arova susjeda, gledala ga je s prozora, pa se smijala i onda sa bječvama u rukama pošla u stare Line. Ova bi odmah razumjela dolazak svoje prijateljice i zapitala :

— Kako se muči Ara Celij.

A Nina bi lagala kao obično.

Takav se razgovor ponavljao na terasi debele Line svaki dan. Gdjekad netom bi sunce malo poodmaklo, a gdjekad u podne ili uveče ; ali nikada nije izostala njihova zlobna meditacija. Radi njihove zlobe svak se njih klonio. Djeca su ih se bojala, jer se govorilo da su vještice. Bile su paklenskog izgleda. Velike zelene oči, a glava bubljasta. Lice naborano, pa brkovi kao u kojeg prosjedog starca. Kosa dva, tri čuperka. Svak bi na prvi mah mislio, da su sestre. Ali one nijesu ni iz jednoga sela. — Otkada su one došle u selo i dovele svoju drugaricu, odonda umire mnogo, mnogo djece... Tako je vjerovao narod sela Naunaya.

II.

Digao se Ara Celij sa svojeg sjedala i pošao kroz vrt. Pogledavao je na loze, što se suše i na svoju plodnu smokvu. Išao je u nesvjestici osamljenog čovjeka. U drhtavim prstima držao bi crnu krunicu. Počeo bi već ranim jutrom sa žalosnim otajstvom, pa izmolio jedan dio, pa drugi i treći. I mislio da je najteže ne vidjeti ono, za čim se bez prestanka gine.

Uto se začuje neki promukli, molbeni glas kroz prozor.

— Otvori mi vrata po Bogu, brate, jer poginuh od glada i nevremena. Spasi mi život barem sa jednom mrvicom kruha !

Još se je čulo teško uzdisanje, i mnogo, mnogo iznemoglih vapaja.

Ara se Celija dojmi prosjakova molba. Prihvati okislu torbu i povede ga u kuću. Dade mu neko staro, istrošeno odijelo, a prosjak veseo brzo se presvuče i sjedne za stol.

Bio je to neki čovjek stara izgleda, a ipak crne raspletene kose. Duga, bjelkasta brada krila mu blijedo, ispaćeno lice, u koje kao da je zašlo nešto tužna — nešto, što mori ko mora...

Kada je sjeo za stol, našao je, izmijenivši nekoliko riječi sa Celijem, izrezak jedne knjige. Na prvoj stranici piše : Ara Cutters.

— Cutters ? ! — — Cutters !... — Ara Cutters ! ? — — — Ta ja sam negdje čuo za ime Cutters. Da, čuo sam... — Ali gdje, Bože dragi ? ! —

— Aaaaaaa ! Znam, znam ! Bili smo mi skupa u gostioni »Berlin« tamo u Njemačkoj. Da, da. Bili smo mi skupa. — Ovaj dobri starac da je Ara Cutters ? ! Pa je li moguće, Bože dragi ? ! On, onaj Ara Cutters, onaj razbojnik, da se je obratio ? ! Moguće ? On je mene u gostioni »Berlin« na mrtvo ime isprebijao, pa sada da mi on isti, onaj razbonjik i lopov, onaj Ara Cutters spasio život ? Pa je li moguće, Bože dragi ? — Moram ga odmah pozvati.

Tako je mislio prosjak L' Ha. I pozove Celija. Ovaj odmah dođe i stavi malo kruha i sira pred prosjaka, koji mu se nespretno zahvali.

— Ti si Ara Cutters ?

Starcu Celiju poteče nekoliko krupnih suza. I uzdahne, bolno uzdahne...

— Ah, prijatelju, nijesam ja Ara Cutters. — — To je... to je — — — moj izgubljeni sin...

— Ah, Cuttersu — Cuttersu, moj ljubljeni sine, hoću li te ikada više vidjeti ? Bože, daj, da se vrati ocu svome izgubljeni sin. — —

— Ah, prijatelju tvoj je sin veliki grešnik... I L' Ha zagrli starca Celija.

— Zar poznaješ moga sina ?

— Da, poznajem ga ; moj dobri starče. On je velik grešnik. Jednog dana našao sam se s njim u gostioni »Berlin«, tamo negdje u Njemačkoj. On prosjak i ja prosjak. Pili smo zajedno. Kad smo se pogostili, on će :

— Plati, huljo !

— A ja ne htio. I on mene isprebijao na mrtvo, pa uteko. Za nj sam poslije čuo samo, da je pošao na daleki istok, tamo u neku Macedoniju, i postao komita.

— A znaš li, živi li on još tamo ?

— Ne znam više ništa.

— Ah, Cuttersu — dijete moje, kamo si pošo ! ? — plakao je starac Celij.

— Čuj, prijatelju Ara, kako je dospio tvoj sin u daleki svijet i spao na prosjački štap, kad je mogao baš lijepo i dobro ovdje da žive ?

I opet se Ara Celiju ovlaže oči.

— Moj Cutters je učio, prokleta bila škola, u Lugieu. Bio je vrlo nadaren đak. Mnogo je čitao. Dan i noć. Jednog se dana dočepao neke knjige, u kojoj se veli, kako se može poći u bogatu Ameriku. bez novaca i to pješke. Zanese ga ta prokleta knjiga, i on se dade na put. Dan, dva, tri, četiri, njega nema u školi. Došo meni od direktora list, u kojem me pita, zbog čega ne dolazi moj sin u školu. Ja se zaprepastim. Odmah otidem u Lugie. Cuttersa nijesam našao. Tražio sam ga, ali ga nigdje nije bilo. Zaplakah tada prvi put u Lugieu, pa više i ne prestadoh... Od moga Cuttersa više ni glasa ni priglasa. Otada sam bez ikoga. — — —

*

L' Ha je svakoga dana redio vrt starca Celija i gledao, kako tužno Ara bulji u prozor i plače.

Jednog su dana napravili u predkuću kameni piedestal. I donijeli Lugiesku Gospu od Smilovanja. Pred Njom bi Ara Celij vječno molio, i nadao se.

Širi se miris ljetnoga jutra. Sunce zlati sliku Gospe u predkuću, pred kojom kleče dva tužna, ispaćena starca. Mole. Dižu ruke. I vape, vape za pomoć. — — —

— Lina, Lino, dođi, molim te ! Vidi, kako ona dva luđaka lamaju rukama. Dođi, dođi brzo !

— Hahahaha ! — zaori iz promuklih grla dviju vještica.

— Vidiš, Lina, da sam prije istinu govorila, a one naše Ananuayke nijesu vjerovale.

Celij se digne, a za njim i L' Ha. Vidio je i čuo već otprije vještice. Ali ne reče ni riječi. Samo, kada su se one još žešće smijale, podiže malko glas, da bi ga čule :

— Čemu vam, žene Božje, zavist? Zar mislite, da ćete zavišću odvratiti od mene Smilovanje Božje?

Ara je Celij sjeo na svoje staro sjedalo i gledao L' Ha, kako je nešto zamišljen. Ali kad mu je vidio krunicu u rukama, razumio je, čemu ta zamišljenost.

Nina i Lina još su se dugo hihotale, dok nije došao neki plavkasti mladić i potjerao Linu, jer je čuo njihovo smijanje.

— —

Jedne su noći Ara Celij i L' Ha snili, da je Cutters došao sa štakom u ruci i torbom na leđima...

*

Sunce je zlatilo križ na zvoniku Gospe od Smilovanja, a trojica su koracala putem, koji vodi u crkvu. Na jednom se raskršću sretoše Linu i Ninu i nazvali im Hvaljen Isus. Ove nijesu ni odgovorile, nego se začuđeno gledale trećega druga. Tihi, veseli došli su pred oltar Lugieske Gospe i ruku sklopljenih molili dugo i dugo u zahvalu...

M. MEŠTROVIĆ

JANJINSKO PREDVEČERJE

Prekrile se hladom sve kuće u mjestu,
u zalijevu se taloži neretvanski pijesak,
oživila šuma, što ide uz cestu,
iz spržena kamena zamiriso vrijesak.

A zrak što je jutros otšeto na more
povraća se s vjetrom sa zalijeva plava,
slani zadah mora zapljusnuo gore
kršovite gore, pune gorskih trava.

Zadnje zrake sunca još su na zvoniku
razigrale posmijeh čitavome mjestu — —
Križ mjedeni daje užarenu sliku.

— a mrak kad je teški pritisnuo cestu
i ugas'o sunce, zvonik zacvilio — — —
Križ se na njem smrknu — mrak ga obavio.

IVO LENDIĆ.

FEUILLETON

NAŠI FERIJALNI TEČAJEVI

POZITIVNI USPJESI. Dani naših ferijalnih tečajeva su prošli, i već spadaju u historiju, našega pokreta. Svi mi koji smo prisustvovali tim tečajevima odnijeli smo s njih najljepše dojmove. Nama ne treba mnogo riječi, ni dokazivanja, da su ti tečajevi bili pozitivni uspjesi. Mi smo svi to osjetili, te možemo slobodno reći, da je tečaj u Makarskoj najljepša naša priredba u posljednjih nekoliko godina. Nikada nije bilo manje formalnosti nego ovaj put, a sve je teklo u potpunom redu. Dvojica akademičara bez ikakvoga napora vodili su tečaj. Bio sam od te dvojice i mogu reći, da se nikada toliko nisam radovao kao ovaj put. Kod svih tečajaca potpuna svijest pripadnosti katoličkom pokretu, koji se očituje u svakom pojedincu naših organizacija i svijesno nastojanje, da svi budemo dostojni toga, pokreta, to je glavno obilježje onih dana naših tečajeva. Osim toga se kod saobraćaja sa najjačim predstavnicima našega đačkoga pokreta pokazalo, da je našoj Ligi uspjelo, da odgoji čitav niz jačih pojedinaca. Prava radost je bila slušati izvještaje o prilikama u pojedinim mjestima. Tako mladi ljudi, a izvješćuju sa toliko ozbiljnosti i pronicavosti, da se čovjek mora diviti. Tečaj je za sve nas bio jedna sjajna zadovoljština, jer smo vidjeli, da naši napori i naše brige nisu uzaludni, da još živi bujan duh domagojskoga đaštva, da taj svakim danom biva sve to jači, tako da naša Liga može govoriti o svojim pozitivnim uspjesima i sa najljepšim nadama gledati u budućnost.

ŽENSKI FERIJALNI TEČAJ U SPLITU. Ovogodišnji ženski tečaj održao se, kako je i predviđeno, 27.—30 jula u Splitu, u »Marulićevoj dvorani«. Bilo je oko 50 učesnica iz najvažnijih organizacija. Sastancima su redovito prisustvovali kao gosti: gđa Nikšić iz Gospića, g. Dr Matijaca, profesor na ženskoj gimnaziji u Splitu, izaslanice »Danice«, izaslanice Dominikanskog samostana, zatim seniori: veleč. gg. Mašić, Matulić, Dr Podolšak i seniorke: gđe Dr Marija Ljubić, Marijana Bošnjak i Anka Novak.

Tečaj je otvorila srednjoškolska sekretarica; pozdravila je u ime J. K. Đ. Lige prisutne, zahvalila na pažnji i odazivu, pa podsjetila učesnice na zadaću tečaja i zamolila za što življu suradnju. Predsjedanje je predano gđi Dr. Mariji Ljubić.

Prvog smo dana čuli tri predavanja iz duhovnog života. Treba naglasiti kako su sva tri predavanja raznolikošću predmeta i obradbe veoma zainteresovala i duboko se dojmila učesnica.

Predavanje veleč. Jesiha o pobožnosti, puno dubine, koja se pod laganom formom postepeno sve jasnije otkrivala, popraćeno s nekoliko krasnih slika iz sv. Pisma, djelovalo je uvjerljivo i neposredno kao lijepa pjesma, i stvorilo tako fino raspoloženje kod svih nas, da smo želile da prionemo što više oko duhovnog života i da se prepustimo posve njegovom djelovanju.

Jasan pojam o pobožnosti s takvim raspoloženjem, bio nam je nužan i solidan teren za slijedeće predavanje vlč. Dra Kolareka: »Uzgoj karaktera prema uzoru svetaca«. Tu smo se sreli s težom, čisto naučnom formom, što je tražilo neko napinjanje pažnje,, ali smo se upravo divili preciznosti izražaja, logici u izvodima i iscrpljivim zaključcima.

Poslije podne je slijedilo predavanje veleč. Dra Petlića o odnošaju đaka prema duhovnicima. Kako je predavač imao pred očima važnost iskrenog saobraćaja među đaštvom i duhovnicima, nastojao je veoma mnogo da izazove kod nas punu povjerljivost prema našim duhovnim vođama. Kod toga je predavač računao i na posebne momente ženske duše, pa je kušao djelovati na najosjetljivije žice i uspio je.

Iza ovih predavanja razvile su se žive i interesantne debate. Iz njih se najjasnije vidilo, koliko je bilo potrebno, da se ta pitanja rasprave i koliko je uopće pitanje duhovne izobrazbe važno za naše organizacije. — S obzirom na to stvorene su i posebne rezolucije.

Sutradan (28. VII.) primile smo zajednički sv. Pričest Sv. misu sa egzortom održao je velečasni gosp. Mašić. Na dnevnom redu bilo je iza toga predavanje dra Podolšaka »Forme organizacijskog rada«.

Od ovog smo predavanja mnogo aprofitirale. Ako i ne možemo među našim ženskim

akademskim organizacijama provesti rad po sekcijama onako kako je to predavač razložio, možemo prema danom prikazu i bez cijepanja na sekcije, udesiti diobu rada među pojedinim članicama, prema njihovim sklonostima i sposobnostima.

Ističem još, da je dr Podolšak naglasio, da rad organizovane učenice oko razvijanja intelektualnih sposobnosti mora biti paralelan onome organizacije učenica, dok se njegov socijalni rad, s obzirom na posebni poziv i drukčije dispozicije, mora kretati u posebnom krugu.

Slijedilo je predavanje gdice Marijane Bošnjak o »Posestrinstvu«. Gdica nas je vrlo lijepo informirala o smislu i zadaći »Posestrimstva«. Ono je grana katoličkog pokreta, u kojoj su organizovane učiteljice i ostala ženska lica sa srednjom ili sličnom školom. Drži ih na okupu da uzdrže vjerski i moralni duh. Svako polje rada u Katoličkoj Akciji otvoreno im je i mora ih interesirati. Posebno mjesto i zadaću imaju učiteljice. Na njima je red da u selima i manjim mjestima čuvaju kršćanski duh odnosno da ga uspostave i da selo prosvijetle. Katehizacija, analfabetski tečajevi, pouka seoske djevojke i žene u svim domaćinskim i obiteljskim dužnostima, to su zadaci učiteljice-Posestrime.

S tim u vezi obradila je gdica Bošnjak i pitanje »Mladih Junaka«-(kinja).

Organiziranje i vođenje djece treba da bude jedno od najvećih briga učiteljice. Gdica je u svom referatu dala konkretne upute za rad s »Mladim Junacima«, pa se duže zadržala na podjeli rada po godišnjim dobama, prema planu izradenom za zagrebačke »Mlade Junake«. Usput je pokazala i radove istih Mladih Junaka, tako da su učesnice tečaja mogle lako proučiti, kako da zabave i zadrže djecu.

Oba su predavanja pobudila interes, naročito kod svršenih preparandistica. One su se informirale za centralu i veze s njom, pa izgleda, da će se Posestrimstvo osvježiti.

Iza predavanja otvorile smo izložbu. Bilo je izloženo dosta radova u narodnim motivima, među ostalim su se istakle dvije garniture za čaj (Senj), dvije haljine (Gospić, Split) u pećkom vezu i nekoliko radova u konavoskom (Dubrovnik).

Splitski ženski Domagoj priredio je iste večeri zabavu u počast učesnica. Senjske i gospićke drugarie sudjelovale su sa dvije deklamacije.

29. VII. govorio je gosp. dr. Maraković o lektiri. Kao stručnjak i kao profesor znao je da dade skup veoma potrebnih uputa za čitanje.

TEČAJ U MAKARSKOJ : SENIOR GRGEC GOVORI

Prije svega je upozorio na potrebu čitanja katoličke literature, a zatim prešao na najobičniju lektiru, romane.

Ta lektira djeluje sugestivno i zato je veoma važno pitanje izbora. Čak i kod valjane lektire treba biti na oprezu, da nas svojom sugestivnošću ne prevari, pa previše zaokupi i otrgne od naših dužnosti. Žene čitaju većinom za zabavu, a to ne valja. Od lektire moramo uvijek nešto više tražiti a zato treba pravnog umjetničkog štiva i više interesa i aktivnosti pri čitanju. Treba se priviknuti na analizu djela, na uočivanje najvažnijih momenata, psiholoških i realnih detalja, karaktera i na temelju toga stvoriti vlastiti sud o djelu. Utiske i opažanja uvijek bilježiti, jer se inače lako zaborave. Te će nam bilješke u svakom momentu poslužiti da osvježimo unutrašnji doživljaj, koji nam je čitanje jednom izazvalo.

Gosp. dr. Maraković govorio je istog jutra i o ideologiji i historijatu pokreta. Nije to bilo nikakvo sistematsko nizanje događaja i ideja, nego prosto osvijetljivanje prilika u kojima se gosp. predavač odgajao paralelno s rađanjem i razvijanjem đačkog katoličkog pokreta u nas.

Istog dana poslije podne došlo je na red predavanje gđe Ciko o osjećajnom životu žene. To je predavanje možda najvažnije, jer njegova tema uključuje sve najbitnije komponente života žene, komponente o kojima ovisi uglavnom sve njezino djelovanje.

Gđa je uspjela da obuhvati taj osjećajni život u čitavom njegovom opsegu i da ga objektivno prikaže i ocijeni u pojedinim važnijim njegovim oblicima.

Da cijelo predavanje bude što jasnije, da nas se što uvjerljivije dojmi, gospođa je dala najprije jedan uvod iz psihologije čuvstava, što ću je samo natuknuti.

U prvom redu je htjela da dokaže važnost osjećaja, koji kod žene, kako se misli, nadmašuju intelektualnu aktivnost.

TEČAJ U MAKARSKOJ : PREDAVANJE U ŠUMI KOD VEPRICA

Prije svega čuvstvo ima svoju vrijednost odatle, što je poticaj na traženje istine. Drugo, čuvstvo je sigurnije sredstvo za moralno djelovanje (ne s obzirom na ispravnost djelovanja, već na neposrednost učinka) nego ideja, jer ovu treba da prožme čuvstvo, ako ćemo da nastupi djelovanje, dok osjećaj ne treba da zato pređe u misao. Baš radi tog svojstva čuvstva, mogu a i ona loša razmahaju na veliko svoje djelovanje, ako ih um ne kontrolira i ne analizira. Pitanje je, ima li žena dosta intelektualnih sposobnosti, da bi, među ostalim, mogla kontrolirati svoju duševnost i djelovanje. Gđa predavačica je lijepo i jednostavno dokazala nužnost intelektualne spo-

sobnosti iz toga što je i žena biće odgovorno za moralnost svojih čina, i iz uloge žene-matere-odgojiteljice

Prijašnjoj su ženi intelektualne sposobnosti u nepovoljnim prilikama zakržljale; moderna žena ima prilike da ih potpuno razvije pa se mora tom blagodati poslužiti najprije zato, da uzmogne stvoriti harmoniju u svom osjećajnom životu i izvući iz njeg svu pozitivnu snagu.

Je li žena zapravo bogatija osjećajima od muškarca i zašto? Iz promatranja izlazi da jest; ta se činjenica dade protumačiti ulogom materinstva, koje je ishodište svih najplemenitijih osjećaja kod žene. Materinstvo radi jakog kontakta s djetetom, i to ne samo duševnog nego i fizičkog, uključuje najbolje razumijevanje djeteta i najveći interes za njegove potrebe. Dispozicija za tu zadaću ispoljuje se u njezinom zauzimanju za sve što je nezaštićeno i nemoćno, i odatle u nje toliko bogatstvo topline i nježnosti, toliko spreme za davanje same sebe. Uz plemenite osjećaje usko je povezana i duboka religija žene, iz koje ona crpi snagu za žrtve i pregaranje.

Gdi predavačici nije bilo do toga, da ženama kadi, pa je sasvim otvoreno prešla na njihove krupne negativnosti. Iznijela je n. pr. afektiranje pojedinih plemenitih čustava i otkrila pod kakvom se krinkom kriju. Zatim se osvrnula na negativna čuvstva, koja su tobože ženi svojstvena: zavist, spletkarenje, ogovaranje i slično. Ta kod žene zbilja iskaču, ali joj nisu svojstvena. Posjeduju ih i muškarci, samo ih oni znaju prikrivati kojekakvim visokim principima (zavist i natjecanje za reputaciju u književnosti, znanosti i sl.).

Kod žene se sitničavost jače opaža, jer se ispoljuje u malim stvarima i u svoj svojo golotinji, (šeširi, odijela, spoljašnost). Te su negativnosti imale vrlo plodno tlo za razvoj u prijašnjim prilikama žene (prije svega obligatna udaja), a današnja ih je žena dobila u nasljedstvo.

Iza toga je predavačica karakterizirala modernu ženu. Njezini su zahtjevi s obzirom na mogućnost svestranog razvoja opravdani, ali griješi, kad negira svoj glavni poziv — materinstvo.

Koliko moderna intelektualka potcjenjuje i ne shvaća brak vidi se najbolje po tome, što se za manje nadarenu ili previše »ženski« raspoloženu djevojku izrazuje: »Ta nije nego za udaju!«

S tim u vezi prezire i dom i sve lijepe ženske osobine. Gospoda predavačica prikazala je zatim s mnogo topline važnost i ljepotu obitelji i doma i pozvala prisutne, da realno gleda na njih, i da ih nauče cijeniti.

Na kraju je gđa takla problem ljubavi: Ocrtala je najprije vrlo tačno njezin smisao i vrijednost, pokazala zatim, kako se danas naopako shvaća: sredstvo je postalo ciljem, a iza toga iznijela nekoliko tipičnih shvaćanja i provađanja ljubavi kod same žene, u skali od najidealnijeg do najmanje idealnog i ispravnog. Da to diferensiranje bude što jasnije, gospoda ga je ilustrirala konkretnim tipovima iz Tolstojevih romana, gdje su vrlo dobro prikazani. Tako je svaka slušateljica mogla u njima vjerno ogledati vlastito shvaćanje, eventualno i vladanje; time je bila prisiljena da ga u isto vrijeme objektivno ocijeni.

Šteta što nije bilo vremena za debatu. Svakako je vrlo potrebno, da se naše ženske organizacije pozabave ovim važnim stvarima, jer se svaka djevojka pri izgrađivanju susreće s mnogim upitnicima i poteškoćama iz tog područja.

Poslije onog lijepog rada pošle smo na izlet u Makarsku. Pregledale smo grad, izložbu muškog tečaja te crkvu i samostan čč. oo. franjevaca. Zahvalne smo čč. sestrama, koje su nam pripremile izvrstan ručak.

Kad smo se povratile u Split, sastale smo se još jednom u Marulićevoj dvorani. Sekretarica se osvrnula na rad u organizacijama prema svojim opažanjima za posjeta i prema pročitanim izvještajima. Organizacije rade s mnogo ljubavi i energije. Duhovni je život pohvalan.

Treba međutim istaknuti da se ne radi dovoljno sistematski. Gubi se kadšto vrijeme u nepotrebnim sitnicama, dok se važne stvari zanemaruju ili tek djelomično obuhvaćaju. Uslijed toga se opažaju neugodne praznine.

Unaprijed treba da sve organizacije urede na početku školske godine jedan plan, koji će u glavnim crtama uključiti jedan zaokruženi rad prema uputama, koje su dobile osobito na ovom tečaju. Kod izgrađivanja radnog programa treba da svaka organizacija vodi više računa o kasnijoj zadaći članica u životu. Taj ćemo problem detaljnije odrediti kroz ovu školsku godinu.

Na tečaju donešena je ova rezolucija:

1. Budući se osjeća velika potreba duhovnog obrazovanja i izgrađenja, sve će organizacije 1.) uvesti mjesečne sastanke za duhovni život. 2.) revno njegovati duhovno štivo (preporuča se »Duhovni Život«) 3.) da organizirane katoličke učenice uzmognu imati prilike za što šire apologetsko filozofsko obrazovanje, svaka će organizacija nabaviti kolekciju »Savremenih« pitanja«.

Tečaj smo završile malom zakuskom, koju je priredila seniorka dr Marija Ljubić.

Ovaj je tečaj veoma realno računao sa suvremenim potrebama našeg ženskog daštva, pa će, nadamo se, biti od velikog uticaja na daljni njegov razvoj.

Mi izrazujemo svoju duboku zahvalnost veleuč. gg. predavačima i gdama predavačicama, što su se odazvali molbama J. K. Đ. Lige i uložili mnogo truda, da im predavanja odgovore važnoj zadaći.

Zahvaljujemo napose veleč. gosp. Mašiću, koji nam je, nastojao u svakoj debati iznijeti konkretne slučajeve za primjenu misli i težnja izloženih u predavanjima.

Dugujemo zahvalnost presvij. gosp. dru Kvirinu Klementu Bonefačiću, splitskom biskupu, veleč. gosp. Matuliću i dru Podolšaku, što su vrlo mnogo radili oko pripremanja tečaja, pa čč. sestrama Milosrdnicama (Ancelle di Charità), ss. Klarisama i Dominikankama, koje su gostoljubivo primile i pazile učesnice tečaja, kao i vlč. Matijaci, koji nam je pomogao pri razgledanju grada.

Anka Blažević

MUŠKI TEČAJ U MAKARSKOJ. Ovogodišnji tečaj u Makarskoj zamišljen je kao sastanak predstavnika domagojskoga daštva iz svih hrvatskih gradova sa svrhom, da se porazgovorimo o najaktuelnijim problemima današnjice i da se u oči jubilejnih proslava našega pokreta dogovorimo o pripremama, koje su potrebne, da te proslave budu dostojne čitavog četvrtstoljetnog našeg rada i tradicije. Međutim taj se skromni sastanak silom prilika pretvorio u impozantno zasijedanje jedne jake đačke organizacije. Na našim zborovanjima prisustvovalo je redovito stotinu i pedeset ljudi. Makarska je osjetila da diljem naše domovine živi mlada inteligencija, koja se odgaja u hrvatskom i katoličkom duhu svijesna svojih budućih zadataka i oslanjajući se na tradicije velikih njihovih zemljaka Kačića i Pavlinovića.

Tečaj je započeo 27. VII. Ujutro su doputovali učesnici iz Hrvatske i Slavonije, te iz Splita, srednje i sjeverne Dalmacije. Tečaj je održan u franjevačkom samostanu u Makarskoj. Gvardijan samostana mp. o. dr. fra Ante Cikojević pokazao se gostoljubivim domaćinom i na sveopće zadovoljstvo smjestio tečajce tako lijepo, da je jednodušno uvjerenje svih tečajca, da je i u tome pogledu sve bilo uređeno kao nikada dosada.

Predavanja su se držala u vrtu samostana u krasnoj borovoj šumici. 27. srpnja poslije podne započelo je zasijedanje tečaja. Tečaj je otvorio i predsjedao mu čitavo vrijeme Luka Perinić, podpredsjednik Lige. Prisutni su seniori predavači, gvardijan samostana mp. Cikojević, predstavnik makarske opć. preč. Delić, više seniora svećenika iz okolice i iz ostalih Franjevačke Mladeži »Milovan«, kao i akademski »Domagoj« iz Zagreba i đaci iz dvadesetak hrvatskih gradova.

Tečaj u ime Makarske općine pozdravlja preč. Delić i veseli se da je domagojski pokret uhvatio tako dubok korjen. Značajan je pozdrav vlč. Bareze mladomisnika, seniora »Milovana«, koji je tečaj pozdravio u ime svoga zbora. Ističe, da je »Milovan« veseo što o svojoj dvadesetoj godišnjici može pozdraviti drage drugove iz svih naših krajeva. U svojih dvadeset godina opstanka »Milovan« je razvijao intenzivan rad. Ali najsvijetlija točka u njegovoj historiji bio je onaj duboki i jaki vez između Milovana i ostalih dijelova Hrv. Kat. Nar. Daštva. Taj vez je od najveće važnosti za kasniji rad, kada smo se u borbi za rekristijanizaciju našli skupa i lajici i svećenici. Taj rad je bio trajan, a srdačne veze nikad prekinute. Ta suglasnost i povezanost je najjači argumenat ideologije našega pokreta. Mi franjevci nastavlja u najvećoj tišini vlč. Bareza, ne nalazimo u Vašoj ideologiji ničega, što mi ne bi mogli prihvatiti i što ne bi bilo u skladu sa našim franjevačkim idealima, sa našim stogodišnjim tradicijama hrvatstva i katolicizma. Mi smo uvjereni, da radeći s vama nastavljamo tradicije naših zaslužnih franjevaca narodnih radnika, starca Milovana i čitave legije drugih, te smo na temelju toga skloni vjerovati, da katolički naš pokret siže daleko u prošlost, da on nije čedo najnovijeg vremena. Ovaj govor je popraćen srdačnim ovacijama.

Dnevni red toga dana bilo je srednjoškolsko zborovanje, koje je tako uspjelo, da je to bila najljepša tačka čitavog zborovanja. Govorili su đaci iz Osijeka, Bjelovara, Zagreba, Splita, Sinja, Dubrovnika, Kotora, Širokog Brijega, Sarajeva, Broda, Koprivnice, Visokog, Sušaka, Čakovca itd. Sa zborovanja je poslan brzojav zagrebačkom nadbiskupu o njegovom zlatnom jubileju. Poslani su još brzojavi sv. Ocu, kralju i hrvatskim biskupima.

Navečer su se obavljale ispovijedi, tako da je naredni dan tečaja započeo sa sv. Misom, preko koje je većina tečajaca pristupila na sv. Pričest, što se ponavljalo za cijelo vrijeme tečaja, dok je posljednji dan bila sv. Pričest svih učesnika. Drugi dan tečaja bio je posvećen problemima duhovnog života. Toga su dana održana ova predavanja: Pavao Jesih »Individualna i kolektivna pobožnost«, Dr Nikola Kolarek »Izgradnja karaktera po

uzoru svetaca« i dr Matija Petlić »Odnošaj đaka prama duhovniku i uloga duhovnika u đačkim organizacijama.« Osim toga je ujutro mp. Cikcjević održao propovijed »O našem vrhovnom idealu«.

Iza predavanja dra Petlića sastali su se prisutni duhovnici đačkih društava i osnovali društvo duhovnika J. K. Đ. Lige. Izabran je i privremeni odbor u kojem je predsjednik Msgr. dr Stjepan Bakšić, tajnik je dr Nikola Kolarek, a blagajnik O. Alfons Eterović O. P.

29. ujutro udešen je izlet u okolicu Makarske. Tamo u Vepricu, gdje je u krasnoj borovoj šumici udešena lurdska špilja, vrlo uspjela imitacija prave špilje u Lurdu, odslužena je sv. Misa, a zatim je pod vedrim nebom održao predavanje prof. Petar Grgec. Poslije podne bilo je predavanje dra Petlića »Historijat ideologije našega pokreta«.

Istoga dana održana je glavna skupština zagrebačkog dijecezanskog okružja. Predsjednik Jerko Bauer, stud. tehn. iznio je vrlo iscrpiv izvještaj o radu toga okružja. Odboru je podijeljen apsolutorij, te se prešlo na izbor novoga odbora, te je za predsjednika okružja izabran Domagoj Markulin, stud. iur., za potpredsjednika gđica Z. Kovačić, stud. phil., a za tajnika abiturijent Juraj Katalinić.

30. ujutro održao je dr Ljubomir Marković predavanje »O intelektualnom radu i o tehnici intelektualnoga rada«, dok je poslije podne održao predavanje dr Stjepan Podolšak »O formama organizacijskog rada«. Navečer su se u blagovalištu spontano razvile manifestacije zahvalnosti tečajaca samostanskom starješinstvu, koje je zbilja vrlo mnogo doprinijelo uspjehu tečaja. Ispred đaštva zahvalili su se mp. Cikojeviću: Luka Perinić, Stjepan Urban i Davor Mance. U ime »Milovana« oprostio se od tečajaca č. fra Vjekoslav Šimić.

31. ujutro bio je službeni završetak tečaja. Pod sv. Misom svi su tečajci pristupili k sv. Pričesti, a nakon toga je otpjevana zahvalnica: »Tebe Boga hvalimo.«

TEČAJ U MAKARSKOJ : NA DALMATINSKOM SUNCU

Istoga jutra je održana glavna skupština Hrvatskog Akademskog Ferijalnog Društva »Pavlinović«, u kojemu su organizovani dalmatinski akademičari. Odbor je izvjestio o stanju društva. Pošto je jedan drug sasvim konkretno izložio program budućega rada, izabran je odbor:

Predsjednik Miljenko Radunić, bogoslov IV. teč., tajnik Ivo Sumić, abiturijent. Članovi »Pavlinovića« u Splitu će sami izabrati ostale odbornike. Revizori su vlč. Marović, ovogodišnji mladomisnik i Ivo Bogdan, akademičar iz Zagreba. Kao povjerenici za rad u podružnicama u Zagrebu imenovani su: za Zagreb Luka Perinić akademičar iz Zagreba, za Beograd Pero Lisičar, akademičar u Beogradu. Odbor će sve

raditi u sporazumu sa »Milovanom« u Makarskoj, a kad bude gotova definitivna statistika članova poduzeti će se potrebno da se osnuju podružnice i na drugim universama.

»Pavlinović« je u zadnje vrijeme malo radio, ali kod prisutnih abiturijenata i akademičara (njih dvadesetak) vidjela se čvrsta volja za obnovu rada u ovom našem starom i zaslužnom društvu, koje ulazi u svoju dvadesetu godinu, koja mora biti znak njegova novog života.

To bi bila okosnica tečaja. Međutim ovo suho nabrajanje nije niti izdaleka prava slika tečaja. Bio je tu čitav niz priredaba himnu Mladih Junaka, za koju je riječi napisao dr Ljubomir Marković, a uglazbio je O. Jordan Viculin, dominikanac iz Dubrovnika i naš senior. Pjevane su osim toga brojne pjesmice u narodnom stilu, kojima se apostrofira seniore i pojedine učesnike tečaja. Osim toga neki su drugovi izdali humoristički tečajski listić »Diple« sa puno viceva domaće produkcije i stihova »narodne« poezije. Vedro nebo Makarske i njezini bijeli žali te divno more, sve je to stvaralo raspoloženje pogodno za plodan i blagoslovljen rad.

Otišli smo iz Makarske puni najljepših dojmova, sa mnogo dobrih odluka o našem

TEČAJ U MAKARSKOJ : POSLIJE PREDAVANJA U VRTU

i događaja, koji su tečaju davali života i pravu boju. Tako su svako veče svi učesnici išli u samostansku crkvu na adoraciju Presv. Sakramentu. Za tih je adoracija vlč. dr Antić održao par kratkih pobudnih govora. Osim toga veći broj drugova bio je zabavljen priređivanjem izložbe đačkih radova, štampe i srednjoškolskih listova. Izložba je priređena u prostorijama Hrvatskog Katoličkog Prosvjetnog Društva »Prosvjeta«, te je imala vrlo lijep uspjeh. Mnogo Makarana je posjetilo izložbu, prodalo se dosta katoličke štampe, a zanimljivo je da su od posjetilaca otkupljeni i neki slikarski đački radovi.

Posebno raspoloženje je u tečaj unijelo veselo pjevanje, pri čemu su se istaknuli drugovi iz Dubrovnika. Oni su izvađali budućem radu. Na tečaju su se ventilirala mnoga pitanja.Učinjen je bilanc postojećih akcija, dalo se mnogo poticaja za življi rad, pale su pobude za nove forme i metode, upoznali su se drugovi iz svih krajeva, onih nezaboravnih dana približili smo se preko očinske ljubavi oo. franjevaca Bogu i njegovoj crkvi, obnovljeni su naši osjećaji odanosti prama crkvenim poglavarima, naša čuvstva prama seniorima dobila su pravi izražaj u srdačnoj suradnji za napredak hrvatskoga katoličkoga pokreta, učvršćene su veze domagojskog pokreta s redovima sv. Franje i sv. Dominika, ukratko, naš tečaj znači čitav niz pobuda. misli osjećaja i korisnih inicijativa. Za nas prošle ferije nisu prošle bez plodova, one su za nas značile period, u kojemu je zasnovano

mnogo lijepa i dobra, samo je sada na nama svima, da to izvedemo, da riječ postane djelo. I. B.

BRZOJAVNI POZDRAVI. Tečaju je stiglo više brzojavnih pozdrava. Najznačajniji je brzojav zagrebačkog nadbiskupa preuzv. g dra Antuna Bauera: »Među čestitarima moga zlatomisničkog jubileja predraga mi je čestitka narodne uzdanice, moga dragog katoličkog đaštva, te vam stoga najtoplije zahvaljujem. Molim ujedno Boga, da blagoslovi vaša raspravljanja i vaše osnove, koje idu za raširenjem Katoličke Akcije i preporodom hrvatskog naroda u duhu Kristove istine. Bog blagoslovao vašu požrtvovnost i vaš mladenački idealizam.« U ime episkopata poslao je nadbiskup slijedeći brzojav: »Katolički episkopat zahvaljuje na izrazima odanosti te šalje svima učesnicima svoj blagoslov za što uspješniji rad.« Od ostalih brzojava ističemo pozdrave biskupa, te Franjevačkog zbora bogoslova bosanske provincije »Jukić«, kao i brzojave drugova iz Akademskog kluba sv. Ćirila i Metoda u Beogradu.«

KNJIGE I ČASOPISI

NAŠI PUTI I NAŠI DANI (akademski misijski tečaj jula 1928.), izdala Unio Cleri, 42 strane, naručuje se kod vlč. o. Markovića D. I., Zagreb, Palmotićeva 33, uz cijenu od 6.— Din.)

Ova lijepa knjižica sadrži sva predavanja Prvog hrvatsko-slovenskog misijskog akademskog tečaja, pa već time dobiva na značenju. Sam sadržaj je odličan i daje uvid u sve bitne tačke misijskog problema, osobito kako se on odnosi prama đacima. Tu su odlični, znanstveni referati gg. sveučilišnih profesora dra Erlicha iz Ljubljane i dra Gahsa iz Zagreba, zatim vlč. o. Markovića i nekolicine akademičara. Referati daju opći pogled na misije, njihove potrebe i odnos akademičara prama njima. Osim toga tu su dva referata o pojedinim misijskim područjima i to o Bengaliji i o Indiji. Referat o. Markovića o misijama Družbe Isusove u Bengaliji ima za nas Hrvate osobitu važnost, jer je to područje, na kojemu rade i hrvatski Isusovci-misionari, pa imade nade da bi s vremenom iz ove misije moglo biti izdvojeno posebno područje za hrvatske misionare, razumije se pod predpostavkom, da se njihov broj znatno poveća.

Utješno je kako iz svih predavanja proizlazi, da se interes za misije budi kako u čitavom katoličkom svijetu, tako i u našoj domovini. I naše đaštvo uvijek pokazuje mnogo interesa za katoličke misije, pa treba da posegne za ovom knjižicom, koja će mu biti odlična uputa u osnovne misijske probleme.

E. P.

SURADNICIMA »SELA I GRADA«. Neki su već poslali uredniku suradnju za drugo godište »Sela i Grada«. Drugi su samo najavili, da li izrađuju pripovijest, pjesmu ili raspravu. Treći se opet istom sada spremaju na rad, jer znadu, da je posljednji rok za odašiljanje konac listopada.

Almanak će na svaki način izaći i ove školske godine. Urednik se nada, da će biti još bolji nego lanjski, jer će i izbor građe biti veći. Pozivaju se na suradnju ponovno svi katolički književnici, i mladi i stariji, uopće svi, koji hoće da u književnom stvaranju rade za zbližen je sela i grada. Urednik moli jedino, da bi se svaki suradnik držao po mogućnosti ovih pravila:

1. U pjesničkim i poučnim radovima neka se ne osjeća nikakva nasilna tendencija ni pouka! Ali svaki sastavak neka služi svojom spontanom sugestijom direktnom ili indirektnom uzdizanju heroizma, bio to heroizam duhovnog života ili intelektualnog stvaranja ili manualnog rada.

2. Valja se otresti odviše velikog obzira prema onim kriticima, koji nalaze nasladu tek u bizarnim, groteskním i neobičnim proizvodima literature. Svaki pisac neka se uživi po mogućnosti u dušu srednjih slojeva gradskoga i seoskoga čitalačkoga općinstva pa neka nastoji, da za njih bude zanimljiv i razumljiv.

3. Kod priposlanih narodnih pjesama, priča i običaja valja točno zabilježiti kraj, mjesto i osobu, odakle je pjesma potekla, a po mogućnosti dalje osobe, od kojih je pjesma ili priča čuvena.

4. Budući da je prostor ograničen, a suradnika imade prilično mnogo, to neka pisci budu što jezgrovitiji i kraći te neka se zadovoljavaju opsegom članaka najviše do osam štampanih stranica.

5. Ako tko odabire pseudonim, neka se kloni imena, koja ne mogu u narodu značiti ništa. Uredništvu mora biti svakako i u takvom slučaju javljeno pravo ime s adresom trajnoga boravka pisca.

Tko želi pitati za kakvo razjašnjenje, informaciju i uputu, može se obratiti na adresu potpisanoga urednika.

Petar Grgec, Trenkova ul. II.

OVOGODIŠNJE KNJIGE DRUŠTVA SV. JERONIMA. Počevši od Jeronimskoga blagdana počinju se raspačavati nove jeronimske knjige. Jeronimsko književno društvo izdaje svake jeseni za svoje članove dvije serije knjiga, koje članovi dobivaju uz tako niske cijene, da su to najjeftinije hrvatske knjige uopće. Svaka serija broji po četiri knjige, dakle obje serije zajedno osam knjiga, a sada prigodom svoga 60-godišnjeg jubileja daje Jeronimsko društvo onima, koji uzmu tih osam knjiga i devetu knjigu na dar, izbor je tih knjiga udešen tako, da među tim knjigama ima 3 zabavne, 1 iz kemije, 1 iz književnosti, 1 vjerska i 1 gospodarsko-prirodopisna. Za ovu jesen izdane su ove 1. Kalendar »Danica« za g. 1930. u umjetničkoj opremi V. Kirina; 2 Dr. V. Deželić, st.: U pandžama lava, roman sa slikama G. Jurkića; 3. Dr. I. Blažević: Obrana vjere, pučka Apologetika; Dr. Stj. Filipović: Bakterije u životu i gospodarstvu; Miroslav Vanino: Sunčanom stazom, pripovjetka sa slikama od G. Jurkića: 6. Bogdan Babić: Građa svijeta, pučka kemija, naslovni lista od Z. Sertić 7. Ignac Horvat: Gradišćanke, pripovijesti iz života gradišćanskih Hrvata, sa slikama od Z. Sertić; 8. Dr. Lj. Marković: Pučka pozornica, bit i uspjesi pučkih prikazivanja, naslovni list od V. Kirina.

Jeronimski članovi za pukih Din 40.— (s poštarinom Din 8.— više) dobivaju 9 knjiga u opsegu od 1100 strana. Učlanit se može i morao bi svatko jer članarina jedamput za uvijek iznosi samo Din 10.—.

ĐAČKA POZORNICA

PEPELJUGA U SPLITU. Prigodom ovogodišnjeg tečaja naših ženskih đačkih društava u Splitu održana je i jedna zabava na otvorenu u nedjelju 28 srpnja ove godine. Pored dviju deklamacija, koje su uistinu vrlo lijepo recitovale jedna domagojka iz Gospića i jedna iz Senja, izveo je splitski ženski »Domagoj« čarobnu operetu u 3 čina od V. Ignisa »Pepeljuga«. Muzički dio operete uvježbao je odlični glazbenik Mo. Ivo Čižek, a režijski poznati režiser naših priredaba domagojac V. Rabadan, stud. phil. I dirigent i redatelj uložili su sve sile da stvar što ljepše uspije, pa je njihovom zaslugom i ... krvavim znojem priredba bila na visini, koja se na sličnim diletantskim zabavama rijetko susreće. Omiljela stara priča zaodjevena zgodno odabranim motivima Schuberta Hollaendera i t. d. zanijela je publiku, među kojom je bilo i poznatih stručnjaka-glazbenika, koji su svi oduševljeno odobravali te čestitali vodstvu i izvađačima. A izvađači su to i zavrijedili, jer su doista bili odlični i zaslužuju, da se svakoga napose spomene. Prije svega naslovna uloga, gdica Etelka Grbić. Ona ima ljupki i školovani sopran, pun i zvučan, koji lako i bez napora daje i najviše note.U glumi je također bila vrlo dobra i uvjerljiva u rezigniranoj tuzi male putnice Pepeljuge kao i u prostodušnim veselju Pepeljuge-Kraljice. Redatelj Rabadan kao Kraljević trudio se s uspjehom da svojoj blijedoj ulozi dade život i što se moglo učiniti, učinio je. U pjevanju se i on istakao, jednako u solo tačkama kao i u besprijekorno otpjevanim teškim duettima s Pepeljugom i slugom. Taj sluga (gdica Kašper) nosi komičnu stranu radnje i ima unapred osiguran uspjeh takovih uloga. Gdica Kašper dala ga je nešto predjetinjasto, ali — što je glavno — svidjela se i nasmijala publiku. Ovoj komičnoj figuri treba dodati sjajan groteskni duo gdica Premeru (maćeha) i Vican (maćehina kći), koje su bile zbilja nenadmašive, prva kao prava nadžak-baba, koja nema srca za nikoga osim za svoje dijete, koje slijepo obožava, a druga kao »plitka« naduvena guščica bez srca i glave. Gdica Leontić pak kao vila bila je savršeno dostojanstvena. Uz lijepo pjevanje svidjelo se kod nje osobito njezino odlično recitovanje stihova i jasno fraziranje proze. (Odlike, koje se kod diletanata mnogo zanemaruju, a od kapitalne su važnosti!) Od epizodnih uloga spomenut ćemo još »oca« (Savić), »glasnika« (M. Grbić), »staroga Kralja« (A. Bonačić) — koji su svi bili dobri i u stilu. Jednako živahni paževi koji su svoj balet izveli s mnogo smisla i elegancije. Oprema je također bila bogata, pogotovo ako se uzme u obzir, da je redatelj računao na garderobu splitskog diletantskog kazališta, koju mu je ovo neobično kavalirskom gestom, koja mu služi na čast, uskratilo dva dana pred izvedbu, pa se na vrat na nos morali skalupiti kakvi takvi kostimi. Jednako e šteta, što se na provizornoj bini podignutoj u dvorištu nijesu mogle upotrijebiti bogate dekoracije i efekti svijetla, kojima raspolaže pozornica dvorane »Marulić«. No i ovako, u skromnoj opremi, ova e priredba pravila odličan dojam, i učes-

nice tečaja mogle su mnogo toga da iz nje nauče. Splitskom pak »Domagoju«, njegovim »umjetničkim« vođama i vrijednim glumcima može se doista čestitati.

M. B.

DJEČJE PRIČE NA POZORNICI. Uvjeren sam, da će se prigodom izvedbe naše »Pepeljuge« u Splitu biti našao koji gospodin višeškolac ili čak (kapu dolje!) maturant, koji će slegnuvši ramenima i s »ibermenčskim« posmjehom na usnama biti izjavio: »Glupost! Dječjim pričama gnjaviti ozbiljnu publiku!« (Nadajmo se, da nije

SPLITSKI TEČAJ: GRUPA UČESNICA

time sebe mislio!) Međutim, ozbiljna je publika pohvalila moju namisao, da se starim pričama dade oblik »pjevoigre« i izvede ih se sa niže — i srednjoškolskim našim društvima. Nije valjda nikome nepoznato, da su se umjetnici svih vremena često i rado služili »naivnim« starim pričama i na osnovu njih izradili mnoštvo remek-djela u muzici, slikarstvu, literaturi i t. d. Dakako, da su te priče svojim oštrim crtanjem karaktera, zanimivom i napetom radnjom kao i jakim naglašavanjem moralnog i odgojnog momenta bile vrlo zahvalan materijal za dramatizovanje i igranje na pozornici, pa su se mnogo obradivale kao opere, drame, baleti i t. d. (Tako je opet nedavno glasoviti skladatelj Stravinski napisao balet »Pepeljuga«) Pri tom su aukori bez sumnje mislili: »Kao što se mi slažući kakvu priču u operu sjećamo s osobitim čuvstvom ganuća djetinjstva i divnih onih dana, kad nam je sav svijet bio jedna ružičasta oživjela priča, tako će i gledaoce naše djelo sjetiti prve mladosti i uljuljati ih u san čarobnih vizija, koje ugodno zabavljaju maštu, a duh podižu i ispunjaju novom vjerom u pobjedu dobra i prolaznost zla«. — A zar nije zbilja tako? Zar nijesmo i mi svi čitajući više manje bljutavu lektiru naših dana, uzdahnuli bezbroj puta željno za čistim likovima Snježane i Pepeljuge i hrabrih onih kraljevića, koji se bacaju u najteže i najvratolomnije pothvate samo za to, da jednu nesretnu djevojku oslobode muka ili skinu s nekog kraja prokletstvo. Nemojte kazati: to je smiješna, preživjela romantika, ne, to je u biti najčišći idealizam vrijedan štovanja, a ne smijeha. Osobito danas, kad grubi materijalizam ubija nemilosrdno svaki ideal, svaku iluziju i u najmladim srcima, takova lektira, a još više gledanje takovih priča na sceni, djeluje — u prvom redu na mlade dakako, ali i na odrasle jednako — kao osvježujući napitak, koji nas za par sati povede u čarobno carstvo mašte (a ljudi uvijek vole fantastične stvari!), da nas onda ostavi nekud laganije, veselije i sposobnije da se borimo sa sivom jednoličnošću modernoga života.

Eto, zašto i »veliki« vole priče i ne dosađuju se nipošto gledajući ih na pozornici. Dakako, da su ove stvari zanimivije, kad ih izvode mala djeca, koja čaru priče pridaju svoju dražest, ali i kod društava većih ima više razloga, zbog kojih se ove stvari preporučuju. Prije svega, kako rekoh, odgojni je momenat jak, a to je valjda najvažnije kod svih naših priredaba. Drugo: i u «pravom« kazalištu danas se najviše daju operete koje su rekbi najsavremenije i najbliže mentalitetu današnjeg čovjeka već lakim sadržajem (što je taj ponajviše

rada i mogu se lijepo iskazati raznim efektima, koje mogu po volji nadodavati i izmišljati. (Razne kombinacije svijetla, grmljavina, plamen, pojava vilenjaka i t. d.) Dobro je dakle, da se ne zanemaruju predstave priča, dapače neka se oko njih što više nastoji. Izbor je takovih stvari bogat, čak i kod nas: ima ih odličnih (Na pr. Wildeav Sebični div.), a tko se osjeća jakim, može i sam dramatizirati priče i legende svoga kraja, što bi svakako bilo zanimivo, **a za publiku se ne treba bojati: eto** legenda o »Crnoj kraljici« puni dupkom i

MISIJSKI TEČAJ : UČESNICI PRED PADOM PLITVICE

skliske naravi!) i još lakšom, prijatnom glazbom. Tako se i kod naših društava, pogotovo kod onih, koja raspolažu izvjesnim glasovnim materijalom javlja težnja da daju operete. A opereta je teško naći bez nedolična sadržaja (osim kojekakvih internatskih fabrikata bez ukusa i vrijednosti). Operete-priče čiste su od toga zla, a priča, rekosmo, ima trajnu vrijednost i zanimivost. Osim toga, u priči su uvijek karakteri dani oštro, odsječeno: ili su demonski zli ili anđeoski dobri bez drugih psiholoških suptilnosti i komplikacija, pa spretan režiser može da stilizovanom režijom postavi vrlo efektne i plastične fisure i upozna prave sposobnosti glumaca, koji će onda lakše glumiti teže uloge. A i mladi kazališni tehničari imaju ovdje široko polje

danas zagrebačko kazalište, a ta je legenda sasvim primitivna samo odlično izvedena. Jasno je, da će svatko radije gledati dramatizovanu priču ili legendu, nego li kojekakve »igrokaze«, pri kojima čovjek mora poginuti od dosade, pogotovu kad su još loše izvedeni. Pučke pozornice i društva pokušajte, pa da vidimo!

V. Radaban.

»ĐAČKA POZORNICA«. Uredništvo »Luči« je spremno, da za pitanja đačke pozornice uvijek otvori stupce »Luči«. Zato pozivlje sve svoje prijatelje, koji se bave pitanjima diletantske pozornice, da se jave sa odgovarajućom suradnjom. Lijepih pokušaja sa đačkom pozornicom bilo je dosta, pak je zato red, da se i o tome nešto čuje.

ĐAČKI SVIJET

TEČAJ ZAGREBAČKIH BOGOSLOVA U SLAVONSKOJ POŽEGI održan dne 6. 7. 8 i 9 kolovoza, te 13 i 14 kolovoza 1929.

Kako su u posljednje vrijeme bili vrlo akuelni problemi Katoličke Akcije, to je »Zbor duhovne mladeži« u Zagrebu, odlučio ovih ljetnih praznika održati tečaj o tim pitanjima. U tu se svrhu zbor obratio **na dra Matiju Petlića, profesora teologije u** Đakovu s molbom, da bi on kao dobar poznavalac Katoličke Akcije preuzeo tu zadaću, čemu se on najpripravnije odazvao. Da bi bogoslovi dobili potpuni uvid u sve **probleme Kat. Akcije razdijelio je predavač** svoj prikaz kat. akcije u ove teme:

1 Teološka podloga Katoličke Akcije;
2. Katolička Akcija
3. Katolička Akcija prema religioznim društvima,
4. Odnos Katoličke Akcije prema ekonomskom, socijalnom i političkom području rada
5. Katolička Akcija i stranka
6. Uloga svećenika u Katoličkoj Akciji.

Iz navedenih tema se vidi, da je predavač zadro u sve probleme, koji su se i po **našem novinstvu diskutovali, pa je razumljivo,** da je i debata bila vrlo živa, jer **je trebalo mnogo dosta nejasnih pojmova bogoslovima protumačiti.**

Osim ovih predavanja o Katoličkoj Akciji održao je i g. Makso Kuntarić, umirovljeni gimnazijski direktor dva predavanja: »O vjerskim prilikama Rusije iza revolucije« i »O ruskoj emigraciji«.

Predavač je vrlo lijepo prikazao sadašnje žalosno vjersko stanje u Rusiji, a zatim **isto tako pregledno govorio o političkim** strujama ruske emigracije i njezinom kulturnom nastojanju.

Predavanja su se održala većinom u prirodi na »Antunovcu«, tako te su sva predavanja mogla biti saslušana s velikom pažnjom, jer nas nije umarala vrućina.

Predavačima, koji su uložili mnogo truda za uspjeh ovoga tečaja i ovom zgodom najljepše zahvaljujemo.

Uvidjevši velike koristi od takih tečajeva, zbor je odlučio svake godine održati jedan tečaj u Požegi prigodom ljetovanja bogoslova i eventualno sa većim brojem predavača.

Spectator.

SLOVENSKO - HRVATSKI MISIJSKI TEČAJ NA PLITVIČKIM JEZERIMA. Ove je godine od 17. — 20. VII. na Plitvičkim Jezerima, tom sigurno najljepšem hrvatskom kraju, održan misijski tečaj hrvatskih i slovenačkih akademičara. Posjet je obzirom na razmjerno nikakovu reklamu bio odličan. Sakupilo se oko 40 akademičara, koji su svi bili oduševljeni za stvar. Tako je čitav sastanak protekao u vanrednom raspoloženju čemu je nemalo dakako doprinijelo i ugodno vodstvo gg. sveučilišnih prof. dra Erlich-a i dra Gahsa. Predavanja, koja su pored veleučene gospode vođa držali i akademičari, te prisutni stručnjaci-neakademičari bila su jedna zaokružena cjelina, kojoj su duhovnu podlogu davala sažeta i vrlo privlačiva razmatranja vlč. o. Markovića D. I.

Nećemo ovdje govoriti o pojedinim temama, jer će ove i onako izaći odštampane u posebnoj brošuri, koju će bezuvjetno morati kupiti svaki Ligin organizovani đak. nego ćemo radije odrediti opće značenje ovog akademskog tečaja za naše katoličko đaštvo.

Plitvički tečaj prva je priredba ove vrsti u hrvatskim krajevima. S tim mora da započne u našem lajičkom đaštvu novo misijsko gibanje, koje mora da ostane u konsekventnom porastu. To je potrebno nama i iz razloga prestiža, da budemo na tom području i mi Hrvati jednaki drugim velikim i malim narodima, a poglavito i zato, jer tek đački pokret koji aktivno suraduje i koje se bori uz Crkvu za duše sviju i fizički najdaljih nama ljudi, razumijevajući kršćanskom ljubavlju kolika je objektivna bijeda onih, koji ne poznaju Krista, tek takav đački pokret može da ima pravu orijentaciju i pravi uspjeh i u domaćoj Katoličkoj Akciji. Velika je odgojna vrijednost i najmanje misijske djelatnosti, za koju su sposobni da rade i oni najmanji pa i naši Mladi Junaci, a koja nas uči da se osjećamo tek dijelovima jedve velike katoličke obitelji, čije lokalne borbe za ovu stvar nisu drugo no jedan mali odsječak u velikoj fronti Crkve prema svim brojnim silama njoj protivnim.

Zato dakle treba da sva naša društva ozbiljno posvete potrebnu pažnju radu za misije, a i njihova centrala »Liga« nastojati će da nam u tome pomogne preko posebnog referenta za misije, koji će koordinirati rad svih društava i davati upute.

E. P.

NOVI SREDNJOŠKOLSKI ZAKON. Nedavno je objelodanjen novi srednjoškolski zakon, kojim se određuje više stvari za koje su naši čitači sigurno doznali. Međutim će naše domagojsko đaštvo u prvom redu zanimati paragraf 67. toga zakona, koji glasi ovako: »Učenici svake srednje škole mogu obrazovati udruženja, u cilju intelektualnog, moralnog, estetičkog i

zravstvenog usavršavanja, ali nikako na osnovi plemenskoj ili vjerskoj. Rad ovih udruženja stoji pod stalnim nadzorom školske uprave. Pravila udruženja odobrava Ministar Prosvjete, na prijedlog nastavničkog savjeta.

Osim ovih svojih udruženja učenici srednjih škola ne mogu biti članovi nikakvih drugih društava sem podmlatka Društva Crvenog Krsta«

Kako će se ova zakonska odredba tumačiti i provađati u praksi to je pitanje vremena. Svakako je zanimljivo pisanje jednoga katoličkoga dnevnika, koji dokazuje da se ovaj paragraf ne odnosi na društva Katoličke Akcije.

faktor vjersko moralnoga uzgoja također u srednjoj školi. Zato smo također ovlašteni misliti da vlada čiji je najodličniji zadatak braniti i ojačati religiozne i etičke vrednoe našega naroda sa čl. 67. koji zabranjuje srednjoškolskoj omladini svako udruženje na plemenskoj ili vjerskoj osnovi nije htjela isključiti na srednjoj školi i među školskom omladinom moralnoga podizanja posebno na vjerskom temelju. — Tako zvani lajički moral, izum plitkih duhova prošloga stoljeća spada među one mnoge zablude, koje je genij zapada pobijedio i nijedan duboki mislilac i kulturni radnik danas ne niječe, da su osnovi etosa u religiji, u poznanju i osjećanju za-

TEČAJ U MAKARSKOJ : PRED LURDSKOM ŠPILJOM U VEPRICU

»Iz tih dviju principa: da ima sav uzgojni prosvjetni rad bilo među narodom, bilo među školskom omladinom biti utemeljen na podlozi religije i morala, te da moraju crkveni, državni i školski faktori u tom pogedu sudjelovati u potpunoj harmoniji, dopunjujući jedan rad drugoga — iz tih dviju principa je nedvojbeno polazio također autor upravo uzakonjenoga zakona o srednjim školama i ako moralnu uzgoju, koju u § 1. postavlja kao zadaću srednje šokle ne postavlja izričito na vjersku bazu. Da je to samo posljedica ostataka svojevremeno u školskim krugovima vladajuće misli, bez praktičnoga značenja, dokazuje nam daljnja ustanova toga zakona, koja dopušta u glavnom odgovarajuće mjesto vjeronauku, koji je u istinu glavni i prvi visnosti od Svetoga, od apsolutne Dobrote, od njezinih bezuvjetnih zahtjeva. Moderan državnik, posebno pak naš, koji ima u etosu svoga naroda pred sobom još bogatu baštinu religioznosti, zato neće ići preko toga i za ljubav kakvim zastarjelim teorijama isključivati religioznu motiviranost moralne uzgoje u školi koja imade uzgojiti dobre, potpuno savjesne i socijalno uzgojene državljane.

Zato se sigurno ne varamo, ako ono »nikako na osnovi vjerskoj« u § 67. novoga zakona o srednjim školama razumijemo tako, da se ne smiju podržavati konfesionalne strasti, koje razdvajaju, da se imade naglašavati osjećaj skupnosti državljana različitih vjeroispovijesti i da se imade gojiti tolerancija, isključeno je da bi zako-

nodavac htio zabraniti moralni uzgoj na religioznoj podlozi, koju svaki učenik ima već po svom rođenju, obiteljskoj pripadnosti i narodnom obilježju, te po crkvenoj zajednici u kojoj je rođen.

ZA DOMAGOJSKU PJESMARICU. Đaci su vesela družba. I netom ih se nađe dvojica u posebnom raspoloženju, eto već k njima i pjesme kao trećega druga. Ona je pratilac svih naših priredaba, ona začinja i upotpunjuje sve naše zabavne programe, ona se ori na svim našim đačkim sastancima, jer je pjesma od svih manifestacija našeg duševnog raspoloženja najspontaniji i mladenačkom poletu najadekvatniji izražaj. To se vidilo i na ovogodišnjem tečaju katoličkog narodnog đaštva u Makarskoj. Ali se na njemu kao i na svim drugim našim sastancima moglo opaziti, kako su sve naše pjesme s reda lokalizovane na određene krajeve naše domovine i tako poznate samo ljudima iz onoga kraja. Uz tu universalnost naših pjesama moglo se zapaziti i nejedinstvenost onih, koje su poznate u različitim krajevima, jer su prelazeći od usta do usta prilagodile raznim okolnostima one temeljne motive. S druge strane se mnoge lijepe hrvatske pjesme, koje naši stariji tako lijepo znadu da interpretiraju, često potiskuju u pozadinu jazzbandskom glazbom, koja nam se kroz sve dane iz svih kavana, svih radio-stanica i svih plesova gura svojom podivljalom ritmikom u uši, i malo pomalo zanemaruju i zaboravljaju. Uz to pak prijeti opasnost, da se zbog modernosti tobožnje ili nekakve interesantnosti gutaju tuđe pjesme na tuđim jezicima i da se radije uloži trud u študiranje privremenog mačji-deračjeg i po sadržaju i po glazbenoj formi neukusnog šlagera, nego da se nauči nešto iz onog silnog bogatstva koje, naš narod i u glazbenoj umjetnosti posjeduje. Dovoljno nam se ugledati u Slovence, koji, gdjegod se našli, pjevaju samo svoje slovenske pjesme; s čime su postigli toliku popularnost svojih pjesama, da i mi još bolje poznajemo koju slovenačku od naših hrvatskih i da je pri izboru radije prihvatimo za pjevanje. Doista lijepo je sve znati, ali je sramota ne poznavati svoje! Stoga mi Hrvati, a napose mi, koji hoćemo da budemo pravo hrvatsko narodno đaštvo, treba da dobro poznajemo sve, što je hrvatsko: i hrvatsku povijest i hrvatsku literaturu i hrvatsku poeziju i hrvatske nošnje i hrvatske običaje i hrvatsku umjetnost i kulturu, pa i hrvatsku pjesmu. Treba da poznajemo sve ono, što naš hrvatski narod ima lijepo, dobro i vrijedno, i da sve to gajimo marno i sa ljubavlju te da na tome dalje gradimo.

Mi iz čitavog glazbenog narodnog blaga hoćemo da izaberemo »hrvatske domagojske pjesme« t. j. onakove, koje po sadržaju svome najbolje odgovaraju našoj ideologiji, nama Domagojcima, koji kao vjerni sinovi katoličke Crkve hoćemo da u svome narodu za svoje i njegove ideale radimo. U našim se redovima od davnih davnina raspravljalo pitanje glazbe, i mnogi su ljudi i mnoge priredbe donijeli mnogo i iskustva, želja i mišljenja. I sad je vrijeme, da se to iskustvo, te želje i mišljenja upotrijebe u jednu korisnu i dostojnu akciju. Red je na svima našim ljudima, da još jednom promozgaju i ispitaju sve hrvatske pjesme iz svoga kraja i da se zaustave na onima, koje bi doista mogle da postanu i domagojske te da uđu u Domagojsku pjesmaricu hrvatskih pjesama? Oni, koji posjeduju i note takvih pjesama, neka ih pripreme i na odbor Lige pošalju, kamo neka pošalju samo tekst oni, koji do nota ne mogu da dođu. Tako ćemo doći do pjesama, koje će postati naše i svima nama općenite, a koje će nas sjećati junačkih naših pređa, lijepih momenata iz narodnog obiteljskog života u kući, na moru, u polju, na paši i t. d. i upoznavati s istinskim narodnim čuvstvom i shvatanjem i stvarati od nas atome nerazlučive narodne molekularne cjeline.

Uz zbirku ovakovih svjetovnih pjesama treba da imamo mi i svoju zbirku crkvenih. U tom smo pogledu, hvala Bogu, mnogo bolji, jer je neumorni rad naših svećenika i redova ulio u narodno srce jedinstveni ritam liepih pjesama za razne zgode crkvene, a nadasve ljubav za one omiljele Marijanske pjesme. Naši ljudi i tu treba da traže, jer ima u mnogim krajevima lijepih pjesama crkvenih, koje narod pjeva, još po dalekoj tradiciji, a koje su općeno nepoznate. Nas treba da napose zanima narodna pobožna glazba. A uz to moramo nastojati okolo misnih pjesama, koje prate čitavu Nekrvnu žrtvu, i okolo liturgijskog pjevanja. — Naš odlični glazbeni radenik O. B. Sokol, franjevac, poduzeo je jednu golemu akciju za izdanje raznih pjesama, koje se u crkvi pjevaju u raznim prigodama jednodvo- i više- glasno, i koje će izaći u petnaestak zbirki. Te će pjesme biti neke iz vorne, neke prevedene i preuđešene. Bilo bi idealno, kad bi se jedna od tih zbirki dala udesiti prema našim željama, (što je O. B. Sokol i spreman da učini), da i u tom pogledu imamo nešto svoga, s čime

ćemo u zajednici slaviti dobroga nebeskog Oca.

Glazbeni se pokret u našim redovima vrlo lijepo razvija, tako da smo na tečaju u Makarskoj iz izvještaja čuli, kako neke đačke organizacije imaju svoje pjevačke zborove ili ih kane u najskorije vrijeme formirati. To je vrlo važan momenat, jer s glazbom možemo lijepo i ugodno zaposliti mnoge članove, možemo uljepšati i lako pripremiti naše nastupe, a uz to možemo sa izletima u okolna sela uz pjevački nastup mnogu lijepu akciju u narodu izvršiti. — Mnoge su organizacije đačke u neprilici za izbor glazbenih i pjevačkih komada, pa su često prisiljeni, da sami iz tu-

IX. KONGRES „PAX ROMANAE". Ovogodišnji kongres „Pax Romanae" održan je u Španiji. Zasijedanja su se vršila u Sevilli i Barceloni. Na kongresu je i ove godine sudjelovao dosta velik broj učesnika. Opaža se, da se ovi kongresi sve više pretvaraju u kongrese katoličke inteligencije. Ovogodišnji kongres je to bio u punoj mjeri, osobito po predavačima i temama, koje su se raspravljale. Međutim je u pogledu organizacijskog rada ovogodišnji kongres bio vrlo plodan. Tako se pretresalo pitanje generalnog sekretarijata, pa je odlučeno da abbe Gremaud, višegodišnji generalni sekretar dobije tehničkog tajnika sa redovitom plaćom, tako, da će poslovanje sekretarijata biti mnogo redovitije. Od najvećeg

SPLITSKI TEČAJ : IZ ZADNJE SLIKE »PEPELJUGE«

đih jezika tekstove prerađuju; a u nuždi se obraćaju i na svoju centralu za pomoć. Da bi im centrala mogla savjetom ili drugim načinom pomoći, postavit će u svoj odbor posebnog referenta za glazbu, koji će tu službu imati i glavnu brigu okolo sakupljanja crkvenih i svjetovnih »domagojskih« pjesama. Svi prijedlozi dobro su nam došli, jer želimo, da u ovu pjesmaricu uvrstimo i poznate pjesme, ali o tome hoćemo da čujemo što više mišljenja, tako da bi pjesmarica odgovarala željama svih.

Luka Perinić.

je značenja zaključak, da se od sv. Stolice zatraži, da se imenuje duhovnik udruženja, kao i zaključak, da se konačno redigira pravilnik, koji će se podnijeti na potvrdu sv. Ocu, kojemu će se prepustiti, da riješi neka sporna pitanja (n. pr. odnošaje sa drugim đačkim internacionalama). Udruženje je već u vezama sa tim udruženjima tako, da u na ovom kongresu bili zastupani predstavnici C I E (Confederation internationale des etudiants) i I S S (Internationel Student Service).

Na kongresu su predavali učenjaci međunatodnog glasa. Tako Englez g. Joseph Clayton je govorio o nacionalizmu i internacionalizmu, Španjolac g. Salvador Minguijon, profesor sveučilišta u Zaragosi o značenju

katolicizma za zapadnu kulturu, Francuz msgr. De la Serre, prorektor Katoličkog Instituta u Parisu o budućnosti katoličke socijologije, Nijemac g. dr Dietrich v. Hilldebrand, profesor sveučilišta u Münchenu o katolicima i tendencama moderne filozofije.

Svakako je najinteresantnija bila skupština predstavništva, koja je imala da izabere glavni odbor. Prisutni su zastupnici Litve, Francuske, Engleske, Irske, Slovačke, Madžarske, Rumunjske, Njemačke, Poljske, Švicarske, Slovenije, Holandije, Češke, Peru i Portugalske. Prisutna su i dva studenta iz Indije i jedan crnac. Hrvati nisu zastupani, jer su falila materijalna sredstva. Doduše, povedena je u javnosti akcija za javno sabiranje, ali nažalost, nije sakupljena dovoljno velika svota, da bi Liga mogla biti dostojno reprezentirana, a odbor se Lige stavio na stanovište, da radi kongresa neće opteretiti svoje redovite prihode, „koji se dadu upotrebiti u korisnije svrhe". Da smo imali nažalost pravo, vidjelo se na kongresu za vrijeme izbora u directoire generale, kada je naša država zapostavljena radi — Rumunjske. Odbor je izabran na prijedlog direktorija, koji nije održao obećanje dano na lanjskom kongresu, da će u direktorij ove godine biti izabran jedan delegat iz naše države, ali su Poljaci i Španjolci ipak predložili, da se mjesto Rumunjske u direktorij izabere jedan Slovenac, na što je provedeno glasanje, te je za prijedlog direktorija palo 3110 glasova, a proti 2540. Proti ulasku naše države u direktorij kompaktno su glasali Francuzi i Nijemci. Tako je direktorij sastavljen ovako: Predsjednik dr Martin Luible (Nijemac); I. podpredsjednik Španjolac (po pravilima); II. podpredsjednik Poljak g. M. Šobanski; članovi direktorija Engleska, Francuska, Holandija, Čehoslovačka i Rumunjska. Kako je za predsjednika izabran Nijemac, to će se do godine kongres održati u Njemačkoj i to u Münchenu i Kölnu.

Žalimo, da i ovaj put moramo zabilježiti nerazumljivo držanje dra Istvan Nagy, bivšeg predsjednika „Vojvodine" u Zagrebu. Ne znamo otkuda taj gospodin dolazi na tu ideju da na kongresu zastupa Hrvate, isto tako nam je nerazumljivo držanje generalnog sekretarijata „Pax Romanae", koji je Liga brzojavno obavijestila, da ne može prisustvovati. Svakako što se tiče g. Nagy-a odbor će Lige poduzeti sve potrebno, da se stane na put njegovim postupcima, a i kod sekretarijata će Liga zatražiti razjašnjenje, kako se to moglo opetovano dogoditi, da se g. Nagy-u dozvoli da predstavlja organizaciju, sa kojom on nema ama baš ništa zajedničkoga. Liga će znati da izvojuje zadovoljštinu za ovu uvredu, koja joj se time nanesena.

Do godine se kongres drži u Münchenu, te će za naše sudjelovanje na kongresu trebati mnogo manje sredstava, nego što je to bilo sa Španijom, pa je naše učestvovanje na tome kongresu sigurno, te će directoire generale imati prilike, da reparira uvredu nanešenu J. K. Đ. Ligi, koja se ubraja među osnivače „Pax Romanae". Svi doprinosi sakupljeni za delegaciju na ovogodišnjem kongresu spremljeni su i upotrebiti će se do godine. *I. B.*

PROSLAVA DVADESETIPETE GODIŠNJICE „LUČI" I DESETGODIŠNJICE „LIGE". Ove godine se navršava desetgodišnjica „Lige' i dvadeset i peta godina izlaženja „Luči". Osim toga ove se godine slavi čitav niz jubileja naših akademskih društava. Zato će ove godine J. K. Đ. Liga prirediti jednu ferijalnu priredbu većega stila, koja će se održati istovremeno sa Euharističkim kongresom u Zagrebu. Ova naša priredba će biti u sklopu Smotre katoličke kulture, koja će se održati naredne godine kao dio velikih euharističkih svečanosti. Te priredbe bi bile po prilici 14.—17. kolovoza 1930.

Da drugovima bude jasno, u čemu će se sastojati ta „smotra katoličke kulture" iznosimo kratak nacrt, koji je izložio dr Velimir Deželić sin, na glavnoj skupštini Hrvatskog Katoličkog Narodnog Saveza, središnjice Katoličke Akcije u Hrvata.

Smotra ne bi bila samo jedan kongres s predavanjima i manifestacijama, niti samo sastanak pojedinih organizacija, već prava smotra, na kojoj bi se pokazalo, što je katolička Crkva i vjera dala kulturi Hrvata. Ta smotra trebala bi da bude neka vrsta izložbi prikaza i tumačenja blagotvornog djelovanja katolicizma na raznim poljima naše prosvjete. Ta smotra trebala bi, da silno podigne duh svima vjernicima, morala bi da imponira indiferentnim, ta da ih potakne na simpatiju prema Crkvi. Priredila bi se izložba Dobre Knjige, katoličkog školstva, prosvjetnog rada (organizacije Katoličke Akcije), crkvene umjetnosti, karitativnog i socijalnog rada. Sve bi to pokazalo koliko je golemo djelo katolicizma u našem narodu.

Svakako bi kruna priredbe bio veliki ophod u kom bi se pokazalo najveće blago, što ga mi Hrvati imamo, a to su moći, relikvije, svete slike i religiozni predmeti, koji se u pojedinim krajevima najvećma štuju. Taj svečani ophod bio bi vanjska manifestacija, ali i opća pobožnost svega puka. Biskupi i svećenstvo nosili bi u svečanom ornatu te drage naše svetinje, narod po mogućnosti u narodnim nošnjama bio bi počasna straža i ujedno špalir, a sav vjernički puk sudjelovao bi u pobožnosti.

Nije se moglo naći ljepši okvir za proslavu jubileju našega pokreta. Naše katoličko đaš-

tvo je svijesno velikog značenja pokreta, koji se okupio oko „Luči" i ono će nastojati, da se u ovoj velikoj priredbi i naš pokret časno reprezentira. Mi ćemo sudjelovati pri izložbama, kao i u svečanom ophodu, a učiniti ćemo sve da ove proslave što ljepše uspiju, te ćemo sve svoje sile staviti na raspolaganje pripremnom odboru. U narednim brojevima „Luči" biti će govora o detaljima naših priprema, a za sada poručujemo svim drugovima, da dobro promisle, što bi oni mogli doprinijeti za izložbu i neka odmah započnu sa poslom. Također neka se svi spremaju za put u Zagreb, da pridonesu svoj dio našoj zajedničkoj slavi. *I. B.*

mješovitom upravom đačkih vijeća i profesora. Iz toga onda dakako slijedi prava anarhija, a strada odgoj i nauka. Otpor koji su presizanju studenata suprotstavljali Isusovci, imao je za posljedicu opetovane secesije, od kojih je posljednja uslijedila istovremeno s nacijonalističkim prevratom pred godinu dana. Ta je secesija mogla biti katastrofalna, jer su otišli gotovo svi studenti, a nastojalo se dapače i utjecati na apsolvente univerze, da preko svojeg društva demonstriraju protiv otaca. Čitav pokret je doskora prestao, a konačni rezultat je bio, da je tijekom posljednje školske godine Aurora opet stekla svoj dosada najviši broj stude-

SPLITSKI TEČAJ : KRALJEVIĆ I PEPELJUGA

KATOLIČKE UNIVERZE U KINI I JAPANU. Uz naš članak o katoličkoj inteligenciji u misijskim područjima dobro će pristajati prikazi o stanju katoličkih univerza u pojedinim misijskim zemljama. U ovom broju donosimo prikaz o univerzama u Kini.

Prva i za dulje vremena jedina katolička univerza u Kini bila je univerza „Aurora" u Šangaju, koju su god. 1903. osnovali francuski Isusovci. Ta je univerza osnovana na poticaj domaće državne vlasti, ali je za čitavog svog opstanka doživjela brojne bune studenata. U Kini naime veći broj sličnih kineskih i protestantskih zavoda stoji pod

nata, preko 450. Tek četvrtina od ovih je katolička. Na godišnjim ispitima službeno je učestvovao predstavnik nankiške vlade.

Druga katolička visoka škola u Kini je eksportni fakultet u Tientsinu. Taj drže također francuski isusovci, koji su otrag godinu dana uveli engleski jezik kao nastavni, jer Kinezi osjećaju za njim potrebu, pokazavši tako pravn misijonarsku supremacijonalnost.

Ta škola imade 130 đaka. Obzirom na njen engleski nastavni jezik biti će joj otežano regrutovanje iz katoličkih srednjih škola u budućnosti, jer su ove u Kini u većini francuske.

Zadnja visoka škola je katolička univerza u Pekingu, koju su od 1926. osnovali oo. Benediktinci iz kalifornijske kongregacije koja imade oko 180 đaka. Oo. Benediktinci su u vrlo širokom opsegu upotrijebili kao nastavni jezik kineski. Dakako, velik broj znanosti još nema kineske terminologije pa im to znatno oteščava provođenje njihovih namjera da predaju sve predmete na kineskom jeziku. Pronose se u posljednje vrijeme glasovi, da bi španjolski dominikanci imali organizovati još jednu univerzu u Kantonu.

Sve te visoke škole sa svojih okruglo 800 đaka ne predstavljaju odviše jak aparat i zbilja treba reći, da su tu protestanti daleko jači. Ipak i te katoličke visoke škole su učinile to dobro, da su stvorile brojne simpatije za katolike i da su u šire poganske slojeve unijele uvjerenje o „kulturnosti" katol. misijonara. Izravan plod u obliku konverzija su one donijele samo u ograničenoj mjeri, ali konverzije inteligenata su daleko teže, a vrijede za Crkvu mnogo i simpatije i utjecaj, koji joj priskrbljuju te univerze. Stoga je razumljiva želja sv. Stolice, da se broj tih zavoda poveća i što racijonalnije uredi.

Posebnu pažnju zaslužuje organizacija kineskih kat. studenata u Evropi i Americi. Ta organizacija, kojoj je mnogo ljubavi i brige posvetio veliki apostol Kineza o. Lebbe, pokazala je u malo godina svog rada vrlo mnogo sjajnih rezultata. Njena bilanca konverzija među kineskim, uostalom vrlo brojnim, studentima u Evropi i Americi davno se već približava drugoj stotini, a njen unutarnji život je vrlo bujan. Tu se na neki način dogajaju lajički apostoli katoličke ideje katkada i van kat. universa, premda je centar ovoga pokreta u Evropi Louvain. U samoj Kini je posljednje godine po inicijativi apost. delegata Msgr. Costantini-a osnovana centrala kat. omladine, a budi uzgred spomenuto i kat. muževa. Na taj način će sve one pojedine organizacije, koje već u Kini postoje na pojedinim zavodima biti koordinovane, jer je do sada prirodna posljedica autonomije pojedinih redova bila ta, da je međusobna veza organizacija bila vrlo slaba.

U Kini je protestantizam prividno mnogo postigao time, što je obratio brojne inteligente preko svojih visokih škola, premda su mnogi od njih ostali daleko od toga, da budu pozitivni kršćani u vjerskom smislu. Jedini realni rezultat jest, da su i oni pristupačni nekoj deističkoj humanosti uzora XVIII. vij. Specijalno su brojni takovi protestanti i u sadanjoj nankinškoj vladi, navodno 5 na 9 ministara. Iako te protest. visoke škole i ti protestanti ne znače za protestantsko kršćanstvo vjersku dobit, znače ipak dobit druge vrste, jer se javno mnijenje vladajućih krugova formira pod utjecajem protestantskih cenzora.

Protestanti osnivaju osobito rado u velikim gradovima uz visoke škole konvikte i to nesamo u Kini nego i drugdje za Kineze. Katolici rjeđe imadu konvikte. Tako su baš pred malo vremena irski Isusovci osnovali u Hongkongu oveći konvikt za pedesetak studenata. Inicijative u tom smjeru su u Kini tek na početku.

BILJEŠKE

NOVI DUBROVAČKI BISKUP. Ovih ferija posvećen je i ustoličen za dubrovačkog biskupa presvij. g. dr Josip Marija Carević. Njegovo imenovanje primljeno je sa velikim oduševljenjem u dubrovačkoj biskupiji, te su mu prilikom instalacije priređene dosada neviđene manifestacije. Presvij. gospodin je uvijek bio veliki prijatelj našega pokreta. Čitavo se domagojsko đaštvo raduje što je dubrovačka biskupija dobila u osobi presvij. Carevića biskupa rijetkih vrlina.

ZLATOMISNIČKI JUBILEJ ZAGREBAČKOG NADBISKUPA. Baš za vrijeme naših ferijalnih tečajeva u Zagrebu su se vršile velike proslave prigodom zlatomisničkog jubileja zagrebačkog nadbiskupa preuzv g. dra Antuna Bauera. J. K. Đ. Liga i „Domagoj" su izrazili preuzv. svoje čestitke, te je on tom prilikom Ligi i Domagoju darovao po 5000 dinara, na čemu ovdje izričemo najtopliju zahvalu.

Svečanosti proslave jubileja preuzv. gospodina pokazale su, da je on danas centralna ličnost hrvatskog naroda, a manifestacije, koje su se pravile tom prilikom, kao i prilikom instalacije presvij. Carevića, dokazuju, da je katolicizam najdragocjenija svojina hrvatskog naroda i da Hrvati znadu cijeniti tu snagu.

DRUŠTVENE PRIREDBE će doskora postati aktuelne, osobito radi toga, jer se približuje »đački dan«, kada će se u mnogim mjestima prirediti akademije sa dramskim komadima. U koliko bi prijatelji »Luči«, u prvom redu đaci, trebali pomoći, neka se preko J. K. Đ. Lige. obrate na druga Rabađana koji će im rado izaći ususret.

NOVA CENTRALA KATOLIČKE AKCIJE. Polovicom septembra održana je u Zagrebu konstituirajuća skupština centrale organizacije Katoličkih Muževa. Pravila su već poslana vlastima na odobrenje, te će tako doskora u sklopu Katoličke Akcije biti još jedna nova organizacija, te će tako Katolička Akcja, osim brojne omladine, u svoje redove primiti još velik broj katoličkih hrvatskih muževa, koji će skupa s nama poraditi za iste ideale, za koje se i mi borimo.

FERNY — Tvoji stihovi su ovaj put sadržajni, ali puno sadržaja ubija ljepotu izraza i tako se stihovi pretvaraju u ispretrgane rečenice riječi poredane u formi pjesme — dakako bez rime, a nemoj se uvrijediti, i bez ritma. Momenti i doživljaji koje si kanio preliti u stihove bez sumnje su jaki, ali da se onakova stanja izraze dovoljno snažno u literarnoj formi treba ih duboko proosjećati i biti majstor, a to nije još nitko od nas mladih u Luči. Dakle, kušaj pomljivo analizirati svoj: »Canticum doloris« pa se nadam, da ćeš doći do istih zaključaka. Možda da koji fragmenat preradiš, dok ozbiljno sumnjam, da bi Ti stvar kao cjelina mogla uspjeti.

VELIKI NAŠ NATJEČAJ. U dobru se moramo uvijek natjecati bez poticaja od materijalnih nagrada. I ovaj naš natječaj uza svu tobožnju pozadinu materijalnih nagrada, želimo da bude i opet jedan od onih naših natjecaja u dobru. — Mnogo je godina, što radi naše katoličko narodno daštvo, mnogo je u njemu bilo pjesnika i mnogo glazbenika, a evo sve do danas nemamo mnogo svojih izrazitih pjesama ni svoje domagojske himne. A zašto i pokret Mladih Junaka i Uskoka, koji za svoje junačke izlete potrebuju ritam koračnice, koji je najzgodniji, ako se i riječima pjeva; eto i naši sastanci čekaju nešto izrazito našega i samo našega. Potrebujemo koračnicu za muške i za ženske; napose za malu djecu, za Mlade Junake; potrebujemo raznih kola za Mlade Junakinje i za Dubravke; potrebujemo ideoloških pjesama, borbenih, odlučnih i junačkih, mnogo toga potrebujemo. Pa zašto da toj potrebi ne zadovoljimo? Literata, Bogu hvala, imamo, glazbenika dobre volje također. Natječimo se dakle; natječimo se svi: muški i ženske. Svaki neka piše one stvari, koje su mu najbliže, i neka pošalje za natječaj i onda, kad je uvjeren, da to za natječaj nije, jer nam upravo može poslužiti ono, što se auktoru ne sviđa.

Priposlane stvari treba da su što kraće. Neka budu potpisane sa pseudonimom. U posebnoj kuverti neka svaki natjecatelj naznači pseudonim i svoje pravo ime i adresu. Te će se kuverte otvoriti, iza kako žiri odredi nagrade. Svaka pjesma može biti nagrađena, a na odredenje nagrade utječe i veći broj priposlanih stvari. Natjecatelji treba da svoje stvari pošalju na odbor Lige najkasnije do 15. veljače. 1930. godine. Žiri se sastoji od tri lica: Dr Ljubomir Marković, Luka Perinić i Ivo Bogdan. Iza žirijeve presude raspisat će se natjecaj za skladatelje. Za skladbe će biti izabran poseban žiri. Reflektanti za natjecaj u skladbi treba da što prije, a najkasnije do tog roka (15. II. 1930.) pošalju svoje adrese, da mu se uzmognu dostaviti pjesme. Za njih će biti iste nagrade kao i za pjesnike. Tko pošalje već uglazbjenu pjesmu ima prednost za nagrade i dolazi u obzir kod podjeljivanja nagrada za pjesnike i za skladatelje.

Nagrade su ove:

1. Gratis put na tečaj katoličkog narodnog daštva, koji će se održati u ferijama 1930. uz veliki euharistički kongres, gratis hranu i gratis povratak (jedna nagrada za pjesnike, jedna za skladatelje).

2. Gratis put i povratak na tečaj i kongres 1930. u ferijama (jedna nagrada za pjesnika, jedna za skladatelja.)

3. Deset dobrih knjiga (jedna nagrada za pjesnike, jedna za skladatelje).

4. God. »Hrvatske Prosvjete 1929. ili godinu, koju nagrađeni izabere (jedna nagrada za pjesnike, jedna za skladatelje).

5. Godište »Luči« za god., koju nagrađeni odabere(jedna nagrada za pjesnike, jedna za skladatelje).

6. Pet nagrada po tri dobre knjige (pet za pjesnike pet za skladatelje).

J. Kat. Đačka Liga
Palmotićeva ul. 3
Zagreb.

SADRŽAJ: I. B.: Poslije dvadeset i pet godina; Lenka Perinić: Čedo mora; Ivo Lendić: Pod njegovim duhom; Vladimir Vrana: Pjesme bez naslova; Dr Ljubomir Marković: Karakteristika današnje genera ije; Pavao Jesih: Duševna kultura u pravom svijetlu; Mato Paljug: Cvijet; E Pallu : Inteligencija u misijskim zemljama; Vladimir Vrana: Sanja; Stjepan Devčić: Pism seki u predjesenski suton; Šime Vučetić: Dvije molitve: R. M. Baričević: U zanosu: Luka Perinić: Pregršt estetskih problema; Lav Kozov: Teško je danas. Mate Meštrović: Kroz život; Ivo Lendić: Janjinsko predvečerje;
Feuilleton: Naši ferijalni tečajevi — Knjige i listovi — Đačka pozornica — Đački svijet — Bilješke — Urednikova pošta.
Slike: Sa tečaja u Makarskoj — Sa tečaja u Splitu —Sa misijskog tečaja na Plitvičkim Jezerima.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXV. - BROJ 2.

UREDNIKOVA POŠTA

OVAJ BROJ „LUČI" ispunjen je uglavnom sadržajem, koji se odnosi na Akademski Klub sv. Ćirila i Metodija u Beogradu i na prilike katoličke crkve u Srbiji. Urednik se „Luči" na to odlučio radi toga, što ove godine bratsko društvo slavi svoju desetgodišnjicu, te se ta desetgodišnjica mora naročito istaknuti, tim više, što taj jubilej spada u godinu, kada čitav naš pokret slavi svoju dvadesetpetu godišnjicu. Baš ovom prilikom potrebno je, da se ova slava naših drugova u Beogradu što jače istakne, jer čitav rad na organizaciji katoličkog pokreta u Srbiji smatramo izdankom Mahnićevog katoličkog pokreta. I kao što će ove godine u „Luči" biti govora o markantnijim pojavama u našoj dvadesetpetgodišnjoj prošlosti, tako je potrebno, da se i o ćirilometodskoj akciji, koju nam je toliko preporučivao biskup Mahnić, progovori i u našoj „Luči".

Posvećujemo ovaj broj drugovima u Beogradu, uvjereni, da oni ovaj svezak primaju isto onakvim oduševljenjem, kao što im ga mi dajemo. Naše veze uvijek su bile srdačne. Kod svih naših priredaba vidjeli smo zastupnike katoličkog đaštva iz Beograda. Pa kada iznosimo veze, koje nas vežu s klubom sv. Ćirila i Metodija, možemo reći i to, da organizacije Hrvatskog Katoličkog Narodnog Đaštva Klubu sv. Ćirila i Metoda daju redovito dobre članove, te se na taj način podržaje najbolja veza između Lige i beogradskog katoličkog đaštva. Želja je svih nas, da ovaj broj bude naš skromni prilog k izgradnji i razvitku katoličkog pokreta u Srbiji.

Ujedno na ovome mjestu zahvaljujemo senioru Preč. g. Dru Juretiću, koji je za vrijeme uređivanja ovoga broja stajao u vrlo živom kontaktu sa urednikom „Luči" i u svemu mu išao na ruku.

BOŽIĆNJI BROJ „LUČI". Urednik se „Luči" razgovarao sa nekim suradnicima i seniorima, kako bi se ove godine udesilo; da li da se broj „Luči" od decembra bude uređen kao božićnji broj, ili da se broj od januara izda nešto prije kao božićnji broj. Uvaživši prilike u tiskari, u kojoj se pred Božić skupi vrlo mnogo poslova, određeno je, da se već naredni broj izda kao dvobroj i radi toga tiska u povećanom opsegu, te da bude ujedno i božićni broj. Mjeseca bi januara po prilici sredinom mjeseca, izašao redovito broj za januar i redom svaki mjesec po jedan broj, tako, da bi do svršetka školske godine izašlo deset brojeva „Luči".

Radi kratkoće vremena vjerojatno neće biti moguće kao i lanjske godine organizovati čisto đački broj, ali uza sve to urednik će nastojati, da se u ovom božićnom dvobroju dade prednost đačkoj suradnji, koja mora biti što obilnija i što reprezentativnija. Uredništvo radi toga poziv lje sve drugove, koji se bave socijologijom, literaturom, znanosti, slikanjem, umjetnošću, glazbom, fotografijom ili bilo kojom granom znanja i umijeća, a mogu se na ma koji način reprezentirati u „Luči", da pošalju materijal što prije, kako bi naredni broj bio što prije gotov, tako da ga povjerenici dobiju dosta prije božićnih praznika, kako bi ga mogli na vrijeme raspačati.

NAČIN UREĐIVANJA „LUČI". Urednik „Luči" je dobio nekoliko savjeta o uređivanju „Luči" od seniora, koji su osobito zaslužni za „Luč", kao i od nekih đaka. Ima među tim savjetima oprečnih mišljenja, ali uglavnom se svi savjeti svode na pitanje, kako da se odabire glavno gradivo, dali da „Luč" bude list, koji će bez obzira na nove pretplatnike određeno i u dosadanjoj formi zastupati ideje katoličkog pokreta ili da „Luč" postane nešto lakše štivo, za kojim bi vrlo rado posegao i onaj, koji nije pristaša našega pokreta. Oni, koji zastupaju ovo drugo stanovište, kao glavni razlog navađaju to, da se tako „Luč" može mnogo bolje širiti. Za prvo stanovište vojuje razlog, da nam je bezuvjetno potreban list tipa današnje „Luči", koja nije svakome pristupačna, ali koja će stvarati po stalnom i jasnom programu svijesne i organizovane pristaše katoličkoga pokreta. To su pitanja, koja uvelike zanimaju uredništvo, a bome i izdavača „Luči", jer nije indiferentno, dali će „Luč" imati tisuću pretplatnika manje ili više. Za sada u „Luči" ne će biti u tome smislu većih promjena, osim što će se možda nešto više pažnje posvetiti ilustrativnom dijelu i što će se nastojati, da se obrade važni, ali ujedno i zanimljivi problemi današnjice. Radi toga je potrebno, da sadašnji povjerenici prionu oko što jačega

UPRAVA: Zagreb, Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata. »Luč« izlazi svaki mjesec.
PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.
UREDNIŠTVO: Zagreb, Kaptol 27. I. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.
»LUČ« UREĐUJE Ivo Bogdan. — Za uredništvo odgovara: dr. Mijo Maričić, Zagreb, Trg Kralja Tomislava 2.
TISKARA »NARODNE PROSVJETE« Zagreb, Trenkova 1. (Za tiskaru odgovara dr Vjekoslav Gortan, Šenoina ul. 30).

PREUZV. G. MSGR DR HERMENEGILDO PELEGRINETTI
APOSTOLSKI NUNCIJ U BEOGRADU

LUČ

GLASILO HRV. KAT. NAR. ĐAŠTVA

G. XXV. ZAGREB, 1. XI. 1929. BROJ 2.

KATOLICIZAM U SRBIJI

KATOLIČKA je crkva živa organizacija. Zato ona nije vezana na pojedine narodnosti, niti na pojedine države, ili državne forme. Gdje ima ljudi, tamo je i katolička crkva. Ona je slična čovječjem životu, koji se nalazi svagdje, živi i stvara na ledenim bregovima sjevernoga pola, na vrelim krajevima ekvatora i na morskim obalama dalekoga juga. Okvir, u kojem čovjek živi, negdje je drugi, način života različit, boja mu može biti bijela, žuta, brončana ili crna, ali u biti on je uvijek i svagdje život razumnoga bića, život čovječji.

Tako i crkva. Ona je kao život: gipka i elastična, te se prilagođuje prilikama zemlje i životu naroda. — Zato vidimo, da crkva ima drugi položaj u čisto katoličkim državama, a drugi u zemljama nekatoličkim; drugačije se ona snalazi tamo, gdje je u većini, a drugačije tamo, gdje je u manjini; drugi je njezin život, kada je rastavljena od države, a drugi, gdje su crkva i država u uskim prijateljskim vezama i intimnoj saradnji; drugi je njezin pravni odnošaj prema državi, koja ima konkordat, a drugi, ako ga nema; drugačija je njezina unutarnja organizacija među narodima, gdje ima svoju izgrađenu hijerarhiju, a drugačija, gdje je — kao u misijama — nema.

U suštini svojoj: u vjerovanju, u moralnoj nauci, u praksi sv. sakramenata i u priznavanju Sv. Oca Rimskoga Pape za vrhovnu glavu crkve uvijek i svagdje je ista, a u spoljašnjim svojim odnošajima prema narodu, kraju i državi, svakiput drugačija. I baš zbog toga je katolička crkva vječno mlada, puna životne snage, duhovnoga poleta i stalnoga napretka.

Ta životna snaga katolicizma u toliko je zdravija, u koliko su prirodniji oni uslovi, među kojima se nalazi i razvija. Tamo, gdje je katolicizam ušao u neke krajeve, zemlje i države pomoću vojne okupacije neke strane sile, ili preko političke akcije, koje druge države ili uslijed doseljivanja stranih narodnosti, njegov položaj nikada nije jak i čvrst, jer temelj, na koji je u svojim spoljašnjim odnošajima postavljen, nije prirodan.

Na istoku na primjer, katolicizam je bio importirana biljka, vjera stranih narodnosti i stranih podanika. Carigrad na primjer, ima mnoge katoličke crkve i katoličke institucije, ali dok je jedna crkva francuska, druga je njemačka, treća je talijanska itd., a ni jedna nije onoga naroda, čiji je grad i država. Uslijed toga nosi na sebi katolicizam žig tuđinštine i gubi od svojeg univerzalnoga karaktera. I u koliko su pojedine države bile u većem političkom prijateljstvu sa Turskom, u toliko je i crkva njihove narodnosti uživala veće povjerenje i jači položaj na štetu crkava drugih narodnosti.

Drugačije je u Americi. I tamo imaju pojedine narodnosti svoje katoličke crkve, ali je katolička crkva sa svojih 20,000.000 vjernika i preko svoje jedinstvene hijerarhije ipak jedinstvena. Sama Amerika nije država jedne narodnosti, a duh velike slobode u Americi ne gleda uopće na narodnost, nego na poštivanje amerikanskih državnih i građanskih zakona. I svaki, tko te zakone priznaje, uživa i povjerenje, prava i slobode Velike Amerike.

U Srbiji — da ne idemo predaleko do Kosova i do vremena prije srpske tragedije na Kosovu, — katolicizam se u više mahova pojavljivao.

Prvi put ga vidimo poslije požarevačkoga mira 1718. godine. Beograd i jedan dio Sjeverne Srbije oslobođeni su od Turaka, ali ujedno i okupirani od Austrougarske Monarhije. Dolazak velikog broja katolika u Srbiju u to vrijeme, bio je pod političkim i vojničkim protektoratom austrougarskoga vladara. Spoljašnji karakter toga katolicizma bio je u glavnome njemački. Uzalud su se u to doba ujedinile stara smederevska i beogradska biskupija u jednu biskupiju, uzalud je bilo tada u Beogradu više katoličkih crkava i redovničkih kuća jezuita, franjevaca i kapucina, uzalud je bilo i izvan Beograda jakih katoličkih župa, padom austrougarske vojne vlasti godine 1739., pao i nestao je i katolicizam.

Drugi put vidimo katolicizam u Srbiji za vrijeme stvaranja nove samostalne srpske države. Prvi srpski kneževi sami zovu razne zanatlije, liječnike, apotekare, mjernike, učitelje, muzičare, pa i vojne instruktore u Beograd, Kragujevac i druga mjesta. To su bili u većini katolici. Priliv katolika je još i porastao i položaj katolika se učvrstio za vrijeme austrofilske politike kralja Milana i Aleksandra Obrenovića. Ali sav taj je katolicizam stajao pod protektoratom Austrougarske monarhije, koja se toga protektorata grčevito držala pozivajući se na turske kapitulacije, koje su joj taj protektorat osigurale. Ali ako se samo malo zaviri u zakulisnu političko-diplomatsku borbu, koja se zbog toga protektorata vodila između kraljevine Srbije i Austrougarske monarhije, odmah postaje jasno, da je taj protektorat imao samo cimer vjerski, dok je u istini išao za političkim ciljevima i političkim uplivom. Zato je u to doba i katolička crkva u Srbiji imala karakter austrougarski i smatrana je za tuđu, političku vjersku organizaciju, koju se moralo trpjeti, ali ju se nije moglo zavoljeti.

I ako je veliki jugoslaven i iskreni prijatelj Srba, biskup Strossmayer kroz skoro punih 50 godina bio apostolski administrator katoličke crkve u Srbiji i ako je on bio u Beogradu kod kralja, vlade i pravoslavnih crkvenih krugova dobro viđen, ništa to nije pomoglo, da bi katolička crkva zadobila povjerenje Srbije. Znademo i to, da je u tim decenijima bilo u Srbiji mnogo Čeha, kojima su Srbi bili od uvijek vrlo bliski, da je bilo dalje i mnogo Hrvata i Slovenaca, koji su se sa Srbima duševno sasma sjedinili, i da su ti Česi, Hrvati i Slovenci, po vjeri svi katolici, dali Srbima velikih sinova, generala, državnika, profesora, industrijalaca, novinara itd., a ne ćemo

ni to prešutjeti, da su se nekoji od tih istaknutih muževa od katoličke crkve sasma udaljili, a drugi čak u pravoslavlje prešli, — ipak se katolicizam u to doba nije mogao ni mirno plasirati, niti je mogao doći, do zdravoga razvitka jer je na sebi nosio biljeg tuđinštine i jer se nad katoličkom crkvom — i ako nevidljivo — stalno vijala zastava protektorata Austrougarske monarhije.

Taj toliko odiozni i za katolicizam štetni protektorat ukinut je 1914. godine konkordatom između Sv. Stolice i kraljevine Srbije.

Još jedanput se pojavio katolicizam u Srbiji. To je bilo u godinama svjetskoga rata, za vrijeme okupacije Srbije. Ali je njegov vijek bio kratak. Padom okupacije u oktobru 1918. godine, nestalo je i katolika, koji su se za vrijeme okupacije ovdje naselili.

U novoj narodnoj državi Srba, Hrvata i Slovenaca, koja je stvorena 1. decembra 1918. godine, nastaju sasma nove prilike. Tu je napokon nadošlo doba, kada se katolicizam prirodno i zdravo razvija i u samoj Srbiji. Nije tu bilo više okupatora, ni vojne sile, ni politike neke strane velevlasti. Katolički narod došao je amo sam od svoje volje. I tu počima jedno novo doba, u kojem jedino naravni zakon razvoja jedne nove narodne države stvara one prirodne procese, koji stvaraju puteve za budućnost i razvoj katolicizma u Srbiji.

Dolasku katolika u Srbiju ima svaki da se raduje. I Srbi, koji su vodili veliki rat za oslobođenje i ujedinjenje svih južnih Slavena, od kojih je skoro polovica katoličke vjere ; i Hrvati i Slovenci, koji su se sa Srbima svojevoljno ujedinili ; i raniji Jugoslaveni, kojima je davni san bio ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca ; i novi propovjednici integralnog jugoslavenstva, koji bi htjeli, da se svi Srbi, Hrvati i Slovenci stope u jedan jedinstveni narod.

Sa narodnoga gledišta jačanje katolicizma u Srbiji znači jačanje narodne i državne misli.

Sa političkoga gledišta jačanje katolicizma u Srbiji znači prirodno grupisanje Srba, Hrvata i Slovenaca bez razlike vjere oko centruma države Beograda i oko onoga kraja, gdje stalno živi narodni suvereni Kralj.

Ovu tezu želim rasvijetliti samo sa nekoliko činjenica.

Broj katolika u Sjevernoj Srbiji prije balkanskoga rata cijenio se na blizu 15.000 (od toga u Beogradu 4000 do 5000), a u Južnoj Srbiji na oko 12.000, svega dakle oko 27.000. — Taj se broj katolika uzimao u obzir i prilikom pregovora za sklapanje konkordata između Sv. Stolice i Kraljevine Srbije god. 1914.

31. januara 1921. god. ima u Sjevernoj Srbiji prema državnome popisu stanovništva 18.970 katolika, (od toga u Beogradu 9.600), a u Južnoj Srbiji 17.411, svega dakle 36.011 katolika.

15. aprila 1929. popisano je stanovništvo u Beogradu i tom prilikom se iskazalo, da u Beogradu ima danas 32.216 katolika. Dakle u samome Beogradu porastao je za osam godina broj katolika sa preko 300%. I ako u provinciji taj porast nije napredovao tako rapidno kao u Beogradu, ipak se može iz ovoga nagloga i velikoga porasta u Beogradu zaključiti, da je broj katolika i tamo znatno napredovao, i za to je vrlo vjerojatno, da danas u Sjevernoj i Južnij Srbiji ima svega najmanje 100.000 katolika.

Tome brojnome dolasku katolika iz svih krajeva Jugoslavije, kao i iz drugih stranih država nisu stavljene na put nikakove zapreke. Osjećalo se u gradovima, kao i po selima, da katolici, koji sada dolaze nisu više stranci, nego domaći ljudi, jer ne stoje pod nikakvim protektoratom niti uplivom ma

koje strane države. A i sama katolička crkva u Jugoslaviji, kao cjelina sa svojim narodnim karakterom i sa svojih skoro pet milijuna pripadnika razbila je u Srbiji sve stare predrasude, kojima se ranije na katolike gledalo.

Sam dolazak katolika riješio je prirodnim putem i njihovo socijalno plasiranje po Srbiji. Od maloga sitnoga radnika do intelektualca i političara na vrhovima državne uprave svaki se ovdje snašao ma u kojoj grani znanja i ma na kojem bilo socijalnom položaju. Danas, nakon deset godina zajedničke države možemo reći, da je taksiranje i razlikovanje ljudi prema tome, da li je tko katolik ili nije, u javnome životu nestalo. Ne želimo ovdje reći, da su katolici u socijalnim položajima onako zastupani, kako bi to odgovaralo njihovome broju, ali kako mi gledamo na prirodan razvoj socijalnih prilika, oni će moći tekom prilika doći i socijalno do onolikih položaja u državnome i društvenome životu, koliko to njihovoj brojnoj snazi faktično odgovara.

Ekonomski položaj katolika u Srbiji razvija se nešto teže i laganije. Katolici, koji su se ovdje nastanili, u većini su radnici, koji osim svojih ruku i eventualne stručne naobrazbe ništa nisu amo ponijeli. A isto stoji i s intelektualnim radnicima, koji osim svoje diplome ništa nisu imali, kada su ovamo došli. Razumljivo je, da je svaki od njih svoje ekonomsko stanje tek ovdje počeo da izgrađuje. Nekoliko katoličkih familija, koje su i ranije u Beogradu živile, imaju svoje vlastite kuće, a eventualno i svoje vlastite radionice, a nekoliko katolika steklo je za ovih deset godina u Beogradu i izvan njega manje, a nekoji i veće kuće. I u Južnoj Srbiji ima izvjestan broj katolika nepokretna imanja. Ali takvih ima u cijeloj Srbiji relativno malo. Bilo bi vrlo poželjno, kada bi što veći broj posjedovao nepokretnoga imanja, jer bi ih to vezalo na ove krajeve i jer se na takve obitelji i u religioznome pogledu najviše može računati. Činovnike u bankama, industrijskim i trgovačkim poduzećima, pa imali i velike plaće i dobre zarade, ne možemo smatrati za stalne naše stanovnike, dok ne steknu i nepokretnih imanja. Opće teško ekonomsko stanje u zemlji stvorilo je i među katolicima u Srbiji veliki broj besposlenih ljudi, koji se vrlo teško bore za svoj svagdašnji kruh.

Uz brojni porast katolika u Srbiji najveći je napredak katolicizma baš u vjerskome pogledu. Ne samo da se je uredila crkvena hijerarhija sa nadbiskupom O. Ivanom Rafaelom Rodićem u Beogradu i biskupom Dr Ivanom Gnidovcem u Prizrenu, nego su za to vrijeme podignute i mnoge crkve, osnovane nove župe, uvedena je redovna katekizacija djece po školama, došli su razni redovnici i redovnice i osnovana su razna katolička društva i time je dakako vrlo mnogo učinjeno i za sam vjerski život ovdje naseljenih katolika. Istina je, da je sredina, u kojoj naši katolici žive, u vjerskome i moralnome pogledu vrlo teška, istina je i to, da se mnogi pojedinci za vjerski život, pa čak i za crkvu sasma izgube, ili moralno propadnu, ali se u glavnome katolicizam ovdje sređuje, jača i napreduje.

Temelji za prirodan i slobodan razvitak katolicizma u Srbiji su nakon toliko stoljeća opet postavljeni. Perspektive za njegovu budućnost su povoljne. Još je samo potrebna složna suradnja svih katolika u Jugoslaviji, da taj prirodni razvoj katolicizma dođe do svoje zdrave i stalne evolucije.

Onima, koji razvoj katolicizma u Srbiji gledaju ljubomorno, ne možemo da kažemo drugo, nego da su tjesnogrudni. A za one, koji nemaju povjerenja u budućnost katolicizma u Srbiji, imamo samo jednu riječ: Oni su malovjerni.

DR VJEKOSLAV VAGNER,
KONZULTOR I ŽUPNIK BEOGRADSKI.

DESET GODINA JUGOSL. KAT. AKADEMSKOG DRUŠTVA SV. ĆIRILA I METODIJA

I.

Ćirilo-metodska ideja još od začetka našeg pokreta zauzima vidnu ulogu u našem programu. Ideja crkvenog jedinstva sviju Slavena oduševljavala je našu prvu generaciju, kao što oduševljava i sadašnju. Ćirilo-metodska misija našega naroda lebdila je pred očima našim prvim vođama i ćirilo-metodska ideja je našla dično mjesto u ideologiji.

Ta ideja je došla do svoje najizrazitije manifestacije u onim tako lijepim danima borbe za nacijonalno oslobođenje. Naš pokojni vođa biskup Mah-

JUGOSLAVENSKI KATOLIČKI AKADEMSKI KLUB »DAN« U BEOGRADU.

nić proglašava ćirilo-metodsku ideju za historičku misiju nove političke tvorbe na jugu Evrope, on nalazi, da je ćirilo-metodska ideja najveće opravdanje političkom ujedinjenju Južnih Slavena.

I odmah poslije rata javlja se nekoliko mladih ljudi, punih nacijonalnog entuzijazma i oduševljenih ćirilo-metodskim apostolatom, koji idu u Beograd, kulturni i religijozni centar naše istočne braće, da tamo osnuju društvo, koje će imati za glavni cilj, produbljivanje ćirilo-metodske ideje i propagiranje ćirilo-metodske akcije.

Mladi ljudi dolaze u Beograd puni idealizma. Taj njihov idealizam je moguće bio i pretjeran. Ali upravo taj idealizam je dokaz životne snage,

koju je u sebi imalo naše đaštvo i u onim neposrednim poslijeratnim vremenima. Dokaz je to, da je naše đaštvo i u onim teškim ratnim vremenima, sakriveno u katakombama, učilo ideologiju pokreta i oduševljavalo se religijoznim, kulturnim i nacijonalnim načelima pokreta.

II.

8. decembar, blagdan Bezgriješne, blagdan našega đaštva, rođeni je dan društva katoličkih akademičara u Beogradu. Toga dana 1919. god. petorica akademičara, tri Hrvata i dva Slovenca potpomognuti od starijih drugova-seniora, osnovaše Jugoslavenski katolički Akademski Klub »Dan«. Svi, koji su sudjelovali pri ovom značajnom događaju, bili su svjesni veličine momenta, u kojem se, u prijestolnici mlade jugoslavenske države, osniva prvo katoličko društvo. To društvo je imalo postati matica cijelog organizovanog katoličkog rada u Beogradu i cijeloj Srbiji, ono je imalo postati najveći i najmarljiviji propagatoj ćirilo-metodske ideje u našem katoličkom đaštvu.

Mladi ljudi su bili svijesni veličine zadaće, koju su sebi postavili, oni su bili svjesni poteškoća, koje imaju nastupiti, bili su svjesni i slabih svojih sila. Ali oni su bili puni entuzijazma za svetu stvar, kojoj su se stavili u službu i bili su uvjereni, da će njihov uspjeh biti veliki, ako bar uspiju da pripreme teren za postavljanje temelja akciji, koja je označena od najvećeg auktoriteta našega pokreta za historijsku misiju cijeloga naroda.

Radi toga beogradski katolički akademičari ne započinju svoj rad velikom bukom, oni započinju svoju akciju marljivim studiranjem problema ćirilo-metodskog. Oni intenzivno produbljuju ideologiju katoličkog pokreta, a osobitu pažnju posvećuju onim pitanjima, koja su u vezi sa ćirilo-metodskom akcijom.

Maleni po broju katolički akademičari u Beogradu ne usuđuju se ni pred javnost stupiti. Tek školske godine 1922./23., kada se je u Beogradu sakupio nešto veći broj katoličkih akademičara, moglo se je misliti na to, da se putem potvrde pravila kod universitetskih vlasti izađe pred javnost i da se akciju proširi.

Trebalo je preudesiti pravila, a ujedno je trebalo samim društvenim imenom afirmirati glavnu ideju društva. Stoga su svi članovi jednoglasno prihvatili ideju, da se društvo nazove imenom »Sv. Ćirila i Metodija«.

U maju 1923. god. društvena pravila su bila potvrđena od universitetskih vlasti. Sada je društvo moglo i u javnosti, da se afirmira. Ono je jednim proglasom obavijestilo sveučilišnu omladinu o osnivanju društva i ujedno je tim proglasom pozvalo cjelokupnu omladinu na rad na moralno-religijoznom i kulturnom polju u smislu ćirilo-metodske akcije. Pojava društva »Sv. Ćirila i Metodija« na Universitetu izazvala je prilično interesovanje kod universitetske omladine. Može se u glavnom reći, da je ta pojava simpatično primljena, premda se razumije se, našlo zagriženih liberalaca, koji su tu pojavu kritikovali, pa neumjesnim natpisima na društvenoj tabli u auli universiteta to svoje mišljenje i javno manifestirali.

III.

Sam položaj mladog društva katoličkih akademičara u Beogradu nametnuo je tom mladom društvu ćirilo-metodsku akciju kao glavni cilj njegovom radu.

Dok je sam cilj bio jasan, putevi, kojima je trebalo poći nijesu bili dovoljno zacrtani ni dovoljno ispitani. Ćirilo-metodska akcija ima za cilj

izmirenje i ujedinjenje kršćanskog istoka i kršćanskog zapada, ali taj se cilj ne može postići odjednom. Dugi su putevi, koji razdvajaju istok od zapada, da bi se mogli preći odjednom. Potrebno je, da se ide etapama, pa i ćirilo-metodsku akciju treba provoditi u etapama.

Prva etapa u provađanju ćirilo-metodske akcije, kako je tu akciju shvatilo akademsko društvo »Sv. Ćirila i Metodija«, sastoji se u međusobnom poznavanju. Kršćanski istok i kršćanski zapad su do sada, na žalost, bili toliko daleko jedan od drugoga, da, ne samo što se nijesu poznavali, već u širokim narodnim slojevima nije ni postojao interes za međusobno upoznavanje. A u ovom slučaju se bez međusobnog upoznavanja ne može doći do cilja. Tek preko upoznavanja može doći do međusobne ljubavi, koja je najjača poluga ćirilo-metodskog pokreta.

Naše mlado akademsko društvo našlo se je pred problemom, na koji će način zainteresovati šire slojeve i katolika i pravoslavnih za međusobno upoznavanje u duhu ćirilo-metodske ideje. Za katolički dio naroda problem je bio riješen time, što je odlučeno, da se preko katoličkog pokreta i sredstava, koja pokretu stoje na raspolaganju širi i propagira ideja ćirilo-metodske akcije. Ali trebalo je pokušati, da se i među, makar izabranim, pravoslavnim krugovima probudi interes za zapad, ako ne čitav, a ono bar za zapadnu braću u državi.

Teško je to bilo postići u jednoj sredini, koja se skoro ni malo nije interesirala religijoznim i moralnim problemima. U jednoj sredini, koja religijoznom pitanju nije posvećivala ni najmanje pažnje, u sredini, koja je religiju smatrala za skup formalističkih obreda, govorim općenito, ne isključujući iznimke, pokušavalo se sa strane naših akademičara, da se u toj sredini probudi interes za religijozna i moralna pitanja, interes za ćirilo-metodsku akciju, ali pokušaji su osim par izuzetaka, ostali bezuspješni.

Uvidjelo se, da treba poći drugim putem. Put međusobnog direktnog dodira nije se pokazao uspješnim. Trebalo je na drugi način prisiliti ljude, da se počnu baviti religijoznim problemima.

Jer, treba to naglasiti, ćirilo-metodska akcija može imati uspjeha, ona se može provoditi u jednoj sredini, koja uviđa važnost religijoznog problema i potrebu religijoznog života.

Akademsko društvo »Sv. Ćirila i Metodija« uvidilo je, da najprije treba u sredini, u kojoj ono živi i radi, probuditi interes za religijozna pitanja uopće, pa tek onda, da se može ići naprijed. Radi toga, ono je došlo do zaključka, da ono mora najprije svu svoju brigu i pažnju skoncentrisati oko što jače organizacije beogradskih katolika. Katolički se život u Beogradu mora probuditi, na svim granama kulturne i socijalne djelatnosti mora se u Beogradu osjetiti katolička aktivnost. Ta pojava neće moći ostati nezapažena, ona će morati zainteresovati i drugu stranu. U tom momentu zainteresovanost i naći će se bez sumnje s druge strane ljudi, koji će htjeti, da se upoznaju sa radom katolika i koji će biti ispunjeni svetom željom, da se i s druge strane javi aktivnost. Odatle mogu nastupiti prve veze, prva upoznavanje, koje mora povesti međusobnoj suradnji u duhu ćirilo-metodske akcije.

IV.

Rasčistivši na ovaj način situaciju i odabravšl put, kojim je trebalo poći, naši katolički akademičari sa još većom energijom, nego prije, surađuju na organizaciji beogradskih katolika. Na tom polju oni idu uporedo sa kato-

ličkom hijerarhijom u Beogradu i tako surađuju u hijerarhičnom apostolatu crkve. Sa hijerarhijom su vazda u tijesnim vezama i od nje dobivaju i poticaja, inicijative i moralne pomoći u svome radu.

Prva briga je bila posvećena srednjoškolcima, podmlatku. U uskoj suradnji i vezi sa bivšim katehetom prečasnim g. dr Mađercem, koji ima najveće zasluge za organizacije srednjoškolaca, osnovala se bila srednjoškolska muška i ženska organizacija. Materijal, koji je dolazio u organizacije bio je neistesan, u većini slučajeva sa pomanjkanjem bilo kakvog jačeg domaćeg religijoznog odgoja. Škola i ulica razaraju i ono malo domaćeg vjerskog odgoja, pa je organizacija morala često puta da zamijeni i kuću i školu, osobito u najvišim razredima. Težak posao, ali nije bio besplodan. Dr Mađerec je neumorno radio i tesao, a naši akademičari su marljivo pomagali, da se od beogradskog katoličkog srednjoškolca isteše tip liginog đaka.

Pitanje religijoznog odgoja podmlatka sada je otvoreno i još se ne zna, kako će se riješiti.

Beogradsko katoličko akademsko i srednjoškolsko đaštvo stajalo je u tijesnoj vezi sa Jugoslavenskom Katoličkom Đačkom Ligom u Zagrebu. Ali kada je došlo do exodusa Slovenaca iz Lige i Beograd je smatrao, da se i on treba da osamosvoji u đačkam pitanju. U Beogradu je osnovan »Đački Savez«, koji se je dosta trudio, da u Srbiji organizira katolički đački pokret. U tome nije uspio. Ne svojom krivnjom, već sticajem prilika. U tom »Đačkom Savezu« glavni i skoro jedini funkcijoneri su bili naši akademičari.

Akademičari iz društva »Sv. Ćirila i Metodija« nijesu zapustili ni ostale grane katoličkog javnog djelovanja. Tako oni surađuju u društvu katoličkih sluškinja i u konferenciji sv. Vinka Paulskog, koja je društva osnovao preč. župnik dr Wagner, koji uvijek ima mnogo smisla za socijalni rad. Naši akademičari surađuju i u društvu beogradskih katoličkih zanatlija, a također uzimlju i vidnog učešća u radu beogradskog orlovskog društva.

I ako se u Beogradu za ovih deset godina mnogo učinilo ipak još nije stvoreno sve ono, što treba stvoriti u Beogradu, da bi u prijestolnici države katolički pokret došao do svog punog izražaja. Ali naši akademičari su uvijek spremni, da pruže svoju punu suradnju nastojanjima, da se što moguće prije i što solidnije izgradi cjelokupna zgrada katoličkog pokreta u Beogradu, da se na taj način, na ovaj važnoj i izloženoj tački katolicizam pokaže u svoj svojoj konstruktivnoj moralnoj i kulturnoj snazi.

V.

Mladost je impulzivna, ona osim marljivog tihog rada želi da se pokaže i prema vani, da javno manifestira svoje ideale i da što širi krug ljudi zainteresuje i pridobije za svoju misao.

Društvo »Sv. Ćirila i Metodija« nastoji, da što jače propagira svoju osnovnu misao, ćirilo-metodsku ideju. Društveni članovi u katoličkom novinstvu, »Luči«, »Socijalnoj Misli« i drugim katoličkim listovima pišu članke o ćirilo-metoskoj ideji i o prilikama katolika i pravoslavnih u Beogradu i Srbiji. Društvo u škol. godini 1924.-25. pokušava, da izdaje svoje glasilo pod imenom »Glasnik sv. Ćirila i Metodija«, ali poslije prvog litografiranog broja moralo je, da prestane sa izdavanjem toga lista radi finansijskih poteškoća.

Svake godine, prilikom proslave đačkog dana, društvo, u zajednici sa srednjoškolcima, priređuje svečane akademije, na kojima, pred biranom katoličkom i pravoslavnom publikom, iznosi u referatima svojih članova glavne principe ćirilo-metodske ideje i katoličkog pokreta.

Mjeseca novembra god. 1927., prilikom proslave jubileja sv. Ćirila društvo je priredilo svečanu akademiju u velikoj sali novoga Universiteta i tu pred odličnom i mnogobrojnom katoličkom i pravoslavnom publikom, koja je dupkom ispunila najveću salu u Beogradu, iznosi pred najširu beogradsku javnost ćirilo-metodsku ideju i na taj način najljepše proslavlja jubilej sv. Ćirila.

Na svima katoličkim kongresima, sastancima i zborovanjima bilo čisto đačkim, bilo pak širim, društvo »Sv. Ćirila i Metodija« bilo je uvijek za-

PRVI ODBOR AKADEMSKOG KLUBA SV. ĆIRILA I METODIJA.

stupano po svojim delegatima i svuda je nastojalo, da najšire krugove zainteresuje za ćirilo-metodsku ideju i za katoličku dijasporu u Srbiji.

Društveni rad, koliko onaj tihi unutar zidova društvenih prostorija, toliko i onaj javni nije ostao nezapažen. On je u nekoliko mahova bio vidno priznat sa strane najviših crkvenih vlasti, pa i od strane samog sv. Oca. Ni u Beogradu taj rad nije ostao nezapažen. Profesor beogradskog Universiteta g. Miloš Tribunac 1923. god. u svom predavanju na narodnom universitetu o temi »Naša universitetska omladina« izražava se najpohvalnije o »J. K. A. D. Sv. Ćitila i Metodija« za koji kaže, da zbog svoga rada, svoga uređenja i svoje poznate katoličke discipline zaslužuje svaku pažnju. Ovo predavanje je bilo štampano u »Srpskom Književnom Glasniku« i u posebnoj brošuri i na taj način najšira srpska javnost je bila upoznata sa našim društvom.

VI.

Na obzorju se pokazuju znaci, da se i među našom istočnom braćom budi osjećaj potrebe moralnog preporoda, a ujedno i svijest, da moralni preporod bez religijoznog preporoda nije moguć. Taj osjećaj je u dušama toliko sazrio, da se o njemu već vodi i javna diskusija. Stupci beogradske žurnalistike pune se raspravavama o religijoznim preporodu nacije, o oživljavanju duha srpsko-pravoslavne crkve. Ugledni lajici kao J. Dučić i dr. ukazuju na potrebu, da oživi duh crkve, da se ustane iz mrtvila i formalističkih okvira, pa da se korakne i zahvati jakim zamahom u kulturni i moralni život naroda. Posljednja skupština sveštеničkog udruženja uvjerava nas, da pravoslavno svećenstvo osjeća veliku potrebu za jednim snažnim pokretom, koji će oživjeti duh pravoslavlja.

U revijama se počelo pisati o problemima odgoja, pa se napada lajički sistem, a odlučno se zauzima za religijski odgoj u školi. Govori se, da je na »evropskom zapadu najozbiljnije postavljen problem o vaskrsavanju srednjevjekovnih hrišćanskih osnova života, koje su pomračene pojavom poganskog elementa iz dobe renesanse.« (»Narodna Odbrana« br. 39. god. IV.)

Sve ovo nam daje naslućivati, da u religijoznom životu naše istočne braće nastupa nova era. Toj pojavi mi se od srca radujemo i iskreno želimo, da ova pojava što prije od riječi postane djelo. Religijozni i moralni preporod i jačanje prave kršćanske misli u masama pravoslavnih vjernika nas može samo veseliti.

Ako se naša predviđanja ostvare, onda za rad »Sv. Ćirila i Metodija« nastaje novo doba rada. Naše akademsko društvo u Beogradu bi u tom slučaju moglo da postane nekakva kopča, koja će održavati vezu prijateljstva, ljubavi i nužne suradnje između katoličkog i pravoslavnog pokreta. Ideja, ćirillo-metodijska, koju naše društvo ima za svoj cilj postati će zlatni lanac koji će spajati religijozne i kulturne pokrete naših dvaju crkava, da jedn radeći na jednoj, a drugi na drugoj strani, uvijek budemo imali pred očima zajednički cilj i jedinstvo. Na taj će način ćirilo-metodska ideja postati idejom vodiljom naših krajeva od Triglava do Soluna. Ta će ideja ukloniti netrpeljivost, intoleranciju, prozelitizam i sve nas ujediniti u ljubavi.

Jedinstvenu jugoslavensku državu izgrađujemo. Da uspijemo u tom našem poslu, najviše može pomoći, ako nam uspije, da toj naciji damo jedinstvenu dušu, jedinstveno kulturno i moralno stremljenje. Ta jedinstvena duša mora biti kršćanska, jer je čitava naša prošlost kršćanska, to kulturno i moralno stremljenje mora biti ćirilo-metodsko, jer nam samo ono obezbjeđuje puno jedinstvo duha i osjećaja.

Rad sv. braće Ćirila i Metoda uveo je Slavene u kolo kulturnih naroda za zadaćom, da budu kopča istoka i zapada. Slaveni se radu sv. Braće mogu odužiti samo na jedan način i to, ako se u amanetu sv. Braće svim svojim silama posvete jednoj ideji: jedinstvu istočnoga i zapadnog kršćanstva. Preko Slavena se mora istok i zapad ujediniti i poći istim putem istom cilju.

Mir Kristov u Kraljevstvu Kristovu!

Tom cilju, toj ideji J. K. D. »Sv. Ćirila i Metodija« ima da služi i u budućnosti onako, kako joj je služilo i u prošlosti.

SIBE ZANINOVIĆ.

KARAKTERISTIKA DANAŠNJE GENERACIJE

NESTALNOST — LOV ZA SREĆOM.

Galsworthy umije da u svojoj »Modernoj Komediji« na svoj poznati simpatično-humoristični način kontrastira stare »stupove« predratnog Viktorijanskog mentaliteta i mladu generaciju, koja se počela stvarati u Engleskoj iza burskog rata. Čemu se stari, solidni zastupnicl »višeg« građanskog staleža iz plemena Forsyte najviše čude kod svojih vlastitih potomaka, to je neka vrtoglava hitnja, neka neproračunljiva užurbanost, neka upravo ekscentrična pokretljivost, koja karakteriše tu omladinu. Je li ono, na što se ta nervozna gibljivost obično svodi, uzrok ili posljedica njezina ? Teško je odgovoriti. Svakako je istina, da tu ubrzanost moderdoga čovjeka prati i *nestalnost* u nazorima i izvjesna raštrkanost u praktičnom radu. Moderna tehnička sredstva, automobili, aeroplani, telefoni, telegrami, kino, radio itd. ubrzali su bez sumnje svojim tempom puls modernoga čovjeka, ali bi bilo vrlo površno, čitavu pojavu svoditi samo na to. Ono ima bez sumnje i svoje dublje, unutarnje korijenje. A to je naročito u polaganom rušenju i konačnom slomu svih viših moralnih vrednota, stvorenu destrukcijom modernih filosofskih struja, koje su tako naglo slijedile jedna drugu obarajući sve težim udarcima nekad čvrstu zgradu moralnog i socijalnog poimanja. Rat je svojim katastrofalnim tokom dao toj moralnoj desorijentaciji vrlo uspješan materijalni oslonac u naglom i neproračunljivom odnosu čitavih slojeva ljudskog društva i njegovih pojedinaca u vrtoglavom dizanju i padanju valuta, u vrlo »uspješnom« brkanju pojmova o tom, šta je narod, šta država, šta patriotizam, šta sloboda, samoodređenje i dr. Treba priznati, da su sve ove pojave kao neotklonjivi vis-major zaista nužno dovele svakoga, tko ih je proživljavao u naponu svoga razvoja, do izvjesne *relativnosti* u gledanju na čitav život. Predratni »napredni« čovjek, kojega je obrazovao Häckel i Carneri, bio je bar uvjeren, da čovjek potječe od majmuna ; današnji se čovjek tom smije, i ako nije uspio da ičim nadoknadi tu prazninu. Njemu je jasno i nepobitno samo ono, što momentano ima u rukama, pa makar kako to sitno bilo. Pod kraj rata vojnik u rovu nije više znao, ni za koga se bori, ni tko ni šta će pobijediti, ni čemu će sve to dovesti ; ali ako je imao samo jednu cigaretu, znao je da će mu ona pružiti bar neki užitak, i to mu je bila jedina dohvatljiva sreća. Ovaj praktični pozitivizam ne bi bio sam po sebi toliko loš, jer je još uvijek bolji od fantastičnih »naučnih« hipoteza, koje se pošto poto uzimaju kao gotove činjenice. Ali nestalnost samih materijalnih dobara oduzima ovom pozitivizmu svaki dublji oslonac. Od toga dolazi izvjesni circulus vitiosus : umjesto fantastičnih lažno iskonstruisanih »nazora na svijet« predratne omladine, dolazi težnja za stvarnim dobitkom makar i u najfantastičnijim oblicima.

Karakterističan je primjer tomu *lov za srećkama*. Igranje na lutriju bilo je i prije rata uobičajeno, ali nikada nije zahvatilo toliko ljudi najrazličitijih, a naročito inteligentnih slojeva, kao danas. Kad sam prvi put donio srećke nekog dobrotvornog društva u razred, da ih raspačam, učinio sam to s nekom zebnjom jer sam znao, koliko danas đaci i njihovi roditelji imaju troškova već oko samog školovanja. Međutim su odjednom stali padati novci sa svih strana, i srećke su bile ubrzo razgrabljene. Nije se pravo ni pitalo, pošto su, nego koji su zgodici. Jednom sam takvom prilikom upozorio đake, kako je uz toliki broj izdanih srećaka slabo vjerojatno, da će dobiti : nije ko-

ristilo ; svaki je imao pred očima samo omjer između svojih 10 dinara i vrijednosti najvećeg (i to baš najvećeg !) dobitka. I to ne samo onda, kad je taj u novcu, nego i onda, kada se dobiva kuća, automobili ili namještaj za sobu. Šta će prvoškolac gimnazije s kućom, ako je dobije, ili s automobilom ? To ne zna ni on sam. Od ovakvih stvari, ako ne dođu u prave ruke, više je štete nego koristi. Ali tko za to pita ? Glavno je, da se dobije. A kod odraslijih i odraslih nije ništa bolje.

Nestalnost materijalnog položaja znatno šteti razvoj intelektualnog obrazovanja. Karakteristično je, da se danas kud i kamo manje listova drži u pretplati, nego što se raspačava po pojedinim brojevima. Današnji čovjek nije siguran, hoće li sutra imati iste dohotke kao danas, i da li možda preksutra uopće ne će imati plaće, jer će biti reduciran. Radi toga ne će da se veže. Kupiti će tek pojedini broj, pa dalje kako uzmogne. Ovako će ga, doduše, skuplje stajati, ali onih nekoliko dinara, koje izda više, ne vrijedi čuvati, jer će opet doći kakav pad valute, pa će i tako sve propasti. U toj na oko olakoj argumentaciji ima na žalost dosta tragične istine, i zato se ona ne može tako olako ukloniti. Ali listovi propadaju bez stalnih pretplatnika, i kad se onda javljaju svaki čas novi, da opet ubrzo uginu, nije uvijek razlog u nekoj moralnoj nestalnosti poduzeća, nego u materijalnoj kolebljivosti onih, na koje je ono upućeno. — Neprestano titranje čitavog intelektualnog rada, koje dolazi otuda, ne može nikako da stvori kontinuitet mirna i zdrava razvoja. Jasno je, da je knjiga vrednija od časopisa ; ali današnji čovjek kupuje ipak radije časopis. Nije to baš uvijek zato, što bi on radije posizao za lakšom i manje vrijednom lektirom, nego zato, što mu je momentano lakše izdati 5 dinara nego 50, i ako, kad se zbroje svi brojevi godišta, izda možda 100 dinara, dok bi za knjigu većega opsega i trajnijega sadržaja izdao samo 50 dinara — ali odjednom ! Sve je danas »na otplatu«, ali je najgore, kad se i duševna dobra moraju sticati »na otplatu«. Jagma za filmom, naročito kod ženskog svijeta, slična je pojava. Nebrojene istinite i neistinite priče o tom, kako je neznatna prodavačica ili kazališna statistkinja postala filmskom zvijezdom i slavom Holywooda, kako je preko noći stekla plaću u tisućama dolara itd. — gutaju se na dušak i pune maštu djevojaka i rađaju čežnjom za sličnim doživljajima.

Ova hiperboličnost želja i očekivanja uz nestalnost izgleda i praktičnog stanja stvara izvjesno *pustolovno raspoloženje*, koje karakteriše današnju generaciju. U romanu kao lektiri današnjeg prosječnog čovjeka znatno je izgubila na terenu erotika, bar ona sladunjava sentimentalna erotika predratnih romana ; umjesto toga zapremio je znatno mjesto pustolovni roman. Biografija, ali u prvom redu ona ljudi s pustolovnom, nemirnom prošlošću ; roman avantira u svakom obliku. Ima čitava jedna kolekcija njemačkih knjiga pod imenom »Wahre Geschichten«, koja i kod nas nalazi vrlo dobru prođu. Teško je konstatovati, da li su u tim sveskama zaista samo istinite zgode ; ali to, što je to u naslovu istaknuto, znači za čitaoca sugestiju : ovo nije fantazija, to je pisac zaista sam doživio, pa se to lako može i tebi dogoditi. A to su opet priče o naglo stečenoj sreći, o nenadanom dobitku ili o neočekivanoj karijeri. U tom pustolovnom raspoloženju leži isto toliko lakoumne neodgovornosti, koliko i srčane spremnosti na žrtve i pregaranja, da se postigne neobičan cilj. Treba samo umjeti njom upraviti, svesti je na pravu stranu, očistiti je od gramzljivosti, postaviti joj mjere i granice. Da li je to moguće ? Ogledat ćemo mogućnost riješenja u vezi s ostalim osebinama suvremene generacije.

DR LJUBOMIR MARAKOVIĆ.

SUNČANE RUŽE

II.

Čempresi na suncu ćute ko da plašt ih zlatni obvi.
Zvoni, brenči, puca zrakom zvonki glas:
to na Misu jutarnju nas zove.
Hristos s krinovima bijelim i hostije sitne,
čarne, tajne, staricama dijeli.
Zvoni, vazduh ko i staklo puca,
te kroz sanje vidim kako i samostan stari
nostalgijom starine mrije,
i suncokret zrije u klanjanju suncu,

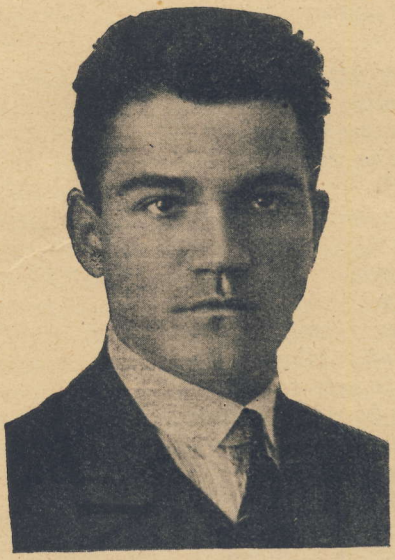

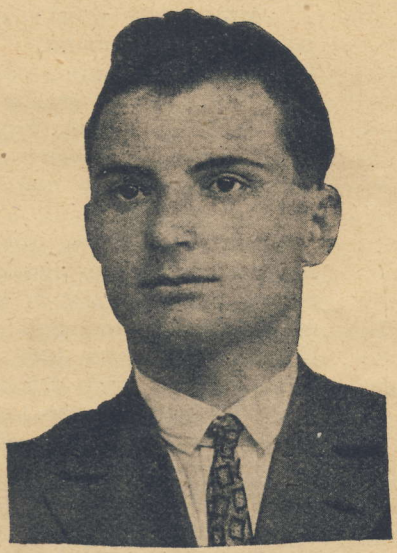

PREDSJEDNICI KLUBA SV. ĆIRILA I METODIJA: JAGO ZORIĆ I PETAR GLAVAŠ

a i ljetnja ruža bijela u rosi gine, da se opet rodi.
U boli ona mre, jer krasotom ovog svijeta Bog nam tugu
ko i radost neku pomješanu dade.
Ko oživljeno sada pred očima se vječna tajna zbiva,
jer žala više nisu žala, te se meni čini
da to sunce igru igra ko čar onaj
što ga nevidljiva siplje ruka,
te se priviđenjem veo trga tih ljepota,
jer tamarin na obali rastom čezne,
a konoplja miri, sva se suncem zlati,
jer i ljeto šumno s jednog bora u druge borike
živim skokom veseloga zdravlja skače.

III.

Leti, krepko, leti!
oči nek ti ko cvijet prospu svu milinn mirne duše,

da ko srebro prekaljeno što se morem ljeska
pogled tvoj mi dušu podigne visoko.
Leti! — jer u duši ti si čista ko i sveta,
a bisere svoje niz grlo to tvoje bijelo pusti,
kad si vila što u sanji sve nam ljepšim stvara.
Šapat ti je govor vala valu,
kad poljube se na bijelomu žalu,
pa se opet na pučinu braći punoj borbe vrate.
Sve ti nama skromno kažeš:
što galebovi rekoše nam bijeli,
što pričaju nam vedrine i modrine.
Stana nemaš, jer se ko i miso svugdje skitaš,
jednako si osamljenom ko gomili draga.
Ti zlaćane nam samo djeliš niti;
pa te za tu molim nit,
kad čarobni sad vijesti želim vez,
koji pun će snage srca a i duše biti,
koji će mi ko i priča kratka sve nevolje skriti.
I na suncu mene mori strašno žeđa
ne za vodom izvora nam ovih,
jer ožednjet opet ću ti, Vilo, lako moći; —
ja ti kaplju rose one trebam
što će moje plamno ugasiti srce,
jer od sunca poludit bi mogo
igrajući kolo puno cviieća ko i smijeha
ijučući: Od sunca sam pijan! Hlada! —
Onda utješeno tijelo drhtavo će srce smirit,
njega ne će mučit ona tajna ko oganj plamna
što razliva se mišlju svakom, srcem ko i dušom
slična rijeci u bujici što nam sagrađeno ruši.
Sve mirise more u pučini skriva
i riječ mutna ovog duha što se u pličini rađa
pličini morskoj uzbibanoj vrlo je i slična,
Svud po moru i po kršu momu
prosuti djelići ljepota ovih leže
O sanjama,
prenesi duhom mene k obalama ljepim
i otkupi sve mi misli duševnoga uznesenja! —
— jer grca duša, ona trepti snagom poleta i čežnja,
iako je žulj na dlanu sve do žulja
iako ko leš skrhana mi lađa
i ralo napušteno oca moga
i ognjište bez vatre, vinogradi bez jednoga grozda,
dok smokve divljim plodom plode. —
Na otok dušu mi prenesi u ljepoti sunčanoga kraja,
o sunčana ružo moja,
kad na svijetlu samo Boga mogu naći,
kad u miru svoje duše braći mogu poći.
Zato, Sunčanice, sanjam kako ophod će da krene:
sve jedra na majštralu crvena i bijela,
pratit će ih galebovi ko vijesnici dobrih duša. TON SMERDEL.

SOCIJALISTIČKI POKRET PRIJATELJA DJECE

Kod pojma socijalizma moramo jasno lučiti *politički socijalizam od kulturnog socijalizma.* Poistovjetovanje ovih dvaju pojmova odalečuje nas od prave istine, zato to miješanje donaša dosta zla kod svih katoličkih naroda, gdje postoji socijalizam. Politička djelatnost socijalizma je lako pristupačna javnosti, kao uostalom svaki politički akt, a to dovađa mnoge do jednostranog suda. Nerijetko se može čuti od dobrih, ali neupućenih katolika, ovakova argumentacija : socijalizam nije više ono, što je nekada bio, on je mitigiran, reformiran i prereformiran, u socijalizam se uvukao i dio velikog kapitala koji otupljuje radikalnu, revolucijonarnu oštricu, on postaje dapače i konstruktivan, surađuje u mnogim evropejskim vladama, pomoću njegovom izglasao se je pruski konkordat, na njemačkom Katoličkom Danu u Magdeburgu, baca lozinku tolerancije itd., zato suradnja u socijalizmu nije nikakvo zlo.

Ovakav je sud potpuno jednostran i zato pogriješan. Socijalizam nije samo politička stranka ; on je pokret, koji ima jasno izgrađen svjetovni nazor i stalnu nepokolebivu tendenciju, da dovede pod upliv svog svjetovnog nazora široke slojeve radnog naroda. Politički se socijalizam služi lukavo političkom taktikom, igra se mogućnosti, kombinacija i oportunizma, dok kulturni socijalizam nastoji, da stvori novi socijalistički život, kulturu, svijet, koji ne bi ništa zajedničkoga imali sa zastarjelom, reakcionarnom buržoazijskom i kršćanskom kulturom. tradicijom i vjerom. Usporedimo li pak socijalizam sa komunizmom, vidjet ćemo, da, dok se oni u političkom dijelu vrlo razlikuju, dotle nema nikakove bitne razlike u njihovom kulturnom dijelu. Opasnost, koja prijeti Evropi od kulturnog socijalizma i komunizma jest neizrecivo dalekosežnija od možebitne političke i ekonomske opasnosti. Ta socijalistička komunistička kulturna opasnost mogla bi biti odsudna po Evropu u nedalekoj budućnosti !

Socijalizam smatra za sebe odlučnom pozicijom : *mladež.* Kroz bezbrojne vidljive i nevidljive kanale nastoje socijalisti importirati svoje ideje među široke slojeve, u prvom redu među mladež. Razne školske grupe, gimnastička i športska udruženja, radničke ustanove, dobrotvorne institucije itd., sve to ima jedan stalni cilj : *domoći se djece.*

Karakterističan tip socijalističkog kulturnog rada nalazimo u njihovom »*Pokretu prijatelja djece*« (Kinderfreundebewegung). Ovaj pokret nije vrsta agitacije za socijalizam, on je socijalistička odgojna organizacija. Socijalistički se duh mora duboko usjeći u krv i dušu novog naraštaja. Obitelj, crkvu i školu otklanja socijalizam kao štetne po sebe. Prema K. Loewenstein-u, vođi ovog pokreta u Njemačkoj, »Pokret prijatelja djece razvijao se do sada u tri faze. Prvotno bio je on samo *skrb i dobrotvorna briga oko djece.* Antun Afrič utemeljuje 1908. u Grazu prvu grupu ovog pokreta. To je bilo zapravo udruženje roditelja sa svrhom da okuplja i da se brine za proletersku djecu u časovima slobodnog vremena. dok roditelji te djece po svojem zvaju rade po tvornicama. Afrič i njegovi suradnici, vodili su djecu nedjeljom i preko tjedna van iz prašnih i uskih gradskih ulica, u prirodu, da im dadu »malo svjetlosti, zraka, veselja i sunca«. Međutim, vođe ovog pokreta brzo su uvidjeli, da se samom »brigom i dobročinstvom« djeca ne će nikad odgojiti »kao svijesni proleteri i klasni borci«. Zato se počelo sa više brige nastojati oko odgoja. Tim nastupa druga faza : Socijalistički pokret djece postaje *odgojni*

pokret. Socijalizam hoće da ovim pokretom stvori : *novu kulturu, novo društvo sa novim formama, sa novim životnim sadržajem. Ne prilagođivanje na današnje, nego priprava i borba za sutra.* Za odrasliju djecu, odgojenu u ovom pokretu, da se ne bi otuđila, stvaraju se »sokolske grupe«. Ove »sokolske grupe« imaju faktično da budu aktivne grupe. Ove se opet dijele u mlade »sokole« i »crvene sokole«, ali uvijek u granicama »pokreta djece«.

Treća faza : »Pokret prijatelja djece« postaje aktivni *samoodgojni pokret* s težnjom stvoriti novo društvo. Cilj ovog pokreta nije danas više skrb i briga za tjelesno dobro i razvitak djece, nego *on hoće u prvom redu dobiti dušu djeteta.* Svrha je po riječima jednog vođe (dr Adler) : odgojiti borce za jedan novi svijet i za jedno novo čudoređe.

Ove odgojne zadaće imaju dvije strane ; prvo : *osloboditi dijete od dosadanjih tradicijonalnih veza i shvaćanja.* »Sozialistische Erziehung« god. 1922., str. 58. piše : »Mi ćemo našu djecu sami odgojiti, dakako ne za nebo nego za svijet«, dalje isti list piše : »Mi hoćemo od naše djece stvoriti slobodne ljude, koji se ne će pregibati pred zapovjeđu nikakvog Boga.« Prva je dakle zadaća duševno oslobođenje djeteta. — Drugo : *odgojiti dijete za službu novog budućeg društva.* To novo društvo morati će ipak imati nekakovu religiju, jer, to socijalisti dobro znadu, bez nekakove religije ipak ne ide. Tu će im doći u pomoć framasonsko evanđelje. »Plemenit budi čovječe, požrtvovan i dobar«, glasi jedan princip framasonsko-socijalističkog morala. »Treba u socijalističkom pokretu prijatelja djece, ne tumačiti ovaj svijet, nego promijeniti ga« (isti br. »Soz. Erz.«, decem. 1927., str. 49.). Religija znači »vezu«, a socijalist mora biti pun, savršen i slobodan čovjek zato : »Treba odgojem uništiti pasivno religiozno mišljenje, a nadomjestiti ga aktivnim socijalističkim«. (Ibd. str. 21.). Dakle mjesto odanosti Bogu revolucija, mjesto djetinjstva Božjega crveni solidarizam. »Nema više — kaže Loewenstein — nikakovih svečanosti, nikakvih veza sa vječnim dobrima«. — — — Socijalizam hoće da postane oživotvorena ideja u pojedinoj ličnosti.

Kao polaznu točku ovog rada smatraju socijalisti : gospodarsku, društvenu i duševnu bijedu proleterske djece. Psihološko-etičko djelovanje ove bijede umanjuje i razara volju k odlučnosti, povezanosti i kolektivnom djelovanju. Zato odgojem i životom u grupama imade se to djelovanje bijede paralizirati : »U zajedničkoj povezanosti leži naša snaga !« Socijalisti svjesno ne će da se služe ovdje vulgarnim krilaticama. Mjesto njih razvija se višestruki odgoj : čuvstva, solidariteta i klase. U riječi i pjesmi, svečanostima i slavama, u govorima, pozdravima i poklicima, u snažnim deklamatornim korovima, u upaljivim pjesmama, u crvenim zastavama, u čitavom djelovanju, u igri, pjesmi, plesu, u izletima, u šatorima ; sve to mora djelovati na čuvstvo i htijenje : stupiti u najužu povezanost sa socijalistima i stvoriti od njih : »Borce budućnosti.«

Koncentracija i vrhunac godišnjeg rada i života kod pokreta socijalističke djece jest : »Dječja republika« (Kinderrepublik). U ljeti se na zgodnom položaju podignu brojni šatori (Zeltlager) gdje socijalistička djeca proborave nekoliko tjedana u prirodi u potpunoj slobodi. Godine 1927. bila je organizirana prva »dječja republika« u srednjoj Njemačkoj, gdje je 2.000 djece proboravilo pet tjedana zajedno. Ove godine bilo je podignuto šest takovih dječjih republika. Od ovih šest jedna je bila podignuta u srcu katoličke Rajne na otočiću Namedy kraj Audernacha, između Bonn-a i Koblenza, što je teško zabrinulo njemačke katolike. Pisac je ovih redaka imao prigodu da vidi

ovu »dječju republiku« u Namedy. Organizacija je izvrsna. Sve je točno razdijeljeno na grupe i skupine. Djeca imaju svoj parlamenat, svoga predsjednika, svoj sud, i čitavu upravu od same djece. Stariji, koji s njima borave, jesu samo drugovi; ne priznava se načelno nikakav auktoritet. U »dječjim republikama« borave ispremiješano, bez ikakve razlike muško i žensko; djeca pa i odrasli, koji s njima borave, čitav dan provađaju u kupaćim kostimima, a tako i spavaju. Uzmemo li još u obzir, da se svlačenje i oblačenje obavlja zajedno, javno u šatorima, te još nekoje stvari, tek tada si možemo predstaviti strahovit uticaj ovog socijalističkog pokreta na moral djece.

Buduće socijalističko društvo počiva na principu kolektivizma. Zato se djeca imadu odgojiti na bezuslovnu pokornost zajednici; za kolektivističko mišljenje i djelovanje. U »dječjim republikama« stupa princip samovlade i samouprave na prvo mjesto; vlast počiva na djeci. Za socijaliste je spolno pitanje u prvom redu društveno — nikako psihološko. Zajedničko boravljenje dječaka i djevojčica, misle scijalisti, smanjit će nagon, a možda ga i potpunoma odstraniti. Zato je sve zajedničko, ispremiješano kod oblačenja, spavanja, športa i igre.

Da socijalisti nastoje najradikalnije ugušiti svaki vjerski osjećaj i misao kod djece, to ne treba posebno dokazivati. Sve ide za tim, da se duša djeteta potpuno koncentrira na zemlji, na ovom svijetu, te da se sve misli i veze sa vječnošću prekinu. Svijest, smisao i čuvstvo moraju dobiti jednu pozitivnu ovosvjetsku orijentaciju. Crkvene svečanosti su parafrazirane u profane svečanosti »jer je vrijeme priča svršilo...«

Posebni se trud ulaže u to, da se dijete otme uplivu roditelja. Socijalističko je načelo: roditeljsko pravo na odgoju djeteta nije nikakovo nasljedno dobro, nego nasljedno zlo. Socijalisti uviđaju, da je upravo obitelj ugaoni kamen tradicionalnog morala, auktoriteta i čitavog društvenog poredka; zato uništiti upliv obitelji, jest jedna od socijalističkih dužnosti. Drugo je načelo: roditelji nemaju prvo pravo na dijete, nego proletersko društvo. — Berlinski »Sozialistische Erziehung« s radošću iznaša sve češće konflikte i sporove između roditelja i socijalističke mladeži. Istina je, kažu socijalisti, da roditelji gube dijete kao svoje dijete, ali ga kašnje nađu kao druga i klasnog suborca (!), jer »prijatelji djece« hoće »postaviti novu formu mjesto preživljene, u kojoj je bilo pretpostavljenih i podređenih«.

»Pokret prijatelja djece« počeo je u Austriji. Danas tamo ima 380 grupa sa 95.000 odraslih članova i 67.000 djece. Pokraj 500 plaćenih sila, radi još 4.500 dobrovoljaca. U zadnjoj izvještajnoj godini doprinijelo se za ovaj pokret u Austriji 2.9 milijuna šilinga. Ja mislim, da se ovdje ima tražiti jedan od glavnih uzroka teškom opadanju katolicizma u Austriji t. j. u Beču.

Iz Austrije se pokret širi skoro u sve evropejske države. U Njemačkoj se počeo širiti iza rata. te svake godine pokazuje na goleme uspjehe. Danas ima u Njemačkoj 100.000 djece učlanjenih u ovaj pokret.

Ukupno broji danas »Pokret prijatelja djece« 3.000 dječjih grupa sa 300.000 djece. i 200.000 odraslih. Od godine 1924. postoji savez »Internacionalna socijalistička odgojna organizacija« t. zv. I S E (Internationale sozialistische Eriehzungsorganisation). Mjesečno izbacuje Savez I S E 700.000 komada časopisa u svijet. Propagandistički program »prijatelja djece« izražen je u rečenici: »Gdje postoji jedan tvornički dimnjak, tamo mora se naći jedna grupa »prijatelja djece«.

U brojnoj literaturi ovog pokreta nijesam nigdje naišao na bilo kakve podatke o našoj državi. Vjerojatno, da kod nas taj pokret još ne postoji. Svakako, pođe li socijalistički »Pokret prijatelja djece« i dalje ovako, kako se uputio iza rata, tad ga ne trebamo dugo čekati. Pokret je izvrsno organiziran; finansiranje je upravo zamjerno uređeno. Svi članovi obligatno (ne milostinja!) davaju svoj »dječji fenig« (Kinder- ili Pflicht-pfenig); pokret stoji u najužoj vezi sa socijalističkim organizacijama i sindikatima. Tu je socijalistička pedagogija; dijete se odgaja za nešto velikoga: za klasnog borca, za nosioca novog društvenog poretka, za novi svijet! Dijete voli pustolovine, zato su tu: razne svečanosti, povorka s bakljama i lepršanjem crvenih zastava, noćivanje u prirodi, u šatorima itd. Koliko bi mi katolici lijepih stvari od socijalista mogli naučiti! Da je samo u nama tako budna svijest za spasenjem dječjih duša kao što je u socijalista za uništenjem mladih duša! I ako ovog pokreta nema kod nas, to ipak: opadanje vjerskih i moralnih vrednota u narodu, ekonomska bijeda, razna beznačelna liberalna udruženja sve to skupa stvara teren ovakovom pokretu, koji ako jednom dođe, naći će povoljniji teren, nego što ga je našao kat. pokret. Krist je kralj, on hoće da vlada, On i nas Hrvate katolike moli: »Pustite malene k meni...«

PISANO U KOELNU SEPTEMBRA 1929. O. B. PEROVIĆ.

MAGLE

I.

Mutne se magle polako vuku
duboko u ulice uviru one — —
kroz maglu su blijeđa svačija lica
kroz maglu zvonovi polakše zvone...

Magle su pokrile obzorje tiho
i prljavu periferiju grada
kao da hoće prekriti plaštem
predio jadni što trpi i strada — —

Magle su pritisle bolesne ljude...
U njima vene mladosti cvijeće,
što nikada više vratit se ne će
što nikada više
vratit se ne će...

II.

Magle su jutros zamutile pogled
mladiću nekom problijeda lica,
mladiću što je otvorio prozor
da čuje... daleko... pjevanje tica...

Al' čuo je samo potmulu buku
i ritam života velikog grada...
Osjećo je prsa krcata magle,
na licu zadah vlage i hlada.

Mladić je opet zatvorio prozor,
na dnu mu zjene nostalgija, tuga
na dnu mu zjene ko fata morgana
ljeska se more sa sunčanog juga...

IVO LENDIĆ.

SAN

Nestaju večernje boje,
šume daleki luzi
u tuzi
otajne bolove svoje.

Netko se niz brdo kreće...
Nosi svilene mreže,
da veže
sve u san kroz ovo veče.

SREĆKO KARAMAN.

JOZO KLJAKOVIĆ: SV. ĆIRIL I METODIJE (FRESCO U VRANJICU)

„PAVLINOVIĆ" U PROŠLOSTI I BUDUĆNOSTI

Hrvatskom je narodu potrebna organizacija, jaka organizacija na svim područjima rada i afirmacija na svim područjima ljudske djelatnosti, ako hoćemo da dokažemo svoje tisućljetne tradicije, i da imamo pravo na svoje mjesto na suncu.

Ali to se ne postiže samo vikanjem i novinskim člancima. Ako hoćemo, da nas se uvažava i da nas se poštuje, moramo to postići svojim radom i naporima. Treba da cijeli naš narod bude uvjeren i svijestan, da nam treba sloge i svestranog zajedničkog rada. Treba da naši intelegenti budu uvjereni, da sitni, mali rad vodi k pobjedi. Treba da budu uvjereni, da je više učinio za hrvatski narod onaj, koji je jednoga analfabeta naučio čitati i pisati i poučio ga, kako će racionalno obrađivati zemlju, nego mnogi od sastanaka i kongresa, koji na dugo i široko raspravljaju o »narodnim bijedama i potrebama«, a ne učine ništa pozitivna. Toga bi si mi trebali biti svijesni i po tomu raditi, pa bismo vidjeli, da bi narodni život naglo pokročio naprijed.

Da nije Mahnićeva »Hrvatska Straža« u svom početku — a i kasnije — pošla sa stanovišta, da treba uprijeti prstom na konkretno zlo i da nije onako radikalno svojom gvozdenom logikom ogoljivala razne pokrete i ideje i razna izdanja, ne bismo mi danas imali ovakovog Katoličkog Pokreta — ne barem s ovako divnom tradicijom i ovako izgrađenim pogledima na sve pokrete i ideje, koje se oko nas motaju i svaki čas iskrsavaju u drugom obliku i pod drugim imenom i formom, više puta skrivajući ispočetka svoju pravu bit i utičući se katkada i pod plašt »katolicizma« samo da privuku što više naivnih sljedbenika. Ali mi znamo : to nisu katoličke ideje, to kršćanska filozofija osuđuje s time nema kompromisa — aut — aut !

II.

Pod ovakovim je auspicijama i s ovakim idejama »Hrvatska Straža« započela udarati organizacione temelje našem Katoličkom Pokretu i on danas svijetla čela gleda u svoju prošlost. Pa ove godine, kada se slavi toliko godišnjica i naše najstarije ferijalno akademsko prosvjetno društvo »Pavlinović« navršuje svoju dvadeset-godišnjicu. Preda mnom je njegov »Zapisnik Glavnih Skupština«. Navest ću ovdje iz njega nekoliko odlomaka, u kojima se — iako blijedo — zrcali jedan dio njegova rada u prošlosti. Navodim zato, da ovaj svijetli rad prošlosti bude podstrek i putokaz za budućnost, jer primjeri uvijek potiču.

Na drugoj sjednici, održanoj u Podgori 31. VII. 1910., poslije nego su otkrili ploču Don Mihovilu Pavlinoviću, izvješćuje tajnik u trećoj točci slijedeće : »Osim žive riječi (predavanja, koja su držali sami članovi, op. pr.) trebalo je puku podati zgodna štiva, pa makar bilo i 80% analfabeta, jer će barem pismeni nešto naučiti i kazati nepismenima. Zato se nastojalo raširit što više pučkih izdanja, a osobito knjiga sv. Jeronima. U tu svrhu dadosmo tiskati »Pavlinovićev obol« i razaslati prijateljîma društva i puka... Dosad se ipak lijepi broj predbrojnika-seljaka odazvao. Da nam pak ta misao uspije, kumovalo je društvo osnutku lista »Mladosti«, koji izlazi u Splitu, a u glavnom bijasmo urednici i glavni suradnici.«

Na trećoj sjednici, u trećoj točci nalazimo ovo : »Glavna svrha lista (»Mladosti«) bila je osnivanje izobrazbenih mladenačkih udruženja diljem domovine. Pisalo se, radilo i poticalo, pa je bilo ploda. Do sada opstoji oko 30 (trideset) takvih društava ; najveći pak broj u Dalmaciji... Ovim putem

najlakše može se doći do realizovanja toli razvikane narodne slobode i prosvjete. Sitni rad vodi velikim uspjesima, a to je pokazalo i naše društvo svojim radom.«

U četvrtoj točci kaže i ovo : »Stotinama i tisućama seljaka utisnusmo u ruku knjigu, koja će ga izobraziri i osvijestiti. Raspačasmo oko 5000 (pet hiljada) izdanja Sv. Jeronima.«

Na četvrtoj glavnoj skupštini govori se o prosvjetnoj sekciji ovo : »...Uspjesi rada sekcije osobito su znatni, jer je upisano preko nje 1450 (hiljadu četiri sto i pedeset) novih članova krunaša sv. Jeronima i 62 (šezdeset i dva) doživotna. Osim toga održano je pet analfabetskih tečajeva...«

»U klubu je vladala uzorna disciplina i red, pa zato je rad i bio uspješan i obilan.«

U školskoj godini 1912.-13. društvo je otposlalo 1275 pisama, vodilo uredništvo »Mladosti«. Vodilo tridesetak organizacija i osnovalo 6 novih. Upisalo je u članove Sv. Jeronima : 225 krunaša i 26 doživotnih članova. Izdalo je dva vlastita izdanja : pučki spijev »Mihovio Pavlinović« od Đurić-guslara i knjigu »Mladićima«.

Počinje rat — Svjetski Rat, koji je uništio mnoge vrednote i raspršio i onemogućio svaki pothvat i pokret. Tako je ovaj krvavi rat i našeg »Pavlinovića« vratio natrag za svih 180 stupnjeva. — U ratnim se zapisnicima drugovi tuže :

»...Strahovita oluja rata... nije dopustila ni našem društvu, da održi svoju skupštinu u Splitu... Bojna trublja pozvala je većinu članova svjetovnjaka pod oružje, a nastalo je iznimno puno komešanja stanje i nije dopuštalo ni pomišljati na skupštinu...« — Skupštinu su održali u Zadru tek o Božiću. Zapisnik od 1915. plače :

»...Krvava igra, koju je skoro čitava Evropa započela još u srpnju prošle godine, u kojoj se najmoćniji narodi njezini bore za političku i ekonomsku prevlast, ne samo da u svom bijesnilu nije nimalo popustila, nego je povukla u svoje kolo nove narode. Ova igra, koja još bijesni Evropom nije našemu društvu dopustila, da ni ove godine drži svoju glavnu skupštinu preko velikih praznika, uz običajno slavlje i zanimanje svih naših katol. organizacija. Nu mi ipak održasmo skupštinu tiho u Zadru o Božiću.«

»Duh je društva obamro, zanos je za naše djelovanje ohladnio, to je prvi upliv ratne godine.«

Prohuja rat, i ostavi za sobom ruševine... Na glavnoj skupštini održanoj god. 1919. u Mostaru, članovi gledaju u dalju prošlost lijepog i pobudnog rada i u bližu tako žalosnu, jer se je taj rad stubokom okrenuo i... nestao pod krutim dodirom rata. Znajući, da sila nije u broju, već u volji, oni se spremaju na ponovni sitni i blagosloveni rad.

Evo nekoliko istrižaka iz poslijeratnih zapisnika !

Mostar, 1919. : »...Treba čvrste i trajne volje za rad ! Od entuzijazma do realizacije velika je razlika ; ovo potonje mora biti naša početna točka... Moramo biti također individualiste, vlastita samoizobrazba mora biti prva briga svakog člana. Iza toga dolazi pučka prosvjeta, podizanje omladinskih društava. Naš rad mora da se temelji na solidnoj bazi narodne prosvjete. Izgrađivanje mora biti ne po broju, već po smislu i volji odgojnih jedinica.«

Odluke glavne skupštine iz god. 1921. : 1. »Uspostava »Mladosti« ; 2. »Obligatno osnivanje orlovskih društava.«

Glavna skupština god. 1922.: »...Inicijativom i zauzimanjem nekih članova osnovano je nekoliko omladinskih društava, kao na pr. u Klisu, Svibu i Brusju; otvoreno je bilo par knjižnica. Bila su održana dva omladinska tečaja...«

Izvanredna glavna skupština g. 1923. u Ljubljani: »Mase su demoralizovane, te ne možemo da govorimo o kakvoj širokoj i brzoj akciji, nego istom o počecima.«

Ova je skupština postigla rekord u rezolucijama; usvojeno ih je desetak: pune nada, zanosa, volje. Ali od zanosnih i lijepih riječi do djela dalek je put. Tako i ove lijepe i zlatne rezolucije ostadoše tek na papiru — ideali, koji se nisu ostvarili i koji se bez velikog truda ne bi ni ostvarili.

Uopće se poslije rata opaža: puno riječi, malo djela. Tomu treba tražiti razlog u našim javnim prilikama, nastrojenim fanatičkom strančarskom politikom. — Ipak je i u ovom periodu bilo pojedinačnih pothvata i nekih uspjeha, ali je sve nedostatno, a da bi moglo zadovoljiti. Ali tomu treba tražiti razloge i u nutarnjim prilikama i neprilikama katoličkih organizacija. Osnutkom Hrvatskog Katoličkog Narodnog Saveza »Pavlinovićev« poratni rad ograničio se na samo okupljanje članova. Savez je naime uzeo u svoje ruke vodstvo cijeloga omladinskog pokreta. Ali tim opet nije rečeno, da članovi nisu radili. Oni su radili i pomagali u H. K. N. Savezu i poslije u Orlovskom savezu, kada se ovaj osnovao. Pa možemo reći, da su baš »Pavlinovićevci« bili prvi pioniri orlovstva u Dalmaciji. Tako su »Pavlinovićevci« — iako ne skupno i pod kontrolom društva — ipak nastavljali svijetle tradicije prijeratnog »Pavlinovića« — osnivanjem društava među seoskom i radničkom omladinom.

III.

Eto — iako vrlo malog dijela — »Pavlinovićeva« rada u prošlosti. Mi, koji nastavljamo tradicijom i stopama »Pavlinovića«, zar ćemo u ovom kritičnom periodu sustati? Zar nam ne ulijeva novih snaga ovakova lijepa prošlost?

Mi smo sada gotovo u istim prilikama u kojima je i »Pavlinović« bio u počecima svoga rada. Jest, on je prvi morao probijati led i stvarati teren i prve organizacije, koje mi sada baštinimo, ali nama se boriti proti većoj izopačenosti. Zato, ugledavši se u svoje predšasnike, započnimo novim zamahom na utrtim stazama.

Ja sam već jednom pisao u »Luči« o »relativno jakom Katoličkom Pokretu u Dalmaciji«. To je bilo relativno mjerilo, ali uzevši sve to apsolutno — usuđujem se reći, da bi jedva izdržao ne baš jaku kritiku. Ne može se baš reći, da se ne radi, ali, ali... jednom riječju: u ovom bivšem političkom nastrojenju s golemom se rezervom i skepsom gledalo na ono što dolazi od »popova i fratara.« Ima i drugih uzroka, a mislim, da je najglavniji današnji duh vremena, koji je protivan svakoj pravoj i zdravoj ideji. Stoga u Dalmaciji ima još neizorana polja i neposijanih njiva. U njoj mogu naći zahvalan teren ljudi, željni pregaranja i rada. Evo od Splita do Metkovića samo uz Primorje ima preko 20 velikih sela i dva do tri gradića, pa u svom tom velikom kompleksu — biste li vjerovali? — nema nego tri katolička omladinska društva (od tih jedno orlovsko). A u drugim selima, zar se ne bi ni tamo dalo što poduzeti? — Eto to čeka »Pavlinovićevce«. Ali ne samo to! Dalmacija je duga i široka — od Raba do Bara, prostrana Bukovica i Ravni Kotari, Dalmatinska Zagora — sve to zove, sve vapi za zdravom i potrebnom

prosvjetom. A naša je dužnost, da se odazovemo, da pružimo zapuštenom bratu ruku pomoćnicu, da ga izvedemo iz tame neznanja.

Smjernice rada! — Ništa neobična — širenje dobre štampe među narodom, osnivanje i rad u omladinskim društvima, držanje predavanja sa skioptikonom i bez njega, analfabetski i prosvjetni tečajevi. To su sve »Pavlinovićevci« radili i dosada, pa se nadamo, da ne će ni sada prekinuti s lijepim tradicijama.

Život je borba, inače gubi svoje oblike, svoju svrhu i ljepotu. U borbi, a borbom u pobjedama pravo je značenje i slast života. A nije u potpunoj predanosti miru i neradu. Neradom mlitavi duh, i kržljavi tijelo, pa postajemo na koncu nesposobni i za sami — mir i nerad. Stoga, drugovi akademičari, uhvatimo se u kolo »Pavlinovića« i zavedimo kolo rada, ljubavi i pregaranja za svoj narod! Jer uzalud sve prazne deklamacije o »mukotrpnom, dobrom i junačkom hrvatskom narodu«, ako se ne oživotvore radom. Djelima ćemo pokazati, kako i koliko ljubimo svoj narod. Pođimo svijetlim stopama svog uzora Don Mihovila. On nam može biti najbolji primjer rada i patnja za svoj narod. Radeći u tom smislu, najbolje ćemo proslaviti dvadeset-godišnjicu svog opstanka i stogodišnjicu rođenja Njegova — don Mihovila Pavlinovića (1831.—1931.).

PODGORA, 8. IX.

IVO B. SUMIĆ.

JASMIN

Zacijelo ti je, brate moj,
hladno to biserno cvijeće
što nad tobom prši i lijeće
ko bijelih leptira roj!

Stojiš tu uveo sam
tvoje cvijetno granje zebe
teško ti je teško, ja znam,
i tako mi je žao tebe!

Nitko za tebe ne haje
i nitko te pogledat ne će,
a ipak cvijet tvoj daje
svima miris u proljeće!

Ja jednu tugu ti slutim
i jad što je na tebe pao.
Al ništa ne mogu, tek šutim,
a tako mi tebe je žao!

I meni, brate, je tako,
Kad proljeća nema više,
bolno, da skoro bi plako,
ta zar nas svi ostaviše!

STJEPAN DEVČIĆ.

KATOLIČKA CRKVA I POKRET U SRBIJI

DA bi pravilno ocjenili neku stvar i njezin značaj, potrebno je ju dobro poznavati. O katoličkom pokretu u Srbiji ne može se govoriti, a da se ne pozna historija katoličke Crkve. Tek onda, kada se to zna, može se dati pravilan sud o pokretu i njegovom uspjehu.

Historija katolicizma dijeli se u 5 epoha: širenje katolicizma od početka kršćanstva na Balkanu; formiranje crkve, crkva prije rata, za vrijeme i poslije rata. Zadržat ću se samo na trim posljednjim epohama, jer su one vezane uz naš pokret.

Do rata 1912. godine, crkva je bila pod protektoratom Austro-Ugarske monarhije. Ovakvi protektorati imali su oduvijek političku tendenciju, stoga su Srbi na crkvu gledali sa nepovjerenjem, a često i sa mržnjom. Biti katolik značilo je tada isto, što i Nijemac, Madžar itd., a crkva je smatrana tuđinskom institucijom. Mišljenje, da su katolici »Švabe« još je više potencirano, kada je katolička kapela godine 1885. premještena u zgradu Austriskog poslanstva. Na svećenika se gledalo sa sumnjom, jer se znalo, da ga plaća jedna strana država. Razumljivo je, da je on mogao vršiti samo svoje obične vjerske dužnosti i da se sav javni život katolika svodio na vršenje svojih strogo vjerskih dužnosti.

Mišljenje Srba o katolicima do godine 1918. bilo je: Katolik je Švaba, katolički svećenik je exponent, a katolička crkva expozitura Austrougarske monarhije, koja je poslije aneksije Bosne i Hercegovine bila u čitavoj Srbiji naročito omrznuta.

Iz ovog se posve jasno vidi, kakav je u to doba bio život katolika u Srbiji.

Ovaj odnos pravoslavnih i katolika, i ako nikad nije doveo do otvorenog neprijateljstva, doveo je pak do nekakvog čudnog raspoloženja, koje kod Srba dostizava kulminaciju za vrijeme aneksije Bosne i Hercegovine. Govorilo se uvijek o vjerskoj toleranciji, ali toga u stvari nije bilo. Katolici nisu imali istih prava kao i pravoslavni, ma da su mnogi bili srpski državljani. Ustavom je bila priznata jedino pravoslavna crkva, i po školama je bio obvezatan jedino pravoslavni vjeronauk. Djeca katolika mogla su biti odgojena u katoličkom duhu samo u tako zvanoj njemačkoj školi, koja je bila podignuta od Austrougarskog poslanstva. Inače po ostalim školama sva djeca bez razlike morala su učiti vjeronauk kod pravoslavnog učitelja. Srbi katolici ili oni, koji su bili srpski državljani, nisu htjeli svoje djece slati u njemačku školu. I tako su njihova djeca bila katolička samo po krštenju i onom malom vjerskom odgoju, kojega su dobili kod kuće. Inače su bila odgajana u pravoslavnom duhu, što se još dosta dugo i docnije osjećalo i remetilo normalni tok katoličkog života uopće. Ti ljudi, odrasli u ovom duhu i ovakvoj sredini htjeli su izbjeći predbacivanju, da su Švabe i stoga su prekinuli s katoličkom crkvom sve veze. Ostali katolici, strani državljani miješali su religiju sa nacijom i

obično bi govorili, da pripadaju austrijskoj ili njemačkoj crkvi. To su bili katolici sa austrijskim i njemačkim mentalitetom. Pod takvim okolnostima može se razumjeti polagano izumiranje pravog katoličkog života. Veze sa katoličkom crkvom su se sve više kidale. Protektorat austrougarske nad katoličkom crkvom u Srbiji bio je od vrlo velike štete po katolicizam i katolički pokret uopće. Takve su prilike bile u Beogradu, gdje je bilo bar svećenika i kapele, a u unutrašnjosti su bile još gore i žalosnije, jer nije bilo ni svećenika ni crkve. Dobrih katoličkih porodica bilo je vrlo malo. U južnim krajevima, koji su bili pod Turcima, bile su prilike malo bolje. To je bilo zbog toga, što je tu katolička crkva bila slobodna.

U ovako nesređenim prilikama za katoličku crkvu u Srbiji počeo je Balkanski rat, koji se završio time, što je kraljevina Srbija dobila Južnu Srbiju, a sa time i još 15—20 hiljada katolika. Srpska vlada morala je riješiti pitanje odnosa katoličke crkve prema državi. Ona ga je riješila tim, radije, jer je željela da se jednom oslobodi tutorstva omrznute monarhije. Značajan je momenat za historiju katoličke crkve u Srbiji sklapanje konkordata 2. rujna 1914. god. Po njemu se priznaje ravnopravnost katolika sa pravoslavnima. Postavlja se temelj beogradskoj nadbiskupiji itd. S ovim konkordatom popravljene su mnoge razmirice između katolika i pravoslavnih i crkva počinje da ulazi u normalnu kolotečinu. Od kakve bi koristi bio konkordat nije se moglo vidjeti, jer je uskoro otpočeo svjetski rat.

Za vrijeme rata prilike za katoličku crkvu nisu bile sjajne. U početku bila su samo dva svećenika, jedan u Beogradu, a drugi u Nišu. Katolici su u većini internirani, bar privremeno, dok nije riješeno pitanje njihovog državljanstva. O vršenju vjerskih dužnosti se u to vrijeme nije moglo ni misliti. Pa i u ovakvim teškim prilikama dobre katoličke porodice nisu klonule duhom, jer su se nadale boljoj budućnosti. Za vrijeme okupacije prevladivao je duh katoličke crkve, nad kojom bdi Austrougarska monarhija. Religiozni život imao je čisto vojnički karakter. Do ujedinjenja katolički život svodio se samo na to da se uspostave ranije veze između crkve i vjernika. Poslije ujedinjenja i stvaranja narodne države katolička crkva ulazi u novu epohu.

U novu epohu stupa katolička crkva sa željom, da prekine sa nesretnom prošlošću i teži boljoj budućnosti. Centar za katolički život i pokret je Beograd.

U prvo vrijeme teško je bilo izbrisati nepovjerenje, koje je vladalo prema katolicima i katoličkoj crkvi. Vremenom nestaje nepovjerenje prema katolicima i među pravoslavnima. Mišljenje se o njima korigira. Tome su mnogo doprinijeli dobri primjeri prvih katoličkih svećenika i dobrih katoličkih porodica.

Pod takvim uslovima i prilikama počelo se raditi na organizaciji katolika u Beogradu. Glavni uslov za uspjeh i napredak bio je stvoriti dobre i praktične katoličke porodice, što je išlo vrlo teško. Trebalo je ljude učiti nečemu, što je za njih bilo novo, ali se ipak napredovalo. Danas katolici već znadu da cijene rad naših društvava i osjećaju njihovu potrebu. Kada se jednom to postiglo, išlo je već lakše. Tako je god. 1920. osnovano društvo za građenje katedrale, kome je bio zadatak, da podigne dostojan hram Božji, a ujedno da okupi i katoličke muževe i stvori kod njih pravi katolički duhovni život. To je društvo do sada vrlo lijepo uspjelo, kako u materijalnom, tako i u moralnom pogledu.

Kako se osjećala potreba za jednim karitativnim društvom, to je osnovano godine 1921. društvo sv. Vinka, u kome se okupljaju sve najbolje katoličke gospođe. To je društvo mnogima ublažilo bol i olakšalo nevolju, te je do sada dalo najbolje praktične rezultate. Svuda, gdje je pomoć bila potrebna, obilno se pomagalo, samo ako je potreba bila stvarna. O uspjehu društva suvišno je pisati, ako se znade, da je do sada kroz društvenu blagajnu prošlo preko 250.000 dinara.

Dolaskom mnogih djevojaka iz raznih krajeva naše otadžbine da traže zaradu, osjetila se potreba za jednim društvom, koje bi se i o njima staralo. Tako je osnovano društvo samostalnih djevojaka. Do sada je ono pokazalo vrlo dobre rezultate, jer je kroz njega prošlo već nekoliko stotina djevojaka.

Onaj, tko ima dobru omladinu, njegova je budućnost, stoga se odmah u Beogradu počelo raditi sa katoličkom omladinom. Godine 1922.-23. počinje se organizirati omladina u dva društva. Društvo katoličkih učenika okiupljalo je do sada uvijek najbolje u svojoj sredini. Teško je išlo odvojiti mladiće iz sredine u kojoj se nalaze i privući ih tamo, gdje se traži požrtvovni rad, dobar uspjeh i praktičan katolički život, ali se i u tom prilično uspjelo.

Društvo katoličkih učenica bilo je do sada jedno od najboljih omladinskih društava i dalo je do sada već dosta dobre rezultate. Učenice su uvijek sa interesovanjem pratile rad i aktivno u njem učestvovale. Svuda su bile na prvom mjestu i željeti je da tako ostane i nadalje. Njihov uspjeh mnogo zavisi i od onih, koji ih vode.

Jedno društvo, u kome su većinom naša djeca t. j. djeca beogradskih katolika je društvo katoličkih zanatlija. U njemu je okupljeno nekoliko dobrih omladinaca, koji su ozbiljno shvatili potrebu naših organizacija i njihov značaj.

Godine 1928. osnovano je orlovsko i Orličko društvo. Kako je to tek osnovano društvo, to se o njemu ne može ništa više kazati. Prema početku i zanimanju onih, koji ga vode, nadamo se, da će imati i dobar uspjeh.

To su slike iz života katoličke crkve i katoličkog pokreta u Srbiji. Sigurno je, da nije učinjeno mnogo, ali je bio takav teren, da se teško radilo. Mnogo je polja bilo za oranje, mnogo ga je još ostalo neobrađenog, ali malo je i onih, koji bi ga obrađivali.

SIDA SELGRAD.

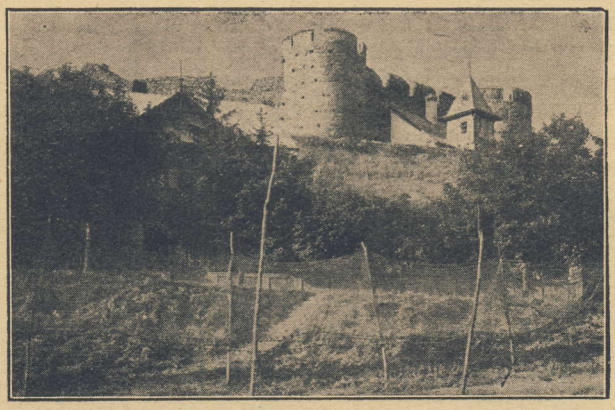

GRAD DJEVIN,
Po slovačkoj tradiciji sjedište sv. Ćirila i Metodija

PREGRŠT ESTETSKIH PROBLEMA

(SVRŠETAK.)

6. — Iz ovoga preostaje nam jedno vrlo važno pitanje : da li je umjetnik neutralan prema svojim plastičkim kreacijama ? Da li naprama njima zauzima neko stanovište ?

Ako se pod »stanovištem« podrazumijeva nešto, što nije ekstrinsečno samoj plastičkoj kreaciji, nego ono, iz čega ona sama izvire i čime je kao magičnim fluidom protkana, onda se o nekom »stanovištu« može govoriti. No bolje ga je ni ne nazivati »stanovištem«, jer zapravo, to ni nije stanovište, kako ga se obično shvaća. Ono daje pravu vrijednost umjetničkoj kreaciji u lirskom pečatu, iz njega nastaje umjetnina i iz njega se ispoljuje noseći uvijek individualnu oznaku stvaraoca.

No pod »stanovištem« može se smatrati i obično se smatra stav čovjeka prema već gotovoj umjetnini, koji je umjetnini ekstrinsečan i koji je rezultat jedne druge djelatnosti duševne, iz koje ona sama nije proizašla. Ovaj se stav ne nalazi u plastici samoj i nije više stav umjetnika kao umjetnika, koji stvara reagujući osjećajno-fantazijskom aktivnošću na bilo kakav podražaj, već se nalazi uz umjetninu i pripada umjetniku kao čovjeku s nekom drugom aktivnošću. Taj se stav sastoji u sudu, koji traži u djelu kojekakve elemente analizujući ga razumom, ili pak u volji, koja odlučuje, da li ćemo gotovu umjetničku kreaciju prenijeti u materiju, da li ćemo već prenesenu pustiti u svijet itd. Po tome, takav stav potpada pod jedno drugo polje, koje više nije plastičnost, i s njome kao takovom nema više kontakta.

Ovo još ne znači, da umjetnike moramo promatrati samo kao umjetnike. Jer se na pr. i na umjetničkim stihovima Horaca može studirati filologija, pedagogija, povijest, običaji itd., ali treba naglasiti, da to proučavanje nije istodobno i proučavanje umjetničkoga djela kao takvog. Iz filološkog promatranja mogao bi slijediti i negativan zaključak o vrijednosti jednoga pjesnika, a on bi i opet mogao biti pravi umjetnik. I tako redom. Pogreška je dakle u zamjenjivanju vrednota i u suđenju produkata jedne djelatnosti po kriterijima druge. Dozvoljeno je tražiti u umjetničkim djelima štogod tko zaželi, ali smije zaključivati na njegovu umjetničku vrijednost samo po njegovim umjetničkim kvalitetima. Pogrešno bi stoga bilo kazati, da je na pr. Dante veliki *umjetnik* radi velikog poznavanja sredovječne kulture : on može biti velik i kad nije umjetnik (recimo kao genij morala ili kao filozof), ali ako je veliki umjetnik, onda je velik jedino zbog svoje osjećajno-fantazijske aktivnosti. — Umjetninu kritičar (a to može biti i stvaraoc sâm) može promatrati i pod vidom etičkog ili logičkog suda i naći, da je neispravna sa tih stanovišta. Sada jedino može da nastane ovo pitanje : koji se kriterij kojemu pretpostavlja ? Naravno je, da stanovište pokreta mora pretpostaviti etičko-praktički momenat svima ostalima, jer je to upravo bitna djelatnost samoga pokreta.

No može se staviti ova primjetba : Isti taj sud sadržan je već na neki način u stavu, iz kojega je plastika nikla, premda je nesvijestan. — I to je potpuna istina. Radnju oko umjetnine možemo dijeliti na podražaj, plastiku i sud. Umjetnina se ne sastoji ni u podražaju ni u etičkom ili logičkom sudu, što nastaju iza plastike. Ali *način reakcije* na podražaj (iz kojega se načina reakcije i razvija umjetnina) može se smatrati ispoljenjem toga »nesvijesnoga suda«. Način reakcije ovisi o kompaktnoj izgradnji čovjekove ličnosti. A

budući da pokret ide za izgradnjom takve ličnosti, jedino je preko ovoga momenta moguće prebaciti »spajajući most« između pokreta i književnosti (kao i svih ostalih umjetnosti). Jedino se u ovome smislu može kazati, da načela pokreta utječu na osjećajno-fantazijsku djelatnost umjetnika. Treba stvoriti katoličke ljude, a oni od njih, koji budu imali u sebi osjećajno-fantazijsku aktivnost, biti će katolički pjesnici, slikari, glazbenici, u jednu riječ: katolički umjetnici. Jedino dakle polazeći s ovoga stanovišta može biti govora o katoličkoj literarnoj umjetnosti, koja je jedan specijalni način »reagiranja« pojedinaca s osjećajno-fantazijskom aktivnošću na podražaje.

Uzmimo za primjer, recimo, život Mandaljene pokornice. To je jedan sadržaj, koji kao takav još nije ništa u umjetnosti: on nije ni »bolji« ni »gori« sadržaj, jer je za umjetnika najprikladniji onaj jedini, koji umjetnički obrađuje. Život Mandaljene pokornice izazvat će kod raznih umjetnika različite reakcije, i tako će nastati različne umjetnine. Svaka od tih umjetnina na neki način više ne će ni biti »život Mandaljene pokornice«, nego kod Petra Petrova, kod Pavla Pavlova, kod Mata Matina ličnost, jer je umjetnost individualna, a individualnost umjetnika ne može biti tuđa kompletnosti individuuma. Moral ili nemoral svih tih umjetnina, koje ćemo sad prosuditi s etičkog gledišta, ovisi dakle ne o umjetničkoj sposobnosti, nego o cjelokupnoj izgradnji ličnosti čovjekove. Budući da jedan umjetnik nije doista umjetnik u svim svojim djelima, niti na svim stranicama svoga »umjetničkog« djela, i te kako je važno, kojemu pokretu on kao čovjek pripada, jer u svoja djela može uvući i priklopiti uz umjetničke atrakcije kojekakve teorije, primjere, razmatranja i sve ostale elemente, koji ponajviše idu pod sud morala.

7. — Ovim smo se razmatranjem povratili na distinkciju, koju smo jasno naglasili u prvome spisu (u prošlom godištu »Luči«, br. 4.), kada smo govorili o litaraturi u užem i širem smislu: o literaturi i o »literariziranju«, literarnoj umjetnosti i literaturi, koja obuhvaća sve napisane stvari. Većina pisaca spada u ovaj drugi razdio po svojim poučnim pripovijestima, povijesnim romanima (koji prepisuju stare kronike i povelje), novinarstvu itd. itd. po svim tim lijepim stvarima, koje doista imaju golemu ulogu i važnost u životu, odgoju itd., ali ne u umjetnosti. Radi miješanja i zamjenjivanja ovih dvaju pojmova upada se u temeljne pogreške ; ako se dobro uoči njihova različnost, lako će se shvatiti čitavo ovo razlaganje.

Pokret mora da ima ljudi, koji će se baviti ovakvom literaturom u širem smislu. Ona može da bude čisto razumska ili pak sa čuvstvom povezana, ali samo čuvstvo nije niti mora da postane umjetnost. Ako pokret bude imao i umjetnika, treba da im čitav život i čitavu ličnost odgoji u skladu sa svojim težnjama, a nadasve volju, koja će racionalno znati da dominira sve njihove čine i da raspolaže sa svima njihovim tvorevinama. Uz to im može potpomoći, ako im dade mogućnost tehničke izobrazbe putem vježbe i sredstva i teren i sve ostalo, da mogu svoje umjetničke sposobnosti slobodno ispoljiti. A time je pokret izvršio prema njima golemo djelo i najviše, što je mogao učiniti.

P. S. Drugovi, koji imaju prigovora ili upita o spomenutim ili sličnim estetskim problemima, mogu dobiti upute privatno ili preko »Luči«. Pitanja od temeljne važnosti razglobit ćemo i na sijelima »Literarne Sekcije« akademskoga »Domagoja«, koju vodi naš senior Petar Grgec.

LUKA PERINIĆ.

PJESMA SUŠIČAVOG ČOVJEKA

Sunce, čemu se vereš
Preko crvenih krovova,
Preko trošnog, oronulog zida,
Preko niskog, osušenog bora
Do moga prozora?
Čemu?

Zar da mi tijelo pomladiš?
Zar da mi dušu ojadiš,
Da gledam poput tigra
Na mrava, koji se igra
Na tvojoj zamamnoj zraci?

Da gledam dijete
S trešnjom na obrazu,
Kako dvorom obijesno trči?

Čemu prosiplješ mrvice sreće,
Kad mene ni jedna
Dotać se ne će?

Čemu? Ded kaži,
Zašto mi kidaš snagu života
Lažljivim ljeskom divota,
Prolaznim treptajem draži
Zrake, što kraj mene plazi
I zlatnu djetinju glavu
Sočnim poljupcem cjeliva,
Vatrenim dodirom mazi?

O kaži!
Ne budi tako bešćutno,
Ne budi tako okrutno
Ko nebo tamno i mutno,
Kad nadu čovjeku gasi
Sa sumpornim zadahom munje.

O kaži čemu dolaziš
U punini raskoši svoje,
U previranju boje
Čarobne duge iza oluje
U šutnji i gordosti svojoj!

II.

O ogrij me, ogrij,
Ti dobro, plameno sunce!
Bar časom samo!
Ogrij me tiho, lagano, tajno,
Da gledam sretan kroz prozor:
Bor, trešnju, oronule kuće
I djete, što bezbrižno skakuće
Daj da i ja — bar časom —
U zraci tvojoj
Snivam i uživam...

Da i ja usred tvojega zlata
Gradim kule od karata,
A onda — i ne marim više —
Hoće li život prokljućat,
Il tužna klonuti glava
Na suhe ruke,
Gdje vena očajno modro
Kroz kožu prosijava...

VLADIMIR DOLAR.

GRAD TRENČIN U SLOVAČKOJ
gdje su kao sužnji boravili Petar Zrinjski i Krsto Frankopan

NAŠ RAD NA CRKVENOM JEDINSTVU

Rad na ćirilo-metodskoj ideji smatra crkva kao neku posebnu vrstu misijskoga rada i zato on u vanjskoj djelatnosti crkvenoj zauzima mjesto prvorazrednog značaja. Pri ovomu crkva treba da posluži kao izvršioc Kristove zamisli: »ut omnes unum sint.«

Sa ovom crkvenom akcijom koordinirali su svoj rad u istomu pravcu i kat. akad. društva ističući važnost ćirilo-metodijskog djelovanja kao nastavni dio svoga kulturnoga programa.

Jugoslavensko katoličko akademsko društvo sv. Ćirila i Metoda, nalazeći se na raskrsnici dvaju različitih kultura, dvaju različitih mentaliteta, uočilo je praktičnost ćirilo-metodijskog djelovanja na sudaru istoka sa za-

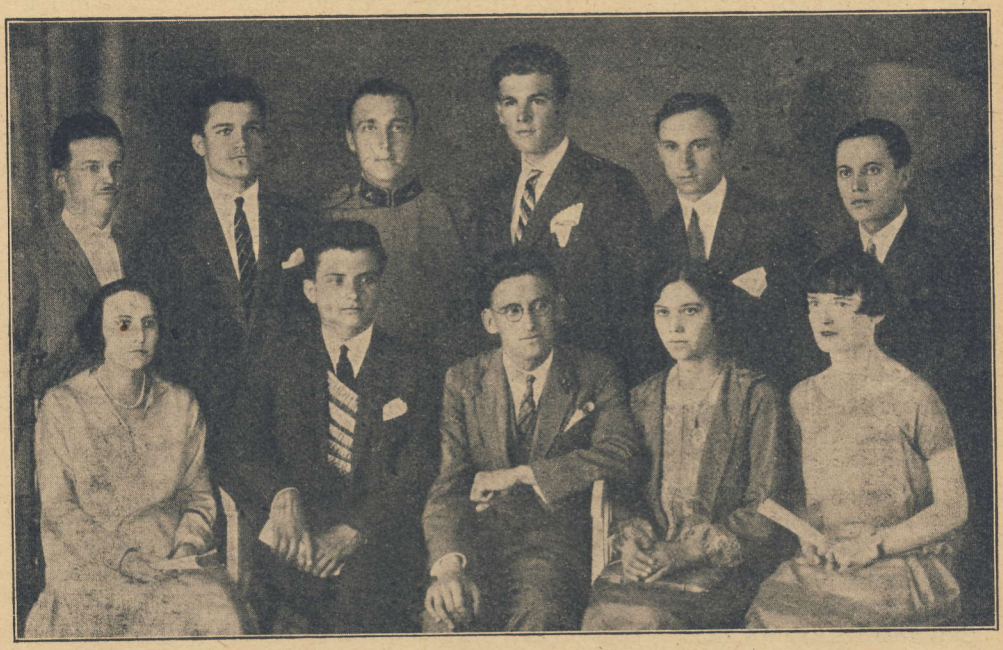

ODBOR AKADEMSKOG KLUBA SV. ĆIRILA I METODIJA GOD. 1926.-1927.

padom i od prvog početka svoga rada uzelo kao svoju glavnu kulturnu misiju rad na crkvenom ujedinjenju, na izmirenju istočnog kršćanstva sa zapadnim. Tom svom najvažnijem zadatku u vanjskom radu društva dalo je vanjskog izraza u samom nazivu društva, uzimajući sv. Ćirila i Metoda kao najbolje uzore u tom radu.

Po mišljenju Solovjeva istočno i zapadno kršćanstvo razlikuje se po mentalitetu i po duhu. Istočno kršćanstvo karakteriše psihički momenat mistika, kontemplacija, askeza pustinjaka. Slabo polaže na spoljnu organizaciju crkve, na kršćanstvo-kulturni rad u društvu, na disciplinu. Pošto su elementi srca i duha glavni pokretači istočnjaka, to je on po prirodi sklon vjeri. Ovo se naročito ispoljava kod ruskog naroda, kod koga pored najoko rjelijeg materijalizma — marksizma donesenog sa zapada, vidimo živahn

vjersko gibanje. I baš izrazito religijozni karakter ruskoga naroda, duboka mistika, humane i socijalne, u stvari prave kršćanske ideje, koje su nadjačale artistički momenat u ruskoj literaturi i umjetnosti uopće, ukazuju na veliku religioznu misiju Rusije.

Zapadno kršćanstvo je samo u sebi bolje organizovano, bolje djeluje na obnovu javnog života, hoće da cijelom javnom životu dade pečat kršćanske kulture. Spoljna organizacija crkve, njeni socijalni ispravni organizam bolje su razvijeni nego na istoku. Uza sve ove prednosti kršćanstva zapadnjak ne može da osjeti duhovnu stranu kršćanstva, on je suviše materijalistički raspoložen.

Pošto je istok uglavnom psihički orijentiran ali bez ikakvog uticaja na kulturnu, moralnu i socijalnu strukturu društva, a zapadna je civilizacija opet bez pravog kršćanskog ideala, to ujedinjenjem istočnog i zapadnog kršćanstva treba da se izvrši neka sinteza onoga duhovnoga istočnoga i onoga organizatorno-djelotvornog zapadnog kršćanstva, i da onda kršćanska kultura prožme i um i srce ujedinjenog kršćanstva. Produhoviti kršćanski zapad preko crkvenog jedinstva, unijeti više socijalnih momenata među društvene odnose — s druge strane istočnjaka iz stanja kontemplacije osposobiti za akciju u društvu — to bi bio zadatak ujedinjenog kršćanstva.

Od Focija ovamo istočna je crkva sve više gubila uticaj na javni život, Država je sve više prodirala u njezinu kompetenciju, dok se nije istočna crkva, po svojoj — vidljivoj formi — svela na dogmatsku formulu, na liturgiju i par formalnosti, malo vodeći računa, da socijalni i politički život učini kršćanskim. Tako mi vidimo, da je istočna crkva kod Srba, u posljednjim decenijima služila isključivo nacijonalnim i političkim ciljevima države. Po ostvarenju nacijonalnih ideala ta njezina funkcija je završena i time sasma potisnuta iz javnoga života. Dok je takva crkvena organizacija istočne crkve kod Srba, s kojom u vezi se i njihove crkve drže stalno pod ključem kao muzeji po gradovima, dotle široke narodne mase u Srbiji, koje su sačuvale svoje rasne slavenske osobine, imaju u svojoj duši mnogo vjerskog, kršćanskog, nijesu areligijozne. Da te mase osjećaju potrebu živlјeg vjerskog života, dokazuje pojava raznih sekta (novovjerci, nazareni, bogomoljci itd.), gdje sam narod neovisno od svoga duhovnoga vodstva, vodi nešto više računa o svomu vjerskom životu. Pod ovakvim prilikama rad na ćirilo-metodskoj ideji među Srbima ne bi bio otežan, da kod Srba ne vladaju sasma krivi pojmovi o zapadnoj crkvi. Ove je pojmove nakalamila narodu dnevna štampa, koja se nalazi u rukama masonerije i katolicizam je predstavljen s najgore strane. O nepogriješivosti pape, o celibatu o isusovcima itd. vladaju najapsurdniji pojmovi. Tako misli ne samo narod, nego i inteligencija, koja ipak ima mogućnosti, da izbližega pozna tu crkvu. Kod inteligencije je velika ignorancija vjerskih pitanja.

Prva bi dakle dužnost bila informirati srpsku inteligenciju o nauci, ustanovama i organizaciji katoličke crkve. U ovomu poslu može mnogo koristiti lični kontakt naših studenata sa pravoslavnima, koji pokazuju smisla za vjerska pitanja. Međutim najmoćnije sredstvo jest naš lični primjer, život po principima katoličke vjere. To je najbolja apologija, najbolja propaganda katolicizma. Ako svaki član mora biti takav, da se odmah vidi, kako je prekaljen kršćanstvom, onda to naročito važi za članove katoličkog pokreta u Srbiji, gdje pojedinci mogu silno da utiču svojim pravim kršćanskim životom. To treba uvijek imati na umu, da izgledan život sa naše strane efikasnije

utiče na crkveno jedinstvo nego teorijsko-dogmatske diskusije. Da bi ipak naši članovi u Srbiji faktično bili pravi nosioci kat. kulture, to je potrebno, da se katolički živalj u Srbiji što bolje organizira. Zato društvo sv. Ćirila i Metoda smatra kao težište svoga rada — rad u raznim katoličkim organizacijama u Beogradu i Srbiji.

Potrebno je razgrađivati i teološko-dogmatsku stranu istočnog pitanja, ali glavni zadatak za sada jeste produbljivanje vjerskog života u našim organizacijama, što će imati za posljedicu jačanje vjerskoga života i kod istočne braće. Povrh toga treba računati i sa svrhunaravskim sredstvima, molitvom za crkveno jedinstvo. Čim smo bliže Kristu molitvom, radom i životom — bliže smo jedinstvu. ING. LUKA KRSTINIĆ.

NA OHRIDSKOM JEZERU

(ODLOMAK IZ MOGA DNEVNIKA.)

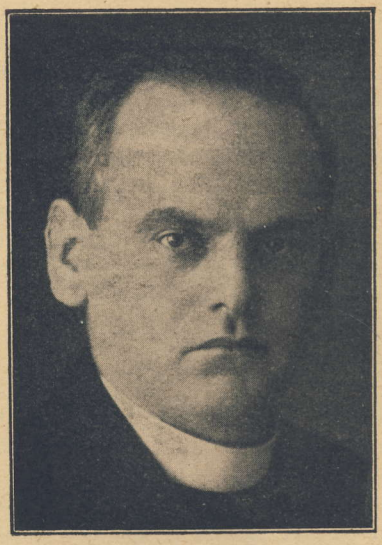

SVA je obala nekad bila posuta manastirima — pripovjeda nam živo episkop Nikolaj i pokazuje na ruševine starih samostana. »Ohrid je kolijevka kršćanstva u Makedoniji. Crkve i manastiri sjećaju nas učenika sv. Ćirila i Metoda i njihova djelovanja u ovim krajevima. Tragove stare kršćanske kulture nalazite na svakom koraku. Ne samo u ruševinama manastira i crkava, nego i u običajima i naravi ovog pučanstva. Dobar je to narod i religiozan. Naše su crkve pune i svakidanjim danom, a narod je pošten. Značajno je, da prođu i mjeseci, a da upravne vlasti ne zabilježe nijedne krađe, nijedne svađe. Seljak ostavlja uvečer svoj plug ubrazdi, da ga ujutro nađe netaknutog. Naš ženidbeni sud nema parnica. Drukčiji je to svijet i ne sudite ga po onima u sjevernoj Srbiji« — dovrši episkop Nikolaj i zamišljeno upre pogled u manastir sv. Nauma pod koji nas doveze motorni čamac. U tornju zabrenca zvono da pozdravi episkopa, manastirska družina požuri na obalu, i za čas se, poslije kratke molitve na grobu sv. Nauma, popesmo na terasu manastira, odakle nam se pred očima prostre krasno Ohridsko Jezero. U daljini, na suprotnoj strani, bijelile se kuće grada Ohrida, a s lijeve strane strmo se spuštale u jezero mrke albanske gore. Čamac, koji nas je dovezao, sklizao se po mirnom jezeru prema Ohridu, a s njega dopirala je do nas pjesma mladih mornara: »Milo je meni i drago na Strugah dukjar da imam...« Ispod nas 15 m, o stijenu, na kojoj je sagrađen manastir, odbijali se mali valovi, a tamo sa albanske granice čulo se dozivanje naših straža. Mislima se zavedosmo u ona vremena, za koja kažu starodrevni napisi, da učenici sv. Metodija »rasejaše se ovi po Minsiju a ovi po Dalmaciju i Dakiju i slovo božije umnožiše. Naum že i Kliment pridoše va stranah ilirskih i mirmidonskih i va Livanje devolskoje pri kraj jezera ohridskogo grada...«

»Nigdje nemate toliko svetišta — trže nas duboki glas episkopa Nikolaja — kao eto ovdje« — i zaokruži pogledom od Ohrida prema sv. Naumu i Podgracu na albanskoj strani. »Na Ohridu ostaci, ruševine sv. Sofije, sv. Bogorodice, Sv. Prečiste, Sv. Nedjelje, sv. Spasa, sv. Dimitrija, sv. Nikole, sv. Klementa, sv. Jovane, pa opet druga sv. Prečiste, sv. Nikole. Od Ohrida, istočnom obalom, eno ruševina crkvice sv. Ilije, pa malo dalje sv. Stevan, sv. Razmo. Kod sela Gradišta sv. Bogorodica, sv. Nikola, sv. Ilija, manastir sv. Zauma crkva sv. Bogorodice. Tamo na zapadnoj strani manastir sv. Prečiste, crkva sv. Arkanđela. Toliko svetišta, kojima se i danas vide tragovi, a kolika još bijahu, kojima ratovi, seobe, Turci zametoše svaki trag Duboka je vjera bila u tom narodu, i danas, opetujem, taj je narod religiozan. Pođite dolje u crkvu, i naći ćete ljude, što s okolnih sela uđoše, da se Bogu mole.« Episkop zašuti, zamisli se, a mi se primakosmo rubu verande, da iz crkve bolje čujemo pojanje monaha i glasnu molitvu onih, što traže zdravlje i utjehu.

Sunce se primaklo zapadu, kad nas pozove zapovjednik pogranične straže, da pođemo na šetnju do albanske granice. Ima do tamo samo nekoliko stotina koraka. »Pa da pođemo, bude li sreće, i preko granice do male crkvice, gdje je u tišini, na vrletnoj stijeni, pokraj jezera, molio i postio sv. Naum — dometne zapovjednik. »Puno se raspravlja — putem će vladika — o krizi pravoslavlja. I naši svjetovnjaci pišu o tom, traže uzroke, propisuju lijekove. Samo mnogi od njih misle, da je vjera samo za seljaka. Treba da i oni primjerom prednjače. Mnogima je vjera samo u toliko mila, u koliko je nenadoknadiv faktor u borbi za narodno održanje. A ima ih, koji misle, da nam sad vjere i ne treba, kad su uglavnom ispunjeni naši nacijonalni ideali. Ovi teško griješe.« Episkop ušuti, a bili smo već kod naše stražarnice na granici. Neki od nas prešli smo granicu, gdje nas ljubezno dočekaju albanski vojnici odjeveni u ljetna talijanska vojnička odijela. Ponudiše nas cigaretama, i zapovjednik nam pokaže crkvicu, koju smo htjeli vidjeti.

Bila je već duboka noć, kad smo se vratili u manastir. Negdje iz sela povrh sv. Nauma čula se pjesma: »Biljana platno belaše na ohridskih te izvori...« i kad zamre pjesma, čulo se samo plaćkanje valova o stijene ispod manastira.

Dugo u noć sjedio sam na verandi manastira prevrćući u mislima sve, što sam čuo i vidio. Na albanskoj strani pojavi se sad ovdje sad ondje vatra na obali — bit će ribari, koji se griju. Na istočnoj se strani u neko doba pomoli mjesec, šuljajući se po onim porušenim crkvama i manastirima. Uduben u misli i ne opazih, da je kraj mene sjeo starješina manastira, dok se ne oglasi s primjedbom, da bi morao u kuću, jer je već hladno. »Tamo je, eno — pokaže prema Podgracu u Albaniji — selo, u kojem ima velika zadruga, koja se zove Krekovci. To je za vas interesantno. Ima tamo kod Prespe selo Hrvati, a jedno se selo zove Kranje, pa Trsje, Slatina, Trstenik, Ključ, Podgorje, Gorica. I kod vas ima sela i mjesta s takvim nazivima. Razgovarao sam s vojnicima u Debru, koji su tamo iz Primorja u Hrvatskoj, pa su im naglasak i mnogi izrazi tako slični našem narječju ovdje oko Ohrida. Nema li se to pripisati uticaju starog slavenskog jezika u crkvenim knjigama, kojima se vi glagoljaši služite u službi ili u davnini bijasmo negdje zajedno?«

Mjesec bio je već odskočio, i mi se spremimo na počinak, da ranom zorom pređemo u Ohrid, pa preko Struge i Debra u Tetovo i u Skoplje.

DR JURETIĆ.

HRVATI NA GROBU SV. METODIJA

Hrvatsko Književno Društvo Sv. Jeronima prigodom svoje pedesete godišnjice htjelo je, da se oduži svome utemeljitelju Jurju Hauliku, prvom kardinalu i nadbiskupu zagrebačkom, postavljanjem spomen-ploče na njegovoj rodnoj kući u Trnavi (Slovačka). Tom je prigodom krenula iz Zagreba grupa Hrvata pod vodstvom dra Antuna Bauera, zagrebačkog nadbiskupa i pokrovitelja Jeronimskog Društva, da prisustvuju uz zastupnike slovačkog naroda velikom hrvatsko-slovačkom slavlju. I slavio se veliki god pod sjenom uspomene zaslužnih Slovaka, koji su u hrvatskoj zemlji kao u svojoj radili i borili se za njezino dostojanstvo i prava; slavio se veliki god u čast narodne i kršćanske ideje, za koje su oni čitavi svoj vijek proživjeli i koje su ostale da žive i iza njihove smrti, kao što će ostati i kada sa lica zemlje nestane ovaj ili onaj suvremeni prvoborac.

Slovaci su htjeli, da se u njihovoj zemlji Hrvati osjećaju kao kod kuće rođene. A tako je doista i bilo; jer je začudo velika srodnost između ta dva slavenska naroda, u koju ih još čvršće vežu veze prošlosti, sličnost historijskih tmurnih i sudbonosnih patnja, te sadašnja i prošla nastojanja i težnje. Vrlo je čovjeku ugodno, kad u tim dalekim krajevima nađe srodnu dušu, koja te potpuno shvaća; i kad naiđe na stope svojih pređa, koji su tuda u prošlosti stupali, radili i nastojali, da priprave potomcima ono, što oni sami nisu mogli okusiti. Veseliš se, kad čuješ pričati o sjevernim Hrvatima, koji još žive svojim tradicionalnim životom u slovačkim mjestima Dubravi, Devinjskoj Vesi, Grobu Hrvata itd., kamo su se naselili bježeći pred najezdom Turaka u XVI. vijeku, te sve do danas sačuvali hrvatsku narodnost, jezik i običaje, nazivajući se još i danas poznatim našim prezimenima: Bučić, Simović, Šimković itd. Veseliš se, kad u Bratislavi (starom Požunu) u crkvi sv. Martina, gdje su se krunili stari ugarski vladari, naiđeš na svete ostatke sv. Jana Elemosinariusa, kojega je Bela II. tu prenio onamo iz tvojih južnih krajeva nakon pobjede nad Tatarima i kojemu se na štoli nalazi stari glagolski natpis. Veseliš se, kad se sjetiš svih svojih pređa, koji su u velikom broju studirali na tamošnjim školama, i zaigra ti srce, kad u pjesmama, koje ti pjeva poznati glazbenik i umjetnik slovački dr Alojzije Kolisek, otkriješ motive kakve sevdalinke ili kakve sremske pjesme. — I mi smo se veselili obnavljajući stare uspomene i slušajući, kako Slovaci pjevaju staroslavensku misu od hrvatskog skladatelja Dugana, kako pjevaju pjesmu: »Oj Slaveni,« koju je na hrvatski jezik preveo veliki biskup i Haulikov pomoćnik Moyses, i kako nas na hrvatskom jeziku pozdravlja potomak Haulikova roda u mjestu, gdje počiva uz ostale naše ljude i zemljak naš blaženi Marko Križevčanin. I u tom smo veselju prošli kroz čitavu Slovačku. A kad smo ostavljajući Bratislavu i Trnavu išli prema Moravskoj, da hodočastimo u svetište svetoga

Ćirila i Metodija na Velehradu, uzbudila nas je Trenčin-kula, u kojoj su na prolazu bili zatvoreni hrvatski mučenici Zrinjski i Frankopan, i iz naših usana izmamila »Frankopanku«. »Tko svoju zemlju ljubi, nikad ne će biti rob!«

Velehrad nam se pokazao u jednom mekom zapadu sa svojim visokim tornjevima i ulijevao nam u dušu neko strahopočitanje i nemir. Pred mjestom su nas pozdravili Moravljani, a isusovački kler, koji čuva svetište, poveo nas u procesiji u velebni velehradski hram, što se k nebu diže sa dva svoja visoka tornja. To je velebno svetište svete braće Ćirila i Metodija, koji su sa juga došli, da dijelu sjevernih Slavena donesu luč Kristova evanđelja i pravu kršćansku prosvjetu; tu se negdje po predaji nalazi i grob svetoga Metodija, na koji dolaze da hodočaste i da se pomole Slaveni iz svih krajeva. K njemu smo došli i mi: tiho i pobožno ušli smo u golemu i bogato nakićenu crkvu i nijemo prilazili k svetohraništu, da šapnemo prve svoje molbe. U tom nam je hramu presvijetli mostarski biskup A. Mišić održao propovijed o radu svete braće, koju treba da nasljedujemo, i o ideji ćirilometodskoj, za koju treba da radimo, pa nas je pozvao, da se pomolimo za drage svoje, a napose za hrvatsku našu domovinu i za naš hrvatski narod. I mi smo se molili. Kleknuli smo na blagoslov i pred Svetotajstvom iz dubina duše jednodušno zapjevali poznatu našu pjesmu: »Do nebesa nek se ori...« a naš je pjev odjekivao u širokom prostoru između stupovlja i ljuljao se u kolutima tamnjana put polumračnog svoda.

U nama su se rađale mnoge misli. Redom smo slijedili stope ona dva vjerna brata, što su za Kristovu vjeru tumarala po istočnim stranama Evrope, dok su došli do ovih sjevernih krajeva, gdje su uz mnoge borbe i naporni rad dijelili narodu pravu vjeru po onim sredstvima, koja ne će u narodu uništavati ono plemenito i narodno, što sam narod posjeduje, nego koja će razvijati i upotpunjavati u njemu sve njegove odlike i narodnost njegovu očuvati. Zamišljali smo, kako osamljeni koracaju u tihim predvečerijima jedan uz drugoga i kako se trude da stvore slova i smišljaju u svom teškom radu nove osnove za pravi rad. Vidjeli smo ih, gdje se s iskrenim srcem, kako to samo slavenska duša zna, približuju na putevima puku i u njegovom mu jeziku pripovijedaju o Bogu mira, ljubavi i pravde; vidjeli smo, kako se iskre oči tog dobrodušnog naroda, jer je prirođena njegova duševna naklonost bliza toj nauci, koja ne naviješta okrutnog Boga, što mrzi i ubija, i koja ga ne uvlači silom i sa političkim ciljevima, nego koja priča o Bogu, našem ocu i najboljem dobročinitelju, što nam je poslao jedinorođenog Sina, da naša zlodjela otkupi. Vidjeli smo mase naroda, koji ničice pada na molitvu, i suze radosnice u oku svete braće i zahvalni psalam na njihovim usnama.

Svaka je sitnica budila u nama nova sjećanja i nove uspomene, i mi bi smo se rado bili prepustili njihovom posjetu, ali smo već sutradan morali jutrom krenuti, da stignemo u Prag na svetovećeslavske svečanosti. Krenuli smo iza sv. Mise, ostavljali smo visoke velehradske tornjeve i činilo nam se, da nam je onamo ostalo nešto lijepa, nešto što nam je toliko poznato i toliko srcu priraslo, i da nas k sebi vuče i doziva. Činilo nam se, ko da se to nešto skrutilo gori u šiljcima visokih tornjeva i da nam maše i maše kroz oblake prašine, što su se vijali za našim autom.

L. P.

FEUILLETTON

KNJIGE I ČASOPISI

GLAS SA SJEVERA. (Ignac Horvat: „Gradišćanke".) Osim Kurelčevih „Jački", ovo je prvi put, da se kod nas Hrvata izdaje djelo naših Hrvata iz Gradišća. Bolje uostalom i kasnije nego nikada. U izdanju društva sv. Jeronima — ne bili se mogla vanredna i redovna izdanja malko

DR O. T. TOMAŠIĆ, PRVI PREDSJEDNIK KLUBA SV. ĆIRILA I METODIJA.

bolje opremiti, da se i na taj način djeluje na odgoj ukusa širih slojeva — izašla je knjiga gradišćanskog kulturnog radnika i pisca g. Ignaca Horvata pod gornjim naslovom. G. I. Horvat, kao i svi ostali naši ljudi od pera u Gradišću, uprkos svoga često puta vrlo jakog talenta, kao što je baš slučaj sa g. Horvatom, nastoje, da u prvom redu budu buditelji narodne svijesti, organizatori narodnih redova, čuvari hrvatstva u austrijskoj republici, pa zato njihovo literarno djelovanje ima u prvom redu odgojnu misiju. Ali, pored te očite tendencije, g. Horvat je pripovjedač od rođenja. Njegov je dialog naravan, opisi živahni, puni ljubavi za svoj rođeni kraj, njegove ljude i njihove osebine. U glavnoj pripovijesti postavio je problem odnosa sela i grada, pogospođenog seljačkog sina i njegova kraja. Dabome, da sve svršava dobro. Opasno bi bilo, da se kod tako male skupine Hrvata problem riješava negativno i da se ne nađe harmonija sela i pogospođenog seljaka. Taj problem uostalom i kod nas amo dolje nije bez interesa. Ima kod nas mnogo slučajeva, da bi odgovor bio drugačiji. Možda nije dan problem u devetnaestom i dvadesetom vijeku nije aktuelniji od problema sela i grada, proizvađača materijalnih dobara i proizvađača duševnih vrednota. S jedne strane inteligencija se odbija od sela, a s druge strane obasiplje ga svojim nedozrelim i neprokuhanim mislima, razvodnjujući svaku pravu nauku, pa mjesto da u svojem prosvjetnom radu daje solidne temelje naše narodne kulture stvara tipove, koji nisu kadri ništa razumjeti, ali su samo jedno sposobni: da se dobro zabritve pred onima, koji bi njegovu kulturu produbili i postavili je na solidne temelje. Tog opasnog dilentatizma se moramo naročito mi katolici čuvati, jer u mnogo slučajeva ni mi nismo od njega pošteđeni.

Tko želi, da upozna ovog odličnog kulturnog radnika, njegov način pisanja, naše ljude u Gradišću, koji su, uprkos navale nijemstva i madžarstva ostali svijesni, neka pročitaj ovu knjižicu. Na kraju je prikaz kulturnih prilika gradišćanskih Hrvata od g. M. Ujevića.

m.-ić.

NOLIT (NOVA LITERATURA) BR. 7-8 i 10. Napojivši se marksističkom naukom neki naši najmlađi literate — nastupaju. Pa ako je istina, da sve ono što se napiše spada u široki pojam književnosti onda bi i ovi revolucionarci bili književnici. Ali oni nijesu umjetnici, to ne nipošto. Umjetnost treba otcijepiti, izvesti iz tog širokog pojma. Jer razlika je među intuicijom i intelektom velika. Jedno je sasvim različito od drugoga. Intuicija gleda neposredno vizije u svoj životnoj snazi. Viziju stvara ono što je čovjeku inamentno dano, a ta vizija izražena i izbačena van jest umjetnost, koja po svojoj biti divergira od sudova sa čisto intelektualnim ciljem — tendencijom.

A o svemu ovome ti mladi ljudi nemaju pojma. Evo ti ga na!... uskliknut će tko od njih. Opet pusto estetiziranje! Ne bih htio da im dadem prilike za taj poklik... Ja neću da estetiziram, ni da stavljam programe, koji će direktno zadirati u umjetničko stvaranje. Ne ću to raditi stoga, jer bih upao u pogrešku (doduše manju) kao i ljudi oko Nolita. Htio bih samo, da se natukne kod nas bar o novoj metodi prosmatranja umjetnosti.

Marksizam je kako rekoh, smeo um ovih mladih ljudi. Oni su dosljedni, to im valja priznati: Materijalisti. »Umjetnost nije radi umjetnosti, viču na sav glas!« »Umjetnost mora da služi čovjeku!« Točno... Ali na koji bi način ona njima imala da služi? Ono što oni nazivlju »umjetnošću« nije nego profanacija prave umjetnosti, koju ljudi u mukama svoje duše radaju. Bit ću jasan. »Umjetnost« nije njima ništa drugo nego jedini način, na koji oni u današnje vrijeme mogu da populariziraju marksizam. Tvrdim, mirne duše i svijestan da ne podvaljujem nikomu ništa suviše, da je »Nolit« samo jedan ventil stanovitih tendencija.

Pa kad je tomu tako i kad su oni svijesni svoga položaja, zašto nastupaju nekritički protiv naše književnosti protv svemu i svakomu! Obaraju sve. Negativiste do srži. Obaraju »sentimentalizam« (u nj spada skoro sva naša književnost osim — Krleže!) Prama Bogdanu Popoviću i bratu mu Pavlu nastupaju strahovito neozbiljno, smiješno. Bogdan Popović doduše ima mana i težega kalibra, ali oni ne pogodiše nijednu. Svrha je ovih napadaja i suviše prozirna. Treba na ruševinama malo pretjeranih veličina istaknuti sebe. Sa svoga nekritičkoga stanovišta hoće reviziju vrednota u cjelokupnoj našoj literaturi. Branko Kraft bi to htio učiniti u Sloveniji, Spiro Asper (Karneades?) u Hrvatskoj, Marko Ristić u srpskoj književnosti. Ambicijozno, zar ne?... Ovi prikazi doduše pokazuju na neku talentiranost ljudi, koji ih pišu, ali čim pada stanovište padaju i napisane stranice, pa bila duhovitost ili radikalizam i neznam kako simpatičan. A što su pozitivno dali? Zar misle da ćemo mi prihvatiti Seliškarove, Kikićeve, Breznančeve produkte — kao književnost?!

I. L.

DR R. LACMMEL: SOZIALPHYSIK. Od prvih listova povjesnice pa sve do naših dana provlači se jedna bolna nit — ropstvo pretežnog dijela ljudstva. Taj dio ljudstva rob je zle, pokvarene i ohole ljudske volje, koja u starom vijeku sapinje u ropske lance, srednji mu vijek daje galiotske verige, a novo ili bolje, najnovije doba ne dade ogromnoj masi ljudstva ni čistoga zraka, nego ga zatvara u tijesne, prašne i zadušne tvorničke prostorije ili ga tura u neprobojni mrak — u rudarske jame.

Na sve ove jade mora doći prosvjed, mora se burkati krv, dizati pesnica, da se napokon sve svrši u nemoćnom plaču i jadu, jer oni, koji bi mogli pomoći — ne će —. Ne će pomoći zato, jer ne znaju, kako je čovjeku, kojemu su noge, ma samo i osam sati, u vlažnoj i gnjecavoj zemlji, koji udiše isto tako vlažan, pokvaren zrak i uz bljutavo karbidsko svjetlo kvari si oči. Ne poimaju, da je i onaj isto takav stvor Božji kao i oni, koji se guši u oblacima prašine kakove kudeljare ili koji se guše u raznim tvornicama sumpornih preparata.

Dosta će o tomu biti. Ono i ne spada sve pod ovaj naslov — to ne spada u krug socijalne fizike, nego uopće u socijalno pitanje. Ovim je pak prikazom htio u nekoliko riječi predočiti, što je to socijalna fizika i koja je spoznaja vodi.

Po dr. R. Lacmmelu »riješenje socijalnog pitanja zahtijeva:

1. visoki stepen duševne kulture
2. sile i sirovina
3. prostora«.

Ne ulazeći u to, da li samo ovo ili sve ovo troje zadovoljava za rješenje socijalnog pitanja, zadržat ćemo se kod druge tačke. Sila, prirodna sila (ugljen, vodena snaga, vjetar, plima i osjeka, pa ta toplina zemlje i sunčana energija) i sirovina su dva faktora, kojim se bavi socijalna fizika. Njoj pada u dio, da ispita ima li zemlja dovoljno sile i sirovine (kraft und Stoff), da može svaki pojedini čovjek bez oskudice živjeti. U uvodu nije spomenuto još jedno ropstvo, u koje je čovjek zapao po svom prvom grijehu, ropstvo prirodi. U današnje je doba čovjek svojim umom gotovo posve upregao te sile u svoja kola, uz svoj plug, u svakom je svojem radu našao način kako da svoju silu zamijeni prirodnom. Socijalna je fizika postavila sebi za zadaću, da ispita, ima li ma i u zemlji toliko energije, da još i više pomogne čovjeku, koji ne smije opet čekati, da mu pečeni vrapci lete u zube. Čovjek mora rad probuditi, silu svesti, a surovinu preraditi.« Socijalnoj fizici nije zadaća, da od čovjeka učini dangubu i lijenčinu, nego ona hoće da surov mehanički posao »oduhovi«, da ga otme nerazumijevanju, pa da mu pomoću prirodnih sila poda dušu, da ga »odmehanizira«. Socijalna fizika ne će, da poput tajlorizma od čovjeka načini mehanički stroj, jer čovječje tijelo čini »živo, skladno jedinstvo, a ne skupinu alata svojevoljno razmještenog«, nego da svaki čovjek osjeti, kako je on onaj, koji je postavljen da gospodari ovim svijetom. Da gospodari, ali ne i izrabljuje.

Ovako je otprilike odgovorio dr. Lacmmel na pitanje postavljeno u naslovu knjige. Istraživanja, koliko treba biti željeni kefalis (kefalis je količina potrebna jednoj osobi iili količina, koju jedna osoba uživa) i da li ga je moguće zadovoljiti uz pitanje same socijalne fizike, u ovaj prikaz ne spadaju.

O. Piškorić.

HRVATSKA REVIJA BR. 9 I 10. Dugo je najavljivana revija Matice Hrvatske napokon izašla koncem lanjske godine u veoma luksusnom obliku. Oprema je revije svakoga zadivila, ali uz to se odmah javila bojazan od prijatelja, da li će Matica Hrvatska ustrajati na započetom putu i unaprijed izdavati jedan tako raskošno opremljen list. Matica je Hrvatska kasnije dodu-

DR FRANJO JEŽ, DOBROTVOR KLUBA SV. ĆIRILA I METODIJA.

še smanjila broj stranica, ali je format i oprema lista ostala ista, te s mnogo ambicije i sa mnogo žrtava ustrajala na započetom putu okupljajući oko sebe sve pozitivne sile naše književnosti. Mirne duše možemo stoga konstatovati, da je Hrvatska Revija i po svojoj vanjskoj opremi, kojom bi se i Francuzi ponosili, te po kvaliteti sadržaja zbilja reprezentativna hrvatska kulturno književna revija.

Sam stav Hrvatske Revije kao da se uzdiže nad sve struje i smjerove u hrvatskoj literaturi. Poznata je stvar, da svaki nešto smijoniji i poduzetniji književnik ili obični smrtnik sa književnim pretenzijama, osniva svoju reviju tako imamo (izuzev staroga Suvremenika) razne »Književnike« »Pantheone« u kojima je redovito urednik najbolji suradnik (ili ako im se na pr. ne smiluje g. Krleža, da im nadrobi nešto sasvim neznačajna iza kulisa glembajevštine) a sve je ostalo redovito sitniš bez većeg značenja. Hrvatska Revija pak bar u prvim svojim brojevima kao da je dala naslutiti svakomu, da se diže nad svim revijama manjeg značenja, bez ograda bilo kakvog naziranja bilo čisto književne ili kulturno-socijalne prirode.

Međutim ovo ne znači, da bi se mi mogli složiti sa svim što se nalazi u nekoliko brojeva »Hrvatske Revije«, jer tamo ima stvari, koje se ne slažu sa našim katoličkim nazorima.

Tako na pr. tu surađuje uz Miroslava Krležu Dr Ljubomir Marković, koji se nebi inače tako lako skupa našli recimo u »Hrvatskoj Prosvjeti« ili bivšoj »Književnoj republici« ili u današnjem »Književniku«. U tome je eto velika zasluga Hrvatske Revije, da je postala neko neutralno zemljište gdje svi konsteruktivni književnici prelazeći uže granice svojih ideja koordiniraju svoj rad. To puno znači, i stoga možemo i moramo od Hrvatske Revije puno očekivati ako ona nastavi započetim smjerom. Toliko općenito o Hrvatskoj Reviji. Dok specijalno u 9 broju susretamo opet jače hrvatske pisce. Ljudevit Hauptman više feljtonskim nego naučnjačkim stilom raspravlja o Slavenu i Germanu na početku svoga državnoga života. German je izrazitije prikazan i produbljen nego Slaven. Možda je to zato, što povijesni izvori onoga doba više govore o Germanu nego o Slavenu. Vladimir se Nazor javlja sa Dvije pjesme: Posljednja pomast i Kaplja. Prva je fragmentarno dosta uspjela. U njoj vidimo Vladimira Nazora, kako ide dalje u svom poznatom konvergiranju i proniranju prama mističkim sujetima. Karakteristične su mu ove strofe:

Kap soka vašeg hoću da mi stave
Na vjeđe, na ta gnjezda grdnih slika,
I uljem vašim krst da mi naprave
Na ustma prsti s'jeda svećenika.

Ostat će na mom dlanu, čelu, uhu
Moć Vaša. Bit će kao da sam streso
Sav talog svoj. Uskrsnut će u duhu
Čisto ko snijeg, to kršćansko mi meso.

I stablo vaše, o masline svete,
Postat će rajske dafine. — Pod njima
Proživjet tad će ono jadno dijete
Nov v'jek, nov život... u sve ljepšim snima
(Posljednja pomast).

Kaplja je nešto preveć apstraktno — neživa stvar. Ne doima se. Ne znam, da li je ta pjesma dokaz Bergsonovoj teoriji o prostoru naime, da je nemoguće duševna stanja prikazati u prostoru sa prostornim dimenzijama. Slavko je Batušić vrlo napeto ispričao kako je gospodin Lesseps spasavao život. Stvar opet feljtonske naravi. Prilično je loš članak M. Nehajeva »Oko Grgura Ninskoga«. Miroslav Krleža pripovije-

da hrvatskoj javnosti, što je sve André Gide vidio u Kongu. Tu bi izgleda gosp. Krleža htio davati lekcije (a on uopće voli davati lekcije) André Gide-u o socijalnom djelovanju i predbacuje mu kao da neće — njegovo 40-godišnje estetiziranje. U tom stavu g. Krleža nije pravedan kad se uzme u obzir velike zasluge gosp. A. Gide-a u ekonomsko-socijalnoj nauci. Završava se nadalje studija nesretno usmrćenog Valerijana Markova: Vlast Moir Tragedije Henrika Ibsena. Ugodno se čita ova studija, koja je lakim stilom napisana usprkos tomu, što je autor Rus. Ne bih se složio s pok. Markovom glede Mojre—Ananke u

GRAD OHRID NA OHRIDSKOM JEZERU.

Ibsenom djelima, koju on prikazuje u nekoj mističnoj neodređenosti slijepog božanstva, jer je Ibsen čudnu tragediju svojih junaka bazirao ipak na prirodno-znanstvenim predrasudama svoga doba iako s nekom primjesom Nietzshe-ove filozofije.

U feljtonu se nalazi izvrstan sažet članak dra A. Schneidera o Bartolomeju Fellingeru, zagrebačkom arhitektu, koji je izgradio nekoliko zgrada u krasnom klasičnom stilu. Vrlo je dobra bilješka Bogdana Radice o problemu individualnosti i kolektivnosti kod umjetničkog stvaranja.

Br. 10 donaša izvrsne i duhovite uspomene g. Milana Begovića na Konte Iva Vojnovića. Stvar je prilično neposredno i iskreno napisana. Možda ih drugi tip i temperamenat nebi u ovakvom obliku napisao. Zlatko Gorjan ima jednu vrlo lošu »pjesmu« Bijela svadba. Ja se čudim, zašto g. Zlatko Gorjan uopće piše stihove. Novak Simić donaša novelu »Iza Ušušurova vira«. Stvar se izgubila u detaljima, koji su pretjerano razvučeni. Možda bi od njega nešto bilo, kad bi se otresao mana, jer zbilja u ovoj njegovoj noveli ima nešto krepka što podsjeća na talenat. M. Nehajev u članku: Čim da proslavimo Augusta Šenou?... iznosi par zgodnih ideja, na koji bi se način najbolje odužili tom hrvatskom velikanu. Interesantna su još neobjavljena pisma A. Milčinovića iz Pariza 1900. i 1901. godine. U njima se već opaža ona duhovita kozerijska crta, koja je savršeno kulminirala u Matoševu radu oko 1908 godine. Dr Lujo Zimpermann piše o dru H. Hinkoviću. Ne znam, zašto je prešutio njegovo obraćenje, jer nije istina da se Dr Hinković pod kraj života bavio samo teozofijom. M. Nehajev ocjenjuje Novakove novoizašle »Izabrane novele«. Ostale su stvari manje važnosti.

I. L.

KAZALIŠTE I UMJETNOST

KAZALIŠNA KRONIKA. Kazalište počinje sa radom već u mjesecu kolovozu, ali to još ne znači da je započela i sezona. Prve premijere obično dolaze tek u mjesecu rujnu. Dosada je bio običaj, da sezona započne sa kojom domaćom premijerom. Međutim ove godine kao da se i na taj način imalo pokazati, da će kazalište doći u neku krizu. Mislimo na to, što je baš u početku sezone došlo do promjene u kazališnoj upravi te je dosadašnji upravnik g. Treščec-Branjski poslan na odmor, a zamijenio ga je g. Čekić. Ako se uvaži, da je

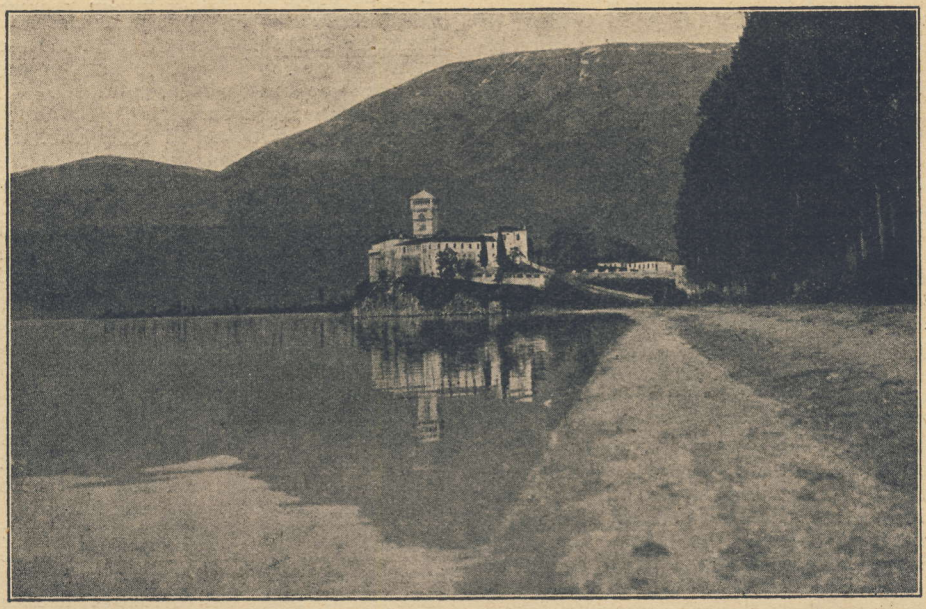

SAMOSTAN SV. NAUMA NA OHRIDSKOM JEZERU.

g. Begović, dosadanji direktor drame lišen dužnosti, a da ga zamijenjuje g. Raić, tada je jasno, da i repertoar šepa.

Tako se eto desilo, da smo za početak sezone imali »Gričku vještícu« od gđe Zagorke. Gđa Zagorka je poznata kao pisac romana za masu. Roman »Grička vještica« je isto jedan takav roman, pun romantike i strahota, koje se sviđaju velikom broju ljudi. Sada je gđa Zagorka dramatizovala taj roman za istu onu publiku, koja u tisućama primjeraka čita »senzacionalne« novinske romane. Ta publika, koja se regrutira i iz »boljih« krugova, burno je odobravala gđi Zagorki, a listovi »Tipografije« (koji donose romane gđe Zagorke) su pisali o veličini uspjeha, jer moraju praviti reklamu peru, koje za te iste listove producira tisuće redaka. Kuća je bila nekoliko puta dupkom puna i vjerojatno je da će se napuniti još nekoliko puta.

Izvjesna sličnost postoji između gđe Zagorke i g. Nušića, čija se »Gospoda ministarka« davala 7. rujna, samo s tom razlikom, da g. Nušića prati glas književnika, dok gđi Zagorki to niječu. I g. Nušić stvara za masu. Njegove komedije rado se gledaju, i ako se ne može govoriti o trajnoj vrijednosti njegovih komedija, a sve to radi bezobzirnog i jeftinog humora, koji se toliko sviđa nedjeljnoj publici. Pravi »teatar«, kako ga shvaćaju primitivni ljudi. Ova šala (tako ju je on sam nazvao) g. Nušića ne ispada iz okvira njegovih prijašnjih redova te vrsti, te se ne može o njoj reći ništa naročita. Jedino je što se mora istaknuti, da je u glavnoj ulozi gđa Dimitrijevićeva pokazala svoj neoborivi elan umjetničkog stvaranja, dajući izvrsnu gospođu ministarku. Tako će i ovaj komad uz »Gričku vještícu« puniti »Malo Kazalište«.

Iza ovoga bi mogli očekivati, da ćemo vidjeti bilo kakvu domaću premijeru. Jer

»Grička vještica« je samo preradba ranije davane drame, dok se »Gospoda Ministarka« davala već lanjske godine u Beogradu. Mjesto toga dobili smo još jednu preradbu i to komediju od Tituša Brezovačkoga »Matijaš Grabancijaš Dijak«, kojega je »preradio« g. Tito Strozzi. P r e r a d i o pišemo u navodnim znakovima, jer je posao g. Strozzia vrlo sumnjiv. Neki poznavači kajkavske književnosti tvrde, da je gosp. Strozzi postupao i sa premalo pijeteta prama djelu našega najboljega kajkavskoga pisca. On je htio, da događaj prenese u sadašnjost i da djelo, koje je pisano za skromnu zavodsku pozornicu preudesi za današnje kazalište, koje raspolaže sa velikim scenskim mogućnostima. Dakle postupao je obratno nego što je to uradio g. Gavella, kada je pred nekoliko godina iznio »Diogeneša« od istoga pisca. Gosp. Gavella je tada zadržao sve starinske oznake toga djela i na velikoj kazališnoj pozornici stvorio drugu jednu pozornicu, koja je jedini dobar okvir starom kajkavskom komadu. Uza sve to i ovakav rad je vrlo pohvalan. On znači oživljavanje naše narodne književne starine, koja i danas predstavlja mnogo veću vrijednost nego »Grička vještica« i »Gospoda ministarka« skupa. Znak, da naša literarna starina nije tako inferiorna, kako bi to neki htjeli.

Dobra je bila ideja, da se taj komad posebno prikazuje za seljake iz bliže i dalje okolice Zagreba. Kajkavski seljaci su sa velikim interesom slušali domaću kajkavsku riječ u raskošnoj dvorani velikog kazališta.

Kao neki ustupak publici sa većim zahtjevima davana je 18. rujna drama »K a r l o i A n a« Leonarda Franka. Ovaj prijevod sa njemačkog jezika je ozbiljan pokušaj suvremene dramatike. Predaleko bi zašli, kad bi htjeli iznositi sadržaj drame, već ukratko kažemo, da se tu radi o dramskoj obradi jednog čudnog slučaja, koji ima veze sa psihopatologijom, ali leži izvan dohvata današnje medicinske prakse. Radi se o čovjeku (Karlo) koji se osjeća predodređenim za ženu, koju on ne pozna, a kada je nađe u ženi (Ana) svog prijatelja, tada je na silu uvjeri, da ona pripada njemu. Kad se povraća njegov prijatelj nastaje čudna situacija, koja se rješava dosta banalno i cinički. Karlo i Ana odlaze na jednu stranu, a njihov muž i prijatelj nalazi drugu. Kritika je onu dramu primila dosta hladno i prigovarala je što je ova stvar došla na repertoar. Svakako je bolje i ovo nego ništa, jer smo ipak vidjeli jedno savremeno djelo sa mnogo pretenzija, a koje je ipak toliko vrijedno, da je prošlo nekoliko velikih pozornica.

O drugim komadima u narednim brojevima.

JUBILARNA IZLOŽBA EMANUELA VIDOVIĆA. Početkom listopada otvorena je u umjetničkom paviljonu u Zagrebu jubilarna izložba slikara Emanuela Vidovića.

Ime Emanuela Vidovića je dovoljno poznato. On kao umjetnik već duže vremena uživa glas jednoga od naših najboljih majstora. Čitav niz godina redaju se njegove izložbe. Uvijek solidan i ustrajan u načinu svoga rada, on uspijeva da stvori umjetnost, koja nosi jaki pečat njegove vlastite ličnosti. Nije dalek ekspresionizmu, ali ostaje izvan svih smjerova, koji se naglo mijenjaju i nestaju, te stvara djela, koja su samo njegova i ničija druga. U tome je toliko uspio, da će i slabiji poznavač slikarske umjetnosti poznati Vidovićev osebujni pejsaž. Jer Vidović je majstor pejsaža. I to našega domaćega, jadranskog ili još uže, splitskog pejsaža.

Studirao je Vidović od 1887.-1890. u Veneciji, te ga opjevana Venecija grad u koji hodočaste umjetnici tako zanijela sa svojim refleksima i slikovitošću, da je čitav prvi period njegova stvaranja ispunjen sižeima iz grada na lagumama, a kasnije i iz talijanskog mjesta Chioggia. Ali Vidović je bio i odviše dobar Splićanin, njegovu je srcu toliko prirastao taj grad, da je bilo nemoguće, da Vidović-umjetnik ne osjeti ljepotu svoga rodnoga grada, svu onu neumjetničkom oku sakrivenu poeziju domaćih sutona i mladih svitanja.

I od sada Vidović trajno slika Split i okolicu u bezbroj varijanata. I to ne onakvu, kako je to dosada bio običaj. On ne riše arhitekturu, ne mari za detalj, čak ga ne opaja ni raskošni sjaj i blještavilo suncem obasjanih ploha, već se sav predaje poeziji sutona, noturna i natmurenih oblaka što slute oluju. Hvata tamne tonove, kroz koje se provlači tek po koji odraz svjetlosti. Sve je ovijeno u tamnim tonovima, tako da sve izgleda usanjano,, a opet ustreptalo i puno duše. Sav se predaje raspjevaloj poeziji boja. Za njega predmet nikada ne znači toliko koliko sivi prigušeni titraji boja i ono škrto osvjetljenje, u kojemu svi predmeti dobivaju neko neodređeno lice, te sve to umjetniku daje prilike da stvara, da nam dočara svoj način gledanja. U tome se Vidović odvaja od drugih naših majstora pejsaža i to je u njega glavno. Tako se desilo, da je Vidović, sin juga, koji je pun svijetla i sunca, sav predao poeziji sumraka i praskozorja. Odatle su njegove slike uvijek kao zastrte nekim plaštom sjetne prozirne magle.

Takav nam se Vidović predstavlja i na ovoj izložbi. Umjetnički paviljon je opet

jednom dostojno poslužio svojoj svrsi. Široke plohe njegovih stijena prekrilo je preko stotinu slika, većinom velika uljena platna. Ulje i pastel to su Vidovićeva tehnika, ali ulje dominira. Što se tiče sižea tu su pejsaž i nešto novo: nature morte. Ali opet ulje i pejsaž to je glavna Vidovićeva domena.

Na Vidovićevim platnima počiva neki duboki skrušeni mir pun čudnog ugodaja, rekao bi na platno preneseni akordi. Neki čudni šum sutona i noći. Nije tek slučajno svoje slike gradova sa bezbrojnim krovovima i kućama kojima se tek naziru konture, Vidović i sam nazvao »sinfonijama« (Večernje sinfonije Split, Šibenik i Hvar te jesenske sinfonije Split). Pa neki osebujni mir i prozirnost tamnih interieur-a puni su mistike i pobožnosti U Vidovića mora da je religiozna duša, koja se tako diskretno očituje. Ona karakteristična zasanjalost tamnih pejsaža, kada se sjene stapaju sa predmetima i kada se gubi arhitektura i sve ostaje boja i pjesma očituje se i kod Vidovićevih natura morte, koje su s reda snimane u intimnom mraku njegova ateljea, kada prestaju biti mrtve stvari, kada se tako sliju sa tamom i bojama tihih osvijetljenja, da postaju sasvim druge, žive stvari, koje tonu u tamnim tonovima, gdje žive svojim posebnim životom kao i umjetnikovi pejsaži. Tek kod pastela tonovi postaju nešto svjetljiji. Zelena boja u svim nijansama dominira i predmetima daje izgled nekog uspavanog mira kroz koji se prelio tek jedan jedini osjećaj, koji čitavom slikom leprša sličan snu ili viziji, koja se tek negdje naslućuje ili akordu, koji se davno otkinuo od strune i samo se još čuje ustreptala jeka.

Takav Vidović je mnogima zagonetka. Masi se sigurno ne svida, ali uza sve to je broj njegovih štovalaca dosta velik. Njegova je pojava simpatična, jer trajno ostaje dosljedan sam sebi. Ne teži za modom, dapače, kao da bježi od svega što bi izgledalo kao jurnjava sa današnjicom. (Svoje slike, i one najnovije, dao je uokviriti u stare tamne okvire, ali opet sve puno diskretnog ukusa.)

Vidović, za kojega bi po štimungu njegovih slika mnogi rekao, da je sin sjevera ostaje ipak naš. Svaka njegova slika ima nešto na čemu se oko može da zaustavi. Ili je to rumeni odraz sutona na rubu oblaka, ili se sunce može tek naslutiti kroz oblak ili je to prigušeni ples jarkih boja, crvenih krovova ili lelijavih refleksa u morskim valovima. A sve je to naše. Svaki sin Jadrana sjetit će se tih sumraka i one njihove svečane šutnje, koju Vidović prenosi na platno i stvara slike pune poezije i osjećaja. Njegovi efekti nijesu jeftini. Nema tu brda plave boje, kojom tako rado pune platna drugi »majstori«. Sve je to daleko od šablone i kričavosti, te nam se Vidović predstavlja kao osebujna pojava izgrađena umjetnika naše ljepote, koju je Vidović našao u kasnim sutonima i ranim svitanjima.

—B.

ĐAČKI SVIJET

AKADEMSKA OMLADINA ZA ISTRU. Ovih dana desili su se događaji, koji su opet dali malo života zagrebačkoj univerzi, na kojoj posljednje demonstracije sežu u 1928. god.

Desilo se to radi događaja u Istri. Kada su pred nekoliko mjeseci obavljani izbori u fašističkoj Italiji, režim je razvio silan teror, da bi se pokazalo, kako je čitava Italija odana fašizmu. Pritisak je bio naročito jak u krajevima gdje postoje narodne manjine, jer su fašisti na taj način htjeli, da afirmišu talijanstvo slavenskih i germanskih krajeva.

To su razumjeli naši istarski rodoljubi i sa žalošću i ogorčenjem su gledali na čitavu stvar, dok je nekoliko mladih ljudi popustilo glasu srca. 27. ožujka kod sela Berma u blizini Pazina demonstriralo je nekoliko mladića i u svome ogorčenju su htjeli da odvrate grupe seljaka od glasanja. Bili su to Dušan Ladavac, Vjekoslav Ladavac, Vladimir Gortan, Živko Gortan i Viktor Baćac.

Pri tome je palo nekoliko hitaca. Jedan seljak (Tuhtan) pao je mrtav, a drugi seljak (Brajković) bio je teško ranjen.

Režim je htio, da iz ovoga događaja izvuče kapital, te je iz njega stvorio proces, koji je postao događaj, koji je čitav tjedan dana bio u središtu javnog interesa. Najveći talijanski i svjetski dnevnici pisali su o procesu čitave stranice. U našoj javnosti je proces izazvao veliku uzrujanost. Vanredni fašistički sud vladao se nečuveno. General Cristini, koji je predsjedao sudu, dao je prije svršetka procesa izjave, da će svi biti egzemplarno kažnjeni. A na sam proces nije puštana nepristrana javnost. Čak i usprkos tendencioznom prikazivanju činjenica, nitko nije mogao steći uvjerenje, da su optuženi mladići zbilja krivi. Ubijeni Tuhtan bio je dobar Hrvat. Neki svje-

doći tvrde, da je Tuhtan u posljednjim časovima izjavio, da su ga ubili vojnici.

Međutim fašizam je detaljno ispitao veze osuđenih mladića sa braćom preko granice i kada su se kod nekih našle nevine isprave, sud je bio oduševljen, jer je »utvrdio« iredentističku terorističku akciju. To je bilo dovoljno, da optuženi budu suđeni. I 17. listopada osuđen je Vladimir Gortan na smrt, a ostala četvorica na zatvor od 30 godina. 18. listopada strijeljan je Vladimir Gortan.

Akademska omladina zagrebačkog sveučilišta već 16. listopada priredila je protestnu skupštinu. Poslani su brzojavi Društvu Naroda. Omladina svih fakulteta i klubova na velikoj skupštini jednodušno je osudila nasilje nad Hrvatima u Istri. Iza toga su se razvile velike manifestacije za braću u Istri.

I akademska omladina beogradskog i ljubljanskog sveučilišta je održala protestne skupštine. I ostala naša javnost pokazala se na visini. U skoro svim gradovima održane su komemoracije i, što se mora naročito istaknuti, zadušnice, što je najveća zadovoljština ustrijeljenom Gortanu.

I akademičari zagrebačkog sveučilišta odlučili su, da će se u Zagrebu održati svečane zadušnice, koje su održane uz veliko učešće građanstva 24. listopada u crkvi sv. Blaža u Zagrebu.

Dnevna štampa je mnogo pisala o ovom slučaju. Međutim ovom se prilikom mora istaknuti, da je dio štampe u Vladimiru Gortanu glorificirao nekakvog buntovnika i revolucionara, koji svijesno ubija. Ti listovi i na silu hoće da po svojoj tradiciji kulta atentatora iz Vladimira Gortana stvore takvu ličnost. Mi, kao katolički list, moramo uprijeti prstom na ovakovo pisanje. Ako je Vladimir Gortan zbilja svijesno ubijao, odakle nam pravo, da protestiramo, radi toga što sud, pa bio to i fašistički, takav čin kazni smrću? Mi protestujemo radi toga što se našoj braći bez valjanih dokaza izriču tako krvničke osude. Mi protestujemo jer u tome vidimo ugnjetavanje hrvatskoga elementa u Istri. To je naše pravo, koje nam nitko ne može uzeti. To su razlozi, koje će shvatiti čitav svijet.

Ovom prilikom moramo istaknuti još dvije činjenice: Narodni ženski Savez je povodom suđenja uputio brzojav sv. Ocu, sa molbom, da se zauzme sa osuđene, što je sv. Otac i učinio.

Drugo je, što mora bosebno intervenirati naše Hrvatsko katoličko Narodno Đaštvo, da je osuđeni Živko Gortan (30 godina zatvora) brat seniora »Domagoja« dra Vjekoslava Gortana, a strijeljani Vladimir Gortan mu je rodak. Akademski »Domagoj« u Zagrebu, u čijoj dvorani vise u crno uokvirene vrpce »Dobrile«, kluba istarskih katoličkih akademičara, sa natpisom: »Spremajte borce za mrtvu stražu«, poslao je svome odličnom senioru sažalnicu. I »Luč« ovom prilikom sučustvuje sa našim odličnim prijateljem i seniorom.

MEĐUNARODNI KONGRES KATOLIČKE MLADEŽI U PRAGU. Država je Čehoslovačka o mileniju sv. Većeslava slavila tisućugodišnjicu svoje državnosti, ali je svaki Čehoslovak morao priznati, da se tisuća godišnjica državnosti i kulture njihove ne može odijeliti od one vjere, koja je tu državnost i narodnost kroz tisuću godina čuvala i koja je još pred deset stoljeća dala u jednome Svecu najvećeg sina njihovog naroda i narodne kulture. Katolici su toga bili svijesni: znali su, da ovaj drugi i glavni dio hiljadugodišnjeg slavlja pripada njima, da je to slavlje njihovo slavlje, jer su oni pravi nasljednici one ideje, koju je njihov narodni Svetac pred hiljadu godina zacrtao; znali su, da je to slavlje slavlje katolicizma u čehoslovačkom narodu i kulturi; pa su u kulturnim izložbama iznijeli istinitost te tvrdnje kroz čitavu historiju, od koje ne bi ništa ostalo, ako bi joj se zanijekao i poništio onaj katolički dio; a u svojim procesijama i molitvama dokazali, da i danas u punom životu živi duh svetoga Većeslava i da su njegovom idejom i imenom protkane sve skladbe, sve pjesme, sve priredbe. Po svim ulicama, dvoranama, crkvama, svuda se provlači onaj koralni vapaj, što ga Česi vsakog dana u molitvama ponavljaju:

„Svaty Vaclave,
vevodo české zeme,
nedej zahynouti
nam ni budoucim!"

I jedino po sv. Većeslavu, vojvodi češke zemlje, po njegovom zagovoru i idejama nije uginula češka narodnost, a ne će lako ni u budućnosti.

U sklop katoličkih priredaba ide međunarodni i kongres, koji je održala omladina 29 rujna 1929. u Pragu. Na njemu su bili prisutni visoki crkveni i državni zastupnici, pa delegati iz raznih katoličkih zemalja. Hrvatsku kat. omladinu zastupao je veleč. g. dr Franjo Grundler, duhovnik Hrvatskog Omladinskog Saveza, a hrvatsko katoličko đaštvo Luka Perinić, podpredsjednik i internac. sekretar Lige. Kongres se otvorio s papinskom himnom, iza čega je prof. J. Trumpus, virtuoz na harmoniju, odsvirao „Fantaziju na Koral Svetovaclavski", a dr Smažik recitovao pjesmu A. Klašterskog: „Sveti Vaclave". Iza pozdrava Adolf Pelikan, generalni duhovnik Saveza Katoličke Mladeži u Pragu, govorio je o „Svetovaclavskoj ideji i međunarodnom udruženju katoličke omla-

dine", a praški nadbiskup dr Fr Kordač o svetoj Euharistiji, s kojom treba da počinje i završava svaki naš rad.

Operna pjevačica Jarmila pl. Pustinska solo je otpjevala J. Trumpusovu pjesmu „Sv. Vaclave", a zatim su slijedili pozdravi gradonačelnika, ministra pošta, zastupnika čeških i slovačkih katoličkih udruženja, a napokon i stranih delegacija. Taj kongres, koji je bio manifestativne naravi, završio se svetovečeslavskim koralom.

Tog istog dana omladina je prisustvovala u crkvi sv. Jindržicha sv. Misi, koju je služio opat dr Žavoral; a i na procesiji, u kojoj su se prenosili ostatci svetoga Većeslava.

L. P.

RAD »DOMAGOJA«. Hrvatsko Katoličko Akademsko društvo »Domagoj« u Zagrebu, najstarije naše lajičko društvo, započelo je svoju dvadesetičetvrtu godinu rada. Članovi odbora nastoje svom snagom, kako bi ova godina dala što pozitivnije rezultate. U prvom redu će se za goste održati tečaj o historijatu, ideologiji i stanju hrvatskog katoličkog pokreta. Osim toga je ove godine uvedena jedna lijepa praksa, o kojoj se lanjske godine mnogo rasravljalo, a to je, da će odsada svi domagojci prisustvovati zajedničkoj sv. misi sa propovijedi, koju će držati društveni duhovnik Msgr. dr Stjepan Bakšić. Osim toga oduzeti su koraci, kako bi društvena čitaonica bila snabdjevena što aktuelnijim štivom. Osim toga će se kupiti radio aparat sa megafonom, da tako prostorije »Domagoja« postanu pravo sabiralište članova, da se tako još više ojača ono poznato domagojsko drugarstvo.

Na kraju treba spomenuti akciju, da se uredi pitanje domagojskog doma. Za sada se ta akcija svodi na to da se nađe jedan stan, u koji bi se smjestili domagojci na zajedničko stanovanje. Do dana dok ovo pišemo akcija je uznapredovala u toliko, što se našao dovoljan broj ljudi, koji reflektiraju na stan u »domu«, te se već vode pregovori za stan. Nije sigurno, dali će akcija uspjeti, ali svakako je ideja dobra, i ona će se ostvariti, ako ne danas, a ono sutra.

NOVI DUHOVNIK J. K. Đ. LIGE. Dosadanji duhovnik J. K. Đ. Lige, koji je ujedno i duhovnik »Domagoja« Msgr. dr Stjepan Bakšić, sveuč. profesor, više je puta izrazio želju, da bi odložio duhovništvo »Domagoja« ili Lige. Početkom ove školske godine je sretno riješeno to pitanje, te se na zauzimanje Msgr. dra Bakšića duhovništva Lige prihvatio Dr Nikola Kolarek, prvi predsjednik naše Lige. Tako se eto desilo, da je Ligi o njezinoj deset godišnjici postao duhovnikom isti onaj, koji joj je pred deset godina bio prvi predsjednik. Poznato je da je Liga za predsjedništva dra Kolareka pokazala osobitu aktivnost, pa je sigurno, da će novi duhovnik Ligi posvetiti mnogo brige i da će se to kroz kratko vrijeme ugodno osjetiti. Dosadašnji duhovnik Msgr dr Stjepan Bakšić je za Ligu učinio vrlo mnogo. On joj je bio duhovni vođa u dane, kada je morala proći mnoga iskušenja. U doba katoličke Akcije on je mnogo doprinio tome, da je naša Liga u sklopu Katoličke Akcije dobila mjesto, koje joj pripada. Sa svojim velikim autoritetom i znanjem on nam je bio savjetnik i vođa u svim teškim danima. Da pokaže, kako i nadalje ostaje s nama prihvatio se da bude predsjednik organizacije duhovnika J. K. Đ. Lige.

SVRŠETAK PROSLAVA DRUŠTVA SV. JERONIMA. Početkom mjeseca listopada završene su jubilarne proslave Hrvatskog Književnog Društva sv. Jeronima. Svršetak proslava bio je u Slovačkoj, gdje je u Trnavi otkrivena spomen-ploča kardinalu Hauliku osnivaču Društva sv. Jeronima. U Trnavu je otputovala brojna delegacija, u kojoj i predstavnik J. K. Đ. Lige drug Luka Perinić. Tom prilikom razvile su se velike hrvatsko-slovačke manifestacije. O tome ćemo donijeti opširniji prikaz sa slikama u narednim brojevima »Luči«.

GRGUR NINSKI. »Luč« je u svoje vrijeme donijela sliku golemog spomenika Grguru Ninskom. Taj je spomenik umjetnik poklonio splitskoj općini, sa željom da se taj spomenik postavi u peristilu historičke Dioklecijanove palače. Po cijelom svijetu poznati arheolog Msgr. Don Frane Bulić ustao je odlučno proti te namjere, naglašujući, da se time narušava klasični ambijent Dioklecijanove palače. Dakle čisto umjetnički i arheološki razlozi. Nasuprot ovim razlozima dokazivali su drugi, da postavljanje Grgura Ninskoga na peristilu znači afirmaciju slavenstva nad Romanima. To je bio povod dugotrajne novinske polemike, u kojoj su kao i kod svake polemike iskrsle sad jasne sad prikrivene tendencije. Pri tome se prikazivalo Grgura Ninskoga na sve moguće načine, a ponajviše kao protivnika papinstva. To se najviše očitovalo kod otkrivanja spomenika početkom mjeseca rujna. Svečanost je donekle otupila tendencijoznu antikatoličku oštricu, jer su katolički biskupi pravo shvaćajući Grgura Ninskoga došli na tu proslavu, a zagrebački nadbiskup je blagoslovio spomenik i pri tom izrekao govor o značenju Grgurove ličnosti. »Luč« će u narednim brojevima donijeti i prikaz ličnosti Grgura Ninskoga, o kojemu se i po našim školama čuju oprečna mišljenja, pa je to pitanje, o kojemu đaci treba da budu dobro informirani.

BILJEŠKE

PRENOS TIJELA BISKUPA MAHNIĆA. Kad je ono blagopokojni biskup Mahnić proganjan od Italije došao da u Zagrebu traži lijeka svome oronulom zdravlju svladala ga teška boljetica i on je umro u Zagrebu te je bio sahranjen u Mirogojskim arkadama. Davna želja svih nas je bila, da se biskupu Mahniću dade mjesto posljednjeg počinka na posvećenom mjestu u kojoj crkvi. Radi toga se povela akcija, da bi se tijelo krčkog biskupa i velikog pobornika za slavensko bogoslužje prenijelo u crkvu sv. Ksavera, uz koju je sagrađen samostan franjevaca trećoredaca-glagoljaša, da tako naša slavenska riječ trajno odjekuje nad njegovim grobom. Nakon dugih priprema konačno je dovršen grob u sv. Ksaveru, te će sam prenos uslijediti 4. studenoga ove godine. 3. studenoga će biti izvršena eshumacija i mrtvo tijelo uz pratnju svih katoličkih društava, a u prvom redu onih, koja je osnovao pokojni Mahnić, prenešeno u crkvu sv. Ksavera. Sutradan u ponedjeljak 4. studenoga biti će tijelo pok. biskupa sahranjeno u sv. Ksaveru. Zagrebački će nadbiskup održati pontifikalnu sv. misu, a na to će biti tijelo postavljeno u grob. »Luč« će u narednom broju donijeti opis svečanosti.

VELIČINA NAŠE HRVATSKE NARODNE PROŠLOSTI. »Hrvatska Straža« i »Seljačke Novine« donijele su 9. listopada iz pera prof. Petra Grgeca članak o važnim otkrićima o našoj hrvatskoj prošlosti. Isusovac o. Sakač napisao je knjigu u kojoj dokazuje, da su istiniti navodi Konstantina Porfirogenita, koji u svojoj povijesti piše:

»Ti pokršteni Hrvati ne će da ratuju s tuđincima izvan svoje vlastite zemlje, jer primiše neko proroštvo i naredbu od onoga rimskoga pape, koji im je u doba rimskoga cara Heraklija poslao svećenike i pokrstio ih. Ti naime Hrvati poslije svojega pokrštenja sklopiše ugovore i svojeručno ih potpisaše te se stalno i nepokolebivo zakleše sv. Petru apostolu, da nikada ne će provaljivati u tuđu zemlju ni ratovati, nego će mir gojiti sa svima, koji hoće, a od istoga rimskoga pape primiše takav zavjet, ako bi koji drugi narodi provalili u zemlju samih Hrvata i zavojštili na njih, da će Bog Hrvata ratovati s njima i braniti ih i da će im pobjedu pribaviti učenik Kristov Petar«.

O Sakač dokazuje to uglavnom iz poslanice pape sv. Agatona, koju je taj papa poslao caru Konstantinu Porfirogenitu, a u kojoj veli, da se u sredini naroda, Langobarda, Slavena, Franaka, Gala, Gota i Britanaca nalaze mnogobrojni biskupi, koji se živo zanimaju za stanje apostolske crkve, a sam papa nastoji, da svi ti narodi pomoću štovanja sv. Petra budu odani članovi Konstantinova carstva, koje on naziva »christiani vestri imperii res publica«.

Prama tome su Hrvati već prije 1250 godina sklopili ugovor i obavezali se da neće prvi napadati nijednu državu, što su se lanjske godine obavezale sve kulturne države, kada su potpisale Kelloggov pakt.

Druga je važna činjenica, da su Hrvati već u polovici sedmoga vijeka bili pokršteni i da su imali svoju državu, dok smo mi dosada u školama učili, da su se u to vrijeme tek počeli doseljivati. Ove činjenice bi mogle oboriti i teoriju o seobi Hrvata. Dosada smo učili da su Slaveni došli u današnje hrvatske zemlje u pojedinim skupinama, više kao nomadi nego kao zavojevači. Međutim sada nastaje pitanje, kako su se Hrvati mogli tako brzo okupiti i osnovati vlastitu državu? Na ovo bi se pitanje moglo odgovoriti jedino tako da se pretpostavi, da su se Hrvati doselili poput Germana, kao organizovane cjeline sa vođama, koji su u novoj domovini odmah postali vladari.

Ova otkrića su ujedno apologija katolicizma. Po katoličkoj vjeri su Hrvati već u VII. vijeku ušli u krug kulturnih naroda, a danas to na svijetlo iznosi jedan službenik katoličke crkve.

PROSLAVA PAPINOG JUBILEJA U ZAGREBU. Zagrebački nadbiskup dao je inicijativu za proslavu papinskog jubileja u Zagrebu. U tu svrhu su se sastali zastupnici župa grada Zagreba redova i katoličkih organizacija te je izabran odbor za proslavu. Odbor kojemu je predsjednik presvij. g. dr. Dominik Premuš, a tajnik dr Velimir Deželić sin izradio je program proslave. Proslava će se obaviti u nedjelju 27. listopada. Ujutro će biti svečana sv. misa u katedrali, koju će služiti zagrebački nadbiskup Preuzv. g. dr Antun Bauer. Istoga dana će u jednoj od najvećih zagrebačkih dvorana biti priređena velika akademija, na kojoj će govoriti i naši seniori gg. prof. Petar Grgec i dr Velimir Deželić. Na zagrebačko građanstvo je upućen proglas, koji su potpisali: Savez Marijinih Kongregacija, Savez trećega reda, Središnji katolički narodni Savez, Savez Hrvatskih katoličkih seniora, Savez hrvatskih katoličkih seniorka, Hrvatska katolička ženska Sveza, Savez hrvatskih katoličkih muževa, Jugoslavenska katolička đačka Liga, Hrvatski orlovski Savez, Sveza hrvatskih orlica, Hrvatski katolički omladinski savez i Dijecezanski katolički narodni Savez nadbiskupije zagrebačke.

širenja „Luči", kao i to, da se nađe što veći broj novih povjerenika. Sadašnja „Luč" je jedan lijepo opremljen list sa ozbiljnim gradivom, koje se može svakome preporučiti, te njezino širenje nije tako teško kao što to izgleda. Treba samo pokušati. Neki povjerenici su imali krasnih uspjeha, te ima ljudi, koji drže i raspačavaju stotinjak komada „Luči". Takav rad znači više nego svi govori i sva neplodna oduševljenja. Ove jubilarne godine mora se pokazati koliko „Luč" ima pravih prijatelja, danas se mora pokazati, kakovi us to prijatelji i što znadu i mogu.

I. N. — Š. B. Tvoje sam pjesmice primio. pošalji još nešto. da mogu birati, pa se možeš nadati, da će nešto Tvoga ući u naredni broj.

M. K. — K. „Jesen" i „Noćca" već po svome naslovu odavaju početničke pjesmice. Ja sam razmišljao o tome, da bi nešto popravio i uvrstio, ali sam zaključio, da je bolje da pričekam. Kako sam Ti već kazao, Tvoje ovogodišnje pjesmice mnogo su bolje od lanjskih, pa ako budeš sistematski radio, biti će naredne pjesme još bolje, pa će eventualno biti nešto za „Luč". Nemoj shvatiti ovu poruku kao da se moraš žuriti. Samo polako. Prihvati pero, kad dospiješ uz školske dužnosti, i to tek kada budeš imao utiske, koji su vrijedni da se obrade, pa pošalji i nadam se, da ćeš se tada puno bolje predstaviti po prvi put u „Luči" nego što bi to bilo sada, kada bi ti uvrstio jednu od poslanih pjesmica. Pozdrav Tebi i ostalim drugovima.

GRATUS — ZAGREB. Ne mogu reći, da nemaš dara, ali opet da Ti pravo kažem, nisam zadovoljan sa nijednom od ovogodišnjih triju pošiljaka. Sve stvari sam spremio i vjerojatno će nešto ući u naredni broj, ali bilo bi mi drago, da pošalješ još nešto, kako bi mogao birati. Valjda se ne ćeš srditi, ako Ti se ne tiska sve što pošalješ. Događa se to i starijima od Tebe.

Š. V. — V. U prošli broj je ušlo nešto. Poslane stvari za ovaj broj nisu loše, ali su mešto okasno stigle, pa ću ih sačuvati za naredni broj.

M. M. — S. Zahvaljujem na sjećanju. Za ovaj broj je stiglo prekasno. Ući će u drugi broj, i ako ne sve. Zašto je to, pisat ću Ti.

OSTALIM SURADNICIMA sam već pisao u posebnom pismu. Mislim, da je, što na ovom mjestu, što posebnim pismom, odgovoreno svima, koji su poslali suradnju do 20. X. Ako netko zabunom nije dobio odgovora, neka se javi, pa će ga dobiti.

RUKOPISI se šalju uredništvu pisani tintom i samo sa jedne strane. Na uredništvo se ne šalju reklamacije ni narudžbe, to se šalje na upravu.

NOVI SURADNICI. Dosada je svake godine „Luč" na površinu izbacila nekoliko imena mladih poletaraca. Urednik je uvijek sa mnogo ljubavi primao suradnju onih, koji se po prvi put javljaju uredništvu sa svojom suradnjom. I ove godine je već bilo par takovih, te su nekima stvari čak i tiskane. Na ovome mjestu poziva uredništvo sve svoje đake pretplatnike, da ozbiljno razmisle, dali vladaju perom, te da se jave uredništvu. Oni vjerojatno ni sami ne slute od kolike je to važnosti za budućnost. Ima čak i u našim redovima nekoliko vrsnih glava, koje su uza sve to slabe na peru. To dolazi odatle, što za mladih dana nisu pokušali, da se bave pisanjem. Zato je potrebno, da svaki, koji misli ozbiljno baviti se duševnim radom, posegne za perom bez obzira na časoviti uspjeh. Svi se mi moramo naučiti pisati, barem u tolikoj mjeri, da se naše publikacije mogu, što se stila i načina obradbe tiče, mjeriti sa liberalnim našim edicijama. Sada je indiferentno, kakva će biti suradnja, ali je važno jedino to, da mi postanemo ljudi od pera. Stalno je na pr., da većina današnjih pjesnika „Luči" kasnije u životu neće posegnuti za perom, da pišu stihove, ali oni će, ako budu marljivo pisali, kasnije biti ljudi, čije se suradnje neće sramiti nijedna naša publikacija.

SADRŽAJ: Dr Vjekoslav Vagner: Katolicizam u Srbiji. — Sibe Zaninović: Deset godina Jugoslavenskog Katoličkog Akademskog Društva sv. Ćirila i Metodija. — Dr Ljubomir Maraković: Karakteristika današnje generacije. — Ton Smerdel: Sunčane ruže. — O. B. Perović: Socijalistički pokret prijatelja djece. — Ivo Lendić: Magle. — Srećko Karaman: San. — Ivo B. Šumić: „Pavlinović" u prošlosti i budućnosti. — Stjepan Devčić: Jasmin. — Sida Selgrad: Katolička Crkva u Srbiji. — Luka Perinić: Pregršt estetskih problema. — Vladimir Dolar: Pjesma sušičavog čovjeka. — Ing. Luka Krstinić: Naš rad na crkvenom jedinstvu. — Dr Augustin Juretić: Na Ohridskom Jezeru. — L. P.: Na grobu sv. Metodija.

Feuilleton: Knjige i časopisi. — Kazalište i umjetnost. — Đački svijet. — Bilješke.

Slike: Prilozi: Apostolski nuncij u Beogradu Preuzv. gosp. Msgr. Hermenegildo Pelegrinetti, Jozo Kljaković: Sv. Ćiril i Metodije. Fotografije.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXV. - BROJ 3-4.

UREDNIKOVA POŠTA

2 R — Š. B. Dragi druže, mogu Ti javiti samo dvoje. 1. Pjesme ni uz najbolju moju volju nikako ne mogu u „Luč", jer Ti je forma potpuno podbacila. Ti hoćeš da kažeš lijepe stvari, ali to nije dosta. Te lijepe stvari treba i lijepo kazati. Ti na pr. pjevaš ovako:

„Ove i od ovih gore
blasfemije zrakom ore;
dolje Krist, dolje, dolje,
Crkva dolje, Papa dolje.
Oh! Silni Bože jaki,
daj, da od nas svaki
srca hrabra, vjere jake
i uz pomoć svete Majke,
pod zastavom Križa stupi
protiv ovih u boj ljuti
Oh! Usliši me, usliši,
Bože i Kralju, najviši."

Isporedi ove stihove sa stihovima bilo kojeg priznatog suvremenog književnika, pa ćeš vidjeti, koliko još moraš da se trudiš, ako želiš da pišeš dobre stihove.

2. Preporučujem Ti da pomljivo čitaš i analiziraš dobre suvremene pjesnike. Danas poezija ima mnogo bogatiji riječnik, nego što ga je imala u ono doba, kad se pjevalo onako kako Ti pjevaš. Kad pročitaš barem jednu dobru zbirku, tada kušaj sa pisanjem stihova pa mi se javi.

M. M. — SPLIT. Tebi sam ih ovih dana pisao opširnije pismo.

I. Š. — Z. Tvoje dvije pjesmice sam primio. Za ovaj je broj nešto zakasnilo, pa će možda nešto ući u naredni broj.

L. K. — Š. B. I za Tebe vrijedi što i za I. Š.

R. M. B. — Z. Tvoje dvije pjesme pokazuju mnogo versifikatorske spretnosti, pa je upravo šteta, da Te pri tom smeta nekoliko manjih pogrešaka. Mislim, da je to radi lektire. Javi se što prije. Bilo bi mi drago, kada bi mi pisao koje si pjesnike čitao i kako su Te se svidjeli. O tome će ovisiti i sud o Tvojim pjesmama. Osim toga javi i u kojemu si razredu.

I. S. — Z. „Klanje" je prekasno stiglo. Javi se opet, pa ću Ti u narednom broju reći svoj sud.

S. B. — K. Jednu Tvoju pjesmu dao sam. u tisak. I ostale dokazuju da nijesi bez talenta Veselilo bi me, kada bi opet poslao nešto suradnje.

Z. K. V. — S. Najprvo čemu ovako romantički pseudonim? Ja bi Ti savjetovao, da ga na svaki način promijeniš. Nažalost je suradnja stigla, kad je već bilo kasno. Kada posvršavam tehničke poslove oko ovoga broja, javiti ću Ti se pismom.

SURADNJU ZA NAREDNI BROJ, može uredništvo „Luči" primiti samo do 1. siječnja.

ŠARAVANJA. Jedna pjesma ulazi. S drugom je već nešto teže. Tamo imaš izraze „vrsi slavni", „morima naget". Prvi nikako ne pristaje pjesmi, a drugi je i nerazumljiv. Inače je šteta, jer pjesma ima štimunga. Uopće bi Ti preporučio, da dobro paziš na smisao svake riječi i rečenice, pazi na poredaj riječi. To je glavno što bi Ti zasada imao reći.

BRUEROV — Š. B. Tebi sam pisao dopisnicu, ali se nisi javio. Pjesme su Ti još dosta početničke. Preporučujem Ti svakako, da čitaš suvremene pjesnike. Kad se javiš drugi put, nastojati ću da Ti pišem o nedostacima Tvojih stihova. U posljednji čas primio sam Tvoje pismo.

„VAL" LIRIKE. Urednik sa zadovoljstvom može kazati, da dobiva vrlo mnogo stihova. To je dobro i lijepo. Ali zar, drugovi, ne opažate, da u „Luči" vrlo rijetko možemo čitati dobre beletristike u prozi. „Luč" se rijetko može pohvaliti sa kojom uspjelom i kratkom novelom ili pripovijesti. A te se stvari i te kako rado čitaju. Urednik zna, da se takove stvari ne pišu po komandi, ali možda netko ima takovih gotovih stvari, možda netko ima dara i volje za pisanje takovih stvari, pa je ovo samo poticaj drugovima, kojih se tiče, da se jave i sa takovom suradnjom. Uredništvo će drugovima dati savjete za daljnji rad u tome smjeru. Takav je rad dosta težak i za to treba mnogo volje, znanja, književne kulture i dobrog ukusa. Zato u prvi čas ne će biti naročitih uspjeha, ali ipak treba kušati.

M. S. — TROGIR. Primio sam Tvoju suradnju, te Ti zahvaljujem. Međutim stvar, i ako je prvosjećana, i ako si htio reći nešto sadržajno, nažalost forma nije zadovoljila, pa stvar bez većih preradba ne bi mogla ući. Mislim, da imaš vremena, pa se javi još koji put. — Pozdrav.

UPRAVA: Zagreb, Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata.
»Luč« izlazi svaki mjesec.
PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.
UREDNIŠTVO: Zagreb, Kaptol 27. I. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.
LUČ UREDUJE Ivo Bogdan. — Za uredništvo odgovara: dr. Mijo Maričić, Zagreb, Trg Kralja Tomislava 2.
TISKARA »NARODNE PROSVJETE« Zagreb, Trenkova 1. (Za tiskaru odgovara dr Vjekoslav Gortan, Šenoina ul. 30).

LUČ

GLASILO HRV. KAT. NAR. ĐAŠTVA

G. XXV. *ZAGREB, 15. XII. 1929.* *BROJ 3-4.*

VOĐA, UČITELJ I PROGNANIK

I.

Ja vas ljubim toplije i svetije nego majka svoju rođenu djecu.
— Sinovi moji mili i poželjeni, radosti moja i vijenče moj.

Ovako je pisao biskup Mahnić đacima. Taj »šutljivi i mrki« čovjek, koji je rođen na tvrdom krasu, koji je na krasu proveo svoje mlade dane i kojemu je bilo suđeno, da bude otrgnut od svoje rođene zemlje i da dođe u drugi narod, pa da i tamo bude »OLUJA s krasa« (»nevihta s krasa« zvali su ga Slovenci), opor, neumoljiv i nepopustljiv, a ipak je đaštvu tepao tako nježne majčinske riječi.

Mladi bogoslov u Gorici ističe se nad svim ostalim drugovima. Njegova temeljna oznaka je jednostavnost, jasnoća i oštrina misli. On neumoljivom logikom svakoj stvari traži dno. Bistrinom svoga uma tačno uočuje svojstva katolika, kakav on mora biti i »katolika« u navodnim znakovima. Kao čovjek velike vjere, samodiscipline odlučuje se za teži, ali ujedno i za bolji dio. Njegov bujni temperamenat ga sili na borbu, u kojoj nikada neće popustiti, jer njegova je volja željezna. Ubrzo je postao profesor na teologiji u Gorici, a već kao muž od 38 godina (1888.) pokreće list »Rimski katolik«. Jedan slovenski socijalista je povodom njegove smrti pisao: »Mahnićev nastup sliči vulkanskoj provali, koja je elementarna i zato bezobzirna. Tamo je fizična sila, ovdje duševna sila«. Ove riječi nam dozivlju u pamet veličajnu sliku iz Evanđelja, kad ono goloruki Krist — revnitelj iz predvorja hrama tjera one, koji pogrdiše dom Oca Njegova. Antun Mahnić za liberalce, svoje protivnike, imade mnogo oštrih riječi. On nikada ne oprašta nikakovu načelnu zabludu. On nekom čudnom snagom ruši kumire liberalizma kao OLUJA. Kao oluja je došao, porušio mnogo toga i ostao je čist zrak, slobodan teren. U Mahniću se pojavio i stvaralac. Nije htio, da njegove ideje prohuje kao oluja. Oluja je bila borba, dok su ideje morale ostati.

I taj veliki borac »kamen međaš« u povijesti slovenskog naroda nalazi sinove svoje, djecu svoju u omladini za kojom hoće da STVARA. On, koji je imao za protivnike samo tvrde riječi i puno satire već tada, piše đacima:

— Kako znate, ja živem među Vašim vršnjacima već šesnaest godina. Svaki dan gledam, kako izrađujete svoje »preparacije«, svoje »domaće zadaće«, kako utuvljujete u svoje meke glavice »verba anomalia«, kako se svijate sprežući grčke glagole; pa i Homera često imam u rukama, čujem i Cicerona i Demostena, pa i višu matematiku, koja mi se — da Vam baš iskreno kažem — nikada nije naročito sviđala.

— A đaci ?

Đaci su osjetili, da su dobili svoga čovjeka i čitavom Slovenijom zatalasao je val MLADOG oduševljenja. Mahnić je našao nasljednike i uspio je.

— OLUJA je pročistila atmosferu, a STVARALAC je zaorao duboke brazde. Posao je bio velikim dijelom gotov. Mahnića čeka drugi, još širi, još tvrdi i još neiskrčeniji teren...

II.

U Krku se god. 1897. ispraznila biskupija. U Istri i istarskim otocima vode se teške borbe. Glagolica i hrvatska riječ u bogoslužju se održaše tisuću godina, ali Talijani i ostali neprijatelji Hrvata hoće, da nam dignu to najjače uporište u borbi proti romanskom elementu. Hrvati se bore, da bi za biskupa na Krku došao dr Fran Volarić, veliki rodoljub, narodni istarski zastupnik i kanonik krčki. Ali ni protivnici ne miruju i traže SAVEZNIKE.

U Sloveniji su se liberalci zgranuli. Mahnićeva energija je neiscrpljiva. Ruše se kule jedna za drugom. Treba se spasavati, treba Mahnića ukloniti, maknuti ! Ali kako ? Mahnić je čovjek na svome mjestu. Nema mu prigovora. Odluka je stvorena : treba ga maknuti, te se traže SAVEZNICI.

I našli su se. Slovenski liberalci i talijanaši iz Istre. Dr Antun Mahnić je postao krčki biskup. Zadovoljni su slovenski liberalci, a zadovoljni su i talijanaši, jer biskupom nije postao njihov protivnik i Hrvat. A Hrvatima se stislo srce. Došao je i do njih glas o novom biskupu:

— Čovjek bez obzira i do skrajnosti odan naredbama sv. Stolice, pravi čovjek Rima.

Mahnić ulazi u Krk. Dočekala ga je talijanska glazba. Svećenici i Hrvati mučke gledaju narinutog im biskupa. U Krk je došao dr Antun Mahnić, kao čovjek sa svojih 47 godina. Tko je poznavao onog prijašnjeg čovjeka iz prvih dana borbe bio bi opazio u njegovom oku dubinu iskustva i pravih saznanja, kao i bljesak nove vatre, koja se krila pod mirnom vanjštinom. Došao je među strane ljude, sa drukčijim jezikom sa drukčijom prošlošću. — Mahnić filozof i asketa ima mnogo posla dok nauči jezik i upozna ljude. I ovdje, kao i uvijek izvrsno mu je služila čvrsta volja i žeđa za istinom. On gleda, uči i šuti kao sfinga.

— Što misli naš novi biskup ? pitao je kler, pitao je narod.

— Ne znamo, što misli, jer samo šuti i šuti.

— Što kani novi biskup ? pitali su talijanaši.

— Što se ne miče, bunili su se oni, koji su ga doveli u Istru, da goni glagolicu.

I potrudio se sam g. cesarsko kraljevski namjesnik signor Rinaldini iz Trsta na siromašni Krk. Došao je, da vidi, što to misli novi biskup, kada li će već jednom započeti sa borbom proti glagolice. A u Mahniću se probudio ZATOČNIK pravde i potlačenih.

— Još nijesam dospio, da to pitanje proučim, ali Vam, Ekscelencijo, otvoreno kažem i obećajem, da ću pitanje glagolice temeljito proučiti, te ako pronađem, da glagolica zakonito postoji, ne samo, da je ne ću ukinuti, nego ću je svom dušom i braniti...«

Po drugoj verziji konac je odgovora bio još odrešitiji :

— ...Pronađem li, da glagolica ima pravo na opstanak, ostat će i učvrstit ću je usprkos sve političke protivnosti, jer je to isključivo CRKVENO pravo !

Ekscelencija, c. kr. namjesnik Rinaldini je dobio ono, što je tražio. Nikada više nije došao k Mahniću.

Doskora su vlasti imale prilike da se uvjere, o ustrajnosti i pravednosti Mahnićevoj. Čim se je uvjerio, da je glagolica zakonito pravo naroda, on je započeo divsku borbu. Nije prezao pred nijednom poteškoćom.

Svećenstvo je odahnulo. Hrvati su se umirili. Ali započela je polemika. Započele su denuncijacije, koje su našle put do Beča i do Rima. Beču je opetovano odgovarao, da je pitanje uređenja glagolice CRKVENO PRAVO. S Rimom je bilo teže. Talijanska štampa je vodila užasnu kampanju i Mahnić je bio pozvan u Rim pred sv. Oca Pija X. Kolika je to bila bol za njega, koji je u svaku borbu stupao kao »RIMSKI katolik«. Uzbuđena srca, ali zato sa puno predanosti i žara uvjeravao je o ispravnosti svoga stanovišta svetoga Oca papu Pija X., koji je uza svu svoju ličnu svetost pustio da na Njega utječe pisanje štampe.

Kad je jednom zgodom Mahnić bio u Rimu po redovitom crkvenom poslu, upitao ga je Pijo X. : Ima li u biskupiji svećenika, koji narivavaju glagolicu tamo, gdje ona nema za sobom ni historičkog prava ni narodne volje, tako da župljani napuštaju crkvu, a nekoji u znak protesta ne će svećenika k sebi ni na smrtnom času ! ?

— Nema, odgovorio je biskup Mahnić. Glagolica upotrebljava se samo ondje, gdje ju je narod sam od pamtivijeka sačuvao, ili ondje, otkuda je ona bila protuzakonito odstranjena. Bez sakramenata pak umiru oni, koji su bez sakramenta i živjeli, te udaraju po glagolici samo za to, da kao liberalci i framasuni naškode vjeri ili da prošire protunarodne svoje težnje na mirne hrvatske zemlje.

Pijo X., ili misleći, da krčkom biskupu nisu poznati najnoviji događaji u njegovoj biskupiji, ili za to, da iskuša Mahnića i dozna od njega svu i golu istinu, pokaza jednu talijansku liberalnu novinu, koja se tužila na »narivavanje« glagolice u nekoj župi na Lošinju uz ogromnu štetu vjeri i dušama. Tu papinu gestu uze Mahnić kao znak nepovjerenja. Stoga držeći se za svoj biskupski križ, odvrati Piju X. od prilike ovo :

— Kunem se biskupskom čašću, da je onako, kako sam kazao. Ako li se pak jednoj liberalnoj novini vjeruje više nego meni, katoličkom biskupu, tada s mjesta polažem svoju biskupsku čast !

A ni pisanje štampe ga nije naročito smetalo. On je slao trajno »ispravke«. Isto kao što je nekad radio za istinu u borbi sa liberalizmom, sa isto onoliko snage i ustrajnosti borio se i u ovom slučaju. Klasičan je primjer lista »La Voce Cattolica« u Trentu. Taj je list dobio toliko »ispravaka«, da se uredništvo zastidilo svoga imena i rada, te je radi toga list promijenio svoje ime i nazvao se »Trentino«.

I tu je on bio ne samo oluja, koja je rastjerala oblake nego i stvaralac i revnitelj. Njegova je djelo »Staroslavenska akademija«, institucija, koja ima neprolaznih zasluga za hrvatsko bogoslužje.

III.

A nije to bilo sve. Uz crkvu postoji i ŠKOLA. Talijanaši su htjeli otjerati hrvatsku riječ ne samo iz crkve nego i iz škole. Predavanja su i onako bila talijanska, pa su vlasti htjele da se i vjeronauk predaje na talijanskom jeziku. Kad je Mahnić imao dovoljno prilike, da se uvjeri o hrvatstvu Istre, nije više dvoumio niti jednoga časa. On je naložio da se vjeronauk ima predavati na hrvatskom jeziku.

Digla se je na nj radi toga kuka i motika. Zastupnik dr Bartoli u saboru podnosi interpelaciju. On pita :

— Dokle će se trpjeti borba, koju je započeo biskup Mahnić i njegovi svećenici proti talijanskoj školi i talijanskom učiteljstvu.

Vlasti su se na to maknule. Stigla je zabrana o uporabi hrvatskog jezika u školama. Mahnić svečano protestira na svim instancama, kod vlasti, na sinodi biskupije. Protestira, da se čini :

— »što se nikada nije čulo ni kod barbarskih naroda.«

On upotrebljava svoju vlast crkvenog poglavara. Dirnuto je PRAVO CRKVE i on se služi tim pravom te izopći sve vlasti, koje su izdale naredbu i učitelje koji ju vrše. On kaže :

— Ne mogu da trpim nasilje u izvršivanju svoje biskupske dužnosti, što se može zvati u pravom smislu proganjanjem, budući da mi se ne dozvoljava propovijedati Evanđelje djeci, koju je Isus na poseban način ljubio i pozivao k sebi.«

U redovima protivnika hrvatstva zavladala je strava. Približio se carev rođendan. Drže se svečani obredi, a vlasti ne mogu u crkvu. Vlast popušta, a djeca, hrvatska djeca u Istri, današnji ocevi i ljudi, ona generacija, koja je danas čuvar hrvatstva u Istri, dobila je pouku u hrvatskom jeziku.

IV.

Zar se u ovim borbama iscrpila djelatnost biskupa Mahnića ? Podigao je svoju biskupiju u svakom pogledu. Brinuo se za sve potrebe svoga naroda. Ali to još nije niti iz daleka sve. Pa još smo zapravo na početku. Nije Mahnić bio čovjek, koji bi vidio samo Istru. Njegov duboki i ozbiljni pogled je segnuo i dalje. Vidio je, da je krčka biskupija tek jedna od brojnih velikih hrvatskih biskupija. Iste one metode, koje je upotrijebio u Sloveniji, upotrijebio je i ovdje. Istaknuo je načelo : rimski katolik, pa je prama tome sudio sve. Ni borba za glagolicu, ni borba za hrvatski jezik nisu Mahnića zabrinuli, ali je sigurno u svome velikom srcu osjetio duboku žalost, kada je vidio kakove prilike vladaju u Hrvatskoj.

— Moramo priznati žalosnu činjenicu, da je ona protukršćanska struja, koja je već odavna zavladala višim slojevima zapadnoga društva, sebi u Hrvatskoj prokrčila put i otimlje sve više maha. Da, i naši naobraženi krugovi odmeću se sve više od starih kršćanskih predaja i povode se za naukama moderne Evrope... Isusova stvar imade u Hrvatskoj vrlo malo neustrašivih, odrješitih pobornika.

Tako je on sam ocijenio položaj. U njemu se budi iskonska snaga čovjeka s krasa, osjeća, da se približuje čas, da izvrši zadaću, koju mu je Providnost namijenila i kod hrvatskog naroda. Filozof, mislilac i revnitelj započinje novim načinom rada. Svraća pogled na štampu. On kupuje čitavu tiskaru, svoju slavnu »Kuryktu«.

— Kako može biskup da bude bez tiskare ? — odgovarao je on, kada su ga pitali, čemu mu tiskara. Iz te tiskare niče »Hrvatska Straža« i čitav niz listova. »Oluja s krasa« se pojavila među Hrvatima.

— Što hoće taj čovjek ? pitali su se katolici i liberalci.

A on u svojoj samoći, čita, bilježi i stvara. Šalje u svijet sjajne iskre svoga duha. Traži pravoga i potpunoga katoličkog čovjeka. Iskre se hvataju ljudi i Mahnić se ubrzo nalazi okružen krugom sumišljenika. O tome bi nam mogli pričati mnogi stariji ljudi. Ali predrasude su bile i preveć ukorijenjene, da bi se svi Hrvati katolici mogli okupiti oko biskupa jedne zabačene, periferijske biskupije. Daleko je od centruma i žarišta narodnoga života. I pod

stare dane svoje Mahnić sjeća se i opet svoje omladine. Omladina je naslutila, koliko se istine krije u oporoj riječi toga čovjeka, koji još dobro i ne vlada hrvatskim jezikom.

— »Vidiš, najviše odaziva nađosmo kod katoličke mladeži. Nove ideje i novi pokret, kakav je naš, i jest u prvom redu za mladi naraštaj. Omladina je vatrena i požrtvovna«, tako je govorio jednom svome prijatelju, koji nam priča :

— I on je govorio poput proroka, kako će tadašnji mladići do nekoliko godina djelovati, zauzeti važna mjesta i voditi katoličku javnost.

I dr Antun Mahnić, taj čovjek, kojega su se mnogi bojali, prilazi opet k omladini i udara temelje hrvatskom katoličkom pokretu, koji je njegov najljepši spomenik i ono, što će učiniti, da će se njegovo ime još dugo, dugo spominjati...

V.

Koliko je samo ljubavi uložio u taj rad. On, biskup, dolazio je među đake i s njima razgovarao kao sa drugovima, dok su oni u njemu svi gledali oca. Kako li je samo veselo pozdravio prvi trak nove budućnosti. Pripovijeda dr Butković : »Negdje u prosincu god. 1902. pratio sam u Beču presvij. krčkoga biskupa dra Antuna Mahnića na južni kolodvor. Potanko me je ispitivao o đačkom životu i o đačkim idealima. Jer sam u to vrijeme bio član »Zvonimira« nije mi bilo teško s odgovorima. Slika je bila zaista veoma žalosna !

— Jadna je sadašnjost, a još jadnija budućnost Hrvatske uz takvu mladež, rekao je žalostno.

— A kako je kod Slovenaca ? — zapita iznenada.

— Tamo je bolje. Njihovo katoličko akademsko društvo »Danica« lijepo napreduje i pojmovi su se u đaštvu već prilično raščistili, glasio je odgovor.

— Oh da bi i Hrvati imali jedno takovo društvo, kakvo je »Danica«, bio bi to prvi korak naprijed, govorio je zamišljeno gledajući preda se.

— Nadam se, da ćemo ga i mi dobiti, odgovorih.

To ga je trgnulo.

— Kako ? upita živahnije.

— U »Zvonimiru« se raditi ne može, on je najbolji borac beznačajnosti. Ima ipak u njemu nekoliko dobrih mladića i nadam se, da će se s njima moći osnovati posebno jedno katoličko društvo.

— Dajte, dajte ! — bio je njegov kratki, ali iz dna srca proizašli mu odgovor.

U Beču se na to osnovalo akademsko društvo »Hrvatska«, a doskora je svijetlo ugledala »Luč«. Zaredale su kasnije biskupove poslanice, kongresi i sav veliki rad, koji je obavilo Hrvatsko Katoličko Narodno Đaštvo. A biskup Mahnić je kod svega toga sudjelovao kao vođa. Nije on izvršavao tehničke poslove, ali on je bio onaj, koji je davao smjer, koji je bdio nad čistoćom ideje, onaj, koji je đačkom pokretu dao duh radikalnosti i prema tome najčvršći oslon za uspješan rad kao i posebnu boju, tako da su se ljudi đačkog pokreta održali kao izrazita grupa.

VI.

Ali najveći je bio Mahnić pod konac svoga života. Kao malo tko, umio je da pogleda u oči novim prilikama. U ono burno vrijeme svjetskoga potresa, a osobito na koncu rata, umio je da jasno gleda. Novi pokreti, novi ljudi, nove ideje. A biskup Mahnić i ako već u poodmaklloj dobi, prilazi k svemu

tome sa toliko sređenosti, toliko odlučnosti i snage, da se u našim očima pokazuje većim divom, nego ikada prije. On se u to doba našao na raskršću triju svjetova. Našao se u kraju, gdje se križaju slavenski, romanski i germanski interesi, gdje se sastaju katolicizam i pravoslavlje, u doba borbe između prava sile i prava slobodnog naroda. — Germanstvo hoće, da se kao tuđi elemenat uvriježi u slavensko tijelo. Ovakove aspiracije same sebe žigošu kao nasilje i kao prostu otimačinu.

I on se stavlja na čelo u borbi proti Austrije, te obara laž, da je Austrija potrebna u hrvatskim zemljama radi obrane katolicizma.

Kada su Talijani okupirali Istru i Krk, on se zauzimlje za prava Hrvata. U to vrijeme on vodi sa Talijanima ogorčenu borbu. Kad su Talijani upotrebili silu, nižu se njegovi protesti. Kad je admiral Cagni pokušao da dobije popis župa, koje imaju pravo upotrebe glagolice, Mahnić ga je odbio, jer je to crkveno pravo i jer je to narodno pravo.

— A ide li ta stvar tako dalje, neće preostati drugo, nego da se 85 postotaka pučanstva, koje je hrvatske narodnosti iseli. — — — Imam još mnogo žalba. Postupak protiv stanovništva ovih otoka, koje je 85% hrvatsko, zaslužuje naziv »persekucija«.

Tako je protestovao. I kao što su ga nekada otpremili iz Slovenije, sada ga varkom odvode iz Krka u progonstvo, i tako Mahnić, filozof, vođa, branilac crkve i naroda postaje još i PROGNANIK. Jednoga dana ga ukrcaše na talijansku torpiljarku, tobož da ga odvedu u Senj, te pred samom našom obalom okrenuše lađu prema Italiji i zatočiše ga u samostanu Camaldoli. Odatle starac šalje proteste na mirovne konferencije. Kada se diplomacija jednom maknula, dozvoliše mu Talijani povratak u domovinu.

Tako je Mahnić morao ličnim žrtvama i progonstvom ispaštati ljubav prema istini i pravdi.

— Volim crkvu makar i siromašnu, samo da je slobodna, nego bogata i ropkinja.

Da su ove riječi bile iskrene, to je on i previše jasno pokazao.

VII.

Povratio se u Zagreb.

— Jedva ga prepoznasmo, kada se umornim korakom bližao vratima dvorske čekaonice.

— Zamrli su poklici veselja u našim ustima, a srca se stegla od boli, jer smo pred sobom gledali ne onoga muža divske energije nego slomljenoga starca odbrojenih dana.

Tako piše »Luč« po njegovoj smrti. Međutim Mahnić je još živio. On je najmlađoj poratnoj generaciji imao da kaže svoju riječ. Pojavili su se u ono vrijeme u katoličkom pokretu gorući problemi. Hrvati su se našli u novoj državi. Trebalo je urediti pitanje odnosa katoličkog pokreta prama Slovencima, a naročito prema pravoslavnim Srbima. Bilo ih je, koji su tražili kršćansku orijentaciju čitavog pokreta. Međutim Mahnić je i tu pokazao svoje. Uputio nas je na saradnju, ali je naglasio, da moramo sačuvati sve svoje bistre karakteristike. Moramo uvijek ostati dobri Hrvati i dobri katolici. On rodom Slovenac, koji nikada zapravo nije mogao da se otrese u svom pisanju slovenizama, piše članak: »Zvanje hrvatskog naroda«, on u Maribor šalje poslanicu, a na samrti nam ostavlja oporuku, u kojoj govori o slozi.

Njegova energija je bila golema. On se nije dao satrti. Znao je, da nastaju teška vremena, te je htio da do kraja izvede svoje životno djelo, da su-

rađuje kod izgrađivanja organizacijskih forma katoličkog pokreta. Sa svim svojim žarom obraća se na đaštvo. Odmah po povratku u Zagreb, želi vidjeti predstavnike Lige. Kada su k njemu pristupili odbornici Lige, sa suzama radosnicama se zacakliše njegove oči. Govorio je sa đacima o svim aktuelnim problemima. A na kraju nije zaboravio ni financije.

— Kako vaše finance? — pitao je on.

— Presvijetli, kao obično. Đačka smo sirotinja i od toga živemo. Ali ipak spajamo kraj s krajem.

Nismo više mogli da svrnemo razgovora (priča dr Kolarek, koji je i sam bio u toj delegaciji), jer je vadio novčarku, i ma da smo se kratili primiti iz njegove siromaštine, on je položio na stol 40 lira za svoje đaštvo.

— Kad se vratim kući, prodat ću vino, što mi je preostalo i poslat ću vam. A sad moram k jednom starom prijatelju.

Razgovor je završio, i za čas vozila su ga kola, da izmoli, kako smo kasnije doznali, barem predujam za svoje liječenje u Varaždinskim Toplicama, jer On, prognanik, nije toga imao, ali je ipak za svoje mlade prijatelje dao možda i posljednje lire. (Zora-Luč XXIII.).

Kasnije ga je shrvala bolest. Posjetili su ga opet đaci. U to je vrijeme silno trpio. Svladavao se da to ne pokaže, pa je na rastanku rekao:

— Recite svima, da ih pozdravljam. Kao OTAC pozdravljam. Zbogom.

Za života se pokazao kao vođa i učitelj, pokazao se uvijek na visini u životu, takav je bio i na samrti. Kad bi ostao sam, čuli su se njegovi jecaji, ali kada bi ga pitali, kako je, odgovarao je:

— Nije ništa! Prije me nešto boljelo, ali sada već nije ništa.

Kad su mu pripovijedali, kako se ubio talijanski filozof Ardigo Boito odao je koliko trpi.

— Kada ja ne bih imao vjere, Bog zna, što bih učinio.

Približavao se konac. Već je na upite o zdravlju, odgovarao:

— Slabo! Neka se vrši volja Božja. Još mu se u mašti pokazuje vizija Krka i mora, ali sile su njegove naglo popuštale. On se ni za jedan čas nije prepao smrti. Kad mu je bilo osobito slabo i kad su već moili na glas misleći da se onesvijestio, rekao je:

— Molite na glas, i bliže dođite.

Kada je došao konac, oprostio se tiho i mirno sa životom. Bio je sam, kao i za života. Sam sa svojim mislima i sa svojim Bogom, za kojega je radio za čitava života.

Bilo je to 14. prosinca 1920.

Mahnić, prognanik za života, nije mogao ni da se mrtav vrati u svoju biskupiju, te je bio sahranjen na Mirogoju, dok ga ovih dana ne prenesosmo u crkvu sv. Ksavera k ocima glagolašima.

Filozof, »oluja s krasa«, asketa, čovjek naroda i vođa, osnivač katoličkog pokreta kod Hrvata i Slovenaca, vođa, učitelj i prognanik svojim životom je dokazao, da je bio iskren, kada je još mlad izjavio:

— Za IDEJU SAM KATOLIČKU spreman ovaj čas ostaviti sve i sutra od glada umrijeti, kad bih joj time više mogao služiti. Bio je borac za ideju katoličku i odatle sva njegova srčanost u borbi, sva bistrina njegovih sudova, sav njegov rad za crkvu i narod, odatle mu snaga a da bude velik kad je trebalo živjeti i umirati, kad je trebalo biti vođa i kad je trebalo biti mučenik.

Mahnićeva veličina je u veličini katolicizma. I naš pokret će biti takav, ako bude uvijek i svagdje vjeran ideji katoličkoj, za koju je živio i umro OSNIVAČ, UČITELJ I VOĐA naš.

PRIREDIO IVO BOGDAN.

PRED JASLICAMA

FRAGMENTI JEDNOG RAZMATRANJA.

I.

Jaslice! Kakva li je je ova pojava Gospodnja prema onoj u Egiptu, na Sinaju! Evo duha novoga Zakona: ljubav, veličanstvena tišina! »Gospodstvo« uzmiče, a nastupa »Očinstvo«! Javlja nam se kao Dijete, da nam omili, da nas privuče, da Ga zavolimo, da Mu se iskreno povjerimo.

II.

Jaslice! Otajstvo!... Što je većma trebalo već da za Nj saznadu, da Ga upoznaju, da Ga promatraju, pa da izađu iz neodlučnosti očaja, indiferentno-

EMANUEL VIDOVIĆ:

sti na put spasenja?! A kad tamo — On je sakriven velom noći i ogradom samoće! Ima li straha, kad se sjeme zakopa u zemlju i sakriva grudom, da će ga nestati, da će ostati u zaboravi?!

Jaslice su sredstvo božansko! Kao i križ! Privukle su k sebi sve, preobrazile svijetu lice! Kako su neznatne, a zasjale su divnom svjetlošću, sjajem istine i mudrosti: srca su našla putove poniženja, poslušnosti, siromaštva, putove što vode do mira i nebeskih čežnja; donijele su svijetu duh nutarnjeg života i sabranosti; uspostavile su jednakost viših i nižih, bogatijih i siromašnijih slojeva; utješile su mnogobrojne sirote i zapuštene; povukle su mnoge bogate, knezove i kraljeve u dragovoljno siromaštvo i samoću.

Tu je i ključ uspjesima apostola, velikih biskupa i misionara, ljudi providnosti: poniznost, potpuno predanje u volju Božju, neograničeno pouzdanje u Boga, a rezignacija nad sobom i vlastitim silama, pripisivanje uspjeha jedino Bogu. Ljudi, koji posjeduju toga duha, poletni su, idealni, poduzetni, puni vjere i ufanja, daleko od malodušnosti, očaja, skepse; upotrebljavaju neznatna sredstva, mnogo mole, o svojim nakanama i uspjesima malo govore, rade samo na slavu Božju.

III.

Kako li je jadno izgledao početak Spasiteljeva života! A uistinu — to je bio život kraljevski, božanski. Tko ga je zamjetio, mogao vidjeti, htio vi-

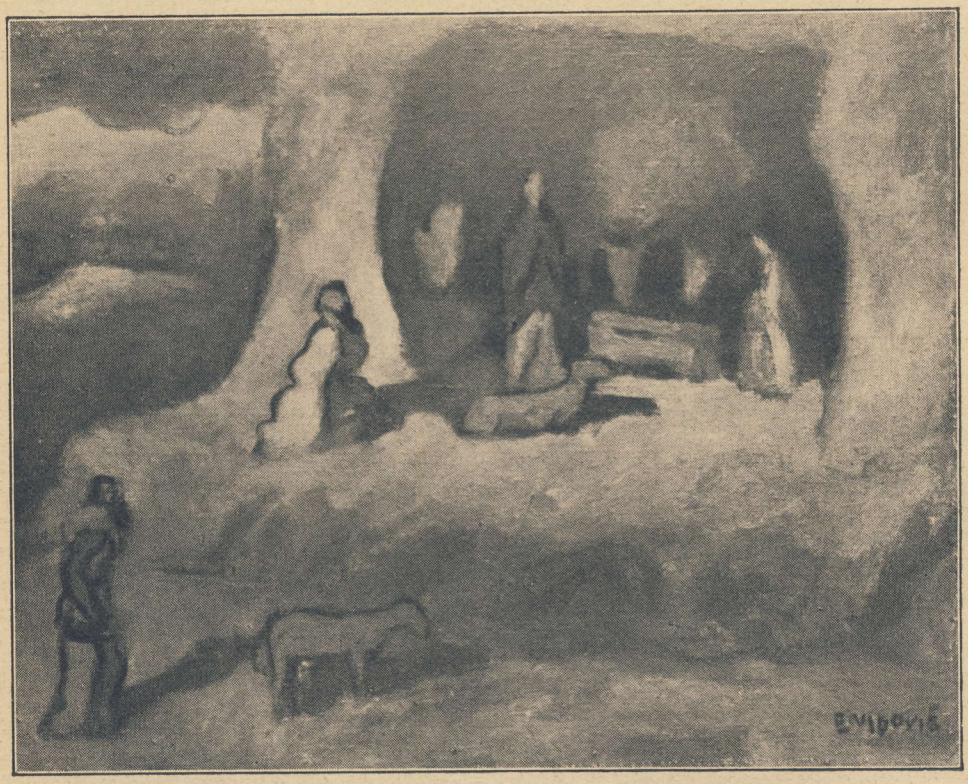

BETLEHEM (DIPTIH)

djeti?! Površni smo; zadovoljavamo se ljuskom, a za jezgru ne marimo; zato su nam sudovi krivi, za nekoga laskavi, a za nekoga porazni; zato ima u nas tako malo ambicije za nutarnjom krasotom. A kako je lijepa i blagoslovena ona težnja, strast za traženjem zlata, kopanjem rudnika!

IV.

Slika Spasitelja Boga čovjeka; izvana zadnji od sinova ljudskih, produkt doline suza, u očajnom ili bar sažalnom stanju; iznutra pun božanstva harmonije i sjaja, krcat bogatstvima, ljepotama i moćima, riznica, hram, nebo. To je bit slike, koja ostaje ista od poroda do smrti, tek se okvir mijenja.

Eto modela, po kojem ćemo restaurirati otisak u svojoj duši.

Oholi smo, pa smo obzirni, bojimo se ljudi, držimo mnogo do njihova suda, težimo za njihovom pohvalom, pa se kitimo izvana, a zanemarujemo nutrinu; nemamo snage, da podnesemo prezirne poglede »svjetine«; sva nam je ambicija, da grob što ljepše ukrasimo. Cijenimo više pravila pristojnosti nego morala; brinemo se više za blago tjelesno, zemaljsko, nego li duševno, nebesko; koliko nastojimo, da djeci ostavimo imetka, znanja, časti, a za njihovu se nutarnjost malo brinemo; molimo i mnogo molimo, a ne mislimo ništa; dođemo k sv. misi, a ne znamo, što je ona; ispovjedamo se, a ne zalazimo u se, ne upoznajemo sebe, ne osuđujemo sebe, ne popravljamo se; laska nam, ako nam tko kaže, da smo mudri, pristojni, pošteni, a smeta nas, ako nam kažu, da smo pobožni; divimo se u crkvi slikama prozorima, oblicima, a ne klecamo i ne obaramo glave pred Presvetim; siromahu dajemo novac, kruh, odijelo, a ne znamo da je potrebniji mila pogleda, blage riječi, bratskog susretaja, molitve, gradimo bolnice, a rušimo ispovjedaonice; volimo liječnika više nego svećenika; plačemo za mrtvima, a možemo pjevati u grijehu i među grješnicima itd.

Samo u duši našoj može biti prava vrijednost naša, bogatstvo, ljepota, snaga, život, utjeha, zadovoljstvo, sreća, stalnost, sigurnost.

V.

Pastiri! Neugledni, neznatni, a koliki je sjaj, koliku milost nebo prosipalo na njih! A divnom li vjernosti nebu odgovoriše; noge brzaju, lica se žare od ognja, koji im je ispunio srca; koljena i glave se duboko sklanjaju pred Djetetom u jaslicama! A inače — kako znade zemlja biti tvrda, pusta, studena — i pored sve bujice voda, sjaja žarkog sunca i obilja svakog blagoslova raskošnog i podatnog neba!... Milost Božja — duša! Kolika napetost pozitivne i negativne munjine, a ipak koliko puta — sve prođe bez iskre! O, duševna lijenosti, acedia, ti si veća mana, nego što se misli, ti si općenitija nego što se zamjećuje, ti si horendan krivac, ti pustošiš ti uništuješ, ti si bolest, s koje sve krzljavi, ti gradiš jaz između Boga i čovjeka, ti si najveći prorok boli Sina čovječjega, ti se hraniš voljom i odlukama, a vrlo si proždrljiva kao i svaka strast, ti si zaraza, ti si jastuk, na kojem đavao spava, leglo gnjinje, ti si slabost, starost, široki put, propadanje, umiranje...

VI.

Pastiri! Prvi apostoli! Priprosti, jednostavni, bezazleni... Najbolja dispozicija za djetinju, živu vjeru; za poniznost, koja gladuje i žeđa milosti Božjih; za revnost, požrtvovnost i ustrajnost apostolsku. Suvremene potrebe Crkve? Mnoge i velike, a jedna od najvećih: pravi apostolski duh njezine vjerne djece. Pođimo za njima, betlehemskim pobožnim pastirima, i do jaslica kao skromna i bezazlena djeca i od jaslica kao vjerni poslanici Velikoga Kralja.

P. J.

PRED DVADESET I PET GODINA

U drugom razredu osnovne škole napisao sam dramu »Poderani kragen« ; u prvom razredu počeo sam izdavati rukom pisani (katkada i ilustrovani) »Glasnik, list za vojništvo«, dakako u jednom jedinom primjerku. Publika mu je bio moj najstariji brat Milan, a izvješćivao je o događajima u njegovoj i mojoj vojsci koja je, u papiru ili kositru, brojala više stotina glava različitog oružja i imala na raspoloženje kuće, željeznice i mornaricu — kao u svakoj sređenoj državi. »Glasnik« je izlazio u svemu četiri godine. U trećem razredu gimnazije postao sam suradnikom »Pobratima« s prijevodom Platenova »Groba u Buzentu« (ne znajući, da ga je već preveo Jovan Hranilović) ; u četvrtom sam razredu izdavao i uređivao »Četvrtoškolac« u većem formatu ali u istoj opremi kao »Glasnik«, te je kolao od ruke do ruke među mojim drugovima, vanjskim četvrtoškolcima gimnazije u Travniku. Neki su od njih surađivali. Homer je »inspirirao« moj komični ep »Lov«, koji je izišao u »Pobratimu« pored ostalih manjih pjesama, prijevoda i sastavaka i opjevao u klasičnim heksametrima doživljaje s Ponira na Vlašiću, gdje smo tada ljetovali u prijateljskoj kući. U šestom razredu izdavao sam (sam za sebe, bez ikakve publike) »Vjesnik prirodopisne zbirke« po uzoru Glasnika Zemaljskog Muzeja u Sarajevu, koji sam tada revno proučavao ; U Vjesniku je bila plobrojena, opisana i protumačena moja dosta opsežna zbirka prirodopisnih objekata, prikazani moji eksperimenti s gušterima i puževima, iznesena opažanja o lijetu leptirova i o nalazištima kukaca itd. Na kraju sedmoga razreda zatekao me je poziv »Hrvatske Straže« za nagradnu radnju u »Prilogu« ; radnju sam napisao preko ferija na ponuku svoga dobrog profesora pok. o. Puntigama, koji mi je za nju dao i potrebitu literaturu. »Moji ideali« bili su nagrađeni sa (ako se ne varam) 30 kruna i to je bio moj putni trošak za sveučilište u Beču. No prije toga već sam stupio u krug »Hrvatske« radnjom »Izlet na Vlašić« koja je bila štampana u almanahu »Nepredavana predavanja«. Nakon tolike moje publicističke, a naročito uredničke prošlosti nije ni čudo, da su me odmah poslije moga dolaska u Beč »zacarili« za urednika »Luči«, koja je počela izlaziti s listopadom godine 1905.

To je eto, literarna ličnost čovjeka, čije je ime nosio prvi broj »Luči« ; no objektivna historija zna, da je samo jedan dio uredničkog rada bio u njegovim rukama, dok je istinski faktotum kud ikamo iskusniji i zreliji u tom radu, bio najstariji drug Ivan Butković. Kada je uprava pokojnog b. h. instituta za visokoškolce u Beču zabranila meni, da potpisujem »Luč« kao urednik, došlo je na moje mjesto ime Butkovićevo, i ako je naš rad i dalje ostao jednako podijeljen. Moj je bio literarni dio i svi su moji članci bili naročito potpisani ; jedino su nepotpisani bili dopisi uredništva, koje sam u literarnim stvarima također vodio ja. Sav ostali nepotpisani rad kao i onaj sa šifrom I. B. pripadao je mome drugu ; mislim, da je potrebito, da se to istakne makar i poslije 25 godina, jer mi je uvijek bilo neugodno, kad su me hvalili ili mi čak čestitali radi članaka, na kojima nisam imao nikakve zasluge. Usmeno sam uvijek razjašnjavao pravo stanje stvari, ali pismeno nisam mogao, pa je potrebito, da se bar za budućnost predusretne svim nesporazumljenjima. Držim, naime, da je ne samo stvar pravednosti i historijske objektivnosti, da se svatko učini odgovornim za svoje, nego i da kasnijim generacijama dadem što ispravniju sliku o golemoj aktivnosti, ekspanzivnosti, energiji i požrtvovnosti, koju je unio u rad oko »Luči« moj stariji drug. O tom će svatko lako dobiti bar neki pojam, tko nakon ovoga moga razjašnjenja

uzme u ruke ono prvo godište s njegove 224 stranice skromnoga, ali dobro iskorišćenog formata. No tomu treba dodati još to, da je Butković vodio brigu i o svim tehničkim i štamparskim potrebama lista, o kojima ja onda nisam imao ni pojma.

Ove konstatacije nisu nikakvo nastojanje oko ličnih slavospjeva; one hoće jedino da uliju našim mlađim nasljednicima pouzdanje u budućnost lista, koji je osnovan s uloškom rado pridonesenih žrtava čitave naše ličnosti i taj se je slučaj ponovio i ponavljao u cijeloj dosadanjoj povijesti »Luči«. Centri, koji su me naročito poduprli u mom dijelu uredničkog rada, bili su Travnik-Sarajevo (moji nekadanji drugovi), Osijek (odakle su mi se neki drugovi javili još dok sam bio u gimnaziji, nakon radnje »Moji ideali«), pa Dalmacija od Kotora do Zadra; a pojedinaca je bilo i od drugud. Najmanje iz Zagreba, dok nije tek u II. godištu »Luči« neumorni Butković i tu zapalio žublju oduševljenja osnovavši »Domagoj«. Od pokojnih saradnika, koji su i poslije ostavili dubljega traga bilo kao pisci bilo kao ljudi, sjećam se s tugom u srcu nezaboravnog Dragana Dujmušića, koji mi je poslao prvu pjesmu, skromnoga Božjeg sluge Josipa Rifela (kojemu drugovi svećenici upravo skupljaju svotu za spomenik) s pseudonimom »Josip Bolkonski«, te Grge Galovića (Sudislava), koji mi je g. 1908., jedne divne noći pred bazilikom u Lurdu, gdje smo obojica molili za budućnost našega pokreta, tiho prošaptao: »Eto, sad smo u raju!« Dakako, da za po kojega od drugih suradnika vrijedi na žalost u drugom smislu Goetheova turobna riječ:

»Sie hören nicht die folgenden Gesängen«.
Die Seelen, denen ich die ersten sang...«

ali je uza sve to naša »Luč« trajno opravdala svoje ime, postala i ostala svijetlom u tmini, ognjem žara i svjetlosti, oko kojega su se okupljale stotine i tisuće; ona je postala stijegom, koji se čist i plodonosan vio kroz četvrt stoljeća i uvijek nalazio ruke, koje su ga bez posrtanja pronosile kroz najteža kreševa. Daleko više nego tadanjeg svoga neiskustva i naivne mladosti, stidim se i danas još svakog svoga pa i najnovijeg napisanog rada, jer me kod svakog ponovnog čitanja zahvata osjećaj nepotpunosti, nesavršenosti i kobne sudbine svakog ljudskog djela; i zato će mi svako lako vjerovati, da ne mislim nipošto ni sebe ni svoj rad, kada pišem o vrijednosti »Luči«. I odbijajući od sebe sve to, usuđujem se ustvrditi, da je ovih dvadeset i pet godišta »Luči« kao cjelina jedan od najkarakterističnijih i ponajjačih dokumenata o stvaranju XX. vijeka u duši hrvatskog naroda.

LJUBOMIR MARAKOVIĆ.

JESENSKO SUNCE

Sunce u ovo doba sine zato, da jače
Uzbudi sjetnu dušu u ove jesenske dane,
Sjaj mu je sličan suzi djeteta, koje plače
Kada ga silom hoće od majke da odstrane.

Sunce u ovo doba sine zato, da budi
Spomene proljeća prošla, da sreća teže zaboli,
Ono je slično majci, što zadnjim naporom nudi
Prisilno veseo osmjeh djetetu, koje voli.

AUGUST GYARMATY.

KORESPONDENCIJA RAČKI-STROSSMAYER

Bez obzira kakvo mišljenje ima čovjek o pojedinim idejama i nazorima ove dvojice velikana, njihova korespondencija, koja je počela izlaziti u redakciji g. dra Ferde Šišića, a u izdanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti zaslužuje najveću pažnju svih naobraženijih ljudi. U prvom redu radi toga, što su to dvije odlične i često puta odlučne osobe ; zatim, radi toga, što je njihovo dopisivanje bilo vrlo često, kao što je moglo da bude dopisivanje ljudi, koji su se iskreno voljeli i čije je prijateljstvo bilo trajno i jako. Ta činjenica je doprinijela, da su jedan drugom javljali

GRUPA HRVATSKIH BOGOSLOVA U SAMOSTANU CAMALDOLFI, U SOBI GDJE JE BIO ZATOČEN BISKUP MAHNIĆ.

o svakoj i najmanjoj stvari, kao i o velikim pojavama kulturnog i političkog života kod nas i u inozemstvu. Vrijeme, u kojem je nastala korespodencija objavljena u dvije izašle knjige, bilo je od neobične velike važnosti za naš narodni život : to je vrijeme ustavnih reformi u bivšoj Austro-ugarskoj monarhiji, okupacije Bosne i Hercegovine, francusko-njemačkog rata, Vatikanskog koncila, banovanja Mažuranićeva i Pejačevićeva, podizanja Akademije i sveučilišta u Zagrebu. Svi ti i ostali manje važni događaji dali su dovoljno prilike i jednom i drugom narodnom trudbeniku, da razviju svoja načela, nazore, intimne poglede i karakter. A naročita je važnost i književna draž u tome, što oni nijesu bili uvjereni, da će sva ova pisma jedamput vidjeti svijetlo Božje, pa da će ih poznija pokoljenja štiti : otuda i dolazi, da su oba neposredni, bez ikakve poze, iskreni, lični. Zato tu i vidimo Stross-

mayera malko drukčijeg, nego što je poznat široj javnosti po svojim govorima : ovdje je on vječni motrilac našega javnoga života, uvijek budan, trajno spreman, da pod prvom impresijom naglo i katkada dosta nelogički reagira i tom zgodom stvori zaključke, koje će hladniji i umjereniji Rački ispravljati i ublaživati. Taj temperamenat Strossmayerov navest će ga u raznim zgodama, da skoro o svim našim ljudima reče po koju gorku. Osim Račkoga, koga je uvijek štedio, nema valjda važnije ličnosti, o koju se nije očešao ; njemu je Pavlinović oholica i umišljen čovjek, koji svakoga osuđuje, tko ne misli kao on ; fra Grga Martić nema karaktera, pa bi ga trebalo radi njegova mišljenja o okupaciji Bosne objesiti ; Mrazović je redovno čestit čovjek, ali, neće ga zato smetati, da mu dojavi, da je kukavica i bez energije ; Mihalović nadbiskup je obični žandarm, a Haulik pusta Madžarina, Parčić sebeznao i egoista, nadbiskup Pulić kukavica, Starčević budala, Ivan Mažuranić tromi oportunista, »Obzor« blebetalo, »Dionička Tiskara« prodana mješina, a Miškatović nemoralni raspop.

Iz čitave korespodencije Strossmayer se pojavljuje kao čovjek neobično koleričan, sa vrlo mnogo melanholije. Njegovo duševno stanje se vječno talasa. Na momente je nepopravljivi optimista, a krajem sedamdesetih godina sve to više pada u duboku melanholiju i pesimizam, pa često ponavlja u svojim pismima, da nam narod nije ni za što, da nam nema spasa od nas samih, već da nas jedino kakva vanjska sila može spasiti. Ali svejedno, to ga neće nikada smesti, da o svim stvarima i pojavama stvori energične i rezolutne zaključke, možda baš radi toga, što sam nije imao dovoljno energije. Njegovi su zaključci uvijek određeni i jasni, i ako je karakter u jasnoći načela i barem momentanoj dosljednosti u njihovoj obrani bilo pred kim, onda je on, kao i Ante Starčević, do sitnica izgrađen karakter. On je Slaven, kome slavjanstvo postaje potrebom duševnoga života, religijom svoje vrsti. Njegovo slavenofilstvo je išlo tako daleko, da je, iako je bio po zvanju i po uvjerenju dostojanstvenik katoličke Crkve, malko neprijazno gledao na Poljake, što nisu htjeli mirno trpjeti ruske progone i što nijesu htjeli postati Rusi..., jer, eto, on je bio za jedinstvo. Za jedinstvo svagdje. Za jedinstvo u crkvi, za jedinstvo slavenskih naroda, a naročito slavenskih naroda na jugu ; on je bio za jedinstvo našega naroda i jedinstvo našega društva, pa je svako udaljivanje iz te općenitosti smatrao štetnim. Svaki pokušaj odvajanja on oštro osuđuje ; ako se pojavi koji tobožnji »slobodni« mislilac, on oštro ustaje protiv toga, jer ustaje protiv narodne duše, koja je katolička. Tako je vrlo oštro i žestoko ustao protiv pisanja zagrebačkog lista »Agramer Tagblatta« i osječke »Die Drau«, koje su donijele članke, u kojima se nastojalo skinuti aureolu božanstva sa našega Gospodina Isusa Krista, energično protestvuje protiv namještanja jedne židovke na pučkoj školi u Osijeku, i uopće za Židove ima najteže riječi, jer u njima vidi odnarođivanje našeg elementa i njegovo moralno i materijalno upropašćivanje. Traži, da religija bude za svakoga svetinja, u koju se ne smije dirati. Nebrojeno puta u ovoj korespodenciji napominje, da je religija jedina kadra, da čovjeka digne iznad praha zemaljskoga, da je katolicizam od svih vjeroispovijesti utemeljen od Boga i da vrši preko Kristova namjesnika božansku misiju posvećenja duša ; da umjetnosti bez religije nema. Ali sve ga to ne će smetati, da se ojadi nad onim ljudima, koji su htjeli prekinuti s društvima, u kojima ima liberalaca. On traži, da svećenik bude svagdje i da će se na taj način sačuvati hrvatsko društvo za kršćanstvo. Isto je takvo mišljenje dijelio i Rački, pa su obojica bili uvjereni, da nije potrebno posebno diferensiranje, jer da to samo

slabi narodne redove. Ovakvo njihovo mišljenje nije razumljivo ni u logičnoj vezi s njihovim načelima i radom; obojica su ustajali odrešito u obranu i religije i svećenstva, kada se za to ukazala potreba; nerazumljivo je samo to, kako nijesu mogli opaziti, da se već u njihovo doba opaža jasna tendencija, da se hrvatskoj kulturi dade akonfesijonalni karakter i da je sam Strossmayer morao niti godinu dana poslije otvorenja sveučilišta ustati protiv nekih profesora, koji su sa sveučilišnih katedra ustajali protiv kršćanstva i zastupali teorije, koje se protive kršćanskoj nauci o stvorenju svijeta i o slobodnoj volji. Previše je vjerovao ljudima i premalo uviđao značenje organizovanog masonstva, pa se njegova izjava u francuskom listu »Defense«, da je u Zagrebu on pomagao, da se osnuje katoličko sveučilište previše

SAMOSTAN TREĆOREDACA I CRKVA SV. FRANJE KSAVERSKOG, U KOJOJ SE NALAZI GROB BISKUPA MAHNIĆA.

naivno dojimlje. Kad bi sada ustao iz groba i vidio, kako se prema katolicizmu postupa na zagrebačkom sveučilištu i kako organizovana klika nastoji, da ne stupi noga koga uvjerenog katolika na sveučilišnu katedru, tri puta bi se krstom prekrstio. Račkome bi vjerojatno napisao tugaljivo pismo: »brate moj, u što ja svoje novce dadoh...«

Kud i kamo je interesantnije praćenje njegovih žilavih nastojanja oko kulturnog podizanja našega naroda i njegovih ogromnih žrtava za pojedina naučne zavode od njegovih nazora o našem društvu. Tu je veličina Biskupova. Raskošna ruka darovateljica nije poznavala granica, kad se radilo o bilo kojoj instituciji. Milijuni zdrave valute su kanuli u narodne zavode: sve on to daje sa željom, da od Zagreba i Hrvatske stvori kulturni centrum za južne Slavene, gdje bi se zapadnjačka kultura širila i narodni život istraživao.

U ovim pismima možete stopu po stopu pratiti Biskupa i njegovog desnog prijatelja Račkog oko podizanja Akademije, Galerije i sveučilišta. Uvjeren, da nauka i vjera kumuju — to su njegove vlastite riječi — on podjednako nastoji, da podigne svoju katedralu u Đakovu kao i Akademijinu zgradu na Zrinjevcu. Brine se jednakom ljubavlju za arheološki i prirodopisni muzej. Pomno prati i studij mlađih ljudi: podupire ih, gdjegod se ukaže potreba. Šalje stipendije desno i lijevo, samo pod dva uvjeta: da je đak marljiv, da, dakle, studira, i da ne bude — starčevićanac. Kako njega Stari, (Ante Starčević) tako ni on njega nije mogao trpjeti. Mladeži je, veli Biskup, učiti, a ne razbijati prozore i po kavanama dane gubiti. Naročito mu se ne sviđa kod mlađih ljudi nezrela samosvijest, koja često mlade ljude tjera u nabacivanje riječima i neznalačko isprsavanje pred sve ostale, kao da je ona jedina kadra spasiti narod i reći pametnu riječ. Da je Biskup živ, kakvih li bi tek sada mogao lekcija dati omladini, koja se nažalost i kod katolika, isprsava u pustom neznanju i utvrđuje svoju snagu u nečitkim i slabo postavljenim frazama!

Bilo bi dobro, kad bi se pristupilo što prije izdavanju probranih spisa velikog biskupa. Naročito bi se dobro moglo iskoristiti njegovu korespodenciju, u kojoj ima pored stvari od manjeg interesa, priloga, koji ne zaostaju ni u čemu za njegovim poznatim govorima i spisima. To bi bilo potrebno i zbog toga, što naši liberalci nastoje, kad god im se pruži i ne pruži prilika, da Strossmayera prikažu tobože nekakvim liberalnim biskupom, dok je on u stvari bio u mnogočemu rigorozniji čak i od najrazvikanijih »klerikalaca«. Nije pravedno, da na nj uzimlju patent ljudi, koji ni po svojim nacijonalnim, ni vjerskim ni kulturnim načelima nemaju nikakve veze s njim. Strossmayerova pisma na Račkoga otkrivaju Biskupa, kao revnog katoličkog nadpastira, čovjeka širokih vidika, požrtvovnog rodoljuba, katkada naivnog, ali svejedno uvijek sklona na sve, što je bilo dobro i korisno Crkvi i narodu. Kad Katolička Crkva ne bi bila ništa dala zadnjih sto godina hrvatskom narodu no Strossmayera, morali bi joj biti zahvalni.

M. UJEVIĆ.

SEPTEMBARSKA VEČER

Po istoku se mjesečina puši;
ko da pomro svijet je, to miruje veče,
oh, nešto je teško sad pri mojoj duši
kao bura kada ništi plodno cvijeće.

Al' nježni zvuci sa daleke žice,
dimljivost gora, onaj dremljiv mjesec,
tišina pusta, prostrane ravnice
kao da bolnu moju dušu liječe...

Oh, ja ti volim, visoka carice,
pod tvojim divnim blagosklonim skutom,
gdje je pospalo sve davno i šutom

zvukove slušam sa daleke žice
zanesen sav u tajnim težnjam svojim...
večeri rujna, što te tako volim?

ŠARAVANJA.

KARAKTERISTIKA DANAŠNJE GENERACIJE

UTJECAJ FILMA.

Kad se govori o lektiri suvremene generacije, treba u prvom redu navesti — film. Nema nikakva smisla zaklapati oči pred činjenicom, da je film i ovakav kakav je, sa svim današnjim otegotnim okolnostima, uza sve to najraširenije sredstvo obrazovanja i da je već velikim dijelom zamijenio čitanje. Jeftin, lako prilazan, kratkotrajne izvedbe, raznolik, u mnogomu privlačljiv, film je postao utočištem za mnoge dokone satove, a da ne govorimo o onima, koji smatraju za svoju »dužnost«, da neizostavno vide svaki film, u kojemu se pojavljuje njihova naročita filmska zvijezda. Desilo mi se jednom u školi, da sam naveo kao primjer Tennysonov Enoh Arden i dok sam govorio o pjesniku i imenu djela, nitko se nije ni maknuo. No kad sam počeo pripovijedati sadržaj, odjednom su me sa svih strana stali prekidati, tako, da nisam ni trebao dalje govoriti : svima je sadržaj bio poznat iz filma ! Pustio sam, da dalje kazuju, da se uvjerim, u koliko se film držao poema ; i mogu kazati, da nije bilo bitnih razlika. Karakteristično je u tom slučaju dvoje : prvo, da su đaci sadržaj zapamtili sasvim točno, i ako im nije nikako poznato bilo, da se radi o jednom od najljepših djela svjetske književnosti ; dok bi nakon čitanja bez sumnje slabije reproducirali sadržaj. To je svakako zato, što je u filmu sve prikazano vidno, eventualno sam stvarni sadržaj pojačan time, što je točno određen okolicom, prikazom historijskog momenta itd., dok je u pjesmi sve to uzmaknulo pred naročito istaknutim dubokim osjećajem same pjesničke inspiracije. Druga je karakteristična činjenica, da se nikako nisu sjećali imena piščeva ni naslova djela, premda su oni bili na programu točno naznačeni (samoga filma nisam na žalost vidio, ali sam se sjećao plakata) — dakle im sam film nije mogao sugerirati činjenice, da je to jedno od najljepših djela svjetske književnosti. Iz toga slijedi, da je propalo ono najvrijednije, što je trebalo da ostane u njihovom trajnom posjedu : duboki osjećaj, kojim je djelo protkano, i nesravnjiva ljepota Tennysonove versifikacije i dikcije, koja se za nas u mnogo čemu znatno odražava i u Zmajevu majstorskom prijevodu djela. Nijedan od đaka nije poslije zatražio djela, da stvarni dojam nadopuni književnom ljepotom, a ipak je među njima bilo i vrlo nadarenih i veoma marljivih đaka. Slučaj se dogodio prije rata, ali se u stvari nije mnogo promijenilo. Kada bi barem takovi filmovi bili praćeni izvacima originalnog teksta (kao što je bilo n. pr. u predratnom Ambrosio-filmu Manzonijevih »Zaručnika«, gdje u tekstu nije bilo nijedne riječi, koja nije bila uzeta doslovno iz romana), sadržavao bi sam film na neki način antologijski izbor pjesničkog djela, koji bi možda kojemu gledaocu otvorio volju, da čita samo djelo, a drugima bi dao bar neki pojam i o onom, što sačinjava njegovu pravu slavu. Izvođenje ovakovih »literarnih« filmova (s pravim ili barem primjerenim tekstom) bilo bi svakako opravdano kod djela, koja su inače dosta neprilazna, te ih vjerojatno nitko ne će čitati, a ipak su svojim sadržajem znatna za opće obrazovanje gledalaca. Tako je n. pr. vrlo zaslužan film »Nibelungen«, kod kojega je strancima uopće neprilazan izvorni tekst, a i u Njemačkoj će malo tko dospjeti da ga čita. Monumentaa i naročito pažljiva izradba filma učinila je, da je sam film kao djelo kinematografske umjetnosti naknadio izgubljenu ljepotu pjesničkog stila. Uza sve to ostaje još nedostatak, što film mora počesto da mijenja bitne partije sadržaja, jer se on služi drugim izražajnim sredstvima nego li roman ili drugo pjesničko djelo. Tako je u »Königsmarku« naročito završetak temeljito izmije-

njen prema prvotnoj verziji Pierre-a Benoita, dok je »Buddenbrooks« Thomasa Manna ostao vjerniji, ali ipak ne bez osjetljivijih izmjena. Sve to zna dosta utjecati i na samu osnovnu ideju djela, te donekle falsificira dojam i karakter njegov. Za one, koji su pročitali samo djelo, ovakvi literarni filmovi vrlo su dobro sredstvo, da osvježe sadržaj i da zornije sebi predoče pojedine njegove momente ; a to je ujedno najvrednije, što većina čitalaca danas i prima od filma. Vrlo su rijetki slučajevi, kao kod Dickensova autobiografijskog romana »David Copperfield«, da je film uspio da iznese i osjećajem samu srž djela, a to zato, jer je Dickens uvijek pun stvarne sadržine, i drugo, jer su njegovi osjećaji naivni, jednostavni te se lakše vidno mogu iznijeti. Koliko je od svoje prave sadržine izgubio naprotiv »Quo vadis«, pa i sam »Ben Hur« uza sve genijalno nastojanje Cecila de Mille, ne treba, mislim, ni spominjati. Većini gledalaca uopće nije poznato, da je film jedna naročita grana umjetnosti, koja dobiva tek svoju pravu vrijednost, kad se odvoji od »literarnih« sadržaja i stvara svoj sadržaj prema svojim tehničkim mogućnostima, u kojima je ne može ni stignuti ni nadoknaditi nikoja druga umjetnost. Ali treba znati, da ta spoznaja nije jasna ni većini proizvodilaca današnjeg filma, odnosno da je oni ne će da spoznaju, jer bi izrada takvih filmova iziskivala suviše mnogo troškova, a prosječna publika, na kojoj oni svi zarađuju milijune, ne bi shvatila pravog umjetničkog filma. Filmovi kao »Cagliostro« i »Metropolis« pa i »Nibelungen« dosad su jedini primjerci te umjetnosti, donekle »Jeanne D' Arc« i Janningsov »Cirkus«, osim ruskih filmova, koji nama nisu prilazni. Drugim filmovima daje umjetničko opravdanje naročita ličnost njihova glavnog nosioca i njen umjetnički stvaralački temperamenat, kao n. pr. kod Charlie Chaplina i donekle u ranijim filmovima Mary Picford ; ali je i takvih filmova, kud i kamo manje no što se obično misli. Prosječna publika redovno zamjenjuje pravu glumačku umjetnost s ljepotom fizičke pojave ili s virtuoznom rutinom, uslijed koje mnogi proslavljeni filmski glumci imaju vrlo plastične igre, ali je ona u mnogo manjoj mjeri umjetnički izražaj duše. Osim toga se i razmjerno dobrim glumcima dosta puta dogodi, da se »utope« u slabijoj okolini bilo drugih izvodilaca, bilo sadržaja, bilo opreme djela. Asta Nielsen, dosad najgenijalnija filmska glumica, trpjela je često od toga, a mnogi odlični glumci izgubili su se, jer nisu našli primjerna režisera. Iz toga se vidi, da golema većina suvremenih filmova nije umjetnički naročito vrijedna, te prema tome po sebi ne opravdava ono vrijeme i novce, koji se ulažu u njihovo gledanje.

Uza sve to može se priznati boljim filmovima izvjesno djelovanje na estetski odgoj čovjeka, naročito u koliko je on u vezi s vizuelnim, vidnim dojmovima : smisao za mimsko izražavanje, lijepi krajevi i ekzotične zemlje, geografijski i historijski pojmovi, ako su pravilno reproducirani, izvjesna strana društvenog odgoja : vladanje u boljim krugovima, uređenje kuća i odijevanje ljudi itd. Ovi se momenti nipošto ne smiju podcijeniti, jer oni neosjetno ispunjaju inteligenciju gledaoca i otimaju književnosti područje dugih i potankih opisa, kojima ju je obdario realizam XIX. vijeka. Ali je pitanje, koliko je gledalaca svijesno o vrijednosti ovih detalja ; iz naknadnog razgovora može se često opaziti, kako naročito omladina površno prelazi n. pr. preko sjajnih efekata u prikazivanju pejsaža, koje može da postigne samo tehnika filma. Mnogo je tomu krivo i to, što ozbiljni, napose odgojni krugovi omalovažavaju film uopće i ne drže vrijednim, da upozore omladinu na njegove pozitivne vrijednosti. Naprotiv tomu je neoboriva činjenica, da omladina uza sve to mnogo polazi kinematografe ; i drugo, da ima priličan

broj filmova, koji i ako nisu umjetnički naročito vrijedni, nisu ni sadržajem štetni, pa treba nastojati, da se bar u nekom pogledu izrabi njihova pozitivna vrijednost.

Na negativni konto ide svakako jaka napetost radnje i kod najboljih filmova — jer je baš u tom dinamika filmskih efekata — a to djeluje loše na živce i na našu sposobnost mirnog uravnoteženog uživanja estetskih dojmova. Za stvaranje etičkih sudova pogotovu je opasna strelovita brzina zbivanja u filmu. O ostalim higijenskim nepriličnostima filma (oči, atmosfera itd.) ne treba ni da govorim, i ako se u modernijim kinematografima na svaki način nastoji tomu pomoći. No najteži je nedostatak svakako nestašica unutarnjeg produbljivanja, budući da se sve osniva na vidnim, dakle vanjskm a često i površnim dojmovima. Od toga trpe i ponajbolji filmovi ; a oni slabiji pogotovu zapadaju u šabllonu, u neistinitost, u olako shvatanje života, koje se teško osvećuje ; a da i ne govorim o lošim filmovima, koji se osnivaju na posve pogrešnim moralnim pojmovima, To je naročito često kod »društvenih drama«, koje se osnivaju na bolesnoj, strastvenoj erotici, na lažnoj samilosti, na krivom idealizmu ili prikrivenom materijalizmu ; pa kod kriminalnih filmova, koji upoznaju čovjeka sa strastima i opačinama, za koje ne bi trebao ni znati, bar ne u tom sugestivnom obliku. Neprestano grljenje i ljubljenje opasno podcrtava fizički momenat u erotici, a da ne govorim o žalosnim sredstvima, kojima se služe filmovi »iznad šesnaest godina« (vrlo dobro, i ako i vrlo papreno ih je persiflirala Američanka Anita Loos u svojoj ludoj burleski »Gentlemen prerfer blondes — Gospoda vole plavke«) t. zv. transparentne scene ili direktni kult golotinje i dr. Budući da se nužno operira vidnim stvarima, nerazmjerno znatnu ulogu igraju vidljivi predmeti : novac, dragocjenosti, fizička ljepota i s tim u vezi krađe, pronevjerenja, zavođenja i sl. Sve to otupljuje moralne pojmove i djeluje sugestivno ; ili bar čini, da slične pojave u životu uzimamo lakše ili čak olako. O direktno zločinačkim, čak i po društvo opasnim instinktima, koji se razvijaju kod neobrazovanijih i mlađih gledalaca, naročito iz socijalno nezadovoljnih, potištenih slojeva, ili iz onih sasvim oprečnih, bogatih i zato besposlenih i objesnih, ne treba da ovdje govorim, jer o takovom dijelu omladine ne mislim ovdje ni pisati. Nebrojena priznanja u sudnici čine svako dalje dokazivanje u tom pravcu suvišnim.

Rijetki zaista valjani poučni filmovi kao »Čang« i »Bijela Olimpijada« pokazuju, kako bi se i zanimljiva radnja i interes moderne generacije za sport mogli plovezati u lijepu cijelinu sa solidnom i obilatom poukom, kada bi u producenata filma bilo za to smisla. Jer publika je u ova ova slučaja punila kino i dokazala (bar u Zagrebu), da umiju cijeniti ovakve kulturne filmove, i da oni nalaze više odaziva nego li bljutave socijalne drame sa sumnjivo »privlačivim« naslovima.

Mnogo ima u današnjoj generaciji ljudi obojega spola, kod kojih film znatno djeluje direktno na sam lični život. Frizura, nošnja, gesti i manire, a po tom i samo stilizovanje životnih zahtjeva ravnaju se po uzoru omiljele »zvijezde« ili koje od njezinih naročitih uloga, ili se opet u mnogima rađa želja, da dođu k filmu, pa makar i pod svaku cijenu. Da pri tom mnogi i mnoge prelaze svoje materijalne i socijalne mogućnosti, da se zapleću u kobnu mrežu neispunjivih želja, koje uvijek otvaraju teško nezadovoljstvo, to je već vrlo teška okolnost, koja mnogo puta rađa samoubijstvom.

Uza sve to je pogrešno, kada se na pr. misli, da je film sam po sebi lošije sredstvo obrazovanja nego n. pr. lektira; jer i štivo ima svojih vrlo loših strana, bilo po karakteru samoga djela, bilo po dobi, kada se čita ili načinu, kako se čita. Ali je svakako jasno, da o utjecaju filma treba povesti kud i kamo više računa, no što se to obično čini. A naročito važno pitanje o korisnosti filma i lektire, odnosno o razmjeru, kojim oboje djeluje na današnju generaciju, osvijetlit ćemo drugi puta.

DR LJUBOMIR MARAKOVIĆ.

BOŽIĆNICA

U mom srcu noćas silna vatra gori.
Ne osjećam više studeni ni zime.
Usred vrta duše plod najljepši zori
Na stabalcu vječnom — Ljubav mu je ime.
U mom srcu svu noć silna vatra gori.

Sad i mrav na putu može da me gane.
Krv venama vrije ko most mladog vina.
Na usnama ćutim slast nebeske Mane.
Opaja me miris đurđica i krina.
Sad i mrav najmanji može da me gane.

Prevarenih nada rana me ne peče.
Trn nepravda mnogih oproštenjem cvjeta.
Kroz usjeve srdžbe potok mira teče.
Ne znam, što je mržnja, očajnost i sjeta.
Najgrdnijih kletva rana me ne peče.

Prekalio sva sam opaka nagnuća...
Na ognju sažegoh jar mladosti vrele.
Iz najdubljih rana svete radost ključa.
Na krilima letim golubice bijele
Bez ispraznih misli i grešnih nagnuća.

Sve mi biće noćas vibrira ko struna — — —
Drhtav prst ga tako Mistike u noći.
Smirila se vožnja mog krcatog čuna.
Duh sferama čistim sad slobodan kroči...
Cijela narav samnom vibrira ko struna — — —

O, kako je lijepo tik dva draga gosta
U Božićnoj noći sve do jutra bdjeti!
Ćelija mi noćas mali Betlem posta.
U špilji mog srca Kralj se rodi sveti.
Slatko li je grlit najvećega Gosta!!

MAKARSKA, BADNJA NOĆ 1928. FRA GAŠPAR BUJAS.

NARODNO-OBRANBENE TRADICIJE

Posjetiocima društvenih prostorija Hrvatskog Katoličkog Akademskog Društva »Domagoj« u Zagrebu, na prvi mah zapne oko za masivni tamni okvir ovijen crnim florom, u koji su uokvirene vrpce bivšeg Istarskog Katoličkog Akademskog Društva »Dobrile« sa neobičnim natpisom: »Spremajte borce za mrtvu stražu«. Mi, domagojci, smo se privikli na taj vječni memento, koji nam trajno mora dozivati u pamet žalosnu činjenicu, da je stotinama tisuća Hrvata u Istri onemogućen dalnji razvitak.

EMANUEL VIDOVIĆ: BOŽIĆNA NOĆ.

Šta više, oni su u trajnoj pogibelji, da izgube svoj jezik i svoju narodnu svijest. Mi mimo taj turobni znak prolazimo, doduše sa pijetetom, ali sa pijetetom, koji se osjeća za milog pokojnika. Malo je domagojaca, koji pravo znadu, što je za Istru bilo društvo »Dobrila«, malo domagojaca se sjeća, da Istra nije nešto, na što se može misliti, kao na pokojnika. Istra je živi organizam, to je narod, koji živi, strada i nada se. Toga smo se živo sjetili pred par tjedana, kada je čitava štampa bila puna vijesti i članaka o justifikaciji Vladimira Gortana i o osudi četvorice njegovih prijatelja na dugih trideset godina strašnoga zatvora. Vladimir Gortan je rođak, Ladavac je nećak, a Živko Gortan rođeni brat našeg seniora dra Vjekoslava Gortana, koji je vrpce

»Dobrile« predao na čuvanje »Domagoju«. Tih dana osjetili smo jezivu stvarnost patnja Hrvata u Istri u svoj njihovoj tragici. Stisla su nam se srca i svima nam se nametnulo pitanje : Kamo sve ovo vodi ? Zar je ponajbolji dio našeg naroda za nas izgubljen ? Radi toga je bio razumljiv onako dobar posjet predavanja vlč. Doktoriča tajnika »Slovenske Straže« i prognanog svećenika. On nam je imao da kaže, kakova budućnost čeka Istru. To u ovaj čas svih nas najviše i zanima.

Čuli smo ono veče gorke riječi. Kroz tešku tišinu padale su jedna za drugom. Naše manjine u Italiji imaju nada sve težak položaj, osobito radi talijanskog identifikovanja države i naroda. Po talijanskom shvaćanju svaki talijanski državljanin mora biti Talijan, pa je prema tome principu udešena čitava talijanska manjinska politika. Sav državni aparat se napinje u nastojanju, da se to izvede što prije i što kraćim putem, pa da se Italiji zauvijek osiguraju novi teritoriji. Radi toga se svijesnim Hrvatima događa ono, što se desilo Vladimiru Gortanu, a za masu se nastoje iznaći druga, ali opet strašna sredstva. Naime, strašna po posljedicama. Povremena štampa je ugušena, sloboda kretanja i govora je potpuno skučena, kulturne veze sa narođnim centrima su prekinute, gospodarski razvoj je zaustavljen, škola je talijanska, narodno svećenstvo je većinom prognano, svaka i najmanja manifestacija narodne svijesti je onemogućena. Stvorena je vrlo teška situacija. Preostaje još nada u izdržljivost onoga maloga puka, u »šikaru« Vladimira Nazora. Ostati će majke, koje će svoju djecu učiti »Očenaš« u hrvatskom jeziku. Vjerske istine će im se predavati u narodnom jeziku, te će se tako odgajati generacije, koje neće zaboraviti svoga jezika ni svoje narodnosti. Tako se možemo tješiti. Ali zar sve to može biti bez naše pomoći ? Djeci i odraslima treba u ruke gurati hrvatske knjige. Godišnje je potrebno na stotine tisuća molitvenika i katekizama. Već za samu tu stvar, potrebni su milijoni. Taj novac moramo sabrati mi kod kuće. Neka svaki čovjek u državi dade po jedan dinar i sakupila se svota, za koju se »može kupiti čitava Istra«.

A koliko se kod nas učinilo u tome smjeru ? Što su učinili u prvom redu hrvatski katolici ? — koji su u prvom redu zvani, da doprinesu nešto za naš narod u Istri. Treba da se samo sjetimo, da je tamo katolički pokret uvijek nailazio na lijep prijem, da su naši stariji drugovi prije rata i za vrijeme rata tamo osnovali čitav niz jakih katoličkih omladinskih društava. Mi katolici dužni smo da već i prama nauci o ljubavi bližnjega pomognemo braći u Istri.

Priča o milosrdnom Samaritancu se dade vrlo lijepo primijeniti i na ovaj slučaj. Zar želimo da na nas padne vječna krivnja kao na nemilosrdnog židovskog svećenika, koji nije učinio ništa za svoga brata po krvi i po vjeri ?

Siromašne su i škrte ove riječi, ali zar je potrebno, da se mnogo govori čovjeku o njegovu bratu koji trpi ? Svaki će dobar Hrvat i iza ovih oskudnih redaka osjetiti da je potrebno, da se o ovakvim stvarima vodi više računa. Istri treba pomoći na bilo koji način. U najmanju ruku svaki od nas mora nešto dati za udruženja, koja sakupljaju sredstva za istarske Hrvate. Kod nas je to »Jugoslavenska Matica«. Imaju dovoljno razloga oni naši ljudi, koji nisu zadovoljni sa radom toga društva, ali to ih još ne riješava dužnosti da učine nešto za Istru. Zar baš to nezadovoljstvo ne bi bilo povod osnivanju jednoga novoga narodno-obrambenog društva, koje bi u drugom krugu sakupljalo novac za narodno-obrambeni rad. Zar to ne bi mogao biti povod oživljavanja naših narodno-obrambenih tradicija ? Možda bi se u »Domagoju« i u ostalim našim katoličkim krugovima našlo ljudi, koji bi mogli i htjeli, da

priteknu u pomoć hrvatskim katolicima u Istri. Takav rad je potreban i koristan čak i za naš pokret u granicama Jugoslavije. Tek ljudi, koji mogu osjetiti bolne podražaje u bilo kojem dijelu narodnog organizma, tek takav čovjek može da govori o svom patriotizmu. Iluzorno je svako isticanje socijalnog i narodnog osjećaja, ako ne možemo osjetiti barem u malom ono zlo, koje bije naš narod u Istri, i ako se ne maknemo, da mu pomognemo. To je naša narodna i naša kršćanska dužnost. I. B.

AKACIJE

Sad ste pune inja
i suho strši granje,
a bijeli snijeg praminja,
čist kao dječje sanje.

Već nema traga cvijeću,
sitnom kao Vaši grozdi,
već na Vas ne lijeću
ni slavulji ni drozdi!

Sunce na smiraj tone,
nošen vjetrom sa večeri plahom
Zvonovi turobno zvone,
dok granje zašutjelo mahom!

Ja gledam bijelu daljinu,
i slušam te večernje glase,
dok negdje u onoj visini,
zvijezde redom se gase!

STARO ČIČE, 5. II. 1929. STJEPAN DEVČIĆ.

JUGO

Šumi tamno more, krkoći i stenje
I udara jako o žal i kamenje
I sve se je diglo i nebesa prijete.
Tri lađe plešu ko tri marijonete...

I vjetar im s kišom sve užeta mrsi
Dok obalom, lukom slana voda prši,
Uz pljusak i kišu, što se zemljom proli
Pomiješan mirisom gorko-slane soli.

Kovitla se, pjeni, o obalu reže,
Silna voda morska, dok valovi lete,
Galebova jato nad pučinu bježe.

I sve se je diglo, i nebesa prijete,
A tri lađe negdje sve sumorno tuže
I sve ludo plešu ko tri marijonete.

ANTE PARČINA.

SAN

Zašto ruže donijeste i cvijeće
I mnogo dragih i radosnih krikova
Zašto radosti donijeste u veče.
Više u meni nema lijepih snova.

Iščezla je radost mladosti daleke
Utonulo sad je u sumračna vela
O zašto me muči kroz sve moje vene
I u snu plaše vaša ova svijetla.

Više u meni nema lijepih snova
U bašti mojoj sve je cvijeće svelo
Dotaknuto usnom turobnoga bola.

Zašto radosti donijeste u veče
I mnogo dragih i radosnih krikova
Zašto ruže donijeste i cvijeće.

ANTE PARČINA.

NOVEMBARSKI DISTIH

Sve pada gusto lišće, vjetar ga ustrajno bere,
novembar pokriva zemlju i žuto tkanje stere.

Šutljivo zadnji tračak sunca na krovu gine,
a vihor često k meni vršiku jablana svine.

Glasova više nema, skriva se svaki stvor
nikog vani nema, samo bregove čuva bor.

Mrtvo izgleda sve, skutreno, zaspalo, sivo
novembar sprema zemlji veselo bijelo tkivo.

A. BRUEROV.

U SUTONE KASNE

O kako je divno
opit' se vedrinom
u sutone kasne,
kad nebesa pale
vječne lampione,
a mirisi boja
na vječne portale
ko malene basne
kroz pučinu rone.

Tek malene ptice
napojene suncem
sjedaju u gnijezdu,
da čuvaju ptiće
pod drhtajem zvijezda.

Da, divno je usto
opijen modrinom
prisluškivat' što to
potihano grca
sred maloga srca,
što lutati ne može
ko zvijezda visinom
u sutone kasne
kroz sve lampione,
što vječito gore
nijedan ne gasne.

MATO PALJUG.

DOŠEL SEM DOMOM . . .

Tak kmica je vani,
a zvonček zvoni.
Ja idem k mami,
a doma je ni.

Tam dole je cirkva
gde zvonček zvoni,
tam mama je moja,
pred svecem hleči

i Bogu se moli,
da dojdem domom.
Tak jako ju boli,
kaj ni s menom.

IVAN MIKULIĆ.

JESEN

Ohladilo žarko sunce
I toplota ljetnog dana
Vjetar mahnu sa brežuljka
Nosi žuto lišće s grana.

Po poljima još zelenim
Proteže se magla gusta
Al' za kojih mjesec dana
Ostati će, ostat polja pusta.

M. KRMPOTIĆ.

GRGUR NINSKI I GLAGOLICA

Liberalizam je u hrvatskom narodu nedonošče. On u hrvatskoj narodnoj prošlosti ne nalazi nikakvog oslona. Mi nemamo ni Husa ni Lutera, čije bi djelovanje ostavilo neki trag u narodnoj duši pa da liberalizam može na to nadovezati sa svojim razornim djelovanjem. Međutim se liberalci radi toga mnogo mnogo nisu uzrujavali. Ako u prošlosti nemaju oslona za svoj rad tada je trebalo taj oslon iskonstruisati. Pri tome poslu im je zapelo oko za lik Grgura Ninskog, čije ime već dugo, a naročito od vremena narodnog preporoda u Dalmaciji uživa najveću popular-

BEURONSKA ŠKOLA : RASPETI KRIST (MONTECASSINO).

nost. Narodni ljudi u oštroj borbi za glagolicu naročito Hrvati u Dalmaciji, stvorili su od Grgura Ninskog lik idealnog borca za narodno pismo i narodnu riječ kod službe Božje, i ako se to ne može opravdati valjanim povjesnim razlozima.

Liberalci (a kasnije i starokatolici) su išli još i dalje. Oni su od Grgura Ninskoga stvorili odmetnika, koji se do istrage bori proti Rima i proti papinstva, te koji se bori zato, da osnuje svoju *hrvatsku narodnu crkvu.* On bi u toj borbi bio pobijedio, da ga nije na cjedilu ostavio prvi hrvatski kralj Tomislav, koji da je bio latinaške orijentacije. On je morao klonuti, jer se našao među dvije vatre : s jedne strane Rim i latinaši, a s druge strane kralj Tomislav, dakle proti njega se udružiše crkva i država.

Evo ovako se po prilici tumači Grgur Ninski u listovima i publikacijama pa čak i po školama. Baš pisac ovih redaka se sjeća, da je god. 1925. o tisuć-

godišnjici hrvatskog kraljevstva slušao jedno predavanje (slična su se predavanja po naredbi ministarstva prosvjete držala po svim školama) o kralju Tomislavu, u kojemu se djeci iznose slične tvrdnje.

I stanovište većine historičara (osobito starijih) u pogledu glagolice i stanovište liberalaca nije znanstveno. Nigdje u povijesnim izvorima nema dokumenata za ovakova tumačenja. Naši rodoljubi za vrijeme narodnog preporoda su spasavali glagoljicu te oni i od Grgura Ninskoga stvoriše borca za glagolicu. Liberalci i starokatolici se bore proti Rimu i papinstvu, te od Grgura Ninskoga stvoriše protivnika Rima i odmetnika od papinstva. To nije povijest, to je projiciranje sadašnjosti i sadašnjih prilika u prošlost. Mi to ne ćemo. Mi ne želimo priča, ne možemo se složiti ni sa dobronamjernim iskrivljivanjem, mi želimo istinu. Nama, katolicima, nije potrebno da falsificiramo Grgura Ninskoga, jer kada bi on i bio neprijatelj Rima, još uvijek se može kazati, da je čitava hrvatska povijest isprepletena sjajnim djelima hrvatske odanosti i ljubavi prama sv. Stolici. Mi pišemo ove retke u interesu istine, i jer želimo đake, čitače »Luči«, upozoriti na to, kako se kod nas sa strane liberalnih pisaca tendenciozno iskrivljuje znanost, pa da možda i ovih par redaka kome bude poticajem, da se dade na ozbiljan znanstveni rad u bilo kojoj struci.

II.

O Grguru Ninskomu je već napisana čitava literatura. Ali što mi zapravo pouzdano znamo o tome hrvatskom biskupu?

Povijesni izvori su djelo »Historia Salonitana« od Tome Arciđakona, splitskog kanonika, koji je živio u XIII. vijeku. Od toga njegovog djela sačuvana su u Vatikanu tri prepisa, ali ne od njegove ruke, nego koja su nastala u XVI. vijeku i to u Splitu. Jedan od najkritičnijih historičara prof. Šišić misli, da su zapisi Tome Arciđakona kasnije nadopunjavani. Sigurno su u djelo Tome Arciđakona umetnuti i spisi *o dvjema splitskim saborima*, te iz tih spisa crpemo sve naše znanje o Grguru Ninskome, te se i o tim škrtim podatcima vodi rasprava da li su autentični ili ne. Činjenica je, da su prepisi, koje mi imamo, nastali 600 godina poslije nego što je živio Grgur Ninski. Uz historičare (Kukuljević, Tkalčić, Smičiklas, Klaić, Rittig), koji usvajaju ove spise kao autentične imamo historičare (Rački, Šuflay, Srebrenić), koji kažu da je autentičnost ovih spisa sumnjiva. Dr Kostrenčić u svome djelu »Hrvatska pravna povijest«, kaže, da ovi spisi »u očima nepristranog kritika nijesu u tolikoj mjeri uvjerljivi, da bi zaista isključivali krivotvorenje.«

Ta dva splitska sabora održana su radi uređenja važnih crkvenih pitanja. U IX. vijeku su latinski dalmatinski gradovi bili podvrgnuti vlasti bizantinskih careva i kao takovi su morali pristati uz crkveni raskol, dok su Hrvati u okviru hrvatske države pristali uz Rim, te su imali svoga hrvatskog biskupa sa stolicom u Ninu, koji je bio podvrgnut direktno papi. Kada se godine 923. provelo izmirenje između Rima i Carigrada, i kada je bizantski car Tomislavu predao u upravu dalmatinske gradove, došle su dalmatinske biskupije i ninska biskupija u istu crkvu i u istu državu. Tada su latinski biskupi pokrenuli pitanje uređenja hijerarhije. Splitski nadbiskup je tražio, da se njegova vlast protegne na sve biskupije pa i na ninsku biskupiju. Dakle nastala je *borba za jurisdikciju*, jer se ninski biskup opirao tome da prizna vlast splitskog nadbiskupa. Da se to pitanje riješi sazvan je u Splitu sabor godine 925. Na tome saboru su latinski biskupi bili u većini, te su do-

nešeni zaključci, njih 15 na broju. Međutim se o glagolici govori tek u X. kanonu, koji glasi ovako : »Ni jedan biskup naše provincije neka se ne usudi kome dati bilo koji red u slavenskom jeziku — to u klerikatu i u samostanskom staležu. Neka mu ne dopušta u svojoj crkvi misiti ; (ako li je nestašica svećenstva, neka mu ishodi dozvolu za vršenje svećeničke službe molbom na rimskoga papu).«

U ostalim zaključcima nema ni riječi o glagolici. U ovome zaključku latinski biskupi *ne ukidaju* glagolice. Osim toga treba reći, da mnogi sumnjaju u autentičnost sadržaja desetoga kanona, a to poglavito radi toga, što Toma Arciđakon nigdje ne govori o borbi proti glagolice, a osim toga ne slaže se borba proti glagolice sa duhom, koji je tada vladao u katoličkoj crkvi, pošto se unifikacija obreda provela mnogo kasnije.

BEURONSKA ŠKOLA : SMRT SV. BENEDIKTA (MONTECASSINO).

Kolikogod nama sada izgleda, da je pitanje glagolice i slavenskog jezika bilo vrlo važno, ipak ne možemo iz ničega zaključiti, da se tako mislilo i u vrijeme splitskih sabora. Dr Šišić n. pr. upozorava na jezik sačuvanih natpisa i isprava iz doba narodne dinastije, a taj je jezik uvijek bio latinski. Osamljena je pojava glagolskog natpisa iz godine 1010. na otoku Krku. Dakle možemo s punim pravom zaključivati, da je uporaba latinskog jezika u bogoslužju bila od mnogo većeg značenja, nego što se obično misli, pa je prama tome opravdano mišljenje dra Srebrenića, da je na saboru ostavljen status quo ante, jer da je glagolica bila dozvoljena u prvom redu radi pomanjkanja Hrvata svećenika, koji bi vladali latinskim jezikom. To se može zaključivati i iz kanona XIV., u kojemu biskupi pozivlju Hrvate, da se njihov podmladak posveti nauci »e da ih roditelji rado slušaju kao svoje, a ne tuđine.«

U ovom uvjerenju nas najviše potkrepljuje držanje Grgura Ninskog, koji je kao itko bio pozvan da brani glagolicu. A za njegovo držanje kaže

Toma Arciđakon : »diže se naš biskup ninski, koji željan da prisvoji sebi *prvenstvo nad biskupima* dalmatinskim.« Grgur Ninski je prizvao na papu, te na ona pitanja, radi kojih je biskup Grgur uložio priziv riješavao drugi splitski sabor god. 928., na kojemu se ne govori o glagolici nego samo o jurisdikciji. Utvrđuje se, da splitska biskupija ima prvenstvo i ukida se ninska biskupija, a Grgura se Ninskoga pozivlje, da preuzme biskupiju ili duvanjsku ili sisačku ili skradinsku, a na kraju se dodaje, da može zadržati i *sve tri* biskupije. Papa Ivan X. naređuje da Grgur Ninski preuzme skradinsku biskupiju. Osim ovoga ne znamo ništa o Grguru Ninskome. Ne znamo, da li je preuzeo skradinsku biskupiju ni to, koliko je živio. Također se ništa ne zna ni o glagolici.

III.

S ovim bi, što je već rečeno, mogli završiti pisanje o Grguru Ninskom, ali uz ova se pitanja izriču i neosnovani sudovi o držanju Tomislava na splitskom saboru. U prvom redu treba znati, da ni Tomislav ni velikaši, na saboru nisu imali prava glasa. Uza sve to se ne može reći, da se on držao pasivno, da nije pomagao biskupa Grgura Ninskog. O njegovu nam držanju najbolje govori kanon XII. sabora od god. 925. U tom se kanonu ovako kaže : »Ako hrvatski kralj i velikaši žele pomoći svome biskupu (suo vindicare pontifici) sve biskupe, koji se nalaze u granicama naše metropolije...« Dalje se nabrajaju crkvene kazne, koje će se stići Hrvate, ako ne poslušaju odluku sabora. Dakle ne stoji, da Tomislav nije htio poduprijeti Grgura Ninskoga, i ako bi se iz kasnijega razvoja događaja moglo nagađati, da se nije kod pape zauzeo za to, da pobijedi stanovište Grgura Ninskoga u pitanju jurisdikcije. Povodom toga se sentimentalno govori, da su hrvatski vladari skrivili, da nije osnovana »hrvatska narodna crkva«. Ako se pod tim pojmom razumije nekakova crkva slična današnjem starokatoličkom pokretu, tada moramo reći, da su hrvatski vladari bili i previše pametni, a da bi se odvažili na takove avanturističke i besmislene pothvate, s jedne strane, jer su sigurno bili dobri vjernici, a s druge strane, jer su htjeli voditi takvu politiku, čiji bi konačni rezultat bio : asimilacija romanskog elementa u današnjim hrvatskim krajevima. Taj je cilj lebdio pred očima Tomislavu, kada je pristao, da crkveno prvenstvo pripadne splitskoj biskupiji. Ali ne može se uza sve to reći, da hrvatski vladari nisu imali smisla za stvaranje »narodne hrvatske hijerarhije«. Hrvatski vladari su popustili, da ne odbiju romanski elemenat, a na drugoj strani nastoje oko osnivanja hrvatskih biskupija. Već drugi splitski sabor, sigurno ne bez razloga, dozvoljava, da bi Grgur Ninski mogao zadržati i *sve tri* biskupije. U tome vidimo raspoloženje, da se Hrvatima dozvoli, da Hrvati budu biskupi u hrvatskim biskupijama. Tim smjerom skrenuo je i kasniji razvoj crkvenih odnošaja, te se oko 1040. osniva kninska hrvatska biskupija, čiji je biskup bio ujedno dvorski biskup hrvatskih kraljeva. U isto doba osniva se biskupija u Makarskoj. Već 1060. postoji biskupija u Biogradu na moru, a g. 1075. obnovljena je ninska biskupija, te se u Ninu drži čak i jedan sabor. — Doduše, hrvatski vladari su priznali podložnost velikom papinstvu, koje je Henrika IV. dovelo u Cannosu, ali im je baš pomoću crkve uspjelo, da Hrvatskoj pripoje latinsku Dalmaciju, koja postaje sastavnim dijelom hrvatskog kraljevstva. Kasnije je Dalmacija, hvala mudroj politici hrvatskih kraljeva, bila asimilirana i postala slavenskom u tolikoj mjeri, da je Dalmacija usprkos vjekovnom gospodstvu romanske Venecije ostala hrvatska. Prema tome borba Grgura Ninskoga nije bila uzaludna, jer je ono, za što se on borio, a to je očuvanje hrvatstva na teritoriji svoje biskupije, postignuto u cjelini.

IV.

Prema svemu tome lik nam se Grgura Ninskoga predstavlja u drugoj slici, nego što smo navikli da o njemu slušamo i čitamo. Grgur Ninski se doduše nije borio za glagolicu, ali ne radi toga, jer bi on bio proti glagolice, nego radi toga, jer su prilike bile takove, da borba za glagolicu nije bila aktuelna. S druge strane nam se Grgur Ninski predstavlja kao odlučan borac za prava svoje hrvatske biskupije i po tome kao borac za očuvanje hrvatstva na Jadranu, te po tome postaje velika ličnost naše hrvatske povijesti, uza sve to što o njemu inače tako malo znamo. Ali moramo odlučno naglasiti, da Grgur Ninski nije bio nikakav borac proti Rima i katolicizma, dapače je biskup Grgur Ninski bio vjeran sin katoličke crkve, kao i naši hrvatski kraljevi. Hrvatska prošlost je katolička i sva nastojanja, da se borba za glagolicu prikaže kao pokret proti Rima, ostat će bezuspješna. Hrvatska prošlost se falsificira, naši

BEURONSKA ŠKOLA : SV. BENEDIKT NAREĐUJE RUŠENJE IDOLA NA MONTESSINU

liberalni historičari prešućuju masu činjenica, tako da naša povijest dobiva sasvim drugi izgled. Jedan između zadataka, koji čekaju hrvatski katolički pokret sastoji se u tome, da dade jednu potpunu hrvatsku povijest, da tako još više budemo svijesni činjenice, da je spas hrvatstva baš u njegovoj zapadnoj, rimokatoličkoj orijentaciji.

I. B.

HTIO BIH DOĆI . . .

Htio bih doći tamo
da vidim klas što zrije
ptice i seoske pute,
jer tamo lakše se snije.
Htio bih doći tamo,
med dobre, marljive ljude
da čujem zvono brončano
kako se radosno spušta
sve tiše, tiše i lijeno
spušta na selo i trave
Tamo je o tako lijepo,
u sutonu slušati : »Ave . . .«

ANTE PARČINA.

BEURONSKA UMJETNOST

Kršćanstvo je od svojih početaka i gotovo kod svih naroda bilo prvi vjesnik kulture. Zato historije književnosti obično počinju sa crkvenom literaturom. U umjetnosti kroz sve vjekove pa do danas crkvena umjetnost drži vodstvo. A žarište kršćanske kulture bili su oduvijek samostani različitih redova. Tako je i kod nas prvo školstvo, umjetnost i nauka dobila svoj temelj u katoličkim samostanima. I nema gotovo kulturnog djelovanja, gdje naši samostani ne bi živo i uspješno učestvovali.

Tako su i benediktinci u samostanu Beuron, koji se nalazi na gornjem Dunavu u Njemačkoj, preduzeli da podignu liturgiju na što viši stupanj : iz nje treba da u svoj punini struji ljepota i uzvišenost. Zato su oni osobito njegovali koralnu glazbu, slikarstvo, kiparstvo, a i graditeljstvo. Tako su u beuronskom stilu sagradili kapelicu sv. Mavra kraj Beurona, kriptu na Montecassinu u Italiji (gdje počiva osnivač benediktinskog reda sv. Benedikt sa sestrom sv. Skolastikom), zatim njihove slike i kipovi rese mnoge crkve po Češkoj, Njemačkoj i Austriji. Već se radilo o tom, da se izgradi u Beču po Lenzovu nacrtu veličanstvena crkva Srca Isusova, gdje bi beuronska umjetnost došla do potpuna izražaja, ali je svjetski rat omeo ovaj pothvat.

Osnivač beuronske umjetnosti jest o. Desiderije Lenz, koji je umro pred par godina. U samostan je stupio sa 44 godine života i sa potpunom umjetničkom spremom. Udario je temelj beuronskoj umjetnosti i ostavio svoje nasljedovatelje. Ali ova umjetnost ipak se nije prozvala njegovim imenom, nego imenom samostana, u kojem je niknula. I po tom se vidi skromnost pravoga sina benediktinskog reda, a inače velikog umjetnika.

Gledamo li dvije slike različnih autora, opazit ćemo, da se one u tehnici podudaraju i da autorova osobnost slabo dolazi do izražaja. U toj školi ličnost je posve potisnuta u pozadinu, jer beuronska umjetnost niti ne služi tome, da afirmira kojega autora. Ne ide ni za tim, da u njoj posebno uživa publika. Viši su ciljevi njeni : ona imade u gledaocu pobuditi posebnu dispoziciju, pobožnost i smirenost i uputiti ga na drugi nematerijalni, transcedentalni svijet. Ona nije sama sebi svrhom, nego je samo sredstvo, koje upućuje na vječne izvore apsolutne Ljepote.

Prema toj njenoj svrsi udešena je i forma te umjetnosti : Ne radi se o efektima pomoću boja i sjena. Boje su mirne i vedre. Linije su gotovo ukočene i apsolutno se ne ističu pojedini detalji. Sve treba da daje dojam monumentalnosti, i zato i slike imadu neki arhitektonski karakter. Treba da vlada savršena harmonija između slika, kipova i arhitekture. To je umjetnost kršćanske mistike.

Svakako je potrebno, da se ta škola kod nas popularizira i stoga, što ona uzima odlično mjesto u crkvenoj umjetnosti, a i zato, jer je potrebno, da se kod uređivanja naših crkava postavimo na viši kriterij. Jer žalosno je, da kraj tolikog procvata kršćanske umjetnosti kod nas nalaze tirolski fabrički produkti još tako dobru prođu. Zadaća je inteligencije, da u narodu pridigne uz ostalo i estetsko osjećanje, pa da narod slavi Gospoda na što uzvišeniji način. A beuronska umjetnost, kao eminentno crkvena umjetnost, upravo ide za tim, da umjetnost što tješnje poveže sa pobožnošću. I. HORVAT.

POD NJEGOVIM DAHOM

IV.

Zašto oganj pusti blizu mene gori
kao sumpor, smola, gadni zadah vreli?...
Što to dušu moju vječno pije, mori,
zašto su mi snovi svi pomrli bijeli?...

Što to vječno boli usred srca moga
a bez mržnje prave, da svijet mrzim cijeli,
i sili me da kunem majku oca svoga
što su me u noći strastvenoj začeli?..

...Vapim ti zdaleka, gdje su magle guste
zašto si me, zašto, majko porodila? — — —
Bolnije su stope putanje mi puste
Od časa, kada krv si ti za me prolila...

Zašto si mi mlijeko prosila po selu
u sumračja zore, sunčana svanuća,
dok je sunce vatru prosipalo vrelu
po polju, planini, krovovima kuća?

Zašto si me mučno gojila u bolu,
ljubavlju za svakog dušu mi zalila,
srce mi u rodnom pokopala dolu
nostalgiju vječnu za njim mi ulila?

V.

Pošao sam jednog jesenskoga dneva
put grada sa dušom puna cvijeća bijela,
na početku puta sred jutarnjeg sijeva
odnijeh u grad sliku rođenog mi sela.

I kad je pod dahom ogavnoga ruga
počelo da sahne ono krasno cvijeće,
u viziji vrućoj kroz titraje duga
gledah selo moje ko na drhtaj sreće...

Oh livade meke, mislio sam sve ću
bolove uz vas zaboravit svoje — — —
Svu ću žalost prosut po travi i cvijeću
u raskoši mora, plavetnilu boje...

I došo sam opet do vas jednog dana
sjajilo se mjesto u zraku i suncu
drhtala odrina kod mojega stana
ljeskale se hridi brdu na vrhuncu...

Zasmija se duša žuđenom pokoju,
Mislih! kraj je eto smrknuću i bolu...
Ali tko to dušu opet goni moju? — — —
Tko mi se to smije i u rodnom dolu?

IVO LENDIĆ.

U SUTONU

Čežnja neizvjesna neka
u modre vuče daljine
srce mi, kad sred tišine
duša poteče ko rijeka
kroz gajeve sumračja snena
prepuna tek — uspomena.

I oči tog najslađeg trena
obzorom golemim lijetaju,
gdje sunca radosna cvjetaju,
il maglasta trepti koprena.
A za njim dva oka preblaga
i ruka, što rane mi draga.

Dok tako gledam i šutim,
kraj mene prolaze časovi.
Tihnu svi danji glasovi.
I u sutonu dana ćutim —
U prostore vječnog vremena...

VLADIMIR VRANA.

KAŽI MI . . .

Kaži mi, majko, da li su
žita u polju zrela,
da li se onako snije
još uvijek blago, tiše
u miru našeg sela.
Kaži mi, majko, da li
pod onim prozorom kuće,
pjevaju cvrčci mali.
Meni se, majko, snilo
tako žalosno juče,
da se jato stislo
od gladi ispred kuće.

Kaži mi, idu li ljudi
još uvijek u crkvu našu,
kada cinčana zvona
u suton tiho se glase.
Gore li kandila ona
pred likom Gospe drage,
Sve mi se čini tako,
kao da više ne pale,
i opet draga, majko,
oni su naši ljudi
postali veoma grubi.

ANTE PARČINA.

JUŽNI VJETROVI

Svukuda nekuda tuga gazi po uvelom lišću
čitava noć se svija i dršće od straha i bola,
hladni vjetar sa kišom za kućom potiho grca, —
U mraku prokisla strše turobna stabla već gola,
tako je eto tužno, — kao kad iščezne ljubav
kao kad iščezne radost iz jednog samotnog srca...

U tami s daleka sjevera sa vjetrom mrzlina pusta,
i oblaci krcati snijega ko mračni otoci plove,
oni će pritisnut' livade i travu i granje,
ko što je davno zbilja, ta hladna okrutna zbilja
pritisla naše sanje i one djetinje snove...

Vjetrovi južni, o, vjetrovi južni sa kišom,
zašto jecate tako ko mala seoska zvona?...
Zar ste mi odnijeli sobom zdravlje mi oca moga,
lebde li u vama možda uzdasi matere moje
i još možda koga?...

IVO LENDIĆ.

FEUILLETTON

KNJIGE I ČASOPISI

„NOVI PRIPOVJEDAČI", kritičke studije i minijature. Napisao dr Ljubomir Marković. Izdalo Jeronimsko društvo, Zagreb, Trg Kralja Tomislava 20. Cijena 30 dinara, uvezano 40 dinara.

Naši literarni historičari započinju svoje kritičke izjave o jednom auktoru ponajviše sa nekrologom. Sigurni su tada, da je jedna ličnost završila svoje djelovanje i da mogu na njezine literarne proizvode gledati mirnim pogledom, koji će pronaći ono specifično, što nam je ta ličnost donijela. Na taj način preko literarne historije živimo doista u historiji, koju mrcvare uvijek novi istraživači ne donoseći nam ništa nova, dok smo prepušteni vlastitom izboru i kritici u proučavanju suvremenih i nama najbližih pisaca. Zato i ne znamo pravilno da ih ocjenjujemo, jer nam naprosto svima nije moguće pratiti sve te auktore i sva njihova djela, pa se zaustavimo na onome, koji nam slučajno prvi dođe do ruku, ili se uopće ne zaustavimo na nijednome, jer nam nitko nije znao pozitivnom ili negativnom kritikom pobuditi interes.

O suvremenim auktorima prilično je teško pisati, kako priznaje i dr Ljubomir Marković u uvodu ove knjige, a pogotovu, kad se oni nalaze u punom jeku svoga stvaranja, ili kad su nastupili tek s prvim djelom navještujući sposobnosti, od kojih se može mnogo nadati. Dr Marković još od vremena, kad je bio urednik „Luči", pomno prati sve pojave, koje u našoj književnosti proklijaju, i redovito ih prikazuje u „Hrvatskoj Prosvjeti". Svakoj beletrističnoj knjizi, svakom piscu posvećuje svoje ustrpljenje i pažnju i priča o njemu neovisno od tuđih kritika. Njegova kritika ne proizlazi iz jedne već unaprijed ukočene teorije umjetnosti; on ne voli da teoretski estetizira, ali je zato više nego ijedan od naših literarnih historičara uputio na dobre ili loše pojave u jednom ili drugom umjetničkom djelu. On promatra beletristiku, zadube se u nju, proćuti je, ali ne voli da u njoj traži neke univerzalne tirade o umjetnosti i umjetničkom stvaranju, već traži lične motive svakog djela napose, njegovu pozadinu i položaj u nizu auktorovih stvaranja i u sklopu naše umjetničke produkcije. Nije on eterasti esteta, koji ne bi u umjetnini ogledao i sve druge komponente osim onih čisto umjetničkih, pa ga osobito zanimaju sva kulturna nastojanja i njihov odraz u individualnosti raznih umjetnika. Tim njegova kritika dobiva životnu vrijednost, a u mnogočem može i da praktički uputi i korigira rad pojedinih književnika. Ovo napose vrijedi za njegove kazališne kritike, u kojima osim vrijednosti samog djela, promatra i samu njegovu konstrukciju i tehničku primjenu i cjelokupnu interpretaciju lica i prizora.

„Nove pripovjedače" razdijelio je na noveliste, romanopisce i biografe ili pisce priča. Od novelista obradio je Milana Ogrizovića, M. Nehajeva, Vladimira V. Jankovića, Milicu Janković, Nika Bartulovića, Ivu Andrića, Augusta Cesarca, Stevana Galogažu, Mladena Horvata, Hamzu Huma, Maru Ivančan, Štefu Jurkić, Milana Kašanina, Anđeliju L. Lazarević, Zdenku Marković, Sibu Miličića, Ahmed Muradbegovića, Ivana Pregelja i Ivu Šarinića; dakle sva lica, koja su iza rata kod nas izdali kakvu zbirku novela i pripovijesti. Kad se pročita sve prikaze redom, dobije se jednu cjelovitu sliku naše novelistike, ali bi slika bila još potpunija, da su se uzele u obzir i novele, koje još nisu sabrane u zbirkama i koje su rasute tu i tamo po našim časopisima, ili da se bar u jednom sumarnom prikazu dao sintetički pogled na našu novelistiku promatrajući sve poslijeratne produkte u jednoj skupini i tražeći one glavne niti i emanacije naših kulturno socijalnih nastojanja, kako se kroz njih provlače, ističu i naslućuju.

To ne bi smetalo ni za prikaz naših romanopisaca. O novelama teško je pisati onim redom, kako one izlaze iz štampe, dočim se o romanima s većim pravom to može dozvoliti, budući da oni svaki za sebe obuhvataju i zaobljuju jednu cjelinu, o kojoj se može separirano od drugih govoriti. Dr Marković je u svoju knjigu jednostavno pokupio svoje sistematsko praćenje naših romana i nije htio da dira u onu neposrednost, koja se na ovaj način nužno nalazi u njegovim prikazima. Neposrednost i samostalnost uvjeti su dobre kritike, ali se ne smije misliti, da bi sintetičnost toj stvari škodila. U zbirkama je ona od najviše važnosti. Doista period, koji dr Marković obrađuje nije jedan gotovi period sa početkom i svršetkom, ali se tim više ima da kaže o takvom prelaznom periodu, koji nastavlja i ruši staro, traži novo i priklanja se svim mogućim smjerovima i pokušajima nove gemeracije. Tako je nešto u fragmentu

obrađeno pod naslovima: Romani našeg vremena i Novi romani. Od romanapisaca osobito je dobro iscrpno prikazana Izidora Sekulić, pa romani: Vuci, Gospodin Rafo, Sofiju odabra i drugi.

Osobito je u ovoj knjizi uspio prikaz onih stvari, kojima se naša svakidašnja kritika najmanje bavi i najmanje traži one elemente, koji bi se morali tražiti: priča. Carstvu priče dr Maraković s pravom posvećuje posebnu pažnju i zasluga je njegova, što neprestano ističe važnost i pozitivne vrednote tog dijela veletrističke književnosti.

Dr Maraković izostavio je iz ove zbirke osvrt na ekspresionističku djelatnost u našoj književnosti, koju je on pratio i obradio najbolje od svih naših književnih kritičara. To najjače djelo dra Marakovića nije ušlo u sklop ove zbirke, jer će izaći u jednoj posebnoj knjizi, ali za cjeloviti uvid u posijeratnu našu književnost neophodno je nužno zaustaviti se na ovoj najproduktivnijoj našoj struji i nju spojiti i postaviti u odnos na strujama piscima i djelima, koji se nalaze u ovoj zbirci.

S ovom je zbirkom dr Maraković učinio, što se nitko u našoj suvremenoj književnoj kritici nije usudio da učini. Ova njegova knjiga bit će sigurno prva i glavna baza kasnijim književnim historičarima, kad budu htjeli o ovom razdoblju naše literature da pišu. A sigurno je, da u mnogim tvrdnjama dra Marakovića ne će ni iza ponovnih ispitivanja neke temelje moći niti za jotu da promijene. Ponositi se moramo, što mi Domagojci imamo ovakvog seniora, a Društvu sv. Jeronima dugujemo mnogo, što je ovu knjigu dalo našemu narodu. *L. P.*

LITERATURA O GRGURU NINSKOMU I GLAGOLICI. Otkrivanje spomenika Grguru Ninskome u Splitu ima značenje kulturnog događaja prvoga reda. Oko velikog Meštrovićevog djela nadovezalo se toliko toga, da je Grgur Ninski postao jedna od najpoznatijih ličnosti naše hrvatske prošlosti. Tom prigodom su se po našim dnevnicima napisali mnogobrojni članci. Osobito povodom debate, dali da se spomenik Grguru Ninskoga smjesti na Peristilu ili ne. Osim toga se nastojalo, da se prikaže značenje Grgura Ninskoga i glagoljice. O našemu stanovištu u toj stvari govorimo na drugom mjestu, a ovdje ćemo ukratko spomenuti literaturu.

U prvom redu treba spomenuti posebno izdanje „Nove Evrope". U tome je broju pored ispravnih sudova (dr Karaman) susrećemo čitav niz tvrdnja, koje se ne mogu dokazati na nijedan način. „Novu Evropu" izdaje g. M. Ćurčin, te se ne može nikako reći, da bi taj list bio hrvatski, a kada to znamo, tada nam je razumljivo, da je još manje sklon katolicizmu. U članku „Grgur Ninski i glagolica" u ovom broju „Luči" je iznesen ukratko materijal, kojim se oprovrgavaju liberalne tvrdnje.

Pored ovog broja „Nove Evrope" moramo spomenuti dvije vrlo objektivno pisane rasprave prof. Lovre Katića i dra Ljube Karamana.

Prof. Lovre Katić u svojoj raspravi: „Borba Grgura Ninskoga sa splitskim nadbiskupom Ivanom" ima tu lijepu odliku, da nam je u njoj vrlo pregledno iznesen sav materijal, koji imamo o Grguru Ninskome, da je objektivno ocijenjena autentičnost tih izvora i da su zaključci koje pisac stvara na temelju toga materijala, potpuno obrazloženi i sasvim prihvatljivi.

Dr Ljubo Karaman u svojoj raspravi „O Grguru Ninskomu i Meštrovićevu spomeniku u Splitu" zahvaća šiti materijal, te nam dolazi kao zgodna dopuna iza čitanja rasprave prof. Katića. Uz lik Grgura Ninskoga prikazan nam je i kasniji razvoj hrvatske povijesti, a na kraju se brošure govori o pitanju smještanja Meštrovićevog djela. Dr Karaman bez iznošenja materijala u tolikoj mjeri kao što to vidimo kod prof. Katića (što je kod prof. Katića i razumljivo, jer će mu protivnici kao katoličkom svećeniku prije nego dru Karamanu zamjeriti svaku pa i najmanju netačnost) stvara zaključke i iznosi čitav niz vrlo dobrih sudova. Nije bez interesa ni njegovo mišljenje o t. zv. peristilskom pitanju, jer je to mišljenje stručnjaka i poklapa se sa mišljenjem našega velikoga arheologa Don Frane Bulića.

Na ove dvije rasprave se zgodno nadovezuje rasprava Don Frane Ivaniševića „Pobjeda glagolice kroz tisućljetnu borbu". Istina, historijat glagolice za narodne dinastije iznesen je vrlo romantičarski. On n. pr. opisuje borbu na splitskom saboru god. 1025. tako, kao da su se od svega toga sačuvali zapisnici, dok smo već ranije vidjeli, da mi dokumenata o borbi za glagolicu u vrijeme Grgura Ninskoga uopće nemamo. To se osobito može razabrati i iz prije spomenutih rasprava. Ali ono, što ovoj knjizi daje naročitu vrijednost, to je potanko iznošenje borbe za glagolicu u našoj nedavnoj prošlosti. Sa ovom knjigom dobivamo jedan dobar i potreban priručnik za poznavanje napora što su ih učinili hrvatski rodoljubi u bližoj prošlosti. Zato će ova knjiga vrlo dobro doći svakome, koji pročita prije spomenute rasprave, da tako dozna, kakova je bila sudbina glagolice kroz čitavu našu hrvatsku prošlost. *I. B.*

KNJIŽEVNIK br. 11. God. II. Uređuju ga Dr Božidar Murgić i Joso Modrić, koji su apsolutne nepoznanice u našoj literaturi, a i „Književnik" ne igra toliku rolu, da bi ih mogao uvesti u nju. Liberalizam je njihovo stanovište, a to znači, da nemaju nikakve zajedničke i stalne podloge, s koje će prosuditi i književnost. U ovom broju se nalazi

ulomak iz Krležinog djela, u kojem dramski prikazuje scenu između veleindustrijalca Klanfara i njegove supruge Melite plemenite Szlouganove. Ksaver Šandor Đalski piše pod stare dane Feminalia — koja su prava senilia. U ovom se broju nalaze dvije dobre pjesme pokojnog pjesnika A. B. Šimića: Sunce djetinjstva. Fejton mršav do krajnosti. Ostale stvari još manje važnosti.

ALMANAH J. K. A. D. sv. Ćirila i Metodija u Beogradu, 1929. Upravo je izašao iz štampe almanah, koji je izdalo Društvo sv. Ćirili i Metodija u Beogradu prigodom svoje desetgodišnjice. U Almanahu susrećemo čitav niz vrlo informativnih članaka, o katoličkoj crkvi u Srbiji, katoličkom gibanju u Beogradu te o ćirilometodskoj ideji uopće. Za svakoga, koga interesuje položaj katolicizma u našoj državi od najvećeg je interesa, da se upozna i sa problemima katolicizma u Srbiji pri čemu će mu naročito dobro poslužiti ovaj ',Almanah". Za sada upozoravamo daštvo na ovu ediciju. te si pridržavamo pravo, da o njo) još pišemo.

RAZVITAK. Dubrovnik. Br. 1. God. 1. Novi list, koji istupa samosvijesno. Urednici mladi ljudi, s mnogo ambicije i kako se vidi s mnogo smionosti. Jer nije mala stvar, odvažiti se „in questo tempo tristo" štampati reviju, u jednome provincijskom gradu, pa kolikogod taj grad imao svijetle tradicije i iz nedavne literarne prošlosti tim više, kad se zna, da u Dubrovniku izlazi još jedna revija („Dubrovnik") i ako ne s ovako izrazito literarnim karakterom. Na početku se lista nalazi — da tako rečemo — „plamenim" riječima pisan uvodnik. Dr Haller u svom članku sasvim ozbiljno i ispravno dokazuje, da postoji poezija. Članak je dosta dobar i ako ga u daljnjim konsekvencijama treba primiti sa izvjesnom rezervom. Inače u ovom broju možemo čitati imena, koja sretamo po svim našim revijama. Objelodanjene pjesme ne donašaju ništa afirmaciji svojih auktora. Treba napomenuti još dobar članak Dra M. Scattolini-a: Temeljna greška Kantove estetike. Na koncu želimo poduzetnim urednicima, da im list ne propadne.

I. L.

SVETA MISA. Drugo izdanje. Naklada Knjiga katoličkog života. Izdao dr Stjepan Markulin.

Kad je prije nekoliko godina izašlo prvo izdanje ove knjižice, mnogi su katolički zavodi uveli zajedničko moljenje svete mise prema želji sv. Oca pape Pija X. i Pija XI. Osim toga upotrebljavala je ovu knjižicu s uspjehom mladež srednjih škola kod učenja liturgike. Kako je pak prvo izdanje već duže vremena razgrabljeno, odlučili su autor i izdavač prirediti novo izdanje, koje je sada izašlo povećano i dotjerano. Knjižica sadržaje red i čin svete mise na hrvatskom i latinskom jeziku. Hrvatski je tekst razdijeljen tako, da se sveta misa može recitirati u dva kora, koja se izmjenjuju, dok moljenje vodi i promjenljive dijelove svete mise moli jedna osoba. Osim toga sadržaje ova knjižica liturgičku jutarnju i večernju molitvu, te ispovjednu i pričesnu pobožnost tako, da se može s uspjehom upotrijebiti kao najpriručnija i najjeftinija liturgička molitvena knjižica. — Cijena broširanom primjerku (48 str.) Din 3.—. Tko naruči 10 kom. i više, dobiva ih po Din 2.50; 50 komada i više po Din 2.— uključivši poštarinu. Narudžbe prima izdavač Zagreb, Kurelčeva ul. 3.

NOVA LITERATURA. (Nolit). Beograd 1929. Br. 10. Samo po sebi ne bi bilo loše, kad bi jedna revija kod nas uzela sebi za zadaću, da hvata internacijonalne veze donašajući suradnju stranih literata (ne smeta, da su drugoga ili stotoga reda), a pri tom poštovala domaću književnu produkciju i druge revije, koje tu zadaću imadu. Ali „Nolit" nastupa i previše kritički prama svemu što je naše, a samo bez i malo autokriticizma donosi besmislice. Što mari? ...glavno da su suradnici izvan granica naše države. Pak molim Vas, tu je ideja... Internacijonalno zbližene književnosti, zajednički tendencijozni napori preko književnosti za preuređenje društva... Ideja je tu... a ne mari, da se time ne će koristiti našoj a još manje internacijonalnoj književnosti. Jer treba zapamtiti, da internacijonalni kolorit ne postoji Toliko još o ovom smjeru N. L., a ovo se može ticati i zagrebačkog Pantheona, koji još više pretjeruje i štampa se čak u više jezika, ali dakako bez svakog kompasa i idejne podloge.

U desetom broju T. Fjodin piše drugo pismo iz Afrike. Doima se rastrgano. Pa kad bi htjeli suditi o T. Fjodinu samo po ovom pismu, onda bismo mogli zaključiti, da je čovjek bez stila. S tim smo rekli sve.

Pjesma J. Đonovića valjda je najjača, što se u zadnje vrijeme štampala u ovom listu. S tim ne ću da kažem, da je pjesma u cjelini dobra, dapače na koncu patetičko-tendencijozni stav previše distonira, previše je intelektualistički, da bi ga oni vrlo jaki stihovi na početku mogli apsorbirati tako, da u čitavoj pjesmi dominira estetska aktivnost. Tomu pjesnik nije kriv, nego ambijenat, u kojemu se nalazi: Pjesnik, koji piše ovakve stvari:

U prvo toplo jutro
Koje isklija iz tla kao trava
Zasjekosmo motikama u svježu, mokru zemlju.
Bacismo sjemenje, a ono se, mlado, ugasi u
u brazdi...
zemlja ne rodi ništa, samo zabuja gora i
pašnjak:
goveda rikahu radosno u pojasevima pla-
ninskim! —

imao bi budućnosti, kad ne bi bio pod lošim utjecajima, i kad bi imao sigurni putokaz.

„Delo" g. Antona Čulkovskoga je loša pjesma, pa ako su i ostale pjesme njegove neobjavljene zbirke ovakve, onda je bolje da je nikad ne objavi. Šteta bi papira bilo.

S. A. Esenstein i Gr. Aleksandrov pišu o svom filmu „Generalna linija". Ovaj je članak (?) najljepši primjer, kako se ne smije pisati, a ujedno je i neuspjeli pokušaj filmiziranja stila i načina pisanja.

Plač šume od V. G. Calderona, književnika iz Južne Amerike neobično je sugestivno dan i valjda uz Đonovićevu pjesmu najuspjeliji prilog ovoga broja.

Velibor Gligorić piše o Matici Srpskoj, V. Dragin ocjenjuje Filozofske fragmente. Dr Ksenije Anastasijević, Dr K. L. Stojić piše ocjenu prikazivanja Dobrog Vojaka Švejka na beogradskoj pozornici, nadalje se u književnoj kronici ocjenjuju knjige Mesarića i Adžije. Sve su ove ocjene negativne.

Nitko nema ništa protiv pisanja „Nolita", ali samo se pitamo, da li je vrijedno, da ispunjaju stranice sa ocjenama knjiga, koje ne zaslužuju, da se o njima piše (n. pr. o Mesarićevoj knjizi.) Prvi je princip kritike: O stvarima, koje nemaju pozitivne vrijednosti, ne treba uopće pisati. *I. L.*

SRPSKI KNJIŽEVNI GLASNIK. Br. 5. Ser. XXVIII. Srpski je književni glasnik najbolje fundirana srpska literarna revija. Uz stagnaciju preko rata, on je brzo prešao krizu odmah iza prevrata te je uspio da okupi suradnju svih jačih individualnosti u našoj državi, ne snagom ideje, jer te nema, bar nema jedne centralne ideje, stanovišta, s kojega bi prosuđivao teoretski bar književnost. Jer Bogdan i Pavle Popović — ako hoćete, imadu dosta instinktivnog ukusa, ali njihov estetski sistem tako očajno hramlje, da se zbilja čovjek u čudu pita, zar samo radi toga da se izdaju posebni zbornici, kad oni ne bi imali i drugih zasluga. Srpski književni glasnik plaća honorar i to prilični honorar, ako ga usporedimo sa honorarčićima, koje davaju druge redakcije. Stoga je suradnja kvalitativno redovito na visini, i ako se skupno doima vrlo rastrgano baš zbog te idejne pocjepkanosti saradnika. Osim toga, često se ovdje donašaju te masno plaćaju i gluposti, a sve polazeći sa pretpostavke, da je neko poznato ime dovoljna garancija i za kvalitetu suradnje. Mislim, da bi vrlo interesantno ispala jedna temeljita revizija ljudi, koji se nameću preko srpskih revija srpskoj javnosti. S tehničke strane „Srpski književni glasnik" zaostaje za nekim drugim književnim revijama u Beogradu. Malo više ukusa ne bi bilo na odmet. Inače vidi se, da urednici (Jovan M. Jovanović i Dr Tih. R. Đorđević) idu za francuskim sistemom uređivanja revije. Sve, što je aktuelno nalazi mjesta u listu. Beletristika, vanjska politika, financijsko-ekonomski pregled, itd. i to ne samo u feljtonu u bilješkama, već u samom glavnom dijelu, a što opet ne odgovara imenu lista. U 5. broju XXVIII. knjige S. K. Glasnik donaša na prvom mjestu „Teatralni subjekt", što je Marko Ristić htio time reći, Bog jedini zna. Inače stvar je bez ikakve vrijednosti.

Miloš Crnjanski dovršava u ovom broju svoj prikaz: Iris Berlina, u kojem je dosta interesantno nastojao, da dade sliku današnjeg Berlina, tog modernog Babilona maglovitog njemačkog sjevera. Mislim, da stvar ne bi ništa izgubila, da nas je g. Crnjanski poštedio od suvišnog prikaza seksualnih perverziteta i raznih invertiranih tipova, Od pjesama vrijedna je spomena: „U smrt jednog djeteta" od Frane Alfirevića. Pjesma je lijepo započela:

Tebe su odmamila svetla krila
lagani anđeli u mirnom snu.
Na izvoru neznanom si pila
i odrazila se ko golub u dnu

ali se u daljnje dvije kitice ritam mijenja kao obično kod F. Alfirevića, te time pjesma gubi i na štimungu i na vrijednosti. Dosta se sviđa pjesma: „Susret u Jeseni" od N. Vladisavljevića.

Momir Veljković sažeto i zbijeno piše o simpatičnom srpskom realisti Svetoliku Rankoviću. To je zbilja trebalo učiniti, jer S. Ranković kao da je zapostavljen u srpskoj literarnoj historiji, premda se neka njegova djela po umjetničkoj vrijednosti, mogu postaviti među prve radove koje su Srbi stvorili. Urednik Jovan M. Jovanović u poduljem članku prikazuje Briandovu akciju za ujedinjenje države Evrope, o Dimitrije Popović odgovara također u jednom članku na pitanje: Kakav danas treba da bude diplomata ??... Interesantan je izvještaj Dr J. Lovčevića: „O dugovima naše države".

Feljton donaša književni, naučni i politički pregled, te razne bilješke i manje ocjene. Mana je feljtona, da nije pregledan, kako bi trebalo da bude. *I. L.*

HRVATSKA REVIJA, br. 11. God. II. Dr Petković se trudi da umjetnost I. Meštrovića iz plastike prenese u riječi i to s minimalnim uspjehom. August Cesarec iznosi „Pripovijedanje jedne klupe. Početak novele je silno plastički prikazan i sugestivno djeluje. Uopće čitava je ova stvar samo skup plastičnih slika, koje pripovijeda neka anonimna klupa (ta klupa citira Shakespeara, Stephensona itd.) sa prozirnom tendencijom, koja se upravo nameće. Ovo je zbilja jedan zgodan izraz ideja, koje zastupa g. Cesarec. U samoj plastici prevladava refleksivni elemenat tako da na koncu svega provali tendencija i dava neestetski karakter ovom pisanju. Ističem

vrlo lijepi, originalni i smireni stil, koji je dotjeraniji od Krležinog. To je razumljivo, jer je Cesarec upućen skoro isključivo na novelu, dok se Miroslav Krleža u zadnje vrijeme pozabavio studiranjem, pointiranjem i efektiziranjem dialoga.

O Krležinoj stvari nije zbilja vrijedno govoriti, dok se pjesme Vladimira Vlaisavljevića rado čitaju. Novela je Đ. Vilovića „Galeb", „sine ira et studio" potpuno neuspjela Ovakvu bi novelu mogao napisati svaki gimnazijalčić. A. Milčinović priopćuje daljnju interesantnu Matoševu korespondenciju. Jednostavna su i simpatična pisma gđice Naste Rojc iz Londona. Feuilleton je raznolik. Slavko Batušić piše o slikaru Emanuelu Vidoviću, prigodom njegove posljednje izložbe u Zagrebu, te uz to donosi „Hrv. Revija" u ovom broju više reprodukcija njegovih slika.

Dr Maraković piše o knjizi Dra Deželića o kardinalu Hauliku. Bogdan Radica piše o Phillipu Soupaultu te na koncu Srećko Kirin o seljačkoj kulturi. *I. L.*

KAZALIŠTE I UMJETNOST

M. WATKINS: CHICAGO. Tri čina iz američkog života, po prvi put davano 2. novembra 1929. u velikoj zgradi Narodnog kazališta zagrebačkog).

O Watkinsovu „Chicagu" kao o umjetničkom djelu skoro se i ne bi moglo ozbiljno govoriti. Doduše nije se moglo ni polagati mnogo nada u tu „američku književnu robu", jer tko je i malo upućen u američko stvaranje u toj liniji, morao je sa skepsom čekati dizanje zastora. I zastor se digao i pred nama su projezdile mnoge, inače zgodno kombinovane polufilmske scene, porazbacane, bez ikakove dramske povezanosti i pred nas donesene — tako da je čovjek poslije nego je zastor pao, na silu morao zijevnuti, zijevnuti od čuda — čuda nevidena.

Evo: u Chicagu, veli Watkins, dogodilo se, da udata žena ubija svog ljubavnika, radnja teče, i jer su, kako Watkins hoće, američki porotnici bedaci i glupani, ova žena spretnošću svog advokata biva riješena!

Dobro! Sve se to može konačno i dogoditi. Ali tako, kako se dogodilo u Chicagu, vjerujte, nigdje se ne može dogoditi. To tako izneseno nije ni drama, ni satira, niti groteska, nego prava pravcata glupost. Možda će koji dobromisleni i pomirljivi građanin kazati, da je Watkins htio karikirati i ismijati američko društvo. Ali ne, to se ne može kazati, jer bi onda ta njegova težnja provejavala i inače Sigurno se može kazati, da je Watkins htio napisati grotesku, pa se jadan tako nemilo zapleo, da je sve skupa, kako dobro piše g. dr Lj. Maraković, dovedeno do — idiotizma! Kažem, da faktično nema nikakova smisla govoriti o Chicagu kao dramskom djelu i uopće kao književnom djelu, jer je tu bez ikakve ideje, bez ikakve skupne obradbe i ikakve ozbiljnosti izneseno toliko bedastoća, da se čovjeku nameće samo jedno pitanje, koje glasi: zašto nam ljudi iz našeg Narodnog kazališta serviraju takve frivolnosti, koje ne može spasiti ni najbolja igra, kako se ovoga puta vidjelo. *J. I.*

TOPAZI... TOPAZI NA SVE ČETIRI STRANE. (Povodom premijere „Topaze" u Malom kazalištu).

Kazališna uprava dala je preko zagrebačkih dnevnika objaviti poštovanoj publici, da je g. Topaze osvojio sva mala i velika kazališta u Evropi. Nije se svidio samo buržujima; i crveni su ovaj komad prihvatili i navodno je u Rusiji komad doživio velik uspjeh. To je, uostalom, vjerojatno. Šta može bolje poslužiti njihovoj borbi proti kapitalističkog sistema od ovoga komada, u kome svi bez razlike pokorno skidaju kapu i odbacuju savjest pred gospodinom Novcem? Jer, ova komedija, zahvaća vrlo duboko i ona nije podnipošto nevina. Gore od ma bilo kakve tragedije u njoj se prikazuje moderni čovjek od poštovanog narodnog, gradskog oca do „nevinog" profesora Topaze; od direktora privatnih zavoda, koji aristokratsku dječurliju snabdjeva diplomama za skupe pare do „predstavnika" javnog mišljenja — časnog starca, čiji list čeprka po tuđim prljavštinama, ali ih zataška za skupe pare. I sve je to garnirano sa dugom prosjedom bradom, cilindrom i bijelim, glase, rukavicama. Zadnji Mohikanac morala — Topaze, profesor sa osamsto franaka plate, dugo se bori protiv gramzljivosti za parom; on, u ovo današnje vrijeme korupcije nastoji ostati onaj predratni profesor morala. Ali, kad je već upao u klupko, poslije niza nespretnosti, mijenja svoj salonrok sa modernim engleskim odijelom, zamjenjuje svoje stare profesorske očale sa modernim crno obrubljenim, računa, traži izvore bogastva. Njegov drug nastoji, da ga izbavi iz „zablude"; između njih dvojice dolazi do dvoboja riječima, ali kad kolega opazi, da g. Topaze ima pet tipkačica, da je s ministrima per tu — on duboko skida kapu pred svojim prijateljem i raduje se, da će mu eventualno postati tajnik.

G. Ragnol je komediju izvrsno postavio. Od početka pa do kraja, komad je pun obrata,

duhovito postavljenih scena, posut više manje točnim opservacijama, reskim katakteristikama pojedinih lica i onom naročitom galskom bistrinom. Glumci su, od prvoga do zadnjega, nastojali da interpretacija bude dobra. To im je bez sumnje uspjelo, osobito g. Petroviću, koji je ovim komadom pokazao, da je njegov talenat vrlo širok i obiman. Možda je jedino režiser negdje previše oštro podcrtao g. Topaze kao profesora.

Publika je — aplaudirala. Dabome, da nitko nije pomislio, da je i on možda takav. Pravi lopovi, „regulatori javnog mišljenja", oni, koji primaju za svoje „uvjerenje" pare bit će pomislili: brajane, svi smo jednaki, svi smo lopovi. Taj komad za njih, je kao stvoren. Ipak, čini se, da ih nitko nije trebao u tome mišljenju utvrđivati s kazališnim komadom. Kazalište ne bi smjelo umirivati savjesti lopova. *Verul.*

SOCIJALNI PREGLED

SOCIJALNI KATOLICIZAM. Socijalna ideja katolicizma vanjski se očituje u organizaciji socijalnih tjedana. I ove godine je održan čitav niz katoličkih tjedana.

U Italiji je održan 16. socijalni tjedan, na kojemu se raspravilo o djelu Pija XI.

U Engleskoj su katolici u „Catholic Social Guild" održali u Oxfordu X. socijalni tjedan.

U Poljskoj je katoličko akademsko društvo „Odrozenie" organizovalo u Lublinu kongres, na kojemu se raspravljalo o socijalnim problemima.

U Belgiji su također akademičari priredili 16. socijalni tjedan u Louvainu. Ove godine se raspravljalo o opravdanosti zahtjeva suvremenih radnika.

U Madžarskoj održan je kongres IKA. Na kongresu su se raspravljale socijalne teme. Ova internacijonalna organizacija ima za svrhu sabiranje katolika svih naroda na zajednička zborovanja, na kojima se proučavaju na bazi katolicizma problemi uređenja društva i odnosa država. Na ovogodišnjem kongresu našli su se ovdje predstavnici od dvanaest evropskih država.

U Njemačkoj je održan tradicionalni „Katholikentag" ove godine u Freiburgu. U centru svih rasprava bilo je pitanje katoličke obitelji. Na zborovanjima su prisustvovale tisuće i tisuće ljudi.

U Švicarskoj su prilikom zasijednaja Društva Naroda, a inicijativom katoličke Unije za međunarodni studij održane konferencije. Prisustvovali su brojni odlični katolici (većinom članovi delegacija za skupštinu Društva Naroda). Održano je šest zborovanja, na kojima su se precizirala katolička stanovišta o pogledima na uređenje društva, uzgoj, međunarodni sporazum, patriotizam, staleške organizacije i civilizaciju.

Francuska je i ove godine imala svoj socijalni tjedan, koji je raspravio pitanja racionalizacije. Vrijedno je zabilježiti, da su ženske organizacije priredile dva socijalna tečaja.

Čehoslovačka je ove godine imala čitav niz priredaba, koje su od golemog socijalnog utjecaja. Druge države, kao Austrija, Holandija, Španija, Portugal i ostale imale su svoje velike priredbe, i svuda su se raspravljala socijalna pitanja. Katolicizam je uvijek bio suvremen i nastojao je, da se orjentira prama suvremenim potrebama. Danas se katolicizam orijentira socijalno.

ZA SOCIJALNU NAOBRAZBU ĐAŠTVA. Prije nekoliko dana održao je u Šibeniku Dr Podolšak, kao delegat splitske Radničke Komore, veoma poučno i važno predavanje, u kojemu je iznio sadašnje stanje socijalnog zakonodavstva u Jugoslaviji. Broj prisutnih bio je veoma malen, te sam to sa žaljenjem istakao, kad sam mu se zahvalio na tom poučnom predavanju u ime radništva. Žalosno je, da danas, dok je socijalno pitanje postalo najvažnije pitanje sadašnjosti, da je to pitanje terra incognita ne samo za radničke mase, već i za ljude akademske naobrazbe. Nije li žalosno vidjeti nehaj za socijalno pitanje, socijalne reforme, socijalne institucije kod inteligencije našega naroda? A nije li još žalosnije kad vidiš nerazumijevanje načela i razlike između socijalnog katolicizma i komunizma? A ipak je ovako! Nemojte se čuditi, ako se ovakve stvari događaju u maloj Jugoslaviji, gdje se među analfabete broji 70% pučanstva, jer se to isto događa i u kulturnoj Italiji kao i u duhovitoj Francuskoj. Kad se u Parizu ove godine u parlamentu debatiralo o budžetu Ministarstva Rada, jedini, koji su sudjelovali u toj debati bili su: socijalisti i katolički socijali. Dok je ministar socijalista Durafour spominjao najljepše inicijative katolika socijala i zahvalnošću spominjao uspomenu Alberta de Muna, zastupnik Duval Arnould, desničar, postigao je svojim govorom da svi njegovi kolege plješću Enciklici „Rerum Novarum".

A liberalna i framasunska gospoda gdje su oni bili? Oni nisu prisustvovali toj debati, jer žive daleko od potrebe maloga naroda i ne zanimaju ih pitanja, koja njima ne donašaju koristi, masne koristi.

Kod nas liberalno društvo, kad komuniste bacaju koju bombu, kad ubijaju kojeg policajca, malo se i previše zanimaju da doznadu,

kako se to sve desilo... ali istraživati zlo do korijena, ispitivati društvene prilike, proučavati ljekove, socijalne reforme... to je previše za njihove glave. Jedini koji se interesiraju za ta pitanja i kod nas to su socijalisti, komunisti i katolici, ostali vole i dalje živjeti u neznanju.

Ali i u našim đačkim krugovima ne posvećuje se socijalnom pitanju onoliko pažnje, koliko to pitanje zaslužuje. Iza rata opažamo, da je premaleni broj onih đaka, koji se specijalno bave tim pitanjima. Osjećamo kako je bilo lijepo, kad su naši mladi intelektualci danas seniori, u toploj kuhinji blagopokojnog Kreka slušali njegovu riječ o ljubavi za trpeće čovjekanstvo ili kad su ispod lipe pod vedrim nebom, sistematski proučavali socijalno i radničko pitanje. Ne bi li se moglo to opet obnoviti ? Zar nemamo zgodnih ljudi i zgodne gostoprimske kuće, da se uščuvaju Krekove tradicije, pa da opet stvaramo socijalne radnike i apostole katoličkih socijalnih reforama ?

Svuda, u svim narodima pa i kod nas socijalni katolicizam imade sjajne tradicije, koje ne smijemo zaboraviti, već prema novim prilikama i potrebama naroda raditi i dalje usavršavati. To od nas očekuje narod ! Nije dugo, da je uvaženi socijalista, Albert Thomas, pri otvoru XII. Međunarodne Konferencije Rada u Ženevi kod Lige Naroda držao govor, u kojem je iznio bezgraničnu apologiju katoličkih socijalnih ideja, i pokazao da je poželjan moralni utjecaj i sudjelovanje Crkve e da dođe na svijet kraljevstvo socijalne pravice. Katolička Crkva bila je uvijek na čelu socijalnih reforma, pa se ne smijemo zaostati ni mi Hrvati katolici, ako želimo biti dostojni njezini sinovi u javnom i socijalnom radu. Mi Hrvati i Slovenci u tome imamo vrlo lijepe tradicije. Nemojmo ih zaboraviti, već i dalje ustrajmo na putu utrtom od starijih. Učimo socijalne probleme, jer treba *znati*, prije nego počnemo sa praktičnim radom. Stvarajmo u našim društvima socijalne sekcije, pa pod vodstvom kojeg iskusnijeg seniora i duhovnog vođe, stavimo se na sistematsko proučavanje socijalnog pitanja u našoj okolini, te na upoznavanje sa socijalnim institucijama. Socijalna literatura katolika je vrlo bogata, ali za sada Vam preporučujem osobito ovo : Antoine : Cours d' economie sociale. Paris, Spes. — *Code Social. Paris, Spes.* — Deželić : Socijalno pitanje. Zagreb. Sv. Jeronim. — Gosar : Socijalna ekonomija. Ljubljana. — Krek : Izabrani Spisi. Ljubljana. — Krek : Socijalni Eseji. Zagreb, Narodna Prosvjeta. — Mahnić : Knjiga života. Osijek. — Müller-Vermeersch : Les Archives du Manuel social. Paris, Spes. — Pauly : Socijalno Pitanje. Sisak. — Pottier : De iure et iustitia. Liege. — Monti : Manuel internat. des organisations cathol. du monde entier. Paris, Spes. — La pratique sociale. Paris, Spes. — Lav XIII. : Sociol : Rerum Novarum (O stanju radnika). Zagreb, H. K. N. Savez. — Ušeničnik : Sociologija. Ljubljana. — Ušeničnik : Principi socijologije. Zagreb. Nar. Prosvjeta. — Sacc : I tre sindicalismi. Vicenza, Vicentina. — Rossignoli : Sociologia, Novara. — Commentaire pratique de l' Encyclique Rerum Novarum. Spes. Paris.

Šibenik 15. *XI.* 1929. *Jozo Felicinović.*

SAVEZ KRŠĆANSKIH RADNIKA U NIZOZEMSKOJ. Nedavno je izdan novi godišnjak neobično aktivnog saveza kršćanskih radnika u Nizozemskoj, koji okuplja katoličko radništvo. Po tom godišnjaku diecezanski radnički Savezi broje 100.365 članova. Prirast prema god. 1928. iznaša 6982 članova. Katolički strukovni savezi imaju 115.809 članova, što znači, da su prema god. 1927. ojačali za 9415 članova. Zajedno sa grupama povezanima sa tima skupni broj organiziranih katoličkih radnika u Nizozemskoj iznaša 233.306. Do konca godine 1929. imao bi se on popeti do 245.000 ! Koncem god. 1928. savez je uposlivao u svojim ustanovama 125 činovnika i radnika.

LIST SLOVENSKE „KRŠĆANSKE SOCIJALISTIČKE OMLADINE" (O g e n j br. 10.). Kad je ovaj list počeo da izlazi kao list borbenog kršćansko-socijalnog katoličkog pokreta i zauzeo odmah u početku jedan borbeni stav, „Luč" je odmah upozorila katoličku javnost na ovaj pokret i na ovaj list, koji mora biti zapažen. „Ogenj" je glasilo Krekove kršćansko-socijalističke omladine koja je paralelno s „Križem" pretpostavila formalizmu i formalnom organizacijonom mehanizmu duboki duhovni život : „Duh etike, svete božje : bodi pošten ne radi pekla in pedreka. — radi samega sebe bodi dober, radi *Boga, ki je v tebi.* Ne razdeli imetja, zato, ker ti to zapovedujemo — radi božje zapovedi ga razdeli ! Ne hodi v cerkev zato, da *pred svetom skrtačiš obleko svojo vere* pojdi v cerkev po Boga, oporo, da boš močen..."

Dakle u dubinu... I to je dobro. Ali čovjeka malo zabrinjava patetika, fraze. Jer su ovi mladi ljudi, bez sumnje talentirani, puni volje, bar dosada dosta uskih horizonata u nauci, koliko god u „rdeče zarje" išao njihov pogled, u rdeče zarje budućnosti. Da se uzmogne postati vođom naroda moramo se i marljivo pripremati na rad. Mi katolici nismo negativiste, koji samo znadu opozicijonarski i frazerski vikati. Mi smo u prvom redu pozitiviste ; ljudi, koji računamo na serioznost nauke i njezinu ulogu u životu.

Ovaj broj raspravlja o ulozi umjetnosti u društvu. O tom radi uvodni članak i članak France Vodnika : Umjetnost i proletarijat. Ima još nekoliko beletrističnih priloga sa istaknutom socijalnom tendencijom. Svoje mnijenje o problemima ne ću, da ovdje

iznosim, ali samo bih prišapnuo jedno tako jednostavno riješenje proleterske umjetnosti: Uzgojite ličnost, koja će ljubiti čovjeka — brata, bez kraja, kao samoga sebe, koji će se veseliti u veselju brata proletera, koji će drhtati od bola u boli njegovoj, i onda, ako tako uzgojite talentovanu ličnost, imat ćete i socijalnu umjetnost, koja je ods.ev čitave i sveukupne čovječje ličnosti. A grupi oko „Ognja" to ne će biti teško, jer oni posjeduju veliku snagu ljubavi.

Jedanaesti će broj biti, kako uredništvo javlja, posvećen organizaciji. To će biti zanimljivo, a još bi zanimljivije bilo čuti jedan izvještaj o njihovim djelima. *I. L.*

PITANJE DEPOPULACIJE. U katoličkoj štampi se često iznose primjeri Francuske, koja da ide k propasti radi premalenog nataliteta u relaciji sa mortalitetom. I kod nas je to zlo mnogo veće nego što se općenito misli. U našoj dnevnoj štampi su posljednjih dana o tome izneseni porazni rezultati. Tako na pr. u Hrvatskoj i Slavoniji rodilo se god. 1920. djece 97.447, god. 1921. djece 94.005, a god. 1922. djece 88.272. Iz tih brojki jasno se vidi, da krivulja rođenja pada.

Da to nije samo časovita pojava, izlazi to iz popisa pučanstva Hrvatske i Slavonije god. 1910. i god. 1921. God. 1910. bilo je u Hrvatskoj i Slavoniji 2 milijuna 621. hiljada 954 stanovnika, a u god. 1921. bilo je 2 milijuna 613 hiljada, 939 stanovnika. Prema tome broj stanovnika opao je za 8.016 ili za 0.30 postotaka. Kada ove brojke u god. 1921. usporedimo sa onima poroda djece u god. 1922. vidimo, da porod djece u god. 1922. dalje opada i da nazatku pučanstva nijesu samo rat i bolesti krivi.

Gustoća pučanstva po pojedinim kotarevima može nam pokazati, gdje pučanstvo raste, a gdje opada. Uzet ćemo za primjer kotareve, gdje su katolici ili isključivo ili u većini naseljeni. Po statistici od god. 1921. na jednom četvornom kilometru bilo je naseljeno pučanstvo: u pregradskom kotaru 168 stanovnika, u krapinskom 141, u klanječkom 140, u ivanečkom 132, u zlatarskom 122, u stubičkom 114. Naprotiv vidimo u vinkovačkom kotaru naseljeno je na četvornom kilometru samo 53 stanovnika, u županijskom 43, u brodskom kotaru 50, u đakovačkom 52, u našičkom 43, u donjomiholjačkom 43. Kada se usporedi plodnost tla tih slavonskih i srijemskih krajeva i ovako maleni broj žitelja, onda se mora zaključiti i iz ovih brojka, da je općeniti nazadak baš u tim krajevima.

Imamo međutim zanimljivu pojavu, da je u Hercegovini, dakle čisto pasivnom kraju prama podatcima, koji nam stoje na raspolaganju broj rođenih za preko 100 postotaka veći, nego broj umrlih. Rođenih je bilo, naime od 1923.—1928. dakle u pet godina 31.473, a umrlih 14.693. Pored ove utješljive pojave možemo ustvrditi, da broj vjenčanja pada sve više zbog slabih i nerodnih godina, radi čega Hercegovci moraju seliti trbuhom za kruhom, pa se ne mogu ženiti. Radi toga pada broj rođenja od g. 1926. dalje.

Sa pitanjem depolupacije naših najbogatijih krajeva je u vezi i pitanje emigracije iz dobro napučenih, ali ujedno pasivnih krajeva. Prama podatcima iseljeničkog komesarijata u Zagrebu od 1. siječnja o. g. da konca rujna iselilo se je iz naše države u U. S. A. 3577 osoba, u Argentinu 4501, u Kanadu 3652, u Uruguay 797, u Braziliju 462, u Chile 184, u Australiju 137. Nadalje u evropske zemlje svega 11.368 osoba, i to za Francusku 6952 (posredstvom Societe Generale d' Immigration: 5534), Belgiju 2039, Njemačku 1146, Luksemburg 834, Holandiju 333, Švicarsku 35, Čehoslovačku 28 i Austriju 1.

Ako se zna, da su ovo u većini ljudi, iz hrvatskih krajeva, tada nam se nameće pitanje, kako da se skrene seoba iz pasivnih krajeva u naše plodne krajeve, a koji trpe od depopulacije. Tu se nalazimo pred velikim problemom unutarnje kolonizacije.

ZAŠTITA DJEVOJAKA. Polovicom studenoga je u Zagrebu boravila barunica de Montenach predsjednica udruženja: „L' Association catholique internationale de Protection de la Jeune fille", te je održala za katoličke krugove jedno predavanje o historijatu udruženja i njegovoj svrsi.

Društvo je osnovano god. 1896. u Fribourgu u Švicarskoj. Cilj je udruženja: 1. da poveže na programu zajedničkoga rada sve institucije i društva u svim zemljama, koja se bave zaštitom mladih djevojaka, omogućujući im međusobnu pomoć; 2. da pomaže osnivanje društava u državama, gdje takvih društava nema, i 3. da organizuje i pojedine osobe, koje se bave zaštitom mladih djevojaka. Društvo je osnovano uz odobrenje i blagoslov Leona XIII. i stoji pod zaštitom Majke Božje Dobrog Savjeta. Svoj rad podvrgava auktoritetu crkvenih vlasti i stoji s njima u uskim vezama. Boje su društva papinske: bijela i žuta. U 23 države su osnovani narodni odbori, a osim toga društvo ima velik broj dopisnika i suradnika u drugim državama. Sjedište je društva u Fribourgu. Ima međunarodni sekretarijat, međunarodno vijeće i središnji odbor.

Društvo hoće da pomaže i materijalno i moralno mladu djevojku, dok ona živi izvan svoga doma. Prije nego je djevojka prisiljena da napusti svoj dom, biva upozoravana od župnika i „dopisnika" društva na pogibelji kojima se izvrgava, te joj se daju upute i adrese za ono mjesto kamo putuje. Tako se djevojke mogu obratiti na sekretarijate u svim većim mjestima. Kolodvorske

misije imaju za zadaću da paze na djevojke, dok putuju, i kada stignu u svoje odredište, gdje im posebni uredi udruženja daju sve upute.

Društvo surađuje sa Ligom Naroda u njezinoj Savjetovnoj komisiji za trgovinu bijelim robljem i djecom. Ono sudjeluje i u Stalnoj međunarodnoj konferenciji za zaštitu iseljenika u Ženevi. Društvo izdaje svoj mjesečnik „Bulletin".

Rad je društva ogroman. Francuska je sekcija na pr. razdijelila 50 hiljada karata na poljskom jeziku, u kojima poljskim radnicima, koje dolaze u Francusku, daje sve potrebne upute za namještenje sa oznakom, gdje se nalaze društveni domovi. God. 1926. je talijanska sekcija imala brigu nad 40 hiljada talijanskih mladih radnica. U samom Krakovu organizacija je u dvije godine razdijelila mladim djevojkama 600 hiljada obroka hrane.

Barunica de Montenach je konferirala sa istaknutim katoličkim ličnostima u Zagrebu, te izgleda, da bi se sve akcije, koje su započete domaćom inicijativom (Dom biskupa Langa — Trećoredski dom) mogle da porade paralelno i da se i kod nas osnuje toliko potreban odbor udruženja. Inicijativu za ovaj rad preuzeo je dr Stjepan Markulin, predsjednik središnjice Hrvatske Katoličke Akcije.

IDEJE I POKRETI

IDEJA EVROPSKE UNIJE. Na posljednjem zasijedanju Društva Naroda u Ženevi, nastupio je tadanji francuski ministar predsjednik i sadašnji ministar vanjskih poslova g. Aristide Briand. Ideja Panevrope je dosta stara. Dapače postoji i istoimeno društvo, pa čak i iz naše države su istaknute ličnosti sudjelovale na kongresima Panevrope. G. Briand je svoju ideju, kako on to već umije, iznio sa mnogo krasnih riječi i pozvao sve predstavnike brojnih evropskih država, da se izjasne o ovoj ideji. Palo je vrlo mnogo lijepih riječi, i ako se nije stalno znalo, kako zapravo g. Briand zamišlja svoje Ujedinjene Države Evrope. U najglavnijim potezima bi ta Unija u prvom redu bila carinska, pa općenito ekonomska, te napokon i politička. Ističe se u ovom slučaju ekonomski momenat, dok se prije sa strane relativno malobrojnih pristaša Panevrope u prvom redu isticala politička suradnja. Na ovakovo rezoniranje potaknula je vodeće evropske doplomate usporedba evropskih država sa Sjedinjenim državama Amerike. Unired States of America su danas gospodarski najbolje situirana zemlja. Na dosta velikom prostoru u dovoljnoj se mjeri producira svih potrebnih artikala za podmirivanje domaćih potreba te tako Sjedinjene Države nisu upućene na uvoz izvana. To ima za posljedicu jačanje američke valute, američke ekonomske snage i prama tome i državnog prestiža.

Evropa s druge strane, i ako zemlja po svojoj prirodi znatno bogatija, ima čitav niz država, koje ne mogu da svaka za sebe namire svoje potrebe, te su upućene na uvoz izvana. Radi carinskih ograda i ostalih razloga evropske države su ekonomski oslabile u velikom dijelu odvise o američkom kapitalu. Ako se ujedine sve evropske države po uzoru Sjedinjenih Država, ti će uzroci ekonomske inferiornosti sami od sebe otpasti, i tako će Evropa izbjeći teškoj krizi. To su uglavnom razlozi, koji vojuju za Sjedinjene Države Evrope.

Ali međutim do ostvarenja Evropske Unije dalek je put. Ovako velike promjene ne izvađaju se preko noći. Potrebno je da se prethodno izvrši čitav niz potrebnih detaljnih preradnja, a da i ne govorimo o samoj općenitoj slici. Danas n. pr. nikome nije jasno, da li bi Evropska Unija obuhvatila i Veliku Britaniju, ili bi ona sa golemim brojem kolonija bila treće golemo svjetsko područje. Pa tu je i vrlo važan problem njemačko-francuske suradnje. Briandu je kao oratoru, koji briljira sa blistavim rečenicama lako nabaciti nacrte, a dali Nijemci imaju volje za političko jedinstvo sa Francuskom ? Da li to hoće i sami Francuzi ?

Misao Evropske Unije je u srži dobra misao, ali to je pjesma budućnosti. Briandu, koji je rijetko kada stupao po čvrstom tlu, i koji nije poznat radi čvrsto fundiranih koncepcija trebali su šlageri. On je pred par godina popularizovao „politiku Locarna", a danas nabacuje ideju Panevrope, a doskora će doći vrijeme, kada će taj inače ugledni i sposobni diplomata i veliki govornik iznijeti nove šlagere, kojima će se mjesece i godine puniti stupci svjetske štampe, kao što je to sada slučaj sa Evropskom Unijom.

KRIZA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI. Na sijelu literarne sekcije „Domagoja" 8. XI. iznio je prof. Petar *Grgec* svoje poglede na krizu hrvatske književnosti. Nastojati ćemo, da u par redaka reproduciramo iznesene misli, dakako, radi uskog prostora većinom konstatacije i radi toga neće sve to zvučiti onako uvjerljivo, kao kada je u mnogo duljem obliku bilo izneseno u samom predavanju.

Krize literature sudeći po statistici publikacija nema. Danas se piše i tiska mnogo više nego prije rata. Ali zar su te brojke pouzdano

mjerilo ? Ne, mjerilo nam je interes, koji javnost pokazuje za literarno stvaranje i utjecaj koji književnost vrši na javni život. Prije rata imamo čitav niz čisto literarnih pokreta i imena literarnih radnika, koji luče javnost u dva tabora (Mladi i Stari — Matoš — nastup grupe Milana Marjanovića). Mi danas ne možemo pokazati ništa slična. Prema tome literarna kriza postoji.

Nađe se i branitelja današnjeg stanja, koji će reći, da je naša kriza odjek svjetske krize ideja, da je ona posljedica materijalnih prilika. Ali sva ta tumačenja nas ne mogu zadovoljiti ; kriza je sadržana u našem hrvatskom životu, jer vidimo, da ta ista kriza ne postoji n. pr. kod Slovenaca. Ako isporedimo slovenačku i hrvatsku poratnu literaturu, vidjeti ćemo, da slovenska literatura bukti na žaru slovenskih narodnih zanosa, dok je današnja hrvatska literatura u većini prekinula vezu sa narodom i dušom narodnom, te je pala u krizu. Prekinute su tradicije velikih naših kulturnih radnika : Račkoga, Strossmayera, Smičiklasa, Šenoe, Bulića, čiji rad znači afirmaciju narodne misli, koja se oslanja na tisućgodišnju tradiciju, na sve ono, što pokreće dušom narodnom, na ono radi čega narod žive i stvara. Današnja liberalna generacija ne nalazi oslona u narodu (pa makar i ne priznavala toga). Takovi su : Krklec, Miličić, Tin Ujević i ostali. Opet s druge strane ide se svijesno za negacijom narodnosti, kao : Krleža i Cesarec. Dakle posvemašnje kidanje sa narodom, tu je izvor literarne krize. Današnjoj liberalnoj inteligenciji neće biti moguće da spoji ono što se spojiti neda. Ne koristi ni okupljanje svih tih ljudi u jednoj centarlnoj reviji (pa se zvala ona i „Hrvatska Revija"), jer što se može početi sa ljudima, koji su n. pr. da se radi žene odreknu i svoje vjere ? Marksisti i liberalci ne mogu riješiti krize hrvatske knjige, jer nemaju uporišta ni u hrvatskoj prošlosti, ni u hrvatskoj sadašnjosti. Spas jedino može doći od katoličke književnosti, jer katolički književnici jedini mogu osjetiti zanose hrvatske kršćanske duše.

„ECOLE POPULISTE". Mr. Leon Lemonnier, u članku, koji objelodanjuje list „Mercure de France", izlaže razloge, koji su ponukali neke mlade pisce, da se okupe oko André Therive sa svrhom, da osnuju grupu „pučkih romanopisaca". To je pravi literarni manifest, koji tačnom kritičkom analizom određuje evoluciju romana i na koncu završava sa čitavim programom. Leon Lemonnier i njegovi prijatelji smatraju, da se roman malo po malo odalečio se od naturalizma tako, da on dandanas obuhvaća i ona djela, koja tu spadaju samo izvještačenom i izmudrenom vanjskom formom. Toj deformaciji su doprinijeli ponajviše moralisti, socijolozi i esejisti, koji se služe formom romana u svrhu izlaganja svoje teze, „kao da je pravi roman ikada i što drugo dokazao osim stava, koji je auktor zauzeo prama nečemu..." Roman je tu zato „da dade konkretnu sliku života, a ne da riješava sva pitanja, koja život nameće. Nije li to povratak naturalizmu, koji eto usvajaju pučki romansijeri (Les populistes)... ? Reforma, koju oni predlažu, mora se doista „inspirirati u naturalizmu", ali „tu se ipak moraju neke stvari razlučiti". Oni odbacuju scientizam Zole, rastezljivost stila psihološkog romana, te fantastičnosti t. zv. posmatralačkog romana. Oni hoće postaviti posmatranje u službu imaginacije i inspiracije, drugim riječima, oni tu zahtijevaju da posmatranje da „zamišlja i posmatra na neku ruku *realnost !*" Pa pošto je „buržoaska literatura" prijateljima André Therive-a i Lemonnier-a iscrpla sva sredstva, druga „obnova nije moguća, nego pomoću kontakta s narodom". Pripadnici ove populističke škole drže, da „narod pruža vrlo bogatu i skoro sasvim novu građu za romane", koju naturalizam nije htio da pripozna. Oni su izabrali naziv „populisti" zato, jer im se čini, da ta riječ znači „najžešću antitezu snobizmu, koji oni najvećma preziru". Oni žele : „stvarati istinu, a ne bizarnost". A onima, koji tvrde, da je „bizarnost stvarno jedna istina dublja i kompliciranija" Lemonnier odgovara : „Ako opstoje dvije istine, onda mi odabiramo čvršću i popularniju." Tu još, možemo naći u glavnom ideje manifesta' koji je izašao prošloga ljeta u „L' Oeuvre-u' U kratko, populistička nam škola navješta povratak prirodnomu, jednostavnosti i iskrenosti. Kolikogod teorija ostaje samo teorija i ništa drugo, a djela su ono glavno, po kojima treba suditi, ipak bismo prigovorili ovom smjeru u koliko bira predmete, materijal, koji bi bio produkt stvaralačke aktivnosti umjetnikove. Observacija u službi imaginacije u ovom slučaju intuicije potpuno je tačna, kolikogod je netačno biranje između dviju estetskih istina (ili realnosti), koje u stvari nijesu dvije, nego jedno, ako se radi o pravoj umjetnosti. Napokon stvar je sasvim izvan umjetnosti, ako se hoće dati narodu pravu umjetnost, a to je vrlo dobro, jer zbilja širi slojevi naroda ne čitaju često umjetnička djela, skoro nikako. Ono što im se daje u ruke ogromnim je dijelom sasvim bezvrijedno, sa estetskog stanovišta; a isto tako ne spada direktno u umjetnost, gdje će se pjesnik inspirirati.

ĐAČKI SVIJET

IZVANREDNA GLAVNA SKUPŠTINA „DOMAGOJA". 17. studenoga je „Domagoj" održao izvanrednu glavnu skupštinu. Dotadanji odbor izabran na glavnoj skupštini koncem prošle godine predao je ostavku, te je izabran privremeni odbor, koji će voditi društveni rad do redovite glavne skupštine, koja će se održati početkom ljetnog semestra. Odbor je sastavljen ovako: Predsjednik: Luka Perinić, potpredsjednik: Ivo Bogdan, tajnik: Pavao Tijan, blagajnik: Domagoj Markulin, arhivar: Ivo Lendić, knjižničar: Danijel Uvanović, revizori: Stjepan Urban i Jerko Bauer. Rad u društvu je vrlo lijepo započeo. U prvom redu treba spomenuti, da je ove godine organizovan tečaj za gostove, za koji je angažovan niz predavača između naših najistaknutijih seniora. Predavanja polazi lijep broj gostova, tako, da će ovaj tečaj biti od velikog značenja za budući društveni rad. Osim toga vrše se pripreme za proslavu Đačkog dana 8. decembra. Tom prilikom će „Domagoj" uz crkvenu proslavu upriličiti svečanu akademiju. Rješavanje pitanja duhovnog života je ove godine našlo konkretne forme u obliku zajedničke sv. Mise, preko koje društveni duhovnik Msgr. Bakšić drži propovijed. 17. studenoga bila je zajednička sv. Pričest. Sekcije rade vrlo marljivo. Pročelnikom socijalne sekcije izabran je Frano Senko, a literarne Srećko Karaman. Redovita sedmična sijela su dobro posjećena. Osobito treba spomenuti predavanja seniora dr Velimira Deželića i dra Vjekoslava Gortana. Održano je zajedničko sijelo sa slovenskim katoličkim akademskim klubom „Danica" u Zagrebu, na kojemu je vlč. David Doktorič, tajnik „Slovenske Straže" u Ljubljani održao predavanje o našim nacionalnim manjinama u Italiji. Na ovo zajedničko sijelo pozvani su klubovi „Istra" i „Mahnić". U ovo vrijeme poslije početka školske godine uređena je čitaonica, koja je opskrbljena potrebnim listovima, za koje nekoliko društvenih članova daje posebne doprinose. Uređuje se velika društvena knjižnica. Kod osnivanja konvikta naišlo se na velike poteškoće, te je stvar samo odgođena.

U „Domagoju" su se pokazale tendence, koje daju naslutiti plodan i velik rad, koje će društvo razviti nastojeći, da se zaposli svakoga pojedinca, razvijajući ujedno društvenu svijest, da tako svaki domagojac dude ponosan time, što je član „Domagoja".

IZ ŽENSKOG AKADEMSKOG „DOMAGOJA". Kad se ženski akademski „Domagoj" odijelio od muškog, imao je pred očima živi samostalni rad udešen prema specijalnoj svrsi ženske katoličke inteligencije. Do toga međutim nije odmah moglo doći, jer je puno toga manjkalo, prije svega vlastite društvene prostorije, najvažniji uvjet za pravi društveni život.

Prošle školske godine došle smo osobitim zauzimanjem preč. gg. Dra Lončara i Dra Šimraka do svojih prostorija, čak i do svog Doma, pa je sve krenulo na bolje. Rad se osobito razvio u drugom semestru.

Ove smo školske godine, zahvaljujući preč. g. Dru Lnčaru dobile još udobnije prostorije, „Dom Naše Gospe Lurdske", pa je svim neimućnim Domagojkama omogućen sređeniji život i rad.

Glavnu skupštinu održale smo 27. X. Izabran je ovaj odbor: predsjednica: A. Blažević, stud. phil., potpredsjednica: Đ. Horvat, stud. pedag., tajnica: S. Kovačić, cand. phil., blagajnica: M. Tomljenović, stud. phil., knjižničarka: E. Grbić, stud. phil., revizorke: K. Vojvoda, aps. med. i R. Brunčić, cand. phil.

U programu ovogodišnjeg našeg rada zahvatile smo sva pitanja, koja nas mogu da interesiraju kao akademičarke, pogotovo kao katoličke akademičarke. Odredile smo, da što više same radimo. Već smo načele program: Gosp. Dr Marković nam je jednom na sastanku dao kritički prikaz modernih smjerova i samih važnijih djela u literaturi i uputio nas na najvažnije probleme tog područja.

Na drugom jednom sastanku jedna je drugarica kušala razložiti i uvjeriti, kako mi iz samih naravnih, a pogotovo iz kršćanskih motiva ne možemo i ne smijemo ostati indiferentni prema socijalnom zlu oko nas. Upozorila je na neka područja, na oko neznatna i naivna, na kojima se dade i te kako korisno socijalno djelovati. Drugarice su se jako zainteresovale za taj problem, pa su u debati raspravile, kako da se već sada nešto na tom radi. To su dvije najvažnije tačke dosadašnjeg rada. *A. B.*

IZ AKADEMSKOG KLUBA SV. ĆIRILA I METODIJA U BEOGRADU. Dne 3. XI. održana je glavna skupština kluba jer je društvo privremeno bez lokala u stan dra Juretića, vrijednog pomagača društva i prisnog suradnika, savjetnika i inicijatora svake dobre akcije. Ferijalni odbor izvijestio je o radu preko ljeta, koji se sastojao u prikupljivanju suradnje za Almanak i 2. broj „Luči", Almanak bi imao izaći tačno na dan 10-godišnjice kluba 8. decembra ove godine. U društvo je primljeno nekoliko gostiju, koji su ove godine došli na studije u Beograd. Seniorima su proglašeni na ovoj skjupštini Nikola Ilić, sada sreski pristav u Banja Luci i Ante Krvavica. Oba su diplomirala ove godine na pravnom fakultetu beogradskog Univerziteta. Ferijalnom odboru bilo je stav-

ljeno u dužnost da pripravi predlog o promjeni nekih stavaka Poslovnika, te se na Glavnoj Skupštini o tom debatiralo, pa su izvršene potrebne promjene. Ovog semestra su u odbor izabrana slijedeći drugovi: predsjednik: Pero Lisičar, stud. phil., potpredsjednik: Tine Kušar, stud. med., blagajnik: Augustin Sesar, stud. phil., knjižničar: Ružica Rafaj, stud. phil., gospodar: Martin Bulić, stud. prava. Revizori: Jago Zorić, cand. prava i Andrija Glavaš, cand. tehnike. Napravljen je program za rad ovoga semestra, pa je odlučeno, da će se na Univerzitetu održati svečana akademija u proslavu 10-godišnjice društva, i to tijekom ovog semestra.

ŽIDOVSKO AKADEMSKO POTPORNO DRUŠTVO U ZAGREBU. Pored ostalih akademskih potpornih društava u Zagrebu, čiji budžeti iznose po par desetaka tisuća postoji u Zagrebu i Židovsko Akademsko Potdorno Društvo. To društvo je 16. studenoga održalo svoju skupštinu. Društvu je svrha osim pomaganja studenata Židova, da podržaje Židovsku đačku menzu u Palmotićevoj ulici broj 15. Društvo je prošle radne godine sabralo po cijeloj Jugoslaviji 200.000 dinara za materijalno potpomaganje svojih članova i uzdržavanje menze. Poseban odbor na čelu s g. drom Hugom Kohnom brine se oko subvencioniranja društva.

Ovi podatci, koje uzimljemo iz zagrebačkih dnevnika, vrlo su poučni.

ĐAČKI LIST U OSIJEKU. Kako saznajemo, pokrenuta je u đačkom literarnom društvu „Prosvjeta" u Osijeku akcija, da se izdaje časopis, kome će biti svrha promicanje književnosti među srednjoškolskom omladinom. Časopis će izlaziti mjesečno, a urednik je maturant Šulc. Zatražena je već šta više od prosvjetnog inspektorata dozvola, i čim ova stigne, izaći će prvi broj. List će imati posve književno-zabavni karakter, a sarađivati će samo učenici srednjih škola.

HRVATI IZ GRADIŠĆA I KORUŠKI SLOVENCI. (Radi preobilja gradiva izostalo iz prvog broja). J. K. Đ. Liga imala je ugodnu dužnost, da dočeka braću iz Gradišća i Slovence iz Koruške. Akademičari naših manjina u Austriji imaju svoj klub, te je taj klub priredio ovid praznika putovanje po hrvatskim i slovenskim krajevima. Klub se za organizaciju puta obratio na Slovensku Dijašku Zvezu i na Jug. Kat. Đačku Ligu. Slovenci su sa svoje strane dostojno izvršili svoj dio, dok i J. K. Đ. Liga nije htjela zaostati, te je sa svoje strane i preko svojih veza (Hrv. Kat. Ženska Sveza) učinila svoje, da se pozvani krugovi zainteresuju za čitavu stvar. Tako se desilo, da se boravak dragih gostova pretvorio u srdačnu manifestaciju naše ljubavi prama našim manjinama. Od 18. do 21. kolovoza ostali su gosti u Zagrebu kao gosti organizacija gospođa, dok im je Liga stavila na raspolaganje ljude, koji će im biti prvi ruci kod razgledanja grada i okolice. Kod dočeka je goste u ime Lige pozdravio dr Ljubomir *Marakovič*. Domagojci i seniori i seniorke bili su sa gostima čitavo vrijeme. I u provinciji su svugdje bili dočekani od ljudi katoličkog pokreta, u koliko brigu za njihov boravak nisu preuzele narodno-obrambene organizacije (Jadranska Straža i Jugoslavenska Matica). Liga je svoju dužnost izvršila časno i sa naročitim zadovoljstvom, što je konstatovala i liberalna dnevna štampa

PROSLAVA „KREKA". Jug. Katoličko Akademsko Društvo „Krek" u Pragu ove godine preko ferija proslavilo je desetgodišnjicu svoga opstanka i rada. Proslava društvene desetgodišnjice udešena je na vrlo svečan način za vrijeme orlovskog sleta početkom mjeseca srpnja. Na proslavi su bili prisutni čehoslovački ministar msgr. Šramek te slovenski knez-biskup Jeglič, izaslanik praškog nadbiskupa te brojni odličnici. Samo društvo mnogo radi za to, da i ostali slavenski katolici upoznaju prilike hrvatskog i slovenskog katolicizma. Društvo je ovih dana priredilo zadušnice za pok. Vladimira Gortana. Upozoravamo sve katoličke akademičare, koji studiraju u Pragu, da se upišu u društvo.

„NUMERUS CLAUSUS" U MADŽARSKOJ. Često se čita riječ „numerus clausus". Baš je i ovih dana u Madžarskoj ovo pitanje vrlo aktuelno. Radi se o borbi između madžarskog nacionalizma i židovskog velikog kapitala, koji hoće da osvoji prvo mjesto u životu madžarskog naroda. Židova u Madžarskoj ima tek 6.2 postotaka, ali usprkos razmjerno malenom broju u javnom životu zauzimlju sve jači položaj, a osobito radi toga, što se radi povoljnih materijalnih uslova regrutira velik broj židovske inteligencije, tako da su na sveučilištima imali većinu. Da se tome zlu opre madžarska vlada je god. 1920. donijela t. zv. zakon o „numerusu claususu", kojim je bilo određeno, da se na sveučilišta može primiti samo 6.2 posto Židova. Radi ovoga zakona imale su madžarske vlade dosta neprilika. Židovi su to pitanje iznosili i pred Društvo Naroda u Ženevi. Velikom propagandom židovske štampe uspjelo je da je madžarska vlada za ovu školsku godinu morala izdati upute, kojima se ublažuje zakon o numerusu claususu u toliko, što je svaki abiturijent, koji je maturu položio sa odličnim uspjehom, mogao biti primljen na sveučilišta. Židovi su te olakšice obilato iskoristili. Na peštanskoj židovskoj gimnaziji su ove godine nikli odlikaši kao gljive iza kiše, te su po odredbama ministra prosvjete morali svi biti pripušteni na sveučilište. Tako se desilo, da je na budimpeštanskoj univerzi mjesto 6.2 posto bilo 16.40 posto Židova, a u Segedinu čak 23 postotaka. Dakako, da je u Madžarskoj radi toga

dolazilo do čestih i žestokih sukoba. Židovski akademičari su često izbacivani van sa predavanja. Antisemitizam cvate, što je i razumljivo, jer Madžari, kao i svaki drugi narod, žele da budu gospodari u svojoj kući. Privremeno vlada mir, ali svaki čas se mogu pojaviti novi nemiri, tim više, što u vladinim krugovima ne postoji nikakova namjera, da se odustane od političke zaštite domaćeg đaštva, jer su svi odlučujući faktori, a naročito sam ministar prosvjete grof Klebersberg, čvrsto uvjereni, da bi uspostava ranije prevlasti eliminiranog židovstva na sveučilištima i u liberalnim zvanjima značila sigurnu propast narodne madžarske kulture te ozbiljno ugrozilo nezavisnost madžarskog javnog života od svih stranih utjecaja. Zato se drži, da će usprkos ovih koncesija inostranstva grof Klebersberg nastaviti svoj program uklanjanja svih anacionalnih i nekršćanskih utjecaja na madžarski javni život u prvom redu nepropuštanjem Židova u krug nastavnika, odakle bi mogli širiti među omladinom židovski liberalizam, koji je bio rak-rana stare Ugarske.

I u Poljskoj je došlo među đacima do pokreta, koji se bori za to, da se i u Poljskoj uvede „numerus clausus". Te svoje želje su đaci sredinom mjeseca studenoga ove godine izrazili na prilično bučan način, te je u Krakovu došlo do tučnjava i bučnih demonstracija.

U Čehoslovačkoj je tačno 15. studenoga došlo do bučnih demonstracija proti Židova. Na medicinskom fakultetu praškog čehoslovačkog sveučilišta preko polovica đaka su strani podanici i to većinom Židovi iz Poljske i Madžarske, koji dolaze u Čehoslovačku jer ih ne toleriraju na tamošnjim sveučilištima. Studenti su dekanu medicinskog fakulteta predali rezolucije, u kojoj se traži uvađanje neke vrsti „numerusa claususa" na medicinskom fakultetu. Nemiri se i kasnije opetovali.

Naša se štampa opširno bavila i studentskim demonstracijama u Beču, koje su bile uperene proti Židova i internacionalnih socijalista. Općenito je poznato, da na ausskim universama Židovi nisu rado gledani, te da se vrlo često događa, da ih potjeraju sa predavanja.

Poznati su nadalje progoni židovskih studenata u Rumunjskoj. Tako je prononsiran drastičan slučaj ie Jassy-a kada su rumunjski studenti pobacali Židove u rijeku da im ohlade židovski zanos, te su čuvali obalu, da im ne bi tko pomogao da izađu iz vode.

Kako se vdi, pitanje „Numerusa claususa" nije tako sporadična pojava u samoj Madžarskoj, već je to problem svih država srednje Evrope, dok je u Madžarskoj došao do najjačeg izraza radi oštrih mjera, koje upotrebljava Madžarska, da zaštiti svoju narodnost od razvodnjavanja sa stranim elementom, koji štetno utiče na narodnu madžarsku kulturu. *I. B.*

SREDIŠNJE UDRUŽENJE SLUŠAČA ZAGREBAČKOG SVEUČILIŠTA. Zagrebačko sveučilište nije uopće imalo jednog reprezantativnog tijela svih akademičara našega sveučilišta. U svoje vrijeme je tu ulogu vršilo Jugoslavensko Akademsko Potporno Društvo. Kada je nastao rascijep u tome društvu, tada je stvarno zagrebačko sveučilište ostalo i bez surogata reprezentativnog tijela. Tražio se način, kako bi se došlo do nekoga sporazuma u toj stvari. Međutim se desilo to, da su iza 6. januara i iza raspusta stranaka klubovi jedan za drugim propadali. Održali su se tek katolički akademski klubovi, te novoosnovana Jugoslavenska akademska čitaonica. Dakle broj članova u ovim klubovima nije dovoljan, da bi se oni mogli uzeti kao baza za osnivanje reprezentativnog udruženja svih akademičara. I ako je baza slobodnih klubova jedini ispravan put za stvaranje takovog tijela, nije preostalo drugo nego, da se potraži drugi način. Tako je prodrla misao, da se takovo društvo stvori preko stručnih klubova, koji postoje na svim fakultetima. U tu je svrhu već pred dulje vremena održan pripremni sastanak od par predstavnika, te je klubu tehničara povjereno, da vodi poslove oko pripreme toga središnjeg društva. Posao ide dosta sporo. Vidi se, da stručni klubovi nemaju one spretnosti, koja je posljedica rada u nestručnim akademskim klubovima, koji spremaju svoje članove za javni život, pa je razumljivo, da su spremniji kada se radi o osnivanju društava.

U subotu 9. studenoga održan je sastanak predstavnika stručnih udruženja. Konstatovano je, da poslovi još nisu dovoljno unapredovali, da bi se mogla sazvati skupština. Uopće čitava je stvar na sveučilištu i premalo poznata i većinu je studenata za čitavu stvar doznala tek iz novinskih vijesti. Svakako ima malo izgleda, da će i ovo društvo teško postati pravi reprezentant zagrebačkih akademičara.

SRPSKE PRAVOSLAVNE BOGOSLOVIJE. Ministar Vjera potpisao je 11. jula g. 12928. u sporazulu sa Svetim Arhijerejskim Sinodom srpske pravoslavne Crkve Pravilnik o srpskim pravoslavnim bogoslovijama. Po tom pravilniku Srpske Pravoslavne Bogoslovije stručne su duhovne škole, u kojima se učenici vaspitavaju u duhu pravoslavne vere za sveštenićku, sveštenićko-monašku službu i za više duhovno obrazovanje na pravoslavnom bogoslovskom fakultetu«.

Bogoslovija imade danas pet: u Srem. Karlovcima, Sarajevu, Prizrenu, Bitolju i na Cetinju. Uz svaku bogosloviju postoji i internat. Broj učenika određuje Ministar Vje-

ra (sada Pravde) u sporazumu sa Sv. Arh. Sinodom.

Bogoslovije imadu šest razreda, a predmeti, koji se u njima uče, jesu: Sveto Pismo Starog i Novog Zavjeta, dogmatika sa polemičkim bogoslovljem, moralno bogoslovlje, apologetika, patrologija, povijest hrišćanske crkve, povijest srpske crkve, crkveno pravo, pastirsko bogoslovlje, omiletika, psihologija i logika, filosof. pedagogika, katehetika, opća povijest, crkveno slovenski jezik, srpski jezik, ruski, njemački i grčki i latinski jezik, antropologija sa higijenom, poljoprivreda, teorija muzike, crkveno pjevanje, korsko pjevanje, administracija, gimnastika.

Bogoslovije spadaju pod kompetenciju Sv. Arh. Sabora, Sv. Arhij. Sinoda, eparhijskog Arhijereja i Ministarstva Vjera odnosno Pravde. Sv. Arhij. Sabor donosi uredbe za bogoslovije, sporazumno s ministrom Vjera otvara, zatvara i premješta bogoslovije, bira rektore bogoslovija. Sv. Arhij. Sinod bdije nad životom i radom bogoslovija, propisuje nastavni plan, koga onda uvađa Ministarstvo Vjera odnosno Pravde, odobrava udžbenike, daje saglasnost za postavljanje nastavnika, koje postavlja Ministar Vjera.

Eparhijski Arhijereji, ako u eparhiji imaju bogoslovije vrše u njoj neposredni nadzor u ime Sv. Sinoda, podnose prijedloge Sv. Sinodu, izvještavaju Sv. Sinod o događajima u bogosloviji tokom godine. Ministarstvo Vjera odnosno sad Pravde postavlja i premješta nastavnike, nadzire obuku, uvodi u život odredbe Sv. Sinoda, odobrava prijem učenika itd.

U bogosloviju primaju se učenici sa svršenih 4 razreda gimnazije, bez tjelesnih mana, razvijena sluha i dobre glave. Svi novi đaci moraju polagati prijamni ispit iz 1. katiziza i 2. poznavanje gospodnjih i bogorodičnih praznika.

Iza svršenih šest razreda bogoslovije polaže se ispit zrelosti.

Prošle godine 1928.-29. bilo je u bogoslovijama: u Prizrenu 163, u Cetinju 152, u Sarajevu 231, u Bitolju 229, Srem. Karlovcima 232 pitomca.

Dr. J.

KATOLIČKE MISIJSKE UNIVERSE. Sigurno najljepše se katolička školska aktivnost razvila u Britskoj Indiji. Tu treba najprije reći da su indijske universe sagrađene po engleskom uzoru t. j. sama univerza samo ispituje i izdaje opće propise, a obuka se dijeli u samim koledžima. Katolici imadu u različitim mjestima svega 16 takovih koledža od kojih je 5 ženskih i manjih a velikih imade tek 5. Od tih se mogu kao uzori katoličkog školstva u Indiji smatrati u Bombaju, Kalkuti i u Trichinopoly-u. Tako n. pr. onaj u Trichinopoly-u broji oko 1300 đaka od kojih trećinu katoličkih, a imade sav moderni komfort jedne takove naučne institucije. Međutim svi ti zavodi su nepotpuni tako da katolici, koji žele druge fakultete posjećivati moraju dijeliti obuku u protestantskim poganskim ili neutralnim zavodima. Obuka u vjeri je samo za katolike obligatna, ali su n. pr. u koledžu sv. Franje Ksaverskoga u Kalkuti uvedena obligatna čitanja sv. pisma i predavanja dogmatička i moralna za sve đake. To je eksperimenat, za koji će se tek vidjeti kakove će imati rezultate a slijedi samo uzor protestantskih zavoda s obligatnim čitanjima biblije za sve đake. Inače se propaganda katoličkih misionara-predavača redovno drži u daleko rezerviranijem stavu. Koledži u svojoj naučnoj osnovi slijede propise svoje univerze, a zato primaju iz državne kase bogate subvencije.

Opetovano su pa i u najnovije vrijeme bile kat. visoke škole britske Indije predmetom oštrih kritika sa strane katoličkih krugova. Prigovaralo im se da ne pokazuju dovoljno konverzija, da ovise od države i da nisu uspjele da do danas otvore jednu potpunu samostalnu katoličku univerzu.

Posljednja dva prigovora su bez svakog temelja. Koledži moraju ostati u zavisnosti od države tako dugo dok katolici ne budu financijski tako jaki, da sami iz svojih sredstava sagrade zavode, koji bi imali sav moderni naučni aparat, jer ni katolički a pogotovo poganski, studenti ne će da posjećuju ni zavode, koji im ne mogu dati potpunu stručnu izobrazbu.

Drugi prigovor da katolici nisu izgradili jedne vlastite potpuno svoje univerze odbija se o isti odgovor obzirom na financijsko stanje misija i upozorenjem na velike udaljenosti u kojima su raštrkani onih 3-4000 katoličkih studenata Indijanaca, a koji prema tome sigurno nebi htjeli, ili nebi baš svi htjeli podnijeti potrebne žrtve da dođu na tu univerzu.

I pripuštanje pogana u ove koledže je bilo predmetom prigovora. No baš poganske školarine omogućuju velike popuste katolicima i uzdržavaju zavod na visini, a i omogućuju indirektni apostolat. S jedne strane postoji uviiek mogućnost neposrednih obraćenja, ali važniie ie to da ti pogani i kasnije u životu uvijek susreću s uvažavaniem vjeru i Crkvu svojih učitelja. Konačno najviše klase, naime brahmani, se redovno obraćaju baš isključivo preko kat. koledža. Obraćenje najnižih slojeva i naroda Indije nesumnjivo imade neposrednog vjerskog vrhunaravnog stajališta jednaku važnost, kao i obraćenje brahmana u većem broju.

To bi bio epohalan događaj u misioniranju Indije, jer bi katolicizam i među najnižim klasama učvrstio položaj. To uostalom protestantizam dobro opaža pa stoga protestanti imadu brojne koledže, koji djeluju na najviše klase. Imaju ih oko 50.

Posebnu univerzu koju traže neki katolici osnovali su iza rata muslimani jednu i hinduisti dvije, ali svi ti zavodi nemaju pravog života.

Od kolike je važnosti visoko i srednje školstvo u Indiji pokazuje činjenica da u Bengaliji gdje samo protestanti imadu škole te vrste imadu i samo protestanti da zabilježe misijske uspjehe u užem smislu. Katolici su pak u okolici Madrasa gdje imadu koledže Trichinopoly-u najbolje uspjeli. Dapače predsjednici samog zak. tijela provincije bili su dvaput katolici, a tako i u obližnjoj državi.

Svi koledži djeluju i na to da stvore katoličke lajičke organizacije. Tako baš u Trichinopoly-u postoje cvatuće organizacije koje nastoje intenzivno oko katoličke štampe. Lircmalobarski katolici imadu knjižnu brojnije organizacije inteligencije, pa nije ni čudo, da imadu i svoj dnevnik.

Indijaca imade na studiju i u Evropi, napose u Engleskoj oko 1500. U posljednje vrijeme započeo je rad i među njima. Konačno imade u Istočnoj Aziji još jedan veliki katolički naučni zavod, a to je univerza oo. Dominikanaca u Manilli. Taj zavod broji oko 2000 studenata teologije, medicine, filosofije, prava i filologije. Univerza imade državnu penziju. Ta univerza djeluje u katoličkoj zemlji, koja je u posljednja 3 decenija proživjela tešku krizu i jedan dosta ozbiljni šizma. Reorganizacija crkvene hijerarhije za Pape Pija X., uvećanje broja kolonija, održanje plenarnog koncila i odgoj svećeničkog podmladka su poboljšali stanje, ali posve je jasno da to stanje može biti trajno i temeljito poboljšano samo stvaranjem katoličke lajičke inteligencije. Uostalom premnogi Filipinci traže naobrazbu u Sjed. Državama, njih oko 1000, a od toga samo 50-tak na kat. zavodima. Pogani kojih danas ima na Filipinima obratiti će se prije ili kasnije, jer brojne kongregacije rade među njima, ali veća je opasnost za katolike od toga što protestanti nastoje brojnim prosvjetnim i higijenskim ustanovama da djeluju na katolike da otpadnu od vjere i što podupire postojeći anglikanski sistem, koji samo postoji na nacijonalnoj bazi. Njihov je politički uspjeh dosada bio minimalan.

Katolički studenti dominikanske univerze izdaju svoj list i imadu svoju organizaciju.

Pod drugim prilikama djeluje na bliskom Istoku u Beirutu univerza oo. Isusovaca, koju polazi oko 500 studenata, a koja imade filozofski, pravni, medicinski i tehnički fakultet. Ta univerza je izdržavana po francuskoj vladi. Njeno se veliko djelovanje proteže na sve zemlje bliskog Istoka. Brojni državnici muslimanskih država su njeni učenici. Inače katolici imadu svoja društva, a napose Marijinu kongregaciju. Oko stotinjak studenata sudjeluje u tim organizacijama koje razvijaju djelatnost u istom smjeru kao i druge slične katoličke organizacije u drugim zemljama u svojem modernom domu sa športskim igralištem. Inače uzorni »sinovi« tih organizacija su u Društvu Srca Isusova, koje ima samo 29 članova a među tima su 11 sveučilišna profesora, libanonski ministar predsjednik, ministar pravde, predsjednik vrhovnog suda, francuski generalni konsul i t. d.

Protestanti su protiv toga zavoda s velikim troškom (amerikanskim novcem) sagradili svoju pučku univerzu koja radi punom parom. Pored nje radi i lajička misija, koja bi htjela da francuska vlada oduzme isusovcima subvenciju i da je dade lajičkoj misiji. Kampanja koja se s tim ciljem vodila u pariškoj i beirutskoj štampi pokazala je svojim argumentima od kolike je važnosti za katolicizam bliskog Istoka beirutska univerza.

Među afričkim crncima i na Madagaskaru nema katoličkih univerza, premda se u nekim predjelima i tamo osjeća ta potreba. Imade tek srednjih škola i to stručnih škola. Trebalo bi da se kaže nekoliko riječi o radu među inteligencijom crnačkom u Americi. I to je problem za sebe, vrlo kompliciran, a mi ćemo se ograničiti tek na to da kažemo, da su protestanti jedini koji imadu za njih visokih škola i da se tu žalibože katolici tek odlučuju na rad. Kraj pancrnačkoga pokreta ne treba tek naglašavati važnost i ovog problema.

BILJEŠKE

ZAGREBAČKI KATOLICI BISKUPU MAHNIĆU. Kako smo već javili 3. i 4. studenoga na svečan način je obavljen prenos smrtnih ostataka pok. biskupa Mahnića iz Mirogoja u crkvu sv. Ksavera. Svečanost je organizovala Hrvatska Bogoslovska Akademija u Zagrebu, a uzela su učešća sva katolička društva u Zagrebu. 3. studenoga učenici i suradnici biskupa Mahnića, seniori „Domagoja", skupa sa akademskim „Domagojem" priredili su velikom biskupu u prostorijama H. K. Kasina svečanu komemoraciju. Na komemoraciji prisustvovali su uz brojnu katoličku inteligenciju presvij. gg. biskupi dr Akšamović, dr Srebrenić, dr Bonefačić, dr Marušić, dr Njaradi, dr Premuš i dr Saalis-Sewis, te čitav niz crkvenih velikodostojnika. Na toj komemoraciji govorili su: dr Stjepan Markulin, prvi predsjednik „Domagoja" i danas predsjednik Središnjice Katoličke Akcije; dr Ljubomir Maraković prvi urednik „Luči" i predsjednik seniorata; dr Božena Deželić, predstavnica ženskog seniorata, te drug Luka Perinić, podpredsjednik J. K. Đ. Lige i predsjednik „Domagoja". Svi su ovi upozoravali na Mahnića čovjeka, mislioca, organizatora, književnika, socijalnog radnika i nezaboravnog vođu.

Istoga dana poslije podne na Mirogoju, usprkos kiši i nevremenu, sakupiše se tisuće zagrebačkih katolika. U novoj kapeli na Mirogoju postavljen je lijes sa tijelom Mahnićevim. Počasnu stražu su držala dva domagojca u akademskim gala odorama i sa izvučenim sabljama. Poslije opijela i govora mp. o. Dra Ante Alfirevića, D. I. uputila se duga povorka prama crkvi sv. Ksavera. Tamo pored samostana glagoljaša franjevaca našao je Mahnić zadnje svoje počivalište. U ime franjevaca progovorio je na crkvenim vratima mp. o. fra Bone Zec, provincijal franjevaca trećoredaca.

U ponedjeljak 4. studenoga obavljeno je postavljanje lijesa u grob. Opijelo je obavio lično Preuzv. g. dr Ante Bauer, nadbiskup zagrebački, a Presvij. g. dr Srebrnić, nasljednik biskupa Mahnića održao je veliki govor. Citiramo samo odlomak: toga govora: „Čeznuo je za potomstvom, da nastavlja njegovu borbu za načela — o divote, tko može, prebrojiti stotine katoličkih lajika, inteligenata, stotine i stotine đaka od naših srednjih i visokih škola i hiljade od naše seoske omladine, koja njegov grob okružuje i za njegove ideale na grobu njegovu moli!

Htio je organizacije u službi Crkve; stotine ima organizacija, koje ga štuju kao svog duhovnog oca i služe Crkvi. Išao je za tim, da se osniva i širi štampa katoličkih načela; divan je upravo broj listova, kojih nije bilo, kada je on započeo svoj rad, u a službi su istih svetih ideja, za koje je htio, da se osnuju. Prava je staroslavenskog jezika neustrašivo branio u crkvi. Božji Promisao hoće, da ima svoj grob u hramu, gdje se svete tajne danomice slave u staroslovenskom jeziku!

Kako su ti krugovi lijepi, koji se kao vijenci dižu nad glavom njegovom upravo kao odraz onih nebeskih vijenaca, s kojima je Bezgrješno Začeta Djevica okrunila dušu njegovu u raju!"

PROSLAVA PAPINA JUBILEJA U ZAGREBU. 28. listopada u Zagrebu je na vrlo svečan način obavljena proslava papinog zlatomisničkog jubileja. U jutro je u katedrali odslužena sv. misa zahvalnica po samom zagrebačkom nadbiskupu, dok je krasnu propovijed održao Msgr dr Stjepan Bakšić. Poslije podne je u dvorani Hrvatskog Sokola, jednoj od najvećih zagrebačkih dvorana, održan je komers, na kojemu su uzeli učešću zagrebački katolici, njih nekoliko tisuća. Najznačajniji je bio govor zagrebačkog nadbiskupa Preuzv. gosp. dra Antuna Bauera. Burno je bio pozdravljen onaj dio govora, u kojemu je nadbiskup govorio o vezama Hrvata sa sv. Stolicom: „A mi, katolici Hrvati po sjedinjenju sa sv. Stolicom pripadamo onoj najvećoj i najčvršćoj organizaciji na čitavom svijetu, pripadamo kraljevstvu, pripadamo prijestolju, što ga je Krist osnovao, na neslomivoj Petrovoj pećini. A onaj, koji danas s toga prijestolja upravlja stado Kristovo, on nas ljubi Kristovom ljubavi, što nam pokazuje svakom prigodom.

Pokazao je to i ovih dana, kad je na naše brzojavne molbe, kako sam službeno izvješten, učnio sve, što je mogao za istarske mučenike, i da nije bilo toga zauzimanja, bile bi valjda strahote puljske osude još groznije."

Iza toga su održani razni govori, među kojima se naročito ističe govor prof. Petra Grgeca, seniora „Domagoja". Dvorana je bila ukusno dekorirana, a na sredini isticala se velika slika Pija XI., koju je izradio g. Josip Degan, koji je na prošloj glavnoj skupštini proglašen seniorom „Domagoja".

F. M. — V. Sada sam zaokupljen tehničkim poslovima oko ovoga broja. Kad budem gotov, javiti ću Ti se posebnim pismom.

M. M. Onoliku i onakovu kritiku o listu, koji još k tome hoće da radi u skladu sa katoličkom naukom ne može „Luč" nikako donijeti. Tu već prestaje vlast urednika, te sam na svoju odgovornost ne mogu donijeti onakovu kritiku. Uostalom, mislim, da će i Tebi prije ili kasnije biti drago, da stvar nisam uvrstio. Meni je samome žao, da stvar ne može ući, jer je dobro pisana. Žao mi je tim više, što nemam Tvoje suradnje u ovom broju.

S. P. BJELOVAR. Primio sam Tvoju suradnju. Prvi dio, kolikogod korektan, previše je tendencijozan, da bi mogao biti umjetnost, a opet su i misli preobične. Drugi je dio dosta dobar, te me baš to nuka, da Ti posavjetujem, da se i dalje vježbaš i šalješ. Naročito bi mi bilo drago, da i dalje budem primao suradnju iz Bjelovara.

J. B. — ZAGREB. Tebi sam pisao posebno pismo. Ako ga nisi primio javi se.

VELIKA AKCIJA ZA „LUČ". Urednik upozorava sve prijatelje, čitače i suradnike „Luči", da ozbiljno shvate poziv na sakupljanje novih pretplatnika. „Luč" je lijepo opremljen, opsežan, a ujedno i jeftin list, pa ako ćemo da i dalje ovako lijepo izlazi, potrebno je da dobije novih pretplatnika. Štogod ima više pretplatnika, to list može biti i jeftiniji.

KAKO TREBA SLATI SURADNJU. Mnogi suradnici „Luči" šalju svoje stvari tako prepisane, da urednik skoro redovito njihove stvari mora prepisivati. Zato ovdje iznosimo pravila, kako se mora p r e p i s a t i suradnja za „Luč":

1. Mora se pisati samo sa jedne strane i to sa lijeve strane treba ostaviti nekoliko centimetara prostora. 3. Ne smije se pisati olovkom. 4. Piši čitljivo i neka između bude dovoljno prostora za eventualne nadopune, popravke i sl. 5. Po širini stranice piši samo jednu pjesmu. 6. Format papira na kojemu se piše neka po mogućnosti nikada ne bude veći od formata „Luči".

NA UVAŽENJE. Neki će se suradnici čuditi, da im javljam, da stvar ulazi, a tamo kad prelistaju stranice ne naiaze te stvari. Urednik je zbilja dao stvar u tisak, ali kod prelamanja lista nije bilo dovoljno mjesta, i stvar je slučajno izostala. To se vrlo često događa. Radi toga neka se nitko ne žalosti nego neka veselo očekuje slijedeći broj, u kojoj će vidjeti svoju stvar tiskanu.

NAČIN UREĐIVANJA „LUČI". Skoro već dvije godine današnji urednik uređuje „Luč". On je uvijek nastojao, da uvaži svaku opravdanu želju suradnika, a osobito povjerenika „Luči". Kod toga je uvidio, da svaka napomena o uređivanju, pa i ona manje opravdana, ima smisla, te ako se udovolji željama „publike", da se list više čita (a to je ideal svakog uredništva), a bome i plaća. Radi toga urednik pozivlje osobito suradnike, da mu u pismu, u kojem šalju suradnju, ujedno pišu o tome:

1. Što im se u „Luči" naročito sviđa,
2. Što bi još željeli,
3. Što im se ne sviđa,
4. Što smeta širenju „Luči",
5. Što se najviše sviđa drugima i što se drugima ne sviđa.

Na ta pitanja neka odgovori svaki suradnik, To sve moli urednik „Luči", koji želi, da učini sve kako bi svi bili zadovoljni.

SADRŽAJ BR. 3.—4. Ivo Bogdan: Vođa, učitelj i prognanik. — Pavao Jesih: Pred Jaslicama. — Dr Ljubomir Maraković: Pred dvadeset i pet godina. — August Gyarmaty: Jesensko sunce. — Prof. M. Ujević: Korespondencija Rački-Strossmayer. — Šaravanja: Septembarska večer. — Dr Ljubomir Maraković: Karakteristika današnje generacije. (Utjecaj filma.) — Fra Gašpar Bujas: Božićnica. — I. B.: Narodno-obranbene tradicije. — Stjepan Devčić: Akacije. — Ante Parčina: Jugo. — Ante Parčina: San. — A. Bruerov: Novembarski distih. — Mato Paljug: U sutone kasne. — Ivan Mikulić: Došel sem domom. — M. Krmpotić: Jesen. — I. B.: Grgur Ninski i glagolica. — Ante Parčina: Htio bih doći. — I. Horvat: Beuronska umjetnost. — Ivo Lendić: Pod Njegovim dahom. — Vladimir Vrana: U sutonu. — Ante Parčina: Kaži mi. — Ivo Lendić: Južni vjetrovi.

Feuilleton. Knjige i časopisi. — Kazalište i umjetnost. — Socijalni pregled. — Ideje i pokreti. — Đački svijet. — Bilješke. — Pošta uredništva.

Slike: Emanuel Vidović: Betlehem (diptih), Božićna noć. — Beuronska umjetnost: Tri reprodukcije umjetnina sa Montecassina. — Dvije slike uz članak o biskupu Mahniću.

500 novih pretplatnika »Luči«

Naša „L u č" slavi dvadesetipetu svoju godinu. To je dva i po decenija zanosa, oduševljenja, rada i pregaranja za velike ideale preporoda hrvatskog naroda.

IZDRŽALI SMO 25 GODINA

mladi i puni volje za rad. O ovoj dvadeset i petoj godini moramo pokazati tu našu volju za rad, naš zanos i naše sposobnosti za život i održanje. „L u č" čekaju u današnjosti još

VEĆI ZADACI NEGO U PROŠLOSTI.

pa zato ona mora zaći u svaku našu školu, svaki hrvatski đak mora doznati za „L u č". Svi mi skupa moramo pregnuti, da naša „Luč" dobije što više novih pretplatnika. Ovime otvaramo kampanju za 500 novih pretplatnika. To će biti najljepša

PROSLAVA JUBILEJA „LUČI".

Svi na posao. Svi do jednoga Svi za našu zajedničku svetu hrvatsku i katoličku stvar. Odmah poslije ovoga broja očekujemo imena novih pretplatnika. U narednim brojevima „L u č i" **donijeti ćemo imena svih onih, koji su sudjelovali u ovoj kampanji** svijesnog Hrvatskog Katoličkog Narodnog Đaštva. Nije pravi domagojac, koji si ne makne na ovaj poziv. Uredništvo i uprava

IZVRŠUJU SVOJU DUŽNOST

a često i preko onoga, što su dužni. Činjenica je, da već dugo vremena nismo imali tako lijepo opremljene „Luči" i sa tolikim obiljem materijala. Sada je na našim prijateljima, da porade na tome, kako bi se mogli pohvaliti, **da je već dugo vremena, kako „L u č" nije imala toliko pretplatnika.** I ovdje će uprava „Luči" izaći svojim prijateljima ususret. I ako je „L u č" razmjerno **najjeftiniji hrvatski književni časopis,** uprava je spremna povjerenicima, iz onih mjesta, gdje je i ova niska cijena prevelika

DATI DOLIČAN POPUST

tako, da će đaci moći dobiti „L u č" i uz cijenu ispod 30 Dinara godišnje. **Ova povlastica vrijedi samo za povjerenike, koji se radi toga obrate upravi.**

U radu za „Luč" moramo sudjelovati **svi bez razlike.** I stariji i mlađi. Možda će biti onih, koji ne će ni uz najbolju volju moći širiti „Luč", ali ti neka u svome krugu

SKUPLJAJU DAROVE.

„Luč" je naše zajedničko blago i koliko za nju učinimo, biti će nam onakovom. Stara garda, koja je decenije živjela s „Luči" kao i oni najmlađi, neka budu svijesni svoje dužnosti. Neka se svi sjete, da s „L u č i" stojimo i padamo.

SVI NA POSAO!

Sakupljajmo pretplatnike, sakupljajmo darove. U ovom radu za

500 NOVIH PRETPLATNIKA I SAKUPLJANJA DAROVA

„L u č" će redovito izvijestiti u narednim brojevima.

Da vidimo tko što zna i što tko može!

POŠTARINA PLAČENA U GOTOVU.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXV. - BROJ 5.

UREDNIKOVA POŠTA

M. I. V. Tvoja crtica »Ivanjdan« opisuje C Ivanje na selu. Crtica je pisana dobrim jezikom. Ima i stila. Ali opet nije sve dobro. Crtica sama po sebi je vrio teška literarna forma. Malo je književnika pisalo crtice, a u koliko su ih i pisali malo je njih imalo uspjeha. Crtica mora biti ili kratka pjesma u prozi, ili je u njoj ispričan kakav događaj. U tome slučaju treba paziti na kompoziciju crtice, da se na kraju sama sobom nametne zgodna pointa. Međutim ovakovih se crtica malo piše i teško je biti originalan, pa je zahvalniji trud oko kratkih pjesama u prozi, u kojim se treba paziti na svježinu riječi i plastiku slike, dok sa refleksijama manje više svi imaju vrlo malo uspjeha, jer je kod toga teško ostati i originalan. Ove napomene vrijede i za ostale suradnike.

RO SIGMA. Kritiku pjesama M. Jimak ne mogu uvrstiti, pošto mi je nemoguće da prosudim ispravnost suda, koji se tu izriče i to radi jednostavnog razloga, što tu zbirku nisam ni vidio. U »Luči« ne mogu donositi kritike o knjigama, koje mi nisu pristupačne.

Crtica »U intimi stvaranja« pisana je čitko, bez stilskih omašaka. Možda je i proosjećana, ali ono, što se u njoj iznosi, previše je općenito rečeno i u nama ne izazivlje nikakav interes, pa prema tome ne odgovara. Javi se opet. Možda ćeš sa drugom pošiljkom biti bolje sreće.

»SAVSKI PASTIR«. Mnoge će čitače »Luči začuditi ovakav pseudonim. Ali uistinu se pod ovim pseudonimom krije jedan mladi seljak, koji rado čita. Za vrijeme svoje bolesti se bavio i perom, pa je napisao i par pjesama, koje je poslao uredništvu »Luči«. Pokret Hrvatskog Katoličkog Narodnog Đaštva je uvijek bio narodni pokret, pa se urednik »Luči« rado pozabavio ovim stvarima, i eto jednu pjesmu objelodanjuje u »Luči«, kao priznanje radu jednoga našega druga po godinama, ali koji je ostao kod majke zemlje, da je obrađuje da hrani nas i sebe, a pri tome ne zaboravlja ni na duševnu hranu. Svijesni smo, da bi za ovakove pjesme spadale u katolički list za seosku omladinu, ali kada ga nemamo, one nam dobro dolaze i u »Luči«. Toliko čitačima »Luči«.

»Savskom pastiru« urednik poručuje, da mu je uvrštena pjesma najdotjeranija i najuspjelija i to radi njezine prirodnosti i radi toga, što je ona cjelina i nije nekako rastrgana kao ostale. Tome doprinosi i razmjerna kratkoća. Želim, da i opet vidim slične stvari.

ŠARAVANJA. »Tajna moje mladosti« bez sumnje ima dobrih strana. Ovaj fragmenat ima i stila i par dobrih slika. Tek ovako sam za sebe ipak je toloiko karakterističan, da bi ga mogao objelodaniti. To ne znači, da on ne vrijedi. Ali tu su razlozi sasvim tehničke naravi. N. pr. i lošiju pjesmicu ću radije donijeti, nego i bolji fragmenat romana s jednostavnoga razloga, što pjesma zauzima tek malo prostora. Osim toga sada na polovici školske godine ne bih nikako prihvatio roman, a teško bih uopće u »Luči« mogao iznijeti roman. Najviše bi mogao donijeti u dva tri broja nekoliko ogleda, koji bi bili i zanimljivi. Ako zbilja imaš gotovu stvar, tada pošalji još par odlomaka.

M. MITAR. SINJ. Lijepo je od Tebe, da se baviš ovakovim poslom i nema sumnje, da Ti stihovi glatko teku. Ali ipak treba da se kloniš nekih pogrešaka. Tako Ti n. pr. mjesto »Kroz moje staklo« kažeš: »na moj staka'«. Ti n. pr. stalno pišeš: »usta«, »došulja« i sl. mjesto: ustao i došuljao. Više sam puta na ovome mjestu spominjao, da treba paziti i na sadržaj pjesme, što Ti nikako nisi zapamtio. U Tvojoj pjesmi »Steklo krila« pričaš, kako si u snu gledao u vrtu svoga oca nekakvu tajanstvenu »cvijeća punu granu«. To je cvijeće najednom uvenulo. Ti si, sve u svemu, uzeo tu granu, i stavio je na prozor.

— — — — kad se od sna prenuh«,
Pogledah na prozor — ono nema ništa.«

I to je sve. Kako i sam vidiš, ovo se još nikako ne može nazvati pjesmom. Napisati pjesmu nije baš tako jednostavno. Zato pomljivo pročitaj svaku pjesmu, prije nego što je pošalješ »Luči« pa ćeš s vremenom možda uspjeti da napišeš koju dobru pjesmu. I onako si prilično mlad. Na koncu, nemoj ovakovu kritiku uzeti »tragično«. Ja sam Ti ovako pisao, jer Ti pišem pod šifrom, za koju znamo samo Ti i ja, pa nema smisla, da Ti ne kažem istinu, jer jedino na taj način možemo trajno ostati dobri prijatelji. Javi mi se opet i nastoj, da se što više proširi naša »Luč«.

UPRAVA: Zagreb, Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata. »Luč« izlazi svaki mjesec.
PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.
UREDNIŠTVO: Zagreb, Trenkova ul. 1. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.
»LUČ« UREĐUJE Ivo Bogdan. — Za uredništvo odgovara: dr. Mijo Maričić, Zagreb, Trg Kralja Tomislava 2,
TISKARA »NARODNE PROSVJETE« Zagreb, Trenkova 1. (Za tiskaru odgovara Dragutin Heim, ulica sv. Ivana 8.)

L U Č

KULTURNO SOCIJALNI LIST ZA ĐAKE

G. XXV. *ZAGREB, 25. I. 1930.* *BROJ 5.*

PRIJATELJI „LUČI"

»Okupiti se moramo svi hrvatski kalički đaci, jer samo tako moći ćemo da ozbiljno uzradimo oko naobrazbe svoje i hrvatskoga naroda.«

(*»Luč«, 1905., br. 1., god. I.*)

Zašto ti, druže dragi, primaš ovu »L u č« ? Valjda zato, da je čitaš. A zašto je čitaš ?

Ako nikad nisi sebi postavio to pitanje, postavi ga sada i razmišljaj malo o njemu. Vidiš, ova »Luč«, koju imaš u rukama, može ti se svidjeti po svome formatu, omotu i opremi. Ali ako je samo do toga, ti bi sigurno potražio kakav ilustrovani list s umjetničkim i bojadisanim slikama i sa skupocjenim papirom ili bi radije ono tridesetak dinara utrošio za pohod slikarskih izložbi ili za kino-predstave.

Ti je samo radi toga ne držiš, a i ona sama ne želi da ti jedino tome služi. U toj lijepoj formi ona hoće da ti dade sadržaj, hoće da te upozori na markantne pojave iz suvremenog života i da u dušu tvoju usadi plemenita načela i probudi i razvije one pozitivne vrednote, koje u tvojoj duševnosti čekaju. Tebi se to sigurno svidilo, svidila ti se njezina odlučnost i dosljednost i ravna linija, koju ona drži već punih dvadeset i pet godina, svidio ti se njezin mladenački polet i nastojanje. I sve ti je to postalo drago i blisko. Zavolio si je i sprijateljio se s njom. I ti kao njezin prijatelj, treba da uvažuješ svaku njezinu riječ, da o njoj razmišljaš i da je nastojiš provesti u djelo najprije u sebi samome, a onda i u svojoj okolini. Ti si navikao da svuda braniš prijatelja i za njegove ideje, za koje si uvjeren, da su ispravne, spreman si da se do kraja boriš. To isto treba da radiš i sa »Luči« i sa njezinim idejama.

Ali to će ti biti lakše, ako znaš, da ona nije bezlični ili apstraktni pojam, nego da iza njezinih redaka živu ljudi, nosioci onoga, što na njezinom bijelom papiru piše. Ljudi, koji su ti bliski po osjećaju i po želji za savršenstvom vlastitim i za boljitkom narodnim ; ljudi, koji su ti prijatelji i koji žele, da se još jače tvoje prijateljstvo s njima razbukti. Zato očekivaj »Luč« uvijek kao iskreno pismo od tih tvojih prijatelja tebi upravljeno i uvijek budi spreman, da im na one misli, koje su upravo za tebe pisali, isto onako iskreno i otvoreno odgovoriš. To nije riječ ni iluzija. Oni svi žele i mole, te, da ne samo budeš spreman odgovoriti im, nego da im doista i svoj odgovor pošalješ. Oni svi dobro znadu, da ti ne mogu na ono par stranica ispričati sve što žele, ali su

zato pripravni, da ti u privatnim pismima pišu i nadopune one misli, koje su tamo nabacili. — Treba usto da priznaš samome sebi, da si još nesavršen i da ti u mnogočem nedostaje dovoljno građe i pogleda ; stoga ti je dužnost, da se obratiš na starijeg druga i da ga zamoliš za objašnjenje, za knjige, s kojima bi se mogao poslužiti itd. Ti se dapače ponekad ni ne slažeš sa svakom mišlju, koju ti je u tim retcima stariji prijatelj napisao, a ponekad imaš i nekih intimnih poteškoća, koje ti prieče tom slaganju, zato moraš sve to iznijeti i razbistriti na radost svoju i veselje tvojih prijatelja. Uredništvo, samo, pa svi suradnici, pa i mnogi prijatelji, koji ne mogu da pišu u »Luči« pripravni su da se dopisuju s tobom i da ono prijateljstvo, koje neopaženo živi među tobom i njima, učine vidljivim.

»Luč« hoće da sa svojim čitaocima živi u uskoj vezi i da tijesno zbliži suradnike i čitaoce sa ostalim svojim suradnicima i čitaocima. Njezini su pokretači bili još pred dvadeset i pet godina u prvom njezinom uvodniku napisali, da žele kroz nju sjediniti i sjemenište, sveučilište i srednje škole, a to isto i danas ona želi. Jesi li ti teolog ili sjemeništarac možeš da nađeš u dalekom kakvom mjestu iskrenog druga, kojega dosad nikada nisi vidio, nego tek čitaš njegove stvari ili tek čuo za njegovo ime ; a isto tako ako si akademičar ili srednjoškolac. Zar nije lijepa ta kulturna veza, to iskreno drugarstvo i ta ista težnja, koja živi u svima onima, što se kupe okolo »Luči« ?

Ti bi, druže, u prvome redu morao što jače da se interesuješ za sve ono, što ti »Luč« piše. Morao bi zatim da o tome raspravljaš među svojim znancima. Možda se već i među njima nalazi pogdjekoji, koji isto tako kao i ti prati pisanje »Luči« i koji je njezin prijatelj. Njega moraš smatrati i svojim prijateljem i s njime se družiti. Vas nekolicina na neki način sačinjavat ćete malu zajednicu »prijatelja Luči«, pa ćete na primjer po svojim šetnjama razglabati pojedina pitanja, koja je ona u zadnjem broju iznijela, popunjat ćete jedan drugoga i razmišljati, kako ćete provesti u život svoj, svoje braće, prijatelja i bližnjih ono, što ste našli za dobro i plemenito. Onda ćete pisati »Luči«, što biste još željeli doznati i s kime biste još htjeli da izmijenite svoje misli. Po drugim mjestima naći ćete isto takve »prijatelje Luči«, s kojima se možete upoznati preko dopisivanja, a kod ih jednom sastanete u životu ili na sveučilištu, moći ćete s njima da govorite kao sa starim znancima.

Bilo bi dobro, da ti sam surađuješ u »Luči«, ali joj u najmanju ruku možeš javiti o svakoj važnijoj zgodi, koja se pojavi u tvom društvu ili u tvojoj školi. Ako ni to, onda mora da nastojiš, da tvoj interes prekorači ono, što je u njoj napisano i da pismeno postaviš pitanja, želje i opaske, te da tako kao njezin prijatelj stojiš s njome u recipročnom kontaktu.

Pazi ; ti ne smiješ da budeš mlaki njezin znanac, nego iskreni i zanosni prijatelj, koji će širiti njezine ideje i boriti se za njih, koji će u okolini svojoj tražiti i stvarati nove »prijatelje Luči«, i koji će s njom i s ostalim njezinim prijateljima živjeti u jednoj drugarskoj vezi i duhovnoj zajednici.

L. P.

NOVO GODIŠTE „SELA I GRADA“

Ne želim, da se ovaj moj referat shvati kao reklama. Zato priznajem odmah na početku, da se okupljanjem sadašnjih hrvatskih katoličkih književnika dade urediti i mnogo bolje godište almanaha, nego što je ovo. Neki književnici nijesu još postali suradnici almanaha, nego će to postati istom u narednim godinama. A i mnogi od onih, koji su do sada zastupani u njem, nijesu svojim prinosima došli do vrhunca stvaralačke snage. Mogućnost je dakle napretka još uvijek silno velika. Ipak se nadam, da će pravedna kritika pozdraviti s priznanjem i ovakvo djelo. U krizi hrvatske književnosti znači ovaj almanah lijep dobitak. Mislim, da ne ću biti nimalo nečedan, ako reknem, da su i suradnici i urednik izvršili svoju dužnost. Kad isporedimo ovaj almanah s drugim sličnim edicijama u cijeloj državi, ne trebamo se nimalo stiditi.

Hoće li se almanah moći održati u budućnosti? Ne će li i on poći tragom onih izdanja, koja su bili pokrenuli neki drugi naši zavodi, društva i institucije?

Mislim, da i u odgovorima na ta pitanja smijemo biti optimisti. Našim dosadašnjim književnim neuspjesima krivo je dobrim dijelom i to, što smo cilj svojim književnim naprezanjima gledali gotovo isključivo u zadovoljavanju inteligencije. Unatoč Marakovićevu programskom »Novu Životu«, koji je i u književnosti tražio najuži dodir sa širokim narodnim slojevima, mi ipak nijesmo ozbiljno pregnuli sve do najnovijega vremena da praktično ostvarimo u literaturi taj program. Plovili smo i plovimo još uvijek strujom, koje nijesmo mi pokrenuli. U biranju sadržaja ovisni smo o liberalnim književnim autoritetima a u formi se jedva usuđujemo da kažemo štogod svoje. Odviše tražimo priznanja u liberalnim redovima i kod liberalne kritike, zato nekima više imponira, što će o njima reći »Obzor«, »Savremenik«, »Hrvatska Revija« ili »Srpski književni glasnik«, nego koji naš list. A šta mogu liberalci u nas pohvaliti? Ono, u čem je naša prava individualnost okljaštrena i što ne uznemiruje duše ovoga ili onoga liberalnoga kritika.

Stisnuti mrežama svih mogućih obzira i nesvijesnih utjecaja sa strane premoćne sile liberalne kritike i publike, želeći da dobijemo naslov književnika od onih, koji su dosada primali pojedince i cijele skupine na hrvatski književni Parnas i proskribirali ih s njega, mi smo zaboravljali upravo na onu publiku, koja nam jedina može osigurati slobodni razvoj naše individualnosti i originalnosti. Životni nas je razvoj dovoljno poučio, koji put vodi uspjehu. Gdjegod smo stali da se direktno natječemo za književno priznanje s liberalcima, svagdje smo doživjeli teško razočaranje ili odstupanje od svojega programa. A u isto vrijeme razvijalo se »Društvo sv. Jeronima« samo za sebe u veliku vlast, koja je stekla ne samo brojno čitateljstvo, nego je okupilo i veći broj naših književnika. Tu se pokazala jedina ispravna taktika u našem književnom razvoju: nama nije potrebno da frontalno jurišamo na posjed liberalaca, nego moramo najprije imati na umu široke slojeve, a onda će nam se pridružiti i inteligencija.

Na ovoj je spoznaji osnovano sve naše novije književno grupitanje. Iza mnogih vijuganja vraća se naš put onamo, kamo nas je već prije dvadeset godina upućivao Marakovićev »Nov Život«. Društvo je sv. Jeronima preuzelo i »Hvatsku Prosvjetu« i nakladničko djelovanje »Kola hrvatskih književnika« i dobrim dijelom izdanja »Narodne Prosvjete«. To mora da se oči-

tuje i u odgoju kao i u stvaralačkom radu naših književnika. Ne možemo zatiskivati oči pred ovim promjenama. Književnici ne mogu da se vladaju kao da se nije ništa dogodilo. Naš program mora glasiti: Bliže k širokim slojevima naroda! I pomoću tih slojeva među našu inteligenciju i u evropski svijet!

»Selo i Grad« imade dakle tu svrhu, da veže što uže hrvatske katoličke književnike s Društvom sv. Jeronima i njegovim izdanjima. To je društvo pomoglo afirmaciji dra Velimira Deželića mlađega kao prvoga našega pripovjedača; dalo je nova poticaja književničkomu stvaranju dra V. Deželića starijega; izdalo je dva djela dra Ljubomira Marakovića; štampalo je i mnoge druge knjige naših pisaca. Naravno, da će društvo štampati i druga naša poučna i zabavna djela. No prije toga potrebito je, da se stvori što srdačniji saobraćaj između književnika i društva. Književnici moraju da se užive u potrebe svetojeronimske publike, pa će onda stvoriti poseban način raspravljanja i pripovijedanja, koji će osvježiti uopće cijelu našu književničku stilsku jednoličnost.

Je li »Selo i Grad« postiglo do sada svoj potpuni cilj?

Nije ga postiglo, jer je to nemoguće postići u par godina. Definitivan će se uspjeh moći ustanoviti istom iza pet šest, a možda i iza deset godina. Svakako je početak dobar i daje nam najbolje nade za budućnost. U »Selu i Gradu« surađuju s jednakom ljubavlju i stariji i mlađi književnici i publicisti. U istoj su se ediciji našli predstavnici i lijepe i poučne knjige. »Selo i Grad« je povećalo našu književnu proizvodnju, jer bez njega ne bi velik dio njegovih rasprava, pripovijesti, crtica i pjesama uopće nikako nastao. I kvaliteta je relativno na dosta visokom stupnju. Neki pisci, koji bi se inače izgubili u prosječnom žurnalističkom stvaranju, našli su u »Selu i Gradu« palestru za svoje trajnije i dotjeranije članke. Među lirskim pjesmama imade ih i takvih, koje mogu ući u svaku antologiju. Pripovijetke su ne gube u maglovitim maštanjima, nego uzimaju građu iz narodnog života.

Ne opisuju se sa simpatijom nikakve dangube, nego ljudi rada. Ne ću reći, da su se pisci potpuno uživjeli u pobjednički ritam života, što ga provodi čovjek stvaralac. Tu se otvaraju još mnoge tek naslućene perspektive Ali pisci izilaze iz egolatrijske skučenosti i otvaraju oči za duševni život drugih ljudi. A tko zakorači jedamput ozbiljno tim putem, taj ne će mirovati sve dotle, dok ne riješi i stilski glavne probleme što ih donosi sa sobom zbližavanje sela i grada.

Ne ću da se upuštam u ocjenjivanje pojedinih prinosa, koji su izašli u ovom godištu almanaha. Ne zato, što bih držao, da nisam pozvan za takvo ocjenjivanje. Kad čovjek pročita svaku stvar po pet, šest, a katkada i po deset puta, kad vagne njezine vrline i nedostatke, kad od sve mnogolikosti stvori u svojoj duši jedinstven mozaik i razreda gradivo tako, da otupi sve bridove prenaglih psiholoških skokova i neskladnosti kolotirskih kontrasta, onda je u stanju ili bi barem morao biti u stanju da reče mnogo toga i o pojedinim prinosima i o cjelini. Ali ne ću da komu namećem svoj sud, jer želim, da naša kritika prosudi sama neovisno od mojeg mišljenja ovo godište i da nam bilo svojim odobravanjem bilo svojim zamjerkama dadne poticaj za dalje stupanje prema konačnom cilju.

PETAR GRGEC.

KOLIKO VRIJEDI?

Koliko vrijedi tijelo, ako ga gledamo kao samu materiju?

— Od masti iz čovječjeg tijela moglo bi se napraviti šest komada sapuna. Od željeza bi se dao napraviti jedan čavao srednje veličine. Od šećera bi se zasladila zdjela kave. Fosfor bi dao 2.200 glavica za žigice. Magnezij bi dostajao da se snimi jedna fotografija. Sve ovo sa ostalim malim smjesama ne prelazi vrijednost od 100 dinara.

Malo zar ne?

Ali na sreću u nama djeluje besmrtni dio, koji nam daje čitavu našu vrijednost.

To je duša.

Ona je besmrtna. Od početka svijeta raspali su se milijuni i milijuni tjelesa, ali nije se izgubila niti jedna duša. Sve su određene iza ovog jadnog života na veliki život.

* * *

Koja je vrijednost duše?

— Tolika je, da treba sve žrtvovati za njezin spas, govore sveci.

— Da se ne izgubi, treba izgubiti tijelo, govore mučenici.

— Da se osvoje duše, treba sve napustiti i poći kroz daleke zemlje, govore misionari.

— Mi vidimo duše kroz bolesničko tjelesa, govore milosrdne sestre.

— Ja sam umro za spas duša, govori Krist.

Koja je dakle vrijednost duša?

Stvorene su od Boga; otkupljene od Boga; život im daje milost Božja; hrani ih tijelo i krv Božja; određene su za nebo Božje.

Duša se svagdano poljepšava, jer je dragulj žrtvama otkupljen, jer je cvijet, što plamsa qod suzama.

* * *

Dakle, tijelo vrijedi stotinu dinara
Duša ima jednu jedinu mjeru: KRIST!

GIORGIO HOORNAERT.

SANJA

Baršunasta noć sva je prekrila polja,
U tihi san odnjihala je trave.
Od srebrnaste skovala je rose
Oreol sjajan njivama vrh glave.
A mjesec meku modru priča priču.
U poljima tamnim od noćnoga vela
Klopoće mlin. Svjetluca se kao smaragd
Vijugava rijeka cijela.

Modrušaste sjene padaju s platana
Na zaspale staze i spušteno cvijeće,
Kud je jednom prošla tvoja laka noga
Ja ne znam kamo — al vratit se ne će.

VLADIMIR VRANA.

SPREMAJMO SE ZA EUHARISTIJSKI KONGRES

Sredinom kolovoza slijedeće godine 1930. biti će u Zagrebu priređen veliki euharistijski kongres. Već su započele predradnje za tu velebnu manifestaciju katoličke vjere hrvatskoga naroda i sviju katolika naše države. Kako će i Liga održati svoj kongres u okviru svečanosti euharistijskog kongresa, time se sama od sebe dala glavna nota našega zborovanja: tajna Presvete Euharistije.

1. Euharistijska nota Liginog zborovanja vrlo se zgodno nadovezuje na ovogodišnji ferijalni tečaj u Makarskoj i Splitu. Pitanje duhovnog života snažno je naglašeno. Ono je pače postavljeno u žarište ovogodišnjeg radnog programa naših društava. A eto, upravo Euharistija je središte svake duhovne obnove. Nije ni čudo. Ta, Presveta Euharistija je centralna dogma katoličke vjere, kako je to i slikovito predočio Rafael u svojoj nedostiživoj slici: »Disputa del Santissimo Sacramento«. Još više! Ona je i centralna životna istina naše vjere. Jer kršćanstvo znači život. I to život natprirodni. Život, o kom govori Spasitelj, da je zato došao na ovaj svijet, da ljudi imadu život i to u izobilju da ga imadu. (Iv. 10, 20.). Ili da još jasnije kažemo: »A ovo je život vječni«, da upoznadu tebe, jedinoga Boga istinitoga i koga si poslao Isusa Krista (Iv. 17, 3.). Jer Isus Krist je: »put istina i život« (Iv. 14, 6.). Zato i tako skladno završuje velikosvećenička molitva Spasitelja u oči Getsemania: »I obznanio sam im ime tvoje, i obznanit ću, da ljubav, kojom si me ljubio, bude u njima, i ja u njima« (Iv. 17, 26.). Praktični smisao, dakle, kršćanstva jest: Krist u nama, a mi u Kristu.

Polazeći s tog gledišta, sasvim je razumljivo, zašto je Crkva, u toku povijesti, uvijek u Euharistiji nalazila nepresušivo vrelo svoje regeneracije, svoje čudovite plodovitosti na nepreglednom polju posvećivanja duša. Po nauci sv. Pavla, u poslanicama na Rimljane, Efežane, Galaćane i Kološane, Crkva je otajstveno tijelo Kristovo. U njoj Krist nastavlja svoje djelo otkupljenja i posvećivanja duša. Pa kao što je srce u tijelu čovječjem onaj centralni organ, kojim struji životna snaga organizama, tako je Euharistijski Isus srce i centralna pokretna snaga natprirodnoga života Crkve. Iz Euharistije i po Euharistiji izlazi milost posvetna i razlijeva se po cijelom otajstvenom tijelu Kristovu, po svim udovima, dušama vjernika. Po Euharistiji Krist Otkupitelj osobno nastava duše vjernika, fizički se s njima ujedinjuje, u njihovim dušama podiže živa svetohraništa. Šta više, po Euharistiji asimilira čovjeka sebi, preobrazuje ono, što je slabo u jako, krhko u otporno, nečisto u čisto tako, da je veliki um sv. Tome Akvinca, zadivljen veličanstvenim djelovanjem Euharistije, uskliknuo: »O res mirabilis, manducat Dominum pauper, servus humilis!« Tom najintimnijom transformacijom u Kristu, čovjek napušta svoje slabosti, oplemenjuje svoje misli, podkaljuje volju, čisti srce od neurednog egoizma. U jednu riječ, umire starom čovjeku grijeha i živi životom Krista, kako uči sv. Pavao: »A ja, više ne živim, nego živi u meni Krist«. (Gal. 2, 20.). Ovaj se proces zbiva u dušama sviju vjernika, koji dostojno blaguju anđeoski hljeb. I tako Krist, otajstvenim načinom, nastavlja svoj život u Crkvi, kao cjelini, u dušama vjernika, kao živim udovima, u kojima prebiva. U tom je smislu Euharistijski Krist glava i srce Crkve, svoga Otajstvenog Tijela.

Vazda je Crkva nastojala, da podržaje živi, bujni euharistijski život vjernika. I ako bi se ikojim vanjskim mjerilom moglo omjeriti i ocijeniti

djelovanje prirodne milosti, dakle božanskog elementa Crkve Kristove u dušama vjernika, onda bi intenzivnost kulta Euharistije mogla da posluži u tom kao putokaz i dokaz, da je Crkva napredovala u najbitnijoj svojoj zadaći, u posvećivanju duša. Zato se i prva stoljeća povijesti Crkve smatraju idealnom dobom, jer je Euharistijski Spasitelj uistinu bio središte života Crkve. Zato i svi periodi novoga poleta, obnove i jačanja Crkve pokazuju napredak euharistijskog života. Da ne zalazimo dalje u povijest Crkve, zato nam njezina sadašnjost daje obilno dokaza. Poslije teških i kritičkih iskušenja janzenizma i prosvjetljenog apsolutizma 18. stoljeća, Crkva od sredine prošlog vijeka pokazuje na svim područjima svoga djelovanja porast i napredak. A najočitije se to zapaža upravo u procvatu euharistijskog života. Već za Leona XIII. počinje se svjetskim euharistijskim kongresima jačati štovanje Euharistije. Veliki papa reformator Pijo X. okrunjuje ta nastojanja dekretom o čestom i svagdanjem primanju Euharistije i tako najpraktičnije provodi svoju devizu : Omnia restaurare in Christo ! Pontifikat pak Pija XI. znači u toj stvari nastavak velikoga djela Pija X., da Krist zavlada u svem životu naroda i pojedinaca. Zato se u naše dane priređuju ne samo periodički svjetski euharistijski kongresi, nego se oni upotpunjuju narodnim pokrajinskim kongresima.

Zamah euharistijskog pokreta zahvatio je i nas Hrvate. Poslije 7 godina, dogodine će i opet ogromne mase hrvatskoga naroda sudjelovati u proslavi Euharistije. Kao sastavni dio svoga naroda i hrvatski će katolički đaci učestvovati u tom djelu obnove vjerskoga života. Kako već sada pokazuju predradnje, euharistijski će kongres godine 1930. nadmašiti onaj iz godine 1923. po svojoj vanjskoj, manifestacijonoj strani. Razumije se, da se naše đaštvo ne može zadovoljiti samom manifestacijom. Treba da zađemo dublje u poznavanje Euharistijske Tajne. To traži od nas već poziv kao intelektualaca i vođa naroda. To traže od nas potrebe našega pokreta, naročito potreba duhovne obnove, o čijoj smo se potrebi dovoljno uvjerili na tečaju u Makarskoj i Splitu. Zato je potrebno, da se za veliki euharistijski kongres temeljito spremimo.

Nema sumnje, da euharistijski kongresi imadu jaki manifestacijski karakter. No kod toga samoga se ne smije ostati. Manifestacija imade svrhu, da probudi zaspale, da osvježi revne. Njezino djelovanje treba da se očituje i onda, kada nastupi doba ozbiljnog svakidašnjeg rada. Kraj toga, euharistijski kongresi imadu i tu svrhu, da veće mase vjernika prožive nekoliko dana jakim, intenzivnim euharistijskim životom. I upravo u tomu leži glavna snaga euharistijskih kongresa : u živom sudjelovanju naroda na Otajstvenom životu Crkve. Baš zato valja svaki kongres svestrano pripremiti. I tehnički i moralno. Kao svake pučke misije i duhovne vježbe.

Na ovome mjestu iznijeti ćemo nekoliko misli kao podlogu onu praktičnu primjenu, koja najbolje odgovara naročitim prilikama, u kojima se odvija rad naših društava.

Prije svega potrebno bi bilo, da se u predavanjima iznese nauka Crkve o dogmi Euharistije. I to kao o Sakramentu i kao o Žrtvi Novoga Zavjeta. Dogmatske rasprave mogu dati podlogu i poticaj za mnoge sasvim praktične vježbe. Osim toga, pojedinačno mogu svi da čitaju ediciju Lige: »Euharistija, život i duša naša«.

Tim će ne samo dublje zaći u poznavanju vjerske istine, nego će se i zagrijati za one glavno : za živo učestvovanje u euharistijskom životu. Na to smjera čitav euharistijski kult Crkve.

Vrlo je pohvalna praksa naših društava, da mjesečno obavljaju zajednilčku sv. pričest. Istina, zajednička pričest je u većim gradovima skopčana sa stanovitim poteškoćama. Ali ne smijemo zaboraviti, da se zajedničkim pristupanjem stolu Gospodnjem uzgaja tako važna svijest pripadnosti Otajstvenom Tijelu Kristovom. A svijest je upravo u našim redovima i te kako potrebita. Ili zar ne bi u katoličkim redovima bilo mnogo manje smutnja i nesloge prošlih godina, da se je toj istini poklanjalo više pažnje ? Treba dakle uzgajati svijest, pripadnosti univerzalnoj Crkvi, koja je velika i široka, veća i šira, nego ma koja pojedinačna njezina organizacija. Zato bi bilo vrlo korisno, da se zajedničke pričesti primaju na tu nakanu, da Euharistijski Spasitelj, koga svi primamo, ukloni sve zapreke jedinstvu katoličkih redova, da svojom milošću učinite svi, da budemo jedno srce i jedna duša. (Dj. Ap. 4, 32.). Da, jedinstvo katolika, to nam neka osobito bude pred očima, kad budemo i češće, pojedinačno pristupali k stolu Gospodnjemu. Misao jedinstva katolika u novoj državi bila je u posljednje dane života blagopokojnoga biskupa dra Mahnića želja, koju nam je najviše preporučivao i u poslanicama i osobnom razgovoru. Što bi danas sve učinio Osnivač katoličkog pokreta da uspostavi slogu među svojim učenicima ? Zar ne bi i opet doviknuo : »Dosta toga ! Lađa nam tone. Jedinstvo i sloga valja uz ma koju cijenu uzdržati u našem taboru. Tu valja da rušiteljima jedinstva i sloge doviknemo sa sv. Pavlom : Maran atha ! Anathema !« (Dr A. Mahnić : »Knjiga života«, str. 169.).

Osim primanja sv. pričesti, euharistijski se život usredotočuje u prikazivanju Žrtve Novoga Zavjeta. Sv. misa je obnavljanje Kristove žrtve na križu nekrvnim načinom pod prilikama kruha i vina. Ona je nastavljanje otkupne žrtve križa. Zato Crkva pod teškom obvezom veže sve vjernike, da nedjeljom i blagdanima prisustvuju sv. misi. Najljepše, što je ljudsko umijeće stvorilo, preuzela je Crkva, da uzveliča služenje sv. mise. U misnoj pobožnosti je praktično sadržana cjelokupna katolička pobožnost. Pa ipak, kako je još uvijek premalo razvijena shvaćanje za misnu liturgiju ! Praktično se zaboravlja, da svećenik prinaša Bogu sv. misu u ime cijele Crkve, naročito onih, koji sv. misi prisustvuju. Zato sv. misa nema stvarne centralnossi u našoj pobožnosti, kakovu bi morala po svom značenju da ima. Zato nije kod nas rijetkost, da katolički inteligenat razumije malo što od onoga, što svećenik u ime njegovo obavlja na oltaru za vrijeme sv. mise. Time se lišava snažnih poticaja za svoje duševno usavršavanje. U isto vrijeme susrećemo kod velikih katoličkih naroda vrlo raširen liturgijski pokret, koji je upravo među katoličkim lajikatom našao toliko pristaša. U tom pravcu ne smijemo se zadovoljiti sa skromnim pokušajima, koji su dosada izvedeni, da se smisao za liturgiju proširi među katoličkom inteligencijom, a preko nje i među katoličkim pukom. Bilo bi uistinu poželjno, da sam euharistijski kongres 1930. god. donese jači liturgijski pokret. No i njega valja pripremati. Prije svega ozbiljnim i sustavnim upoznavanjem misne liturgije, njezine bogate sadržine i simbolike. Valja se pomalo, priučavati, da naučimo sv. misu moliti, sudjelovati sa svećenikom kod žrtvenog čina. U tu će nam svrhu izvrsno poslužiti »Rimski Misal« u izdanju Knjiga Katoličkog Života. Poznavanje misne liturgije će obogatiti naše sastanke i tečajeve lijepom tekovinom, kad budu svi učesnici njihovi mogli kao jedna svijesna zajednica sudjelovati u najuzvišenijoj akciji Crkve i prinošenju Novozavjetne Žrtve.

Mnogo očekujemo od dogodišnjeg euharistijskog kongresa. Naročito za duhovnu obnovu naših redova. I kao svake obnova, kako i duhovna obnova

mora dolaziri u nutrinje, iz spoznaje njezine potrebe. Ona mora obuhvatati cijelog čovjeka. Zato je i ona redovito plod dugog razmišljanja, intenzivnog duševnog reda, pomnog spremanja. Euharistijski kongres će nam uistinu donijeti obilatih plodova, ako se svi budemo na nj dostatno pripravili. Zato : spremajmo se za euharistijski kongres 1930. godine !

DR N. KOLAREK.

PRED POLAZAK

Viteže i druže, prolaze sati
Kroz bolesno srce i umornu ruku
Grizem usne u očajnom onom muku
Što vrijeme okrutno radosti nam skrati.

Uvijek ćeš i vječno kod mene živjeti
Ko uzdarje neba i crvenih zvijezda.
Sudba nas digla s onih toplih gnijezda
i ne da nam u rođenoj kući mrijeti.

Naša su bolesna srca od nebeskog kruga
Sve ih boli — — — mi ne znamo lijeka
To je bolest našeg modernoga vijeka
Zato nam srca mrači ona vječna tuga.

Mi danas nemamo jadni ništa u gradu.
Sve je tuđe — — — samo komad onog neba
što nas vječno prati, komad onog hljeba
što nas vječno muči, a ostalo ljudi kradu.

Sve nam smrskaše ti ljudi i mene i Tebe.
Još samo dobre šume i brbljavi potoci
venu i plaču, ko naše majke i oci
nad našom mladošću i srećom srce ih zebe.

Naše srce uvijek je u njima i vječno
susreta sve munje na vrh naše gore
Poprati sve zlatne i raskošne zore
I poljubi stoput ono kamenje rječno.

O, Dobre šume i brbljavi naši potoci,
Gdje nam miso živi i pogledi kruže
Gdje za braću našu cvijetaju ruže.
O, danas su tako žalosne naše oči.

Mi nemamo ništa osim tebe
Dobre duše i bolesna srca.

T. K. V.

UZDRMANI IDEALI

(Odlomci iz duhovne pastve jednoga kapelana.)

Mladi kapelan Fra Tomislav došao je pun ideala u svoje rodno mjesto. Lijepo su ga dočekali. Ustao je rano ujutro. Pohodio ga je prijatelj Mijat, učitelj u tome selu i njegov školski drug. Razgovaraju.

Iako su već dugo raspravljali o stvarima, koje na njih ne spadaju, prijeđe Mijat prvi na seljačko pitanje :

— Šta misliš, kako bi mogli pomoći i pridignuti naše selo ?

— Posve jednostavno — odmah odgovori kapelan — Naš narod boluje od nesloge. Danas ima vrlo malo kuća, koje imaju po trideset do pedeset ljudi kao prije. Danas seljaci općenito misle, da će bolje živjeti ako se odijeli od svojih. To treba dokinuti.

— A kako ? — radoznalo pita Mijat.

— Zadružnom organizacijom. Zadrugama svih vrsta. Kako u kojem kraju. One će unijeti u naš narod ljubav prema zadrugarstvu.

— To je sasvim ispravno !

— A kad imademo tako jake organizacije, moći će seljaci dobavljati lakše sve, što im treba : bolju vrstu sjemena, bolju vrst marve, lako i brzo će dobiti sajam, s kojim će podignuti ratarstvo i stočarstvo. Moći će bolje kuće graditi, jer znaš, da nam svijet pomire baš zbog nevaljalih kuća. I što je najglavnije, dobit će svijet volju za znanjem, te ćemo ih lako naučiti čitati i pisati. Kada to bude, onda možemo misliti i na seljačku knjižnicu.

— Tako ! Samo će to biti jako teško i ići će vrlo sporo.

— Ja držim, da je to najpotrebnije našem narodu : Zadrugarstvo, sloga i opet zadrugarstvo.

— Dobro, a kad bi počeli s tim ?

— Odmah. Nema smisla duljiti za slijedeću nedjelju ćemo sazvati seoski odbor s knezom, da se dogovorimo i izaberemo poštene ljude.

— Dobro ! Govorit ćemo oba.

Mladim drugovima sja veselje iz očiju i obojici srce jače zakuca samo za jedno : naš seljački narod. U tom oduševljenju nijesu dalje ni razgovarali, nego se pozdraviše i Mijat ode kući.

Mladi je kapelan još malo šetao po kancelariji razmišljavajući o svemu, što je govorio, zatim uze brevijar i ode u bašću, da zajedno sa pticama hvali i pjeva Stvoritelju.

Fra Tomislav je sazvao zbor. Dogovorio se sa knezom, koji je potpuno odobrio nacrte. Zbor će biti poslije pučke mise.

Poslije Mise ženski svijet i momci odoše na cestu, koja je nekoliko koraka udaljena od oraha, da igraju kolo, a starješine ostadoše da saslušaju kneza i paroka. Do muškaraca su odmah starije žene »prije« koje raspravljaju o svojim kućnim poslovima. Neke su ostale iz znatiželjnosti, da i one čuju kapelana.

Viknu knez, i upozori ljude, da je došao kapelan. Kaže im, da šute i miruju. Zatim je održao govor tako oduševljeno, da su mu svi seljaci pljeskali i klicali. I kapelan je očito ganut. Govorio je knez o potrebi zadrugarstva.

Ima ih nekoliko, koji nijesu zadovoljni s govorom kneza i kapelana. Oni su se povukli na kraj, skupili se i dogovaraju se. Opazio je to knez, pa umiruje ljude. I kapelan je opazio. Zato je zamolio Mijata, da ne drži svoj govor. Mogli bi se buniti. Ima bundžija.

— Ima grupa ljudi, tumačio mu je prijatelj Mijat, koji su nekad imali zadrugu, ali ta je propala radi lošega rada njezinih vođa, pa su sada puni nepovjerenja i ometaju svaku dobru stvar.

Nezadovoljnici su se skupili na jedan kraj i očito nešto spremaju. Dogovaraju se. S njima kolovođe. Zgrabiše štapove, kamenje i druge stvari i pođoše prema kapelanu vičući:

— Istom si došao, i hoćeš nas što prije oguliti. Napuniti džepove pa bježi! Ne ćeš! — — — Udri, natjeraj, požuri!... naizmjence viču oduševljeni nezadovoljnici.

Kad kapelan opazi, što je, i da je uz njega manjina, reče ljudima pokraj sebe:

— Raziđite se sada. U slijedeću ćemo nedjelju nastaviti. Ne ću da bude mrtvih glava. Ajte vi!

— Jok, ne ćemo! — oduševljeno odgovoriše, a osobito knez.

— Ljudi, šta vam je? Do vas ništa ne stoji! Vi ne morate biti zadrugari. Po volji tko hoće! Nemojte se sramotiti!

Nezadovoljnici se dalje prijete, ali ne miče nitko. Ukočeno stoje. Neodlučno.

Knez s drugim ljudima sprovede kapelana u župski ured, čuvajući ga sa svih strana. Zatim se rastadoše. Odoše u kolo, koje vodi seoska mladež.

Još malo je kolo igralo i razišlo se. — — —

*

U kasnu noć je kapelan bilježio u svoj dnevnik iskustva toga dana. Crna slova su se nizala i formirala jecaj srušenih iluzija i prevarenih nada. Zaključak svega je bio, da je život neprestana borba, pa tako i rad među narodom. Rad u narodu je potreban, i to baš zato je naš hrvatski narod ima mana, kojima treba navijestiti borbu.

Nervozno i crvena lica šeće kapelan po kancelariji. Silno je uzrujan. Boli ga u dnu srca, što mu onako upravo lopovski govore seljaci, bivši susjedi i rođaci. — »Hoće, da se obogati i napuni džepove i bježi!« Na naš račun!« — Ah, boli to, boli! Za srce ujeda.

DOMAGOJ ŠIMIĆ.

DAN MRTVIH

Danas se osjeća prolaznost u svemu,
Težina rješenja zagrobnog života,
Mističnost pitanja, našto sve i čemu,
Gdje nestaje radost, raskoš i ljepota.
Danas se osjeća prolaznost u svemu.
A srca u strahu žele, da dokuče
Jeli smrt početak kog života nova,
I misli nas tište, ujedaju, muče
O posljednjoj misli stradanja i snova,
Da li vječno žive naše čežnje vruće.
Da li vječno živi ljubav srca moga,
Puna pregaranja, silna i bez mjere,
Danas jače tište ta pitanja mnoga,
O danas bi htio i previše vjere
U zagrobni život u svemoćnoga Boga.

AUGUST GYARMATY.

KARAKTERISTIKA DANAŠNJE GENERACIJE

LEKTIRA.

Prigovara se redovno današnjoj generaciji, da malo čita. Kao u svakom prigovoru, i u tom ima izvjesni dio istine. Ali samo dio. Jer treba iskreno priznati, da je prije toga bila jedna generacija, koja je nesumnjivo previše čitala. Duhovita dosjetka, da moderni studenat iža pogled na svijet prije nego što je i pogledao svijet, pogađa točno predratnu generaciju. A taj preuranjeni (i u većini slučajeva pogrešni) pogled na svijet stvorila je upravo prerana i prekoredna lektira. Predratna je genera.cija redovno već do osamnaeste ili dvadesete godine progutala sve od Sienkiewicza i Waltera Scotta pa do Tolstoja i Dostojevskoga, i ako je većina tih djela pisano za zrele ljude, koje je životno iskustvo naučilo zauzimati stav prema životu i prema lektiri. Pročitati toliku masu debelih knjižurina, često vrlo napetih i intenzivnih, znači čitati danju i noću, kod jela, u postelji, kod najslabijega svijetla, gdje god i kad god se može (a znamo, da je tako i bilo); a da to ni za higijenu tijela ni za odgoj karaktera nije probitačno, ne treba ni dokazivati. Bar danas ne, kada je higijenski zahtjev izvojevao sebi dominantan položaj u životu. Dakako, da je predratna generacija na taj način nagomilala i mnoštvo stvarnoga znanja historijskog, psihologijskog, filozofijskog i dr., i to joj se nesumnjivo mora ubrojiti u dobro; ali treba reći i u drugu ruku, da je to znanje, stečeno lektirom romana, dosta bezredno i nesređeno, i da je naročito opasna činjenica, da je književnost XIX. vijeka od svih mogućih, većinom krivih, filozofijskih ili socijalnih doktrina. Na taj su se način stvarali očajno pretrpani i zavitlani mozgovi mladih staraca. Sadanjoj generaciji nedostaje u prvom redu historijskog znanja, historijskih asocijacija, a to je naročito opasno u doba kada se stvaraju nove državne formacije i nove nacijonalne orijentacije. Nestašica suvislosti s historijom mogla bi se teško osvetiti, a izvan sumnje je, da samo solidno historijski utvrđene osnove mogu donijeti solidne plodove. Psihologijski se ova nestašica smisla za historiju može možda rastumačiti time, što je epoha svjetskoga rata sama po sebi jača od svake historije i što je ova generacija možda nesvijesno svijesna, da proživljava i sama sudbonosne historijske momente, pa joj je preče, da uhvati na sebi, na živom organizmu, tok historijskih fenomena, nego da ih studira iz zaprašenih knjižurina. Jer svakako je to istina, da suvremena generacija uza sve to, što općenito uzevši manje čita, ipak neobično voli čitati o *sebi*. U tom pogledu knjige, koje se bave našim danima, odnose apsolutne rekorde i pobijaju svaku poredbu. Milijunske naklade Remarqueove ratne knjige »Na zapadu ništa nova« u tek godinu dana njena opstanka nadilaze sve predratne primjere i svjedoče o nesmanjenom interesu za lektiru, samo ako ona pogađa pretenzije današnjih čitalaca. Slično je s Galsworthyjevom Forsyte Sagom, koja je osim toga još izrazito literarno djelo visokih kvaliteta, te se prema tome ne može tvrditi, da današnji čitaoci nemaju smisla za umjetničku veličinu. Dodajte tome još i to, da je stvarni (a i umjetnički) interes podijeljen još između kazališta i kina, što kud i kamo više odgovara brzom tempu današnjeg života, pa ćete se uvjeriti, da pozitivni konto u tom pogledu ne ispada nipošto tako nepovoljno, kako se možda na prvi pogled čini. Vi možda mislite, da baš taj tempo ne bi smio biti takav; ali to je izvan naše vlasti. Mi možemo tek da s čežnjom pomišljamo na kontemplativnu tišinu Srednjega vijeka ili na srdačnu prijatnost poštanskih kola i poeziju

jedrenjača : toga je nepovratno nestalo. I baš zato je suvremena generacija često više zaslužila sažaljenja no osudu. Ali to sažaljenje ne smije biti znakom njene slabosti, jer baš ona ima pred sobom zadatke, koji traže mnogo hrabrosti, a čini se, da je ona toga i prilično svijesna.

Nije uzalud drama sa svojim karakterom *žive radnje* zauzela tako odlično mjesto u duševnom životu sadašnjosti. Kazalište ima dakako i tu prednost, da se ono najjače okoristilo tekovinama moderne tehnike, te je prema tome sadanjem čovjeku najbliže. Šta je bila pozornica bez čarobnih efekata električne rasvijete, bez čudesa (većinom dektrilnih) naprava za fantastičnu transformaciju pozornice u jednom trenu, toga danas, kako se čini, ne možemo ni zamisliti, i ako je sve to još pred kojih trideset godina bilo gotovo neostvariv san. Dakako, da je djelovanje pozornice ograničeno na velike gradove, i to je velik nedostatak ; ali zato moderna prometna sredstva razmjerno lako omogućuju stanovnicima idilske provincije, da učestvuju u životu elitnih centara, a kino i radio daju izvjesnu odštetu za to i podržavaju živ interes.

Ima dakako i jedna široka čitalačka publika, koja je karakteristična, i koja se rado pribraja na negativni konto današnje generacije. To su oni bezbrojni čitaoci zloglasnih »pučkih« romana u svescima po dinar, koje su bile toliko preplavile upravo svaki kutić papirnica, trafika, knjižara, pa i trgovina mješovitom robom. Ali taj val prljavštine naglo je uminuo i o njemu jedva da treba danas voditi računa. Pojava je psihologijski zanimljiva, i ako nije sasvim jasna. Zašto se ta lektira tako brzo raširila, mislim, da nije teško pogoditi. Lakše je dati i dinar sedmično, nego 10 ili više dinara odjednom. Zatim, senzacionalni naslovi mame instinkte širokih masa, a zapletena radnja izaziva radoznalost od sveske do sveske. Seksualni prestupci, kriminalne drastičnosti, eksaltirana seksualna erotika, osjećaji osvete, mržnje, okrutnosti neobično su plodno tlo za maštu pokoljenja koje je odraslo bez kućne pažnje (otac u ratu, majka na radu — u najboljem slučaju !), mučeno nestašicom svega, što čini život dostojnim čovjeka, iscrpeno nametnutim pregaranjem i oskudijevanjem, premoreno željama i utučeno psihologijom tupe resignacije kroz duge i teške godine. Zagonetka dakle nije u tome ; ona počinje s problemom, zašto je ta lektira tako naglo odbačena. Knjižari, s kojima sam o tom razgovarao, navode većinom ekonomske razloge, no ti za me nisu naročito uvjerljivi. Za svoje sklonosti i strasti čovjek nalazi uvijek vremena i novaca. Meni se čini, da je razlog ipak nešto dublji : razočaranje. Jer mora se znati, da su i prijašnja vremena imala svoju pogubnu književnost, i ako u drugom obliku. Imala su svoga Paula de Kocka i Zolu. Ali ti su ipak bili pisci književnoga kalibra : oni su umjeli sugerirati, hipnortizirati. A današnje vrijeme nema svojih prljavih veličina. Ono je u mnogim stvarima slobodno, smiono, grešno, ali nije umjetnički perverzno, nije lažno kao epoha naturalizma i kao podla varka racionalizma. U jučerašnjim »šundromanima« zlo se raskrinkalo bez plašta umjetnosti u svoj svojoj očajnoj golotinji, i obračun s tom literaturom čini mi se kao duboki De profundis zalutalih masa. Danas kao da su i te mase na putu ozdravljenja. Pri tom bi trebalo, kako mislim, uzeti u račun dvije činjenice : prvo, da je probuđeni sportski interes i potrebiti napon svih sila u današnjoj ekonomskoj borbi za opstanak stvorio u današnjim dušama izvjesno raspoloženje pustolovne srčanosti. Stoga ova generacija voli stvari uzbudljive jake i po mogućnosti istinite. Njemačka zbirka-magazin »Wahre Geschichten« (Istinite pripovijesti) nalazi i kod nas

neobično dobru prođu. Da li su sve te zgode zaista i istinite, to je drugo pitanje ; ali je njihova stvarna sadržina takva, da pobuđuje sugestiju. Ako dakle želimo današnjim masama dati lektiru, koja će »upaliti«, treba da ona bude po mogućnosti iz sadanjih vremena, šta više stvarna, što više krepko doživljajna. Da knjiga može biti takva, a da ne bude loša, dokazuje Jack London i slični pisci, koji baš zato danas imaju toliko uspjeha.

Drugo : Koliko je literaturi interesa oduzeo kino, toliko će ga bez sumnje lektiri masa oduzeti *ilustracija*. Neobično usavršenje ilustrativne tehnike, čudesa fotografskih mogućnosti i reporterska vještina učinili su, da dobar niz slika može danas da pruži više nego debele knjižurine samoga teksta. To znači, da literatura treba da uđe u što uži dodir sa slikom i da nipošto ne bi smjela prezreti sliku kao sredstvo za svoju ekspanziju. Biografije književnika u slikama, ilustrovanje samih djela i iznošenje dokumentarnih materijala o njima u slikama trebali bi da budu kud i kamo češći nego li što jesu. A drugo, riječ bi morala da sa svoje strane kud i kamo više posluži slici, no što je to naročito kod nas. Kod nas je tekst uz slike goli stvarni naslov ili neko suhoparno nabrajanje. Francuzi su majstori u komentiranju slika. Kod njih je tekst uz slike pravi tumač, razgovor s čitaocem, uputa ili zaronjivanje u smisao i ljepotu slike ili prikazanog predmeta. I dakako, takve komentare ne piše kakav god slučajni član redakcije, nego čovjek od pera. Kod nas je sve to prenisko i sporedno. A ipak slika postaje sve više nenadoknadivim odgojnim sredstvom.

Dakako, da bi u ovo razmatranje pripadala i analiza po kojega karakterističnog djela iz lektire današnje generacije ; ali ja sam to već u izdašnoj mjeri učinio prateći suvremenu književnost u pojedinačnim prikazima, pa mogu svoje čitaoce uputiti na njih. Ako je istina, da svako doba ima literaturu kakvu zaslužuje, onda Galsworthy, Poroust, Sigrid Undset, Thomas i Heinrich Mann i toliki drugi dokazuju, da naša epoha zaslužuje mnogo pažnje i više razumijevanja, no što joj se obično iskazuje.

DR LJUBOMIR MARAKOVIĆ.

RASTANCI

Sa suzom u oku drhtavim glasom rekao sam svima : »Zbogom !« Neko me je zvao, ali se nijesam mogao ozvati, samo sam rukom mahao. — Maj je mirisao, ja sam besvjesno koracao niz romantičnu Grabovinu. Kamo ? Duh mi je nemiran, nezasitljiv. Htio bi se spustiti u suštinu života... Teško mi je , kidao bi sam sebe, svoje srce, svoje osjećaje, svoju narav. Suton se spušta. Zadnji pogled, zadnji pozdrav, zadnji krik u milom kraju. (O ne, nije zadnji !) Tu mi je mladost počela cvjetati, tu sam dosta svakojakih časova proveo.

II.

Idem iz zavičaja. U kupe-u trećeg razreda trese me vlak. Gledam vani. Težak diže i spušta zakrvavljenu motiku. O, brate krša ! Uzdigni svoje žilave izmučene ruke, bori se sa sivim kršom ! Sunce se guši u rođenoj krvi. Poprska okrajke neba, vrhunce, oštre pećine, stabla. Paučastim, zagasitim kapljicama poprska i Tebe. Ukočeno tijelo, raširene gole ruke, raskopčane znojne grudi, ispijeno lice, u crnim udubinama živahne oči, znojem za lubanju prilijepljenu kosu. — O, moj mučeniče, zbogom !

I. MUSIĆ.

POÈME ARTISTIQUE

Hajdemo o Muzo, staze nas zovu
Daleko od ljudi, daleko od svijeta
Ostavimo, što je naše i bol ovu
Daleko je od nas žuđena meta.

Pođimo brzo i žurno nas dvoje
Preko polja i cvijetnih ravnica
Tražimo ono žuđeno svoje....«
Gdje je pjesma i pjevanje ptica.

Dugo smo čekali i mnogo zvali
Nekoga, da nam Sreće i Sunca da
Život smo Suncu nuđali; ali
Nitko rječce ne reče, niti nas zva.

Ići ćemo kroz zore i noći mračne
Gazit ćemo rosu i stresati grane
Nad nama će nebo i visine zračne
Liti miris i sklapati grane.

Ne tražimo plate i hvale svijeta
Ni utjehu nemojmo više zvati,
Budi miran, što te u životu sreta
Zaborav u utjesi samo ćeš znati.

Pođimo, već nas zora zove
I lepeće krilima da ponese
u predjele Sunca, u prostore nove
Naše cvjetne želje, da ih ne potrese.

Pođimo, Sunce će opet sjati,
i izvori pjevati i tiho teći
i gnijezda će povjetarac lelujati
i mjesec će po zemlji leći.

Njihat će se gnijezda ponad naše glave
i slavuji zapjevat će ispočetka glasno,
i poslije sve tiše, dok ne jave
zvijezde, da je nebo usijano strasno.

Ćutat ćemo tada opojeni puni sjete,
Kao djeca ne shvaćajući
Što se zbiva, što li zvijezde lete
Ići ćemo nebo plaho gledajući.

U očima titrat će nam jata zvijezda
Pred nama će novi nicati vidici.
Volit ćemo zvijezde, kao ptice gnijezda,
a bit će nam srcu, ko ranjenoj ptici,

Kad ju sudba surva doli k zemlji.
Zalud krila, kad se snage nema,
Kunjaj i napreži snagu, dremlji...
Noć je. Šume zvijezde. Pustoš nijema.

1927. T. K. V.

PAPINSKA ENCIKLIKA O ODGOJU

Kako je poznato, uskoro iza lateranskog konkordata došlo je do razilaženja između crkvene i svjetovne vlasti u Italiji u pogledima na odgoj omladine. Mussolini je pokazao, da hoće tom odgoju u čitavoj državi dati fašističko-militaristički značaj i da ne želi ni Crkvi pa ni obitelji dozvoliti, da obuhvate čitav odgoj djeteta. Sv. Stolica kao budni čuvar crkvenog prava na odgoj odmah je na usta samog sv. Oca Pape Pija XI. u različitim Njegovim alokucijama protestovala protiv ovakva krivog shvaćanja uloge Crkve u odgoju naroda. To shvaćanje bilo je i u bitnom protuslovlju sa samim tekstom lateranskog konkordata. Međutim tek sada Papa je progovorio na autoritativni učiteljski način u enciklici o pitanjima odgoja, koju je (polovicom siječnja o. g.) uputio katoličkom svijetu, i to kako obzirom na talijanske tako i na netalijanske prilike. Sama enciklika dosta je opsežna, a u originalu je pisana na talijanskom jeziku. (Mimogred budi rečeno' da ona nije, kako je to najveći dio dnevne štampe pogrešno ustvrdio, prvi papinski dokumenat važnosti, koji se izdaje u talijanskom originalu, jer je još za vladanja Pija X. i Leona XIII. bilo više takvih slučajeva). Pošto enciklika postavlja, kako rekosmo, za sve katolike svijeta obavezne zasade i daje za sve njih obavezna uputstva, to držimo, da je potrebno, da prikažemo njezin sadržaj.

Papa polazi s pitanja, tko ima dužnost da odgaja dijete? — i uči, da tu zadaću u prvome redu od same prirode, pa prema tome i od Boga imade obitelj, a zatim država, ali samo u toliko, u koliko se ona mora da brine oko općeg svjetovnog dobra svojih podanika, pa prema tomu mora da promiče i njihov odgoj. Ta njezina sekundarnost njene uloge nije nikako tek teoretska zasada, nego je naprotiv, provedena u praksu u nizu država,koje još poštuju osnovne principe naravnog prava, a u tom pogledu citira primjer Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike. Država dakle imade u načelu pravo samo da upotpunjuje, a ne da nadomješta obiteljski odgoj. Tek obzirom na pojedina zvanja, kao n. pr. vojničko, ona može da zahvati dublje, pa da si monopolizira odgoj djece određene tome zvanju, ali i tu mora da poštuje osnovna prava Crkve i obitelji. Država smije da se brine oko fizičkog odgoja svoje omladine, ali ne smije, da u njoj stvara pretjerane sudove o vrijednosti tjelesne snage i ne smije, da joj ucijepi nezdravi militarizam namjesto pravilnog patriotizma. U izvršivanju pravilno shvaćene njene zadaće Crkva će državu pomagati.

Međutim, crkva sama sa svoje strane ima svrhunaravnu zadaću, u prvom mora redu težiti za tim, da je ispuni. Zato ona ima neograničeno pravo da osniva škole i odgojne ustanove, da okuplja djecu u društva, koja će upotpunjavati njihov vjerski odgoj, a obitelj ju u tomu jednako kao i država moraju pomagati. Lajička škola i bezbožna škola krnje prava Crkve i obitelji, pa stoga država mora da daje katolicima njihove škole, a gdje toga nema KATOLICIMA JE DUŽNOST, DA SAMI STVORE SVOJE ŠKOLSTVO.

Papa dalje govori o čovjeku kao predmetu odgoja i o svrsi odgoja, pa ističe, kako je čovjek poslije istočnoga grijeha sklon unatoč otkupljenja po G. N. Isusu Kristu na zlo i slabe je volje, te se zato odgoj mora kloniti svega, što bi moglo oslabiti čovjekovu otpornu snagu. Sv. Otac zato izričito opominje pogibelj koedukacije spolova i različitih opasnih novotarija na području seksualnog odgoja. Sv. Otac označuje kao cilj odgoja da se iz tog slabog čovjeka stvori dobrog kršćanina t. j. čovjeka, proviđenog svim naravnim

dobrim osobinama suvremenog čovjeka bez njegovih nastranosti, a sve sa konačnom svrhom vječnog spasa. Da se ta svrha postigne, treba da se u odgoju upotrebe sva sredstva moderne tehnike i života (kino, sport, radio itd.), koja danas često služe da pokvare omladinu i da paralizuju dobar upliv i Crkve i škole i obitelji. Zadaća je Katoličke Akcije da se bori i dovede do ostvarenja pravednih zahtjeva Crkve na odgoj omladine.

Konačno sv. Otac upozorava na bespredmetnost prigovora da Crkva hoće da sputa znanost, pa da bi prema atome i države, koje bi usvojile sve njene zahtjeve u pogledu odgoja morale da prieče znanost u slobodnom razvijanju. Naprotiv je točno, da Crkva podučava učenjake kada dolaze u protuslovlje s naukom Crkve, jer je onda po sebi jasno, da su i sami upali u zabludu, te da ih zaustavlja, kada prelaze granice znanosti i kada dolaze u područje vjere i savjesti, ali sve to je tek čuvanje znanosti od stranputica, koje je kvalitativno jednako s posrednim nadzorom, kojemu su znanosti podvrgnute i od strane države, pa se nikako ne može reći, da Crkva i malo više od države koči znanost u njezinom razvijanju.

Eto, to su u glavnim crtama nauke, koje se daju vjernicima u posljednjoj papinoj enciklici. Taj papinski dokumenat ponovno i na najsvečaniji način određuje zahtjev Crkve, da ona slobodno i suvereno upravlja odgojem sve omladine, jer su njezina prava najvišeg reda, budući da su Božanskog podrijetla. Za njom dolazi kao nositeljica primarnog prirodnog prava i dužnosti na odgoj obitelj, a tek iza ove kao sekundarni ovlaštenik država. Mora se reći, da je papinska enciklika bila vrlo potrebna u današnje vrijeme, kako za poduku najširim krugovima neprijatelja Crkve da upoznadu, koje će pozicije Crkva trajno braniti u odgoju, a koje će biti sklona da napusti, tako i katolicima svega svijeta organizovanoga u Katoličkoj Akciji, koji sada dobivaju na nedvojben način zapovjed na borbu za jedan minimalan program: slobodu Crkve i obitelji u odgoju. Mi živimo u doba, kada u velikom broju država prevladava težnja, da se u rukama države monopolizira odgoj omladine. Tako u Francuskoj prijeti opasnost jedinstvene škole (L' Ecole Unique), a u Italiji doduše postoji sloboda privatnog katoličkog školstva, ali relativna nesloboda vanškolske no odgojno prevažne omladinske organizacije, u Čehoslovačkoj, u Kini, u Engleskoj itd., a još je veći broj država, koje ne će da priznadu one zahtjeve, koje Crkva stavlja na državne škole t. j. da ta dade mjesta primjerenom uplivu Crkve putem vjeronauka i općoj koordinaciji školskih programa s vjerom djece pa i obitelji, kojoj se dijete ne smije otuđiti. Međutim čini se, da će polagano i državnici i odgojitelji uvidjeti ne mogućnost, da se u praksi samo pomoću nekog formalnog veza škole s Crkvom ili pako samo preko nekog autonomnog morala od omladine stvori građane, koji su voljni ne samo da uživaju svoja prava, nego i da ispunjavaju svoje dužnosti. Doći će vjerojatno, tako i dan, kada će gospodin vitez Mussolini požaliti, što u pregovorima oko lateranskog konkordata nije usvojio maksimalne zahtjeve Crkve u pogledu odgoja, jer se to u njegovoj zemlji lijepo pokazuje, kako neke fraze, pa i stvarni veliki napori državne vlasti ne mogu same ništa pomoći u pogledu ćudorednog preporoda zemlje. Tek onda, kada će država shvatiti, da ona u odgajanju savjesti može biti tek pomagač, a da vođa i učitelj može da bude samo jedina Crkva, onda će tek država i za svoje područje postići potrebne rezultate. Žalosno je, što se čini, da n. pr. fašizam toga ne uviđa, jer je baš on imao zgode da najbolje procijeni značenje vjerskog života za ćudoređe jednoga naroda. Pa eto,

stoga je sv. Stolica sada i fašizmu i svim drugim državama i narodnim pokretima (n. pr. kineskom) ponovno naglasila, da ona ne priznaje uzurpacija, koje su se na području odgoja desile i da ona osuđuje doktrinarne zablude o hijerarhiji nosilaca odgojnog prava i dužnosti, te da sebi vindicira i za sadašnjost i za budućnost prvenstveno, i ako ne isključivo,pravo na odgoj prema riječima Gospodinovim : Eunte docete omnes gentes !

Žalosno je, da se sv. Stolica mora u pitanju odgoja, gdje i sam prirođeni razum uči načela, koja zastupa Crkva, već jedno stoljeće da se bori i to redovno s onima, koji su imali najviše koristi od odgoja, kojeg daje Crkva. Danas sv. Stolica u tim borbama više nije izolirana, kako je bila nekad u prošlosti, ona danas može računati na vjernu pomoć sviju vjernika, a napose onih organizovanih u katoličkoj Akciji i katoličke omladine, koji će svijesno i oduševljeno prema riječi Papinoj zastupati i braniti neprolazna načela izražena u enciklici.

E. P.

U NOĆI

Milioni bolnih srdaca kad zaspu,
Prijatelju, u tu gluhu noć duboku,
Kad sjajne planete svoju svjetlost raspu,
Pojavi se suza u mojemu oku.

Suza, koja znači jednu prošlost cijelu,
San mladosti rane i proljeća cvijetna,
U njoj blista spomen na ljubav mi vrelu,
U njoj leže dani djetinjstva mi sretna.

Da, prošlost se budi u zvjezdanom visu,
U doba, kad vlada čar ponoći kasne,
U predjelu, gdje još ni dospjele nisu
Stvarnosti, u carstvu beskraja i basne.

I tada, kad čovjek više se ne smiješi
U bolu pred svijetom, kada masku skida,
Osjećaš, gdje nebo jatom zvijezda tješi,
I srebrni mjesec stare rane vida.

To je čas, kad rode samoće nam plodom,
Punim slatkih misli zanosnih poema,
Kada čovjek vidi pod ponoćnim svodom
Da ne vrijedi ništa, ako srca nema.

Čas, kada je prošlost sjećanje minute,
Kad su naše suze spomen dana stari,
Čas, u kome zvijezde po svodu rasute
Blistaju, ko dani nekadanje čari.

Čas, kad suza naša cijelo srce skriva,
Koje mrtvu sreću na novo cjeliva...

AUGUST GYARMATY.

ORGANIZACIJA KAT. MLADEŽI U LITVI

U mjesečniku »Les Amities catholiques françaises« objelodanio je Litvanac Dr A. Trimakas vrlo interesantan i informativan članak o katoličkom pokretu u Litvi. Čitavi omladinski pokret u Litvi nastao je pod pritiskom ruskoga terora, koji je poduzimao sve moguće, da uguši i uništi litvanski narod. Opće organizacijsko pitanje nastaje kao reakcija protiv nesnosnog carističkog režima. Tako su koncem prošloga stoljeća usred nebrojenih zapreka nastale brojne organizacije, kojima su prednjačile studentske organizacije.

Odmah u početku se omladina organizovala prama svom uvjerenju bilo religioznom bilo socijalnom i nacijonalnom. Nastale su razne organizacije i grupe, a svaka od grupa (bila katolička ili ne) organizovala se posebno za seosku omladinu a posebno za đačku omladinu.

Sve pak ove organizacije razdijelile su se u glavnom u 3 tabora : katoličkom, liberalnom i socijalističkom. Katolici su se grupirali oko centra Katoličke Akcije pod vodstvom biskupa, uzevši za svoju ideologiju nauku katoličke Crkve.

Liberalci u Litvi operiraju sa patriotskim frazama i parolama nacionalističkoga integralizma. Socijalističke su pak ideje materijalističke a čitav litvanski socijalizam neobično naginje komunizmu.

Katoličke organizacije datiraju još od prije rata, ali svoj zamah i svoje zavidne pozicije stekle su naglim razvitkom iza rata u oslobođenoj domovini.

Godine 1909. osnovala se u Kovnu Federacija Ateitisninkanaca (prozvali su se tako po svom organu Ateitis-Budućnost), koja je počela doduše sa par ljudi, ali je federacija požrtvovnim radom osnivača polako ali sigurno išla naprijed, dok nije napokon federacija na kongresu u Palamgi na Baltičkom moru g. 1927. dobila konačnu savremenu formu. Federacija prama tomu sadrži tri glavna udruženja :

1. *Sendrangiso Sajunga* (Udruženje seniora) »čiji članovi moraju svršiti universu, a njihov broj već dosiže preko 300. Među ovima nalazi se veliki broj uglednih ljudi visokih položaja, profesora, biskupa i sl. Ovo je udruženje najjače i najorganizovanije i sa materijalnog i sa moralnog gledišta. Ono daje vođe Federaciji i brine se za novčana sredstva za uzdržavanje pokreta »Ateitisninkanaca«. (Dakle ustanova poput našeg seniorata).

2. »*Studenten Ateitininku Sajunga* (Udruženje studenata Ateitininkinaca). To je skupina sveučilištaraca, koji se u ovom udruženju nalaze skupa kao u koordinanti svih njihovih nastojanja. Ovo je najaktivnije udruženje federacije, a osobito pomaže mlade srednjoškolce u njihovom spremanju na život i akciju. Rad se ovog udruženja razvija u 16 korporacija od kojih su 9 u unutrašnjosti, a 7 u inozemstvu (ove posljednje se nalaze u Friburgu, Parizu, Grenoblu, Montpellieru, Grazu, Beču i Louvainu).

One u tuzemstvu su slijedeće :

a) »L. U. St. At. Draugové«, koje priprema članove da budu dobri specijalisti u svojoj profesiji, te da kasnije budu sposobni vođe naroda. Članovi su žene i muškarci slušači sveučilišta.

b) »L. U. Studenciu At-kiu Draugové«, korporacija, koja pripravlja studentice na život.

c) »L. U. St. A-ku »Vytauto« Klubas« (Vytautas je bio nekadašnji vojvoda Litve). Članovi se ovoga kluba bave sa socijalnom naukom i rade

u narodu u odsjecima ekonomskim, agrikulturnim, a osim toga rade i teoretski u znanstvenim krugovima i redakcijama.

d) »L. U. St. Abstinentu Korporacija«. Ova se korporacija bori proti alkoholu pod devizom : »Pomoću apstinencije do morala.«

e) »Satrija« — grupa katoličkih studenata za literarni i umjetnički rad. U ovoj se grupi prijateljstvo razvilo u velikoj mjeri. Ova se grupa brine za sve ono, što može da pomogne razvitku talentiranih mladih ljudi.

f) »L. U. St. At. »Birutes« Draugové« — druga korporacija učenica koja se brine da utvrdi dužnosti žene u obitelji i njezina prava. (Birute je ime jedne Litvanske vojvotkinje).

g) Korporacija medicinara (ateitisninkinaca) »Gaja«. Tu se omogućuje studij modernih medicinskih problema isključivo za članove medicinare.

h) Korporacija »Kostutis« (ime velike vojvotkinje Litve) je najdisciplinirania od svih. Njezini članovi studiraju nacijonalna pitanja i socijalne probleme. Princip je : solidarnost i bratstvo. Lozinka : »Fortiter, constanter«.

Sve ove korporacije broje preko 800 studenata sveučilištaraca. Športiste pak imaju dva svoja kluba.

3. *Udruženje srednjoškolaca* Ateitisninkinaca, treći je član federacije, a samo se opet dijeli na 3 dijela : *a)* srednjoškolci viših razreda ; *b)* srednjoškolke viših razreda ; *c)* srednjoškolci i srednjoškolke nižih razreda. Imaju svoje sekcije euharistične, športske itd.

Ovo udruženje broji 6000 članova. Njegov je organ »Ateitis« (Budućnost) za muškarce a i ženske imaju svoje posebno glasilo.

Na čelu se Federacije svih udruženja nalaze : vrhovni predsjednik (sada prof. St. Salkaustos), vrhovni duhovnik, određen od metropolite, od jednog generalnog tajnika i od tri člana izabrana od predsjednika spomenutih udruženja. Geslo je federacije : »Omnia restaurare in Christo«!

Federacija je kao eminentno đačko društvo organizovala i jedno veliko potporno društvo. Ono je dosad razdijelilo potpore i stipendija preko 300.000 lita, a osim toga posjeduje palaču sa 6 spratova, u kojoj se nalaze prostorije udruženja, velika dvorana za koncerte, prostrani restaurant, više spremišta, dvorana za čitanje i brojne sobe za stanovanje članova. Društvo je kupilo i dvije vile u ljetovalištima na Baltiku, tako da ono sada posjeduje nekretnine u vrijednosti od nekoliko milijuna lita.

*

Seoska omladina »Pavazaris« (Proljeće) ima svoju posebnu organizaciju. Postoji od godine 1912., ali i ona se u glavnom razvila iza rata uz suradnju Federacije.

Udruženje seoske omladine obuhvaća danas preko 50.000 članova sa 611 odsjeka i izdaje dvije publikacije : »Pavasaris« (Proljeće) (taj list dobivaju »Liga« i »Domagoj«), za redovite članove i posebni list za vođe društva. Rad se u društvu dijeli također na više grana (javna obuka, socijalna akcija, ekonomija, štampa itd.).

Udruženje je organizovalo i 51 pučko sveučilište, na kojima predavaju svećenici i srednjoškolski profesori.

Pojedini odsjeci udruženja imaju više glazbi i 150 pjevačkih zborova. Izdaju lokalne glasnike, te 20% društava posjeduje biblioteke. Kako se vidi, organizacija je litvanske omladine uzorna. Mi bi Hrvati mogli mnogo toga od njih da naučimo. L.

S VEČERNJIH STRUNA

VI.

Mlado srce dopijeva večernju pjesmu uz obalu morsku.

Prolaze valovi i jure na zapad, a on im trga vrele latice sa svoga pupoljka, da ih nose na pokoj u zlatne zapadne sjene.

I onda ćuti, da ga jače pritišće nevidljiva mekana ruka, koja čini, da se osjećaju neispunjene želje, što su utekle s cvijetnih obala u jutra rana i noći kasne, da traže u dalekom kraju nevidljivo svoje miljenče.

Valovi prolaze dalje i šume, a mlado srce pritišće nekrvnu ranu, što miriše sjetom, koju vjetar na pamučnim krilima nosi u plavi, daleki Onkraj.

VII.

Ukrcao sam svoje snove u zlatne lađe i poslao u daleke strane. Odjedriše sa jedrima bijelim i moćnim ko mladenačke nade na zlatnim lađama, da traže neviđeno drago svoje.

Ostao sam na obali i čekao zlatne brodove sa dragocjenim teretom — ostvarenim svojim snovima.

Čekao sam ih u osvite rane, ne će li se pokazati na vedrom obzorju. Izgledao sam ih i u predvečerja rumena, ali im jarbole nisam mogao ugledati. — Onda sam odlazio i opet se vraćao željno ih iščekivajući.

Ali njih nije bilo.

Poslao sam i druge. — S njima se dogodilo isto.

Otpremih treće i četvrte. — I oni se ne povratiše.

I tako neprestano šaljem skupocjene brodove sa bujnim snovima, ne bili se, barem, jedanput povratili i donijeli mi čežnju dana i noći. — Ali oni zaboraviše na me.

A moje srce ne prestaje da se nada, već neprestano šalje nove lađe i budno ih izgleda sa bijelih obala pučine morske.

VIII.

Prestani, umorni putniče, i svrati se k meni, dat ću ti počinka pod mojim krovom, jer šutljiva noć je prekrila staze.

Žuri mi se, žuri, dobri čovječe, jer stvar je dragocjena, put dalek, a vrijeme odlazi.

Svrati se, pa danju traži izgubljenu dragocjenost, jer noću šeću nemili ljudi, koji traže sreću lukavošću i silom.

Ničega se ne plaši onaj, koga ljubav vodi. A dragi kamen lakše se vidi u noći, jer mu tama ne može potamniti sjaja. Zato žurim neumorno, da nađem izgubljeni biser.

Ne muči se uzalud, da tražiš stvar, koju si, tko zna, gdje izgubio. Možda ju je već našao siromašni pastir i prodao kao neznanu stvar lakomom trgovcu.

O, nepoznati čovječe, ne zaustavljaj me, jer ko mnogo ljubi, mnogo se i nada. — Izgubljeni biser ne zaslužuje niko da ima, osim mene. Zato idem neumorno u tamnu noć kroz nepoznate krajeve tražeći skupocjeni biser — dar istočne kraljevne.

Jer darovi primljeni od ljubljenog srca imaju dvostruku vrijednost!

IX.

Nadimlje se more ko utroba upokojene nemani gorske. Diže se, te šumi starodrevnu pjesmu daljine i dubine.

Na obali njegovoj stoji čovjek i dozivlje :

O, mornari, što plovite iz dalekih krajeva, jeste li vidjeli snove moje na zlatnim lađama ?

Tko si, čovječe, da u ovo doba tu samotuješ ?

Ja sam mlado srce, što ljubi zlatne prostore, voli daleke tišine i duše, što umiru, umorne od života, u ljetno veče, dok ruže sklapaju glave, a mjesec dotkaje zemlji noćnu haljinu.

Ja sam lovac, što lovi u gorskoj procjepi zlatnog sokola.

Ja sam onaj, što mnogo ljubi i traži, a malo nalazi.

Ja sam onaj, što neprestano šalje zlatne brodove i ne viđa ih više...

SREĆKO KARAMAN.

DVIJE SKICE

I.

Jesenji vihor hujio je pjesmu očajnu, tužnu. Krhke se grane lomile od snažnog zamaha vjetra.

Čitavi kraj ožario se grimiznim žarom, a negdje u daljini udario je grom. Čitavu je prirodu obuzelo bjesnilo, u očajnom kriku izdisala je posljednje cvijeće.

Na raskršću puteva dizalo se Raspelo. Trnova kruna vjenčala je spuštene vlasi, a duboke oči odsijevale milinom i srećom. Nebeski mir lebdio je na čitavom liku kao simbol patnje i oproštenja.

I opet je udario grom. Golemi hrast povalio se muklo i teško. Vihor je nosio osušeno lišće u vlažne daljine noći.

II.

Krupne kapi jesenje kiše udarale su monotono i dosadno na svježe taracani pločnik. Gospoda i gospođe obučeni u topla krzna smiju se i žure od jednoga bogatog izloga do drugoga.

Približava se velegradska noć sa svojom ljepotom i grijehom. A slaba svijetla plinskih svjetiljaka žmirkaju i trepte, ostavljajući na blatnome pločniku duge svijetle tragove.

Sve je veselo i žustro ! Ni hladni jesenji sjevernjak ne može svojim ujanjem pokvariti veselo suglasje i čar.

Uz veliki ulaz bogatoga hotela stisnulo se bosonogo poderano dijete. U rukama drži kotaricu napunjenu svježim kiticama cvijeća. Plave očice prestrašeno zure u bogato odjevene gospođe a pomodrele usne pitaju plaho i tužno : »Kupite gospođo cvijeće ?« — — —

»SEKA.«

VEČERI KASNE

Ja volim ono u večeri kasne,
sjesti u šumi pod borom starim,
i slušat pjesmu što no je pjeva
zefir sa gore s cvijećem u travi.

I dok se mjesec na nebu cakli
nestaje mi tuge, nestaje boli
i ćutim tada, da večer kasnu
ja volim, vrlo, vrlo volim — — —

BRANIMIR GABRIČEVIĆ.

PJESMA BOLESNOG PASTIRA

Sve ću svoje isplakati boli
Iz očiju izagnat ću sjetu.
Pa ću mirno pomolit se Bogu,
Da i dalje drži me na svijetu.

Ostavit ću ležaj i surovo ćebe,
Obući ću svoje svagdanje odijelo.
Upale će oči nanovo oživit,
Kad vide ljepote, što ih steklo selo.

Uzana će staza odvest me u polje,
da poslušam klepku što s lisonje zveči.
Naći ću pastire gdje košare pletu,
I izmjeniti s njima nekoliko riječi.

I noge i srce vući će me dalje,
Do prijatelja starih, do vrba na Savi,
Koje su me oplakale davno,
Tužnu šumeć pjesmu oko trule splavi.

Kod svake ću zadržat se malo,
Koru će im gladit moji prsti vrući.
Pričat ću im o svom mladom zdravlju ;
Vedar ću se opet povratiti kući.

SAVSKI PASTIR.

PRIČA O JEDNOJ PČELI

Sjedio sam na obali potoka u sjeni jedne johe i gledao u vodu. Ribice što su plovile sredinom potoka spuštale su se u dubinu, kad bi pao koji uveli johin list u vodu. Misli su mi se izmjenjivale kao i voda potokom što je tekao predamnom.

Naglo se prenem iz misli, kada sam opazio u vodi jednu pčelu, kako lepršti mokrim krilašcima i hoće da poleti. Brzo skočim s obale na pijesak i postavim prst kraj pčele, a ona mi se polagano uspne na nj. Već sam bio veseo, što sam spasio marljivi stvor Božji, i čekao sam čas, kad će joj se osušiti krilašca, da poleti u svijet ljudima davati primjer marljivosti. Ali jao ! najednom osjetim bol u prstu, a pčela se sruši mrtva u vodu.

Sjedio sam žalostan na pijesku, vadio sam otrovni žalac iz prsta i gledao, kako voda nosi mrtvo tijelo pčele nekud daleko, daleko — — —

Sjedio sam dugo iza toga, ali nijesam mislio o mladosti svojoj, nego o ljudima, koji rade, kao i onaj nerazumni stvor Božji.

JAKOB BULJAN.

ZA DJETINJSTVOM

Snove sam sijao bijele po njivama
Djeda i oca moga po dneve cijele,
Mladosti moje bezbrižne i bijele.
Ne požnjeh ništa, jer pođoh za knjigama,
A oni sad i bez mene njive dijele....

*

U selo me vode duge bijele staze,
U selo, gdje modro cviječe uvijek cvjeta.
— Sred tihe zime kao i usred ljeta —
U selo, gdje dobra djeca ovce paze,
I po oštrom trnju bosa mirno gaze.

Tamo ću tražiti djetinjstvo drago svoje,
Koje ostavih tamo pred osam ljeta,
U grad kad pođoh, željan bijelog svijeta,
A ne nađoh ništa, već mrke sive boje
I jedan dio mudrosti, ne znam koje.

Tri mjeseca duga usred žarkog ljeta
Tražio sam tragove djetinstva svoga,
I plakah sebe, molio sam Boga
Da me minu traženja duga i kleta
I strasno moljah da me takne ruka sveta.

— — — — — — — — — — — — — — — —

I zadnjeg dana mog traženja teškog,
Gle čuda! — nađoh malo djetinjstvo svoje,
U očima djece, na krilima lepira,
U kutevima vrta — kućicama mira.
I ponijeh sobom u grad ovo troje.

IVO B. SUMIĆ.

ZIMA

Studeni vjetar puše, lete pahulje bijele
nošene hladnim vjetrom, ko pčela rojevi gusti.
Pokrivaju umornu zemlju, brda i šume cijele,
bijele su već i njive, putevi ostaju pusti.

U šumi vjetar njiše jelama gole grane
i pjeva žalobnu pjesmu, tužnu ariju smrti.
U polju se lisica krade, grakću promuklo vrane
a oblacima snijega vjetar obijesno vrti.

Svud je zavladala pustoš gdje koprena pokriva bijela
samo u malome selu viju se oblaci dima — — —
Mrtvo je sve, bez života je priroda cijela.
Došla je hladna zima, bijela ledena zima.

TOMISLAV MESIĆ.

FEUILLETON

OVOGODIŠNJI NOSIOCI NOBELOVIH NAGRADA

LOUIS DE BROGLIE. Nobelovu nagradu za fiziku za godinu 1929. dobio je Louis Broglie, odlični katolik, potomak poznate katoličke obitelji de Broglie. Mnoge su francuske novine isticale mladost učenjakovu kao neobičnu senzaciju, premda je Louis de Broglie već imao predšasnike, koji su primili Nobelovu nagradu još mlađi od njega. Tako je n. pr. Danac Niels Bohr 1922. dobio istu nagradu u 37. godini

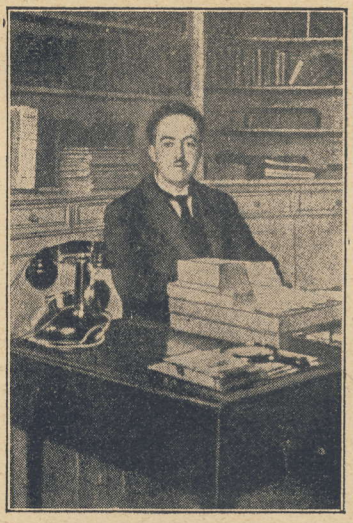

LOUIS DUC DE BROGLIE

života, dakle u istoj dobi kao Louis de Broglie U jednakoj je dobi primio ovu najvažniju svjetsku nagradu Amerikanac R. A. Millikan (1923.), a Amerikanac A. H. Compton, koji je Nobelovu nagradu dobio za godinu 1927. bio je za dvije godine mlađi od Broglie-a.

Louis Victor Broglie rođen je u Dieppe 15. augusta 1892. Doktorirao je 1924. na Sorbonni i već se tada predosjećalo, da je Louis de Broglie smioni duh, koji krije najdublje i najsmionije koncepcije Već tada stoji on u najživljoj vezi sa naučenjačkim krugovima u Engleskoj, Njemačkoj i Americi.

Teško je u par crta iznijeti njegov rad, a pogotovu se ne može na popularni način zadrijeti u njegov stručni rad i dati prikaz o njemu. Njegovu deklaraciju — ako je smijemo tako nazvati — možemo donekle upoznati iz njegove studije »Narav svjetlosti«, gdje upirući se doduše na einsteinovu teoriju relativnosti dolazi do velike spoznaje, da materija ne može biti opisana samo corpusculama (atomima i elektronima), već da njima treba asocijirati i valove. Odatle — po de Broglie-u, rezultira sinteza poznata pod imenom »Ondulatorni mehanizam«.

Osim svoje doktorske teze objelodanio je nedavno de Broglie tri naučna djela, među kojima je zadnje »Introduction à la physique des rayons X et des rayons gamma« uredio i napisao u zajednici sa svojim starijim bratom Maurice-om de Broglie.

THOMAS MANN. Sjever se poslije Zapada i Ruskog Istoka sve više afirmira. Pod utjecajem i kulturnim nastojanjima poznatog Danca Georges-a Brandesa, Sjever nam daje Ibsena sa istesanim i čudnim licima, koji riješavaju probleme, dosad neslućene. Iako je evolucijonistički materijalizam ekstrinsečan njihovoj umjetnosti, oni mrko rješavaju čisto neke intelektualističke probleme, koji su odraz suvremene filozofije n. pr. Nietzsche-a i drugih. Tako i Strindberg riješava, ali njegova nas ničeanština smeta isto toliko, koliko nas na pr. u »Infernu« privlači majstorska i umjetnički prikazana degeneracija ili da se blaže izrazim skrajna kriza duševnosti nekog nesretnog čovjeka. Ono je prvo (ničejština) nametnuta i Ibsenovoj i Strindbergovoj poeziji, kao nešto izvan (ekstra) akta umjetničkog stvaranja, dok nas ono »*intra*«, što isključuje Nietzschea, privlači. A to je ona prava umjetnost. I ako bismo priznali nešto recimo osjećajnoga, što veže bez razumskih opravdanja umjetnika s umjetnikom i neki razvitak, sjeverni se umjetnici sve više razvijaju, očišćavaju. Sigrid Undset, koja je lanjske godine dobila Nobelovu nagradu, proživjela je potpunu katarzu. Ličnosti njezinih romana, sitni ljudi, opisani s nekim blagim naturalizmom i proicirani u prošlost, potpuno su smireni i čudni ljudi obavijeni nekom hladnom poezijom svoje vrsti. Sigrid je Undset Nietzscheov utjecaj potpuno pregazila i time se razvila u potpunu umjetnicu, jer ono ekstrinsečno njezinoj umjetnosti, ili bolje onaj neumjetnički privjesak potpuno je otpao.

No ipak je najveća zabluda onih, koji se dadu zavesti od ovih ekstrinsečnosti ili privjesaka, pak kada hoće da prikažu umjetničko djelo, onda u njemu ne vide ništa drugo, nego filozofske probleme gledajući u umjetnicima filozofe. Pa kamo ćemo tako doći? Toliko se na pr.

u ovo zadnje doba napisalo o djelima Thomasa Manna, koji je dobio ovogodišnju Nobelovu nagradu za literaturu, a nitko nije na prvom mjestu istaknuo ono, što je njega u istinu učinilo slavnim. Francuski, talijanski i drugi listovi istaknuli su više intelektualističnu notu njegove ličnosti, njegovo idejno previranje od pruskog militariste, do republikanskog pacifiste, a to je opet bilo dosta, da je francuska štampa, čak i ona literarna dosta hladno primila vijest o podijeljivanju Nobelove nagrade iz čisto nekritičkih motiva. Tako se i kod nas, u koliko se pisalo o Thomasu Mannu, isticalo

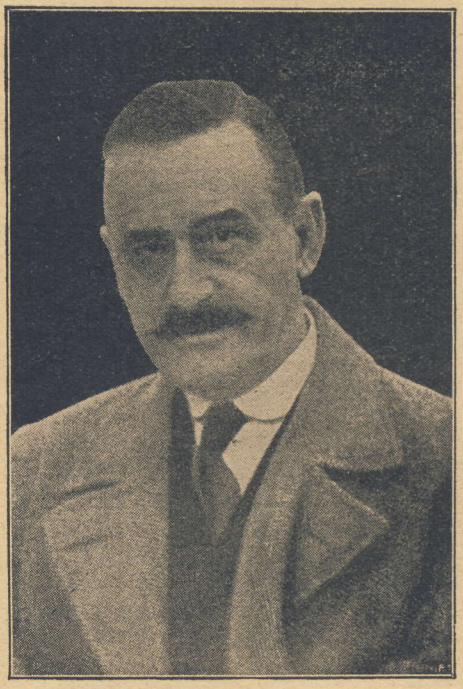

THOMAS MANN

njegovo filozofsko naziranje, koje se opaža još u romanu: »Budenbrokovi! (Buddenbrooks) a osobito u romanu »Kraljevsko Visočanstvo«, gdje su zbilja izbili i previše jaki intelektualistički ekscesi, u ponešto tendencijoznom i sarkastičkom prikazivanju njemačkih kraljeva i prinčeva, kojih je puna Njemačka. Ono lapidarno ocrtavanje likova svoga prvoga i najboljega romana »Budenbrokovi«, crtanje posebnog izživjelog milje-a grada Lübecka, jednog od vodećih trgovačkih gradova slavne Hanze, oni tipovi stare, preživjele porodice, u kojoj teče nemirna lutalačka krv, stvarani su u Monaku kamo ga je borba za kruhom bacila, pod snažnom skoro bolesnom nostalgijom T. Manna, koji nije nikada prestao, da čezne za starim maglom obavitim gradom. Ovi tipovi, koje je T. Mann zahvatio dubokom i do preciznosti točnom intuicijom, promatrani su mjestimice blago, mjestimice oštro i bez milosrđa. Ovi tipovi žive, miču se realni su i mi ih reprodukcijom gledamo i razumijemo isto onako, kako ih je i T. Mann imao pred svojim očima u času njihove produkcije, u času kad je te tipove, svoju braću, oca i djeda stvarao sasvim novim licima, pridodavši estetskim aktom jednostavnoj reprodukciji svojih, kućnih i ličnih uspomena posebni pečat svoje ličnosti.

U tomu je eto prava veličina Mannove umjetnosti, tako je trebalo i zahvatiti i prikazati, a ne uhvatiti se onoga privjeska i sićušnog ostatka ničejštine i govoriti o tomu kao o najvažnijem dijelu Mannove umjetnosti, a što opet samo po sebi i ne spada u umjetnost. U prvo doba njegovog stvaranja spada i manja novela Tonio Kreger, gdje je duboko psihološki obradio jedan skoro neznatni erotski sadržaj.

Interesantna je novela Firenze (kasnije dramatizovana), u kojoj prikazuje sukob kršćanskog i poganskog shvaćanja života. Dakle i tu je osnovica čisto filozofska, ali ocrtane ličnosti Lorenza Magnifica Medici s jedne strane kao prototipa humanističko-poganskog naziranja na svijet, te Savonarole s druge strane, koji provodi kršćanska načela na javni i privatni život bilansiraju kao umjetnička protuteža intelektualističkoj osnovici, po kojoj bismo rekli, da je Mann pristaša Hegelijanske teze i neumoljivo potrebne antiteze, iz kojih se rađa sinteza.

Uz već spomenute svoje prvijence te romana »Kraljevsko Veličanstvo« te »Smrt u Veneciji« jedne kraće novele, nije Mann prije rata izdao ništa značajnijega. Za vrijeme rata piše seriju eseja, tako n. pr. o Fridriku Velikom te čuvena »Razmatranja jednog nepolitičara«, u kojima brani Njemačku, da bi ona bila moralni krivac ratu ističući pri tom, da u koliko je Njemačka bojovna, to je iz superiorno-kulturne nadmoćnosti, a ne iz neke brutalne jogunosti. Nova etapa Mannovog stvaranja slijedi iza rata, kad se Mann već donekle idejno evolucionirao. Iz ovoga doba je njegov čuveni roman: »Zanberberg« ili »Ukleta planina«, koja po jačini umjetničke. obradbe ne zaostaje za »Brudenbrokovima« Roman se odigrava u jednom sanatoriju za tuberkulozne na nekom vrhu švicarskih alpi. Radnje je i tu malo. Lica ovoga romana raspravljaju o filozofskim problemima ponajviše o problemu života i smrti. Mann ide ovdje u dubinu riječi su i sudovi zbilja teški i stvaraju neki čudni i trpki doživljaj u duši čitatelja. Ali ovo njegovo filozofiranje zbilja ide u prvom redu za tim, da stvori čuvstveno raspoloženje i da formira opet lica, koji ispod njegova pera izlaze dotjerani i umjetnički produbljeni do savršenstva. A to baš čitajući »Zauberberg« treba imati na umu. Najnovije mu je pak djelo »Josip i njegova braća« biblijskog sadržaja. I. L.

TEHNIČKI RAD OKO JEDNOG BROJA »LUČI«

Mnog marljivi čitači revija i ostalih listova po uredničkim poslom često misle jedino na brigu oko rukopisa. Tako često misle i mnogi urednici, pa odatle imamo pojavu, da se i danas kod nas tiskaju mnogi listovi i knjige, koji hrvatskoj grafici ne mogu nikako osvjetlati lice pred stranim svijetom. U nas se premalo vodi računa o opremi knjige i lista, te se sav posao oko uređivanja listova i izdavanja knjiga često svodi na to, da se na vrijeme preda rukopis u tiskaru i da se posvršavaju najpotrebniji poljivo pročitati svaki članak. Mora proračunati, koliko će to po prilici dati strana i unaprijed u svojoj mašti stvoriti sliku, kako će izgledatl čitav broj. U tehničkom pogledu mora misliti na to, kakovim će se slovima složiti članci. Tu je već potrebno nekakovo iskustvo i razmišljanje. O izboru slova u velikom dijelu ovisi vanjski izgled lista. Ako se tu pogriješi tada sva kasnija nastojanja, da se listu dade pristojni izgled mogu biti uzaludna. Urednik se mora upoznati sa mogućnostima tiskare i drugošta

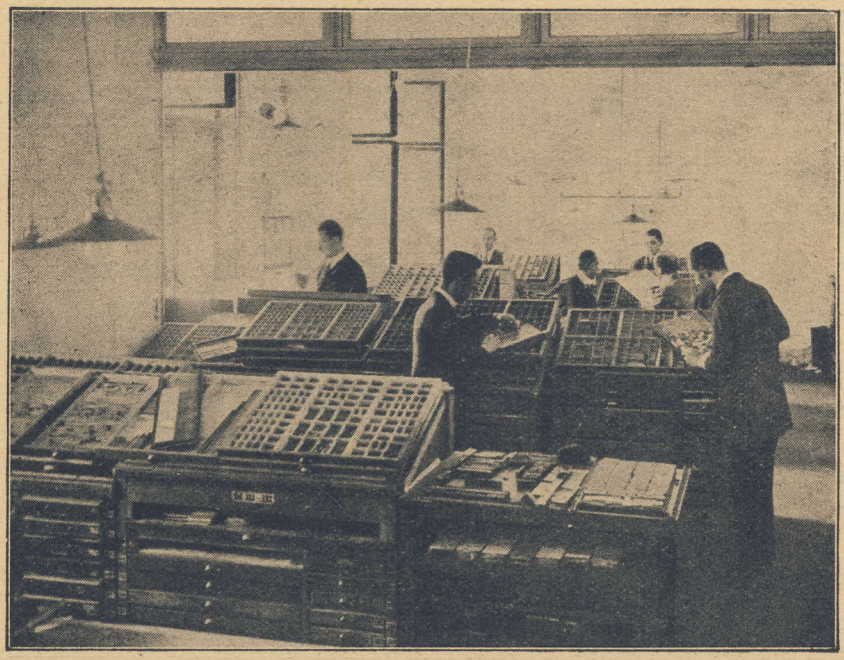

U TISKARI: PROSTORIJE ZA SLAGANJE RUKOM I ZA PRELAMANJE LISTOVA

slovi, a dalje se ne vodi računa o tome, kako će izgledati knjiga. Međutim posao oko uređivanja dobro opremljenoga lista iziskuje mnogo više brige, nego to na prvi mah izgleda. Dok jedna revija ugleda svijetlo treba mnogo vremena i posla. Tako je i sa našom »Luči«. Mislim, da će sve naše čitatelje a osobito suradnike zanimati, kako nastaje jedan broj »Luči«.

Pretplatnici su n. pr. božićni broj »Luči« dobili nekoliko dana prije Božića, dok je urednik počeo za taj broj raditi već početkom mjeseca studenoga. Sav rukopis je morao biti gotov do 20. studenoga. Taj dan je urednik predao rukopis u tiskaru. Dakako, da je i kasnije mogao dodati koji manji prilog. Narednih se dana taj rukopis *slagao*. Dakle to je prva faza oko stvaranja jednoga lista. Urednik mora pomTako oni, koji paze na takove stvari, mogu primjetiti veliku razliku između slova u člancima lanjske »Luči« i ovogodišnje. Lanjske godine su članci glavnog dijela »Luči« slagani na linotypu sa vrlo običnim tipom slova, dok su ove godine slagani na monotypu i sa naročito lijepim tipom slova. Osim toga tisak monotypnih slova je mnogo ljepši, jasniji i jači. To se čitači »Luči« mogu lako uvjeriti, ako usporede jedan lanjski broj »Luči« sa jednim ovogodišnjim brojem. Isto će tako lako opaziti razliku između tipa slova i tiska u Feuilletonu prošloga broja i ovoga broja »Luči«. U prošlom broju »Luči« je Feuilleton imao linotipni slog tipa lanjsklh slova, dok je slog u ovom broju izrađen na monotypu i tipa istih slova, kao i članci ove godine »Luči«. Urednik, koji je u prvom redu pozvan da

pazi na izgled svoga lista, mora da uloži mnogo truda dok izvede jednu ovakovu promjenu, osobito, ako se uzme, da je slog na monotypu mnogo skuplji. To dolazi odatle, što je monotyp mnogo skuplji pa za to i rijeđi stroj, na kojemu rade dva radnika u isto vrijeme, dok je lynotyp jeftiniji stroj, na kojemu radi samo jedan radnik, a producira skoro isto toliko sloga, koliko i monotyp. Uza sve se to monotyp upotrebljava, jer je njegov tisak ljepši i jedan je dini stroj može da bez većih poteškoća slaže veliki broj različitih tipova slova.

učiniti stranice i numerirati ih, tako, da se list može tiskati. Ima urednika, koji metteuru jednostavno napišu, kojim redom dolaze članci i dalje se ne brinu. Međutim, tko želi da mu list bude dobro prelomljen mora kod prelamanja trajno surađivati. To je potrebno radi više razloga. U prvom redu mora se paziti na slova naslova članaka. Naslove slaže metteur rukom (a ne strojem) pa je prama tome izgled naslova ovisan o njegovoj, odnosno urednikovoj volji. Treba paziti, da članci počinju, po mogućnosti, na vrhu stranice (i to na desnoj

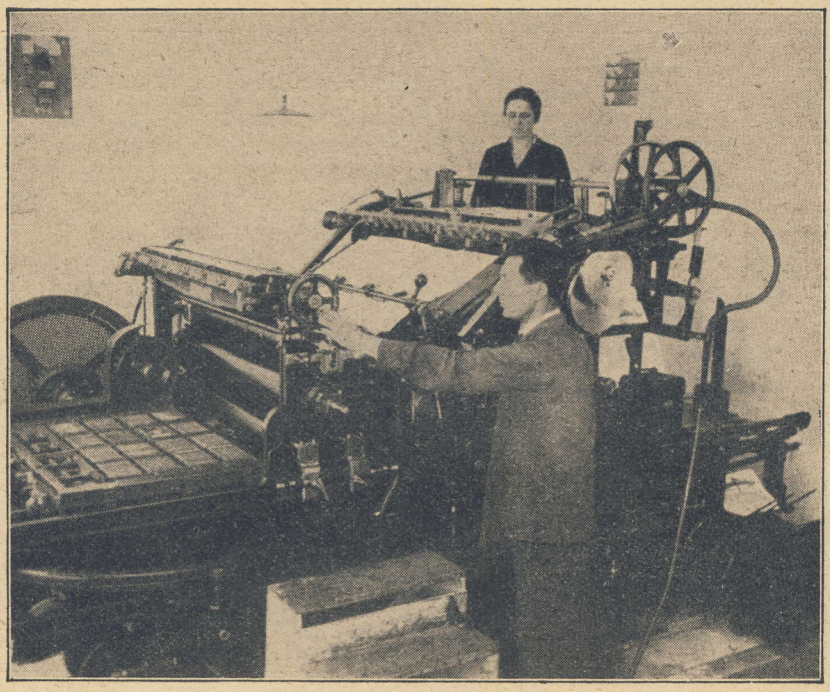

U TISKARI: STROJ NA KOJEMU SE TISKA »LUČ«

Gotov slog iz mašine izlazi u dugim stupcima. Ti se stupci mažu tiskarskom bojom i otiskivaju i predaju uredniku. To su tako zvane korekture. *Korektura* je dakle druga faza oko uređivanja lista. Urednik mora pomljivo pročitati otiske složenih članaka i posebnim znakovima zabilježiti pogrešku, koje slagari popravljaju. Pri tome već računa, koliko će još trebati da dade rukopisa ili što će eventualno izostaviti. Kad je ovaj posao gotov, tada dolazi važan dio rada, a to je t, zv. *prelamanje*.

Čitav dosadanji rad i saobraćaj uredništva sa tiskarom vrši se preko radnika, metteura. On je dosada samo posrednik, dok sada on vrši svoj glavni posao. On mora prelomiti list. Prelomiti list znači, od onih stupaca sloga, koji leže poredani po stolovima, složiti naslove strani), da svršavaju tako, da bi i naredni članak mogao da započne kao i prvi. Kod toga urednik mora kombinirati, skratiti članak, nešto nadodati, izmijeniti red članaka i sl. Posebnu brigu ima urednik sa slikama. Već prije se pobrinuo za fotografije, u klišarni je dao izraditi klišeje i sada kod prelamanja treba paziti da slike dođu na zgodno mjesto, da preveć ne kidaju slog i sl. Uopće kod posla oko prelamanja lista treba paziti na vrlo velik broj raznih sitnica, tako da čitav izgled lista bude prijatan. Danas je grafika tako uznapredovala, da se svaki suvremeni čovjek neugodno osjeća, kada ima u rukama loše izrađenu knjigu. On čisto i ne zna što knjizi fali, ali osjeti da nešto nije u redu. Urednik se mora pobrinuti ne samo da list ne bude loš u grafičkom pogledu, već se on mora brinuti

da bude lijep. Danas se o grafici govori već, kao o umjetnosti (»crna umjetnost«). Kad je list već prelomljen od prve do posljednje strane, tada se te strane posebno otisnu i čita se *revizija* ili druga korektura. Tu treba dobro paziti, da li je metteur dobro obavio svoj posao, da li je u redu obavljena korektura, da li su naslovi tačni, je li ispušten koji redak, da li su potpisi dobri i t. d. Kada je to gotovo i kada su pogreške ispravljene tada se list može *tiskati*.

Gotove stranice (sloga) prenose se u drugo odjeljenje; iz slagarne u tiskarsko odjeljenje. Tu se slog poreda u tiskaćem stroju, spremi potrebni papir i doskora urednik vidi prve tiskane stranice svoga lista. To još nije sve. Urednik će još jedanput točno pregledatl sve, da se definitivno uvjeri, da li je sve u redu. To je mašinska revizija ili treća korektura. Tako radi sa svakim dijelom lista (ne može se tiskati sve najedamput). Kod »Luči« se mora pregledati svaki put po osam stranica.

Kad je to gotovo, urednik bi mogao, da odahne, ali često, specijalno kod »Luči« nije tako. U tiskarama se često nešto obeća, ali i ne izvrši. Tako treba svaki čas pogledati, da li se list uistinu radi ili nešto drugo. Kad je gotov tisak, opet treba paziti na to, da se sviju stranice, da se posebno tiska omot, te napokon, da se list otpremi. Ovo su sve čisto tehnički poslovi i urednik ima zadaću samo da vidi, dali se dobro radi i da stvar požuruje. A kad je i posljednji komad »Luči« otišao na poštu, tada urednik mora da se žuri da spremi rukopis za naredni broj lista. Tako je kod mjesečnika, a da i ne govorimo o dnevnoj štampi, gdje tehnički urednik mora da se o svemu brine u isti mah.

Kako drugovi vide, čitav taj rad je prilično kompliciran i traži vremena. Ima ljudi, kojima je sve to strašno dosadno, ali ima ljudi, koje to veseli i za njih bi se moglo kazati, da su za to »rođeni«. Međutim suvremeni urednik mora da se mnogo bavi ovakvim poslovima, ako želi da mu se list održi. I baš kod naše katoličke štampe vrli često vidimo, da se na opremu vrlo malo pazi ili da se uslijed neznanja počinjaju strašne neukusnosti. Urednik »Luči«, kako su čitači i sami opazili, vrli mnogo pazi na ove stvari, tako da bi »Luč« djelovala pedagoški i u tome smjeru. Tehnički posao je vrlo velik dio urednikovog rada i to tim teži, što urednik samo dirigira svim tim poslom i njegov uspjeh ili neuspjeh u velikoj mjeri ovisi o tom tehničkim mogućnostima tiskare kao i o sposobnosti njegovih pomagača. Ako to nije u redu, tada je velik dio napora uzalud. Uza sve to i u najredovitijoj tiskari urednik mora voditi borbu, da mu list izađe na vrijeme i da mu bude dobro opremljen. Ako mu to ne uspije, često je on najmanje kriv.

Mislim, da ova strana rada oko naše »Luči« također interesuje njezine prijatelje, pa ćemo u narednom broju donijeti i prikaz o opremi »Luči« od njezinog br. 1. god. I. do br. 1. god. XXV.

I. B.

KNJIGE I ČASOPISI

STOGODIŠNJICA »REVUE DES DEUX MONDES«. Tako reći uz učešće čitave intelektualne Francuske proslavljena je u Parizu tamo od 15. decembra stogodišnjica, bez sumnje, danas najuglednije francuske revije — Revue des Deux Mondes«. I same vrhovne državne vlasti, predsjednik republike i vlada uzeli su učešća na svečanostima proslave. Govornici bili su na svečanim konferencama radom slavni suradnici revije, a među tima se ističu imena danas vodećih francuskih ikatoličkih književnika Paul Bourget-a i Henri Bordeaux-a. Kako se i pristoji za reviju, koja je dobila nadimak »predsoblja akademije« članovi Akademije su sudjelovali, gotovo bismo rekli, manifestativno, na proslavi i pokazali koliko znače pridaju reviji, čiji su posljednji urednici svi iz redova akademije.

Uz svečanost proslave priređena je izožba »Revue des Deux Mondes« pod imenom »Sto godina u životu Francuske«, koja je na neki način postala uopće izložba posljednjih 100 godina francuskog kulturnog života, koji se uostalom za velik dio inozemstva iscrpljivao na stranicama ove revije.

Značenje ovog časopisa je u Francuskoj, a još možda i više van granica Francuske, neobično veliko. Ne samo, da je to prva moderna francuska revija, nego je to i jedina revija, koja je uspjela, da se održi kroz toliki broj godina. Tim čisto formalnim okolnostima pridolazi međutim činjenica, da su prva imena francuske i literature i nauke i politike, pa i Crkve brojila među njezinim saradnicima i da su njezine stranice bile trajno otvorene svim mišljenjima, pa da su uz Renana, Hugo-a, Balzaca

Taine-a među njezinim suradnicima bili i duc de Broglie i Msgr. Dupanloup. Zato i jest ona ostala trajno živim odrazom francuskog kulturnog života, pa se i otkad se francuska inteligencija vraća opet na katoličke tradicije svojeg naroda i na tako reći pokatoličila, jer su joj glavni suradnici redom katolici. Georges Goyau, Paul Bourget, Henri Bordeaux, Rene Pinon, pok. maršal Foch, general Weygand spadaju među njene redovne pisce, koji joj daju boju i koji su mnogo doprinijeli, da se preko tog za formaciju inteligencije u i izvan Francuske tako važnog organa danas širi kulturni upiv Francuske i katolicizma. S time

dakako, da još nije rečeno;, da je sve, što se u njoj piše uvijek dobro, ali su danas već vrlo rijetki pisci, koji u njoj objavljuju stvari, koje se ne bi slagale s katoličkim smjerom njezinih glavnih suradnika. Doduše, objavljuje se tu korespondencija Renanova, ali to je tek na neki način epilog griješne prošlosti stogodišnje revije, koji je neizbježiv.

Povijest i razvoj »Revue des Deux Mondes« bili bi vrlo poučni i to niti samo niti u glavnom sa literarnog gledišta, nego daleko više sa vjerskog gledišta, jer bi nam se u njoj pokazala vjerna slika omjera snage katoličke i protivnika Crkve sviju, koja je u prošlom vijeku puna teških vjerskih borbi, pa ćemo se bude li prilike, vratiti na to kojom drugom zgodom.

E. P.

MIROSLAV VANINO: SUNČANOM STAZOM. — (Povijest jedne sreće. — Izdanje Društva Sv. Jeronima.)

Kad bi čovjek pokušao analizirati ovo djelo prema zahtjevima romana, ne bi uspio naprosto zato, jer ovo i nije roman. Stoga je g. auktor i dodao onaj podnaslov: Povijest jedne sreće. Ali tim nije još sve rečeno, jer se tu opisuje sreća barem dvaju bića — Ivice i sestre mu Katice, da ne reknem cijele obitelji. Dakle, roman nije, već pripovijest iz dnevnika (unicum, u koliko se sjećam, u našoj katoličkoj literaturi). Naime Katica od onog časa, kad joj je mali brat Ivica povjerio »tajnu« svog svećeničkog zvanja, bilježi u svoj dnevnik povijest Ivičina puta do svećeništva, povijest njegovih nestašnosti, zanosa i djetinjih želja. A međutim prepliće i povijest svoje duše, koja čezne za samoćom — samostanom. Bilježi žrtve i molitve svoje i svojih malih sestara za »malog svećenika«. — Ivica je postao svećenik, Katica je pošla u samostan — tu je ostvarena njihova sveta želja.

Prvi dio pripovijesti, gdje se govori o Ivičinoj želji za Sjemeništem i svećeništvom, o naporima njegove sestre, da tu klicu svetoga zvanja odgoji i ojača, gdje se govori o protivljenju bogatog oca, da dozvoli sinu jedincu u svećenike, taj dio dosta zaostaje za onim drugim dijelom u kojem se ocrtava Ivičin sjemenišni i bogoslovski život i njegova prva sv. Misa. Prvi je dio razvučen, vodan, puno riječi, puno rečenica, puno stranica — malo radnje, malo originalnih misli i zapažanja, malo pripovjedalačke svježine i malo psihološke analize krvavo potrebne u ovakom djelu. Drugi je dio već zbitiji, sažetiji, iako se tu i tamo ponavljaju iste misli. Cijela pripovijest — kako rekoh — zapisci su to jedne ponizne i duboko pobožne duše, ali bez više naobrazbe, pa mi se čini, da g. auktor baš s toga razloga nije htio ni mogao dignuti se nad tu prosječnu razinu djevojke, koja piše taj dnevnik. Uz to je cijelo pripovijedanje donekle jednostrano, jer ta djevojka sve gleda kroz stanovitu prizmu, sve sudi sa svog stanovišta, koje nije neispravno, ali je u pripovijesti katkada manjkavo. Naprotiv, fragmenti iz Ivičinih zapisaka stilski su jači, snažniji i dublji. Osobito su lijepe i sočne onih jedanaest točaka, koje je Ivica zabilježio po napucima svog »svetog duhovnika« (auktor čini se, da misli na blagopok. biskupa Langa, na kojeg češće aludira s poštovanjem i ljubavlju.)

Na više se mjesta u pripovijesti osjećaju praznine, koje djevojka srednje naobrazbe nije ni mogla popuniti. Tako duševna borba njihovog bogatog oca, koji ispočetka odbija, da mu jedinac pođe u svećenike, jer »će mu izginuti porodica«, slabo je prikazana. Onda osjećaji i dojmovi u Lurdu su vrlo škrti, a tu je čitač baš očekivao nešto više i ljepše... Jer njega ne zadovoljava ona prazna fraza: »Što sam vidjela i čula i osjećala onu večer (u Lurdu), toga ne mogu izreći ni opisati« — umjetnost je znati lijepo izreći ono, što se osjeća...

Posebnu boju daje pripovijesti, što auktor češće jasno aludira na naše javne prilike, spominje neke auktore, listove i glasnike i to joj daje osobitu notu realnosti i uvjerljivosti. Auktor zanosnim riječima, iz dna duše i srca crta sve ljepote i žrtve, sva pregaranja i zadovoljstva svećeničkog života i u tomu je posebna svježina i važnost ove knjige. Ovakvih nam knjiga treba, ali s — više umjetnosti.

I. B. S.

HRVATSKA PROSVJETA. GOD. XVI. BR. 12. Ovim je brojem Hrvatska Prosvjeta dostojno završila svoju 16. godinu. Saradnja je i opet na visini te osim novo uvedenih imena susretamo tu i Vladimira Nazora, Jagodu Truhelku, Štefu Jurkićevu, Sidu Košutićevu i druge sa vrijednim literarnim prilozima. Nazorova pjesma: »Moj župnik stari«, koju pjesnik posvećuje starcu svećeniku Don Roku Kalafatiću, koji ga je krstio, vrlo je značajna za samoga Nazora, koji izgleda, da je skrenuo sasvim novim smjerom u pogledu umjetničkog stvaranja. Štefa Jurkićeva sa dosta finog opažanja piše o Andersenu i njegovim pričama prigodom njegove stogodišnjice. Jagoda Truhelka u svom broju piše toplu i diskretno smirenu pripovijetku: »Žižak«. U ovom se broju dovršava roman dra Velimira Deželića sina: »Feminist«. U književnom je pregledu preveo Dr Maraković duboku meditaciju Sigrid Undsetove »Da se to djetešce nije rodilo...« Isti donosi prikaz o izložbi grupe umjetnika, koji se sakupljaju oko udruženja »Zemlja«. Nadalje se nalaze dobri prikazi Dra Šćetinca o Ivšićevoj brošuri »Ekonomski i politički parlamenat kao riješenje krize parlamentarizma«, te Dra Matulića o Koraćevoj knjizi: »Povijest radničkog pokreta u Hrvatskoj i Slavoniji«. Vrlo je važan prilog učenog O. Ambroza Bačića u kojem raspravlja »O izvještaju O. Serafina Razzija iz XVI. vijeka o južnim Slavenima u južnoj Italiji. Inače je »Hrvatska Prosvjeta« dozvoljena od ministarstva prosvjete, te se može širiti po svim školama.

HRVATSKA REVIJA br. 1. God. III. Donaša interesantan članak o »Clemenceau-u« od dra Trumbića, u kojemu iznaša nekoliko uspomena na svoj susret sa ovim velikim francuskim državnikom. Čudimo se, kako uopće mogu u »Hrv. Reviji« izlaziti novele Đ. Vilovića, koje su bez ikakve estetske vrijednosti. Bolji je prikaz M. Krleže : »Madžarski lirik Andrija Ady«. List još donaša pjesmu : »Silom vjerena«, prevedenu od V. Nazora, te jednu novelu A. Cesarca, Šuflayev osvrt na knjigu Strzygowskoga o starohrvatskoj umjetnosti. Feuilleton je nešto obilniji. Članci »Hrvatska književna godina 1929.«, od g. Vira je vrlo manjkav, dok su neke tvrdnje g. I. Krnica u članku : »Stota godišnjica »Revue de dex Mondes« iznaša nekoliko netačnih tvrdnja.

NOVA LITERATURA br. 12. God. I. Br. 1. God. II. Zadnji broj prošle godine donaša 6 novela, ili ulomaka novela, od A. Neverova, Anne Seghers, Ivana Olbrachta, Sergeja Semjonova, Mariete Šaginian, Michaela Gold, te obilnu kulturnu i književnu kroniku. Neobično je jaka novela A. Neverova (»Joška«), i snažno se doima. Ostale nisu na stvari, dok je fragment iz romana njemačke spisateljice Anne Seghers potpuno nerazumljiv.

I. broj ove godine posvećen je omladini. Ali ovaj broj ne rješava ni izdaleka bilo kakvi dublji i stvarniji problem, koji bi karakterizirao psihu suvremene mladeži. Donosi par beletrističnih priloga, čiji su nosioci djeca, koja bez sumnje daju par intimnih spoznaja o psihi djece, ali članci, koji bi htjeli rješavati taj problem potpuno su podbacili izuzev članka D. M. Mihajlovića, koji donosi nekoliko statističkih tablica, a u stvari ne rješava ništa. Interesantno je, da »N. Lit.« u bilješkama proglašuje filozofski list »Život« dubrovačkim katoličkim časopisom, dok je svakomu poznato, da on izlazi u Zagrebu.

»VENAC«, književni omladinski list, sv. 4. i 5. Knj. XV. Vlasnik i urednik Jeremija Živanović. Ovaj je omladinski list redovito prilično opsežan, ali malo pregledan, a s tehničke bi strane mogao biti mnogo bolji. Osim toga je obilje suradnje nekuda nepregledno porazmješteno, pa premda sam protiv uniformiranosti, za »Venac« bi bilo dobro, kad bi bio nekuda tipskiji, sređeniji, a osim toga ne bi morao biti isključivo beletristični.

U ovom se dvobroju donašaju i dalje nastavci prevoda Sofoklove »Antigone«, koju prevodi S. Pandurović. Bog zna s kojega razloga, te Finžgarova romana »Pod slobodnim suncem«. S. Pandurović. Bog zna s kojega jezika, te Finžgarova romana »Pod slobodnim suncem«. Od pjesama nije nijedna značajnija. Gumčeva priča »Div Goran« je bez jačih pretenzija. Boško Novaković, mladi i talentovani kritičar donaša dobri prikaz o Bartulovićevu romanu »Na prelomu«. Uredničke pošta vrlo je zanimljiva strana lista.

»MISAO«. Godina XI. Septembar 1 oktobar. Urdeio odbor ; vlasnik Smilja Đaković. Proživjevši krizu i potrese, koju su mogli ovu dobru reviju stajati glave, opet je počela izlaziti na veliku žalost — njezinih disidenata ! Dakako, da je zakasnila i sada se uredništvo žuri, da debelim dvobrojima nadoknadi propust. Ovaj dvobroj za septembar i oktobar, koji je nedavno izašao, donosi prikaz dobar o poznatom švajcarskom piscu i pjesniku Konradu Ferdinandu Majeru iz pera Radoslava Medenice. Donaša nadalje prevod uspomena francuskog pisca

RADOVI PRIJATELJA »LUČI« — VLADIMIR VRANA : VRBE.

Seguira : Posljednji razgovori s Anatolom Franceom. Uz nekoliko pjesama i novela »Misao« lma dosta sređeni naučni i umjetnički pregled, te interesantne »Priloge« i »Bilješke«.

SRPSKI KNJIŽEVNI GLASNIK. Nova Serija, knj. 29. br. 1. Br. 2. Ovaj broj donosi jednu dobru novelu Iva Andrića »Kod kazana« iz života bosanskih franjevaca za turskoga gospodstva. Nadalje ovaj broj donosi ulomak drugog čina Krležine Klanfarštine, koja po malo i dosađuje, premda se ni ovom fragmentu ne može poreći svaku vrijednost. Vladimir Nazor objelodanjuje pjesmu : »Ona sva sjajna i ona sva siva«, ideja vrlo dobra i pohvalna, ali nije isto toliko i umjetničke vrijednosti. Dalje slijede dvlje dosta dobre studije o Tomasu Mannu, od Ane Sorić-Rebac, te o »Shakespearovim sonetima« od Miloša Crnjanskoga. S. K. Glasnik redovito donosi političko-socijalne pregled, pa i u ovom se broju nalazi nekoliko članaka o savremenim problemima Evrope.

KAZALIŠTE I UMJETNOST

KRONIKA KAZALIŠTA. (Izvedba Hamleta. — Milan Begović: »Amerikanska jahta u splitskoj luci.« — Bilanca rada).

Ma da smo već na polovici sezone, zagrebačko kazalište ne iznosi još uvijek nikakve ozbiljnije i značajnije dramske premijere. Uz dramu L. Franka »Karlo i Ana«, o kojoj je već bilo govora u »Luči«, jedina je vrijednija stvar bio nanovo uvježbani Šekspirov »Hamlet«. O ovoj tragediji, genijalnoj i nenadmašivoj slici čovječje duše sa svim njenim bolnim nadama, trzajima i sumnjama, presmiono bi bilo pisati u ovakovom jednom člančiću, pogotovo kad (i na našem jeziku čak!) postoji čitava literatura o tom besmrtnom umotvoru. Napominjemo samo, da je naša izvedba bila na visini, a napose je bilo interesantno, što su se u ulozi Hamleta ogledala dva glumca: poznati prvak drame J. Pavić i T. Strozzi, pa se kritici pružila prigoda da nagađa, tko je dao bolju kreaciju zagonetnog danskog kraljevića. Uz par drugih manje interesantnih premijera (P. *Petrović*: 3 : 1, *Molnar*: Olimpijom, *Lonsdale*: Nismo li to svi?) izišlo je na daske početkom januara najnovije djelo domaćeg auktora Milana Begovića komedija u 3 čina »Amerikanska jahta u splitskoj luci.« Na nju ćemo se malko potanje osvrnuti ne zato, što bi ona to više zasluživala, nego li gore navedene komedije, već zato, što je ta stvar donešena u velikom kazalištu kao izvedba većega stila i o njemu se u dnevnoj štampi čudo papira i tinte potrošilo. Evo mu najprije sadržaja.

U drevnoj palači na Voćnom trgu u Splitu žive posljednji članovi stare nekad slavne aristokratske obitelji Milesi: kontesa Kate i njen sin mladi konte Keko. Obitelj je dakako u vrlo slabim ekonomskim prilikama, a od potpunog je rasula drži mlada krojačica Điđeta, koja svojim neumornim radom uzdržaje sve, pače i gospodske potrebice nadobudnog konte Keka namiruje, kupujući mu kifle i cigarete, jer ga voli, a on za nju »haje i ne haje.« U to stigne u splitsku luku jahta američkog bogataša Filipa Tudora i kćeri mu miss Phoebe (Fib). Keko ih vodi po gradu i svidi se miss Phoebi. Majka i stričevi Keka konti Ruđe i Mome to rado gledaju, jer bi htjeli da mlada milijunarka kupi sliku njihova pradjeda, na kojoj stoji, da je od Tiziana (ma da svi znadu, da je samo falsifikat) ili da eventualno uzme za muža Keka i tako sve izbavi iz bijede. U intermezzu vidimo san kontese o sreći i bogatstvu, kad bi se to ostvarilo. Phoebe zbilja hoće Keka, a i on na prvi mah gotovo pristane (Điđeta ga se velikodušno odriče, da ne smeta Kekovoj sreći), ali on konačno ipak zbog Điđete odbije njezinu ruku. A i s prodajom Tiziana nema ništa — u Baedeckeru Američana stoji, da taj Tizian nije original! Propadoše dakle svi snovi! Ali ne: Filip Tudor bio je u mladosti sluga baš kod Milesijevih u toj istoj kući, dapače mu je pokojna kontesa Stella Milesi dala novac za put u Ameriku, gdje se obogatio. U znak zahvalnosti, on ostavlja jedan ček (čitavo bogatstvo!) i otputuje s kćerkom ponijevši ipak Tiziana, a Điđeta i Keko mogu da budu sretni.

Iz ovoga već vidimo, kakove je vrsti ta »komedija«, cbični sentimentalni operetni sujet za nedjelju popodne i sa deusom ex macchina — dolarima. Ovo bi se još sve moglo prihvatiti, da je auktor razvio bar neku dramsku radnju. Ali ni govora: gledajući komad čini nam se, da je auktor u početku zbilja nešto pametnijega kanio, ali ga je izdala ili snaga ili volja. kad ga je obrađivao, pa ga je površno i nemarno izradio. Već smo rekli, da prave dramske radnje i nema, nije razvijena, a k tome su i sva lica vrlo slabo uvjerljiva i blijede maske bez krvi i mesa. Prije svega glavno lice mladi konte Keko, najenergičniji lik. Taj mladić (valjda slabić-degenerik) nikako ne svršava svojih studija, igra gospodina i dopušta da ga uboga krojačica hrani svojim žuljevima. Iz te se svoje letargije trgne za čas onda, kad muževnom i odlučnom gestom (koje uostalom ne bi bio kadar, ako je već takav!) odbija Phoebe i njezine milijune, ali i to je — najgore kod ovog tipa — ne znamo, što će biti dalje s njime, vjerojatno će i opet pasti u staru mlitavost, kad je ipak dobio novac. A baš Keka mogao je auktor odlično izgraditi, da ga je prikazao kao doduše mlohavog, slabog gospodskog sina, ali koji dirnut napokon veličinom Điđetinih žrtava i na pogled Amerikanaca, ljudi rada i željezne volje, osjeti napokon u sebi energiju, koja ga goni da radi, jer je on kao čovjek, ko muškarac dužan, da spašava obitelj ne tuđim dolarima, već svojim radom, skromnim i ustrajnim radom svojih ruku. Uspjet će, kao što je i Tudor uspio, (Tudor bi ga mogao pomoći i uputiti u početku, ali ne milostinju davati) a pučanka Điđeta pomoći će mu da trulu obitelj aristokratskih lijenčina preporodi u novu demokratsku i poletnu obitelj, u kakove se doista stare plemenitaške obitelji u Dalmaciji danas većinom pretvaraju. Ovaj proces u duši mladoga konte-a mogao bi bio poslužiti kao dobra podloga za radnju i bio bi dobar pendant romanu A. Cettine-a »Grebeni se rone«. Tamo se jedna ovakova stara obitelj neumoljivo raspada, a ovdje, trgnuvši se iz spona tradicije i ukočenosti, mijenja načela i živi novim životom. Ali auktor se u ovoj komediji dotakao mnogih problema, a da ni u jedan nije dublje zašao, pa je čitava stvar mrtva i prazna s jako problematičnom literarnom vrijednosti. Tim više što ni ostala lica nijesu mnogo uspjelija: Điđeta bi bila dobra, da mjestimice nagovori učenije no universitetka, a stari »konti« Mome i Ruđe samo su očite reminiscencije iz besmrtne »Trilogije«. Podražavanje Vojnovića je i volterijanstvo konte Ruđe, čega u Splitu nije nikada bilo.

(Druga stvar je u Dubrovniku — slobodnoj i baš zato slobodoumnoj republici). Inače taj Volterijanac obožava i nosi u žepu — Dante-a(?) Konte Momu pak stvorio je mnogo više odlični interpreta g. Dujšin nego li auktor. Kontesa Kate i miss Phoebe najbolje su. K tome moramo dodati, da se iz imena Keko u Dalmaciji nikako ne pravi diminutiv »Kekica«, što znači već žensko, a jednako je pogrešno kod auktor pišući našom ortografijom talijansko »Gigetta«, piše »Djidjeta«. Ali dakako: gosp. Begović je naš »uvaženi i poznati književnik«, zna operirat s binom, zna voditi dijalog, »izmamit suze« i ubaciti vic, pa kako da uz zgodnu reklamu stvar ne doživi »sjajan uspjeh«? Pogotovo, kad se se metne u dekor Splita i splitske ljetne noći (samo što je ona noć na moru očajno režijski ispala, jednako kao i inscenacija jahte. Zar zblija nitko od teatra nije vidio jahte?«), a Dalmacija je uvijek egzotična i interesantna za Zagreb. No neka samo gosp. Begović bere lovorike, mi mu ne zavidimo, ali ima nešto u toj »Jahti« što nas revoltira i što moramo najoštrije osuditi. Tu je jedan svećenik, don Vice, iznesen kao tik ogavna i gramzljiva lihvara, »pauka«, koji siše i davi. Pitamo gosp. Begovića, gdje je pogotovo u Splitu našao takav monstrum kao uzor za svoju tobože realističku komediju. Očito je to plod njegove mašte, a i ne treba se zapravo čuditi, zašto je auktor s toliko žuči ocrnio ovog jadnoga popa: osjećajući izvrsnim instinktom koji vjetar danas puše, gosp. Begović okreće mu vješto jedra svoje jahte, ne bi li što dalje stigla. V. R.

ĐAČKI SVIJET

RAD »KREKA« U PRAGU. Među našim katoličkim akademskim društvima izvan domovine, Jugoslavensko akademsko društvo »Krek« u Pragu sigurno se može ubrajati među najradinija. Po broju doduše maleno, pokazalo je u dobi svog desetgodišnjeg opstanka toliki rad i toliki uspjeh, da pogotovu zaslužuje mnogo priznanja.

Rad katoličkog akademskog društva »Kreka« u glavnom možemo podijeliti na dvoje: što uža suradnja sa katoličkim akademskim i ostalim čehoslovačkim katoličkim organizacijama i odgajanje članova, da mogu što više dati otadžbini, kad se vrate po svršenim naucima u domovinu.

Društvo »Krek« je u stalnom dodiru sa Českom Ligom, sa akademskom Ćirilo-Metodskom Ligom, sa katoličkim slovačkim društvima.

Na početku prosinca o. g. održalo je društvo redovnu godišnju skupštinu, na kojoj je bio izabran slijedeći odbor: predsjednik cand. med. Pertei Emanuel, potpredsjednik prof. Oven Anton, tajnik stud. med. Brenčić Polde, blagajnik stud. med. Breznik Vlado, gospodar stud. phil. Schwelger Josip, revizori cand. phil. Berkopec Oton i cand. med. Velker Hugo. — Tom prilikom poslalo je društvo pozdrave mnogim svojim dobrotvorima i prijateljima.

PROSLAVA DVADESETGODIŠNJICE JEDNOGA ĐAČKOGA DRUŠTVA. Pod konac prošle školske godine proslavila je Marijina Kongregacija realaca u Zagrebu svoju dvadesetgodišnjicu života i rada. Ovaj jubilej mora da bude zapažen i u »Luči«. Dakle pet godina iza osnivanja »Luči« osniva se u Zagrebu ova kongregacija, kroz koju je za vrijeme njezina dvadesetgodišnjeg rada prošlo 293 učenika. Kroz čitavih dvadeset godina kongregacija je razvijala veliku djelatnost, a osobito pod vodstvom njezinoga današnjega upravitelja Presvij. gospodina Dra Kamila Dočkala, rektora bogoslovskog sjemeništa u Zagrebu. Osobito je bujan rad bio u literarnoj sekciji, u kojoj su održana brojna predavanja, i koja već šesnaest godina izdaje svoj srednjoškolski listić »Preporod«, koji se uvijek odlikovao velikim brojem suradnika i lijepom opremom. Kongregacija je osim toga imala i drugih sekcija, te je društveni rad bio vrlo velik. Kongregacija je »Domagoju« dala nekoliko vrijednih članova. Tako je današnji predsjednik »Lige« bio član te kongregacije, kao i današnji »Ligin« akademski sekretar. Urednici posljednjeg broja »Preporoda« su danas gosti »Domagoja«. Tako možemo reći, da je slava kongregacije realaca i slava đačkoga pokreta uopće. Ove retke »Luč« donosi potaknuta posljednjom sveskom »Preporoda«, pa neka ovih nekoliko skromnih riječi služi kao iskaz priznanja i čestitaka sa strane »Luči«.

DVADESET I PET GODINA »SERAFSKE IMAKULATE«. (Povodom posljednjeg broja »Cvijeta«). Rijetki su ovakovi jubileji. Dvadesetpet godina jednoga đačkoga srednjoškolskoga društva. Takov jubilej slavi »Serafska Imakulata« u Visokom. Kroz tih dvadeset i pet godina u tome se društvu čulo toliko pobudnih tiječi, učinilo toliko za buđenje interesa za sve one zadaće, što čekaju franjevačku omladinu u budućem radu među našim narodom u Bosni, da bi se o ovakovoj obljetnici dale napisati iscrpljive studije, a zasluge ovakovog društva teško je izbrojiti. Serafska Imakulata sa svojim brojnim sekcijama i sa svojim literarnim listićem »Cvijet« (koji izlazi deset godina), dala je mnogo poticaja za budući rad među narodom najmlađoj franjevačkoj generaciji u Bosni, te je rad ovoga društva skupa sa zborom franjevačke bogoslovske mladeži »Jukić« od vrlo velikog značenja. Za nas je taj rad još i tim interesantniji, što i »Jukić« i »Serafska Imakulata« podržavaju najljepše odnošaje sa ostalim katoličkim đačkim pokretom. Danas »Serafska

Imakulata« ima četiri aktivne sekcije, izdaje »Cvijet«, koji je vrlo dobar srednjoškolski list, te prama tome predstavlja živi i korisni organizam, koji ima posebno mjesto u životu i radu hrvatskih katolika. »Luč«, koja i u ovom broju donosi suradnju vrijednih članova »Serafske Imakulate« ovom zgodom želi svako dobro i uspješan rad u budućnosti.

PROSLAVA DESETGODIŠNJICE AKADEMSKOG KLUBA »SV. ĆIRILA I METODIJA« NA BEOGRADSKOM SVEUČILIŠTU. Početkom siječnja je Društvo »Sv. Ćirila i Metodija« proslavilo desetgodišnjicu društvenog života i rada. Proslava se sastojala od dva dijela. U jutro su u crkvi Krista Kralja zajedničko misi i sv. Pričesti prisustvovali svi članovi. Pod misom je zaslužni radnik društveni dr Augustin Juretić održao prigodnu propovijed.

Poslije podne je u sali novoga sveučilišta održana svečana akademija. Na akademiji je prisustvovalo preko 1200 judi, među njima brojni odličnici, crkveni i svjetovni. Bio je prisutan i veći broj pravoslavnih, ako i predstavnici svih fakulteta, što je znak, da društvo na sveučilištu dobro je afirmisano i da uživa dolićan ugled. Na akademiji su nastupili odlični glazbenici gg. Holub i Mataček (direktor beogradske opere), kao i mješoviti crkveni zbor. Od posebnoga značenja je bilo predavanje dra Ljubomira Marakovića, koji je ujedno zastupao »Ligu« na toj velikoj priredbi. Predavao je o nastojanjima đačkoga pokreta oko odgoja katoličke inteligencije.

Ova proslava je bila i velika manifestacija beogradskih katolika, koji se sve više afirmišu kao jak faktor, sa kojim treba računati.

JUGOSLAVENSKO KATOLIČKO AKADEMSKO DRUŠTVO U INNSBRUCKU. *(Pismo iz Innsbrucka.)* Ove godine studira u Innsbrucku lijepi broj studenata iz Jugoslavije, a članovi su katoličkog đačkog pokreta, pak su odlučili, da osnuju svoj klub. Nakon brzog sporazumka, osnovan je klub i Franji Krleži stud. phil. povjereno je, da sastavi pravila i da uredi sve formalnosti sa sveučilišnom upravom u Innsbrucku, tirolskom zemaljskom vladom i Jugoslavenskom katoličkom đačkom Ligom u Zagrebu. Pravila su bila sastavljena i podastrta Sekretarijatu Univerze. Susretljivošću sekretara Dr iur et Dr rer. pol. Heinsheimera dobio je klub za kratko vrijeme potvrdu potpisanu od rektora Dr Seefeldera, da pravila odgovaraju propisima Univerze. Nakon toga predana su pravila na tirolsku zemaljsku vladu na potvrdu. Za koji dan očekuje se rješenje i potvrda društva. Odmah poslije Božića društvo će se konstituirati i započeti radom. Članovi, njih oko deset, sve dobrih i uvjerenih katolika.

Pravila društva govore o imenu društva, društvenoj upravi, svrsi i zadaći, o društvenom članstvu, o časnom sudu i o znakovima društva. Znakovi se sastoje iz coulera i studentske kape, kao što je već običaj na sveučilištu u Innsbrucku. Kad društvo dobije potvrdu od vlade, počet će djelovanjem i javnim nošenjem znakova, dok će za nošenje znakova na akademskom tlu biti potrebna posebna privola od akademskog senata.

Društveni će se rad sastojati u drugarskom pomaganju, zajedničkom prisustvovanju vjerskim činima (sv. misa i sv. pričest) i društvenim sastancima. Dakako, da će društvo učlaniti se u Ligu, koja je član đačke internacijonale katoličke »Pax Romana«.

Članovi će održavati živu vezu među sobom i nastojati, da se čim više usavršuju u duhovnom životu, da budu vrijedni imena velikog biskupa Mahnića, čije ime nosi ovaj klub.

(Ako bi eventualno koji od drugova akademičara ili maturanata htio da dobije upute za studij u Innsbrucku, može da se obrati na adresu : Franjo Krleža, cand. phil. Innsbruck, Karwendelstrasse 2. II. U listu treba samo da naznači, koji bi fakultet htio studirati i u kojem je semestru odnosno razredu i da priloži unutra deset dinara za odgovor. Dobit će upute koliko treba da plati taksu, kakove svjedodžbe i koliko otprilike mu je potrebno za stan i opskrbu.)

F. K.

UNIVERSITET INNSBRUCK. (Alma mater Aenipontana.) Universitet je osnovan pred ravno dvije stotine i šezdeset godina, dakle 1669. Nakon mnogih metamorfoza danas postoji sveučilište s četiri fakulteta : filozofskim, pravnim, medicinskim i teološkim. Filozofskom fakultetu priključen je farmaceutski odio. Prošlog je semestra sveučilište imalo dvije tisuće i četiri stotine slušača. Interesantno je, da fakulteti imaju otprilike svi jednaki broj studenata. Teologija je prošlog semestra imala blizu pet stotina slušača, te se i inače s punim pravom može smatrati sveučilište u Innsbrucku jednim od najkatoličkijih sveučilišta. To bi nam najbolje mogla da dokaže statistika akademskih klubova.

Njemački studenti svi bez razlike, udruženi su u »Deutsche Studentenschaft«, kojemu je svrha, da zastupa ekonomske interese studenata : da ih pomaže u svakom pogledu i da ih odgaja, da budu vjerni njemačkoj narodnoj ideji, da u svakom pogledu čuva i proširuje akademsku slobodu i samoupravu (selbstverwaltung). U Innsbrucku je odbor tog društva sastavljen od trideset i tri lica. Od toga imadu osamnaest odbornika katolika, a ostali su liberalci (freiheitlicher) i njemačka pučka listina. Dakako, da je predsjednik član katoličkog kluba. U tom je društvu i učlanjen svaki đak bez razlike, a učlanjuje se odmah kod upisa, gdje mora da ispuni cedulju o svojim ličnim prilikama i da stavi ovdje i svoje eventualne predloge. Ovo reprezentativno društvo isposluje đacima povlastice za vožnje, za posjećivanje kazališta, drži svoju papirnicu, ured za gimnastiku, posreduje kod traženja đaka, kod kupovanja

stručnih knjiga. U cijelosti: pomaže akademičare i daje im upute na svakom koraku. Pismene upute daje na zahtjev, ako je priložena marka odnosno novac za odgovor. Ovakova društva postoje na svim universitetima, gdje je nastavni jezik njemački. Pojedina mjesta čine krugove, tako su svi austrijski universiteti u krugu osam, a češki njemački u krugu devet.

Kako sam već spomenuo, katolički klubovi imadu većinu u reprezentativnom društvu, pa već iz tog se vidi, da su katolici igraju najvažniju ulogu. Društva se dijele na: nichtschlagende i schlagende Verbundungen. Nichtschlagende zapravo su samo katolički klubovi, a schlagende liberalni. Tu postoji u klubovima t. zv. Schlagende Verbindungen običaj da mačuju. Na pr. iz ovog kluba dvojica pa iz ovog isto, a poslije se sve zalije pivom. Velika je mana studenata na ovdašnjem Universitetu, da su marljivi potrošači pive.

Katoličkih klubova imade oko dvadesetak, od toga dva ženska. Klubovi se dijele, zapravo razlikuju po bojama i kapama. Tako na pr. vodeći akademski klub na Univerzi: Katolički klub »Austria« imade boje: bijelo-crveno-zlatno. Bijele kape proviđene su isto tim bojama. U tim kapama i u znakovima polaze na Univerzu samo oni klubovi, koji imadu za to posebnu dozvolu od akademskog senata. Izričito se kaže, da je svrha katoličkim akademskim društvima: odgoj u vjerskom i narodnom duhu i u drugarstvu. Politikom se društva nikako ne bave. Jedino, što bi im se moglo prigovoriti to je suvišni formalizam i premalo duhovnog, dubokog vjerskog života. Oni polaze na vjerske dužnosti, ali to nema one tipične pobožnosti, što je tako karakteristična u romanskih katolika. Nijemac to uvijek shvaća dobrim dijelom sa formalne strane, koja igra glavnu ulogu u svim granama njemačkog javnog života i koja nosi veliki procent krivnje, da su Nijemci mogli doći do one svoje utopističke ideje: »Deutschland über alles.«

Osim katoličkih i mačevalačkih korporacija ima i stručnih klubova, ali vrlo malo svega tri-četiri najviše. Pa smo mi u tom daleko pred njima.

Od stranih studenata ima veći broj Bugara, oko dvadeset Jugoslavena, nešto Egipćana i po koji Japanac. Dakako, da tu nijesam računao u strance studente Nijemce iz Reicha, kojih ima ovdje vrlo veliki broj.

Sveučilište ima novu zgradu moderno i elegantno uređenu: sagrađena je prije pet godina U staroj se zgradi nalaze samo još neki instituti filozofskog fakulteta i đačka i profesorska menza. Tu jedu na akademskoj menzi i profesori svi bez razlike, dok kod nas svaki odbornik menze pa bio i student prisvaja si neko pravo, da jede za posebnim stolom i da eventualno hranu dobije prvi i slično.

Profesori su uslužni, i đak treba samo, da se na nj obrati i bit će upućen u sve sitnice, dakako, da se i u svim kancelarijama sve uslužno tako, da se čovjek mora začuditi, osobito ako se sjeti, kako su nekad kod nas i pisarice u dekanatu imale kuraže da se izdiru na akademičare.

Sve u svemu: U Innsbrucku je nahjveći gospodin student. On ima pogodnosti svagdje, njega se svagdje ljubazno i s poštovanjem susreće. Počam od rektora Magnificusa do zadnjeg namještenika sve je spremno, da đaku pomogne i da ga uputi. Dakako, da su i đaci spremni, da na visini održe akademsku čast

RADOVI PRIJATELJA »LUČI« — DRAGO BRAHM: MOTIV SA PLANINE (IZ »PREPORODA«).

i budno paze, da se ne okljaštri akademska sloboda ni za najmanju malenkost.

Takse nijesu mnogo veće, nego na našim sveučilištima, dakako, da strani plaćaju više, ali to se dade lako izbjeći postignućem izjednačenjem u taksama sa Austrijancima. To izjednačenje dobije svaki stranac prvi puta, a za više semestre treba kolokvij, čini mi se svega osam sati.

Od naših klubova ima tamo Jugoslavenski akademski katolički klub »Mahnić«, o kojem se govori u ovom broju »Luči« na drugom mjestu i na papiru opstoji i »Jadran«, ali taj klub ne postoji, nema članova i ne zna se u opće, gdje je njegov inventar. Sada smo opet počeli mi Hrvati i Slovenci, da se kupimo u novom našem klubu »Mahnić«, pak se nadamo, da će nam to u velike pomoći i u našim studijama i u radu na religijskom i javnom životu.

FRANJO KRLEŽA.

KORESPODENCIJA SA ĐACIMA IZ RODNOG MJESTA LAMARTINA. (Posredovanjem našeg profesora Dr Svetozara Petrica naše đaštvo na Širokom Brijegu došlo je u pismene odnošaje s francuskim katoličkim đacima iz Macona. Nijesmo se davno počeli dopisivati, ali ipak u nadošlim pismima ima toga, što je vrijedno iznijeti. Zanimivo

je znati, što misli francuska omladina o našem osnivaču pok. Dr Mahniću, dalje što misle o francuskam đačkom i uopće katoličkom pokretu.)

Đaci, s kojima se dopisujemo stanuju u konviktu pod upravom abbé-a Gaillarda, a kad svrše srednjoškolske nauke, idu kamo hoće. Uz đačke prilike, školsko uređenje, privatno zanimanje važni su podatci o ustrojstvu, broju, i radu njihovih organizacija.

Oni imaju »Konferencije sv. Vinka Paulskog« koje društvo ujedinjuje sve katolike u svrsi pomaganja duševno i materijalno zaostalih obitelji. Utemeljio ih je Fridrik Ozanam god. 1833. Sastanke drže sedmično pod nadzorom duhovnika. Blagajna za siromahe potpomaže sa milodarima vanjskih dobrotvora i dobrovoljnim đačkim prilozima. Društvo je ovo razvijeno osim đaštva još i među drugima. Žrtve su velike, ali je velika i nagrada od Gospoda. Uzoran primjer kršćanske socijalnostl i kršćanske »charitas«.

Drugo đaštvo, koje nas više zanima jest A.C. J. F. (i' Association Catholique de la Jeunesse Francaise). Sad nastavljaju pod kakovim je prilikama nastalo ovo društvo. Kritična godina za Francuze 1870., nije važna samo radi političkog preokreta, nego i religioznog. Dotle se održalo kraljevstvo, a Francuska stupa u doba mnogo naglašivanog demokratizma. Kraljevstva je nestalo, a zamijenjuje ga nekolicina ljudi. Ekonomski položaj bijaše u zadnjem stupnju neimaštine. Takova bijeda i politički razlozi tako pritisnuše Pariz, da je radništvo zaprijetilo ponovnom revolucijom. Prvobitni poredak postade neodrživ, pa je to urodilo važnim promjenama u novijoj francuskoj povjesnici. Pariški proletarijat krivio je vodeće krugove da su krivi ratu — dosljedno i ekonomskom pritisku. Radništvo bijaše gotovo za revoluciju. Osim toga još i sada je u Francuskoj tinjao prah začetnika i prethodnika Revolucije. Njihove ideje nijesu ništa izgubile od svoje prvobitne svježine, a te su zlokobne ideje i borilačke smjernice najantikatoličkijeg čovjeka Voitaire-a još i sada Francuskom vladale. Tadašnji savremeni ateizam i indiferentizam nije ništa drugo, već nastavak volterijanskog vjerskog cinizma. Vodeći krugovi bili su i tada u principu protivni Crkvi, a Francuska bijaše baš na kritičnom raskršću — ili da radi s Crkvom ili protiv nje. S jedne strane ekonomska bijeda, koja bi posegla za svakim sredstvom, a s druge strane nepovjerljiv pogled na kat. Crkvu doveo je katolicizam na kritičan položaj. Došlo je dapače do grozne alternative : ili da Crkva popusti državnom auktoritetu i socijainoj revoluciji, ili da izgubi sve. Ovaj kritični momenat dobro je razabralo dalekovidno oko socijalnog ekonoma grofa Aberta de Muna i on se odvažuje na veliko djelo. God. 1886. osniva društvo francuske kat. mladosti, da ujedno proučavajući i u život provodeći evanđelje, tako predusretne raznim krizama, a ujedno stvori povoljniji ambijent za katoličku Crkvu. Društvo se sa svojom značajnom devizom : Piete-Etude-Action, naglo razvijalo. Da je pak imalo svrhu dokazuje dalji razvoj političkih prilika. Slobodoumni Gambetta odlučno skoči i bogomrsko utvrdi, da Francuskoj prijeti pogibao od klerikalizma. Već god. 1892. Combes progoni redovnike, a cijela Francuska plače za rođenim sinovima. Mladost je odlučno po pariškim ulicama s afiširanim plakatima protestirala, ali uzalud. Službena država nastavila je borbu i god. 1905. dođe do diplomatskog prekida sa sv. Stolicom. Antiklerikalni boj bijaše na vrhuncu, ali mladost nije klonula. Ostala je na životu, makar je izgubila glavnu potporu izgonom redova. God. 1912. društvo broji 2.285 grupa i oko 120.000 članova. Poslije rata, kad se opazio povoljniji stav francuske vlade, omladina razvija djelotvoran rad na svim područjima. Kao podrazred društva A.J.C.F. A.iC. JilTi, opstoji još J. O. C. (Jeunesses ouvriers catholiques), koje ima svrhu istrgnuti radništvo komunističkim i socijalističkim smicalicama. Ovo je osnovano zato, jer su vidjeli, što znači radništvo u osamdesetim godinama prošloga vijeka. Ovdje su udruženi radnicii sviju grana, kaji bi inače bez vjerskog podučavanja i obsluživanja dekaloga postali — po riječima samog de Muna — slijepo oruđe revolucionarnih prevratnika.

Organizacija pak đaka u Maconu ima 20 članova. Nemojmo se čuditi malom broju. Članovi imaju priličnu kušnju. Pravim članom postaje tek s navršenom 15 godinom. Za mlađe postoji tako zv. »Avant-Garde«. Kad prelaze iz predstraže za prave članove, njihov se popis podnese duhovniku, a ovaj može, naravno s razlogom, kojeg jednostavno brisati. U tome ima duhovnik veto. Sastanke drže svakih 15 dana. Takovo je unutarnje ustrojstvo u svim drugim društvima. Zanimivo je znati, kakova pitanja pretresaju. U obzir dolaze najviše socijalna i religiozna pitanja. Napose dolazi pitanje redovnika (njihov pravni opstanak, što je redovnlštvo i što mora biti u Francuskoj), jer je redovništvo brahijalno potisnuto s legalnog polja rada. Nadalje dolazi pitanje komunizma (sama nauka, sredstva rada i širenja). Proučavaju historiju ruske revolucije, sovjetske bezbožne organizacije i njihova raširenost. Na kraju dolazi još i sad u Francuskoj goruće pitanje obiteljsko — kome pripada odgoj djece ; komunističke i socijalističke ideje poremetile su položaj obitelji u cjelokupnom društvu. Predavač Biot o komunizmu i socijalizmu odlučno ali i bistro ustvrđuje : »Ima na zemlji nezasluženih nevolja, pa ih treba što više umanjiti, ali ta zla nažalost na prvom mjestu lijei ljudi bez vjere, služe se sredstvima, koja još više uvećavaju čovječansku bijedu (zajednička dobra, zakupni građani, ukidanje obitelji itd.)«

Ovakova i slična pitanja raspravljaju, ali je i razumljivo, jer ekspanzivna sila ruskih bezbožnika polučuje sve jači upliv u Francuskoj.

U jednom pismu zanosnim riječima javljaju, da su gledali D. R. A. C.-ov film (Droits des religieux anciens combattants). Ovo je društvo jako dobro organizirano u Francuskoj. Nastalo je također silom prilika. Kad je jedan poslanik pred punim parlamentom ustvrdio, da svećenički upliv treba svesti na minimum, stvar je već bila jasna, morali su bježati u inozemstvo. Francuska se odlučila tjerati sinove vlastitih grudi. To je do kraja izvela. Naravno, razloge je našla.

Kad je došao svjetski rat, Francuska se pokajala pa počela makar i indirektno popuštati. Svećenstvo, koje su optužili radi anacionalizma i kosmopolitizma, vraća se u državu da na državnim granicama gine za rođenu grudu. Borili se kao anđeo smrti. Svatko je mislio, da će dobiti nagradu za svoje domoljublje, ali ne dođoše opet do vidnijeg izražaja. Premda su svoje rodoljublje zajamčili vlastitom krvlju, a neki i danas na žeijeznim feder-nogama idu na oltar, ipak ne mogoše postići prava francuskog građanina. Što više, godine 1924. za vlade famoznog laičkog promicatelja Herriota klarise moraju pod puškom izilaziti iz svojih samostana. Zato se oni organiziraše, da pokažu Francuskoj učinjene usluge koliko na ekonomskom, još više na prosvjetnom polju, te da se s njima postupa kao pravim građanima i konstruktivnim elementom Francuske.

* * *

Kako smo mi njima dali iscrpiv prikaz katoličkog pokreta i njegova osnivača, oni odmah povukoše paralelu i rekoše: »Vaš pokret ima dosta sličnosti s našim.« Uistinu ima. Kad je de Mun položio temelj katoličkog pokreta u Francuskoj, nije imao nego sedam privrženika. Oni podijeliše Francusku na sedam dijelova i započeše djelotvorni rad, koji je doveo do današnjeg zamaha. Ovi su ljudi bili maleni brojem ali nikako ličnom vrijednošću i čvrstom izgrađenošću. Kome ne pada na pamet osnutak našeg pokreta. Gotovo isto nerazumijevanje. Pače su bile i prilike slične našim prilikama. Kad smo im ocrtali rad blagopok. biskupa Mahnića, pišu doslovno: »Mi se divimo velikom monseigneuru, a osobito njegovoj značajnoj lozinci: Tout restaurer dans le Christ. To mora da je bio div čovjek (heros-homme). Takovim ga karakterističnim imenima nazivlju. Njima je čudno i to, kako je taj čovjek mogao razviti rad u tako širokim dimenzijama u malenom narodu.

* * *

Na kraju francuska tvrdi: »Zar mi ne radimo? Ima blizu šezdeset godina, da se mi borimo protiv ateizma i laicizma, a danas valjda kao nikada. Treba da katolicizam zadobije sva ona izgubljena mjesta.« Jednom nam spremiše u pismu istrižak iz jedne ugledne francuske novine, na kojem je bila statistika omladinskih pričesnika. Brojke uistinu zadovoljavaju. Čine redovito duhovne vježbe i povrh toga vrše apostolat obilazeći gradska zapuštena predgrađa, da učvrste u vjeri rasklimane duše. Djelatnost omladine siže na sve strane. Ona stara laicizirana Francuska sad ima drukčiji izgled. Tome je mnogo doprinio omladinski pokret, dokazavši, da je katolicizam u srži nešto živo i djelotvorno, a ujedno sposobno za život. Ovaj pokret uvjerio je i francuske vodeće krugove, što znači katolicizam. Svi oni državnici Francuske, koji su

RADOVI PRIJATELJA »LUČI« — VLADIMIR VRANA: DVORIŠTRE SAMOSTANA DOMINIKANACA U TROGIRU

upravljali državnim sistemom ujedno upravljali udesom čitave Francuske, uvidjeli su, da ne upravljaju Francuskom, koju je izgradio vijek otaca francuske redolucije, već Francuskom, koju je civilizovala tradicionalna katolička era. Karakteristični tipizam odmetništva i borbe inkarniran u osobama Gambette i Combesa nemoćan je i sve više pada. Bio je nesposoban za vladu, jer nije našao puta, kojim se državom upravlja. Napokon Francuska se nije mogla upravljati metodama i ljudima Herriotova laičkog tipa, nego putem mira i ravnopravnostli.

Tako misli i savremena francuska omladina, napose omladina Lamartinova rođenog mjesta Macona.

A. BRUEROV.

Januarski broj francuskog lista »Les Amities Catholiques Francaises«, referiše o ovoj korespodenciji i sa simpatijama piše o đacima na Širokom Brijegu, ističući njihovu pohvalnu brigu oko učenja francuskog jezika i to da oni sami dobro znadu za manjkavosti stila u svojim francuskim pismima, te radost katoličkih đaka u Maconu, da svoje drugove u Hercegovini mogu poučiti o stilskim nedostatcima u njihovim pismima.

PROSLAVA ĐAČKOGA DANA U ZAGREBU. Hrvatsko Katoličko Narodno Đaštvo je od prvih početaka katoličkog pokreta uvijek slavilo blagdan Bezgrešnog Začeća, kao svoj đački dan. I ove godine je u Zagrebu od domagojskog đaštva taj dan svečano proslavljen. Proslava je bila trostruka. U prvom redu se na sam blagdan domagojsko đaštvo okupilo oko oltara, da se pomoli za uspjeh svoga pokreta. Duhovnik »Domagoja« Msgr Dr Stjepan Bakšić održao je tom prigodom krasnu propovijed, dok su prisutni đaci i seniori pristupili k sv. Pričesti.

Dan prije 7. decembra priredio je »Domagoj« u jeronimskoj dvorani akademiju sa glazbenim točkama i prikazivanjem skioptikonskih projekcija uz zanimljivu pratnju. Glazbene su tačke izveli na cellu, klaviru i guslama akademičari Donko Markulin, Danko Bedeković i Ivan Lapenna, dok je nekoliko pjesama otpjevala mil. gdja Vjera Richter. Predavanje sa projekcijama, koje su priređivači prozvali tonfilm, izazvalo je priličan interes. Iznesene su karikature i duhovite karakteristike naših literata, od prvih suradnika »Luči« pa do najmlađih.

U nedjelju iza đačkoga dana održano je u Domagoju zborovanje domagojskoga đaštva, na kojemu je govoreno o rezultatima rada na popularizovanju katoličkoga pokreta među zagrebačkim đaštvom.

Osim ovoga đački je dan imao zadaću, da se sakupi i materijalnih sredstava za rad naše »Lige«. U Zagrebu je u svim crkvama priređeno uz dozvolu duhovne oblasti saboranje, koje je donijelo lijepu sumu, koja će i te kako dobro doći za podmirivanje potreba naše đačke centrale.

ĐACI SREDNJIH ŠKOLA MOGU STUPATI U VJERSKA DRUŠTVA. U svoje vrijeme donešen je zakon o srednjim školama. Član 67. toga zakona određuje, da društva na vjerskoj i plemenskoj bazi nisu dozvoljena.

Nedavno je izašao pravilnik ministarstva prosvjete o vjeronauku i katoličkim školama, pa u tome pravilniku stoji jasna odredba, da đaci smiju biti članovi vjerskih društava svoje konfesionalne zajednice, ali da ne smiju ta društva postojati na školama. Prema tomu đaci mogu biti članovi vjerskih društava, kao što su bratovštine, treći red i kongregacije.

FERIJALNI SAVEZ NA SREDNJIM ŠKOLAMA DOZVOLJEN. Dosada se mislilo da član 67. zakona o srednjim školama zabranjuje i udruženja Ferijalnog saveza na srednjim školama. Međutim ovih dana uputilo je ministarstvo prosvjete svim prosvjetnim odjeljenjima banskih uprava okružnice, u kojoj tumači član 67. zakona o srednjim školama, te naređuje, da se taj član nema primjenjivati na organizacije Ferijalnog saveza i njegove članove. U tom se naime članu određuje da đaci ne mogu biti članovi raznih udruženja, koja nisu ovim zakonom dopuštena. U odluci se o Ferijalnom savezu veli, da je ta organizacija u samoj stvari savez đačkih udruženja u cilju zdravstvenog usavršavanja, koja udruženja pomenuta zakonska odredba ne isključuje. Ministar prosvjete g. Boža Maksimović u istoj odluci preporučio je svim starješinama srednjih škola, da porade na svojim zavodima na osnivanju podružnica Ferijalnog saveza, da odmah odrede po jednog nastavnika za nadzor i da u svakoj prilici, kad to mogućnosti budu dopuštale, pomažu rad ove omladinske organizacije, tako se iz raspisa ministarstva prosvjete vidi, da uz Podmladak Crvenog Križa na svim srednjim školama mogu djelovati i podružnice Ferijalnog saveza, koji svojim članovima pruža znatne povlastice na svim saobraćajnim sredstvima (željeznicama parobrodima), osniva kolonije za oporavak članova preko ferija, organizira putovanja, izlete itd.

SREDNJOŠKOLSKI LISTOVI

»CVIJET«. Godina X., broj 1-2. Od svih srednjoškolskih listova kao da se franjevački »Cvijet« uz zagrebački »Preporod« najbolje drži na megdanu. Ovaj list, kao nijedan drugi obilježuje veliki mar, ljubav i ustrajnost naših drugova u Visokom. U svakom se novom broju opaža napredak. Njihovom oku ne izmakne nijedan aktuelniji problem, nijedan važniji datum, a to znači biti suvremen usporedo sa razvitkom kulture, u koliko se to može zahtijevati i govoriti obzirom na srednjoškolce.

Ovaj je dvobroj (na 48 str.) posvećen trostrukom jubileju i to: 50-godišnjici misništva Sv. Oca, deset-godišnjici »Lige« te dvadesetpet-godišnjici njihovog zbora »Serafske Imakulate«. Svi su ovi članci pisani sažeto i u krupnim crtama. Članak A. Karlovića: »Jubilej Sv. Oca« pročitao sam s interesom, jer iznosi nekoliko interesantnih podataka o Sv. Ocu Papi Piju XI. U par crta iznosi karakteristiku njegovog vladanja crkvom Kristovom, a na koncu posebno ističe njegovu ljubav prama Slovenima.

Isti piše prikaz o dvadesetpet-godišnjici života i rada njihovog udruženja: »Serafska Imakulata«, iz kojega doznajemo, koliko je zaslužan ovaj naš srednjoškolski zbor. Stvar je hronološki napisana, ali se zato tim radije čita. Fra Bono Šapina svjedoči svojim člankom »Kroz deset godina rada«, da visočki franjevački đaci sa ljubavlju prate hrvatski katolički pokret, da je formiranje njihove ideologije na pravom putu. Njihovi su sudovi logično povučeni i smjelo

izneseni, što opet ne znači nikakvo subjektivno nastrano raspoloženje, već dapače kao da iz članka proizlazi neka žalba, da se pojedini ekscesi smire i poprave. Drugi članci kao: »Radničko pitanje i omladina« (Fra K. Idžaković) »Rabindranath Tagore kao mistik« (Fra F. L.), »Alkemija« i ostvarivanje njenih ideja u XX. vijeku« (Jurilj Anto), pokazuje opet, da ima mnogo problema i stvari, kojima se visočki klerici bave, pripravljajući se na svoje svećeničko i redovničko zvanje. Fra Anto Malić piše članak: »Barbara Gens mi ili susjedi?«, u kojem polemizuje s našim prekomorskim susjedima. Svakako je jedan od najaktuelnijih članaka: »Ćirilometodska ideja i Jugosloveni«. O aktuelnosti ovoga članka dokazati će najskorija budućnost. Nadalje se još u feljtonu nalaze prikazi: »Uz posljednje pjesme Đure Sudete« i ocjene srednjoškolskih listova: Travničkoga Smilja, Ruže i Žera.

Uz ovo obilje članaka beletristika je ponešto stradala. Ipak se nalazi nekoliko pjesama i jedan podulji odlomak igrokaza: »Beskućnik« od fra Domagoja Šimića, u kojem iznosi nekoliko interesantnih tipova sa istaknutom bosanskom folklorom, pa izgleda, da ovaj igrokaz ima u prvom redu folklorističnu vrijednost. Monolozi, u koliko su mi pristupačni, izgledaju dosta živi. Svakako je pohvalno od druga Šimića, da se bavi ovim radom, jer baš ovaj njegov rad uz sakupljanje narodnoga blaga (»Pjesma od Sv. Oca Pape«) dokazuje, da su franjevački visočki đaci u vrlo uskom dodiru sa narodom, iz kojega su iznikli, i kojemu će se danas sutra posvetiti sa svim žarom franjevačkoga idealizma. Drugovima u Visokom poručujemo, da i dalje ustrajno i predano nastave s radom s onom istom ljubavlju kao i do sada. I. L.

»PREPOROD«. Jubilarni broj 1909-1929. (God. XVI.) 72 strane velikog formata ispunili su drugovi realci sa mnogo požrtvovnosti i volje za rad. Jednim zamahom iznijeli su povijest svoje kongregacije. Ovaj je almanah dokaz ustrajnog i sistematskog rada Dočkalove kongregacije te u ovom broju čitamo rad i uspjehe kongregacije, kojoj je on bio upraviteljem, ocem, i dušom svakog dobrog nastojanja. Čitamo ovdje nekoliko članaka, putopisa, pjesama, crtica i prikaza. Sve je to s formalne strane dotjerano, pa ako sa sadržajne strane nedostaje unutarnje inspiracije, to nije nikakvo čudo, kad znamo, da su suradnici isključivo srednjoškolci, dakle početnici. Imajući to u vidu, onda zbilja ovaj jubilarni broj »Preporoda« znači i za kongregaciju i za mlade joj članove mnogo, a osim toga se kod nekolicine suradnika opaža i istinskog talenta.

Uvodni je članak u par jezgrovitih crta mala deklaracija ideologije ovih Marijinih sinova. Zatim čitamo dva zgodna članka o istarskim kulturnim radnicima Prof. Vjekoslavu Spinčiću i Rikardu Katalinićiu Jeretovu, a s njima u vezi Stipčevićev članak o srednjim školama u Italiji. Vrlo je opširan članak J. Katalinića: »Povijest Marijine kongregacije realaca, gdje sa lakim i glatkim stilom iznaša na vrlo zanimiv način podatke i povijest ove kongregacije.

Valjda jedini od srednjoškolskih listova »Preporod« je uvijek donašao putopise. U ovom nekom nestašno-vedrom raspoloženju pisanim sastavcima ima neka smireno-vesela poezija... Ne znam, možda se varam, ja mislim, da je ona prava osjećajna posrednost (jedna od oznaka poezije) baš ovdje na mnogo mjesta zadrhtala. Kao da sve nekuda u ovim putopisima vrije od mladosti, vedrog raspoloženja. (Na Visočici u Velebitu; Utisci s ferijalnog tečaja na Badiji -Korčula, Mladi Junak, Naš izlet na Trški Vrh itd.). Čitajući ovo kao da nas topli i sunčani dan grije!

Pjesama imamo veći broj. Sve su to imena mladih Perše, Oršanić, Brahm, Bosner, Katalinić, Kondres. Za čudo su sve pjesme s formalne strane skoro savršene. Ritam pravilan, srokovi pravilni, tek ponešto nedostaje nadahnuća, ali to dolazi godinama a za sada drugovi mogu biti zadovoljni i s izvanjskom dotjeranošću pjesme, što je rijetkost kod početnika. Neobično su osjećajne kajkavske pjesme Kondresa. Tu i tamo se opaža doduše jaki utjecaj Domjanića (čijih se čitavih stihova koji put nađe u pojedinim strofama), ali ako drug nastavi, on će se bez sumnje njega otresti. Auktor ovih stihova:

»Kaj se još zmisliš zimskih večeri
V topli gda sobi skup smo sedeli?
Vani polehko snegek je padal,
Bregi su bili čisto vsi beli.

Nutri vu peči šumel je ogenj
Nigdo ni razmel kaj pripoveda;
Pripovedal je pripovest staru
Od snega, mraza, zime i leda.«

(Zimske Večerl.)

dokazuje da ima talenta, koji bi se mogao i ispoljiti u pravom svijetlu, ako bude marljivo nastojao, da intuira svoje inspiracije. Tako se isto ističe pjesma Perše-ova »Rodni domek« (kajkavska) i Katalinićeva »Golgota« itd.

Nadalje list donaša i nekoliko crtica; »Crvene Ruže«, »Slika života« (I. Katalinić), »Srebrne niti« (I. Škreblin), »Prva Sv. misa«, koje su više pjesme u prozi, nego što bi bile sadržajne.

Na koncu se nalaze »Društvene Vijesti« sa podatcima o radu kongregacije kroz prošlu školsku godinu. Zatim se drugovi osvrću na jubilej Preuzvišenog gosp. nadbiskupa Dra A. Bauera, Jubilej jeronimskog društva te na neke srednjoškolske listove.

Poželjno bi bilo, da feljton bude što opsežniji i raznolikiji. U ovom se broju još nalazi dosta ilustracija, među kojima ima i nekoliko vrlo uspjelih.

I. L.

IDEJE I POKRETI

PALESTINA I SIONIZAM. Događaji u Palestini od prošlog kolovoza tragično su svratili pozornost na palestinsko pitanje i na veliku pogrješku, koju je počinila Engleska u studenom godine 1917., s poznatom Balfourovom deklaracifom o »Nacionalnom Ognjištu Židova« u Svetoj Zemlji. Laburistička je vlada uspostavila red proglasujući »Status quo«. Nije ni mogla drukčije učiniti, ali izgredi u kolovozui bili su opomena, preko koje se ne će moći preći

Arapi i Sionisti gledaju se sada gore, nego ikad prije. I jedni i drugi oštro kritiziraju današnje stanje, a i katolici smatraju svojom dužnošću, da svrate pažnju na riješenje tog pitanja Svetih Mjesta, koje i Sveti Otac očekuje kao plod Svete Godine 1925. Pa i ovih dana Savjet Društva Naroda imenovao je posebnu komisiju, da ispita to pitanje. Mi ne ćemo iznositi razloge, koji su vodili Balfoura kod donošenja te famozne deklaracije. Za informaciju iznosimo samo nekoliko mišljenja o toj stvari.

»Etudes«, poznata isusovačka revija, publicirala je u svojoj svesci od 5. listopada o. g. jednu neobično jasnu studiju od Msgr-a Ćirila Rizka, naslovnog nadbiskupa Cezareje u Palestini. On podvlači tri krivnje nanešene Arapima. Prvo, što su (Englezi) dozvolili Židovima ulaz u Palestinu i dali, da ondje stvaraju Nacionalnu židovsku državu. Drugo, što su uvedeni zli običaji, pa još bezbožnici, koji su pokušali ruku staviti na Omarovu mošeju, koja je za muslimane iza Meke i Medine najveća svetinja. Treće, što je nastala velika konkurencija za materijalni život, koji je oteščan za muslimane time, što su Židovi posebno privilegovani, tako, da njih nalazimo na važnim upravnim mjestima.

Arapi, videći, da se ne mogu sami boriti proti Sionista, koji su protežirani i od Uprave i koje pomažu njihova židovska braća iz čitavog svijeta, prinuždeni su da traže pomoći od ostalih obližnjih arapskih krajeva, koji se solidarišu s njima. — Msgr. Ćiril Rizk ne odobrava, naravno, metode i sve arapske pothvate Ali on piše i ovo: »Kršćani se moraju nužno slagati s muslimanima, dok su interesi obiju strana isti: moralni, ekonomski i nacionalni. Oni žale držanje i aspiraciju židovske, t. j. bezvjerske, loši moral, njihovu ideju da postanu gospodarima zemlje i razne intrige. Samo je razilaženje između kršćana i muslimana u ovome: Mislimani traže ukinuće tuđeg, stranog mandata nad Palestinom, ukidanje Balfourove deklaracije i usku zajednicu sa Syrijom, kako je bilo i prije posljednjeg rata, a to sve iz ekonomskih i nacionalnih razloga. Kršćani međutim hoće, da još za neko vrijeme ostane mandatsko stanje, ali se u ostalom solidarišu s muslimanima. I kršćani uostalom ne pomažu mnogo nade u pomoć svojih iz Evrope...

U »Correspondant-u« od 10. listopada Eugenie Padrefroy zauzima se za Arape i kuša da razjasni uzroke, zašto je Engleska počela g. 1917. sionističku politiku. Piše: »Ima već dosta vremena, kako su nas pitali, kakav je bio motiv engleske politike za vrijeme svjetskog rata, a i poslije. — Danas je odgovor na to pitanje mnogo lakši. Za britanski upravni protektorat nad Palestinom bio je jednostavno operacija za carsku moć, kojoj je davala protekcija Sionizma neki idealni predviđaj i bez ikakvih njegovih aspiracija na carstvo, i danas je kako se i predvidjelo, Sionizam za Engleze ne predstavlja snagu, sa kojom bi oni morali ozbiljno računati.

Ugledni pisac »Correspondant-a« upire prstom na moralni utjecaj Francuske kao protektorke katolika. On osjeća neku posebnu nostalgiju za takvim protektoratom, nad kojim je već postavljen nadgrobni kamen.

Svakako, pitanje Svetih Mjesta zaslužuje i veću pažnju. Katolici ne bi smjeli biti nijemi i mrtvi u času, u kojem se diskusije o Sionizmu vrše i koje svraća opću pozornost na Palestinu, koja je Svetinja nad Svetinjama za one, koji vjeruju u Riječi Otkupitelja...

(PREMA »VITA E PENSIERO«)

MILAN V. ILOVAČA.

DESET GODINA JUGOSLAVENSKE MATICE. U nas postoji samo jedna org. za pomoć našim narodnim manjinama, a specijalno onim u Italiji. To je Jugoslavenska Matica. Organizacija ima prilično velik broj društava, ali opet ne nailazi dovoljan odaziv u narodu. Deset godina rada ovoga društva ne pokazuje nimalo aktivnu bilancu. Tako čitamo o glavnoj skupštini zagrebačkog oblasnog odbora, na kojoj se odbornici tuže na nerazumijevanje i slabu pomoć širih krugova »osobito u Hrvatskoj i Slavoniji!. Mislimo, da to nije radi toga, što Hrvati ne bi imali osjećaja za svoju braću u Istri, nego da je to radi nezgodnih ličnost koje su se stavile na čelo čitavoga pokreta i duha u kojemu se radi. Tako se moglo desiti, da iskaz o pomoći izbjeglicama iz Istre, na čemu se ograničuje najveći dio društvene djelatnosti iskazuje tako poraznu statistiku. Prema tom izvještaju Jugoslavenska Matica u svojem radu izdala je na potpore izbjeglicama iz Istre 1921. godine 482.000 Din., 1922. 618.000 Din., 1923. 623.000 Din., 1924. 431.000 Din., 1925. 417.000 Din., 1926. 403.000 Din., 1927. 377.000 Din., 1928. 60.000 Din., 1929. do danas samo 48.000 Din. Kako se iz ovoga vidi, potpore su u ovoj godini pale na minimum.

Ne znamo, što bi se dalo učiniti, da ovakvome stanju bude kraj, ali ne možemo, a da ne kažemo, da je ovo sramota svih nas i da nikada ne smijemo zaboraviti, da nam ovakovo stanje stvari nikako ne služi na čast.

»SEKA« — VARAŽDIN. Kakovo je to ime »Seka«. Osim toga moram napisati, da je »Seka« zločesta, jer je zatajila svoje ime i javila samo ovaj malo šašavi pseudonim, a to ne valja. Već su svi suradnici to naučili, samo je »Seka« iznimka. Radi toga ću ovaj put učiniti iznimku i uvrstiti crtice. »Seka« neka se opet javi, ali neka javi i svoje poštovano ime.

VIL-NY. »Stihovi srca« imaju više onoga što sačinjava pjesmu, nego ona druga, ali opet ne može ući radi više razloga. Evo par stihova:

S krvlju oblivenim prstima
udarao sam danas
po strunama srca
i svaki je stih pjevao o žuči
o bolu.....

Intencija nije loša. Stihovi donekle teku i glatko, ali uz zvuk riječi ovdje je iznesena nekakova slika: Krvavi prsti — srce, koje ima strune — iz strune prodiru stihovi.... Sam sudi, može li se ovo održati?

Ako i ustvrdiš, da može, da si htio da izraziš bolno raspoloženje, a kako ćeš opravdati ovo što slijedi?

Ti si udarao sve jače, želeći da zaboraviš

stranice srca
što bodu, bodu
ko oni ljudi
što nemaju srca.

Dakle da zaboraviš bol, ti si lupao po strunama, još jače, da zaboraviš na nekakove «stranice srca«. (Što bi to imalo značiti?) koje bodu. I to je sve.

Kako vidiš, analiza je možda malo i nemilosrdna, ali joj ne možeš poreći vrijednost. Ove stihove nisam analizirao radi kakvog neraspoloženja prama Tebi lično, nego radi toga, što je ova pjesma tipična za neke »ne-literarne tipove«, koji se na silu bave poezijom. Za pjesmu također vrijedi logički način mišljenja i ne smije se u nju trpati sve, štogod nam sune u glavu. Dapače u pjesmi se treba kloniti ne samo nezgodnog perioda, već treba paziti i na svaku riječ. Tek tada »pjesma« zaslužuje da se nazove pjesma.

U drugoj pjesmi u prvoj strofi kažeš što ne voliš, dok si u ostalim pozitivan, pa ih zato donosim. — Za knjige sam predao upravi. Javi se opet. Živio.

BARIŠIĆ. Pošalji još nešto, pa ćeš tada dobiti opširniji odgovor.

I. Š. — Z. Tebi isto kao i Barišiću. Tvoji me stihovi prilično zanimaju, jer ima u njima dobrih stihova, ali opet ima i dosta slabih mjesta, koja kvare pjesmu. Želio bi da vidim još par Tvojih pjesama, kako bi Ti mogao reći nešto sigurniji sud.

MNOŠTVO PJESAMA je urednik dobio u razmaku između ovog i posljednjeg broja. Svima onima, kojima je pismena ili u odgovorima uredništva javio, da njihove stvari ulaze, neka se ne čude, ako ih ne vide u ovom broju. One su uistinu složene, ali ni uz najbolju volju urednika nisu mogle ući u »Luč«, ali neka se samo malo ustrpe i sve će doći na red.

Š. V. BOROVSKI. Tvoje pjesme pokazuju izvjestan napredak, što se tiče motiva. Međutim to ne mogu reći i o formi. Neobični i traženi motivi Te zavode, pa Ti je i forma »neobična«, ali zato nije uvijek i dobra. Imaš par izvrsnih opažanja i slika. Za ovaj broj je stiglo previše pjesama, pa Tvoje pjesme još nisam dovoljno proučio, tako da nisam mogao birati. Radi toga će nešto ući u narednom broju. Drago mi je, da se baviš sa literarnim radom. To je bez sumnje korisno i mislim, da će Ti i kasnije dobro doći. pa, ako se i ne budeš bavio stihovima. Samo Ti još jednom preporučujem, da kod pjesama osobito paziš na jasnoću. To je svakako jedan od glavnih uvjeta za dobru pjesmu.

P. P. — Č. Kako vidiš, uvrstio sam par Tvojih pjesama. Odmah na prvi mah sam vidio, da se Ti već duže vremena baviš pisanjem stihova. To se vidi i po tome, što si prilično svladao formu. Međutim preporučujem Ti, da paziš na to, da ne upotrebljavaš banalne epitete l fraze, te da paziš na čistoću jezika i napokon i na to, da da misliš, da svaka riječ mora imati smisla i da mora biti u logičnoj svezi sa ostalim sadržajem pjesme. Javi se opet, pa ću Ti eventualno pisati opširnije.

ANT. — ZAGREB. Tebi ću posebno pisati.

P. Z. Zahvaljujem Ti na lijepome pismu, kao i na prilogu. I ako u Tvojim prilozima ima ljepih rečenica i misli ipak mi se formalna strana ne čini dotjeranom, da bi mogao nešto uvrstiti u »Luč«. Naime ne mislim time reći, da rime ili ritam nisu pravilni. Pod formalnom stranom pjesme misli se na oblik čitave pjesme, na svaku riječ. Ako želimo, da izrazimo neko čuvstvo, da iznesemo neku sliku, tada svaka riječ i sve ostalo mora biti »onlo pravo«. Dakle pojam »formalna strana« je vrlo širok. Svladati formu, to i jest glavna poteškoća. Čovjek, koji ima unutarnjih doživljaja, i koji svlada formu, taj je uspđio. Zato svi oni, koji misle, da imaju nešto da kažu, da nam iznesu dio svoje unutrašnjosti moraju, da se kultivišu kako bi našli najbliži put do srca svoga koji čita njihove literarne tvorevine.

R. B. — Z. Pogledaj u odgovorima urednlštvu »Mnoštvo pjesama«.

500 novih pretplatnika »Luči«

U prošlom broju »Luči« uredništvo »Luči« je pozvalo sve prijatelje, da prigodom njezine dvadesetpetgodišnjice porade oko toga, kako bi »Luč« zašla u što širi krug ljudi i stekla nove prijatelje. Pozvali smo na posao sve. I treba priznati, da se našao lijepi broj novih pretplatnika. Znali smo, da »Luč« ima prijetelja, koji će za nju učiniti sve i da će reagirati na poziv svoje »Luči«. Sa radošću možemo kazati, da je na naš poziv u razmaku od jednoga broja do drugoga broja bio dosta dobar, specijalno za prvi put.

Pozivu su se odazvali ovi naši prijatelji, te su našli nove pretplatnike: Tomislav Mesić, Bosanski Brod, 10 pretplatnika; Ivo Sumić, Split, 2 pretplatnika; Dragan Dujmušić, Tuzla, 15 pretplatnika; Marija Zakarija, Zagreb, 1 pretplatnika; Katica Vojvoda, Zagreb, jednoga pretplatnika; Ivković Slavko, Zagreb, jednog pretplatnika; Etelka Grbić, Zagreb, jednoga pretplatnika; Vojmil Rabadan, Zagreb, jednoga pretplatnika; Šime Vučetić, Račišće, jednog pretplatnika; Slavko Kolak, Zagreb, jednoga pretplatnika.

Prema tome javilo se ukupno oko četrdeset novih pretplatnika. Razmjerno dobar broj, ali uza sve to premalo, a da bi do konca ove školske godine smogli 500 novih pretplatnika. Potrebno je radi toga, da se dademo na što jači i požrtvovniji rad. Ima još vrlo mnogo prijatelja »Luči«, koji bi mogli mnogo učiniti za njezino raširenje. List sa

DVADESET I PET GODINA TRADICIJE

može očekivati jači odaziv, kada slavi svoju dvadeset i petu godinu neprestanog izlaženja.

STARI I NOVI PRIJATELJI NAŠE »LUČI« sjetite se svi, što nama danas »Luč« znači, sjetite se, da je njezina popularnost i raširenost mjerilo popularnosti ideja, koje ona zastupa. Kamo ona dopire, tamo dopire i glas katoličkoga pokreta. Zato svi na posao, da tako u narednom broju uzmognemo pokazati na još bolje rezultate nego u ovom broju.

To od nas traži naše uvjerenje i naš ponos.

SADRŽAJ. — L. P.: Prijatelji »Luči«. — Petar Grgec: Novo godište »Sela i Grada«. — Giorgio Hoornaert: Koliko vrijedi? — Vladimir Vrana: Sanja. — Dr N. Kolarek: Spremajmo se za euharistijski kongres. — T. K. V.: Pred polazak. — Domagoj Šimić: Uzdrmani ideali. — August Gyarmaty: Dan mrtvih. — Dr Ljubomir Maraković: Karakteristika današnje generacije. — I. Musić: Rastanci. — T. K. V.: Poeme Artistique. — E. P.: Papinska enciklika o odgoju. — August Gyarmaty: U noći. — Organizacija katoličke mladeži u Litvi. — Srećko Karaman: S večernjih struna. — Seka: Dvije skice. — Branimir Gabričević: Večeri kasne. — Savski pastir: Pjesma bolesnog pastira. — Jakob Buljan: Priča o jednoj pčeli. — Ivo B. Sumić: Za djetinjstvom. — Tomislav Mesić: Zima.

Feuilleton: Ovogodišnji nosioci Nobelovih nagrada. — I. B.: Tehnički rad oko jednog broja »Luči«. — Knjige i časopisi. — Kazalište i umjetnost. — Đački svijet. — Srednjoškolski listovi. — Ideje i pokreti.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXV. - BROJ 6-7.

SADRŽAJ BR. 6-7.: Dr Janko Oberški: Naše katoličko đaštvo i Ćirilo Metodijska ideja. — Dr Ljubomir Marković: Karakteristike današnje generacije (Higijenski zahtjev). — August Gyarmaty: Pjesma o nama. — I. B.: Grafičke slikarske tehnike. — Ivo Lendić: Pod Njegovim dahom. — Seka: Proljetni vjetar. — Seka: Majci. — M. Paljug: Inje. — Josip Butorac: Patriotske veze hrvatskoga i slovačkoga đaštva u prošlosti. — Stjepan Banek: Večer. — Ljubo Ljubas: Smrt Mladoga Sakiba. — Tomislav Mesić: Zvono. — Ante Parčina: Soneti s mora. — Zimske pričice. — Stjepan Banek: Daleko... — Milivoj Bakarčić: Pred slikom mrtve majke. — Srećko Karaman: S večernjih struna. — Ivo Sumić: Treptaji srca. — P. Z.: Kristov pohod. — I. B. Sumić: Dvije pjesme noći. — Š. D. Borovski: Vožnja. — Š. Vučetić: Jesenski osjećaj. — I. Šemper: Kosci. — Rozika Kocijany: Proljeće. — Mato Paljug: Matutinum. — Mate Meštrović: Želja. — Rudolf M. Barićević: Jutro. — Savski pastir: Smirenje.

Feuilleton. I. B.: O desetoj godišnjici smrti dra P. Rogulje. — Knjige i časopisi. — Kazalište i umjetnost. — Socijalni pregled. — Đački svijet. — Srednjoškolski listovi. — Bilješke. — Urednikova pošta.

Slike. Uz članak o grafičkim tehnikama: Antun Katunarić: Split (bakropis). — D. Renarić: Most u Vukovaru (bakropis). — Petar Morozov: Ulica u Drinopolju. — E. Justin: Studija (drvorez). — E. Justin: Konji. — Uz članak o Rogulji: + Dr Petar Rogulja za uredničkim stolom.

Prilog: Slika dra Petra Rogulje.

UREDNIKOVA POŠTA

MNOGOBROJNIM SURADNICIMA. U razdoblju od zadnjega broja »Luči« stiglo je uredništvu toliko pošiljaka, da je nemoguće svima odgovoriti na ovome mjestu, pa se zato ograničujem na par općenitih napomena.

Urednik je pregledao sve poslane stvari, te je one, za koje je mislio, da se mogu tiskati, priredio za štampu, pa će one izaći ili u ovom ili u narednom broju. U koliko neka, inače dobro pisana, stvar nije bila za tisak, urednik je o tome njezina pisca obavijestio posebnim pismom.

Toliko onima, čije su stvari tiskane.

Što se tiče onih suradnika, koji su poslali suradnju, ali ta nije bila tiskana, može im se odgovoriti, da svi bez razlike pišu i dalje, pa makar i ne bilo izgleda da će uspjeti, da se u literaturi afirmišu kao talenti, jer je sigurno, da će u najboljem slučaju samo par današnjih mladih suradnika »Luči« uspjeti, da sebi osiguraju mjesto u literarnoj historiji. Uza sve to oni, koji sumnjaju u svoj talenat ne smiju baciti pero, već treba da se i nadalje vježbaju u što skladnijem izricanju svojih misli, jer ako takovi ne će biti umjetnici, ono mogu jednom postati publiciste, znanstveni radnici ili novinari, te će biti veseli, da su već u mladosti naučili da barataju perom, pa da im prenošenje misli na papir ne zadaje nikakovih poteškoća. Ako već sada nauče dobro pisati tada će i njihov kasniji rad biti kvantitativno veći, jer će moći brže stvarati, a i kvaliteta njihovih radova će biti bolja. A to je vrlo važno, pošto se danas više negoli prije pazi na to, da se piše dobrim stilom.

Radi svega ovoga od najveće je važnosti, da mladi ljudi nastoje, da pronađu svoje pogreške i da ih po mogućnosti što više izbjegavaju. Pogreške pravimo mi svi. Teško je naći mladoga čovjeka, koji piše besprikornim stilom, pa je baš radi toga potrebno da o tome što više vodimo računa. Jasno je, da se ukratko ne može reći sve čega se moramo kloniti, ako hoćemo da dobro pišemo, pa ću radi toga spomenuti samo neke pogreške, koje najčešće susrećem u suradnji, koju sam primio poslije prošloga broja »Luči«.

U prvom redu opaža se, da mnogi ljudi misle, da je pojam »lijep stil« identičan sa pojmom kićenost i fraziranje. Uvjerio sam se, da tako ne misle samo đaci, nego i neki stariji ljudi. Ali moramo reći, da svi, koji tako misle, imaju sasvim krivo. Kako li se čovjeka, koji je pročitao par knjiga dobrih suvremenih pisaca doimlju ovakove riječi, kojima uredništvu »Luči« jedan njezin prijatelj preporučuje svoje pjesme: »Jedne čiste i nježne večeri, dok je mjesec prosipao nježne vlati i dok je preo od njih fine i melankolične umjetničke obrise po granju i kućama, ovu sam malu pjesmicu počeo da komponujem i odlučio sam, da je pošaljem...« Kad ne bih bio uvjeren, da je ovo naučena afektacija, mislio bih da je čovjek, koji je ovo pisao abnormalan.

UPRAVA: Zagreb, Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata. »Luč« izlazi svaki mjesec.
PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.
UREDNIŠTVO: Zagreb, Trenkova ul. 1. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.
»LUČ« UREĐUJE Ivo Bogdan. — Za uredništvo odgovara: dr. Mijo Maričić, Zagreb, Trg Kralja Tomislava 2,
TISKARA »NARODNE PROSVJETE« Zagreb, Trenkova 1. (Za tiskaru odgovara Dragutin Heim, ulica sv. Ivana 8.)

LUČ

KULTURNO SOCIJALNI LIST ZA ĐAKE

G. XXV. ZAGREB, 1. V. 1930. BROJ 6-7.

NAŠE KAT. ĐAŠTVO I ĆIRILO-METODIJSKA IDEJA

»Neka se narodu često i toplo govori o crkvenom jedinstvu! Neka se za tu misao oduševe svi staleži, osobito djeca, omladina i đaštvo! Naši nabožni i prosvjetni časopisi, naša sjemeništa, zavodi i škole, naše kongregacije i organizacije neka budu gorljivi branitelji i širioci ćirilo-metodske misli!« (*Skupna poslanica jugosl. episkopata g.* 1926. *prigodom* 1100-*obljetnice sv. Ćirila*).

Katolički đački pokret kod nas proživio je od svojih prvih početaka, od vremena svog rođenja od velikog biskupa Mahnića do danas u svom razvitku i napretku nekoliko značajnih faza, iz kojih se razabire, kako se njegova ideologija sve jasnije izgrađivala i određivala svoju orijentaciju prema našim posebnim kulturnim i socijalnim prilikama. U tim fazama razvitka izbijale su na vidjelo težnje za pročišćavanjem i kristalizovanjem ideologije toga pokreta, a tom prigodom dolazilo je nerijetko i do kritičkih momenata u oštrenju i bistrenju nazora. Naposljetku prihvaćena je kao opća osnovka za daljnje izgrađivanje katoličkog pokreta kod nas ideologija katoličke akcije, koja omogućuje široku slobodu djelovanja u nastojanju oko vjerske i ćudoredne obnove na svim područjima privatnog i javnog života našega naroda, a ipak zadržaje svoj strogo crkveni karakter, jer stoji pod neprestanim budnim nadzorom crkvene vlasti. Pored svega toga katolička akcija po svom pojmovnom značenju nije nešto takovo, što bi za čitav katolički svijet moralo imati jedan te isti kalup ili šablonu, već je ona nešto takovo, što određuje temeljna načela suvremenog nastojanja oko opće obnove u duhu kršćanskih katoličkih načela, dok se konkretna aplikacija tih osnovnih načela imade provoditi prema posebnim prilikama i potrebama vremena i ljudi. Katolička Crkva uopće nije šablonski mehanizam, nego najsavršeniji životni organizam. Kao što u svakom životnom organizmu svi dijelovi moraju međusobno biti povezani sa životnim centrom, bez kojega im nema života, a opet po vezi sa svojim životnim centrom svaki dio i svaki ud organizma izvršuje svoju specifičnu zadaću prema položaju gdje se nalazi, tako slično biva i u djelovanju organizma Katoličke Crkve i njezina suvremenog aktiviteta u obliku katoličke akcije. Kao pojedini specifični dijelovi i udovi organizma katoličke Crkve mogu se smatrati pored različitih stepena hijerarhijskih također i različiti narodi i različiti društveni slojevi čovječanstva kao posebni dijelovi otajstvenoga tijela katoličke Crkve, kojima je bez sumnje providnost Božja namijenila da pored sudjelovanja u nastojanju oko opće dobrobiti Crkve izvršuju također svoju specifičnu zadaću prema položaju i mjestu gdje se nalaze. Analogno treba i katolička akcija da pored svog općeg aktiviteta nastoji na raznim mjestima prema posebnim prilikama vremena i ljudi razvijati svoj specifični aktivitet.

Razumljiva je dakle pojava, da su i kod nas već od prvih početaka katoličkog pokreta diljem njegovih kasnijih faza razvitka pa sve do danas istaknutiji ideolozi organizovanog katoličkog gibanja od vremena do vremena čas jače čas slabije isticali potrebu, da se u tom gibanju ne zaboravi voditi u evidenciji ona vrlo važna misao, koja mora da

po našem etnološkom, geografskom i socijalnom položaju određuje specifičnu zadaću našeg djelovanja u organizmu otajstvenog tijela Crkve Kristove, a to je ćirilometodska ideja, koja mora da daje katoličkoj akciji kod nas specifičnu karakterističnu notu. Naš je narod po svom etnografskom položaju katolički ogranak velikoga slavenskog stabla, koje je teško ranjeno sjekirom kobnoga crkvenog raskola. Što više, može se reći, da se nigdje nije rana crkvenog raskola tako duboko usjekla i tako bolno raskrvarila, kao što upravo na slavenskom etnološkom stablu. Što je dakle naravnije, nego li pomisao, da briga za iscijeljenje ove bolne rane pada najprije na onaj dio slavenskog stabla, koji je zadržao neprekinuti vez životnog jedinstva s otajstvenim tijelom katoličke Crkve? Katolički dio Slavena imade da u katoličkoj Crkvi izvršuje kao svoju najpreču zadaću i poslovanje na tom području, da brižno nastoji pomoću životvorne snage, što je dobiva po neprekinutom vezu sa središtem katoličkog crkvenog jedinstva, kako bi po njemu bio što prije izgrađen most kršćanskog zbliženja i obnovljeno kršćansko jedinstvo, a po tom bi prostrujila životna snaga kršćanske vjerske i ćudoredne obnove po svim onim obamrlim udovima, koji su tako dugo otcijepljeni oskudijevali na otajstvenoj hrani što proistječe iz srca otajstvenog tijela Crkve Kristove. Sasvim je prirodno, zašto dakle i vrhovni glavari katoličke Crkve, a naročito sadašnji sv. Otac Papa Pijo XI. tako emfatički u raznim prigodama ističu preveliku važnost ove misije katoličkih Slavena. Jednako je razumljivo, zašto naš episkopat toliko naglašuje važnost rada za ćirilometodsku ideju, te želi, da se o njoj mnogo govori, da se za nju oduševljavaju u prvom redu revni katolici organizovani u katoličkoj akciji, a osobito đačka omladina.

Naša organizovana katolička omladina stala je uslijed svega toga u posljednje doba da se sve življe zanima za ćirilometodijsku ideju tako, te se u najnovije doba u neku ruku i potpuno reorganizovala u tom smislu, da je ćirilometodsku ideju usvojila kao integralni specifični dio programa katoličke akcije. To je svakako jedna vrlo znatna faza razvitka katoličke akcije u redovima naše katoličke omladine, jer joj daje specifično određenu orijentaciju naprama onim vjersko-moralnim crkvenim problemima, kojima se mi nikako ne možemo izmaći, a da ne budemo aktivno zainteresovani u njihovu riješenju.

ŠTO JE ĆIRILOMETODIJSKA IDEJA?

Svi slavenski narodi duguju veliku zahvalnost sv. braći Ćirilu i Metodiju, što su po njima bilo izravno bilo neizravno primili luč sv. Evanđelja, a po njemu i početke kršćanske kulture. Sv. braća Ćiril i Metodije bili su kao slavenski misionari dvije sjajne zvijezde kršćanskih kreposti. Oni su prije svega uzornim primjerima kršćanske svetosti, apostolskom revnošću, ljubavlju i požrtvovnošću radili oko obraćenja Slavena u krilo prave Crkve Kristove, a pri tom se ujedno sasvim približili duši slavenskih naroda time, što su im dali slavensko bogoslužje. U svom misijskom radu bili su nepokolebivo odani apostolskoj Petrovoj Stolici, čuvajući kao najsvetiji amanet neprekinuti vez crkvenog jedinstva sa središtem kršćanstva. Te povijesne činjenice, što nam ih doziva u pamet uspomena na slavenske apostole, određuju jezgru sadržaja ćirilometodijske ideje. Po uzoru nastojanja sv. braće treba da ćirilometodijska ideja potiče katoličke Slavene u prvom redu na to, kako da vjerno očuvaju čistu i neiskvarenu svetu baštinu katoličke vjere koju su primili slavenski praoci od sv. braće. U koliko je pak pod utjecajem nepovoljnih suvremenih prilika zaprijetila pogibao vjerskog indiferentizma, zadaća je ćirilometodskog pokreta boriti se protiv te pogubne struje i nastojati oko temeljite vjerske i ćudoredne katoličke obnove ponajprije u redovima katoličkih Slavena. S time u vezi pripada u djelokrug ćirilometodijske ideje također zadaća čuvanja tradicionalnih svetinja starog slavenskog bogoslužja.

Sve ovo sačinjava prvi glavni dio programa ideologije ćirilometodijskog pokreta, i kad je taj dio ideologije ostvaren, onda se istom može misliti na to, da se radi na ostvarenju drugoga glavnog dijela programa ideologije ćirilometodijskog pokreta, a taj je nastojanje oko zbliženja odijeljene istočne crkve sa katoličkom crkvom, i konačno nastojanje oko potpune obnove crkvenog jedinstva.

Rad oko zbliženja crkava i obnove crkvenog jedinstva veoma je tegotan i delikatan. Ponajprije potrebno je, da se temeljitim izučavanjem karaktera istočne i zapadne crkve nastoji ukloniti zid brojnih predrasuda koje su razlogom međusobnog nepovjerenja iz-

među obiju crkava. Nadalje treba nastojati oko dubokog upoznavanja i razbistrivanja teoloških pitanja u kojima postoji raznolikost shvaćanja u dogmatskom naučavanju istočne i zapadne crkve. Naravno, da svrha tog izučavanja ne može biti kakvo kompromisno popuštanje od ispravne dogmatske nauke, nego upoznavanje onog zajedničkog dogmatskog poklada, koji je postojao do vremena, kad bi prekinuto crkveno jedinstvo, te spoznaja, da je sadanje stanje dogmatskog naučanja katoličke crkve logički i sadržajno identično s onim u kršćanskoj starini dok je trajalo nepomućeno jedinstvo.

Gledom na znanstveni metod ovoga rada treba se uklanjati oštrom polemičkom tonu, kojim se duhovi samo razdražuju i još većma udaljuju od svrhe obnove crkvenog jedinstva; naprotiv treba slijediti irenički metod mirnog akademskog raspravljanja na osnovu trijeznog i objektivnog prosuđivanja povjesnih činjenica. Naročito nema nikakve pozitivne svrhe predbacivanje različitih tamnih negativnih pojava, što su izbijale na vidjelo sad više sad manje u povijesti istočne i zapadne crkve uslijed utjecaja slabosti ljudskog elementa. Stoga će ovaj dio rada biti pristupačan tek najvišim znanstvenim teološkim krugovima.

U radu oko obnove crkvenog jedinstva ne valja se nipošto služiti metodom propagandističkog prozelitizma, pogotovo pak ne valja se služiti demagoškim sredstvima. Ovakav bi metod izazvao samo netrpeljivost i žestoku reakciju. Naprotiv treba poštivati uvjerenje savjesti i poticati bilo riječju bilo primjerom, bilo djelima kršćanske ljubavi na sve intenzivnije religijozno življenje, koje će samo po sebi logički dovoditi na put kršćanskog zbliženja i jedinstva. Tu vrijedi ona: čim bliže po kršćanskom životu Kristu, tim bliže kršćanskom jedinstvu. Jednako valja posve isključiti iz ćirilometodijske ideologije svaku i najmanju natruhu ili primjesu kakvog političkog ili nacionalističkog šovinizma. Ideologija ćirilometodijskog pokreta valja da imade čisti religijozno-crkveni karakter.

Kao osobito sredstvo u radu oko ostvarenja ćirilometodijske ideje valja da bude pobožna molitva i druga različita dobra djela spojena sa čvrstim pouzdanjem u uspjeh. Sporedna je stvar, kada će biti taj uspjeh polučen. Možda će i vjekovi proći prije, nego li će se moći zamijetiti vidljivi uspjesi. Možda će se ti uspjesi zapažati tek vrlo polagano. Pored svega toga ne valja klonuti duhom. Ako katolička Crkva kroz vjekove svaki dan u najsvečanijim momentima svake neokaljane žrtve sv. mise ne prestaje moliti za crkveno jedinstvo, premda se kroz vjekove i vjekove možda vidljivo ne zapažaju uspjesi te molitve, tko smije reći, da je ova molitva svete Crkve izlišna i bez ikakve nade u uspjeh?

Rad za ostvarenje ćirilometodijske ideje organiziran je praktički u vjerskom udruženju »Apostolat sv. Ćirila i Metodija«, koji je među slavenskim katolicima od same sv. Stolice najtoplije preporučen kao vrlo spasonosno vjersko društvo. Što više, da sv Stolica pokaže, koliku važnost polaže na djelovanje Apostolata sv. Ćirila i Metodija među Slavenima, odlikovala je to vjersko društvo posve istim duhovnim povlasticama i blagodatima, što ih je svojedobno dobilo misijsko vjersko društvo za širenje vjere, koje podupire djelovanje poganskih misija. Po tom je jasno izražena želja sv. Stolice na kojem području treba da se naročito ističu katolički Slaveni. Stoga ne bi bilo sasvim ispravno mišljenje onih, koji bi kod nas katolika Slavena pretpostavili dužnost podupiranja misijskog pokreta dužnosti podupiranja ćirilometodijskog pokreta. Ovo je naša životna zadaća, na kojoj smo dužni po određenju Božje providnosti u prvom redu raditi, a ono u koliko nam preostaje sila i sredstava ne smijemo odnemariti.

Shvati li naše katoličko đaštvo pravo ideologiju ćirilometodijskog pokreta i spoji li je kao integralni dio s ideologijom katoličke akcije primijenjene na naše posebne prilike, ima opravdane nade, da će takova ideologija odrediti točnu orijentaciju uspješnog razvitka i napretka u obnovi našeg vlastitog katoličkog vjerskog i čudorednog života, a pored toga nam pomoći, da nađemo jedini ispravni put k riješenju pitanja naših odnosa prema slavenskoj braći odijeljene istočne crkve.

DR J. O.

KARAKTERISTIKA DANAŠNJE GENERACIJE

HIGIJENSKI ZAHTJEV.

Među glavne faktore koji su djelovali na preinaku života, naročito kod omladine, u XX. vijeku, ide svakako neobično snažno naglašeni higijenski zahtjev. On se najprije javio pod kraj XIX. vijeka kao opravdana i zdrava reakcija na nezdravi način života kakav je vodila prerano ostarjela omladina tadanjeg doba. Očekujući sav spas i riješenje svih zagonetaka života od materijalističke nauke XIX. vijeka, sve se upravo grozničavo bacilo na čitanje kojekakvih naučnih ili popularno-naučnih djela koja su imala preobraziti čitav način mišljenja tadanjega svijeta. Često se, na štetu sadanje generacije, ističe, kako tada nije bilo ni »missova« a ni »starova«, koji bi zaludivali omladinu, ni championa koji bi bili heroji dana, ni utakmica kod kojih bi tisuće provodile sate i dane u pukom gledanju. Sve je to istina, ali sve je to manje od jedne Ibsenove drame, koja bi se progutala na dušak i svojom neodoljivo sugestivnom dramatikom preobraćala srca i duhove u smislu trijezno-racionalističkog, papirnato ali ubitačno revolucionarnog liberalizma sa zamamljivim obećanjima »novoga društva«. Ili od vješto maskiranih obmana Häckelovih »Zagonetaka života« i Carnerijeva »Čovjeka«, a da ne govorim o omašnim romanima Zole ili Tolstoja koji su tražili čitave noći napetog i nezasitnog čitanja. Kad se pomisli, da je jedini odmor od toga svega bilo beskrajno raspravljanje po zadimljenim gostionama i kavanama uz čašu piva ili vina, onda će se moći razumjeti, iako ne opravdati drugi ekstrem u koji se danas upada: mahnitanje za tjelesnom kulturom. Isprva čednih zahtjeva — gimnastike i planinarstva —, zahvatilo je i ovo traženje higijene sve veće razmjere, pa je osim sporta, koji danas predstavlja najjaču i najrazgrananiju od svih internacionalnih organizacija svijeta, prešlo i na kosmetiku i odijevanje i stvorilo sasvim nov vanjski oblik čovjeka.

Kako je ženska moda bila najjače podvrgnuta ludostima nastranog »ukusa« i neprirodnih zahtjeva, to je sasvim prirodno, da se ovdje i najjače osjetila razlika; ali je i ovdje, kao i kod drugih novotarija, ekstrem dotjerao do apsurda. Tako je sasvim opravdano, da su otpali različiti oklopi koji su stezali i iznakažavali žensko tijelo dovodeći do onih nebrojenih i tipskih pojava slabokrvnosti, migrene, histerije i dr. koje su bile kao neka bitna odlika obrazovane žene. Odijelo je postalo laganije i jednostavnije; ono ide za tim, da tijelo otvrdne prema studeni i da respiracija i cirkulacija krvi budu što manje smetani. Ali kako se istovremeno nastoji da se tijelo što više izloži suncu i zraku koji bez sumnje blagotvorno djeluju na ljudski organizam, razotkrivanje tijela postaje nekim pravilom i onda, kada ono nema nikakva posla sa sunčanjem ili zračnim kupanjem. Kaže se: tijelo, koje se higijenski njeguje postaje lijepo, a ljepota treba da bude prilazna onima, koji će joj se diviti; ali zašto se onda ta ljepota pokriva šminkom i puderom na licu, tako da ni ne možemo ni kontrolirati, da li taj higijenski život čini današnju djevojku zaista zdravijom. Jer je zdrava prirodna boja lica najpouzdaniji znak za dobro osjećanje i za zdravo stanje čovjeka; a te prirodne boje ne možemo vidjeti ispod naslage umjetnog slikarstva na licima današnjih dama. Kaže se: umornost, zlo raspoloženje i dr. štete vanjski izgled čovjeka a uz to često daju štaviše indiskretan uvid u njegovo momentano duševno stanje, pa stoga treba lice nešto »popraviti«. Dobro — to je opravdano to više, što ima kože koja je osjetljiva protiv oštra vjetra, protiv sunca i dr. pa se mora kosmetičkim sredstvima štititi. Ali onda neka nam se dopusti, da se i tijelo može »popraviti« pristojnom nošnjom i da primjereno odijelo pokriva ili ispravlja prirodne nedostatke čovječjeg tijela osim što ga ono štiti protiv studeni onoliko koliko je potrebno. A ako se radi o otvrdnuću, mora nam jasno biti to, da ipak nije isto, da li je tijelo izloženo suncu ili je podvrgnuto nestalnoj atmosferi grada, i da je svakako čudan način otvrdnuća, kad je čovjek u plesnoj dvorani ili u kući uopće napola go, a vani oblači najteže krzno, jer tako propisuje moda.

Pri tom nisam još ni dirnuo u osjećaj stida, jer je to jedno zasebno pitanje. Današnji svijet izbjegava upadljivo izražene osjećaje, on se kloni jakih manifestacija emocije. Pojedini su pisci zapazili kako moderna erotika ne voli više zamamljivih fraza i eksaltiranih retoričnih uvjeravanja o vjernosti i ljubavi. Današnje »ljubavno pismo« više nali-

kuje poslovnoj noti nego li nekadanjima »billets doux«. Sve to, u koliko nije namjerno izvještačeno, može da bude simpatično jer je iskrenije i jednostavnije. Ali svaki osjećaj pored svoje čisto emotivne vrijednosti ima i značenje etičko. A to vrijedi u prvom redu za osjećaj stida. Istina je, da je konvencija gdjekada previše pomaknula granice toga osjećaja, ali je istina i to, da ga je viša duševna kultura istančala, usavršila. Možemo pojmiti da afrički urođenici hodaju manje odjeveni, jer ih konvencija ne obvezuje na protivno; ali kako pojimamo inače da u životu primitivnih naroda ima koješta što se nama gadi, jer su naši pojmovi čovječnosti, junaštva, užitka istančaniji i etički viši! Jasno je, da moralnost ne ovisi o dužini suknje, jer ima vrlo kršćanskih i bogobojaznih krajeva, gdje je suknja u samoj narodnoj nošnji kraća nego što je bila u salonima t. zv. »galantnog« XVIII. vijeka, kada je uza sve to opća pokvarenost udarala rekorde! Oblik odijela može da bude stvar običaja ili konvencije, ali ne može to biti *namjera*, s kojom se odijelo modificira. A namjera ovog lažnog higijeniziranja u stvari nije drugo, nego nadomještanje morala s higijenom, kako zgodno kaže Paul Claudel, govoreći o modernoj Americi. Kada netko hoće promjenom haljine da nam dokaže, kako nije potreban moral, jer čovjek, koji je fizički otvrdnuo može jamčiti za svoje duševno zdravlje, onda je to ne samo opasno, nego upravo pogubno, jer moral nije nikakva ni subjektivna ni relativna stvar, nego objektivni zakon i čudno je, da generacija koja umije poštivati propise sporta, kao da su neki vrhovni zakon za opće blagostanje čovječanstva, ne će da shvati moralne zakone kao opću obvezu i normu za opstanak ljudskoga roda. Ne kažem, da čitava današnja generacija svijesno ovako shvata pitanje morala; naprotiv, valja priznati, da u istinu u izvjesnoj mjeri fizičko otvrdnuće, koje je tako slično kršćanskom trapljenju, donosi sa sobom i veću duševnu čistoću i otpornost. Ali Amerika koja danas daje ton u uvođenju novih običaja, najbolje pokazuje kuda to vodi, svojim paradoksnim zapadanjem, iz predašnjeg čisto formalističkog i površnog puritanstva, u sve moguće najluđe ekstravagancije, koje hoće da sugeriraju potpunu nezavisnost od zakona apsolutnog morala.

Ako se manje čita, da se čuvaju oči i da se pažljivije promozga ono, što se pročitalo; ako se manje sjedi uz knjigu, da se razmjerno toliko provede u kretanju na svježem zraku, to je korisno i dobro, i sve što je sadanja generacija donijela tomu u korist, svakako je za nju povoljno u izvjesnoj mjeri; ako se laganije i jednostavnije odijevamo, da zdravije živimo, bez sumnje stvaramo generaciju, koja će biti zdravija od predašnje. Ali ako njegujemo tijelo zato da ubijemo dušu, ako prepravljamo odijelo zato, da ono sugerira, da će ono što je danas još pokriveno, biti sutra otkriveno, bez opreza i diskrecije koju zahtijeva pristojnost, bez stidljivosti i čednosti koju diktira moral, onda je otrov komu se podajemo samo druge vrsti i, kako je u Americi princip: što intenzivniji rad da se postigne što intenzivniji užitak, tko zna, nije li ovdje posljedica i to naglija i intenzivnija propast duše.

DR LJUBOMIR MARAKOVIĆ

PJESMA O NAMA

Da, mi smo lude, sanjari i borci,
Bolu ćemo svakom lijepu riječ dati,
čežnja ljepote da budemo tvorci,
Zahtjeva, da se savršeno pati.

Težiti suncu sa čežnjom sve većom,
Kada se nade u dubinu ruše,
Bolove svoje proglasiti srećom
Nazvati ih djelom svoje duše.

Spoznati treba samoće milotu,
Dubinu suze nad vlastitim grijehom
I mnogo puta okajat dobrotu,
Mnogo se puta zaplakati smijehom.

Za ljubav svoju naći pokajanja,
Za svemir zvijezdan imati radosti,
U nade svoje dosta pouzdanja,
I za spoznanje žrtava mladosti.

Svu čežnju neba u očima skriti,
I svaka sreća bolom da se skrati
I s ritmom pjesme svoju dušu sliti,
I strofom cijelo svoje srce dati.

AUGUST GYARMATY.

GRAFIČKE SLIKARSKE TEHNIKE

I.

U »Luči« je često bilo govora o raznim našim slikarskim i kiparskim izložbama. Često se spominju različite tehnike, o kojima manje upućeni često imaju vrlo netačne predodžbe, pa nije lože da u »Luči« bude o tome govora.

Slikarstvo možemo, što se tiče tehnike razdijeliti na dvije skupine. U jednu skupinu spadaju slike u bojama, tačnije u više boja (ulje, akvarel, pastel i sl.) te slike gdje se operiše sa efektima bijelo-crno ili t. zv. grafiku. Grafika je danas posebna i dobro razgranjena grana umjetnosti. Osobitu zadaću grafička umjetnost ima da izvrši na području opreme knjiga i listova, a zatim da posluži i kao jedan oblik slikarske umjetnosti, jer da e posebne mogućnosti izražaja. U grafiku spadaju slikarski radovi od najprimitivnijeg crteža olovkom ili perom, drvorez, linorez sve do mnogobrojnih mogućnosti rada u bakru.

Drvorez je posebna tehnika, kojom se mogu postići lijepi efekti. Materijal je u kojemu se radi drvo i to obično kruškovo ili lipovo. Bijela mjesta slike se izdubu, a ostala se površina što ljepše izgladi. Kada je drvena ploča dovršena, tada se namaže tiskarskom masti i prešanjem otisne. Radi se dakle slično kao i sa običnim društvenim pečatima. Na taj se način tiskaju i knjige. Crni dijelovi (slova) su izbočeni, i oni se namažu tiskarskom tintom. To treba upamtiti, kada se govori o tisku, jer je kod bakroreza drukčije. Drvorez i obični tisak (slova i klišeji) se prema tome lakše otiskuju, jer to može obaviti i obični radnik, koji nema stručne spreme, dok je kod bakroreza stvar drukčija.

Prednost grafičkih tehnika je u tome, d se umjetnička djela stvorena u toj tehnici mogu uspješno i savršeno otisnuti u više primjeraka, koji svi imaju vrijednost originala, dok je n. pr. uljenu sliku teško reproducirati u više primjer ka da vrijednost kopija odgovara vrijednosti originala, dok je to kod svih grafičkih tehnika moguće (i obični crtež se može uspješno reproducirati pomoću klišeja). Ti razlozi su sigurno i doveli do stvaranja grafike. Umjetnici su u vrijeme dok nije bilo modernih mogućnosti reprodukcije njihovih djela pomoću fotografije i raznih, danas vrlo savršenih tiskarskih tehnika, nastojali da reprodukcije umjetnina dobiju tako, da ih urežu u neku obradivu materiju i da je zatim otisnu. Tako nastaju tehnike drvoreza i bakroreza i to u prvi mah kao tehnički rad sa svrhom, da se reproducira u više primjeraka neko slikarsko djelo. Tek kasnije se bakrorez i drvorez razvio kao samostalna grana umjetnosti. Slikar je sam vlastitom rukom urezao u drvo ili bakar sliku, i tako je svaki otisak dobio vrijednost originala. Posebno treba istaknuti, da se tu ne radi o urezivanju u bakar uljenih ili drugih slika, kao što se to dugo vremena radilo, već se radi o stvaranju novih slika u toj tehnici. Slikar je vidio sliku i on je osjetio, da je ta slika zgodna da se izradi u bakru. Pri tome je računao na posebne izražajne mogućnosti (fina izrada detalja, nijansiranje, isticanje svijetlo-tamnih kontrasta i sl.) koje pruža ta tehnika. To već nije reprodukcija, nego posebno umjetničko djelo, koje nosi svoje posebne oznake i kada bi taj isti siže bio obrađen uljem ili akvarelom, tada bi nastala sasvim druga umjetnina, i to redovito manje uspjela, jer ako je instinkt ili, ako hoćemo, rutina umjetnikova pokazala pravi put, tada je taj siže bio zbilja takav, da je njegova najuspjelija obradba bila, recimo, u bakru, a ne u kojoj drugoj umjetničkoj tehnici. Takovo shvaćanje je danas opet dovelo do cijene grafički rad, koji je bio manje cijenjen u doba, kada su se stvorile nove mogućnosti reprodukcije umjetnina. Te nove mogućnosti su, i ako u prvi mah konkurencija grafici zapravo stvorili grafiku kao umjetnost. Dakako, da se mora reći da je i prije među grafičarima bilo velikih grafičkih umjetnika (Dürer, Goya, Rembrandt ili naš Medulić-Schiavone ili Kolunić-Rotta.)

II.

Da razumijemo neku umjetnost, trebamo se što više približiti i uživiti se u sredstva njezina izražavanja. U glazbi će više uživati onaj, tko ima i glazbenu naobrazbu, nego onaj, koji ima samo smisla za glazbu. Arhitekturu bolje ocjenjuje i shvaća onaj, koji se razumije u stilove i mogućnosti materijala u kojemu je izveden objekt. Tako je i sa grafikom. Mnogi ljubitelj slikarstva, ako ne zna najnužnije o tehnici grafičkih radova osjeća ljepotu pojedinih radova, ali se uza sve to ne može onako uživiti u umjetnička djela, kako bi to bilo, kada nešto znade o *tehničkom* poslu koji treba da svlada umjetnik. Radi toga

ovaj kratki prikaz nebi postigao svoje svrhe, kad se ne bi osvrnuli i na tu vrlo važnu stranu grafičke umjetnosti.

O drvorezu smo već dovoljno kazali. Linorez je sličan drvorezu, samo se mjesto drva uzme linoleum, u kojemu se reže slika i otiskuje kao kod drvoreza. Međutim rad u bakru je mnogo kompliciraniji i raznovrsniji.

Kako je već rečeno, ima raznih vrsta rada u bakru. Najviše se prakticira rad izjedanja bakra pomoću kiseline. Za taj posao se uzme vrlo tanka bakrena ploča (za manje radove 1 mm, a za veće 1½—3 mm). Ploču treba prirediti na taj način, da se prevuče tankim slojem otopine voska, asfalta, smole i mastiksa. Kad se taj sloj skrutnuo, tada se iglom urezuje slika. Pri tome ne treba naročitog napora, jer je dosta da igla probije taj sloj i da se ukaže bakar. Kad je slika tako urezana, tada se površina ploče prelije kiselinom. Uzimlje se obično 75 postotna dušična kiselina (HNO_3) ili željezni klorid (FE_2C_6). Tekućina izgriza bakar, dok površina pokrivena spomenutim slojem, ostaje neoštećena. Kad je ploča dovoljno izgrizena, tada se skida prevlaka ili struganjem ili terpentinom. Takova ploča je gotova i prelazi se na otiskivanje bakroreza. Ploča se premaže specijalnom tiskarskom masti. Pri tome se ispune udubine, dok se površina, koja je prije bila prevučena tankim slojem očisti. U tome je razlika između tiska drvoreza i bakropisa. Kod drvoreza se udubina ne ispunja sa masti. Na otisku se na mjestu, gdje je bila udubina pojavi bijeli prostor, dok kod bakroreza udubina daje obojemu površinu. Kad je ploča namazana tada se otiskuje na taj način, da se na ploču postavi papir, koji se tlači posebnim valjcima. Otisaka se može napraviti više. Ako su udubine na ploči dosta duboke, tada se može napraviti i do 3000 istisaka. Međutim se u nekim vrstama bakropisa može otisnuti samo desetak otisaka, a kod jedne vrsti (monotype) samo jedan otisak. Otisci se obično numeriraju i to u obliku razlomka. U brojnik dolazi redni broj otiska, a u nazivnik dolazi cjelokupni broj otisaka. N. pr.: 6/10 znači, da postoji svega deset otisaka i da je onaj istisak sa ovom oznakom šesti po redu. Pri ocjenjivanju vrijednosti istisaka, treba znati, da prvi otisci redovito nisu i najbolji.

Izloženi način rada izjedanja bakra kiselinom daje *bakropis*, dok je *bakrorez* tehnika, koja ne traži izjedanje kiselinom. Tu se udubine prave dlijetom ili iglom, i to bez kiseline. Tehnika iglom zove se »hladna igla« (pointe seche). *Mezzatinto* se postizava da se površina pomoću sprave za graviranje ohrapavi i tada se struže. Tiska se kao i drvorez. Tehnika *punktiranja* (Cunzemanier) se sastoji u tome, da se pomoću posebne sprave bakrena površina priredi tako, da izgleda, da je nabodena vrlo sitnim gustim iglicama, koje u otisku daju površinu sa mnogo točkica. Radi se tako, da se te točkice stružu. Spomenute tehnike su bakrorezi. Bakropisa također imade više vrsta. *vernis mou* n. pr. se sastoji u tome, da se bakrena ploča prevuče vrlo mekom prevlakom (na pr. stearinom) i da se na tu prevlaku postavi papir, na kojemu se crta olovkom. Kod toga se nešto jače upire, da se probije prevlaka na bakrenoj ploči. Nakon toga se skine papir i ploča izjeda kiselinom.

Monotyp je posebna tehnika. Slikar sam napravi boju, kojom slika na bakrenoj ploči. Odabire se takova boja, koja se teže suši. Kada je slika na bakrenoj ploči gotova, tada se otisne na papir. Dakako, da se na taj način može dobiti samo jedan otisak (odatle ime monotype) i to redovito u bojama. To je iznimka u tehnici bakrom, jer je upravo oznaka ove tehnike, da je otisak samo u jednoj boji, i da se može napraviti više otisaka. Uza sve to često susrećemo kolorirane grafičke tehnike u bakru. To su otisci naknadno kolorirani ili se rade na poseban način. (Takve radove je u Zagrebu izložio Bugar Morozov). To se može uzeti kao odstupanje od grafičke tehnike i pogodovanje ukusu masa, koje redovito nemaju dovoljno shvaćanja za grafički rad, pošto su efekti bijelo crno dosta jednostavni.

III.

Prema svemu, što je dosada rečeno, vidi se, da je rad grafičara uopće, a napose rad u bakru spojen sa dosta velikim poteškoćama, a osim toga i nezahvalan je to posao, jer nema svoje publike, i ako sa druge strane ima i prednosti, jer su radovi grafičara rašireni u više primjeraka pa prema tome i pristupačniji širim slojevima, pošto su jeftiniji. Kod Engleza n. pr. radovi umjetnika grafičara se vrlo cijene, dok kod nas nije tako. Možda je to i radi toga, što nemamo dosta dobrih umjetnika grafičara. Naša likovna umjetnost se nije razvila u svim granama podjednako. Dok u skulpturi imamo Meštrovića i još nekoliko dobrih

umjetnika, dotle smo u slikarstvu slabiji, a pogotovo u grafici. Istina je, na tome se području i kod nas dosta radi. Nastoji se oko što ljepše opreme knjiga. Posebno su na tome području dosta učinili gg. Babić i Kirin. Osim toga se radi i na drugoj strani. Poznate su n. pr. uspjele mape dalmatinskih gradova i Zagreba od g. Kirina kao i radovi g. T. Krizmana. Priređuju se izložbe strane grafike (engleske i francuske, slovenske). Grupa umjetnika pod vodstvom g. M. Đurića udružena je u društvo »Udruženje grafičkih umjetnika«. U toj grupi su organizovani hrvatski, slovenski i srpski grafičari. Ova je grupa priredila više skupnih izložaba. O jednoj se od njih govori u ovom broju „Luči“

I. B.

POD NJEGOVIM DAHOM

II.

One crne noći krvave i jadne
kad sam slomljen, smrvljen kao zmija bio
s ognjicom u oku sa krvlju u grlu
gorući sam plako i osvetu htio...

I htio sam mržnje, što žeže, što gori
okrutnosti zvijerske i od tigra jače
da zaglušim drhtaj, što se tiho vuče
i prignječen još uvijek u duši mi plače...

Zaklinjah te, rekoh: Evo, sve ću za te,
da učinim samo mržnjom me napoji!...
Al' je tiho bilo... noć je gluho cvala...
pod paklenim dahom iz prsiju tvojih...

I rekoh ti: Jak si, nastupaj bez straha
plamenom me zalij iz krvavog pakla,
iščupaj mi svaku i najmanju miso,
što bi me na ljubav i samilost takla.

Mržnjom me napoji!... Noć je gluho cvala
i dalje u teškoj nemoći i bolu...
Nešto je kano ruganje daleko
Odjeknulo sa smijehom za kućom u dolu...

A strah tako gadan ugrizo mi srce,
zaboli ga nešto, sapinje sve jače,
pogažena ljubav ko žerava gori
sve glasnije jeca — sve jadnije plače...

III.

Zašto vječno pratiš stopu mi za stopom,
pojiš usta moja u zadahu kužnu,
zašto mi se smiješ i žalostiš vječno
ojađeno srce, moju dušu tužnu?...

U noći mi mira ne daš... niti u snu...
u radosti mi kvariš najčišće veselje,
zgadio si drsko... oblatio davno
najbijelije sanje... i najljepše želje...

I kad putem idem... čini mi se eto...
da stupam u ritmu odvratnog ti smijeha,
i te staze moje ko da nisu moje
nego pune žuči, nemira i grijeha...

Ojađenju mome ko da kraja nema
Rastrojen sam silno... bez mržnje i vatre
da me smlati jednom u najtežem času,
u najgorčoj patnji, da mi dušu satre...

VI.

VJERUJEM...

Al vjerujem ipak, da će Krist mi doći...
da me dirne rukom i smiri za vazda
kad se spusti večer prije mrkle noći
Preko mirnih rijeka, rasparanih brazda...

Sa osmijehom dobrim umirit će mene
Blagoslov mi spustit vrh glave proklete
Prije mrkle noći, vidjet će mi zjene
Kako mu se svjetlost oko glave plete.

Svaka moja patnja tad će postat sreća
Svaka moja rana zalog će mi biti
velikoga mira... Sve veća i veća
radost će me u san vječni zagrliti...

IVO LENDIĆ.

PROLJETNI VJETAR

Proljetni vjetar donosio je iz daljine zvukove seoskih zvona, kao nujno milovanje slavno pokopanih snova.

— — — Sunce je zalazilo. Daleke konture modrih bregova ožarile se grimiznim sjajem zalazećeg sunca, šaljući posljednji pozdrav bijelim cvjetićima u dolu.

Osjećala sam, kako se lagano spušta suton na umorne vjeđe proljetnog cvijeća, kako pomalo zamire brbljanje nestašnih cvrčaka u travi. S tužnom čežnjom u duši gledala sam, kako se bijele staze gube u mračnim daljinama i kako se u moje srce uvlači sjeta nesvjesna bol za suncem i srećom.

I htjela sam da poletim preko zelenih polja i sumornih daljina, da zagrlim beskrajni i plavi svemir.

Htjela sam, da mi se duša vine visoko gore do srebrnih oblaka, da postane čista i bijela poput nevinih ljiljana u polju. Da blista ko kristal jutarnje rose o suncu, da miriši dahom skromnih ljubičica!

Htjela sam, da se rasplinem u opojnom šaptanju sutona, da budem biće bez tijela, pa da u nujnoj muzici vjetra poletim u krajeve mira, u beskrajno carstvo duhova i sjena...

A pognute vrbe uz potok pripovijedale bi žalosnu priču o djetetu, koje je izgubilo srce i o bolnoj čežnji njegove male duše — — —

SEKA.

MAJCI

Savijam vijenac najljepših želja i polažem ga do nogu Tvojih, prebijela Gospo! Ne zabaci ga, spleten je smirenom pomnjom i žarkom čežnjom mojega srca. Sve Ti prikazujem, sav svoj život, sve svoje misli i nade, sve plamsaje zanosne duše, sve to dajem Tebi, o Zvijezdo jutarnja!

Duša mi čezne za blagim majčinim dodirom, za slatkim milovanjem majčine ruke. Koliko bi puta htjela sklonuti glavu na drago majčino krilo da joj izjadam prepuno srce, da joj ispripovijedim sve one patnje i bolove, koji muče moju dušu u mutne jesenske večeri.

Ali nemam majke, a tuđa su srca okrutna i hladna! Odasvud ljute oštrice boli, a moje rastrgano srce vapi k Tebi, o Gospo, da ga pridigneš i privineš na svoje grudi. Daj mu blagi poljubac mira da zasine u mojim očima vedri posmjeh mladosti, da se iz mojeg grla vine radosna pjesma Tebi na slavu.

Budi mi majkom! Daj mi samo malo ljubavi u srcu, obasjaj mi tek jedan kutić suncem u duši. Privini i moju glavu na svoje materinje grudi, daj mi da bar jednom u životu okusim slast majčina cjelova.

Hoćeš li majko? Zovem Te tako, jer Ti si mi sve, jedino blago i sreća moja, jedino ufanje moje! U bolnim časovima približi se k meni u času jutarnje zore, u mirisu bijelih ljiljana. I ja ću Te osjetiti svakim atomom svojega tijela, osjetiti ću mekani dodir Tvoje ruke koja mi donosi žuđeni mir i spokojnost tihe, smirene sreće — — —

SEKA.

INJE

(IZ »ZAPISAKA«.)

Tisuću zvjezdica i sićušnih kristala sja se na suncu i trepti.

I prelijeva se u bojama čiste vedrine, u bojama, što ih ne stvori nikoji umjetnik, što ne nastadoše ni u kojem atelieru, već ih sazda tiha noćna vedrina i neodoljiva mjesečeva draž.

Nijedna se grančica ne njiše. Sve drveće stoji veličanstveno mirno bojeći se, da ne bi spao ovaj krasni veo, ovaj ures čiste bjeline.

U ovoj bijelini, blista čista ljepota, iz ove bijeline diže se sva harmonija.

Ovo je miljenče zore, ovo je čedo svete noćne tišine.

HRAŠĆE, 4. I. 1930.

M. PALJUG.

PATRIOTSKE VEZE HRVATSKOGA I SLOVAČKOGA ĐAŠTVA U PROŠLOSTI

Sveslavenski pokret u prvoj polovici 19. stoljeća zbližio je slavenske narode, osobito one, koji su se borili protiv zajedničkog neprijatelja. Hrvate, u borbi protiv Madžara, približio je taj pokret k Slovacima, više nego k ikojem drugom slavenskom narodu. Zajednička borba Hrvata i Slovaka protiv Madžara stvorila je posebne patriotske veze među hrvatskom i slovačkom đačkom omladinom, naročito među omladinom u bogoslovskim sjemeništima. O tima patriotskim vezama ima dosta dokumenata u arkivu Zbora duhovne mladeži zagrebačke. Kako danas postoji želja, da se te veze obnove, neće biti zgorega, da se pogleda kako su one izgledale u prošlosti.

Najuže i najsrdačnije patriotske veze između hrvatskih i slovačkih bogoslova podržavale su se u centralnom bogoslovskom sjemeništu u *Pešti*. Golemu su većinu činili tu Madžari, odgajani u duhu Velike Madžarske »od Karpata do Jadranskoga mora«. Slovaci i Hrvati, sakupljeni iz različnih slovačkih i hrvatskih biskupija, bili su u neznatnoj manjini, oko 20 na broj. Ipak su se uzalud rektori sjemeništa trudili da ih pomadžare, a bogoslovi Madžari razbacivali se porugama na sve ono, što je slavensko. (Hrvatski bogoslov Nikola Horvat napisao je 25. novembra 1844. o svome boravku u peštanskom sjemeništu : »Rastavljen sam od Vas i prenesen u tuđinstvo, gdje svaki čas boriti se valja, svaki dan juriše odbijati treba, svako vrijeme protiv lukavštinama i prevarama oružiti se moram«.) Hrvati i Slovaci u svakidašnjoj borbi s Madžarima samo su se više priljubili jedni drugima i postali snažna potpora sveslavenskoga pokreta, oduševljeni pristalice i dobri suradnici Šafarika, Kolara i Gaja.

God. 1835.—1837. učio je u Pešti bogoslovske nauke bogoslov zagrebačke biskupije Stjepan *Mlinarić*, uman mladić i vrli rodoljub. Njegovim živim nastojanjem i velikim trudom osnovali su slovački i hrvatski bogoslovi u sjemeništu, u sasvim madžarskoj sredini, svoje patriotsko društvo pod imenom »Sveslavjanska škola«. Društveni su se sastanci održavali svake sedmice. Zanimljivo je, da je na prvom sastanku 9. maja 1837. predsjedao Hrvat Mlinarić, a predavao je o povijesti slavenskih jezika Hrvat Fran Kurelac. Glavna je zadaća društva bila međusobno upoznavanje Hrvata i Slovaka i gojenje bratske slavenske ljubavi. Zato su neki članovi Slovaci učili hrvatski i čitali hrvatske knjige, a neki članovi Hrvati učili slovački i čitali slovačke knjige.

Na neprestanu borbu s neprijateljima Slavenstva i na ustrajan rad u društvu poticalo je bogoslove lijepo poznanstvo s najistaknutijim slavenskim patriotima u Pešti. Stjepan Mlinarić u pismu od 17. IV. 1837. piše, da jedan od uzroka njegovom neradu na književnom polju jesu »premili Priatelji, među kojima... vrijeme predrago prođe — polag starog latinskog narečja : amici sunt fures temporis.« Dobri znanci i prijatelji Mlinarićevi u Pešti bili su Slovak Jan Kolar i Srbi Bogdan Pavlović i Josip Milovuk. Preko njega poslala su ova trojica 122 knjige rodoljubnom društvu zagrebačkih bogoslova. O Milovuku piše Mlinarić zagrebačkim bogoslovima 9. V. 1837. : »Gdin Milovuk pako s prilikom k meni došašća, kad je opširnije cilj Društva našeg razumio, ne samo za nakititi Iliriju (saborov vaših mjesto) mjedorezne illirskih vitezova obraze vam pokloni već i meni na svako poduzeće pomoćnu ruku pružiti obeća.«

Kako su se Mlinarić i drugi hrvatski bogoslovi u Pešti često sastajali sa slovačkim patriotima, dobro su znali za sve njihove namjere i nastojanja. Bili su upućeni u stvari za koje javnost ili nije znala ili je o njima krivo mislila. To nam svjedoče dva zanimljiva pisma peštanskoga bogoslova Nikole *Horvata*, što ih je pisao rodoljubnom društvu zagrebačkih bogoslova.

U prvome pismu od 21. februara 1843. piše i ovo : »Nastojanja Madžara koji samo propast i razor Slavjanstva u misli imadu prinuđuju Slavjane, da se jedan s drugim užje skopči, da se ukupno i združenima silama brane proti poplavi azijatskoj. I ove godine je mladež slavjanska hotjela dati jedan čisto slavjanski bal, al poradi novčanih okolnosti ostade samo desiderium pium. Kod nas hodaju po Pešti u surkama Bišćan pravdopravnik i Petar ljekarstva slušatelj. Cestopis Kollarov je već gotov, samo svezanje fali. On se polag svih poruga kojim je od strane bezobraznih i besramnih Madžara izvržen dobro

nalazi ; javno na ulicama bradati Madžari za njim viču : eto apoštola Slavjana ; al on kao jaka klisurina svim burkama svojom postojanošću prijeti.

Znam, da ste čuli onu vijest, da su novine Slovakom zabranjene, al nije posve istinita ; ta stvar se ovako imade : Kancelaria kojoj je molba za novine podnešena nehtje dozvoliti da se izdadu već s dugačkom deklaracijom pošalje moljbu do Palatina u kojoj očitovaše da se novine dopustiti ne imadu. Palatin nepravednu ovu deklaraciju potpisati nehtje, već ju skupa s moljbom u Beč pošalje, gdje kraljevsku odluku očekiva. Međutim sve se stalno nada, da će dozvoljenje doći. Slovaci se ćedu k Princu Stjepanu uteći, da se on na nje đod dvora zauzme.

Vijest ona o zabrani imena ilirskoga kako nas tako i sve vani je do krajne žalosti dovela, a osobito starca *Kollara*, koga sam odmah drugi, poslije došašća bezimenih nekršćenih Novina, dan posjetio ; on je skoro od tuge suze lio ; al nas je skupa i lijepo potješio s onim Augustinovim : palma sub onore crescit.* Umirismo se malo, kad su nam braća iz Zagreba pisala da nije tako zlo, kako si mi predstavljamo. I da tom zabranom našoj narodnosti udarac ravno ali ne smrtan zada nje, sudimo iz nas, jer kako smo se mi još većma potrudili, tako će se i drugi. Sada je nama ime »Ilir«, ko je u vrijeme Atanazija bila riječ homouzios, ovo nigdje ne snie izostat. Mi se onog držimo : Croata, Slavonita mihi nomen, Illirus cognomen. — Među nami i Madžari goropadna se borba porodila. Gospodi ovoj se dopalo nije, što smo mi naše Davorie, a Slovaki svoje pjesmice pjevali, i tako nama zabraniti hotješe da se ne veselimo. Iz ovoga se je velika svađa porodila u jednom Muzeu, koja se i u moj protegne u kojem nas 3 Ilira i jedan vatreni Slovak stojimo. Prepiranja su dugo vrijeme trajala, dokle 19-tog t. m. do krajne razdraženosti dođu, i mi pobjedu održimo. Ravnatelj je Madžarom poručiti dao, da u nas više ne diraju. Kod ovog proglašenja, kad Duktor reče : qui est hungarus, maneat hungarus, qui slavus sit slavus, primjeti jedan moj suučenik Đakovčan : et qui ilirus-ilirus. Kako on to izusti, stanu svi Madžari vikari : est rebellans contra s. Majestatem — contra expressum intimatum Regium audet adhibere nomen hoc quod est prohibitum in perpetuum ! — deferetur, deferetur, i tomu slično ; — nu mi ih pošteno izmijemo, i znam, da ćete vi to isto učiniti.«

I iz drugoga Horvatova pisma razabire se dobra upućenost u slovačke prilike. Dne 25. nov. 1844. piše on između ostaloga i ovo : »O povelji Šturovih novina dosta se već razglasilo, što se potvrdilo nije. Bez svake indi sumnje je povelja iz Beča u Budim poslana da se Šturu predade, gdje kod palatina već četiri mjeseca leži ; šta s njom namjerava, ne znam, nu ako ju naskoro Štur ne dobije, poslat će opet Slovaci odbor k prijestolju njih Veličanstva. — G. Kollar vrati se već davno sa svog putovanja kući zdravii neg se odputi. U Rimu... govoraše s fratrom jednim dosta učenim koi bi bio professor literature Slavjanske... U Napulju nema Slavjana, kao što se pripovijedaše ; ono su Albanezeri ili Arnauti ; poslanik Austrianski će je pohoditi (zove se Gozzo-Gočić) i o tome Kollara izvjestiti. Kranjce i Štajerce ne može nahvaliti porad domorodnih mišljenja, nu sva ova ćemo obširno čitati u njegovom putopisu na kom neumorno i marljivo radi.«

Hrvatski bogoslovi peštanskoga sjemeništa prenijeli su svoju ljubav prema slovačkom narodu i đaštvu u *zagrebačko* sjemenište. Zagrebački su bogoslovi najprije samo pozdravljali slovačku braću u peštanskoj »Slavjanskoj školi« i u posebnom pismu zahvaljivali Kolaru za poklonjene knjige. Kasnije su podržavali naročite prijateljske veze s evangeličkim bogoslovima u *Bratislavi*. Dokumenti tih veza jest brojna pismena korespodencija Evo nekih njezinih ulomaka !

U pismu od 23. maja 1837. pišu zagrebački bogoslovi bratislavskim :

»Zdravi nam bili premili Slavjani ! Slavjanske narodnosti revni uzbuditelji ! Radost koja naše za Slavjanstvo upaljeno obuze srce, kada Vaš, jednokrvna braćo, list u spravišću čitasmo, Vi si misliti, ali mi dovoljno izraziti ne možemo ; svakoga rod svoj ljubećega Slavo-Ilira plamtilo je srce, kad je razumio, da ga na jedinstvo i slogu za izbavljenje iz jarma Tiranstva premile matere Slavie pozivate. Mrzoćom i osvetom gori srce naše, kada

* Arkiv Zbora duh. mladeži zagrebačke. Pisma sv. I., br. 12 ; Letopis 1836. ilirsko narodnoga družtva domorodne mladeži duhovne siemeništa Zagrebskoga, str. 46—50 ; ondje, str. 40—41 ; ondje str. 50—51 ; Pisma, sv. V, br. 28 ; ondje, sv. XCVI br. 1444 ; Protokol Listomenih Dopisah, str. 42—45.

osim vlastitoga iskustva od Vas također čuti moramo, kako nepriatelji jezik, onaj božanstveni dar, koi toliko i toliko miliuna ljudi spojuje, nam oteti te nas u svoje mreže spalesti trudiju se... Imajmo usrdnost i ustrpljivost u tom vrijednom svetom boju.

Utvrdimo i utemeljimo među nama uzaimnost sveslavjansku — upalimo u mladeži koja je jedina utjeha i nadežda svih rodoljubaca, ljubav k rodu i jeziku, ljubav k izobraženosti i slozi Slavie, jer Domovine čest i sloboda.

»Nezahyne, dokud budou déti
Lasky obét slave priwašeti.«

Dne 26. maja 1841. pišu bratislavski bogoslovi zagrebačkima: »Drazemilovani Přatelé v Slavii! Nevyslovná naše radost byla když jsme se ze psani, od Vás jednomu z Bratrů našich přišedšiho dověděli, že spolek Váš na tamějším Seminariumu stoji. Od onoho času co naše uzájemné dopisováni přestalo, u nás se mnoho sice přikrého ale i mnoho milého a potěšitelneho zvédlo. Patrná Vám, Mileni Břatri! zlomyslenost Mad'aromanů, ale zřejme vam buduž i to, že my při tomto všem, jako Tatri nepohnutě stojime, všecko proti zásadám národnosti naši čelici, pomimo pauštejiice. A to nám dodáva mravni sily, to nas bezpečně sprovázi mezi hromi a střely, tak že vybodřená takovymito pohromami srdce tim výše se vznašeji po vyšmách opravdave národnosti a vzájemnosti, čim horčeji ony prvnim nátiskem na nás působiti se zdaji Haid Braćo u ime Boga! podejme si ruce pres hory a doly a dařemna bude všecka lest, zlost a bezbořnost odpurču!

Dne 23. Května (Mája) měli sme hostů mezi nimišto se nachazela i jedna slečna, hodna Vlastenka. Pělo a pilo se, u pritomnosti Slováků i Srbu, mezi jiným i za Vás.«

Kako ovi ulomci tako i ostala pismena korespodencija među zagrebačkim i bratislavskim bogoslovima pokazuje ozbiljno spremanje na rad u narodu i žarku ljubav prema svemu onom, što je slavensko. U njoj se osobito ističe potreba slavenske sloge kojoj ne smiju smetati vjerske razlike. Iz nje saznajemo da su bogoslovi jedni drugima šiljali na poklon štampane društvene edicije, da su dva zagrebačka bogoslova putovala po Slovačkoj i ondje bila lijepo primljena, u kakvim se prilikama nalazio slavenski pokret u Zagrebu i Bratislavi, itd.

Danas istom pravo shvaćamo od kolike su važnosti bile patriotske veze hrv. i slovač. đaštva u prvoj polovici 19. stoljeća. One su, prenesene kasnije i na drugo slavensko đaštvo, stvorile u kasnijim godinama jake kulturne i političke veze među slavenskim narodima i tako mnogo doprinijele slomu Austro-Ugarske g. 1918. i oslobođenju Slavena ispod jarma Nijemaca i Madžara. One su doprinijele mnogo i tomu, da su javno i slobodno mogli manifestirati Hrvati i Slovaci prošle godine hrvatsko-slovačko bratstvo u Trnavi, a čehoslovački i jugoslavenski đaci ove godine slavensku uzajamnost u Pragu.

JOS. BUTURAC.

VEČER

U crno su danje ovile se sjene,
I mjesec je sjao, bilo je ko dan,
Umorne su moje sklopile se zjene,
I tiho, lagano zagrli ih san.

Na kraju su sela plakali jablani
Daleko su negdje djevojke pjevale...
Daleko se život gasio još rani,
I stare majke suze lijevale...

U selu je snenom zavijalo pseto,
Vrata lupala. Polako je san,
U šuteće okrilje uzeo sve to,
Tek je mjesec sjao. Bilo je ko dan...

STJEPAN BANEK.

SMRT MLADOGA SAKIBA.

Sjedio je Sakib Mutapčić na travi, na gustoj travi djetelini. Crtao noktom po svom bijelom dlanu, zagledao se u mlinsko kolo i dalje zarezivao po svom dlanu. Kolo se vrti, omaja se razbija o zid, pršti voda i samo čuješ lom, pljusak, šum, kao da neko baca bezbrojna zrnja srme i bisera. On sjedi, blistavi odsjevi vode pređu njegovo lice, lice lijepo, proraslo plavim dlakama. Čelo bez ijednog nabora i nos, neznatno ugnut, tanak, čitavom izrazu davao je nešto izvanredno plemenito i zanimljivo. Pa preko trepavica vrlo gustih i svijenih, pa preko očiju i onih zelenkastih iskri, oko zjenice jasno crne, okružene tamnomodrim krugom, onako modrim kao za vedrog zimskog dana daleka gora.

On je bio sam, i cvijeće i ptice i ljepota.

Njegovi su starinom begovi, bogati ljudi i na jaliji oni su prve. U čaršiji imaju dva dućana. Hasaga, otac Sakibov, prodaje bezove u topovima, jemenije, basnu, gajtan. On kraj tezge sjedi, dođe kupac, on se diže :

ANTUN KATUNARIĆ: SPLIT (BAKROPIS)

»Šta ćeš?«

»Ma da mi je štogod za ono cure ; jä koliko bi tribalo, recimo, za jednu košulju.«

»Deset aršina«.

»Daj mi pet.«

I on odreže, ni deset ni pet nego osam i mušterija kupi, jer to su obično kršćanke sa sela, a na selima našim ostalo je ropskog dosta, jest dosta, i oni imaju neki potajni strah pred begom, pred Turčinom. Zimi Hasaga sjedi uz mangalu. Puši lulu. Ljeti, naslonio se na lisičju kožu, propušta kroz prste porculanske bopke svoje brojanice.

Stariji mu sin otvorio moderan dućan. Tu je izlog svakovrsne svile, zlatnine, uresa i mirisa ; njemu stari ne zalazi, jer ga ne trpi. Mrzi i njegove uske čakšire i one mirise, ukočenost i uslužnost, čudno ono kaursko previjanje, otkle mu ono, i on kao da nije begović ni Mutapčić, nego odrod i izrod.

Nagovoriše ga, da Sakiba dadne na škole. A nuto. On zviznu. On se još gore pošbabio. Be ti on slika, be ti on u neko vrijeme zove cure-vlahinje, da mi pogane kuću, a on ih po-

sadi i dugo ih motri, pa riše, da Bog sačuva. I ono pseto, ono je htjelo da mene uhvati na platno ovako sijeda, s čibukom.

O o o. Nu. Hm, hm, ne ćemo tako, aja. Sikter mori. A inače Hasaga nije ništa mislio. On ne bi osjetio, pa da se svijet okrene. Dirni mu u običaje, sve u njemu uzavre ; u vjeru, on sav izvan sebe. Te je u ljutom razmišljanju ubijao sve i nju, bulu svoju, što mu porodi onaku djecu. Sva je tragika ležala među onim čupavim obrvama, kao čemerikin otrov. Dućan mu je prokisivao, on bi nekako zakrpio krov, ili podmetnuo sud, ali ovo propadanje, ovo se, brate, ne da zaustaviti, ovo ti je propast, pa eto — — —

Život Sakibova oca izgledao je zamotan u mnogim surama korana, islam je njemu bio kao neki bog, pa je tako bila u njemu ukorijenjena tradicija velikog prezira na kršćanstvo, kao što je bila usađena vjernost i uvjerenje, da je njihova loza Mutapčića uvijek bila hadžijska, pa je i njihovo koljeno potjecalo od nekog sluge Muhameda sveca iz Meke. Stoga je Hasaga prolazio ispred dućana kao prorok, duge sijede brade, ponosit kao vezir, a iz očiju sipa hladna ozbiljnost, teška ona Mutapčićka ozbiljnost, koja svakog ubija, poništuje. Pred njegovim očima napola otvorenim nema toga koji ne ohladi, kad ih on malo makne, malo prostrijeli, a izbije iz odijela njegova i prsiju nešto što te davi, neodoljivo upire u zemlju. Ipak, najviše ga je peklo, što je sasvim sakriveno osjećao, da ga ne bendaju ; malo po malo kao da sahne njegova moć, zaboravljaju ga ; njega bega Mutapčića, čiji je pradjed ishranio čitavu varoš za velike gladi, kad je sav narod umirao od gladi, kopao korijenje bujadi, mljeo pa jeo. A to je rijetkost da siloviti Turčin pomaže raju.

Međutim, njegov sin Sakib voli slikarstvo. Samo je materi pokazivao svoje radove : džamiju, čardak, gdje su ljetovali, a ona je prosto klicala :

»O sinko, Alah mi te poklonio, o lip si, sine, i to je lipo !«

Čudno, i Hasanaga je potajno volio sina. Ama nema toga, ko ga nije volio. A evo šta se dogodilo ?

Jedno jutro okrenu se Sakibu sav svijet. Bi, kao da neko spusti od stropa pa do poda plamenu os, zavrti sobu, gdje prospava onu noć, poče se soba vrtoglavo okretati. Sakibu, kad se okrenula sva posteljina i jastuci, dođe na um, da se uhvati za krevet, da ne pane, ali nije padao. Nekoliko dlaka iz kose iščupa. Stade skakati po sobi. Velikoj njihalci isplazi jezik ; zagrli peć, poče joj tepati :

»A nu, lijepa Zelenkado, ić'emo ! pa kud bilo pa kud bilo.«

Lupi je neočekivano, pa onda :

»A ne govoriš, hu, mater...

Doletiše. A on blijed kao zid, za vrat zabacio ruke, stao u kut.

»Sakibe, dragi Sakibe, reci majci, poče mu mati govoriti, šta tebi bi. O, reci, Sakibe, sve moje, reci majci !«

»Hu, hm, mti, zbogom ti, nu još nisi otišla, gubi, gubi, gubi, hmti — — —

Otada mu otac sve oprašta, nekad mahne glavom, okrene se, nasmije se. A nekad mu suze ovlaže staračke izblijedjele oči. Stara povazdan plače, plače.

Otada Sakibu Mutapčiću, kad ide čaršijom, svako se uklanja. On ravno ide, i on je kako vele, malo luckast. I dalje vele, da je to u rodu Mutapčića obična stvar. Najednom neko od njih poludi. Ide čaršijom, a profil mu se ističe. Krasan profil.! Pustio bradu, zakovrčila se. One oči, ko cvijet ružmarina, umrtvene. Kosa mu je razišla po vratu bujna i vitičasta. U lice mu niko da pogleda. Usudi li se neko, jao njemu. Čuće nečuvene psovke, nepoznate riječi, a sve će to on govoriti kapriciozno ukočeno, ne okrenuvši se, a glasno da svak čuje. Stoga, koji ga poznaju, kriju se, da ga ne vide. On inače ide ravno cestom, skrene u pravom kutu, koji put pozdravi stup ili oglas ili kravu, a čovjeka nikad.

* * *

Onoga dana, kada je Sakiba zanijela ljepota mlina i vode, onoga dana nestalo je Sakiba i njegovi ga nijesu više vidjeli. Nepoznate su svijetu, ali poznate su među nama bosanske muslimanke sa svoje ljepote. Sakibova mlađa sestra poružni, a bijaše najljepša. Postaše njezine oči kao ulje. Ništa ne bi po vas dan dugi motrile osim strop, osim dvorište prepuno kadife i stare harmonike, na koje se spuštao grdan pauk. Grdan pauk ostao bi u njenoj zjeni i ona bi tada zaklopila oko i učinilo bi joj se : eto smrt se uselila u njenu glavu. Jer je ona ljubila brata, silno i odano. Niko ne bi izbrojio njene uzdahe.

Hasaga je uvenuo tražeći svoga Sakiba i plaćajući telala i momke, samo da ga nađu. Nigdje ga. Zatomljivao je zlobnu misao : Neka umre, kad je 'naki. Nije ni musliman, nije ni moj sin. A svako je vidio, da mu je sin, i da je uistinu Hasaga njegov otac, jer oči su njegove još više žmirile, a srce mu je obuzela žalost, gotovo obolio te mu se pričini ono vedro nebo kao crno i sve crno i mrko. Brat mu se ukočio. Šta bi ? Eto, mislio je, naša se kuća raspada. Kakva je to tajna ta ludost ? Je li to sudbina ? Jest, jest biće to. Sudba njegova.

Mati je kod prozora sjedila i čekala, da joj koja od hanuma dođe. Razvila bi pripovijedati. On joj je bio, grdna rano, najbolji. Najljepši i najslađi. Najmirniji i nikad od njeružne riječi. A eto, izgubi se kao amajlija. Jadna mati ! I u nju uđe bol i ne uzdrža se, ode u drugu odaju, pade i proplaka kobnim, očajnim plačem. A nad onom se kućom kao čemerika razasu tuga i niko je više ne diže.

* * *

Vijesti se nijesu podudarale. Muktar je iz Gračanice javio, da je neki vrlo čudnovati momak došao u selo, spava u kolibi sred kukuruza. Jutrom se šeta obalom Bosne. Djeca pripovijedaju, da su ga vidjela kod željeznog mosta. Zna se, na primjer, da je on najviše volio, još kao dijete, otići u onu baštu kraj Kočeve, sjediti u hladu i zobati grozd. Nad kolibom je loza rasla i činila zelenkast i providan hlad. Njegov talenat ljubio je boje, kao dobar književnik dobru riječ. Stoga bi se on zadubio u zrno grozda. Ona jezgra u zelenoj tekućini tako je daleko u dubini ležala ! I kako neodređeno ! U jesen sazore breskve i šljive. Pa je on breskvu na klupi kraj vode dugo motrio. Jer ona je kao lice. I šljivu. Šljiva ima neisporediv prašak na sebi, prije nego se ustrgne. Samo bi je s peteljkom otrgnuo i kao nerazumljiv problem do podne gledao. Ali Sakib je zašao tada, kada je jad kao oblak pokrio kuću njegovu, u njive. Zacijelo je nekoliko noći u kolibi prespavao. Za hranu se pobrinuo Bog, jer čobančad su od viška davala njemu, kad je u kariranim hlačama prolazio kroz brežuljke, prepune smreka i ptica. Nije se odlučio, nego je u njegovu pomućenu pamet najednom provalila uspomena na smrt. Zaputi se dakle pred veče kroz gaj, niz pšenice, kraj vrba i potočića. I kao u sudbinu svoju požuri se kroz granje joha. Rijeka je strašna bila, i ako se ljeskala, milo ljeskala, dubina je strašna bila. Još je strašnija dubina čovječje propasti. I on u fatalnosti one tišine, baci kaput, nijemo pređe preko uskog traka pijeska i ostaviv posljednje stope svoje, utonu u vodu, krug se svijetao rascvate kao ogromni suncokret. Mjesec obasja borbu njegovu, kad izronu njegova sjajna glava, izronu pa potonu, pa potonu kao zlatan prsten.

Te večeri hodža je vikao na džamiji, ali je tužan bio onaj glas. Zurna je na nekom čardaku svirala, ali tužno i žalosno. Cijela je noć ona bila u crnom baršunastom plaštu i jutro je osvanulo prepuno rose...

LJUBO LJUBAS.

ZVONO

Na starom zvoniku njiše se malo zvono,
Po večernjem miru gube se akordi kao u san,
Poplašene odlete sove, kad veselo zazvoni ono
i jasnim zvucima javlja, da je prošao dan.

Uvijek zazvoni ono, u časovima tuge i sreće
kad ljudima srce drhti, veseli kad su oni,
Kad se žalobni sprovod pram tihoga groblja kreće
uvijek se ono njiše i zvoni... zvoni... zvoni...

TOMISLAV MESIĆ.

SONETI S MORA

I. Vizije.

Uskrsli su danas, ko nikada prije
Svi talasi mora i pučine plave,
Čujem, kako talas o grebene bije,
S paučinom morskom zasiplje glave.

Vidim kako alga u dnu vode zrije,
I ljulja se tiho od morskih talasa,
Dok pučinom plavom svijetlo sunce sije,
Grebenom i vodom tišina se glasa.

Galebovi s krikom odlaze u dalje,
I gledaju alge što u vodi zriju,
Pjenušasta pjena pada na stabalje.

Volio bih tako, da su same jave,
Pa da jasno vidim nebesku vedrinu
I da more vidim, i daljine plave.

ANTE PARČINA.

ZIMSKE PRIČICE

ČEMPRESI

Kroz zimsku svu ponoć dugu
srebrne ruže su lijetale,
na čemprese vite u lugu
pale i biserom cvijetale!

Čempresi stari pod bremenom
svijaju grane i šute
ko da se pred ovim vremenom
skrivaju i nešto slute!

Bezglasno šapću im grane
molitve tople i male,
dok negdje sa neznane strane
zvijezde redom se pale!

Iz klanaca magla siva
silazi ko prozirno velo,
dok mirno pod snijegom sniva
daljina i svako selo!

Ništa tišine ne muti,
snivaju kućice male,
čempres do čempresa šuti
ko viti zvonici katedrale!

PRED SLIKOM MRTVE MAJKE

Mrtva majko, majko moja,
tvog se sjećam milovanja,
kad ti sjedah na koljena,
ne dadoh ti mirovanja...

Pred očima mi uvijek lebdiš
mislim kao da me paziš.
U snivanju mi oči ljubiš,
Suze tareš, lice maziš...

Tako brzo vrijeme ide
tako kratak tren je sreće...
Moje ruke više nikad
Milovat ti lice ne će...

MILIVOJ BAKARČIĆ.

DALEKO...

Daleko... daleko tamo je selo
i potok ubav
i žito zrelo
i topla majčina ljubav.

Daleko... daleko tamo je polje
I šuma mala
U zelenoj dolini je dolje
Tiha pokraj duga druma stala.

Daleko... daleko tamo je selo
Moj rodni kraj,
U njemu ću jednom smiriti zacijelo
Svu bol i uzdisaj.

STJEPAN BANEK.

S VEČERNJIH STRUNA

XVIII.

Danas je u selu umro starac, a rodilo se dijete, kojemu su se veselili.

Neko je djevojci potrgao cvijeće. Ona je plakala, a majka ju je tješila, jer da će se do godine cvijet pomladiti.

Vinogradi su davno ocvjetali, doskora će se brati grožđe, a onda će loze pasti u zimski san, da do godine ocvijetaju nanovo.

Jedna biljke ima za prijatelja čovjeka, druga kukce, a treća vjetar.

Mjesec neprestano izlazi i zalazi, a dijete se veseli osjeci, što će moći da hvata školjke i račiće ispod obraslog kamenja.

Iza dana dolazi uvijek noć. Još se nije dogodilo, da se dan vratio, ili noć zaustavila na putu.

Mi s njima idemo bez odmora, da stupimo u smrti na vrata novog života.

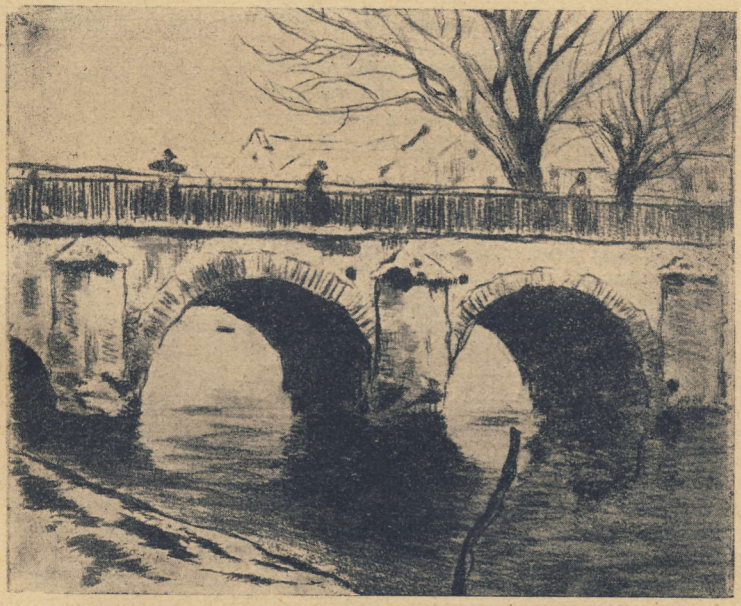

D. RENARIĆ: MOST U VUKOVARU (BAKROPIS)

IXX.

Plava ljubica čeznula za crvenim cvijetom, koji nije mario za nju — — —

Nije slušala glas vrtljara, već je usahla od tuge u jednu večer, dok se je crveni cvijet veselio ne mareći za boli plave ljubice.

Kad je u jutro došao Vrtlar da oblazi sažaljevao je plavi, uvehli cvijet i tiho govorio u sebi: Nerazumno stvorenje!

Jer čemu suze, kada teku uzalud? — — —

XX.

Došlo mlado djevojče iz dalekog kraja, da putujući zaboravi bol, što joj je izranila srce.

Stoji u noći u nepoznatom kraju i hrani se gorčinom svoje boli.

U mjesec bulji i njemu kazuje svoje jade. — Ne opija je tiha noć, jer bol je jača od ljepote.

Komarac joj siše mladu krv, a ona ne čuje, jer teža bol liječi manju.

Misli: Nema ko bi smirio moje srce i upokojio mi oko.

SREĆKO KARAMAN.

TREPTAJI SRCA

VI.

DVA-TRI RETKA BEZ NASLOVA I SADRŽAJA.

Gospodine:
danas je umro jedan mladić
daleko negdje u svom rodnom selu!

Umro je — a ja još ni sad ne znam
šta mu je — i šta mi je bio...
brat otac, drug ili dragi —
sa mnom je plako, maštao i snio,
sa mnom je često tako nujan bio,
pa ipak ne znam, što smo si i jesmo
i što sam ja, a što je on to htio.

(ĐURO SUDETA.)

Poću u sutone i u plave zore,
u ponoći gole i podneva žarka,
uz duboko more i visoke gore,
i tu ću tražiti, gdje je, gdje je varka.

Zeleno se lišće truni sa jednog života, a ostaju sive grane — uskličnici bola. Iz svakog mjesta, otkle je otpala peteljka, izlazi po jedna mala suza. I sve te suze nijemo plaču za lišćem koje mre... Zašto i čemu plakati za onim, što za sobom ostavlja samo tužnu uspomenu?!

U mekom talasanju sutona jecaju portali baroknih katedrala, što dolazi noć. — a tamo se preko toga u tom istom talasanju sutona i odbljescima mjesečine obijesno smiju oštre forme gotskih zvonika. Jecaj i smijeh! Vječna igra naša. Dok se sutra u podnevnom žaru budu veselili barokni portali, skutrit će se tu robni gotski zvonici. Jest, jest! Tako je! Dok plače jesen u šuštanju crvenog lišća, zima se raskošno smije u predosjećanju bijeloga snijega.

A kad će opet propupati listići? Mrtvi se ljudi iz bijednih bdijenja rađaju i postaju vječno živi. A lišće će se u zimskom snu dosta osvježiti i oznažiti, pa će na proljeće propupati u svoj snazi i ljepoti. Onda će se ti pupoljci razlistati i postat će lišće isto kao i ono, što je prošle jeseni umrlo. Onda... onda... Ne! ne! To ne bi smjelo biti, jer čemu mu ljepota i snaga?

Zašto ono, što je najljepše mora najprije uginuti? Zašto male ljubice i nježne ciklame umiru na prvom dahu nevremena? A oni mračni borovi i jaseni odoljevaju kroz stoljeća i napunjaju nam dušu nekom čudnom slutnjom?

Oh slutnje, slutnje! To su one zlokobnice što raspinju, na križ raspinju, sve melankolike i sanjare. Zašto njih ne shrvaju zimske bure i snijegovi, već se obaraju na one male bezazlene zelene nade, koje su skromnije i od samih ljubica? U tom je upitniku tragika svih onih, koji se nadaju i slute. Jer se nade brzo rasplinjuju, a slutnje nam vječito na ušima kriče.

Pa zašto se tužiti, čemu plakati? Jer baš tim tužakanjem svojih patnja i nevolja i tim sažaljevanjem samoga sebe povećavamo vlastite boli. Zašto se tužit na njih i povećavati ih, kad ih možemo znatno ublažiti sjećajući se u patnjama i žalostima prošle sreće i zadovoljstva i misleći na ono lijepo što će doći...

IVO B. SUMIĆ.

KRISTOV POHOD

Danas je Isus došo
U bašču duše moje,
Da u njoj pohodi cvijeće
bijele ljiljane svoje.

On je u moju bašču
posijo sjeme ljubavi.
Pa danas došo pohodit
moj skromni vrtić ubavi... P. Z.

DVIJE PJESME NOĆI

I.
KAD NESTANE...

Kad nestane dana
I kad padne tama,
Nemoj mene, majko,
Ostaviti sama.

Ja se bojim tmine
I crnoga mraka,
A volim ti svijetlo
Mjesečevih zraka.

Jer u noćnoj tami
Zli dusi se kriju,
I zlobno se meni
I mom bolu smiju.

Strah me je tog smijeha:
Njegov žalac pali,
Jer od mene traže,
Što mi nisu dali...

Kad ugasnu sjene
I kad dođe tama,
Nemojte me, majko,
Ostaviti sama! — — —

II.
PONOĆ.

Ponoć. Bude se zvona — — —
Tuku ponoćne ure,
čujem, gdje oko kuće
Crni dusi se žure.

Hitro trču, i traže
Postelje male djece,
Koja zaspaše sinoć
Ne zazivljući svece.

Čujem: odmiču dalje...
Bat im ne čujem više — — —
Gle! o ponoći grmi,
Sutra biti će kiše.

Sad jedan umire dan
A drugi mi se rađa,
Hoće li i kroz ovaj
Sretno proći mi lađa?...

Staše ponoćne ure:
Mru zvuci oko kuća — — —
Ćutim da i u meni
Mru zvuci oko kuća — — —
Mre jedna želja vruća — — —

IVO B. SUMIĆ.

VOŽNJA

Flotija jedrilja pučinom puze
sa krajeva dalekih iza gora.
Vjetrovi huje i konopi suze
u njedrima gustog slapa iz mora.

Jedra na jarbolu ariju poje
i mornari daleke obale broje,
broje, broje,

a valovjem pršti mana brzine
ko bijeli snijeg kad puni duplju,
pa plaštevi plove i tama gine.

Jedrilje klize u vjetrova horu.
Školji se u vijencu pjene kuplju,
te oblim mrvama plove po moru.

Š. V. BOROVSKI.

JESENSKI OSJEĆAJ

Volim jesenje, kad vjetar lamata
granama mladim u vrtu mome,
i inje bijelo se hvata ...:

Žilice iz bašte sišu srž biti,
topli osjećaj grije moje srce,
osjećam snagu primorske liti;

na vratu lepršе mornarske vrpce —
Hvala Ti veliki Bože,
na svemu,
Bože!

ŠIME VUČETIĆ.

KOSCI

Na obzorju plavetnome
Prva zora kad zarudi,
Već se ore pjesme zvonke
I nadimlju snažne grudi.

To su naši marni kosci
Što u jutro rano rane,
Žarenoga sunca prije
Travu u grob da sahrane. I. ŠEMPER.

PROLJEĆE

O, nema više snijega,
Da skriva tužan svijet:
Iz zemlje mjesto njega
Sunčani niče cvijet.

Provirio je skromno
Ko prvi glasnik proljeću,
A male laste s njime
Gle, opet k nama dolijeću.

A toplo sunce grije
Sve jače, po dan vas,
Malo se dijete smije
I kliče u sav glas:

»Pjevajte, ptice drage,
Raduj se, cvijete ti:
U srcu zemlje naše
Proljetna radost vri.«

ROZIKA KOCIJANY, *IV. razred.*

MATUTINUM

Tišina je nijema u kristalnu svodu
S rosnatih nebesa kaplje svijetla ruj;
Oškropljeni božur ko plamečak tinja,
Šušti ko lišća mirisavi zuj.

Danica visoko u eteru rudi
Ko nevjesta mlada vodeć zorin svit:
Raspustila kose: zrake sitnotrepke,
U zori se kupa — s njom će se i slit.

U kristalnu svodu nebesa se žare;
Zvijezde sve su pale u okean tih,
Vrhunci se tope u žarkastoj kupki:
Prelilo se zlato preko gora svih.

MATO PALJUG.

ŽELJA

Lepršа, lepršа snijeg
(blistav, pahuljast, bio)
Pada, ovija brijeg,
šumu i grad cio.

Lepršа, lepršа snijeg.
Gole grane su pune
bjeline, kao za cvata.

— Ah, vjetar da hoće da dune,
unese u sobu snijega.
— Ah, snijeg da bi me svega
obijelio,
srce u suze prelio — — —

MATE MEŠTROVIĆ.

JUTRO

U ranu zoru dođe Nimfa bijela
iz kraja, negdje iz daljine sive,
kraj mora stade, gdje čempresi vire,
i vlažnim dahom diše narav cijela;

kraj mora negdje sjela je na stijenu,
a bujne joj se lelujaju vlasi
na slatkoj glavi ko tihi talasi;
a more sniva još u polusjeni.

I vedri život odiše i cvijeta
u čaru bajnog, probuđenog svijeta,
u vedrom hladu, ispod plava neba.

A Nimfa bijelu sagnula je glavu,
i oko sjajno u dalj gleda plavu,
i čeka svijetlo božanskoga Feba.

RUDOLF M. BARIČEVIĆ.

SMIRENJE

Pomalo nestaje svjetla
S visina spušta se tama
Gube se planine plave,
Beskrajno nebo nad nama.

Sjaj od užgane svijeće
Viri na luknju od kapka
A noć sa vlažnim dahom
Ispod prozora tapka.

I sluša molitve tihe
Ko dječju uspavanku,
Život se k zemlji spušta
U slatkom se odmara sanku.

SAVSKI PASTIR.

FEUILLETTON

O DESETOJ GODIŠNJICI SMRTI DRA P. ROGULJE

Krajem prošle godine hrvatski katolički pokret svečano je ispratio biskupa Mahnića do crkve sv. Franje Ksaverskog, a u veljači je opet slavio desetgodišnjicu smrti najboljeg Mahnićevog učenika, dra Petra Rogulje. Rijetki su ljudi kao što je bio pokojni Rogulja i zato su rijetke i takove obljetnice. Hrvatski katolički pokret, koji je tek u trećem deceniju života sada mora već da slavi godišnjice smrti najboljih svojih radnika i to iste one godine kada »Luč« navršava dvadesetpetgodišnjicu svoga izlaženja.

Ipak, kolikogod mi žalimo, da je pokojni dr Pero Rogulja mrtav i da ne može da svojim radom bude na korist katoličkom pokretu, ne treba da budemo bezutješni radi njegove prerane smrti. Sa našom žalošću treba da se spoji p o n o s što je domagojski pokret već u prvom

DR. PETAR ROGULJA ZA UREDNIČKIM STOLOM

deceniju svog opstanka mogao da dade tako jaku l i č n o s t. Naš hrvatski javni život danas upravo oskudijeva na jačim ličnostima, koje bi bile reprezentanti i tumači svih naših narodnih sposobnosti i stremljenja te ujedno i dokaz naše sposobnosti da stvaramo vlastitu kulturu i da tako još jače utvrdimo svoje pravo na opstanak. A pokojni Rogulja bio je takova jaka ličnost. Što više, bio je on ne samo uzor energije, radinosti, organizatora i kulturnog radnika, već su se u njemu u lijepoj mjeri našle i one vrline, koje specijalno propagira naš pokret. U prvom redu dr Rogulja bio je čovjek d o m a g o j a c, što znači, da je sve životne pojave posmatrao kroz prizmu katoličkog vjerovanja i nastojao, da se na svim područjima javnoga i privatnog života manifestuje činjenica, da smo mi Hrvati katolički narod. Radi toga pokojni dr Pero Rogulja je svijetla pojava ličnost, za koju se mora zagrijati svaki hrvatski katolički đak.

Kako li svečano i ozbiljno zvuče gornje riječi? Kako li nas ispunjaju poštovanjem sve prednosti i vrline, što ih je u sebi sakupio taj jedan jedini čovjek, a na kojima tako oskudijeva naše vrijeme? Zar nam se ne čini, da je on, pok. dr Pero Rogulja, samo tvorevina naših sanja i neki nedokučivi uzor?

Da, čudno zvuče pričanja o njemu. Nekako smo zgranuti i ne vjerujemo. Pogotovo mi mlađi, koji ga nismo vidjeli ni čuli. Pogotovo mi mlađa generacija, koja se ne odlikuje sposobnošću da se uživi u apstrakcije i koja se više dade voditi osjećajem. Riječi o uzornom katoličkom lajiku nas se ne doimlju tako duboko, kao što bi se možda doimalo naših vršnjaka prije petnaestak godina. Mi bi htjeli, da u na-

šim uzorima osjetimo i ljude, žive ljude sa temperamentom kao što smo i mi. I zato bi trebalo, da prijatelji i drugovi naših dobrih pokojnika, Mahnića, Rogulje, Eckerta itd., napišu za nas takove prikaze o njihovim ličnostima u nama, koje ne će biti historija sa tačnim datumima, već će biti život, koji će nas svojom neodoljivom snagom privezati uz staze, kojima su i oni išli. Ali, nažalost, vrijeme prolazi, a onoga što mi čekamo toga nema. Na komemoraciji pok. biskupa Mahnića govorilo se i o njegovoj opširnoj biografiji, ali u koliko znam, nitko se ne laća toga posla. A koliko bi mi mogli, da naučimo iz takove knjige! Koliko bi crpili lijepih pobuda iz pričanja o onakovom čovjeku, kakav je bio biskup Mahnić. Pisac ovih redaka je pokušao, da iz škrtih podataka o biskupu Mahniću pobere nekoliko momenata, u kojima se kod njega ispoljuje temperamenat, u kojima osjećamo živa čovjeka, i sa eventualnim manama, ali čovjeka, koji je daleko od naše svakidašnje mizerije. Iznio sam to u jednog ovogodišnjoj »Luči« i svi koji su se odvažili da pročitaju onaj prilično dugi članak (i to redom mladi ljudi), kazali su mi, da im je biskup Mahnić znatno bliži i da sa većim shvaćanjem mogu da čitaju njegovu „Knjigu Života", jer iz onih oporih i često stilski neuglađenih rečenica osjećaju kucaje srca čovjeka, koji nam je bio vođa i otac.

Kušao sam da i o pokojnom Rogulji saberem nešto slično. Ali s time je bilo teže. Uspomene na njega golemim su dijelom nenapisane, a tko da nam ih ispriča? Morao sam se zadovoljiti najmanjim i moram priznati, da sam uzeo pero u ruke, a da mi ličnost pokojnog Rogulje nije dovoljno bliza. Dok sam pisao o pokojnom Mahniću, osjećao sam ona dva njegova duboka oka, koja moju ruku prate pogledom brižnoga oca, dok sada pišući o pokojnom Rogulji gledam njegovu sliku poluotvorena usta i ona dva ovlažena oka, te mi se čini, kao da se čudi, kako to mogu da o njemu pišem, ja, koji ga nisam osjetio. — »Ne može se drugome dati ono što se nema«, čini mi se, da mi govore njegove oči. Uvjeren sam, da nisam uspio da shvatim njegovu ličnost i da ovi retci nisu prožeti potrebnom toplinom, ali uza sve to pišem o njemu, jer je to čovjek, kakova si mi svi poželjkujemo, čiji smo odlazak iz naše sredine platili gorkim iskustvima, a mnogi njegovi stariji drugovi i teškim razočaranjima. Pa baš upravo zato, što malo znamo o njemu kao čovjeku, mi mlađi, spleli smo oko njegove ličnosti krug vrlina, za kojima i sami žudimo. A takav Rogulja izlazi možda malo drukčiji, nego je bio u životu, ali je naš i nama bliz. Pa kada pišem ovih par škrtih redaka, moram da spomenem ono nekoliko podataka, koje znadu svi marljiviji čitači »Luči«, ali neka se ne bune, što im se iznose stvari, koje oni možda i bolje znadu, nego neka se sjete onih naših mladih, koji to još ne znadu. Potrebno je, da i oni osjete, da je naš domagojski pokret imao toliko snage, da je mogao da dade životni sadržaj jednoj jakoj ličnosti.

*

Bio je pokojni Rogulja sin pravoslavnog Hrvata, starinom iz sela Rogulje u okolici Zrinja. Obitelj mu se preselila u Bosnu za okupacije. Majka mu je Bosanka iz stare sarajevske obitelji Bitić. Srednju je školu svršio u Mostaru, a zatim dolazi u Zagreb i stupa u »Domagoj«. Od toga dana on potpuno pripada domagojskom pokretu, za njega žive i napokon i — umire.

Kao abiturijent prisustvovao je 1907. prvom hrvatsko-slovenskom đačkom sastanku. Taj sastanak ostavio je u njegovoj duši neizbrisivi dojam. Osobito na njega djelovala je pojava dra Kreka. Htio je dr Krek, da na tom sastanku ostane nezapažen, ali mladost ga je opazila i htjela da čuje. Uz veliko oduševljenje izrekao je dr Krek nekoliko riječi, u kojima nastoji, da okupljeno đaštvo uputi na to, da se oduševljavaju za velika djela, a ne za ljude. O tome piše sam Rogulja: »Meni se siromašnom mostarskom abiturijentu s uskim obzorjem pričinjalo sve, što sam gledao na sastanku nečim čudnovatim i neviđenim, a između one množine dojmova i u onoj gomili lica sveudilj se javljalo snažno ono mirno i samosvijesno lice slovenskog svećenika, kako govori o tolikom duševnom propotencijom, kao da je vično da vlada.«

U Kreku je mladi Rogulja vidio oličenje idealnog narodnog, katoličkog i socijalnog radnika. Snažna ličnost velikog Kreka tako ga je zaokupila, da je on postao najvjerniji, a po vlastitom Krekovu priznanju i najbolji njegov učenik.

Krek je bio čovjek, koji je zapravo stvorio današnju Sloveniju, katoličku Sloveniju nacionalno osviještenu i gospodarski neovisnu, te u ono vrijeme i politički jednodušnu. Iste ciljeve si je postavio i Rogulja. Što je izveo Krek sa svojim drugovima, to je htio izvesti on skupa sa domagojcima i njihovim drugovima. Kao što Krek nije bio čovjek doktrine već u prvom redu čovjek praktičnog rada, takav je bio i Rogulja. On se punim žarom posvetio organizaciji i izgradnji socijalne orijentacije domagojskog pokreta, dok je glavni ideolog, a specijalno ideolog i vođa katoličkog radikalizma bio i ostao biskup Mahnić, koji je nastupao ne samo autoritetom učenog filozofa i osnivača katoličkog pokreta, već kao i biskup crkve katoličke, kojoj su domagojci uvijek htjeli najpripravnije služiti.

Kao takav Rogulja zasniva najvažnije organizacije katoličkog pokreta, od kojih većina i danas postoji.

Socijalni osjećaj i organizatorska djelatnost pokojnog Rogulje ne proizlaze samo iz njegove ljubavi prema bratu čovjeku, već je on gojio specijalnu ljubav prema svome hrvatskom narodu. Njega je on htio da usreći. Čitav rad katoličkog pokreta imao je da služi toj svrsi. »O

tom je on razmišljao u samoći, raspravljao je o tom u društvu svojih drugova, napokon je radi toga pošao i u tuđinu, nebi li tamo našao odgovor na pitanje, kako bi hrvatski narod mogao postati srećan« (Rogulja : »Pred Zoru«).

Eto, to je on htio, na tome je on radio. Ne kao diletant i amater koji to radi iz zabave, već je on takav rad sebi postavio za životni cilj. Vidio je, da smo mi Hrvati zaostali u kulturnom razvoju. i htio je da taj razvoj pospješi. On je znao, da za takove neobične ciljeve treba i posebnih žrtava. O on je bio spreman na svaku žrtvu. Bio je spreman na pravo mučeništvo. U tome naziremo glavnu ličnu vrlinu pokojnog Rogulje. Njegove brojne talente dao mu je Bog, ali njegova spremnost, da žrtvuje sve za ostvarenje svojih, odnosno domagojskih ideala, to je odlika, koja je rezultat njegove izgrađene ličnosti, to je njegova neosporno lična vrlina.

Na tako velike odluke ne može da se odvaži sam čovjek, pa kolikogod on bio intelektualno jak. Tako čovjek može da radi samo uz pomoć Božju. Rogulja je to znao, i zato u njemu susrećemo čovjeka, jako razvijenog religijoznog

PETAR MOROZOV: ULICA U DRINOPOLJU (KOLORIRANI BAKROPIS)

života, čovjeka, koji sve radi radi toga, jer zna, da je to bogougodno djelo, koje će On štititi i pomoći. Zato je Rogulja vjeran sin crkve katoličke. On kao učenik Kreka i Mahnića, stoji na tvrdom tlu nauke katoličke i tu nauku provađa u život.

Bilo je ljudi, koji su kušali staviti u sumnju Roguljin katolicizam, ali takovi su pokušaji bili najodlučnije odbijeni od čitave katoličke javnosti. Danas, u vrijeme, kada za katoličke lajičke organizacije vrijedi koncepcija Katoličke Akcije Pija XI., nepravedno je i nepošteno osuditi nekoga, tko je prije radio na katoličkoj organizaciji u nešto različitoj formi, nego što je to današnja forma organizacija Katoličke Akcije, kad znamo, da su tako radili najveći katolički organizatori kod drugih naroda i to s jednostavnog razloga, što današnja forma organizacije još nigdje nije bila provedena. Međutim beskorisno je i nepotrebno zaustavljati se na ovakovim tvrdnjama, jer bi to moglo sličiti na polemiku,a to nije potrebno, jer i sama ličnost dra Petra Rogulje ima dovoljno pozitivnih strana, a da bi trebalo ustajati na obranu čovjeka, koji je samo živio za to, da se katolicizam afirmiše u svim granama ljudske djelatnosti, koliko u privatnom toliko i u javnom narodnom životu. On je htio katolicizam ne samo u kući, sudstvu i nastavi, već je on išao i dalje. On je htio, da se svi društveni odnošaji, ne samo

oni političke naravi, već i oni socijalno-ekonomski urede na principima katoličke nauke. On, kao učenik dra Kreka, nije mogao, a da ne bude i socijalni radnik. Njegova ljubav prema vjeri i narodu, bila je suvremena. Njemu pojam domovine i naroda nije bio nebulozan i nejasan, nije to bila ljubav prema »grudi«, već je on u svakom pojedincu čovjeku gledao brata čovjeka, dio svoga naroda, i što je više zadovoljnih pojedinaca, to je bolje i njegovu narodu. Kao u svemu, tako ni ovdje nije poznavao polovičnosti. Njegov socijalni osjećaj bio je tako jak, da se nije umio štediti, kada je trebalo da drugomu pomogne. Poznati su njegovi golemi napori za vrijeme rata oko spasavanja izgladnjele djece iz naših pasivnih krajeva. On je na stotine djece iz Hercegovine doveo u bogate krajeve Slavonije, te je tako našem narodu spasio lijepi broj zdravog i sposobnog naraštaja. Njegov socijalni osjećaj nije bio onako silno »velikopotezan«, kako to biva kod dokonih ljudi, koji se socijalnom akcijom bave iz dosade ili nekog sporta. On je imao razumijevanja za svaku bijedu i svaku nevolju. Za poznavanje njegove ličnosti dirljiva je anegdota, koju je pripovijedao prof. P. Grgec: Bilo je u vlaku punom putnika. Bilo je i odličnih putnika, naročito dama. U istom kupeju se vozila i jedna seljakinja, koja je išla u Zagreb u bolnicu, da pohodi ranjenog muža. Nosila je dvoje sitne djece, koja su bila nemirna i plačljiva, te je siromašna žena bila na sto muka što bi s njima počela. Njezinu nepriliku vidio je pok. Rogulja, i on je od nje uzeo djecu, te ih predao gospođama, koje su bile u istom vagonu. One su bile nešto začuđene, ali nisu ni pomislile da se protive; toliko je bio neposredan i uvjerljiv nastup pok. Rogulje. Kad je vlak došao u Zagreb, Rogulja je siromašnoj ženi pomogao iznijeti djecu i u kolodvorskoj gužvi joj krčio put, a na kraju je izvadio sav svoj novac i poklonio ga siromašnoj ženi, te se naglo izgubio. Sve je to on učinio neopazice i nije znao da ga promatra neko tko ga pozna. To je bila majka prof. Grgeca, koja se vozila u istom vagonu.

*

To je samo blijeda slika njegovih pogleda na život, u kojoj se slabo osjeća puls njegova bića. Teško bi bilo i pružiti prikaz njegovih ideja, koje su kao čvrsto tkivo kojim je isprepleten njegov golemi rad. Napisao je on tisuće članaka i izrekao stotine govora. Pa tko da to sve obuhvati u ovako uskom prikazu? Tko da prikaže cio njegov rad? Moramo se ograničiti tek na to, da se vrlo rano posvetio žurnalistici (»Riječke Novine«, »Novine«, »Narodna Politika«), a kasnije i organizaciji političke stranke. U tome velikom radu zatekla ga je smrt u 33. godini života. On je udario temelje današnjoj katoličkoj žurnalistici i bio je inicijator i osnivač nakladničko-tiskarsko-knjižarskog poduzeća »Narodne Prosvjete«.

Ali sve ovo što ističemo nije toliko bitno, koliko njegova požrtvovnost, njegova volja da se sav preda radu oko narodne obnove i to na takav način, da to graniči sa mučeništvom. Vječni siromah, ne traži ni novaca ni imetka, a bome ni slave. On sam piše: »Netko je jednom rekao, da je Hrvatska močvara, u koju će morati naši najjači ljudi zagaziti, a možda i propasti, da stvore bazu, na kojoj će kasnija pokoljenja izgraditi zgradu nove kršćanske-Hrvatske. Svaki od nas mora da bude tako odgojen, te može pridonijeti žrtvu, da služi kao jednostavni i neopaženi potporanj u močvari današnjega hrvatskoga društva, jedan od mnogih potporanja, na kojima će počivati zdrava hrvatska kultura. Svaki od nas mora biti spreman, da pridonese tu žrtvu, koja nije ništa drugo, nego dužnost, svaki od nas mora biti tako jak, da pregori sve za ideale, pa makar i ne došao do pobjede, makar bio jednom prezren i nepotrebit, makar morao predvidjeti, da će biti odbačen kao iscijeđen limun.« Eto tako je on shvaćao ulogu katoličkog javnog radnika. On je, kako nam jamče oni, koji su ga dobro poznavali, sa sobom bio na čistu. Odlučio je, da za sebe ne traži ništa, već da se sav preda radu za ideale. On se odrekao i obiteljskog života, te je htio da trajno ostane u celibatu, da provađa ideale siromaštva, i čistoće i poslušnosti kao svjetovnjak. Što više, on je zamislio i zasnovao čitavu jednu skupinu takovih ljudi. Dr A. Juretić pripovijeda, da je njemu nekoliko mjeseci prije smrti govorio:

— »Trebalo bi osnovati bratovštinu sv. Pavla, sa širokom osnovicom. U njoj bi imali mjesta oni katolici lajici, koji bi — bez razlike obrazovanosti — vezani zavjetima čistoće, poslušnosti i siromaštva pomagali svećenicima u teškom njihovom zvanju. Svećenika bi trebali rasteretiti od materijalnih briga, da uzmogne svu svoju energiju, čitavo svoje vrijeme upotrebiti na duhovni rad...« Sa Roguljom je pala u grob i inicijativa ovakove akcije, koja bi uvelike doprinijela uspjehu katoličkog pokreta.

*

Čemu da duljimo? Zar ovo nije dosta?

Uza sve to neka mi na kraju bude dozvoljeno da spomenem i njegov odnošaj prama ideji sjedinjenja crkava, koja danas zauzimlje vidno mjesto u ideologiji katoličkog pokreta. Već sama činjenica, da je on bio katolik, a njegov otac pravoslavne vjeroispovijesti, utjecala je na njega u toliko, da je bolno osjetio razdor koji vlada u kršćanskom svijetu, te se sigurno već vrlo rano u njegovoj duši porodila težnja za sjedinjenjem crkava. Ta ideja kasnije bitno utječe i na njegovu nacionalnu koncepciju. Odatle i njegov rad za zbliženje sa Srbima. On za vrijeme rata u brošuri »Pred zoru« piše:

— »Imade slučajeva, u kojima se interesi vjere i naroda na neobičan način slažu. Tako se interesi nas južnih Slavena uopće, a Hrvata napose, slažu vanredno s interesima Crkve u promicanju unije. To je onaj vez, koji nam mora ujediniti nesložnu južnoslovensku braću. Sjedinjenje je crkava posebna misija Hrvata,

† DR PETAR ROGULJA

radi koje su stvoreni. Svi su narodi u historiji, što su u kojoj grani rada štogod velika proizveli, bili tvrdo uvjereni, da se njihova karakteristika sastoji u nekom njihovom osobitom poslanstvu«. »Svakomu narodu, koji je uvjeren o svojoj posebnoj, recimo božanskoj misiji, daje ta ideja toliku snagu, da on ne ostvari samo svoj nacrt, nego utjecaj toga naroda traje još vijekove na ostali svijet...« Put k sjedinjenju crkava je po njegovom mišljenju najbliži, ako se kod pravoslavnih južnih Slavena »što prije razvije analogan kulturni pokret, kao što je naš.« Tu istu ideju je izrekao i dr Krek.

O Rogulji bi se dalo još dugo pisati. Ali za sada je i ovo dosta. Proučavajmo, drugovi, život i ideje naših velikih ljudi i nastojmo da se njihove ideje odraze i u nama samima. Iz iznesenih ovo par misli o pokojnom Rogulji izbija toliko snage i neodoljive privlačivosti, da sam čvrsto uvjeren, da će se naći mladih srca, koje će se još jače razgrijati za iste ideale za koje i dr Rogulja. Mi svi čekamo, da se među nama pojave ljudi njegova kova. Takovi ljudi su nam potrebni, da nas povedu čvrstom rukom putevima dobra i uspjeha. Kadgod nam takvi ljudi došli, nikada nam ne će biti prekasno. I. B.

KNJIGE I ČASOPISI

»SELO I GRAD«. Izašlo je drugo godište ovoga almanaha, koji izdaje Jeronimsko Društvo, a uređuje prof. Petar Grgec. Novo godište prema lanjskom pokazuje u mnogočemu napredak, jer pri prvom pozivu na suradnju mnogi nisu shvatili pravu intenciju »Sela i Grada«, koja evo u drugom godištu već sazrijeva. Pjesnici su na primjer skoro svi s reda zagrabili u tu tako široku i tako važnu ideju iznoseći u ritmovima duševna stanja svoja i narodna, koja su u jezgri katolička. Članci također teže k istome obrađujući razne probleme iz života i raznih aktivnosti narodnih, a i novele u iznošenju življenja i pozitivnih elemenata iz duševnih narodnih sklonosti. Stilova ima različitih kao što ima i sadržaja različitih, ali to samo doprinosi raznolikosti knjige, koja na taj način može obuhvatati cjelinu života i težnja pod jednim te istim vidom. Da se to u potpunosti postigne, pojedini bi auktori morali što više paziti na želje urednikove te birati i teme i način obrade, koji će biti aktuelan i adekvatan tendenciji izdanja.

Broj suradnika vrlo je velik, te se u jednom kolu susreću najstariji i najpriznatiji naši spisatelji sa onima najmlađima i nema među njima nesuglasja (kako je to već prastari književni običaj starih i mlađih), jer daleko od svih jalovih borba okolo forma i smjerova svi skupa rade za istu ideju. Bilo bi poželjno i u potpunom skladu sa temeljnom zamisli ovoga izdanja, kad bi se svi naši književnici do jednoga našli ovdje na okupu i obligiti se preko ovog almanaka sa radnicima na prosvjeti narodnoj u cilju, kakav je već šezdeset godina Jeronimsko Književno Društvo vršilo.

Već u tu svrhu i zbog više razloga vidi se potreba, da bi almanah počeo češće izlaziti, jer bi samo tako mogao razviti življu djelatnost i razbuditi saobraćaj između književnika i naroda. Ta se potreba osjeća i za same književnike i za naše prilike. Ali bi se u tom slučaju moralo uznastojati, da se almanah što bolje plasira u narod, jer će jedino tako odgovoriti svom zadatku, a za to su pozvani svi naši ljudi i đaci i seniori, svi mi.

Raširenosti njegovoj možda će smetati i sama forma almanaha, otmjenog i ozbiljnog almanaha. Možda bi bila zgodnija prema njegovom cilju forma »kalendara«. Kalendar »Razgovor Ugodni« mogao bi da se združi valjda sa »Selom i Gradom«. »Razgovor Ugodni« bio je zabavni kalendar i donosio je jedino novele i priče ponajviše iz tuđih književnosti, pa ako baš takve forme zabavnosti mora da ostane, mogla bi ta beletristika biti neke vrsti naš beletristični almanah, koji će naše noveliste (a i pjesnike) skupljati u jedno kolo. Ili bi se pak moralo na jedan drugi način poraditi okolo proširenja u narod »Sela i Grada« i naći način, da ga se dovede u vezu sa jeronimskim članovima, ili bi se morala stvoriti neka nova akcija specijalno za ovaj kalendar ili neke nove prijatelje, podupiratelje, bratstvo.

Ovo je sve rečeno s uvjerenjem, da ideja almanaha »Sela i Grada« ne smije propasti, nego da mora da živi i da se nađe najzgodniji način njezina života. Za njezin život imamo odgovornosti svi mi, stoga treba i da za nju svi poradimo.

L. P.

KORABLJA. U Splitu je prošloga ljeta pokrenut »literarno-kulturni« časopis »Korablja« s izrazitom intencijom propagiranja i stvaranja Dalmatinske kulture. — Čini mi se, da izlaženje i ovog časopisa potvrđuje tezu, da naša književnost nije u zastoju i opadanju, barem kvantitativno, već da glavinja tražeći nove puteve i forme radi čega gubi neminovno na kvaliteti.

Premda Korabljin urednik — inače u književnosti gotovo nepoznata ličnost — g. Ćiro Čičin-Šain poručuje, da će u njoj biti zastupai svi dalmatinski književnici, ipak Korablja nema jakih preduvjeta za snažniju afirmaciju. Jer prvo sam g. urednik nije nikakva kritička ni književna ličnost, pa će teško svojim auktoritetom prikupiti veći broj boljih književnika; a drugo: kad bi ih i prikupio (možda dobrim honorarom, jer čujem da je na prve dvije sveske zaradio lijepih para), ne bi im mogao dati bar neku jedinstvenost i tako će Korablja ostati heterogena i bezbojna, kao što se je poka-

zala i u prvim dvjema svescima. — Dosad su se u njoj uglavnom javili ovi književnici: V. Car Emin, Niko Bartulović, Ante Cetineo, R. Katalinić-Jeretov, Verka Škurla-Ilijić, Pere Ljubić, Ante Tresić-Pavičić, Danko Anđelinović, Bogdan Radica, dr Lujo Vojnović, Ante Petravić i još neki drugi, kojih nije vrijedno ni spominjati. Kako se vidi, ovdje još fale izrazitija imena dalmatinske književnosti: Nazor, Begović, Šimunović, Sibe Miličić i još neki drugi.

U uvodu prve sveske čitamo ovo: „...samo kultura duha je pepeljuga... Mi smo skromni i hoćemo da služimo pepeljugi." Pa zatim ovo: „Mi nemamo ni struje ni grupe. Mjerilo nam je umjetnost i intelekt." Što se tiče prvoga, čini mi se, da ne će Korablja svojom neizrazitošću i mediokritetom ništa pomoći ovoj pepeljugi. Iz dvije druge rečenice se vidi, da nemaju ni pravca ni određenog cilja, već jedra svoje Korablje puštaju svakom vjetru. A kad se suprotni vjetrovi sukobe, katarke pucaju i Korablja tone... Ne bih htio biti zao prorok, ali svi znaci su tu. — Kad bih nešto morao istaći, tu bi spadala čakavska pjesma Pere Ljubića »Na bardima« i novela N. Bartulovića »Sestre«, iako se ova posljednja doimlje nekako novinarski radi češćeg rabljenja internacionalnih riječi i neke proračunanosti... Drugo je sve mahom bezbojno i bezlično.

IBS.

KAZALIŠTE I UMJETNOST

UMJETNIČKA FOTOGRAFIJA. (Uz internacionalnu izložbu fotografija u ZZ.) Otkriće je fotografije bilo u prvim počecima čudo, pa je ona prvotno i smatrana privilegijem umjetnika fotografa. U daguerretipiji i talbotipiji vidi se smjer analogan suvremenom slikarstvu. Kasnije uneseni elementi su oni umjetničke grafike pa stiliziranja sa svjetlom i dekoracijom i konačno boja. Tehničkim usavršavanjem aparata i svijetla ispoljile su su neke samostalne karakteristike i elementi. To je oštrina i preciznost pa čak i onda, kad se u modernoj umjetničkoj fotografiji više ne reproducira vjerno predmet nego se konstruira direktne ali prazne nadrealističke tvorevine svijetla. Moderna je fotografija naročito obilježena dinamikom u opreci prema prijašnjoj, statičkoj, što naročito dolazi do izražaja. Tako imamo kao glavne elemente: mogućnost davanja ispravnih dokumenata; statičko i kinetičko u varijabilitetu intenziteta svijetla; povećanja, mikroskopske i röntgenske snimke; mehanički prelomi u stvarnosti; direktne tvorevine svjetla (fotogrami), prozirnosti, simultane projekcije sa fotomontažom.

Od izloženih slika naročitu su pažnju privukle fotografije iz Rusije, Njemačke, Amerike, Francuske i Engleske. Tako su domaći izložili svoje radove uz najbolje strane majstore. Od učesnika iz stranih država ističemo radove *Scghaicheta* sa njegovim »Monterima«, gdje se vidi invencijozan konstruktivizam, čemu uopće naginju Rusi; svjetlo i forma gledano kroz luknju, sad na okrugloj željeznoj konstrukciji, potpuno prirodan ali gledan kroz umjetnički namješten objektiv. *Man Ray* (Pariz), *G. Peterhans* (Berlin), *Ed. Weston* (Carmel Cal.) sa svojim preciznim radovima bez retuša a u pokretu istrgnuto iz života.

Interesantne su već same fotografske teme i objekti: čaše, ropotarnica, korali, detalj aeroplana, alat, tračnice, visoke konstrukcije, dimnjaci, štampa, arhitektura, telefonske žice u mraku, stube...

Interesantni su radovi iz fotomontaže i fototigrafije. Tu su zastupani O. Nerlinger, A. Nerlinger, Sascha Stone, Peterhaus (Sito; Weekend) pa P. Schuitema i E. L. T. Mesens sa mnogo duha i humora. Ondje bi se mogli ubrojiti još i radovi Moholy-Nagy: kao „Posjet u galeriju" koji je plastičan i konstruktivan, „Militarizmus" sa tankovima i lješinama. Ovdje idu i plakati.

U momentnoj snimci leži izvor i misao reportaže (dnevni događaji, sport, eksplozije, katastrofe) pa je ta bila dobro zastupana, kao: New York Times, Atlantic Photo Co.; Press-Clische Moskau. U ruskoj je reportaži naročito obrađena sovjetska oktobarska revolucija. Ratne snimke su dobro zastupane radovima Reichsarchiva u Potsdamu; snimke iz zraka Hansa Luftbild G., Nerlin zatim Luftschiffbau Zeppelin G.; sport Presse Photo, Berlin; astrofotografija Mount Wilson Observatory, Cal.; Röntgen, mikrofotografija; snimke životinja; snimke kriminala, telefotografija u kriminalnoj službi (sistem Korn-Lorem); fotografija mašinskih dijelova I. G. Farbenindustrie A. G.;

Još nešto o fotografiji modernog filma. Ima nekoliko komada Ufa filma, ali su to većinom slike studija. Filmsku fotografiju vodi ruski film, koji je u početku služio isključivo propagandi a sada je socijalnog obilježja. Tu je *Dowjenko*: Arsenal; *Kuljeschow*: Veseli kanarinac, Žurnalistkinja; sve sa dinamikom teatarske tehnike. Njegova je montaža organska. *D. Werthoff* se je od njega udaljio i stvara epopeju sovjetske ideologije i novog socijalnog poretka. Radi s velikim masama. Nadmašuje ga *S. M. Eisenstein* autor Oktobra i Oklopnjače Potjemkin. Ima savršenu tehniku i izabire efektne psihološke asocijacije. Konačno je najjači *V. Pudovkin* kreator »Majke« i Navale preko Azije. Veliki psiholog, glumac, osjećajni karakterizator pojedinih ličnosti.

Od domaćih radova valja naročito istaknuti snimke Hrv. planin. društva (C. Kušević, Lj. Griesbach) pa neke amaterske (J. Oset, R. Rolich, Lj. Trinaestić, R. Nigojević). Mikrofotografiju je iznio A. Šafranski (Beograd). Uveličanja do 4500× su dobra i interesantna i iz njih se nešto vidi, ali ono dalje pretjerivanje je besmisleno a ne može ništa ni dati (13.000× mikrogfotorafija soli srebra u emulziji ploča »Chromosa« pa opet uvećanje jednog dijela ove snimke na 43.500 × ! To ne vodi ničemu). Napominjemo, da je radi velikog izložbenog materijala trebalo radove grupirati barem po nekom kriteriju (čemu oni naslovi s početka?) Toliko.

D. UVANOVIĆ.

E. JUSTIN: STUDIJA (DRVOREZ)

IZLOŽBA UDRUŽENJA GRAFIČKIH UMJETNIKA. U travnju su kod Ullricha izložili svoje grafičke radove članovi »Udruženja grafičkih umjetnika«. Izložili su: Vjera Bojničić, Joso Bužan, Miljenko D. Đurić, Nasta Rojc, Dragutin Renarić, Ivan Roch, Kornelije Tomljenović, Ante Katunarić, Vlaho Pečenac, Elko Justin, Petar Morozov (vanjski član iz Sofije), Hinko Smrekar, Saša Šantel, Rajko Šubić, Augusta Šantel, Frane Košir, Elda Piščanec. Osim toga su izloženi bili i neki radovi umrloga umjetnika Kornelija Tomljenovića iz Osijeka.

Ova skupna izložba nam predstavlja trud dvadesetorice naših grafičara. I ako u ovome društvu nisu učlanjeni neki poznati naši grafičari, ipak je izložba sama po sebi vrlo zanimljiva, ako radi ničega drugoga, a ono radi toga, što se tu našlo na okupu do dvadeset grafičara iz svih dijelova države. Izloženi su radovi u svim grafičkim tehnikama. Među tim radovima vidimo nekoliko ljudi sa svojim vlastitim načinom izražavanja. Od umjetnika iz Zagreba i Osijeka ističu se Đurić i Renarić. Zanimljivi su radovi Morozova iz Sofije. On svoje radove kolorira, a također rado operiše sa efektima perspektive, koju on stvara sa tri polja na slici. Sa osebujnim stilom se odvajaju Slovenci Smrekar i Justin.

Naša grafika se može mjeriti sa grafikom drugih naroda, ali uza sve to se i na ovoj izložbi vidjelo, da i kod nas postoji krug grafičara, koji se intenzivno bave svojim poslom, i nastoje pomoću izložaba, da se i kod nas razvije smisao za grafičke radove. U ovome broju »Luči« donosimo nekoliko slika od spomenutih grafičara, što zgodno dolazi uz članak o slikarskim grafičkim tehnikama.

B.

SOCIJALNI PREGLED

BORBA OKO SOCIJALNOG ZAKONODAVSTVA. Socijalno zakonodavstvo bilo je jedan od prvih ozbiljnih sustavnih radova na polju zakonodavstva iza ujedinjenja i stvaranja Jugoslavije. Godine 1921. i 1922. izdani su : zakon o zaštiti radnika, zakon o inspekciji rada i zakon o osiguranju radnika. Odnosi, koji su normirani tim zakonima vrlo su važni za životne prilike velikog dijela pučanstva naše države. (Popriječno oko 700.000 radnika, zajedno s familijama do 2 milijuna državljana.) Zakonom o zaštiti radnika pružena je radnom pomoćnom osoblju u privatnim i državnim preduzećima najnužnija zaštita : predviđen je načelno 8-satni radni dan, što je dosljedno propisano za industrijuska preduzeća, zabranjen je noćni rad ženama i djeci ispod 18 godina, zabranjeno je uopće uposlivanje djece ispod 14 godina, većim preduzećima naložena je izgradnja radničkih stanova i dječjih skloništa, određena nadoplata eventualnog prekovremenog rada (t. j. preko 8 sati) sa 50% povišice, radnicima su za zaštitu njihovih interesa dane Radničke Komore itd. Zakonom o inspekciji rada predviđena je posebna oblast (Inspekcija rada), koja ima nadzirati provođenje i vršenje propisa zakona o zaštiti radnika. Zakonom o osiguranju radnika bilo je obvezno osiguranje radnika, koje je dotad bilo provedeno samo u pokrajinama bivše monarhije, provedeno u cijeloj državi, reorganizirano i centralizirano.*

Za naš radnički stalež značili su ti zakoni doista vrlo mnogo, to više, što su različiti drugi zakonski propisi na našim brojnim pravnim područjima sadržavali vrlo malo i vrlo manjkavih propisa o službenim odnosima i radnim uslovima radnog pomoćnog osoblja. S ponosom se isticalo, da su ti zakoni vrlo suvremeni. Provođenje njihovo u život išlo je dosta teško, ali je ipak išlo i olakšavalo socijalni položaj radništva. Naročito institucija osiguranja i njegova organizacija uza sve poteškoće lijepo se razvila i stvorila djela, za koja nam i strani stručnjaci daju priznanje.

Predstavnici poslodavačkih privrednih krugova su dakako odmah imali prigovora za te zakone, jer da su sa svojima propisima otišli mnogo dalje, nego to dopušta naša još nerazvijena privreda, naročito da su materijalne žrtve, koje nameću ti zakoni — osobito osiguranje radnika — odviše teške za našu privredu. Početkom prošle godine međutim pretvorili su se ti prigovori u pravu kampanju protiv socijalnog zakonodavstva tražeći odlučno njegovu reviziju. I već godinu dana vodi se jedna i ako ne bučna, ali ogorčena borba oko te revizije. Bezbrojne poslodavačke grupe privrednika osobito industrije, uspjeli su, da je pitanje došlo i službeno na tapet. Komisije za reviziju dotičnih zakona kod Ministarstva Socijalne Politike već su na poslu.

Poslodavci postavili su doista teške zahtjeve, koji bi značili veliki korak natrag, ili, kako se obično kaže, »demontiranje« radničkog zakonodavstva. Tako n. pr. opće uvedenje 10-satnog radnog dana s mogućnosti daljeg produženja radnoga vremena rada, ublaženje propisa o zabrani rada za žene i djecu, isto tako glede radničkih stanova i dječjih skloništa, sniženje povišice za prekovremeni rad itd. Nadzorna mogućnost i prisilna vlast Inspekcija rada imala bi se po njihovim prijedlozima uvelike ograničiti. Glede zakona o osiguranju radnika predlažu reforme, koje bi mogle instituciju radničkog osiguranja staviti uopće u opasnost. Tako predlažu da se umanje tereti doprinašanja, koji su dosad padali na poslodavce, da se smanje i podavanja radnicima u slučajevima bolesti i nesposobnosti za rad, da država preuzme sa svoje strane da snosi dio troškova i doprinosa za osiguranje itd. Radnici, njihove strukovne organizacije i njihova staleška predstavništva Radničke Komore traže naprotiv, da se radničko zakonodavstvo i dalje provodi, što više da se u nekim stvarima poboljša i pooštri. Pitanje je, hoće li prevagnuti jedno ili drugo stanovište ili kakav kompromis.

Znamo, da i privreda naročito industrija, koja je u razvitku kao naša, ima svojih poteškoća. Ipak je nastup njezinih predstavnika za reviziju socijalnog zakonodavstva suviše težak. Uglavnom se ipak ne može govoriti o kakovom nazatku naše industrije tokom ovih 10 godina, naprotiv je ona znatno napredovala i to uz znatno veliku potporu i povlastice sa strane države. Naša gospodarska kriza bila je u prvom redu kriza poljoprivrede a ne industrije. Šta se baš prošle godine tiče, konstatuje i privrednička štampa opći privredni napredak naročito kod industrije (n. pr. »Narodno Blagostanje«, Beograd br. 5. od 1. II. 1930.).

Međutim ta borba nije ograničena samo na našu državu, jer slična se borba pojavljuje i drugdje tako na pr. u Njemačkoj i Njemačkoj Austriji. I tamo se počeli javljati glasovi za reviziju socijalnog zakonodavstva i moderiranje socijalne politike. Predstavnici njemačkog kapitala govore o »prekoračenju« socijalne politike tako, da ta nije ništa drugo, nego jedna etapa k čisto socijalističko-proleterskom sistemu. Da će ona dovesti k propasti gospodarstva, ako se pretjera preko granica mogućnosti itd.

U isto vrijeme, dok broba protiv socijalnog zakonodavstva dobiva tako međunarodni opseg, javljaju se i na obranu toga internacionale. Internacionala kršćanskih strukovnih organizacija ustala je protiv »demontaže« socijalnog zakonodavstva na redovitoj sjednici svoga

* Vidi u prošlom godištu »Luči« članak Dra J. Šćetinca : »Socijalna politika« br. 6., str. 189. i »Socijalne ustanove« br. 7., str. 237.

predsjedništva u Utrechtu dne 30. I. ove godine i najavila svoj protest.

Naši su poslodavački krugovi u svojoj borbi češće istakli i to, da je naše socijalno zakonodavstvo tobože donio »komunistički vjetar«. Taj je prigovor s više razloga neumjestan. Istina je, da su ratom izgladnjele i nezadovoljne radničke mase u dezolatnim poratnim prilikama bile najveća neprilika za sve države potrebne konsolidacije. Recimo, da je socijalno zakonodavstvo doneseno baš zato, da ih se smiri t. j. da im se dade mogućnost mirnog društvenog opstanka i pridobije za državni poredak, je li opravdano, da im se to opet uzima, nakon što je sama privreda ojačala i dobila bolju zaštitu i potporu u politički i financijalno konsolidovanoj državi? To shvatanje bilo bi doista veliki cinizam. Radništvu treba i dalje posvećivati potrebnu brigu, jer njegove su prilike još uvijek teške. A treba gledati i u budućnost.

Držimo ipak, da do pogoršanja našeg socijalnog zakonodavstva u većoj mjeri ipak ne će doći. Svijest o potrebi dobrog socijalnog zakonodavstva i efikasne socijalne zaštite radničkih slojeva je već duboko ukorijenjena u shvaćanju naše kao i svjetske javnosti. Suviše, znatne garancije u tom pogledu dao je i ugovor o miru, o izvršenju kojih se stara i Društvo Naroda odnosno Međunarodna Organizacija Rada u krilu Društva Naroda, te se to tiče svih država članica.

DR S. PODOLŠAK.

E. JUSTIN: KONJI (ORIGINALNI DRVOREZ)

ĐAČKI SVIJET

TEČAJ ĆIRILO-METODIJSKOG PODMLATKA. Ove će se godine obdržavati sastanak podmlatka Apostolata ćirilometodijskog na tečaju, što će se održati u okolici Zagreba (Samoboru) u velikim školskim ferijama. Bit će udešeno tako, da tečaj bude neposredno ispred velikog Euharistijskog kongresa, koji se ove godine obdržaje u Zagrebu, tako da učesnici tečaja mogu svi prisustvovati i velikom Euharistijskom Kongresu. Tečaj će se održati dne 13. i 14. kolovoza. Učesnici će morati biti na mjestu 12. na večer, a na 15. ujutro iza zajedničke sv. Mise i sv. Pričesti krenuti će svi na Kongres u Zagreb. Tečajem će upravljati dvije ideje vodilje: 1. Ideja ćirilometodska prigodom prvog ćirilometodskog sastanka, u

kojoj će se razložiti ciljevi i rad Apostolata; 2. Ideja Euharistije prigodom Euharistijskog Kongresa. Predavanja i predavače objavit ćemo u drugom broju »Luči« kao i sve upute za učesnike. Prije ovih predavanja bit će izvještaji pojedinih udruženja podmlatka. Zato već sada upozorujemo drugove, da se pobrinu za izvještaje. — Učesnici tečaja imat će pogodnosti za vožnju, pa se nadamo, da će biti veliki odaziv za ovaj tečaj. Drugovi moraju već sada skupljati novac i nastojati da omoguće svim svojim članovima da prisustvuju ovom tečaju i Euharistijskom Kongresu.

Paralelno sa tečajem muškog podmlatka u Samoboru održat će ženski podmladak svoj tečaj u Zagrebu. Datum će biti jednak, a predavanja i ostale informacije donijet ćemo u narednom broju »Luči«.

Drugovi i drugarice, radite već sada, da uzmognete svi do jednoga doći na tečaj i na Kongres! L.

ŽIVOT I RAD U »DOMAGOJU«. Već duže vremena se opaža na našem sveučilištu pojava, da je prestalo vrijeme aktivnog života po klubovima. Tome doprinose ponešto političke prilike, a nešto i činjenica, da su se ljudi više prijubili knjizi. Osobito se to opaža kod studenata filozofije, koji po novom sistemu prije nego diplomiraju, imadu da polože tri ispita, dok su prije imali samo pedagoški ispit. Sve je to utjecalo i na život u Domagoju, te se nije mogla opaziti neka naročita aktivnost, već je drugi semestar započeo sa svojim uobičajenim mirnim tokom. Na glavnoj skupštini u veljači iznio je naknadno birani t. zv. »radni odbor« lijepe rezultate rada, te je izabran novi odbor. Na toj je skupštini obavljeno proglašivanje novih članova, te je tom zgodom u društvo primljeno dvadesetak akademičara prve godine. Odbor je sastavljen ovako: Predsjednik: Danijel Uvanović; podpredsjednik: Stjepan Gabrilovac; tajnik: Božo Matičević; blagajnik: Domagoj Markulin; knjižničar Tomo Gregurek; arhivar: N. Benac. Revizori: Luka Perinić i Ivo Bogdan. Rad se drugog semestra sastojao u održavanju redovitih sijela. U predavanjima su obrađivana teme iz teologije (dr Nikola Kolarek: »Crkva kao mistično tijelo Kristovo«) i u najnovije vrijeme iz filozofije. O. dr Jacint Bošković O. P. započeo je sa nizom predavanja iz skolastičke filozofije. Ova predavanja će poslužiti kao uvod u tečaj iz kršćanske filozofije, koji će započeti naredne školske godine. Vrlo je utješljiva pojava, da je sada pri koncu školske godine interes za ova predavanja vrlo velik. Osim toga je inicijativom odbora priređeno više izleta u okolicu Zagreba.

Sada se »Domagoj« sprema za novu glavnu skupštinu i na seobu iz sadanjih društvenih prostorija (Palmotićeva 3.) u nove prostorije na Kaptol 27. U.

STATISTIKA KATOLIČKIH SVEUČILIŠTA. Kao što su sve škole Evrope plod kršćanske kulture, tako su i sveučilišta. No pod uplivom reformacije, kako je sve monopolizirano, tako su i sveučilišta etatizirana.

Tek u 18. i 19. vijeku po slobodnom razmahu javnoga života javljaju se ponovno u centrima katoličkih naroda i katolička sveučilišra.

God. 1834. osnovano je glasovito katoličko sveučilište u Louvainu u Belgiji. God. 1870.—71. iza velikoga rata u Francuskoj je osnovano pet katoličkih sveučilišta i to u Lillu, Parizu, Lyonu, Angersu i Toulousi. God. 1889. otvoreno je katoličko sveučilište u Freiburgu. Istodobno pojavljuju se katolička sveučilišta u Americi. God. 1876. u Quebecku u Kanadi osnovano je katoličko sveučilište, od kojeg se 1926. odijelilo katoličko sveučilište u Montrealu. U Santiagu u republici Chile postoji katoličko sveučilište.

Vrhunac i plod kat. misijonarstva su katolička sveučilišta u Beyruthu (Siria), u Tokiju i na Filipinima u Manilli.

Iza rata također je osnovano više katoličkih sveučilišta, tako 1918. u Lublinu u Poljskoj, 1921. sveučilište Presvetog Srca Isusova u Milanu, 1923. katoličko nizozemsko sveučilište u Nimvegenu i 1928. katoličko sveučilište u Salzburgu, a zatim u Chicagu Lojolino sveučilište.

Sva ova sveučilišta stoje pod protektoratom crkve, nadzor nad njima vrši »Congregatio de Seminariis et Universitatibus studiorum« a finansiraju se od samih dobrovoljnih priloga katoličkog pučanstva. Osim toga ovi visoki zavodi potpuno su ravnopravni državnim.

KONGRES SLAVENSKOG KATOLIČKOG STUDENTSKOG BLOKA. U krilu »Pax Romanae« osnovan je lanjske godine u Krakovu blok svih katoličkih slavenskih studentskih organizacija. Odlučeno je, da će se kongres toga udruženja držati svake godine u drugoj zemlji. Tako će se ove godine taj kongres održavati u Ljubljani. Kongres će trajati par dana, na a kraju će biti priređen izlet po Sloveniji. Na kongresu će predavati predstavnici svih naroda, koji su organizovani u tome bloku. Uvodno predavanje će održati g. Rimarić-Volinski, ruski izbjeglica, srednjoškolski profesor, koji je pred nekoliko godina prešao na katolicizam. Osim toga će govoriti u ime J. Katoličke Đačke Lige g. prof. Pavao Butorac iz Kotora. Liga će biti zastupana sa nekoliko delegata iz Zagreba. Kongres će se obdržavati koncem srpnja. U narednom broju ćemo donijeti potanji program toga kongresa, kao i upute za učesnike. Bilo bi dobro, da kongresu prisustvuje što više inteligencije iz hrvatskih krajeva, da se tako ojačaju veze slavenskih katolika. B.

SREDNJOŠKOLSKI LISTOVI

»CVIJET« (br. 5. i 6. Visoko). Današnje prilike, kao da ne pogoduju srednjoškolskim listovima. Nije, da se đaci ne bave literarnim radom. Što više, mogu reći, da na uredništvo »Luči« dolazi toliko pošte, da je teško svladati posao oko svrstavanja korespodencije. Dakle mora biti neki drugi uzrok, da su mnogi naši srednjoškolski listovi prestali sa svojim izlaženjem, što je po mome mišljenju velika šteta. — U ovoj krizi srednjoškolskih listića »Cvijet«, list franjevačkih klerika u Visokome, ne samo, da nije sustao, već je sigurno, da je došao na veliku visinu, tako, da bi se u najboljim vremenima naših srednjoškolskih listova mogao ozbiljno takmiti za prvenstvo.

Ovaj dvobroj je vrlo simpatičan po tome, što ima par radova malo veće koncepcije. Sam uvodnik o socijalnim problemima našega sela zahvaća u ozbiljnu temu, te se može reći, da je dobro pisan, i ako se od pisca ne može tražiti verziranost u svim problemima, koji su sa tim člankom u vezi. Ljubo Ljubas i Domagoj Šimić donose dulje pripovijesti. I jedan i drugi obrađuju sižeje iz narodnoga života. Uza sve to se opaža između rada obojice prilična razlika. Šimić priča priprosto bez literarnih pretenzija, dok iz Ljubasova pričanja viri lektira, ali uza sve to su njegove stvari pisane sa mnogo više plastike posmatrane se više približuju umjetnosti nego Šimićeva pripovijest, koja ima sve karakteristike dobroga pučkoga pripovijedanja. Očito je, da je na njega utjecao smjer, koji zastupa urednik godišnjaka »Selo i grad«. Od njega je vrlo simpatično, da nastoji, da radi na tome putu i očekujemo s pravom lijepe rezultate toga rada. Ljubo Ljubas se jače afirmisao već i radi toga, što su njegovi prilozi dosta brojni.

Što se tiče njegovih stihova, ne želim da generalizujem, pa se samo ograničujem na konstataciju, da je u ovome broju njegova proza mnogo uspjelija od stihova. Njegovi radovi u prozi me upravo raduju, jer se u njima očituje talenat. Već lani je »Luč« donijela jednu njegovu malo dulju stvar, a također i u ovom broju »Luči« a nalazi se jedna njegova pripovijest, koja ima neospornih vrlina usprkos tome, što obrađuje previše knjiški siže. Od glavnog dijela lista treba spomenuti dio lista za mlađe i rubriku za sakupljanje narodne poezije. Feljton je aktuelan i obrađuje pojave iz katoličke literature. Tu se lijepo govori o »Luči«, »Novim pripovijedačima«, »Selu i gradu«, te na kraju o društvenom životu u visočkom sjemeništu.

Želimo drugovima oko »Cvijeta« mnogo uspjeha u njihovu vrijednom radu. I. B.

BILJEŠKE

DVOBROJ »LUČI«. Ovaj broj izlazi kao dvobroj. Možda će koga zbuniti, što je ovaj dvobroj u usporedbi sa ostalim brojevima razmjerno opsegom malen. Radi toga neka se uvaži, da ovaj broj radi sitnoga sloga ima zapravo isto onoliko gradiva, koliko bi sadržavao i jedan obični dvobroj.

NAREDNI BROJ »LUČI« izaći će u najskorije vrijeme i to po svoj prilici kao dvobroj, da bi se nadoknadio zastoj, koji se desio sa »Luči« s razloga tehničke prirode. Upozorava se drugove, da će, kada prime ovaj broj biti već kasno, da se šalje suradnja, jer će uredništvo u to vrijeme biti zaključeno. U narednome broju će biti potanje informacije o ferijalnom tečaju i Euharistijskom kongresu. Također će biti i članci u tome smjeru. Uza sve to neka drugovi ne odbace pero, nego neka i dalje pišu za svoju »Luč«, te šalju uredništvu priloge, kako bi na početku naredne školske godine mogla da izađe na vrijeme. Prvi broj naredne godine će urediti dosadanji urednik, a kasnije će vjerojatno nastati promjene u uredništvu. Vjerojatno će u uredništvo stupiti još dvojica drugova, tako, da će se čitav posao porazdijeliti, te će »Luč« biti uređivana sa mnogo više pažnje. Također će se moći posvetiti više pažnje pojedinim suradnicima. Međutim, to će sve pretplatnici doznati u svoje vrijeme.

UZ FERIJALNI TEČAJ U SAMOBORU. Kako je na drugom mjestu javljeno, održavati će se naš ovogodišnji ferijalni tečaj u Samoboru kraj Zagreba. Radi informacije naših čitača potrebno je istaknuti, da je Samobor vrlo lijep gradić sa krasnom okolicom u neposrednoj blizini Zagreba. Do Samobora se dolazi iz Zagreba posebnom malom samoborskom željeznicom za jedan sat vožnje. Veze sa Zagrebom su odlične i sa zagrebačkog i samoborskog kolodvora kreću vlakovi svaki sat. Učesnici tečaja će se tako upoznati sa jednim romantičnim krajem naše domovine i omiljelim izletištem Zagrebčana, a kasnije kada tečaj završi, svi će učesnici tečaja moći u samome Zagrebu ostati čitava tri dana, koja će im biti na raspoloženje. Kroz to vrijeme ne će biti nikakovih posebnih službenih priredaba, kojima se mora prisustvovati, već će učesnicima tečaja biti prepušteno, da prema vlastitoj uviđavnosti prisustvuju u priredbama Euharistijskog kongresa. Ističemo, da će svi imati dovoljno vremena, da razgledaju naš lijepi Zagreb, a u tom će im pomoći, koliko drugovi iz Zagreba, toliko i akademičari, članovi »Domagoja«.

NAŠ ĐAČKI KALENDAR. Dugo vremena se mislilo o tome, da bi se za prijatelje »Luči« izdao jedan đački kalendar, koji bi mogao se

proširiti i među one đake, koji nisu pretplatnici »Luči«, ali se nismo usuđivali na takav pothvat, jer smo se bojali deficita. Međutim sada se u »Narodnoj Prosvjeti« našao nakladnik, te će izdanje kalendara biti omogućeno bez ikakova našega rizika. Uredništvo »Luči« bi imalo urediti taj kalendar. Kako kalendar mora biti gotov najdalje do početka nove školske godine, to se mora sa uređivanjem početi u najskorije vrijeme. Radi toga uredništvo »Luči« moli sve svoje prijatelje, da računaju s time, da će se izdati naš đački kalendar, a također moli i za želje glede sadržaja toga kalendara. Urednik će svima biti zahvalan za svaku dobru misao i svaku će uvažiti. Molimo drugove, da se to shvati najozbiljnije, te da o stvari razmisle i što prije jave svoje želje.

PAPIN GLAS ZA SPAS RUSIJE I KRŠĆANSKE CIVILIZACIJE. Među zadaće »Luči« spada i dužnost, da nas nastoji obavijestiti o suvremenim događajima, u koliko se tiču života i kršćanske civilizacije. Događaji u Rusiji vrijedni su i naše osobite pažnje. Posebno u zadnje vrijeme, kad je sav kulturni svijet upro svoje oči na nju.

U Rusiji vladaju komunisti. I što je najznačajnije: od 150.000.000 ljudi, tek je oko jednog milijuna pripadnika R. K. P. (Ruske komunističke stranke). Dakle tek 1%!

Plodovi ovoga režima su strašni. Odmah za vrijeme revolucije crveni su se pokazali u pravom svijetlu: mrcvarenje, ubijanje. Kako tvrde nepristrani ljudi, boljševizam je oduzeo Rusiji do 30.000.000 ljudi! Ali ove godine kao da su prevršili mjeru. Puni su novinski stupci grozota, užasa, što ih nad dobrim ruskim mužikom izvodi komunistička diktatura.

Upravo u zgodan čas svečano podiže glas vrhovni kršćanski poglavica, koji osuđuje i žigoše razorni rad boljševizma. Sv. Otac javno iznosi da treba moliti za spas Rusije. Papin se glas dizao uvijek na obranu, kad su po srijedi Božji interesi i spas neumrlih duša. I ovdje on protestira proti barbarskom bjesnilu, gušenju savjesti, proti postupcima, u kojima nema ni trunka pravednosti i humaniteta, već kad kulturni narodi, koji se smatraju zaštitnicima slobode, pa razna udruženja, čiji je program »rad za mir«, »za čovječansku pravicu«, šute. U prvom redu mislimo ovdje na instituciju, koja se hvali, da je zaštitnica pravice, da je najveći pacifikator svijeta, na t. zv. »Ligu Naroda« u Ženevi.

Baš u toj šutnji sviju pozvanih, najviše se istakao glas Vrhovnog Svećenika, tim više, što glas Papin nije za obranu »latinskih interesa«, nego glas za obranu vjere kulture, civilizacije, pogaženog prava slobode ljudske i savjesti; glas proti ugnjetavanja »Našem srcu tako milog ruskog naroda«.

Svoju je ljubav prema Rusima sv. Otac dokazao i više puta. Kad je zavladala pošast gladi, kad su ljudi umirali u masama, sv. Otac bio je onaj, koji je na stotine hiljada spasio od očigledne smrti. Dosta je zaviriti, pa i površno, u knjigu Michel D' Herbigny-a: »L' aiuto Pontificio ai bambini affamati della Russia«, pa će se o tome svako uvjeriti; a bio bi učinio i mnogo više, da mu boljševici nijesu zabranili.

Papin je glas daleko odjeknuo. Prihvatili su ga svi bez razlike. Evo na pr. što o Papinom glasu piše službeni fašistički list, rimska »Tribuna« od 11. veljače: »Uzvišeni glas Poglavice Kršćanstva uistinu se javlja kao protest same čovječnosti u širokom i općem smislu. On je dostojan onoga, koji ga ističe kao posrednika između Boga i ljudi. To je glas Poglavara društva, kojeg je sam Bog među ljude poslao, da se brine za njihovu vječnu sreću. I zato je ova riječ protesta primljena kod svih ljudi poštena srca i kod svih duša dobre volje s osjećajem poštovanja i posvemašnjeg odobravanja i pristajanja.«

Koliko je jak bio odaziv po katoličkom svijetu vidjelo se i iz brojnih protestnih skupština, koje su održane po čitavom katoličkom svijetu mjeseca ožujka i travnja. I u našim krajevima je ta akcija naišla na lijep odaziv. Osobito se moraju zabilježiti uspjele priredbe u Zagrebu.

Progonstva u Rusiji su momentano jenjala. Nastao je t. zv. »proljetni odmor«, ali i dalje ostaje činjenica, da se u Rusiji vodi borba do istrage između kršćanstva i materijalističkog marksizma. To je jedna od najvećih borba u trajnoj borbi dobra i zla, pa i ako vjerujemo u konačnu pobjedu dobra, svako slavensko katoličko srce sa strepnjom očekuje kolike će biti žrtve te borbe.

M. V. I.

KNJIGA ŽIVOTA. Na skladištu kod uprave »Luči« nalazi se još dosta velik kup »Knjiga života«, u kojima je u kratkim potezima iznesena ideologija biskupa Mahnića u izvadcima iz njegovih članaka, kao i u poslanicama, koje su objavljene u cjelini. Baš sada, kada se u našoj javnosti više toga pisalo o biskupu Mahniću, potrebno je, da se naše đaštvo zainteresuje za ovu knjigu. Istina, mnogo se tih knjiga dosada prodalo, ali trajno dolaze mlađi i oni treba da čitaju »Knjigu života«, pa ako se ta knjiga slabo traži, znak je, da najmlađa generacija slabo pozna Mahnića. I ako se »Knjige života« prodaje razmjerno dosta, ipak to nije dovoljno. Knjiga se dobiva kod uprave »Luči« uz cijenu od 5 dinara.

Osobito je neugodno, kad se čovjek u članku ili crtici, koja ima ozbiljne pretenzije susreće sa nemogućim frazama. Da navedem samo par primjera iz jedne jedine crtice, koja je stigla na uredništvo: »Andrej Tihonov bijaše *ukusna* figura osrednjeg stasa, a lični potezi ponešto *niobskog* profila« — »Zasjaše kapi na nasadama poput *tisuće* lampiona, a perspektiva se *otkrila* pri vedrom nebu od najviših brda« — »Kad čovjeku nešto pane na pamet, a osobito nemio događaj najprije se udubi u zemaljsku ljepotu, a zatim gorko zaplače« — »nabori duše« — »Dobrota i plemenitost osjećaja u prijatelja prelazi u periodično uzdisanje, a ljubav očinska tiska se neizbrisivim žigom u srce za vječnost«. Ili u jednoj drugoj crtici susrećemo ove riječi: »Flor je upijao svijetlo htio je da imitira Isusov finale na križu«.

Mislim, da ne treba komentara ovakovim frazama. Djelo umjetnika ne sastoji se u tome, da svoj siže što bolje ispirlita, već se sastoji u tome, da svoj duševni doživljaj u što adekvatnijoj formi iznese pred čitače. Dakle, za sve treba tražiti pravi izraz. Za svaku sliku i za svaki osjećaj treba tražiti pravu riječ. Nije važno da li je ta riječ neobična i zvučna, već je važno, da li je sadržajna i da li je ona upotrebljena u pravo vrijeme i na pravom mjestu. Ozbiljnosti treba svugdje, ali najviše u literaturi, a pogotovo onda, kad čovjek hoće, da bude umjetnik.

Nisam nikakav neprijatelj suvremene pjesničke forme. Ali nikako ne mogu da shvatim, kako neki ljudi u modernoj poeziji vide samo njezine negativne odlike i samo te nasljeduju. Kod mnogih pjesama takovih ljudi mogao bi se na početku staviti kao motto ovih nekoliko riječi iz jedne takove pjesme, koju sam nedavno dobio:

»Ja piso sam te, kad besvijesno stanje
do vrha svoga došlo je...«

Takovu pjesmu ne treba slati nikakovoj redakciji, već je pisac, ako baš misli, da je naročito vrijedna, može spremiti kod kuće da tu počeka bolja vremena, kad će ljudi možda imati smisla i za takovu poeziju.

Neka ne misle drugovi, da pretjerujem. Ima takovih pjesama u uredničkom košu vrlo mnogo.

Osim toga, da pjesma bude razumljiva, treba da ima barem malo smisla. U protivnom slučaju postaje komična. Kako vas se n. pr. doimlje ovaj stih:

»Da sam mašto dugo, da sam mašto
t e č n o«.

Ili ovi stihovi:

»U tamnoj sobi rentgen radi,
tužno bruji o d č e z n u ć a
pomiče se bijela ploča
i vide se crna pluća.«

Ako se ne može reći, da su ovi stihovi pisani »kad besvijesno stanje do vrha svoga došlo je«, ne može se reći ni to, da su pisani u normalnom raspoloženju.

Mogao bi na ovaj način dugo nizati stihove, ali ne želim, da povrijedim osjetljivost njihovih autora. Molim i one drugove, čiji su stihovi i proza navedeni, da se ne uvrijede. Mislim, da ne može biti uvrede, pošto nisam iznio njihova imena.

Mislim, da će za ovaj puta biti dosta, te na kraju još jednom molim drugove, da se čuvaju fraza, a naročito onih nerazumljivih i smiješnih.

KONVIKT BL. KRIZINA

Tvrtkova ulica 5 ZAGREB Tvrtkova ulica 5

Najmodernije uređen: električna rasvjeta, centralno grijanje, u svakoj sobi voda, krasna kapela, elegantna velika dvorana za predavanja i predstave, dvorana za biljar, šah, ping-pong, terasa za sunčanje, tuševi topli i hladni.

Tečna, zdrava i dostatna hrana. Očinski nadzor (poglavari su svećenici-profesori). Umjerena disciplina.

PRIMAJU SE AKADEMIČARI SVIH FAKULTETA.

Cijena: zasebna soba sa potpunom opskrbom (hrana, svijetlo, ogrijev, pranje rublja, liječnička njega) mjesečno Din. 1.200.—; soba za dvojicu i potpuna opskrba kao gore mjesečno Din. 1.100.—.

Pobliže upute daje Uprava Konvikta.

POŠTARINA PLAČENA U GOTOVU.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXV. - BROJ 8-10.

UREDNIKOVA POŠTA

MOJIM SURADNICIMA I SVIM PRETPLATNICIMA »LUČI«. Kako svi vidite ovaj posljednji svezak »Luči« njezine 25. godine izašao je sa znatnim zakašnjenjem. Osim toga može se opravdano prigovoriti, da je i inače »Luč« neredovito izlazila. Što se tiče mene lično, ja ne držim, da je zgodno te se to opravdava, ali pošto se radi o interesima »Luči« i o uspjehu grupe, koja iza nje mislim, da je potrebno da se o tome nešto kaže i to bez nepotrebnog uvijanja. Uredništvo i J. K. Dj. Liga su nastojali, da bi »Luč« izlazila uredno, i da se na taj način ojača povjerenje njezinih čitalaca i prijatelja. Međutim razlozi financijske naravi utjecali su na to, da je »Luč« predana u nakladu jednom našem katoličkom tiskovno-nakladnom poduzeću, pa je na taj način o njemu ovisilo i redovito izlaženje »Luči«. Uglavnom je sve teklo redovito, tek je trebalo ukloniti zakašnjivanje sa izradom pojedinih brojeva u tiskari i stvar bi bila u redu. Međutim ni urednik ni J. K. Dj. Liga nemaju vlasti, da izdavaju naloge u bilo kojem poduzeću, pa nisu ni tu mogli mnogo promijeniti. Ja, kao urednik »Luči«, nastojao sam da bi se ta stvar uredila, ali nisam mogao ništa postići. Istina u prvi mah sam vjerovao, da će to biti moguće; što više bio sam o tome uvjeren, te sam obećao u prvim brojevima uredno izlaženje lista. Sada vidim, da je to sa moje strane bilo preuranjeno obećanje, te kako sada stvari stoje, pred izlaženje ovoga sveska, poučen iskustvom, ne mogu više ništa kazati, doli to da je sa strane nakladnika obećano, da će se odmah početi izrađivati prvi broj godne XXVI. Ja sa svoje strane obećajem, da ću gradivo spremiti kroz najkraće moguće vrijeme. To je sve, što je zgodno, da se kaže s obzirom na nesumnjive usluge, koje je današnji nakladnik učinio »Luči«. Tu se mora istaknuti i redovito funkcijonisanje uprave, kao i to što se ni uredništvo ni J. K. Dj. Liga kroz čitav niz godina nisu trebali brinuti za financijsku stranu izdavanja »Luči«, što lojalno priznajem, znači vrlo mnogo.

Što se tiče nove godine svi vidimo i osjećamo, da je potrebno, da se zagarantuje redovito izlaženje »Luči«, pa sa svoje strane obećajem, da ću odgovornim faktorima predočiti potrebu redovitog izlaženja i nadam se, da ćete u prvom broju naredne godine moći čitati o toj stvari pouzdane i sigurne informacije.

A što se tiče najbliže budućnosti molim sve prijatelje i drugove, da nastoje, da se u redu podmiri čitava pretplata za ovu godinu, koja je prošla, jer je to preduvjet, da se uzmogne nastaviti solidno i uredno, što svi mi skupa želimo. Ovaj put apelujem na svijest i savjest svih drugova i prijatelja, da shvate što je njihova dužnost, jer će na taj način dati obilnog poticaja, da se poradi oko napretka naše »Luči«. Neka ovaj svezak posluži za propagandu sada na početku školske godine, tako da uđemo u novu godinu sa mnogo više elana i opravdanih nada. Urednik.

JOŠ JEDNA NAPOMENA UREDNIKA. U svoje vrijeme je uredništvo obećalo objelodanjivanje uspomena prijašnjih urednika »Luči«. Uredništvo ne može održati to obećanje, s jednostavnoga razloga, što se većina bivših urednika nije odazvalo ni opetovanim molbama urednika, koji ni uz najbolju volju nije mogao sam napisati tuđe uspomene.

SURADNICIMA će na ovom mjestu biti odgovoreno u narednom broju.

UPRAVA: Zagreb, Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata »Luč« izlazi svaki mjesec.
PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.
UREDNIŠTVO: Zagreb, Trenkova ul. 1. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.
»LUČ« UREĐUJE Ivo Bogdan. — Za uredništvo odgovara: dr. Mijo Maričić, Zagreb, Trg Kralja Tomislava 2,
TISKARA »NARODNE PROSVJETE« Zagreb, Trenkova 1. (Za tiskaru odgovara Dragutin Heim, Maksimirska 42.)

LUČ

KULTURNO SOCIJALNI LIST ZA ĐAKE

G. XXV. *ZAGREB, 1. IX. 1930.* *BROJ 8-10*

FILOZOFIJA SV. AUGUSTINA

Ako je uopće istina, da ideja, koju si netko stvori o filosofiji, jest odraz njegova života, to je onda kud i kamo stalnije, da je sv. Augustin svoj pojam o filosofiji izražavao više svojim životom, nego svojim riječima i svojim pisanim djelima. On je kao nitko drugi živio za svoju filozofiju. Za njega filozofija nije bila samo spekulativno-apstraktna nauka, koja bi rješavala neke stanovite probleme, već je ona bila za njega intimni život, staza njegova putovanja i naravna težnja vrhuncu savršenstva. Jer kao što naravno težimo za tim, da se razvijemo malo po malo i tako dođemo do muževne jakosti, tako isto naravno težimo za tim, da dođemo do istine i obogatimo svoje naravno znanje. Što više, kod Augustina se potpuno izjednačuju te dvije težnje : nagon k savršenstvu i nagon k istini. To pravo govoreći nijesu dvije težnje : to je jedan te isti naravni nagon, duboko usađen u ljudskoj svijesti, onaj intimni nagon, što se tako jasno i tako impulsivno očituje u intelektualnom čovjeku, da ga neprestano tjera i vodi novim otkrićima i novim iznašašćima.

Augustin je već kao mladić zorno opazio jednu važnu činjenicu u ljudskom životu, i odmah ispočetka uočio svu njezinu važnost i svu zamašitost za ljudski žđivot. On, čovjek impulsivne naravi pun želja i nagona, čovjek duboke ljubavi i finog osjećaja, opazio je, da je u ljudskom životu usađena naravna težnja da bude sretan. Jest, u nama je — rekao bi on — neka tajna sila, koja kao vječni neki zakon, tjera nas, da težimo za srećom. Mi zato nikako nijesmo indiferentni prema tom zakonu. Mi hoćemo, mi neprestano tražimo, da budemo sretni i da svojoj duši nađemo pokoj i mir. Naravno, već ta temeljna težnja jest izvor svih naših želja. Ako što radimo, ako što želimo, ako za čim težimo i hoćemo, to je sve zato, da budemo sretni, da dođemo do konačnog smirenja i u blaženstvu se umiri naše naravno nastojanje.

Taj fakat, očevidni i svakome jasni fakat, jest temeljna točka, na kojoj Augustin stvara svoju filozofiju. Zapravo njegova filozofija nije drugo, nego jaki intelektualni izražaj te težnje. Augustin je naime shvatio tu težnju isključivo intelektualno i dao joj intelektualno obilježje protiv materijalističke struje, koja je u ono doba prodirala u zapadnu Evropu. Srčika pitanja je bila u tome, da se točno opredijeli narav te težnje i narav konačnog termina, kamo nas ona mora dovesti. Tu se postavlja pitanje, dali je to nešto materijalno, kako su naučavali Epikurejci i Maniheji, ili je to čisto intelektualno, kako pokazuje kršćanska nauka. Augustin dobro uočivši, da čovjek u najvišoj svojoj sposobnosti nadilazi ostala materijalna bića, pa odvojivši čovjeka od materijalnog savršenstva, postavlja mu cilj u visinu, inte-

lektualnim sferama. Nije moguće, zaključuje on, da bi čovjeka moglo zasititi nešto, što je ispod njega; još manje ga može učiniti sretnim prolazno materijalno savršenstvo, koje ako se usporedi s intelektualnosti čovjeka, nema čime da ga usavrši. Cilj njegov — a zato i sreća njegova — mora biti u nečem, što nesamo da nije — ispod njega, već nadilazi svojom plemenitošću i samu intelektualnu narav čovjeka. A jasno je, da to može biti samo vječna, nepromjenjiva Istina, koja jedina u svom savršenstvu nadilazi i materijalnu narav ljudsku.

Eto, zašto za Augustina filozofija ne će biti drugo, nego težnja, neprekidna težnja za srećom. Čovjek nema — reći će on — nikakvog drugog razloga baviti se filosofijom, nego da bude blažen. Kad čovjek ne bi imao doći do sreće sa svojom filozofijom, ona već ne bi imala nikakvog smisla za njega. — Ona dakle mora umiriti njegovu težnju za srećom, i ona mora uspokojiti sve njegove želje. To će ona učiniti, kad mu pruži traženu istinu. cilj njegovih težnja, i dade njegovoj duši odgovor na velika pitanja života, koja se spontano i impulsivno narivavaju svakoj ljudskoj pameti.

Ta lijepa nauka: da samo istina može usrećiti čovjeka, jest ona srčika Augustinove filosofije, koju je on uveo u grčku misao, i kojom je dao svojoj nauci takvu svježinu, da joj se još i danas divimo. Filozofija već nije bila shvaćena kao neka grana ljudskog umijeća, kojom će se čovjek kadikad iz znatiželje pozabaviti, već kao učiteljica života, kojom čovjek mora proći, da dođe do potpunog razvitka i dosegne nužno savršenstvo. Baš zato ona će biti voditeljica čovjeka i učiteljica njegova života. Ona će mu pokazati stazu, kako će živjeti; ili bolje, ona će biti sam njegov život: uspinjanje do vrhunca istine, izvoru naše sreće i našeg blaženstva.

Već prije Augustina bili su došli neki filozofi do ideje, da filozofija mora biti konačno smirenje ljudskih težnja i harmonijsko uređenje ljudskih sposobnosti. Ali ta ideja, uostalom genijalna i ispravna, nije bila došla do svog potpunog izražaja u grčkoj filozofiji, kojoj nikada nije bio jasan upliv Božje ideje u razvijanju ljudskog intelektualnog savršenstva. Ta filozofija, koja je, ili krivi pojam imala o Bogu, ili slabo shvaćala odnošaj Boga i čovjeka, nije mogla riješiti pitanje ljudske težnje, koja se, u kršćanskoj misli, umiruje i usavršuje samo u Bogu. Ostala je zato grčka misao, uza svu svoju klasičnu koncepciju svemira, krnja i nedovršena, isključivši iz sebe baš ono, što ju je moglo najviše oživiti i usavršiti. Ljudski duh nije nalazio konačnog smirenja. Znao je, da je u njemu jaki impuls za istinom i za filosofijom, ali nije mogao zaključiti, da bi u toj istini, u posjedovanju tog blaga bilo konačno njegovo blaženstvo, kad i onako čovjek može shvatiti samo ono, što je prolazno i vremenski trajno, a njegovom dohvatu izmiče nedokučiva vječna, zauvijek trajna Istina.

Augustin je naprotiv postavio na središte svoje filozofije baš ono, što je dotadašnjim filozofima bilo tamno i nejasno. Tkogod je imalo proučio njegova djela, mogao se uvjeriti, da u njima ima neka središnja točka, koja kao kakva zlatna nit veže i sintetizira sve njegove misli, pa izbija iz svakog redka njegova djela. Ta ideja Boga, koja Augustinovoj filozofiji daje neku posebnu svježinu, jest glavna os, oko koje se vrti sav napor i sve nastojanje Hiponenskog filozofa. Nije njemu stalo da znade za drugo, nego za Boga. On, istina, hoće da upoznade harmonijski uređaj svemira, ispituje usto pomnjivo i marljivo nutarnje tančine svoje duše, ali to samo za to, da dođe do svoje glavne ideje, da upoznade Boga. Svemir mu je kao niz inte-

lektualnih stepenica, kojima će se njegov duh popeti do spoznaje prvog Bića, Prauzora sve ljepote i istine. »Ljepota zemlje! — govorio je — »jest kao neki mukli glas. Promatrajući je pomnjivo, videći kako je plodna, kako je puna svježine i sile, kako čudnovato raste i cvate, spontano ti se nameće misao, da je nešto pitaš, to više, kad samo istraživanje, samo gledanje jest već neko pitanje. I tvoja pamet, znajući, da ona ne može da opstoji tako lijepa i tako savršena sama po sebi, dolazi naravno do misli Stvoritelja, od koga je primila svoje savršenstvo. I to, što si pronašao — tog njezinog Stvoritelja — to je glas njezinog priznanja, kojim svima govori, da ona nije po sebi, već da je ona djelo njegovih ruku«. Malo je tko čuo taj tajanstveni glas prirode bolje, nego je to Augustin čuo. On nalazi Boga u ljepoti svakog predmeta i, našavši ga, primi ga sa svim elanom gorljive svoje duše. On istina, oštro kritizira panteistički evolucijonizam Neoplatonaca, postavivši Boga kao vrhovno biće, odjelito od svih stvorenih predmeta. Ali usto on osjeća Boga u svim djelima njegovim. On vidi, da Bog nije daleko od svih nas. On je pače među nama, u našim dušama. O tomu samo mi svijesni, sasma svijesni, da Bog stanuje u našoj duši preko svog djelovanja, da se on nalazi u našem intelektualnom djelovanju. I ako se Augustin tako impulsivno zanosi za istinom, to je zato, što nam ono daje da osjetimo Boga u svojoj blizini. Upoznati istinu znači : naći Boga, njega uživati i naslađivati se u njegovoj prisutnosti.

Sada nam ne će biti čudno, zašto Augustin tako strastveno teži sa spoznajom istine i zašto prilazi njoj sa svim kucajima svoje duše. On je prima ne samo sa srcem, jer srce ne misli, ne samo s razumom, jer je razum bez osjećaja, ne samo s osjećajem, jer je osjećaj slijep — već se baca istini u krilo sa svom svojom dušom, sa svim porivima svog žarkog srca. »O veritas, veritas ! quam intime etiam tum medullae animi mei suspirabant tibi«.

U tome Augustin pokazuje duh svog Platonizma. Tu gorljivu ljubav prama istini baštinio je kršćanski filozof od Neoplatonaca, koji su smatrali mudrost jedinim blagom svoje duše. Tom blagu treba posvetiti sve želje i žrtvovati sve duševne osjećaje. To više kad, mudrost i nije drugo nego težnja ka savršenstvu, a toj težnji moramo posvetiti sva svoja nastojanja.

Zato Augustin u toj težnji pokazuje neograničeni entuzijazam. On zna, da time prilazi prvoj Istini, koja se odrazuje u stvorenim ljepotama. Pa zato upoznati istinu znači uspinjati se stepenicama savršenstva do Boga, prve Istine i Praizvora ljepote i dobrote.

Time poganska filozofija postaje kod Augustinove ponizna molitva vjernika, koji se Bogu uzdiže, s Bogom sjedinjuje i njemu sličan postaje. Ona ga uzdiže nad prolazno dobro i baca ga u ponor istine, pa čini, da u svojoj duši odrazi onu neizmjernu ljepotu, što se nalazi u prvom biću.

Već su neki stari mudraci govorili, da je filozofija : *assimilatio ad Deum.* Ta je misao kod našeg filozofa dobila izrazitiju formu, u koliko je Augustin shvatio filozofijsku djelatnost kao traženje istine, ali živuće istine, koja usavršuje čovjeka i daje mu život, onaj savršeniji život, onaj, kojim naša duša graniči s višim imaterijalnim bićima i odrazuje u sebi život prve, Vječne Mudrosti. Pa ako moramo težiti za mudrošću, ako se moramo baviti s filozofijom, to je samo zato, što nas ta ljudska djelatnost izdiže od materijalnih užitaka i čini sličnima prvoj Mudrosti. A to sve zato, što preko filosofije dolazimo do konačnog izmirenja onih intimnih ljudskih težnja, koje je Stvoritelj zasudio u našu dušu, i s kojima je svoje djelo uputio vraćanju k svom prvom Izvoru i k svom prvom Principu. DR H. BOŠKOVIĆ O. P.

SA PRELOMLJENIH GRANA

POZDRAV.

O već davno nije s tornja moga zvonilo
U Njegovu slavu!... Jedne čudne noći
Zamračio mjesec. Zviježđe suze ronilo.
Gromovi zaorili. — Kraljević će proći.

U tren brzi sinoć svim se gradom pronijelo.
Zakliktale straže. Ko uskrsle noći
Sve ustalo iz sna. I u susret ponijelo
Zlatne vijence mnoštvo. Plemstvo pred njim kroči

S bakljama u ruci. A vesela djeca
Na prolazu pred Njim svud baršun i smijeh prosula
»Gle, već ide!« Žamor. Odjek s grada jeca...

Zapjevala četa. U glas jaki kliče
Prvi Vitez vrli: »O kog Nebesa posula
Na dobro nam došao!« — Dan za gorom sviće — — —

SJEĆANJE NA IZGUBLJENOG BRATA

Jak
Južnjaka val
Pljusnu o lađicu bijelu.

Mrak
Prekrio žal
I dolje uvalu cijelu.
— — — — — — — —
Svi
Izašli van
Na balkon, u more zure...

Tih
Sestričin glas
Pokojnog spomenu brata.

— Njeg
Morska nam dna
Već kriju godinu dana —
— — — — — — — —

Sveg
Sjeća se, zna...
I prva zaplače Ana

Njih
Za jedan čas
Tad tužan zagrli tata.

NOVI ŽIVOT.

»Tota die contristatus
ingrediebar...«

(Ps. 38, 6.)

Ja svaki dan idem sjetan u skrušenju i plaču
Ko pokornik blijedi pun pobožne tuge
Gospode,
Stazama kajanja tvrdog kroz trnje i draču,
Što k Radosti vječnoj i miru me vode
Uz mjeseca mijene i duge...

Polako.
Ah! umorne klonule mi noge.
Više ne mogu!

Ko nekad u okrunjene Kralja i Proroka
U duši mojoj se stapaju
Bolovi
U pokajanja stroga...
A suze mnoge za besanih noćiju
S mog upalog oka
Pred licem Svevišnjeg Boga
Kapaju — — —

S Božanskog Izvora u jutro se krijepim
Po vas dan idem sjetan
U spokojnom srcu s novim životom lijepim
Tih
I sretan.

PJESMA UMIRANJA.

O, kako je teško kad za tmurne noći
Sam u klijeti pustoj sav drščući s leda
Izdišeš polako!... Sklapajuć ti oči
Tvoj Anđeo dobri nada tobom preda.

A klonulo tijelo grči se i koči!

Kad u zadnjem času sa Raspela blijeda
Isusova glava kod sve Božje moći
Sa strahom ti prijeti! — Uskim žlijebom mjedi —
Pod prozorom slušaš kako kiša toči...

— Nad uzglavljem tvojim strašna Samrt sjedi!

MRTVI GRAD.

Vrh tvrđavskih zgrada pod sumračni veo
Zavi
Kasni suton plavi.
Na korniži pauk od dosade se spleo
Sam u svoje tkivo.

Istrošeno, sivo
Stupovlje dvorova raspada se, truni
Ko lješine u kapsama od ebovine krasne.
U rasulu svome jezivom i stravom
Puni
Prolaznike kasne.

Na skršenom stijegu
Drhturi u mraku sa minulom slavom
Znak pobjede davne.
Kraljevne i paži
Zanijemiše s mukom prijestoljnice slavne.

Na visokom brijegu
U sjenama hrastova
Snivaju vječni san.
Pred kapijom grada
Cijelu noć i dan
Od granitnog kama
Dva mletačka lava
Sama
Stoje na straži — — —

F. G. BUJAS.

LEGENDA

Jednog dana saš'o anđeo sa neba,
u spodobi starca, tihano i lako.
Sletio u selo studeno bez hljeba
na drum snježni, gdje je mali bogac plak'o.

»Što je, sine? čemu plačeš tako tužno,
zašto su ti usne drhtave i blijede?«
»Siroče sam gladno... Ah, vrlo je ružno
bez doma na snijegu smrzavat se, djede...«

Topla suza starcu niz lice poleti.
Digne desnu, svetu. Ta prekriži cestu,
koliba se stvori... Anđeo odleti,
osta dijete s mišlju: Bog bje na tom mjestu.

MATE MEŠTROVIĆ.

II. KONGRES SLAVENSKIH KATOLIČKIH AKADEMIČARA

Uže veze između slavenskih katoličkih akademičara nastale su na kongresima »Pax Romane«, međunarodne katoličke studentske organizacije. Kako je i razumljivo, glavnu riječ u toj organizaciji u većini slučajeva vode neslavenski narodi, i to radi toga, jer su brojniji i raspolažu sa većim sredstvima. Mali upliv Slavena dakle, nije dolazio odatle, što oni ne bi imali ideja i sposobnosti, da dadu svoj udio katoličkom đaštvu čitavoga svijeta. Što više, upravo mi Hrvati možemo kazati, da su prvi začetci te velike organizacije nastali našom inicijativom pred desetak godina u Mariboru. Ali uza sve to i glavne odborničke funkcije i tehničke poslove obavljali su neslaveni. Razumljivo je dakle, da se kod slavenskih katoličkih akademičara porodila želja, da bi Slaveni nastupili jedinstveno i da bi si tako osigurali mjesto, koje im po katoličkim tradicijama i zaslugama i pripada. Međutim to nije bila tako laka stvar, kako na prvi mah izgleda. Postojale su već veze i paktiranja slavenskih naroda sa neslavenskim narodima. Radi toga je trebalo uvjeriti sve Slavene, da je potreban zajednički nastup, a zatim da se počeka, dok nastanu takove prilike, da se omogući »slavenski blok«, kako su ga propagirali i nazvali upravo Hrvati.

Već dosta rano se počelo, tako da su na dvama prošlim kongresima »Pax Romanae« Slaveni nastupali dosta solidarno, da se moglo misliti i na uže veze. U tu svrhu su Poljaci, (u želji da inicijativu sačuvaju u svojim rukama) zazvali lanjski kongres u Krakovu. To je bio prvi kongres slavenskih katoličkih akademičara. Taj kongres je stvorio *bazu za međunarodnu organizaciju slavenske katoličke akademske* omladine. Osnovan je tom prilikom sekretarijat sa sjedištem u Poljskoj. Taj je dao par korisnih inicijativa i došao u Ljubljanu sa dobrim programom za rad. U Krakovu je nadalje određeno, da se održi i drugi kongres, da se tako organizacija slavenskih katoličkih akademičara još više učvrsti.

Za mjesto drugoga kongresa određena je Ljubljana, glavni grad najmanjeg slavenskog katoličkog naroda, ali ujedno i naroda, koji ima ponajbolju katoličku organizaciju. I ako u Ljubljani nismo to osjetili u punoj mjeri, ipak se za vrijeme kongresa vidjelo da živemo u gradu, gdje organizovani katolici imaju velik utjecaj. Tako se desilo, da je za čitavo vrijeme kongresa općina dala da se »stari ljubljanski grad« svečano rasvijetli; na otvorenju je bio predstavnik općine, predstavnik banske uprave, komandant mjesta i predstavnik sveučilišta. Sve to govori, da je kongres slavenskih katoličkih akademičara u Ljubljani bio važan društveni događaj.

Odbor u Ljubljani je, treba priznati, dosta radio. Mi smo u Zagrebu dobivali česta pisma i pozive, ali nismo naglili, pošto smo htjeli, da svojoj organizaciji, koja je ovaj put imala reprezentirati Hrvate i njihovu kulturu osiguramo što časniji dio. Radilo se o tome, da Hrvati budu dostojno zastupani kod podjele referata, a zatim da i naša delegacija bude što dostojnija. Dok to nije bilo osigurano, čitavu stvar nijesmo smjeli razgalamiti. Trebalo je svladati više poteškoća nego što to na prvi mah i izgleda. Međutim pripreme su protekle na naše zadovoljstvo. Predavanjima smo bili dobro zastupani. Uz vlč. P. Butorca, prof. iz Kotora, održao je predavanje dr Janko Kalaj iz Zagreba, a dr Rimarić-Volinjskij ruski emigrant hrvatski je govorio

o temi »Slaveni u univerzalnoj kulturu. Hrvatska delegacija je također bila brojna. U ime zagrebačkog nadbiskupa, vrhovnog pokrovitelja kongresa prisustvovao je presvij. g. dr Dominik Premuš, posvećeni biskup. Kongres je posjetio i presvij. dr Dionizije Njaradi, vladika križevački. Uz biskupe bio je prisutan i lijep broj hrvatskog klera (između ostalog i veleuč. g. dr Nikola Kolarek, duhovnik naše Lige), nekoliko seniora, te nekoliko članova »Domagoja«. Tako su iza Slovenaca na kongresu bili najbrojnije zastupani Hrvati.

Od drugih slavenskih naroda bilo je petnaestak Slovaka, koji vrlo dobro shvaćaju važnost međunarodnih katoličkih kongresa i na svaki šalju brojne delegacije birane inteligencije. Zatim je bilo desetak Poljaka, redom predstavnika raznih udruženja, znak njihovog raznolikog ali ujedno i nejedinstvenoga organizacijskog života. Čeha je bilo pet, ali nije bilo delegata đačkih organizacija. Kolikogod smo se trudili, da doznamo pravi razlog njihova odsuća nismo mogli dobiti pouzdanih informacija, ali ipak, mislim, da se ne varam, ako kažem, da su po srijedi nesuglasice sa Slovacima, a dijelom i sa Poljacima. Bila su na ovom kongresu i dvojica Ukrajinaca iz Poljske, a kao gosti su prisutni i ruski studenti emigranti. Dio njih se uvelike zanimao za sve što se govorilo. Bili su to oni bolji među njima (između ostalih i jedna predstavnica ruske aristokracije), koja je otvoreno govorila o svojim simpatijama za katolicizam. Jedan ruski student je govorio na komersu o poteškoćama Unije. Govorio je iskreno i moglo se vidjeti, da se ne odnosi neprijateljski prema toj ideji. Ovim učesnicima treba nadodati dosta velik broj slovenskih akademičara, klera i starješina. Slika je bila vrlo šarena, tim više, što su svi učesnici govorili svojim jezikom. Mi Hrvati smo nazvali onu smjesu jezika »slavenskim Babilonom«. I ako je isprva sporazumijevanje uistinu bilo teško, kasnije smo se na to privikli, pa smo n. pr. mi Hrvati i Poljaci mogli da vodimo duge razgovore, a da i ne govorimo o Slovacima i Ukrajincima, koje smo najbolje razumjeli. Interesantno je, da su nas Hrvate svi ostali Slaveni još najbolje razumjeli. Možda bi filolozi o tome znali kazati nešto više. Međusobni saobraćaj bio je vrlo srdačan. Mogle su se jasno opaziti karakteristike raznih naroda. Poljaci su svakako htjeli naglasiti svoju važnost. Oni se smatarju pozvanim, da se stave na čelo katoličkog Slavenstva. Oni su kod otvorenja kongresa govorili skoro svi. Neka se zna, da smo tu ! U svakoj debati se javljaju za riječ. A treba nekima od njih priznati, da su uistinu dobri govornici. A i inače poslali su uz predstavnike đačkih društava ugledne ljude. Ks. Lewandowicz je predsjednik katoličke akcije i pozdravlja u ime kardinala Hlonda, Ks. Klebnovski je predsjednik poljskog novinskog udruženja. i poljsko-jugoslavenske Lige. Obojica su nastupali vrlo aktivno. Oni se inače malo za koga brinu. Puni su svoje slavne Poljske.

Uz Poljake vrlo su aktivno nastupali i Slovaci. Oni su mladi katolički narod. U inozemstvu ih redovito zamjenjuju sa Česima, i oni koliko je do njih hoće da učine sve kako bi se slovačko ime što više čulo. Već smo kazali da je njihova grupa vrlo brojna. Većinom su to mladi ljudi, ali koji, uslijed nestašice slovačke katoličke inteligencije, zauzimlju važne položaje u svojoj domovini. Slovaci su pokazivali najveći interes za hrvatske prilike. Vrlo im je stalo da se istaknu i bili su nam vrlo zahvalni kad smo podupirali njihovu želju, da bi se naredni kongres održao u Bratislavi. Skoro svima Hrvatima su darovali znakove svoga đačkog saveza. Mi smo im obećali poslati naše lijepe domagojske znakove.

Česi nisu naročito obljubljeni u Hrvatskoj, ali moramo reći, da su prisutni na nas učinili dobar dojam. Preč. Jemelka iz Olomuca i preč. Pechuszka iz Praga bili su predmet općih simpatija. Što više i prema Slovacima su se ponašali upravo bratski, što nažalost nije običaj, kada se sastanu predstavnici ovih dvaju slavenskih naroda.

Ukrajinci su nastupali vrlo lijepo. Dvojica njih Pjotr Issaiv i g. M. Čubati su nastojali da sve učesnike ispravno informiraju o Ukrajincima. Prema Poljacima su se ponašali kavalirski ali i ponosno, ne tajeći da im Poljaci, dakako mnogi i bona fide, nanašaju nepravde. Pjotr Issaiv je u svome referatu govorio o tome pitanju. Poljaci su u prvi mah oštro reagirali, ali je iza kratkih objašnjenja ustao pan Kruszynski, predsjednik sekretarijata slavenskih katoličkih akademičara i izjavio, da će u domovini, kadgod mu se pruži prilika, poduprijeti opravdane težnje ukrajinske braće, a sve radi katoličke i slavenske solidarnosti. Taj gest Poljaka pobrao je buran pljesak i bez sumnje, je on napravio najljepši utisak, bez obzira na to, što bi cinik taj široki gest mogao nazvati i pozom. Ukrajinci su se interesovali za naš pokret i iskazivali su nam zahvalnost radi srdačnog i nimalo šovinističkog hrvatskoga držanja prema rusinskoj manjini u našim krajevima. Bili su radosni, kad smo im pripovijedali, da je naš pokret ukrajinskoj književnost, odgojio Gavru Kostelnika, koji se prije često javljao u »Luči« i »Našem Kolu« dok je danas priznat ukrajinski književnik.

Na ovom kongresu nije bilo Lužičkih Srba, ali i njih smo se sjetili. Lužički Srbi su zapravo katolički narod, ali nažalost nemaju katoličke inteligencije, pošto je sva njihova inteligencija odgojena u protestantskom duhu. Kongres je svima preporučio, da se osnivaju stipendije za bogoslove Lužičke Srbe. Zar o tomu ne bi mogli povesti računa oni, koji kod nas rade za katoličke misije ? Zar nam nije najbliže misijsko područje ono slavensko. To je lijepo na kongresu naglasio dr Grivec.

Konačno mi i Slovenci, usprkos tome što niz godina nemamo zajedničke organizacije našli smo bazu za mirno raspravljanje. Naši temperamenti i prilike su različite. Mi radimo svojim metodama, a oni svojim. Naše veze imaju se svesti na uzajamno poznavanje ; uža zajednica mogla bi dovesti samo do neprilika. Ovako bi se, po svoj prilici, imali razvijati naši odnosi i u bližoj budućnosti. Ne smijemo se obmamljivati nekim nepotrebnim iluzijama. Uz ovakvu koncepciju mi, hrvatski akademičari, lijepo smo se sporazumjeli sa slovenskim akademičarima i čak smo zastupali njihovu stvar zalažući se za to, da sekretarijat ostane u Ljubljani i time ih, da tako kažem, moralno obavezati, da oni podupru naše eventualne zahtjeve u skoroj budućnosti.

Mi Hrvati, osobito mi mladi, nastupili smo vrlo čedno. U prvom redu među nama nije bilo naših »internacijonalaca«, koji su posjećivali slične kongrese, a osim toga mi nismo bili prisutni, kad se lanjske godine u Krakovu stvarala uža zajednica slavenskih akademičara, pa je razumljivo, da smo se morali držati rezervirano. Ali za nas je govorio naš broj i naši ugledni reprezentanti, tako da se hrvatska riječ mnogo čula. Međutim mi smo se vrlo brzo snašli. Preko starijih smo doznali sve one male zakulisne tajne, koje se pojavljuju na svim kongresima. To su ona sitna pitanja, što želi ovaj, i što kani poduzeti onaj, tko sa kime drži i slično. Što više, mi smo ubrzo bili najbolje informirani te smo od početka mogli odrediti držanje za sve eventualnosti. Tako se desilo, da smo u odlučnom času najvažnije prijedloge iznijeli mi. Mislim, da nije hvalisavost ako ovo kažem. a mislim, da nije ni

indiskrecija, ako smo malo zagledali u pravi život kongresa. Napokon mi smo dužni kazati onima, koje smo zastupali, k a k o je bilo pa makar i u štampi koja je ipak ograničena na naš uži krug organizovanih katolika.

*

Možda će tko misliti, da nas je gornje iznošenje činjenica malo predaleko zavelo. tako da nam ne ostaje mnogo prostora za iznošenje samoga programa. Mislim da to nije opravdano. Iznošenje opsežnog programa pa bilo i u najkraćim crtama, odnijelo bi i odviše prostora. A s druge strane su svi oni, koje je program posebno zanimao o tome mogli čitati u našoj dnevnoj štampi (»Hrvatskoj Straži«), a u koliko im to nije dovoljno, dobro će učiniti, ako nabave knjigu sa svim predavanjima, a koja će izaći doskora u Ljubljani. I onako je potrebno, da Hrvati kupe što više takovih knjiga, da se i na taj način pokaže interes hrvatskih katolika za dobre međusobne veze slavenskih katolika.

Sam program je bio nešto prenatrpan. Htjelo se zadovoljiti sve, jer su svi opravdano tražili, da budu dostojno zastupani. Tako se desilo, da je bilo predavanja, koja su se mogla mirne duše izostaviti, tim više, što se forsiralo da predavanja budu što kraća. Mislim, da neću nikome nanijeti nepravdu, ako kažem, da su uz predavanje prof. Butorca najdublja bila predavanja. Slovenaca. To je donekle i razumljivo, jer su oni pošto se kongres obdržavao u Ljubljani, mogli postaviti kao predavače svoje prve stručnjake. Terseglav, Grivec, Stelé i Sušnik dali su vrlo dobra predavanja, te već unaprijed upozorujem drugove, da ne propuste pročitati ta predavanja, čim dođu do njih. Dobro predavanje je održao i predsjednik poljske Katoličke Akcije.

U predavanjima su priređivači htjeli da se obrade u prvom redu svi oni momenti, koji sačinjavaju moralni »raison d' etre« ovakove jedne organizacije, a zatim da se dadu smjernice za rad slavenskim katoličkim akademskim organizacijama.

Međutim je najvažniji onaj prvi dio. Trebalo je naći ideju, koja bi bila dovoljna, da dade sadržaj čitavoj ovoj organizaciji katoličkih slavenskih akademičara, da se tačno odredi svrha eventualne Slavenske Akademske Lige. Istina je, već ono, što je na početku ovog kratkog referata rečeno o tome, kako je došlo do ove organizacije upućuje nas na to, da bi ova organizacija imala biti afirmacija slavenstva u crkvi. Ali Crkva katolička je universalna, u njezinim očima nacijonalizam puno ne vrijedi, a pogotovo ne, kao baza za stvaranje grupacija ili čak frontova unutar same Crkve Kristove. Crkvi nije dovoljan razlog, da se Slaveni udruže unutar postojećih međunarodnih organizacija i da za sebe traže neka posebna prava samo radi toga, jer Slaveni misle, da je to u interesu njihova prestiža. Crkva od nas traži općenite ciljeve, rad za dobro čitave crkve. Istim pravom, kojim i Slaveni u crkvi bi mogli stvoriti posebne grupe Germani, Romani, Amerikanci, Crnci, Mongoli i sve grupe naroda povezane krvnim srodstvom i stvoriti grupacije, od kojih svaka traži s v o j u afirmacija, a ne dobro Crkve. Odatle je jasno, da bit naših nastojanja mora biti vrhunaravan, kao što je vrhunaravan i vez koji veže sve dijelove crkve, tog mističnog Tijela Kristova. Učesnici kongresa, vođeni ovakvim mislima, nužno su morali doći na ćirilometodijsku misao Sjedinjenja Crkava. Katolički Slaveni su po svojoj rasi, kulturi i po Svetoj Stolici određeni, da propagiraju misao jedinstva crkve Kristove.

Ove misli našle su krasnu interpretaciju u predavanjima za vrijeme samog kongresa. Mi tu ideologiju nećemo posebno razlagati, jer ćemo uslijed

novog ćirilometodijskog gibanja među našim đaštvom imati više puta prilike, da o tome čitamo članke iz pera stručnjaka za ta pitanja.

Drugi dio vremena bio je posvećen pitanjima organizacije. Što se zaključilo, vidjeti će se iz rezolucija. Mi ovaj put za sebe nismo tražili ništa. Naše učešće u organizaciji dosada je bilo dosta slabo, pa nismo htjeli forsirati da bi se nama povjerilo da vodimo organizaciju ili da spremamo kongres. Ove godine mi moramo težiti za tim, da u redu obavimo svoje dužnosti i da provedemo propagandu, da naše učešće na narednom kongresu bude što jače, da naše veze sa ostalim slavenskim akademičarima postanu što življe, a iza toga će eventualno doći vrijeme, da se kongres održi u Zagrebu i da mi dobijemo sekretarijat, odnosno predsjedništvo. Prije toga se moramo spremiti, da uzmognemo časno ispuniti svoju zadaću.

Na drugom mjestu donosimo u cjelini rezolucije prihvaćene na posljednjem zborovanju. Prvi dio rezolucija odnosi se na pitanja organizacije. (Sijelo sekretarijata jeste Ljubljana — naredni kongres u Bratislavi, do kojeg se morajn izraditi pravila — odluka o glasilu), a drugi dio rezolucija je ideološke naravi. U prvom redu se naglasuje ćirilometodijska ideja. Mi, koji smo čitav svoj rad postavili na ovu bazu, moramo biti posebno veseli radi ovakovih zaključaka, jer vidimo, da je naša odluka bila umjesna i da svi slavenski katolički akademičari dolaze do istih zaključaka, do kojih smo došli mi sami.

Što se tiče drugih dijelova rezolucija upozorujemo posebno na rezoluciju o liturgijskom pokretu, kao i na ostale rezolucije, koje govore o zadaćama inteligencije. Neke od tih rezolucija su resume naše ideologije i mnogi će drugovi sigurno reći, da su to već znali. Štogod više bude takovih, tim više imamo prava, da kažemo, da mi imamo dovoljno lijepih ideja, te da je potrebno, da se što jače naglasi potrebu akcije. Bilo bi šteta, kad bi ove lijepe pobude kongresa slavenskih katoličkih akademičara bile izrečene uzalud. Proučimo svaki za sebe sve ove rezolucije i svaki sa svoje strane nastojmo, da što više onih lijepih i potrebnih smjernica postane djelom.

I. B.

NA PRELOMU

Mi nosimo teret, kičma nam je svita;
i ne znamo plakat; čini nam se smiješno.
Njišemo se kao zrele vlati žita
uz ritam što para srce naše griješno.

Crne su sve noći, a još crnji dani:
mučimo se poput zabludjele ptice;
tu duše cvile ko sevdah žene: »Svani
nama jutro jedno bez čemera, tmice!«

Skinuli smo masku: život u suštini
još vatreno ključa, pjeni se i diže:
»Oj, sablasne noći, što ste u blizini!?«

Realnost! (mi to smo!). I stupamo bliže
— s krvavim nogama kroz Golgotu svijeta —
u nepovrat tužni; svijesni što nas sreta.

I. MUSIĆ.

ZBOR FRANJEVAČKIH BOGOSLOVA „MILOVAN"

Milovan« je čedo hrvatskog katoličkog pokreta. On se rađa odmah poslije sveđačkog sastanka u Splitu. Sastanak u Splitu bio je bliži poticaj njegovu osnutku. Tih su dana franjevački bogoslovi svih hrvatskih franjevačkih provincija održali u franjevačkom samostanu na Dobrome svoje posebne sjednice, na kojima su zaključili, da se u svakoj bogosloviji osnuje zbor. Tako »Milovan« datira svoj osnutak 15. listopada 1909. Toga je dana bila njegova konstitutivna sjednica. I od toga dana do danas s pomoću Božjom nije prestao opstojati i raditi u duhu Mahnićevih ideja.

Zboru je dano ime »Milovan« u počast pučkog prosvjetitelja i pjesnika fra Andrije Kačića-Miošića. Kačić je služio Bogu, narodu i prosvjeti. Ista je svrha i mladom zboru. Što je bilo doličnije nego, da mladi franjevci okrste svoj zbor imenom tako blizim i poznatim našem puku. tako dragim i našoj hrvatskoj inteligencijil

* * *

14. listopada 1909. »Milovan« upravo apostolskim zanosom započe svojim radom. Mladi bogoslovi u samostanskoj tišini uz savjesno učenje školskih predmeta vježbaju se u asketsko-bogoslovnim i literarno-filozofskim sastavcima. Sastavci, a i pjesme, čitahu se na sjednicama Zbora, kojih je te godine bilo šest. Iste godine osnovaše tamburaški zbor, koji je više puta uzveličao »Milovanove« akademije. Prvi korak na javu učinio je mladi Zbor prigodom 700-godišnjice franjevačkog Reda s veoma lijepom i uspjelom akademijom, o kojoj se odveć pohvalno izrazi i blagopokojni biskup Dr J. Carić. Kroz ovu prvu godinu bavili su se i slikanjem tako, da i danas Zbor posjeduje nekoliko lijepih uljenih slika pok. fra Ćirila Letice, svog prvog revizora.

Školska godina 1911.—1912. je jedna od znamenitijih godina »Milovana!. Do ove godine bogoslovski studij naše Provincije bi razdijeljen u dva samostana (u Zaostrogu i Makarska). Ove godine poslije mnogih žrtava provincija ujedini i smjesti svoje bogoslovlje u veoma lijepu zgradu u Makarskoj. S ovim činom broj se »Milovanovih« članova znatno povećao. Oni su marljivo nastavili radom u Zboru oko svog usavršivanja u svakom pogledu. »Milovan« je dobro zapamtio riječi velikog Leona XIII. : »Treći će Red dovesti duhove slobodi, bratstvu i jednakosti, nu ne onako, kako to snuju slobodni zidari, da li kako ih je Isus na svijet donio, a Franjo na svijetu oživio«. Stoga se članovi mnogo bave proučavanjem Trećeg Reda. Pišu i čitaju sastavke o III. Redu, a surađuju u trećoredskom »Glasniku sv. Franje«. Od te godine sve do dana današnjega »Milovan« veliku pažnju posvećuje Trećem Redu. Svake godine držalo se po više govora i radnja o III. Redu i radili se nacrti, kako će se to u budućem radu moći oživotvoriti. Imali su i trećoredsku sekciju, koju je kasnije nastavila socijalna.

Zborovi svih franjevačkih Provincija još god. 1909. osnovaše »Udruženje hrvatskih književnih zborova«. Odbor ovog »Udruženja« imao je svake godine drugi zbor. Tako školske godine 1913.—14. čast »Vodstva« obnašao je »Milovan«. Tom prigodom slao je ostalim franjevačkim zborovima lijepe poslanice, u kojima ih nuka na rad i ustrajnost dajući im zgodne bratske opomene i naputke. »Milovan«, je u to vrijeme svim silama nastojao, da svi bogoslovi bilo mirski bilo redovnički, dobiju svoj »Prilog« u »Bogoslovnoj

Smotri«. I za ovu stvar oduševi sve bogoslovne zborove. Ali ne bi uspjeha. Čast je »Vodstva« »Milovan« obnašao i od god. 1917.—1920.

U šestoj godini »Milovanova« tihog rada buknu strašni svjetski rat. I ako je »Milovan« za vrijeme rata nastavio svojim radom, ipak je osjetio mnogo gorkih časova.

Kad je rat svršio, članovi su se oduševljenije stali baviti filozofsko-asketsko-teološkim suvremenim pitanjima, lijepom knjigom pa i pjesništvom. Rad je bio dosta živ tako, da je Zbor održao 14 redovitih sjednica s jednom svečanom akademijom. God. 1918.—19. bila je živahna akcija da se prigodom desetgodišnjice »Milovana« izda »Spomen knjiga«. U tu svrhu Zbor se obratio najuglednijim našim piscima i uspjeli su dobiti mnogo gradiva, koje se nalazi u arhivu »Milovana«, jer onda sve naše tiskare ne mogahu da poduzmu tiskanje uslijed sloma mjeseca listopada godine 1918.

Nutarnji rad u Zboru razvija se i nadalje lijepo. Tamburaški zbor oživljuje i podiže se na veliku visinu, na kojoj je ostao sve do sada. God. 1921. Zbor uspostavlja sekcije: Filozofsko-teološku, asketsko-mističnu i socijalnu. Osim redovitih i izvanrednih sjednica priređuje i akademije bilo privatne bilo javne.

I sadanji članovi »Milovana« rade ozbiljno i savjesno se pripravljaju za svoj budući apostolski život. »Labia sacerdotum custodient scienciam«; to dobro shvaćaju i sadanji »Milovanci«, te uz učenje svojih bogoslovskih studija ne napuštaju svega onoga što je dobro i lijepo. Oni se bave lijepom knjigom, — fotografiranjem, glazbom itd.

II.

Radosni smo, što nakon dvaju decenija možemo konstatovati, da j uvijek bio u tijesnoj vezi s hrvatskim katoličkim đaštvom. Svaki član »Milovana« kroz ovih dvadeset godina podupirao je i pratio sa mladenačkim žarom svaki, pa i najmanji napredak hrvatskog katoličkog pokreta. I ovu vezu s ponosom istaknusmo i prigodom lanjskog tečaja hrvatskog katoličkog đaštva u Makarskoj.

Od svog početka »Milovan« je u neprestanom saobraćaju sa središtem hrvatskog katoličkog đačkog pokreta. Najprije sa »Sekretarijatom« a od godine 1919. sa J. K. Đ. Ligom. Na sve kongrese i tečajevima, što ih je Liga priredila »Milovan« je uvijek slao svoje izaslanike, a prošlogodišnjem tečaju koji je održan u njegovoj sredini prisustvovalo je više od polovice članova.

»Milovan« nije puštao s vida napredak i rad hrvatskih katoličkih omladinskih društava, koja je osnovao i širio ferijalni akademski klub »Pavlinović«. Mislim, da ne ću pretjerati, ako ustvrdim, da je u tom pogledu »Milovan« bio desna ruka »Pavlinoviću«. Živi pismeni, a i lični kontakt bio je među njima. Jedni druge bratski upućujući, stvorili su po Dalmaciji više omladinskih društava, koja su prije rata upravo cvala i pružala lijepih nada za obnovu pravog katoličkog života po našim selima. I »Milovanci« uvjereni, da ih kasnije čeka rad baš među seoskom omladinom u svom zboru osnivaju i omladinsku sekciju, koja je do rata uspješno radila. Prvom omladinskom sastanku u Splitu 1913. šalje pozdrav, a također i svog izaslanika. Da ovaj sastanak bude što brojniji »Milovan« upravlja pismo pojedinim omladinskim društvima po Primorju i oduševljava ih za nj. Kao odjek Splitskog kongresa »Milovan« uz »Pavlinovića« priređuje sastanak svih primorskih omladinaca u Tučepima. Na ovom sastanku igra vidnu ulogu. Svim silama širio je »Milovan« među omladinom »Mladost« a i druge edicije »Pavlinovića«. Poslije rata 1919. »Milovan« se učlanjuje u »Pavlinovića«. I »Milovanci« kao članovi

»Pavlinovića« još većma se zagrijavaju za rad među omladinom. I »Pavlinović« zahvalan »Milovanu« na njegovu radu i bratskoj ljubavi i vezi određuje god. 1929., da će sada, kad prilike dopuštaju, da Milovanci budu aktivni članovi čitav svoj rad razvijati u zajednici i vezi s njima.

III.

Premda vijek našeg Zbora nije Bog zna kako dug, ipak Bogu hvala, možemo biti veseli i radosni na njegovu uspjehu. Kroz ovo 20 godina je mnogo toga dao Crkvi i narodu. Nijesu ovo puste fraze nego čista istina. Polje »Milovanova rada je veliko. Naš dragi narod od Zrmanje do Neretve preko dalmatinskog krša, one grude zemlje, što nam je djedovi krvlju nakvasiše preko bučnog našeg Jadrana, osjetio je i osjeća sve ono, što je »Milovan« za nj učinio. Narod, koji živi na preko 70 franjevačkih župa provincije Presv. Otkupitelja, osjetio je brigu i rad svojih duhovnih pastira — članova »Milovana«. »Milovan« je na svom krilu odnjihao i odgojio lijepi broj plemenitih svećeničkih duša, koje žive za Boga i za svoj narod, redovničkih svećeničkih duša, koje pate i trpe sa svojim narodom. »Milovan« je odgojio u svom krilu i vrlo lijep broj socijalnih radnika, koji su sve učinili, samo da podignu svoj mili narod u svakom pogledu. »Milovanci« idu i izvan granica naše domovine. Tako eno ih među našim iseljenicima u Americi i Belgiji. Kroz ovo 20 godina dao je »Milovan« Crkvi i narodu veoma lijepi broj radnika na kulturnom i književnom polju. Dao je radnika, koji svojim vještim perom krase naše smotre, časopise i dnevnike. Listajte godišnjake »Hrvatske Straže«, »Naše Misli«, »Bogoslovske Smotre«, »Nove Revije«, »Života«, »Vrhbosne«, »Nastavnog Vjesnika«, »Katoličkog Lista«, »Sacerdos Chtristi«, »Luči« između drugih naći ćete i lijepu kitu bivših članova »Milovana«. Ta i sadašnji članovi »Milovana« surađuju u našim publikacijama i nabožnim glasnicima.

Iz ovoga malog prikaza svatko može vidjeti, da »Milovan« uistinu uzgaja mladost, od koje se mnogom može nadati Red i hrvatski narod. Tihi »Milovanov« rad najbolji je temelj za onaj apostolski rad, koji čeka »Milovance« čim ostave svoju bogosloviju. Milovan zna, što sve čeka njegove članove u budućem životu, pa sve sile ulaže, da od njih učini svećeničke značajeve.

F. J. F.

PRIČA O MALOJ PTICI

I.

Sunce je grijalo, a mala je ptica sjedila na gnijezdu svoje dječice. Dječica su je promatrala vesela pogleda i mahala krilašcima od veselja. Ona je pak uzdigla glavicu k nebu i hvalila svoga Tvorca svojim glasom...

II.

Jednoga dana dođu odrpani, zamazani dječarci i uguše joj dječicu. Ona je vrisnula, plakala, jadikovala, skakala im u oči, no oni baciše ugušene ptiće na zemlju i odoše. Ona padne na svoju dječicu lijući grozne suze i jecaše svojim iznemoglim glasićem.

III.

Sunce se i opet smješka, lahorak tiho piri, slavujić milo bigliše, a na svojoj dječici leži ptičica — mrtva. Jednim je krilom prekrila jedno, drugim drugo djetešce, kao da se boji da ih ne bi oskvrnula ljudska, strašna ruka. Glavu je spustila na zemlju, kao da hoće izreći zadnji jecaj za poginulom dječicom...

IVO PETRIČEVIĆ, ZAGREB.

DVA GOLUBA

— Sluga Vam se, gospođa Marundela, kako ste, a?

— Evo dobro, fala na pitanju, gospođa Ane. Prođite me se skupo, skupo sve do Boga. Evo sam došla u »spenzu« da kupim malo kupusa. Odavna ga nismo imali. A brat mi je pop poslao — jučer kaštradine, suha pusta i crvena, vonja kao pršut, jela bih je sirove, da sam mrtva ispod ploče. Govori mi baš jutros moj Andro, hajde Marundela, zdravlja ti, na placu kupi zelenih »prokulica« (kupusa), pa ćemo večeras skuhat »manestru zelenu«... Ali, skupo, skupo, zamislite, gospođa* Ane, tri male balice kupusa — 2 dinara nara!...

Vrti Marundela glavom, a uživa u duši, što joj Ane, žena bivšeg austrijskog žandarskog podnarednika u penziji kao i ona, nenavidi u sebi, što joj brat pop šalje, a njoj ne šalje nitko.

— A vidite, gospođa Marundela, — odvraća Ane, i ja sam baš iz okolice primila »paket«. — Šalje mi ga tetka maloga Jinara, što ovdje uči gimnaziju.

— Svega mi je poslala... Ma larda, (slanine), mantale, (vrst pekmeza od grožđa) ma suhih smokava, pečenoga vina, ma i ječma mi je »perfino« poslala da popržim zajedno sa kafom... A zlatna je, Jinarova tetka! Kad mi je muž služio u njezinu mjestu, ćutile smo se, Bog joj dao dobar dan, kao dvije sestre... Hhh... zlato moje, a onda se jadnica razbolila i došla amo u bolnicu... E, jes' jes' jadnica zlato moje lijepo, jes' jes' moja gospođa Marundela... Hodila sam često k njoj u bolnicu. Moj Mato mi je govorio: »Hajde, Ane, hajde je pogledat'...« Pa kad je prizdravila i htjela poć' put doma, pogodite, gospođa Marundela, šta je zaželjela?...

Šetale su zajedno preko zelene place između mnoštva gospođa i služkinja, koje su došle također, da se obskrbe namirnicama za taj dan, a prolazio je čitav taj svijet između klupa na kojima su sjedile Župke, Riječke i druge piljarice, skladno obučene za krcatim koševima povrća i voća i povikivale: Gospođe prokula! Gospođe salate! Gospođe metlica! — Marundela je bila sva ljuta na protunavalu Ane, a i nenavidila joj je. Nije htjela za »despet« (inad) odmah odgovoriti na Anin upit, nego kao da je prečula... A pričinjala se tako prijazna Ani, Bože slatki, slatka kao šećer, sve se podsmjehuje od radosti a u srcu:

— U »išempiana šimijo« (luda majmunice) što mi nabrajaš toliko — misliš, da ti vjerujem!...« A i Ane isto tako... Po očima, po prijaznom licu — duša sveta, ispovijedio bi se u nje, — a u srcu — sivina pusta ko oblačno nebo; utopila bi Marundelu u žlici vode. Nisu se svadile, nisu se dijelile, čitava je njihova unutarnja odbojnost i mržnja uvjetovana sitnim uzrocima još sitničavlje nenavidnosti. Ali zaludu!... Ne mogu se one u sebi... pa Bog!... Jedna Župka baš u taj čas potegne Marundelu za »kotulu« (suknju).:

— Gospođa, kupite lijepih prokulica!...

— A pošto su?... upita spremno Marundela samo da ne mora odmah odgovoriti Ani:

— Tri balice gospođa, za dva dinara.

— Hoćeš li tri balice za jedan dinar?...

— Ne mogu, gospođa!...

— Onda ništa!... i uputi se s Anom dalje. Župka povikne za njom:

— Gospođa za dinar i po...

---

* »Gospođa«, provincijski vokativ, inače nepravilan po gramatici.

Marundela se okrene i opet odsječe:

— Hoćeš za dinar?

— Gospođa, ne mogu...

— A dat ćeš ti oko deset ura i za po dinara...

— Čekajte Vi, gospođa, do deset ura!...

— To se zna, da ću počekat'!... Završi Marundela, a onda se okrene u onoj vrevi Ani. — A što ste mi ono, gospođa Ane... h...h... h... — blaženo se smješka Marundela... — Što ste mi ono htjeli rijet', a?...

— H... h... h... A ništa. — Hh... vrpolji se Ane... Nego ono, zlatna dušica Jinarova tetica, pogodite, što je zaželila... h... h... h... kad je izlazila iz bolnice?

— Bit će, da se najede...

— Aaaa, Gospođa Marundela... hahaha... Kako se vi šalite... hahaha... Pa nije, Bog vas pomogao, nego da joj pribavim dva goluba.

— Promisliiiii!... začudi se Marundela, tobože dobroćudno! — i zaustavi se malo. — Duša zlatna! Pa jeste li joj ih pribavili?

— Dakako, dakako — potvrdi veličanstveno Ane.

— A kakvi su bili? Valjda niste dovabili općinske golubove s kruhom na prozor, pa ih onda uhitili? — pakosno ujeda Marundela..

— A ne, ne, ne, ne, gospođa Marundela — prekine je Ane kao furija. — Bože sačuvaj, da bih ja krećala u općinske golubove — Pa to se ne smije!... (A u istinu ih je bila ukrala!)

— Uvjeravam Vas, gospođa Marundela, da su oni moji golubovi bili bijeli, potpuno bijeli, kao snijeg, dobavila sam ih iz Konavala, a ovi su općinski golubovi sivi i »skuri« (tamni).

— A tako vi imate poznatih i u Konavlima?

— Dakako, gospođa Marundela...

Razgovarale su se još dugo. Čekale su i jedna i druga deset sati, kad se posprema trg i kad piljarice moraju da pođu ća. Što su prodale, prodale, poslije deset nema prodaje. Oko deset sati piljarice prodaju povrće, što im preostane, pošto zašto, samo da ga ne moraju nositi natrag doma. To čekaju i Kate i Marundela, ali neće jedna drugoj da prizna. Kad su se naćakulale i vidile da će brzo deset sati uputile se na placu.

Dok su se one pogađale s piljaricama dođe Kate Kuce, koja hrani i od zla brani općinske golubove, da je za njih spremna svakome kazati zlu riječ, svakoga uvrijediti, svakomu otkrojiti tucet tovara i mulaca. Ona je nosila kao obično, veliki imbrik za vodu i dva puna papirnata »skartoća« (tobolca) kukuruza, da napoji i nahrani golubove, koji već spremni na kupoli stolne crkve čekaju da slete na trg i da se najedu. Katu Kucu i danas, ko vazda, prati njezina nerazdruživa kučka, stara i nešesna ko i Kate, koju su po kučki leri dubrovački »porporelaši« nijedni, prozvali — Kuce. Pa kako je duga jezika drekne:

— Ala da, mazgurine župske, nosite to travurine s place... da nahranim golubove... Prava ste strašila, nijedan golub neće da mi sleti, dok ste vi tu...

— Kuco o, muč' Kate, jezik ti otpo dabogda... Nije ovo trava, ne... E da ti je ove »travurine«« za večeru. — prihvati joj neka mlađa Župka, (jer se starije ne osvrću više na Katu, budući je dobro poznadu), koja je tek pred dvije sedmice počela, da nosi zelje na prodaju...

— Heeen... zagunđa u staračkom sopranu Kate... Župkice, gubice... slomila se... Da ti je kupus valjo, bila bi ga prodala...

Uto dođe redar na čiju se naredbu isprazni trg, a »fakini« dignu klupe... Dva smetlištara pometu trg, a Kate Kuce raspe kukuruz po trgu, da je prskao na sve strane. Golubovi sa Svetog Vlaha s Gospine kupole i kneževa dvora slete u polukrugu na placu i udri da kljucaju, te brzo očiste trg, a njihova ih zaštitnica malo mrko, ali ipak zaljubljeno gleda. Popalo ih je čitavo jato. Svaki čas odlete i dolete. Neki gimnazijalčić preleti preko trga, izvadi iz crtanke redalicu, lupne s njom o knjige i od buke, koja je nastala prhnu poplašeni golubovi s trga. Kate Kuce pobijesni. Psuje, truje na sve strane. Htjela je potrčati za gimnazijalcem, ali se spotakne o imbrik pun vode, koji se skupa s njom prevali uz opći smijeh publike, dok huncutski gimnazijalčić trčkara unaokolo ko mlado kozle i pravi Kati dugi nos.

Sva mokra ko kokoš na kiši, digne se Kate i pođe ravno u općinu, da se potuži, a kučka za njom.

Ane i Marundela su sve to promatrale pa Marundela navije onako iz daleka :

— Jadnica se muči za njih, a ipak ih ima, koji joj ih kradu, prodavaju i žderu čak, zamislite, gospođa Ane, koji ih žderu, u grlu im stali...

Ane se sjeti, da to njoj govori kao da neće, pa i ona se uvije kao da ništa ne razumije :

— A što ćete, gospođa Marundela lijepu moja, nenavidni su na nju i ona na svakoga, pa nije ni čudo, da joj se svak ruga...

Postalo je vruće i jednoj i drugoj pa je i jedna i druga uvidjela, da se najbolje za vremena rastati. Naprave lice nasmijano i slije svu toplinu na jezik i vanjštinu, kao da su neke rajske duše :

— E, gospođa Marundela, sluga vam se, ja ću ovom ulicom doma !

— O zbogom, zbogom ! A hoćete li nam doći u nedjelju u »vizite«... ? a ? Moj Andro vazda govori : Kako nema gospođe Ane u nas... Pozovi je Marundela, neka dođe !

— U nedjelju, govoriš ?... Čekaj, čekaj, da promislim... Mogu, mogu... Doću...

*

Baš ova dva-tri dana je gimnazijalac Jinar tražeći drugi stan i opskrbu po gradu nabasao na gđu Marundelu i preselio se kod nje. Malo po malo sprijateljio se on u dva tri dana sa gđom Marundelom i s gosparom penzionerom Androm i njezinom kćerkom, a svojom kolegicom u gimnaziji. Brzo ga, Marundela upita :

— A šta je tebi, je li ona Jinarova, što je bila u bolnici, a ? To ga je upitala samo tako, jer je znala, da mu je tetka.

— Pa to je moja tetka !

— A takooo ? gospođa Ane Mamina rđa je, a ne gospođa, rascvrkutala se po placi prekjučer, da joj je tvoja tetka poslala svega, svega ; ma što da joj je Carigrad poslala. Ma »larda«, ma pečenoga vina, ma smokava suhih, ma »perfino« voća... A to sve meni pripovijeda za »despet«, huncutica, da joj nenavidim... Šimija blesasta, kao da je meni potreba, kao da i meni brat pop ne šalje do tičjega mlijeka... Pa govori, da joj je poslala dva goluba. Ti si baš došo nazad nekoliko danas, praznika, pa reci po duši, hoćeš li mi nešto pravo rijet' što ću te pitat' ?...

— Hoću, hoću, kako neću ! Samo, ako budem znao !

— Pravo mi reci, kakvoga su »kolura« golubi, što ih je Ane poslala tvojoj tetki?

— Pa kako i svi drugi golubi ovdje u gradu!

— Aha! — zaurliče Marundela kao izvan sebe od radosti. — Imam te, »šimijo« zlobna, u šakama. — Čekaj, čekaj Ane... Vidiš ti lažice, a! A meni kaže, da su ti golubi bijeli, t. j. pitomi golubovi, što ih je dobavila iz Kona vala, a ona pokrala gradske golubove. Lupežica lažljiva! Zamiješat ću ti ja »pulentu«, Ane!... Hoću, svete mi Marundele. A sad mi, čuješ, moraš učinit' još jednu uslugu, za koju ću ti bit' harna dok sam živa! — Ane će u nedjelju k meni u pohode. Prvi će joj žalac biti, kad joj kažem, da si se ti kad mene nastanio. A onda ću je opet upitati kakvoga su »kolura bila ona dva goluba... Naravno, ona neće moći da učini s manje, nego će opet rijet' da su bijeli... A ti ćeš onda sunce moje, rijet' da nisu nego »skuri kao i svaki drugi golubovi ovdje... Ha... ha... ha... ha... Čekaj Ane, zasolit ću ti ja »pulentu«, čekaj, čekaj.

— Ali, mame, kako ćeš je upitati to isto, kad si je već pitala? — upita je kći Ilanija.

— Pa što, pitat ću je opet! Kao da ja ne mogu zaboravit' kakvoga su »kolura« bila ona dva goluba! A, Ilanijo, ti moraš šutit', kad te nitko ne potеže za vrh jezika, jesi li me razumila, a?

*

U nedjelju poslije podne došetala je Ane Mamina sa nekim umišljenim veličanstvom Marundeli u posjete. Rastapaju se obadvije od milote i od velikodušnosti, a u srcu se mrze ko hudobe paklene.

— E... he... služite se, gospođa Ane, služite se! Moj je Andro baš pošao na šetnju, a tako bi mu drago bilo, da Vas vidi. Sve o Vama govori. Da nismo eto stari, još bih i ljubomornom postala. Ha... ha... ha...

— Hahahaha, gospođa Marundela, ma što mi to govorite! Hahaha. Marundela izvadi »gvantijeru iz »kredence i utoči tri bićerina maraskina. Kćer Ilaniju pošalje u komin da skuha kafu.

— A »bravo, nisam Vam ni kazala, da sam primila jednoga studenta na stan.

— Koga?

— Vi ga poznate, sigurno ga poznate!...

— Ali tko bi to mogao biti? Ali tko bi to mogao biti?... pita Ane više za sebe, nego što pita Marundela.

— Znate tko?... Nećak Jinarove, što je s vama neki dan poslala »paket! nadoda Marundela s užitkom, a Ane, koja se dosjetila jadu, problijedi kao krpa.

— Služite se Vi samo, gospođa Ane, idem ga ja zazvat'. Za minutu je već Jinar bio tu. Marundela miga na nj, prokletica nijedna, a Jinaru biva teže pri duši, dok se Ane Mamina sve vrti na stočiću... Marundela pak sve izdaleka navlači razgovorom, kako bi navela riječ o golubovima. Osjeća to Ane i blijedi od straha. Ludost je to, Bože moj, — misli Ane u sebi — ali ne bih joj htjela dati »gusta«, da me obruka Gadulja bezobrazna! — A i sam Jinar to osjeća, pa mu je već žao bilo, što je uopće kazivao išta Marundeli, a još mu je više žao bilo Ane. Osjetio je taj čas svu sitničavu zlobu Marundelinu i nepriliku Aninu.

Odjedamput počne Marundela: — A Janko, (tako je Jinaru bilo ime) baš si nedavno od kuće, kako su ti tetkini golubovi, da li su izlegli mlade, a?

— A, vidiš, nisam te ni pitala, prihvati Ane pitanje, blijeda kao pepeo — baš, kako su golubovi?

— Dobro, dobro. Nisu se još mladi izlegli, ali je ženka već snijela bila, dok sam ja tamo još bio, jedno jaje... odgovori Janko.

— A da li su, Janko, baš tako posve golubi bijeli bijelcati? kako to gospođa Ane kaže? — upita ga napokon u po daha Marundela i razgorači u nj svoje skoro strašne oči, u kojima se iskrila zloradost i mržnja... Ane se još više zaprepasti od straha... Hladne kaplje znoja polile joj čelo. Pogleda Janka tako poniznim pogledom, kao da milost prosi... i Janko je problijedio... Mnogo je toga taj čas proživljavao u svojoj duši... Na koncu ustane od stola, pak se stojeći nakloni i izusti:

— Da, gospođo, oni su bijeli kao snijeg!... — A zatim izađe iz sobe.

Marundela ostane zinuta i zaprepaštena, kao da je tko vrelom vodom opario, a Ane je slavodobitno pogleda.

IVO LENDIĆ.

MATISSE: GDJICA MATISSE ČITA

JUTROŠNJA JABUKA

Palo je jutro na poljane naše,
sa strehe đivđaju vrapci —
u dvorištu djeca kokoši plaše,
papču pod prozorom papci.

To u polje ide na kljusu Slava,
lica k'o mlada jabuka —
oči joj more, a kosa joj plava,
jabuke brat će jabuka.

MATE MEŠTROVIĆ.

ZBOR „BAKULA“ KROZ DVA DECENIJA

Jedna od prvih bogoslovskih organizacija katoličkog pokreta jest i »Bakula« zbor franjevačke mladeži u Mostaru, osnovan 8. studenog 1908. No i prije je toga datuma hercegovačka bogoslovska mladež sa velikim zanimanjem i simpatijama pratila svaki korak mladoga hrvatskog katoličkog pokreta sve od njegovih prvih početaka 1903. osnutkom »Hrvatske« u Beču.

Pri konstituiranju ovog zbora bilo je raznih mišljenja o njegovoj ulozi i specijalnoj zadaći, dok nije većina mlađih članova — dobro upućena u načela katoličkoga pokreta — uspjela da društvo uredi »po uzoru društava, koja su pripadala đačkom katoličkom pokretu«. Tako je tim našim prvoborcima, osnivačima »Bakule« trud bio ovjenčan sjajnim uspjehom. Njih jedanaest prvih članova sastavi pravila zbora i dobi potvrdu od starješinstva. Među svima se osobito istakoše : i stvar najozbiljnije shvatiše današnji poznati katolički radnici fra Dane Zubac (prvi predsjednik), fra Dominik Mandić i fra Mate Čuturić.

Ovaj članak je napisan na ponuku uredništva »Luči«, a kako mi današnji članovi »Bakule« ne znamo mnogo o lijepim danima prvih godina rada »Bakule«, obratismo se na naše starije, pa nam je o. D. Zubac o tome napisao opširno pismo, iz kojega mi iznosimo nekoliko odlomaka :

»Ja i moji drugovi osnovali smo zbor svakako pod uplivom katoličkoga pokreta, kojega je pok. biskup dr. Mahnić zadahnuo životom, i koji se već dobro bio u to doba razmahao, naročito među đaštvom srednjih i visokih škola, pa je prodro i u naše bogoslovsko sjemenište. Na nas je djelovao i primjer zborova, koji su postojali ili su se osnivali po drugim bogoslovskim sjemeništima, od kojih smo s nekim imali i pismene veze. Čitali smo »Hrvatsku Stražu«, »Luč« kao i druga izdanja katoličkog pokreta, što je sve bilo od uticaja na nas. Bili smo u kontaktu i s drom P. Roguljom, koji je tada bio đak mostarske gimnazije. Ja sam i surađivao u šapirografiranom listiću, što su ga on i njegovi drugovi Đačke Marijine Kongregacije izdavali. Kako vidite, mi smo već bili stupili u kolo katoličkog pokreta, a jedan od plodova bio je osnutak zbora »Bakule«.

Zadatak zbora je literarno vježbanje i samoobrazovanje (Selbsterziehung) za budući život i rad, što je imalo da popuni našu stručnu bogoslovsku pastoralnu spremu, što su nam je davali profesori bogoslovije. Da je to onda kao i danas bilo potrebno, o tome ne može biti sumnje. To potvrđuje i činjenica, da su najagilniji članovi zbora dali kasnije u praksi najbolje rezultate svoga rada i pregaoštva na svim poljima djelovanja za Boga, red i narod. Vama je svakako poznata novija povijest rada otaca naše Provincije, pa se možete osvjedočiti, da veći dio nove inicijative, važnog i korisnog rada i pothvata franjevačkog u Hercegovini, ima da se zahvali seniorima zbora »Bakule«. Naročito je važno, da je i kasnije održana radna veza i zajednica članova... To sve možete kao rezultat našega zbora istaknuti. Naravno, ne smiju se potcjenjivati rad i zasluge starijih otaca živih i umrlih. Svako vrijeme ima svoje potrebe i zadatke, pa traži i svoje ljude. Ako se takovi jave na djelu, onda je društvo (red), kojemu pripadaju, svremeno, u protivnom slučaju suvišno i preživjelo se.

Ime zboru dali smo po našem zaslužnom ocu fra Petru Bakuli, koji se je bavio nešto i književnošću, i ako smo neki bili za jedno idealno ime, jer je otac Bakula kao književnik malo poznat. Ali svako ime je dobro, ako je rad do bar.«

II.

Na ovo ćemo nadodati nešto o unutarnjem i vanjskom radu zbora, makar to bilo letimično i u najkrupnijim crtama. Jednu činjenicu moraju podvući svi naši bogoslovski zborovi u svojim izvještajima. Bogoslovski zborovi nijesu naime grupa ljudi, koji rade i nastoje, da se to vidi na vani u javnim nastupima i manifestacijama ; oni naprotiv rade u tišini, povučenosti među zidinama, da jedanput budu jači i neustrašiviji vani. Ta to je primjer Učiteljev. On se je krio punih 30 godina, da jedanput izađe kao čovjek u muževnoj pojavi sigurnih smjernica bez ikakovih kompromisa sa svijetom. Taj božanski primjer slijede svi velikani i ljudi velikih osnova kao na pr. i naš biskup dr A. Mahnić. Mislimo, da i nas bogoslove to ispričava, ako se često za nas ne čuje i ne zna. Radimo mi u tišini, pripravljamo se i jačamo. Uvjerava nas prošlost naša i naše domovine, da je najveće ljude dao vjeri i domovini svećenički stalež, a to je kod nas osobito u Hercegovoj zemlji. Stoga smo mi u neprilici, što da iznesemo pred širu javnost u svome izvještaju, jer je kod nas i u našim očima ono maleno, nisko i formalnost, što bi možda neko očekivao, da ćemo ovdje iznijeti. Naš zbor nije nigda imao članova po više od 20, a redovito manje. Zato je i razumljivo i opravdano zašto naš zbor nema nekih naročitih priredaba. Mislio bi neko, da se zato kod nas ne njeguju i ne proučavaju pitanja iz raznih područja znanosti i umjetnosti kao misijska, socijalna, glazbena i sl., što nije istina.

Naši se članovi zanimaju sa svim strukama, a nada sve njeguju visoku i pravu znanost, da se ne moraju nigdje ni pred kime stidjeti. Tome mnogo doprinosi požrtvovnost naših otaca profesora još u školskim klupama i lijepa zborova biblioteka. To je nama najjači oslon kod lične naobrazbe. Tu su u lijepome broju zastupane sve struke, u kojima mora biti verziran jedan naobražen čovjek. Biblioteka broji oko 5.000 svezaka, a k tomu treba nadodati lijepu zbirku svih godišta naših najboljih listova i revija, a osobito, koje uzdržaje katolički pokret Za izgradnju pojedinih članova u njihovim planovima i željama zbor prima lijepi broj časopisa iz raznih područja.

Što se tiče redovitog rada zborova preko godine, taj je uglavnom sastoji u sastancima, koji se redovito drže u 15 dana, a iznimno po koja svečana akademija kroz godinu. Na sastancima se drži redovito po jedan pismeni sastavak, iz kojega područja sam pisac izabere sebi temu, jedno usmeno predavanje za vježbu u lijepome govoru i propovijedanju, zatim dolazi cenzorova pismena ocjena i članske slobodne primjedbe na potpunjavanje teme, gdje se redovito razvije živa debata. U debati zadnju riječ i podržavanje govora vode oo. profesori. Ovim ovih redovitih radova među četiri zida, pa bili to usmeni ili pismeni, rade neki članovi i u katoličkoj štampi.

Kako je naš zbor uvijek smatrao sebe ravnopravnom organizacijom ostalim organizacijama cjelokupnog katoličkog pokreta, to je konsekventno sudjelovao pri svim važnijim problemima unutarnje i vanjske njegove orijentacije. Tako on god. 1909. prisustvuje II. sveđačkom sastanku u Splitu, učestvuje u izradbi pravila »H. K. N. Saveza«. Kad je god. 1910. došlo do osnutka pokrajinskog društva »Martića« za Bosnu i Hercegovinu, i naš je zbor bio zastupan. Pa kad je spomenuto društvo 1., 2. i 3. kolovoza 1919. priredilo pokrajinski sastanak Hrvatskoga katoličkog narodnog đaštva u Mostaru, ovaj je zbor sudjelovao s referatom : »O organizaciji analfabetskih tečajeva po fra Didaka Buntića metodi«, a predsjedao mu je senior ovoga zbora dr fra D. Mandić.

Ako pak spomenemo, da su današnji javni radnici-svećenici u našoj kršnoj Hercegovini većinom bivši članovi našega zbora, dični naši oo. seniori, onda još jasniji dobijemo pojam o važnosti i velikoj ulozi ovoga zbora.

Još ćemo jednu vrlo važnu činjenicu spomenuti, koja dokazuje blagotvorno djelovanje ovoga zbora. Poznata je naime naša franjevačka gimnazija na Širokom Brijegu. Ona je na glasu radi kvalificiranosti nastavnog osoblja, koje je svršavalo studije većinom po zapadno-evropskim univerzama. A kad spomenemo, da su ti profesori isključivo svi seniori našega zbora, onda se vidi, kolika je i kakva je bila uloga njegova, koji ih je već kao bogoslove silio na što savjesnije pripravljanje za kasnije djelovanje.

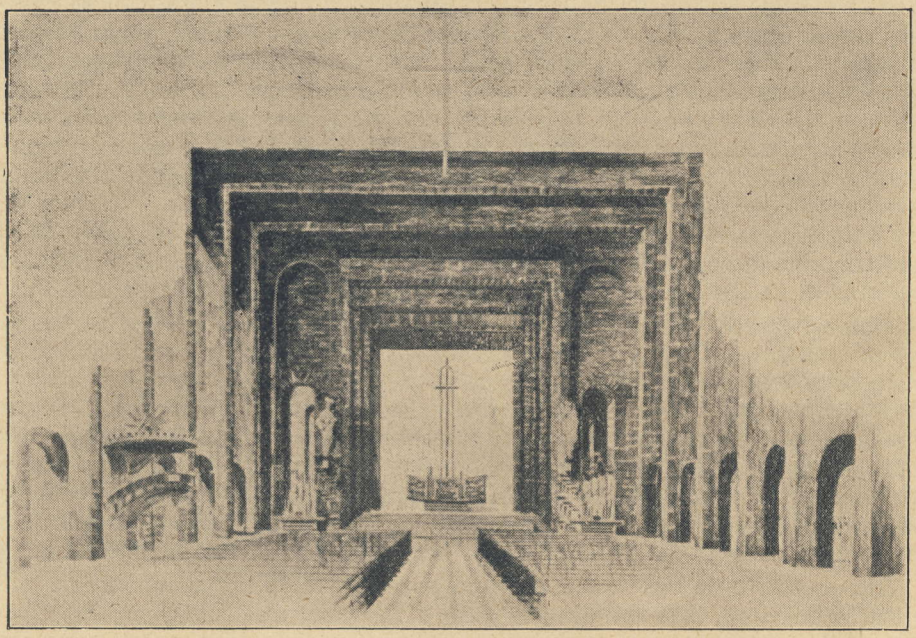

WENZLER : PROJEKT ZA BEOGRADSKU KATEDRALU (UNUTRAŠNJOST)

Skromno su nabacane ove riječi na papir, ali neka znadu drugovi širom domovine, koji budu čitali ove retke, da se iza njih krije jedna lijepa povijest rada za obnovu i podizanje čitavog jednog hrvatskog kraja, u kojemu su franjevci glavna narodna inteligencija.

B.

UMORNO POPODNE

Danas je sunce jako,
ko divlji pogled luđaka.
Vreli njegovi zraci,
teži od žutog metala,
pritištu mozak sumorni.
Danas plameni traci
idu ulicama grada,
korovi, mrtvo — umorni.

Pakleno današnje popodne
slavi vatreni pir.
A mi;
(noge su naše nemoćne),
nosimo teški teret;
čitavi jedan svijet.
Hoće danas da umre
mozak i srce, sve.

ANTE PARČINA.

S VEČERNIH STRUNA

XXVII.

Dobru, tihu vodu oborio san, pa spava u potoku.
Ušutila, da u snu pripovijeda zelenoj travi tajnu.
Trava, što ju je čežnja vukla za vodi, smirila se i sluša.
Zvijezde uronule kroz krošnju u dubinu, da odnesu tajnu u visine.
Srce stoji i sluša, da je sačuva svijetu.

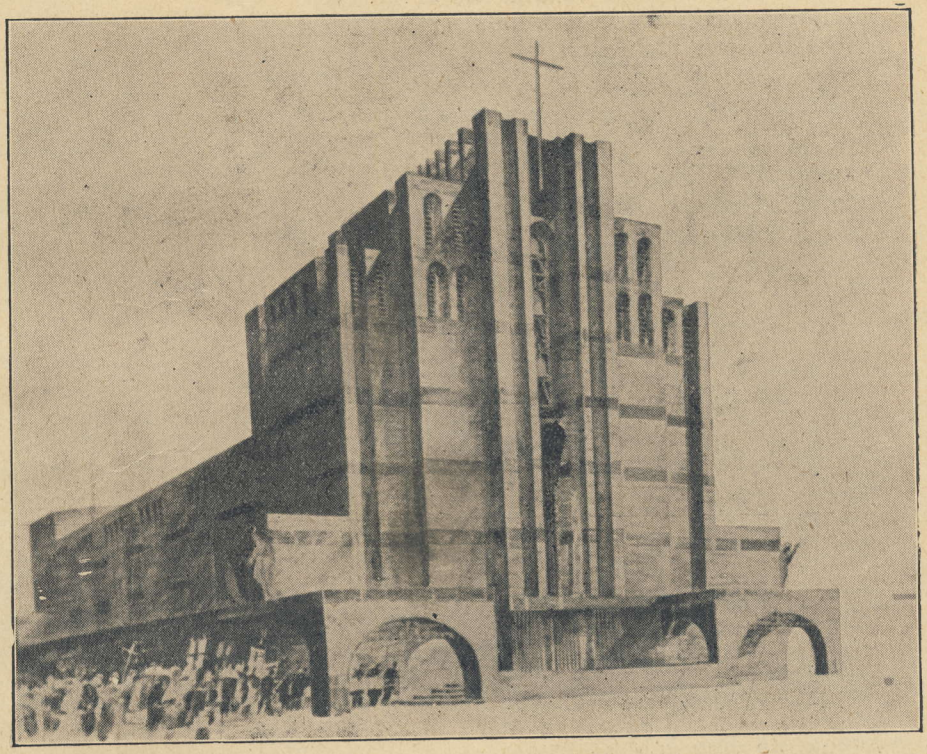

WENZLER: PROJEKT ZA BEOGRADSKU KATEDRALU (VANJŠTINA)

XXVIII.

Često sam molio Gospoda, da mi dade kameno srce, ali me ne usliša.
Želio sam, da ga ugušim i ne čujem za nj, ali nisam mogao.
Molio sam ga, da prestane, a ono kao i da ne čuje.
Što sam ga jače molio — jače je pritiskalo — i vrelijom suzom kupalo u potaji.
Pitao sam ga:
Čemu mi uzaludna bol i suza, koja nema utjehe?

IXXX.

Čemu nade, kada nemaju ostvarenja?
Čemu plač, kad su suze gorke, a srca tvrda?

Zašto pitati budućnost: Kad će doći? — kad je to vječna varka, koja nas vodi u obmami smrti, gdje počinje život?

Zašto sanjati o daljinama, kad je to uzaludno?

Čemu roniti u dubinu za biserom, koji se možda i ne nalazi tu?

Reci srcu, da se radije smiri i da nas ne muči.

XXX.

Srce ne će, da se smiri, nego bije snažnije i muči jače.

Čeznem za onim, što nikada vidjet ne ću.

Ljubim neviđena lica — sestre mojih iluzija.

Uobrazilje veli, da je tako.

Varam sam sebe i vjerujem joj, ne bi li mi lakše bilo.

XXXI.

Govorio sam:

O najljepši sunče mojih dana — dođi.

Povrati se nečujno kroz ponoćne sjene kao što si i pošao.

Dođi da razveseliš nemirno srce u mojoj nutrini.

Dođi, da budeš najljepši dio dana, što ću ga nekome dati.

Povrati se, golube moj, da ti produljim život u pjesmi, koja će veseliti srce, što ga također varaju sni.

XXXII.

Dođi bliže, srce umorno od snova, da budemo prijatelji — i da ti dadem najljepši dar.

Reći ću ti bez uvijanja, što mislim, jer iskrene pjesme djeluju jako.

Ne mari, što je more usnulo i pričinja se, da spava, a masline sagnule grane, da čuju naše riječi.

Ne obziri se na zvijezdu, što je prestala da trepti; ne bi li čula naše razgovore.

Dođi, dušo umorna od snova, da ti pjevam pjesmu bez uvijanja.

XXXII.

Ovu ćemo noć proboraviti u molitvi.

Rastvorit ćemo srce pred glasom, koji tajno ulazi u ljudska srca, što su stvorena, da čine dobro.

Otvorit ćemo mu vrata, da ga slušamo bez odmora.

Gledat ćemo nebo, što zemlju ljuljuška u snu.

Ovu ćemo noć proboraviti u molitvi.

XXXIII.

Noćas je duvao vjetar i u vrtu slomio granu, kojoj je trebala potpora.

Teško srcu kojemu treba utjehe i duši, koja ne može bez savjeta.

Jer vjetar puše jako, a dobru granu za potporu teško je naći.

XXXIV.

Prolazi vrijeme i govori:

O mlade duše, što cvatete ko bademi na južnim obroncima, znajte, da vam je mladost najljepše doba. Zato budite pametni i mudro se veselite, jer mladost prolazi brzo.

Ne budite mornari bez očiju, jer iza ljeta dolazi jesen i zima. Nemojte, da vam pomru golubovi iz dalekih ostrva mladosti. Čuvajte bijele kule sa sunčanih planina i u njima sakriveno blago.

Naberite cvijeća i mirise za dane, kada se ne budu livade zelenile i sjalo sunce.

Pamtite ovo i ne dajte bumbarima na vaše latice, već se veselite sami. Ne zaboravite stazu, koja vas zove, pa se na njoj veselite u cvjetno doba. Ne budite mornari bez očiju, jer iza ljeta dolazi zima.

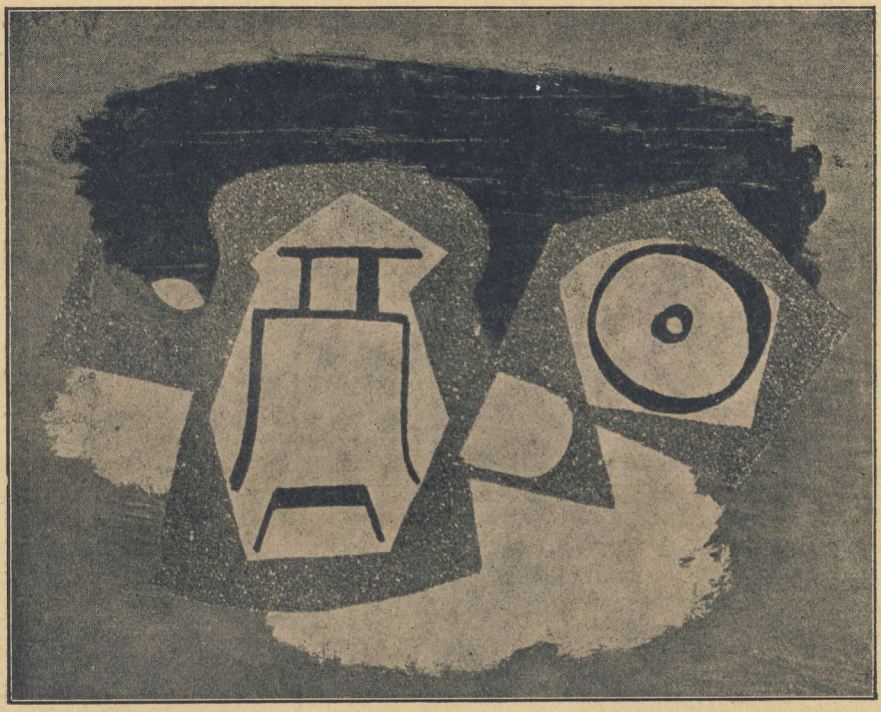

PICASSO : KOMPOZICIJA

XXXV.

Na obali duboke i brze rijeke stoji duša.

Promatra vodu, koja teče i govori :

O, široka rijeko, gdje su tvoji izvori i odakle tolika voda, koja bez prestanka žuri i teče — kao srce čovječje, što leti za srećom ?

O, duboka rijeko, gdje ti je dno, što krije nevidljive čari i strahote — kao i srce čovječje, što ima raznih čeznuća bezdno ?

O, tamna rijeko, zašto podivljaš načas i promijeniš lice — kao i srce čovječje ?

Rijeka se ne zaustavlja niti odgovara, već teče naprijed, da se smiri u moru — kao srce čovječje u smrti.

SREĆKO KARAMAN.

ULOGA LITURGIJE U DJELU NAŠEG POSVEĆENJA

HISTORIJAT.

Otkako je svijet potekao iz Stvoriteljevih ruku, nije se valjda u nijednoj historičkoj perijodi čovječanstva toliko govorilo o preporodu, o obnovi o reorganizaciji pojedinaca i čitavog ljudskog društva kao danas. O tomu govore oni, koji upravljaju sudbinom naroda, kao i oni, koji nemaju da vode brige do li za svoju personalnu sudbinu. O reformi govore čak i oni, koji bi svojim programom — kad bi ga samo ostvarili — uistinu upropastili ljudstvo.

Sve te pojave pokazuju, da je čitav svijet svijestan potrebe neke obnove, i ako pri tom mnogi već principijelno griješe, a drugi se u labirintu sredstava čisto izgube.

Ta labirintska vrludanja nijesu isključena ni iz duhovnog polja. Dapače ta su još mnogo lakša. A zašto? Jer je duhovni, nadnaravni život izvan sfere naravnih sila i najinteligentnijeg čovjeka i najsavršenijeg anđela. Zato ga ne možemo prirođenim nam silama ni spoznati te dosljedno ni za nj shodna sredstva odabrati. Taj život je božanski, koji nam Bog daje, umnožava i usavršava; a mi nemamo drugo do li slijediti stazu, koju nam je On pokazao zahvalno primiti onu jakost, koju nam On darežljivo pruža i tom snagom pomagani moramo pouzdano biti sveti toj Gospodnji i uspinjati se k brdu kršćanskog savršenstva.

Radi transcendentalnosti nadnaravnog života moramo veoma oprezno tražiti, koja je sredstva Bog sam izravno ili po svojoj Crkvi odredio. Ne smije tu ni najmanju ulogu igrati ambicija ili interes; ne smije u to ulaziti naša ličnost ni u najfinijoj formi, i to »sub prema nullitatis« pod kaznom, da ne ćemo nigda do te obnove stići. Istina, neke akcidentalnosti, malenkosti mogu dobiti neku varijantu radi akcidentalne razlike vremena zemlje i temperamenta ljudi, ali budući da bit ljudska i bit nadnaravnog, božanskog života jesu uvijek nepromijenjena i nepromjenljiva: stoga su i sredstva u glavnom nepromjenljiva.

U ovom izlaganju mi nećemo govoriti o svim sredstvima našeg duhovnog posvećenja, već o jednom samom i to najmoćnijem sredstvu.

Ako stvar izvanjski, da tako rečem empirički promotrimo, onda ćemo pitanje riješiti jednim pogledom na historiju kršćanstva. Pogledajmo do kada je svetost najviše cvala i razvidimo, koje je sredstvo posvećenja tada najraširenije, najviše od vjernika prakticirano bilo i odgovor je nađen.

Zapitamo li povijest, ona nam govori, da doba bujnijeg, intenzivnijeg kršćanskog i svetog života nije bilo od onog Kristu i Apostolima najbližeg vremena. Ova zdrava atmosfera svetosti trajala je nad kršćanskim svijetom bez većih i trajnijih zaraza sve do kroz čitav srednji vijek. Istina, bilo je uvijek žalosnih pojava na nebu kršćanskog života. Ali te pojave nisu bile trajno naškodile generalnom raspoloženju vjernika prema svetosti.

Pogledamo li sada na kolektivni život vjernika, vidjet ćemo, da je sav njihov život bio ovijen i prožet liturgijom; da se i sav njihov privatni život inspirisao u liturgiji. Liturgija je tada bila u čitavom svom sjaju, proživljavana ne samo od monaha i svećenika već od svih vjernika.

Da su prvi vjernici bili postojani u liturgičnoj molitvi o »lomljenju kruha«, o tom nas uvjerava sv. Pismo; da su se vjernici kasnijih vjekova

hranili i to s nasladom, manom, koja je u liturgiji skrivena : o tom nam svjedoče sveti Oci i crkvena povijest. Poučeni u ciklusu božanskih otajstava liturgične godine i pomnjivi na glas Duha Svetoga, koji im je po otajstvima i milosti intimno govorio u duši : vjernici su dobro poznavali tajne vječnog života. To je poznavanje bilo koji put tako duboko i potpuno, da su nerijetko prosti vjernici — bez dalje teološke naobrazve — bili izabrani od biskupa za svećenike ; bili su dapače (kako nam je svima poznat slučaj sv. Ambroza odabrani i za samog biskupa, da izliju nad pukom bogatstva nauke i ljubavi, što su ih sakupili u liturgičnloj molitvi, tom izvoru svijetla za razum i ognjištu božanske ljubavi za srce.

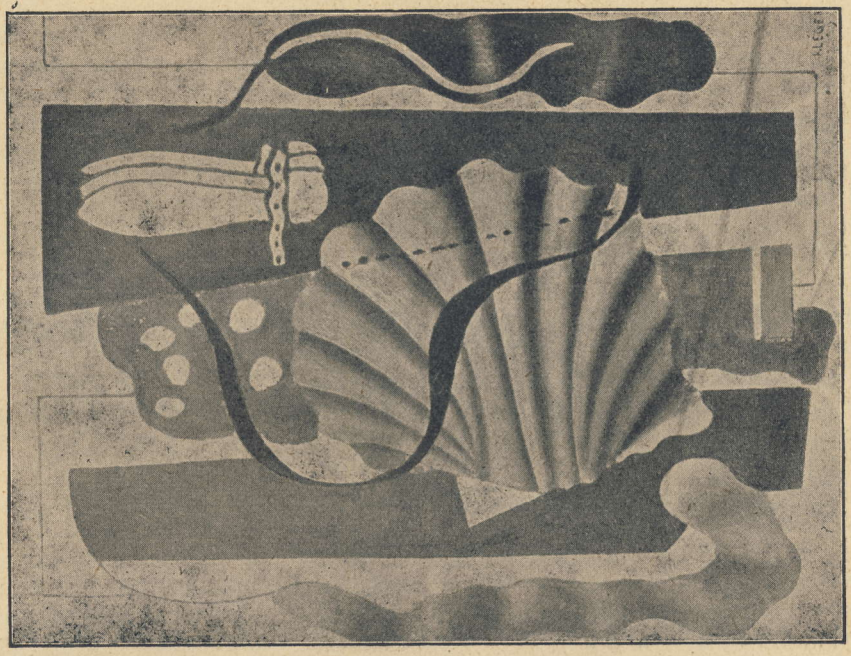

LÉGER : KOMPOZICIJA

Ali mnogo je vjekova prošlo otkako su narodi, previše zabrinuti za svoje zemne interese, napustili svete noćne »vigilije« bdijenja i mistične časove (Hore) dana. Kada je racijonalizam šestnaestoga vijeka decimirao vjernike na korist zablude, vjernici su već odavna bili reducirali svoje učešće u liturgiji na same nedjelje i blagdane. U ostale dane liturgični se sjaj razvio u crkvama bez sudjellovanja vjernika. Vjernici su sve više zaboravljali, što je njihovim ocima bilo jakom duhovnom hranom, a individualna molitva zauzimala je u sve većim dimenzijama mjesto socijalne molitve : liturgije, Pjevanje, koje je naravni izraz želja i čuvstava pojedinih duša i iste Kristove Zaručnice, postalo je rezervirano za svečane dane. To je bila prva žalosna revolucija u kršćanskom ćudoređu.

No ipak kršćanstvo je tlo bilo još pokriveno crkvama i samostanima, koji su danju i noću odjekivali napjevima svečane zajedničke molitve starih kršćanskih vremena. Još se sila ruku dizalo prama nebu i činilo, da siđe rosa

milosti te je raspršavalo oluje i osiguravalo pobjedu. Još se nalazilo vjernika, koji bi se rado, u bilo koje doba dana, pridružili ovim zajedničkim molitvama redovnika i redovnica, a za vrijeme svojih privatnih poslova ovi bi gorljivi vjernici bili združeni u duhu s onim zajedničkim molitvama, koje su se po raznim crkvama i samostanima neprestano Bogu uzdizale. Svi su još u glavnom posjedovali općenito razumijevanje liturgije.

Ali kad je došla u punom jeku reforma — početak 1517. —, a kasnije francuska revolucija a u nas još prije Turska najezda, zatim Jozefinizam a možemo reći i Napoleonizam : sve je to po raznim zemljama u raznom stepenu napunilo kršćanstvo ruševinama crkava i samostana poubijavši ili rastjeravši svećenike, redovnike i redovnice, zamukli su velikim dijelom a u nekim djelovima Evrope skoro potpuno negdašnji korovi svećenika i Bogu posvećenih duša. Taj muk vladao je godinama i godinama, a na gdjekojim mjestima postao je vječan. Tako je i samo svijetlo vjere u mnogim ugaslo, a u skoro svim ostalim oslabilo i padalo, dok se racijonalizam sve do naših dana širio, tako da se na njegovoj bazi današnje moderno društvo i temelji. I od toga doba, t. j. od doba racijonalizma opća socijalna atmosfera nije više nigda potpuno ozdravila. Na duhovnom pak polju svetost je postajala sve rjeđom, vjerski život slaviji, a liturgički je sjaj znatno potamnio, a u dušama prostih vjernika smisao za liturgijski život skoro potpuno iščeznuo.

Historička je dakle činjenica nepobitna : svetost i opća sređenost vjernika bile su usko i proporcijonalno povezane uz cvat ili opadanje liturgijskog života u narodu. To je jedan jak, argumenat u prilog liturgične molitve, ali to je samo izvanjski argumenat, neka vrst »dokaza iz auktoriteta« Potreba je dakle jednog argumenta, koji niče iz same naravi liturgije. Treba vidjeti, što je Liturgija, i odatle zaključiti njezin upliv, njezinu ulogu i važnost u vjerskom životu.

Govoriti dakle o liturgiji ? Danas, kada je ona toliko u sjaju i cijeni pala ? Kada je ne samo vjernici već mnogi od onih, koji su joj po zvanju posvećeni, ne shvaćaju ? Danas, kada se jedino cijene tako zvane »aktivne« kreposti, ono, što se neposredno odnosi na vanjsku aktivnost, dok se tobožnje »pasivne« kreposti (kao da pasivnost i krepost nijesu contradictio in terminis) među kojima bi spadala i molitva i kontemplacija, omalovažuju i drže beskorisnim.

Izgledalo bi zbilja preuzetno govoriti u današnjem vijeku o liturgiji, o obnovi liturgijskog života, kada i u najnovije vrijeme ne bismo vidjeli, da se u mnogim zemljama liturgijski pokret lijepo razvija. Ima već tomu više od četvrt vijeka, da se počelo raditi življe na liturgijskoj obnovi u puku. Prvi snažni impuls došao je s najvišega mjesta. Njegova Svetost blage uspomene Pijo Papa X. svojim »Motu proprio« od 22. studenoga 1903. pozivao je čitavo svećenstvo, a osobito biskupe i redovničke starešine, da porade oko obnove kršćanskog duha u vjernicima. A kao jedno od najglavnijih sredstava naznačivao je, da sakupe vjernike u božjim hramovima, »jer se tu nalazi — Papine su to riječi — prvotni i neophodno potrebiti izvor kršćanskog života, a to je aktivno sudjelovanje (a ne pasivna asistencija), u svetim tajnama i javnoj, svečanoj liturgičnoj molitvi. Crkve.« Kada je malo zatim 8. prosinca iste godine upravio otvoreno pismo Kardinalu Vikaru u Rimu, o crkvenom pjevanju, veli, da je te naredbe o pjevanju dao zato, »jer je njegova živa želja, da vidi svuda procvasti ljepotu, dostojanstvo i svetost svetih liturgičnih božjih službа«. A pjevanje veli on, je integralni

dio svečane liturgije ; ono ima da oblači prikladnom melodijom sveti liturgični tekst, koji se pruža razumijevanju vjernika ; negova je vlastita svrha, da dadne svetom tekstu veću efikasnost, jer se zgodnim pjevanjem lakše pobude na pobožnost i bolje priprave da prime u se milosti vlastite otajstvima, koje se obavljaju«. Kasnije, kad je isti Papa naredio, da se publicira u Rimu novi katekizam, htio je da se nadoda u živom jeziku sve molitve svete mise, eda se tako vjernici mogu združiti duhom i srcem svakom činu svećenika.

Od toga vremena liturgijski se je život počeo sve više širiti po svim zemljama : Italiji, Njemačkoj, Poljskoj, Španjolskoj, i ostalim zemljama, ali osobito u Francuskoj i Belgiji. Pojaviše se nebrojene liturgijske revije, učestaše liturgijski tjedni i kongresi nacijonalni, a napokon prošlog mjeseca (20. do 27. srpnja 1930.) i prvi internacijonalni liturgijski kongres u Antverpenu. Zgodno je odabranio mjesto radi Internacijonalne ekspozicije u istom gradu, a pravo je, da se je držao u Belgiji, jer je baš tu natrag dvadesetak

BRAQUE : KOMPOZICIJA

godina započeo pučki liturgijski pokret. Na tom su se kongresu ne samo držala predavanja, već i po crkvama razne liturgije.

Nije dakle preuzetno ni zastarjelo govoriti o liturgiji. Dapače o njoj raspravljati to je sasvim aktuelno ; nešto što bismo u dobrom smislu te riječi mogli slobodno nazvati sasvim »moderno!. Liturgiju danas mnogi smatraju nekakvim luksusom i finoćom, ne zato, što bi to bilo suvišno u duhovnom životu, već zato, jer je to do sada nažalost relativno dosta rijetko i što je to uprav katolička inteligencija prva shvatila i zavolila.

I nije se tome ni malo čuditi. Liturgiju naime možemo promatrati s dva glavna gledišta : s čisto literarnog-estetičkog i s teološko-nadnaravnog.

Da liturgija s literarnog-estetskog gledišta najprije zanese inteligenciju, to je sasvim naravno, jer literarnu i estetsku vrijednost može jedino da shvati i cijeni kulturni čovjek. Za ovo je dokaz i to, što naša katolička liturgija, lijepo izvedena, zanosi često i našu pravoslavnu braću. — kako sam to mogao lično opaziti ; — ne samo već i same protestante, njih dapače još i više, jer je kontrast između njihove tobožnje liturgije i naše još jači.

Drugi njezin elemenat teološko-nadnaravni upliva i na inteligenci u i na prosti narod. Ali i to je na p r a v u inteligenciju upliv po naravi još veći. Velim na pravu inteligehciju : jer prava znanost — pa bilo koje grane — jest po svojoj naravi put k Božanstvu i shvaćanju božanskih stvari : jer je ljudska znanost i mudrost odraz one Vječne Mudrosti i Znanja. Prava je znanost po svojoj biti neka dispozicija k svetosti, a jedino oholost, koja je nerijetko u inteligentnom čovjeku spojena sa znanjem, jest zapreka na putu obraćenja ili posvećenja.

KATOLIČKA LITURGIJA PROMATRANA S ČISTO NARAVNOG LJUDSKOG GLEDIŠTA.

jest najveće, pravo remek-djelo književnosti i religijoznosti ljudske duše u cijeloj povijesti. Na književnom polju ne ćete naći ništa ljepšega od liturgije. Jer svako književno djelo jest determinirano na jedan partikularni predmet, ograničeno na jednu vrst literarnog rada, na neko vrijeme, zemlju, narodnost i jezik. Svako književno djelo obično stvara jedan umjetnik, sam svojom inicijativom i insipiracijom, samo svojim silama, koje su mu je majka priroda darovala, a koja je on naukom, radom, svojom kulturom nastojao da razvije i usavrši. U tom slučaju djelo, koje će njegova genijalnost reproducirati, može da bude lijepo : jer može da bude upravo jedno i jedinstveno. Umjetnik je produbio, uživio se u ideju, koju je imao izraziti, znao je naći najprikladniju literarnu formu, kojom bi je mogao oviti : s toga je jedino njemu moglo poći za rukom, da tako sretno izvrši svoje djelo, kojemu se sada čitav književni svijet divi.

No uza sve te odlične prednosti, koje uzdižu to umjetnikovo djelo, ono je ipak manjkavo. Ako nije u kojem drugom pogledu, to je barem stoga, što je djelo ograničeno na jedan singularni predmet, koji ne može da izrazi sve, svu ljepotu, svu savršenost ; zato ne može da zadovolji svakoga, a ni pojedince potpuno i trajno.

Ako bismo pak htjeli ostvariti jedno djelo, koje bi obuhvaćalo više predmeta, narodnosti i sve vjekove, kada bismo s te strane gledom na opsežnost doista mnogo dobili, ali bi jedinstvenost gradiva, stila i misli vrlo trpjela i pri tome prava literarna vrijednost djela mnogo pala.

No dopustimo, da, bilo kakvo literarno djelo, dostigne vrhunac moguće savršenosti ipak će ostati suho, samo pripovijest, koja hoće da izreče jednu ideju; ali sam fakat, kojim se hoće ideja da istakne nije se možda obistinio ; ili ako se zbilja negda dogodilo to je prosta historija, koja više ne opstoji niti ima ikakvog *izravnog, živog* utjecaja na ljudstvo, koje ju u svom duhu promatra. U jednu riječ : to je djelo faktično mrtvo, iako nas mašta koji put hoće da hipnotizira i vjerujemo u njegov život ; ono uistinu ne živi te dosljedno ne može zapravo dati života, već može najviše da bude prigodom, da mi svojim vlastitim silama uzbudimo u svojoj duši nekoje kraće ili duže osjećaje i utiske : ali sve se to ne može nazvati : davati života.

Sasvim je drukčije u katoličkoj liturgiji. Njezin djelokrug nije ograničen na neko razdoblje vremena, narodnost ili vrst literarnog rada. Nije ju sastavio samo jedan umjetnik ; njezinim predmetom nije koja partikularna ideja, koja bi brzo bila razmatranjem iscrpljena i time čovjeka nakon kratkoga vremena opet nezadovoljnim u njegovoj prvotnoj praznini ostavila.

Liturgija u najširem smislu riječi pojavila se je već s prvim čovjekom. Prvi je čovjek već bio rasvijetljen svijetlom vjere, ražežen ognjem ljubavi

i težio je nadom k svom izvoru i Cilju. Priznavao je Božje, vrhovno gospodstvo i na izvanjski Mu način hvalu uzdao. I taj kult Boga nije nigda više prestao, već se neprestano usavršavao.

U Novom Zavjetu liturgija je dobila vrhunac savršenstva. Kroz vjekove su na njezinom polju radili najvrsniji umjetnici, pjesnici i arhitekti ; ukratko : najveći geniji svih struka uložili su sve svoje velike darove i sposobnosti prirodne i nadnaravne, e da postignu Božanstvu veličanstven i nenatkriljivi spomenik Liturgije, dostojan Boga i shodan da na Nj podsjeća čovjeka raznog porijetla, vremena, stanja i kulture i da tako uzdigne čovječju dušu nad sjetilnom tvari i združi je s njezinim Početkom i Zadnjom svrhom.

U ovim afirmacijama nema one retoričke forme koja se zove ampflikacija, uveličavanje. To je sama istina. Jer liturgija u pravom smislu nije ni sami tekst ni glazba ni crkva i što tomu slično: liturgija u svom sjaju jest onaj divan prizor, koji se razvija u velebnoj gotskoj katedrali, ukrašenoj svim umjetnostima, posred onog sjaja nakita i majestoznosti kretnja Božjih službenika uz bijele oblake tamjana i blagozvučje orgulja i pjevanje vještog zbora i entuzijazam sudjelovanja čitavoga naroda. Sve su se znanosti i umjetnosti slile u jedno : u jedan raskošan i veličanstven živi sveti liturgični čin.

To je katolička liturgija. To je velebni spomenik, koga rese remek-djela svih znanosti i umjetnosti, koja su tako zgodno i vještački poredana, da pored sve šarolikosti dragulja, koji vaš pogled neodoljivo pritežu, vi opažate jedan sami izražaj pun savršene jedinstvenosti.

A od kuda ta živa jedinstvenost u elementima samim po sebi disparatnim ? To je ona tajna, koju potpuno posjeduje jedino katolička liturgija. Ta tajna je onaj nadzemaljski elemenat, koji je tako kompenetriran s ljudskim, stvorenim, elementom liturgije, da se od njega u stvarnosti nikako ne može rastaviti. Ta tajna, taj nadzemaljski elemenat jest onaj glavni predmet liturgije : a to je Božanstvo i milost, koja nam po liturgiji silazi od tog Božanstva.

Sveta je dakle liturgija djelo božansko-ljudskog porijetla. Tom djelu pripada čitava religijozna kultura čovječanstva u svim njezinim pojavama sakramentalnim, euhološkim, obrednim, književnim i umjetničkim. Na taj način liturgija u širokoj sintezi obuhvaća sve, što je god najuzvišenijega bilo zamišljeno na svijetu, da nam prikaže i predoči Onoga, koji se ne može opisati ni predočiti.

Liturgija je — u jednu riječ — sveta, živa pjesma, u kojoj je surađivalo nebo i zemlja. Liturgijom se otkupljeno čovječanstvo podiže na krilima svoga duha visoko, visoko sve do prijestolja Božanstva.

Ovdje ulazimo u drugo naše promatranje : Liturgija s teološko-nadnaravnog gledišta.

LITURGIJA S TEOLOŠKO-NADZORNOG GLEDIŠTA

LITURGIJA KAO NAJUZVIŠENIJA HVALA BOGU.

Liturgija etimološki dolazi od grčke riječi »Λειτουργία« što znači državno plaćanje, a glagol »Λειτουργέω« javnu službu u državi obnositi i s tim skopčane troškove namirivati. Prama izvornom profanom značenju dade se dakle naslutiti, da liturgija u duhovnom smislu znači neku javnu crkovnu službu, isplaćivanje nekog duga obvezatnosti prama Bogu. Sasvim

dakle lijepo pristaje ovo ime onomu, za što se upotrebljava : znači naime »izvanjski kult, što ga Crkva Bogu duguje i iskazuje.«

Liturgija je službeni kult Crkve ili skup žrtava i prinosa, molitava i javnih čina, kojima s jedne strane Crkva (ili čovjek u Crkvi) a po Kristu i s Kristom prikazuje Bogu, koji ga je stvorio i otkupio, dužni i pravedni kult poklonstva ; zadovoljava za svoje grijehe ; zahvaljuje za primljena dobročinstva i prosi novih milosti ; a s druge strane : po tim činima Bog daje čovjeku svoju milost i potrebnu pomoć. U kratko : Liturgija je, da tako rečem, sa strane ljudi kult ili čašćenje Boga, a sa strane Božje Njegova briga za spasenje čovjeka.

Kad bismo htjeli točno opredijeliti Liturgiju, — razgledavši sve liturgične knjige, vidjeli bismo, da se liturgija dijeli na tri ogranka : 1. Liturgija žrtvovna (Žrtva) ; 2. Pohvalna (Uzdavanje hvala) i 3. Sakramentalna (Sakramenti).

Žrtvovna je liturgija najprva u časti i vrijednosti, jer je neizmjerna. Pohvalna prima svu svoju veličinu od Žrtve, jer je s njom intimno združena, a Sakramentalna ili disponira za dostojno sudjelovanje u Žrtvi ili nam dijeli njezine dragocijene plodove. Ali za svrhu današnjeg predavanja ne treba promatrati napose sva tri ogranka, već ćemo sve smatrati kao jednu moralnu cjelinu.

Kad smo već tako koncizno definirali liturgiju, red je, da malo dublje prodremo u njezinu narav. Za temeljito shvaćanje liturgije apsolutno je potrebito, da se spomenemo dviju vjerskih istina : P r v a je : Otajstvo mističnog Krista t. j. Krist i mi vjernici jedno smo mistično, ali realno tijelo. Krist je glava, a mi smo njegova uda. D r u g a vjerska istina, koje se moramo sjećati : jest : Crkva je drugi Krist. Crkva ima sličnu misiju kao i Isus Krist. Krist u Crkvi mistično t. j. tajanstveno ali najrealnijom realnosti živi i radi.

Držeći na umu ove dvije vjerske istine : Mi smo po milosti jedno s Kristom i Krist je dao svoju misiju Crkvi, u kojoj On živi i radi, moći ćemo shvatiti liturgiju u njezinoj intimnoj i pravoj naravi. Iz ovih dviju vjerskih istina, kao iz glavnih premisa, doći ćemo, uz pomoć nekojih refleksija, do spoznaje ljepote i uzvišenosti i neprocijenjivih učinaka liturgije.

Mi smo dakle jedno s Kristom. Krist je naša glava i mi Mu razmjerno prema našim silama moramo biti slični. I to ne samo u milosti, koja je kao nekakva narav, kao duša ovog mističnog tijela, već Ga moramo slijediti i u njegovim činima, inače izgubit ćemo svaku sličnost s Njime, pošto bez dobrih djela nema duhovnog života.

Što je Isus Krist činio na svijetu ? Što je prije utjelovljenja kao Vječna Riječ činio u krilu Očevom ?

Podignimo se za časak na krilima vjere preko eterskih visina. Pođimo sa strahopočitanjem do onog tajanstvenog prijestolja presv. Trojstva. Tu će nam vjera prikazati Oca kao izvor iz kojega od vijeka istodobno izviru Sin i Duh Sveti. Sin, Vječna Riječ Očeva, savršen je odsjek slave Očeve, bitna Očeva slika, sasma identična u svim savršenostima Božanske naravi. Sin je bitna slava, hvala Očeva. Od vječnosti Sin Božji potpuno, savršeno shvaća svu beskrajnu savršenost Očevu i u jednoj jedinoj neizmjernoj Misli, u bitnoj Vječnoj Riječi (a ta Misao i Riječ jest sam Sin Božji) u potpunoj identičnosti izražava svu savršenost Očevu. Sin poznaje adekvatno Očeva savršenstva, vječne odluke njegove Mudrosti i Dobrote njegovog milosrđa,

koje su se realizirale u stvaranju i otkupljenju i koje se stvaraju još i danas u posvećivanju duša. Sve to Sin potpuno shvaća i cijeni. Ova cijena i poštovanje, koje je jednako Bogu : to je hvala dostojna Boga, druge hvale ne treba Bogu da bude dovoljno proslavljen.

Eto to je neizmjerni hvalospjev, koji neprestano odjekuje u krilu Očevu i koji uvijek zanosi Oca. Vječna je Riječ pjesma, koju si Bog pjeva u svojoj intimnosti ; pjesma, koja izvire iz bezdana Božanstva, živa pjesma u kojoj se Bog vječno naslađuje, jer je ona beskrajno savršena izraz Njegovih savršenosti.

Ovo otajstvo Božanskog života, u koje smo tek vjerom povirili, nosi sam u sebi »raison d' etre! i temeljnu vrijednost liturgije.

Jer Vječna Riječ utjelovivši se ostade ono, što je bila, naime Sin Božji, i postade ono, što nije bila, najme Sin Čovječji — Čovjek : Isus Krist. Krist je dakle Vječna Riječ Očeva, koja se nije promijenila i koja je još sada hvalospjev Očevih savršenstava. Čovječja je narav u Kristu kao hram, u kojem Vječna Riječ čini da odjekuje Božanska Pjesma. Sam Isus Krist u predvečerje svoga zemnog života, u onoj uzvišenoj »Svećeničkoj Molitvi resumirao je cijeli svoj život ovim riječima : »Oče, ja Te proslavih na zemlji. Dovršio sam djelo, što si mi ga dao da učinim« (Iv. 17, 4).

Glavno je, dakle, djelo, što je Vječna Riječ, Sin Božji činio u zemnom životu, što je u vječnosti činio i još sada čini : hvaliti Oca, slaviti Boga. To, dakle, mora biti i naša glavna briga : Jer Krist se nigda ne rastavlja od svog mističnog Tijela.

D r u g o : Crkva je drugi Krist, neko produženje Krista kroz vjekove. On je prije svoga uzlaska na nebo ostavio svojoj Zaručnici Crkvi i svoja bogatstva milosti i svoju dvostruku misiju : da hvali Boga i da spasava, posvećuje ljude.

Krist je donio u dio svojoj Zaručnici svoje neizmjerne zasluge, zadovoljštine, svoju neprocijenjenu Krv, svoje božansko Srce. A što je Crkva donijela za miraz Kristu ? Svoje bijede, slaboće — ali zato i svoje srce kadro da ljubi i svoje usne spravne na hvalu. A Krist združen s Crkvom dava joj svoju moć, da može dostojno adorirati i slaviti Oca : eto liturgije ! Liturgija je zapravo hvala Crkve združene s Kristom, oslonjena na Kristu ; oili još bolje : Kao što je hvala Isusa Krista hvala Vječne Riječi u ustima čovjeka, tako je liturgija hvala Isusa, koja prolazi kroz usta njegove mistične Zaručnice Crkve.

Liturgija je stoga najuzvišenija zadaća Crkve. Jer to je ispunjavanje, nastavak najuzvišenijeg dijela Kristove misije t. j. Kristovog kulta. Svog Oca. Liturgija je najljepša, što ima u Crkvi, jer je najbožanstveniji čin i u svojoj b i t i i u svojoj s v r s i.

To je najbožanstveniji čin u svojoj biti : jer je to »Djelo Božje« par excellence«.

Crkva naime, vođena Duhom Svetim, postavlja u središte svoje liturgije Žrtvu svete mise ; Žrtvu, koja realno obnavlja djelo našeg spasa izvršeno na Kalvariji i aplicira na nas njezine plodove. Okružuje ovaj nekrvni Prinos svetim obredima, koje najvećom brigom određuje i koji su kao protokol ceremonija Dvora Kralja nad kraljevima. Okružuje ga još raznim čitanjima, hvalospjevima, pjesmama i psalmima, koji služe kao priprava ili zahvala za Euharističnu Žrtvu.

Ovaj skup sačinjava »Božju Službu« ili Božanski Oficij, Officium Divinum. To je tako važna služba, tako uzvišen čin, da ga je Crkva — bojeći se, da ga njezini sinovi u svojoj slabosti ne propuste — naložila kao teško

obvezatnu dužnost svima onima, koji su postali dionici Kristovog svećeništva ili su se sami svetim svečanim redovničkim zavjetima Bogu i Božjoj službi sasma posvetili.

Nekoje djelove, kao formule »Molitava« i pjesme, sastavila je ona sama pod uplivom Duha Božjega, koji u njoj stanuje. Tim molitvama i pjesmama dostojno slavimo Božje Veličanstvo i vjerno izražavamo svoja čuvstva i prošnje. Ali Crkva nadasve sastavlja liturgiju iz svetih, Bogom nadahnutih knjiga. Ona se dobro sjeća riječi Apostola Pavla : mi ne znamo moliti kako treba, već Duh Sveti moli za nas uzdasima neiskazanim. To znači, da sam Bog zna, kako da treba častiti, moliti i zahvaljivati Mu se. Naše su misli posve malene, da bi mogle dostojno hvaliti nedokučiva Božja savršenstva i Božje Atribute.

Toga radi Crkva uzimlje osobito psalme, jer su oni, poslije Nekrvne Žrtve, najsavršenija hvala, što je možemo Bogu prikazati. Treba se samo s psalmima praktično upoznati, s njima se upravo familjarizirati i vidjet ćemo, da ti hvalospjevi, djelo Duha Svetoga, pripovijedaju, proglašuju, uzvisuju sve Božje savršenosti.

Psalmi sadržavaju divno bogatstvo i veliku raznolikost izražaja. Oni na izmjence pjevaju Božje svemogućstvo, uzvišenost, svetost, pravednost, dobrotu, milosrđe, ljepotu. Nemoguće je zbilja tako Boga hvaliti kao služeći se psalmima. Promislimo, da je isti Isus Oca svoga slavio psalmima. Sveti Augustin veli, da je Isus viseći na križu, izmolio čitav svoj krasni mesijanski psalam 21. : Bože, Bože moj, zašto si me zapustio.«

Žalim, što mi ograničeni prostor nije dopustio, da spletem jedan maleni vijenac biranijih stihova, e da praktički prikažem ljepotu i blagozvučje ovih akcenata, koje sam Duh Sveti stavlja na naše usne, da Ga hvalimo.

Psalmi još u isto vrijeme kad slave Božja savršenstva, izrazuju do divote čuvstva i potrebe naše duše. Što više : psalmi nam dosta puta pokazuju naše prave potrebe, koje do tada ni naslućivali nijesmo. Kad bismo mogli prodrijeti u tajnu, intimnu povijest Crkve t. j. u povijest duša monaha, svećenika, redovnica i prostih kršćana, to bi bila za nas prava revolucija : tu bismo praktično vidjeli ljepotu liturgije i istinitost ovih afirmacija. Sam sveti Augustin ispovijeda, da je on još prije obraćenja plakao slušajući melodiju psalama, jer je tu živo vidio naslikanu svoju dušu. On je isti kasnije toliko hvalio liturgiju i psalme ; on veli, da psalmi znadu i plakati i veseliti se ; željeti i moliti. Nema nijednog našeg unutarnjega raspoloženja, kojeg psalmi ne bi mogli da izraze.

Liturgija je dakle, najbožanstveniji čin i u svojoj svrsi, jer uistinu je najsavršenija hvala, što je ljudi mogu Bogu da prikažu : budući da uzveličava sve Božje savršenosti i najbolje disponira našu dušu na hvalu Boga. Ako pak promatramo liturgiju kao združenu s hvalom Isusa Krista i kao jednu moralnu cjelinu s Nekrvnom Žrtvom svete Mise, tada možemo bez ikakvog pretjerivanja reći, da ni sam Bog u svojoj mudrosti i svemogućstvu ne može naći svetije i savršenije hvale svojih savršenstava nego li je liturgija.

Liturgijina je apsolutna vrijednost neizmjerna. Jer apsolutna se vrijednost jedne stvari mjeri gledajući je Božjim okom. A Bog mjeri apsolutnu vrijednost stvari prama tomu, d a l i i k o l i k u slavu Njemu nanosi. Jer sve je konačno Bog stvorio sebi na slavu, veli sveto Pismo. A jer liturgija odaje Bogu najveću slavu : to je dosljedno, da ona ima najveću, dapače neizmjernu apsolutnu vrijednost.

O. D. BUEROVIĆ O. P.

(Svršit će se)

KATOLICI I SOCIJALNI RAD

U svom drugom predavanju na poziv Zbora Duhovne Mladeži Splitske, vlč. Jerko Vodanović govorio je o gore postavljenoj temi. Jer je od općeg interesa donosimo resume toga predavanja.

Današnje je doba nazvano socijalnom erom, ali se ono isto tako može nazvati erom krize . Danas se u novinstvu neprestano govori o krizama. Na prvom je mjestu teška privredna kriza, koja je postala opće-svjetskom Dalje radnička kriza, kako ju pokazuju goleme brojke nezaposlenih radnika u svim državama svijeta. I drugih je kriza čitav niz.

To zlo širokih slojeva treba da interesira i nas katolike. Tim više, što nesavjesni ljudi i skupine to zlo iskorišćuju u sebične interese prikazujući se kao jedini spasitelji nižih slojeva. I mjesto, da se ljudsko društvo osvijesti i uvidi, kamo je dospjelo vođeno vjerskim, moralnim i socijalno ekonomskim načelima liberalizma, mjesto da se barem s po puta vrati jedinim istinitim kršćanskim načelima, ono sve više pada. Svijet sve više ulazi u novopogansku eru. Sve se više na popršitu pomalja klasna borba. Proizvađač je u ratu s potrošačem, obojica s trgovcem-posrednikom. Poslodavac u radniku vidi stroj za iskorišćivanje, radnik u poslodavcu tiranina. — Kao ljudi, a kao katolici još više, interesirani smo takovim stanjem stvari, jer je tu jedino riješenje u pravednom izravnanju interesa, pošto klasni rat vodi propasti. Treba udariti srednjim, zlatnim putem. A to zahtijeva golem posao, pri kojem uz rame svećenicima treba da stupaju i katolički laici.

II.

Promatrajući objektivno upliv kršćanstva u historiji naroda, dolazimo do zaključka, da država, i društvo ne mogu napredovati bez sudjelovanja kršćanstva i Crkve. a s druge strane za kršćanstvo i Crkvu je od eminentnog interesa zdrav poredak u društvu i državi. Bijeda i nevolja rasadište su i povoljno tlo za grijeh. Stoga je za Crkvu od velikog interesa da spriječava i uklanja bijedne gospodarske i socijalne prilike. Tako n. pr. nagla i rastuća emigracija s naših sela u domaće gradove i tuđe zemlje predstavlja teški problem današnje pastorizacije. S druge strane također jadne prilike među profesijonalnim radništvom rađaju ogorčenje, koje za sobom vodi nepovjerenje u društvo, u poredak, u državu i dovodi do toga, da u tisućama nestaje i vjere u Boga. I jedini uspješni most po kojem ćemo doći do jednih i drugih, jest rad za gospodarsko i socijalno dobro tih klasa.

Danas se sve češće dakle opravdano, čuje glas, da će se borba između vjere i nevjere odigrati na socijalnom polju. To znači, da su katolički inteligenti dužni sudjelovati u socijalnom radu.

Poseban je razlog za nas katolike u Jugoslaviji, da se posvetimo socijalnom radu, i to baš s posebnim obzirom na položaj katolicizma. Sigurno nezdravih tendencija, da se oslabi katolicizam, ne bi bilo, da je katoličkim misao imala jači upliv na javni život. Indolencija katoličkih krugova, neshvaćanje potrebe socijalnog rada, pomanjkanje katoličke savremene organizacije učinili su, da u naše tekovine bile ugrožene. Od sličnih ćemo se eks-

perimenata u buduće obraniti jedino pojačanim radom na socijalnom, vjersko-kulturnom i gospodarskom polju. I na tim poljima treba da izraziti katolici za katolicizam steknu pretežan upliv među Hrvatima. Jer kad narod vjeruje i njegovi vođe moraju biti vjernici.

Nameće se važno pitanje: Kako ćemo mi katolici socijalno raditi? Na to moramo odgovoriti: Katolici treba da su radišni i zauzeti t. zv. sitnim socijalnim radom. Megalomanija je kod nas Hrvata onemogućila mnoge pothvate. Prestanimo tužakanjem na zla vremena i zle posljedice rata. Filozofska razmatranja i teoretske rasprave ne pomažu ništa, ako ih ne slijedi praktični rad. Mi katolici treba da dnevno vršimo taj praktični rad, treba, da svaki od nas ovim sitnim, svagdanjim radom bude što više zaokupljen. To predavač osobito naglašuje. jer mu se čini, da je glavni razlog, da mi Hrvati katolici od Katoličkog kongresa g. 1900. do danas nismo mogli postići toliko potrebno jedinstvo baš stoga, što smo previše teoretizirali, puno filozofirali i moralizirali, a skoro posvema zapustili praktični socijaln rad. Jer zajednički rad u praktičkim stvarima najviše ujedinjuje, a rasprave o doktrinarnim pitanjima razdvajaju.

Drugi način našeg socijalnog rada bit će nastojanje oko socijalnog zakonodavstva. Tu treba uvjeriti sebe i druge, da je od goleme socijalne koristi kršćanskim duhom zadojeno socijalno zakonodavstvo. Jer smo mi Hrvati zbog raznih razloga slabo socijalno nastrojeni, potrebno je, da svijesni katolici živo rade, do potreba socijalnih reforma postane narodni nazor kod nas. Isto je tako dužnost katoličkih inteligenata, da upoznaju široke slojeve sa postojećim zakonodavstvom, da se oni uzmognu njim u potpunoj i pravednoj mjeri služiti.

Treba da posvetimo pažnju organizaciji seljaštva i radništva. Jer, ako se seljaštvo i radništvo ne organizira s nama, organizirat će se proti nas! Kršćanski nazor i interesi Crkve preporučuju pomaganje emancipacijskih težnja gospodarski, socijalno i kulturno slabo stojećih klasa.

Općina je polje, na kom se dade razviti intenzivniji socijalni rad. Župa i selo i pojedine oeganizacije u njima, kad se u njima socijalno radi, predstavljaju zdravog i jakog katoličkog života. Tu se otkriva golemo polje jednostavnog, tihog, praktičnog rada. Tomu se radu katolički narodi duguju svoju katoličku svijest i snagu, svoju kompaktnost i uticaj na javne prilike.

III.

Dakle, kod nas Hrvata, treba dvoje: mnogo socijalnog rada i mnogo socijalnih radnika. Briga oko povećanja broja socijalnih radnika jest važno polje socijalne djelatnosti. Njih ćemo najprije naći u katoličkim đačkim redovima. Vlč. predavaču se čini, da je dosadašnji odgoj katoličke đačke omladine bio manjkav u pogledu socijalnom. Naš je pokret jednom imao i jaku socijalnu notu, koja se odrazila kod nekoliko izvrsno spremnih socijalnih pobornika, poput blagopokojnih drugova dra Eckerta i dra Rogulje. Ali je ta nota malo po malo u našim redovima slabila. Predavač se ne upušta u istraživanje, je li tomu kriva prerana smrt dra Kreka ili je tomu uzrok rat u kojem su i poslije kojega su pali toliki, koji su bili pozvani, da vode i predvode. (Smrt dra Eckerta i dra P. Rogulje). Nego radije upozorava na jednu drugu okolnost.

Kad je dr Krek desetak godina prije rata preko mladih akademičara i bogoslova stao Hrvatima naglašavati socijalni momenat i bezuvjetnu

potrebu kulturne, gospodarske i strukovne organizacije naroda na katoličkim načelima, graknuli su na njega i mlade mu učenike hrvatski liberalci i mnogi od inače osvjedočenih i dobrih katolika optužujući ih s cijepanja narodnih snaga i tvrdeći, da na socijalni rad možemo misliti tek onda, kad se nacijonalno i državopravno oslobodimo. I u to je doba pala navodno iz svećeničkih redova, riječ »furtim!, a ovaj mladi socijalni pokret nazvan »furtimaština«. Mladi nezaštićeni ljudi branili su se, ali proti njima udružene sile svih ostalih bile su jače. Oni su malo po malo i neopazice podlijegali hrvatskom asocijalnom miljeu i konačno mu podlegli, te se, nažalost, ni danas još ne opaža posebna socijalna tendencija kod naleg đaštva. A to je nezdrava pojava, kojoj svakako treba doskočiti.

VLAMINCK: CRKVENA ULICA

V.

Kako katolički đak i njegovo udruženje može da na socijalnom području sudjeluje? Na taj način, da udruženje odgaja svoje članove u kršćanskom socijalnom duhu. Taj se odgoj praktički najbolje dade postići sudjelovanjem u karitativnom društvu Sv. Vinka Paulskoga. Stoga bi svaki katolički đak trebao da stupi u to društvo.

Sudjelovanje katoličkog đaka u društvu Svetoga Vinka predstavlja sredstvo socijalnog odgoja, da ga je praktičnijeg teško i zamisliti. To djelovanje osobito mladenačkom srcu podaje ispravno socijalno raspoloženje. Ono ga postavlja u pravu brazdu, stvara u njemu štimung saučešća, samilosti prema bližnjemu. A kao što karitas, tako i socijalna djelatnost nije ni-

šta drugo, nego izljev nesavladive i sve zapreke nadvladavajuće ljubavi prema bližnjemu.

Usto društvo Sv. Vinka ima i tu veliku prednost, da ono ujedno omladini oštri praktični pogled na ekonomsku i socijalnu bijedu. Daje mladićima iskustva i volje za socijalni rad. U naroda s razvijenim socijalnim radom odavna je utvrđeno, da su svi mlađi istaknutiji socijalni političari izašli iz društva Sv. Vinka i otvoreno priznaju, da su posjećivanjem Vincencijevih obitelji stekli golemo iskustvo, da su susrećući se s bijedom, spoznali zbilju života u svoj njezinoj dubini, pred kojom su morale iščeznuti sve mladenačke pretjerane idealizacije života. (Bilo bi potrebno, da tkogod, tko poznaje bolje društvo Sv. Vinka, iznese pred čitače »Luči« njegovu svrhu, sredstva i način rada).

Dalje naša đačka udruženja treba da promiču socijalnu naobrazbu svojih članova, jer je danas socijalna naobrazva sastavni dio opće naobrazbe. Ali jedna od najglavnijih potreba za socijalnu naobrazbu jest, da naše đaštvo visoko diže idealizam. Da ne uči isključivo u cilju životne karijere, već da pred očima ima i dobro bližnjega.

*

Pitat će netko, odakle da crpemo snagu za označeni opsežni socijalni rad? Tu će nam snagu ulijevati duboka i topla ljubav prema narodu, koju treba dnevno osvježavati i potkrijepljivati iz Srca Onoga, koji je sam Svoju krv i svoj život predao za narod. U Njega treba da tražimo rasvijetljenje, nadahnuće, gorljivost i ustrajnost; u Njemu se i za Nj boriti, pa ćemo s Njim i pobijediti.

I. B. S.

U VRTU

U vrtu vene ruža. U crne sjene
zamotali su se krajevi,
a ispod zvijezda tamne vaselene
snivaju plahi, dragi gajevi.

Kroz mrak se njiše nebo tamne ravni,
Noćas se Bogu svome klanjaju.
Oblaci tmasti raskuštrani, tavni
i pred sobom jato zvijezda ganjaju.

Daleki grad se čini iskra mala
ko sitna jedna, plaha zvjezdica.
Visoka gora drhtat stala
u svjetlom svome ruhu Danica.

A ispod stare kule noćni mraci
ko aveti se gladne šuljaju.
Umriješe zadnje boje, crni mraci
borove grane kroz noć tiho ljuljaju. —

PAVLE PRAŽETINA.

KAD VISOKE ZVIJEZDE TREPTE

Kad visoke zvijezde trepte
ja želim jedan
ljepši i draži
svijet...
— svijet milota što se šulja
uz zuj buba i metulja —

Opojen mišlju čeznem
za mirisom ljubica
i pijevom
ptica.
Želja me mori,
a srce gori
...u grudima.
I svaka miso čezne
za nečim
dalekim,
mekim —
— kad visoke zvijezde trepte. —

PAVLE PRAŽETINA.

MAGLE

O magle sive iz dalekih strana
Što zamišljene letite nam sada,
Ko duše bolne pune teških jada,
Kroz polja naša jučer izorana

Na brdu ona u daljini tamo,
Što žari, zlati sunce ih goruće,
Gdje mene mami svaki dan čeznuće,
A ić ne mogu. (Moja teška rano!)

O, magle, magle ispod tužnog svoda,
Nedohitne ko tihe želje moje,
Bez stalnog cilja i bez volje svoje.

O, magle, magle, pune teških voda.
Ko suze moje nepresušnih suza,
Što tišti, tišti neznana ih uza.

SREĆKO KARAMAN.

VEČERNJA

(Pismo djeteta, koje ima meko srce, bratu u Ocean).

Zapalo sunce, pa ovio suton
sve kuće, polja i po gori šumu.
Pahulje snježne lepršaju živo
padaju bijele po drveću, drumu.

Svi smo, o Leljo, zasjeli uz oganj.
Djed Marko priča o Budali Tali,
kad spomene topuzinu tešku
smješka se svatko, veliki i mali.

Kada se djeda napričao Tale
otpočne živo o »tatima s mora«.
(Junaka slavnih, lađa brzih, bržih
od vila šumskih kad prhnu sa gora.)

Netom djed vrati Senjanina Ivu
vesela majci iz boja u veče,
Jefima, Leljo, naša mati plava,
obriše suze pa jecajuć' reče:

»O Bože, što je od mojega Lelja?
Godina ima da mi nije pis'o.
»Ocean ždere...« zadnje pismo glasi,
pa strašna da me ne potresa mis'o!

Bijeda ga pogna iz našega doma
ponese zlobna na Barunu Bruku
daleko tamo u Ocean gladni,
da kruha traži, moju desnu ruku.

O da sam mati večeras iz Senja
pa da ti, sinko, ljubim bijelo čelo.
»Ocean ždere... Ah, strah me je ljuto,
prolaze srsi kroz tijelo mi svelo...«

O brate Leljo, kad se opet javiš,
ma da ćeš i tad na tom moru biti,
piši: o mati, ovdje mi je dobro;
pa da bi suze već prestala liti.

MATE MEŠTROVIĆ.

FEUILLETTON

ĐAČKI SVIJET

REZOLUCIJE II. KONGRESA SLAVENSKE KATOLIČKE AKADEMSKE OMLADINE U LJUBLJANI 23.-27. SRPNJA 1930. O drugom kongresu slavenskih katoličkih akademičara donosimo u glavnom dijelu lista članak, a na ovom mjestu donosimo značajne rezolucije, koje su primljene na tome kongresu:

Drugi kongres slavenske katoličke akademske omladine povjerava sekretarijat slavenskih katoličkih akademskih organizacija za godinu 1930.-31. Slovenskoj dijaškoj zvezi u Ljubljani, koja imenuje za predsjednika sekretarijata g. Nika Kureta.

2. Kongres povjerava Ustriediju slovenskeho katolickeho študentstva u Bratislavi organizaciju III. kongresa slavenske katoličke akademske omladine za godinu 1931. Kongres neka se održi po mogućnosti o Uskrsu u Bratislavi.

3. Sekretarijatu se povjerava izrada nacrta za pravila definitivne organizacije slavenskih katoličkih akademičara, o kojemu nacrtu se imaju obavijestiti svi savezi, članovi sekretarijata u pismenoj anketi. Pravila bi se imala prihvatiti na sastanku delegata, koji će se sastati prije III. kongresa.

4. Pri sastavu prijedloga neka sekretarijat na podlozi prijedloga Slovenske dijaške zveze i u duhu ideja proglašenih na kongresu, označi za cilj organizacije slavenskih katoličkih akademičara u slijedećoj formulaciji: Cilj organizacije slavenskih katoličkih akademičara ima biti zbliženje, nastojanje oko suradnje i međusobne pomoći svih katoličkih slavenskih akademičara na temelju ovih smjernica:

a) razvijati na podlozi katolicizma, specijalno slavenske vrednote i tako afirmisati slavenski elemenat u evropskoj kulturi.

b) raditi za vjersku obnovu slavenske inteligencije i slavenskih naroda u duhu Katoličke Akcije i Ćirilometodijske ideje.

5. Kongres zaključuje, da će se izdavati mjesečni vijesnik, koji će izdavati sekretarijat. Fond za izdavanje ima se sabrati jednokratnom uplatom od pet dolara od strane svih učlanjenih saveza. Svaki će savez naručiti broj primjeraka, koji odgovara broju saveznog članstva. Vijesnik će se tiskati u svim slavenskim jezicima. Glede suradnje iz Ukrajine zaključuje se, da će se ta suradnja tiskati u latinskoj transkripciji, ako u mjestu štampanja ne bude ćirilovskih slova.

6. Slovenska Dijaška Zveza se obvezuje, da će izdati izvještaj o kongresu. U izvještaju će izaći sva predavanja i to u jezicima, u kojima su bila izrečena, a sa kratkim sadržajem u francuskom jeziku. Dodati će im se izvještaji učlanjenih saveza.

7. Kongres preporučuje realizaciju izmjene akademičara po principu, kako to izvađaju Poljaci i Slovaci, pri čemu se ima uzimati posebni obzir na ruske emigrante.

8. Kongres moli sve slavenske narode, da ustanovljuju stipendije za lužičke bogoslove.

9. Kongres izriče najtopliju zahvalu g. Ignaciju Kruszynskom za njegovo zauzimanje za Sekretarijat slavenskih katoličkih akademičara.

10. Kongres zaključuje, da se predavanja za budući kongres pripravnom odboru imaju poslati u cjelini toliko vremena prije kongresa, tako, da će svaki učesnik kongresa 10 dana prije imati tiskan opširan izvadak svih predavanja.

Drugi dio rezulucija je više općenite naravi. U tome dijelu se u prvom redu iznose s m j e r n i c e z a r a d:

1. Sve organizacije slavenskih katoličkih akademičara neka oslanjaju svoj rad na ideje Katoličke Akcije i neka djeluju na depolitizaciji. katoličkih akademskih organizacija, a kao sredstvo im kongres preporučuje produbljenje vjerskoga života i intelektualni rad.

2. Organizacije slavenskih katoličkih akademičara neka spremaju svoje članstvo za javni život po studiju:

a) suvremenih smjernica Svete stolice,

b) suvremenih pitanja,

c) povijesti i položaja svoje domovine, tako, da po tom studiju budu sposobni, da urede svoje zemlje po kršćanskim načelima.

3. Katolička Akcija među Slavenima neka ima poseban Ćirilometodijski pečat, jer je ćirilometodijska ideja posebno snažno sredstvo za razmah Katoličke Akcije.

Crkvena forma Ćirilometodijske akcije je apostolat sv. Ćirila i Metodija, koji po vjerskoj obnovi katoličkoga slavenstva djeluje na sjedinjenje svih kršćanskih Slavena u jednoj universalnoj Kristovoj crkvi. Zato neka akademičari postanu aktivni članovi Apostolata i propagatori te ideje među širokim slojevima. Katolička akademska inteligencija neka upozna životopis svetih apostola i neka proučava i drugu stručnu literaturu.

Ljubljanski akademski Ćirilometodijski kružok neka postane uzor za sve slične organizacije u svim drugim sijelima slavenskih universa i kao posebna komisija sekretarijata za njihovo središte.

U rezolucijama se posebno govori o dužnostima inteligencije:

»Kao katolici imaju izobraženi krugovi u većoj mjeri nego ostali dužnost, da žive uzorno katolički. Već sa svojim uzornim životom, koji rese kršćanske kreposti moraju uspješno vršiti svoj apostolat među širokim slojevima. Posebna zadaća inteligencije je dadu puku prave smjernice. Zato neka inteligencija nastoji, da pojača svoje djelovanje na znanstvenom, školskom i prosvjetnom polju, i neka se brine za odgoj brojnoga podmlatka.

Kako je umjetnost jako sredstvo za utjecanje na mase, katolička inteligencija i u taj rad mora uložiti svoje najbolje sile.

Uza sve to dužna je inteligencija, da se brine za poboljšanje općega položaja slojeva, koji trpe bilo kakvu oskudicu.

Svu tu svoju djelatnost mora katolička inteligencija razvijati na bazi Katoličke Akcije neodvisno od politike, stranaka ili staleža imajući jedino pred očima preporod društva u duhu Kristovu. Slobodan razmah takove djelatnosti može biti samo u prilog narodima i državama u čijem se okviru razvija.

Kao Slaveni moraju se katolički inteligenti posebno zanimati za kulturno stanje drugih Slavena u cilju boljega međunarodnoga razumijevanja u suradnji. Pri tome neka ih u svemu vodi uistinu bratski duh.

Željeti je, da se kod svih slavenskih naroda organizuje i neđačka katolička inteligencija i da u okviru tih organizacija poradi na podržavanju međuslavenskih veza. Isto tako je potrebno, da najveću pažnju posvetimo studiju međunarodnih pitanja.

O liturgijskom pokretu donešena je ova rezolucija:

II. Kongres slavenskih katoličkih akademskih organizacija u Ljubljani poziva pojedina društva, da podupru liturgično gibanje. To gibanje neka se razvija u dva smjera: teoretskom (produbljenju poznavanja liturgije i njezinih simbola) i praktičnom (aktivno sudjelovanje službi božjoj, posebno sa pjevanjem i recitacijom). Posebna važnost neka se polaže na poznavanje obreda i sudjelovanje kod službe božje drugoga obreda.

Na kraju je prihvaćena rezolucija, u kojoj se protestvuje proti progona vjere u Rusiji.

KNJIGE I LISTOVI

IVO LENDIĆ: LIRIKA (Suvremeni pjesnici, knjiga III. Tisak i naklada »Narodne Prosvjete« u Zagrebu, Kaptol 29. Cijena Din 10.—).

Ime Iva Lendića je poznato svima čitačima »Luči«, a mnogima od tih čitača on je dobar drug i prijatelj. Tamo od g. 1926. trajno na ovim stranicama čitamo njegove pjesme, pa je »Luč« list, u kojemu je tiskano najviše njegovih radova, pa je tako i dobar dio pjesama ove zbirke uzet između onih, koje su već tiskane u »Luči«. Prema tome Ivo Lendić je dobar znanac sviju nas i za nas njegova zbirka znači tek njegovu jaču afirmaciju i sabiranje njegovih lijepih pjesama u jednu knjižicu, da nam tako budu lako pristupačne i uvijek na dohvatu. Znamo, da ova zbirka nipošto ne znači konačnu njegovu riječ, jer u s obzirom na njegovu mladost imamo prava, da čekamo od njega još mnogo više. Zato ni ovih nekoliko redaka o ovoj zbirci nipošto ne pišem sa pretenzijom, da iznesem ličnost Iva Lendića, tim više što ovdje nisu sabrane ni sve njegove pjesme, koje je dosad napisao. Sa mnogo autokritike probrao je on između objelodanjenih i dosada netiskanih pjesama izbor, malu antologiju svoje poezije, bez kakove naročite ambicije, tek sa željom, da vidi sakupljen svoj rad, da eventualno čuje glas kritike i da mu radost prve štampane knjige bude poticaj u daljnjemu stvaralačkom veselju.

I.

Kolikogod u ovoj zbirci lirike nema pjesama, koje vi nam govorile o velikim potresima duše, pjesama, koje bi pred nas iznosile suštinu života, ipak je krug osjećaja iznesenih na ovim stranicama dosta širok. Uz jako naglašenu ljubav prema prirodi, roditeljima i rodnom kraju, uz diskretnu erotiku nalazimo tu i niz pjesama (»Pod Njegovim dahom«), u kojima on apostrofira sotonu obrađujući tako na originalan način uvijek aktuelni motiv borbe između dobra i zla, da na kraju završi sa smirenom molitvom (»Pjesma u proljetnoj noći«) i tako pokaže, da je uređujući ovu zbirku, pred očima imao ideal katoličke književnosti.

Glavne karakteristike ove zbirke su duboka osjećajnost, formalna dotjeranost i dosta velika doza smirenosti, bez zapadanja u ekstreme. Kroz sve ove pjesme proteže se osjećajnost čovjeka, koji gleda u sebe i oko sebe. Uz lijepe pjesme ocu majci i braći i pjesme vedrine nalzimo i niz pjesama tmurnih raspoloženja.

»Magle«, koje zamrače i najvedriju dušu iznesene su u par pjesama sjete o maglama, što »su jutros zamračile pogled mladiću nekom problijeda lica«, o iskušenjima i trubaduru, koji umire mlad i koji diskretno kaže:

»O da mi je čiju osjetit toplotu,
da me zgrije malo, reko bih mu riječi
što nikom ih ne rekoh u svome životu...«,

o mladiću, koji čeka neznanu i zna da mu ne će doći te žali vlastitu mladost, što će jadna »u čekanju proć«, da na kraju završi sa vizijom Madonne, kao pravi trubadur.

Ove nam pjesme dokazuju, da Lendić nastoji, da se približi suštini života, ali za sada njegov

pogled nije dovoljno oštar. On bolje vidi stvari vanjskoga svijeta. Odatle u ovoj zbirci tako jako istaknut slikarski elemenat. Jer poslije uranjanja u vlastitu dušu i dušu drugih ljudi, pjesnik kao rezigniran na koncu svega kaže:

»Mi smo generacija, koja se tuži na bolove
i uistinu, Gospodine, mnogo,
mnogo toga nas boli.

Ali što je to spram tolikih ljepota,
što si ih stvorio... ?

Što je to spram duše i očiju, koje si nam dao,
da srčemo svu tu ljepotu ?
(Pjesma u proljetnoj noći).

MASEREEL: MORNAR NA KEJU

Pa dosljedno tome pjeva o ljepotama proljeća, božjega sunca, južnoga mora, o svom rodnom kraju, o svom plavom gradu. Odatle i njegova ekstaza u zelenoj šumi kraj livade. On sam za sebe kaže, da je njegova duša

»...osjetljiva za najsitniju ljepotu
za najmanju radost u svome životu«.

Radi toga iznosi sa puno uživljavanja i originalnosti baš tu »najsitniju ljepotu«. Sve on to čini bez traženih riječi i bez izvještačenih zanosa. Evo, kako on riše proljeće u selu:

»Iz mjesta su jutros sva izašla djeca
potrčala niz stranu po prvi put bosa«.

U tih par riječi iznesena je karakteristika proljeća u njegovom zavičaju, tamo dolje u sunčanoj južnoj Dalmaciji. Slika kako djeca, prvi put iza zime, koja je tek prošla, svlače cipele i niz naše »dolce« trče po prvi put bosa, dočarava nam jednu lijepu sliku, koja je vrlo sretno odabrana i iznesena.

Pa kada je riječ o maku, već tako otrcanom pjesničkom rekvizitu, Lendić na naći pravu riječ:

»Makovi se njišu (cvijet im je u pupu),
kad se dani stople, puknut će im glave.«

Sa par stihova daje plastičnu sliku s ovim stihovima:

»Djevojčice mlada,
što ideš iz ložđa
ljepše su ti oči
od jagode grožđa.«
(Krtolić grožđa).

Baš to, što u ovom citatu nalazimo dvije riječi »Ložđe« i »krtolić«, koje neće biti svima razumljive. nukaju me na to, da upozorim na slične riječi u Lendićevoj poeziji (dolac, strana, zoganj...). Ovakove riječi znatno oživljuju sliku, daju joj onu intimnu lokalnu boju, ali onaj, tko ne razumije značenje tih riječi, ne može da do kraja uživa u toj poeziji. Istina, imamo primjer Vojnovića, koji je upotrebljavao slične riječi, ali ipak i tu Vojnovićevu poeziju uza sve komentare može razumjeti samo Dubrovčanin ili čovjek, koji je dugo živio u Dubrovniku. Upotrebljavanje ovakovih riječi uza sve prednosti ima i tu veliku manu, da mnogome čitaču ostaju skrivene one najsitnije nijanse ustreptalog osjećaja, što upravo daje ličnu boju svakoj poeziji, dakle ono, što je kod pjesme najbitnije.

Citirao sam nekoliko stihova, u prvom redu radi toga, da upozorim na formalne prednosti Lendićeve poezije. Ne možda na pravilno građenje stihova ili na dobre rime, već »plastiku« nekih slika. Znam, da Lendić oko toga mnogo nastoji. Zasad se on ograničuje na iznašanje slika prirode, koja ga okružuje, ali ozbiljno nastoji, da taj zorni način prikazivanja pomoću slika, koje su već same za sebe umjetnina prenese i na drugo područje. Tako on n. pr. jednom uspjelom slikom postizava veliku dozu uvjerljivosti, kada pripovijeda o idili Badnje noći:

»Najviše tetka Frane znala je zanijeti mene
i moja se zjena nebi s njezinih usta makla,
osjećah kako mi pogled uz riječ joj cvjeta
i vene...!

Koliko mnogo ima neposrednog dojma u ovim stihovima o djetetu, koje sluša priču u Badnjoj noći. Taj efekt je postignut riječima o zjeni, koja se ne miče sa usta onoga, koji pripovijeda i uz priču »cvjeta i vene«.

III

Ukratko rečeno, ova zbirka je još jače utvrdila naše mišljenje, da u Lendiću imamo talenat, koji je na dobrom putu. Očekujemo mnogo od njega, jer u njemu imamo pjesnika intenzivnog unutarnjeg života od kojega sa nadom očekujemo, da će nam u daljnjim zbirkama dati još više od svoje dobre duše, da će nam dati još mnogo pjesama sa akcentima »Molitve u proljetnoj noći«, u kojoj on pjeva:

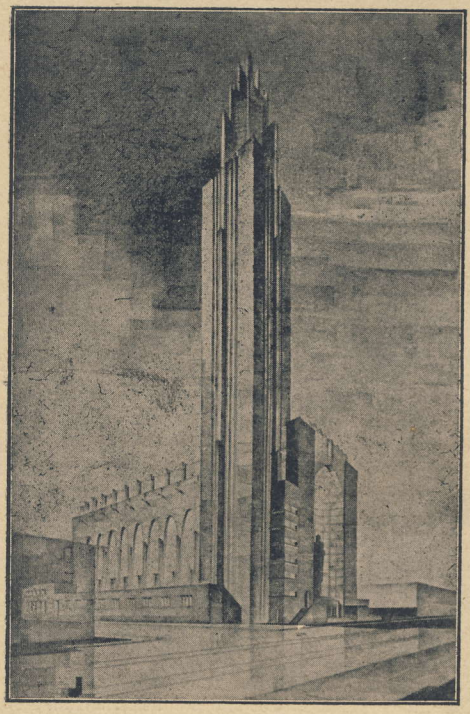

JEDAN OD NAGRAĐENIH PROJEKATA BEOGRADSKE KATEDRALE

Gospodine,
tako mi je jasno noćas,
da ništa ne valja osim Tvoga blagoslova
i da je sve ispraznost
osim dobrote...«

pa da tako dobijemo pjesnika onakove katoličke književnosti, kakovu »Luč« propovijeda već dvadeset i pet godina, a Lendić neka bude svijestan, da će ovakovi stihovi nekatolicima učiniti njegove stihove nerazumljivima i da će se morati mnogo boriti, da steče njihovo priznanje, i ako sumnjam da mu je do toga uopće stalo...

Završujem ove retke sa sviješću, da sam o zbirci rekao onoliko, koliko je bilo potrebno, a da ćemo imati prilike, da još pišemo o Lendiću koji zaslužuje mnogo više riječi. Ova zbirka među nama mora biti zapažena, pa »Luč«, da tako kažem, Lendićev »rođeni list«, pozdravlja ovu zbirku kao navještaj onoga, što će još doći, preporučujući drugovima prijateljima muza, da se u koječem ugledaju u svoga druga, a mislim, da nije potrebno da preporučujem i ostalim drugovima, da nešto učine za popularizovanje Lendićeve poezije i da mu tako pruže moralnu potporu, koju on u punoj mjeri zaslužuje.

I. B.

SURADNICIMA »SELA I GRADA«. Dosadašnja su dva godišta »Sela i Grada« primljena u javnosti s velikom simpatijom. Ali i bez obzira na to mi smo dužni da nastavimo s izdavanjem toga almanaha. Dužni smo to hrvatskoj katoličkoj književnosti, koja još nije kod nas dovoljno priznata. Dužni smo to velikoj ideji, kojoj svi služimo. Treće godište almanaha mora značiti korak naprijed i brojem suradnika i kvalitetom radnja. I mlađi i stariji neka se nađu ponovno u ediciji, koja imade zadaću da u zajednici i slozi s drugim našim književnim pothvatima pomaže stvarati trajnija djela hrvatske katoličke književnosti.

Suradnici, čitaoci i prijatelji »Luči« bili su dosada glavni oslon »Sela i Grada« i kao pretplatnici i kao neumorni čitatelji i širitelji. Potrebito je, da ne sustanemo u revnosti. U praznicima mogu naši prijatelji da nađu novih pretplatnika prvomu i drugomu godištu, a osim toga pruža se najbolja mogućnost našim piscima, da promatrajući narodni život na izvoru i obrađujući njegove motive obogate novo godište obilnijim i originalnijim sadržajem.

I naredno će godište almanaha donijeti pored izvornih radnja i više priloga iz naše narodne književnosti. Umoljavam stoga prijatelje, da zabilježe što više pjesama, priča i poslovica pa neka mi ih pošalju. Dakako, valja se kod toga držati pravila, koja su općenito priznata kod sakupljanja narodnoga blaga. Ponajprije treba pjevače i kazivače uhvatiti u času, kada su oni u stanju da dadnu najbolje proizvode. Ako je pjevač ili kazivač umoran, neraspoložen ili zbunjen, njegovo će stvaranje ili reproduciranje biti slabo. Osim toga može i sam način bilježenja izbaciti pjevača ili kazivača iz njegova oduševljenja i konteksta. Zato tko ne zna stenografije, neka pomogne sebi na taj način, da uzme još kojeg zapisivača, pa neka jedan bilježi na pr. kod stihova jedan, a drugi drugi stih, ili jedan neka bilježi prvu, a drugi drugu polovicu stiha. Kod pjesama, priča, zdravica itd. valja zabilježiti pjevača odnosno kazivača, broj njegovih godina, je li pjesmu, priču ili zdravicu sam stvorio (što će biti velika rijetkost) ili ju je od koga primio. Valja navesti ime i te druge osobe, gdje je to moguće.

Petar Grgec

Zagreb, Trenkova 1. II.

T. G. MASARYK: LES SLAVES APRES LA GUERRE. (PRAG 1923.). Nije na odmet poznavati pojedince po njihovim djelima. Zato neka ovaj mali prikaz gornjeg djela bude s jedne strane jedan od onih priloga za poznavanje ličnosti ovogodišnjeg svečara, a s druge strane i zanimivo je znati bilans svjetskog rata za nas Slavene, a to nam lijepo podaje ovo djelo, iako je moguće danas već malo i zastarjelo.

Prije svjetskog rata velik je dio Slavenstva bio pod tuđom vlašću s kojom se moralo krvavo boriti za svoja prava. Rat je po padu centralnih vlasti donio to da su svi slavenski narodi našli u slavenskim državama izim malene šačice Lužičkih Srba — a ja dodajem i gradišćanskih Hrvata, te Slovenskih manjina u Italiji. Čuje se, veli autor da je taj rat bio boj Slavenstva i Germanstva, ali, nastavlja, ni Engleska, ni USA nisu išle u boj zbog Slavena, nego Engleska zbog okupacije Belgije po Njemačkoj, a iza Engleske stajala je USA.

Dalje opisuje pojedine slavenske države, navodeći njihove glavne probleme. Za Jugoslaviju veli, da se u njoj osjeća sudar katolicizma i pravoslavlja, borba o centralizam i za autonomiju, a uz ova pitanja valja još rješiti i pitanje jedinstvenog zakonodavstva. Zatim je goruće pitanje, pitanje veze mora sa zaleđem.

Rusiji posvećuje veću pažnju analizirajući boljševizam koji je nešto specifično slavenskoga. Boljševizam se i po taktici i po doktrini razlikuje od marksizma i zapravo je smjesa blankizma, sindikalizma i anarhizma uz primjesu nihilizma i anaetatizma, koji je karakterističan za sve Slavene i posve suprotan germanskom etatizmu. Marksizam u Rusiji ne može uspijevati i zbog nedovoljne naobrazbe naroda.

Posvetio je još dosta pažnje i malorusko-ukrajinskom pitanju, a onda prelazi na razmatranje o slavenizma ili panslavenizmu, koje se pitanje nabacilo na zapadu Evrope.

Panslavenizam je nemoguć, što po geografskom smještaju Slavena (klin Madžara i Rumunja), što opet po još nekonsolidiranim prilikama u pojedinim slavenskim državama, koje još i u samim selima traže ravnovjesja. Panslavenizam je nevjerojatan i zbog već spomenutog anaetatizma svih Slavenskih naroda. No to ne znači da zato Slaveni neće živjeti u slozi i da neće biti jedan od najjačih stupova Evropske Unije, do koje će po autorovom mišljenju svakako doći.

Iz ovih nekoliko redaka možete si stvoriti sliku slavenskih naroda poslije svjetskoga rata i pregled ovog djela, koje će po svoj prilici naskoro u prijevodu izaći.

O. Piškorić.

J. GOČARA: CRKVA U PRAŠKIM VRŠOVICAMA

ĐURO SUDETA: MOR, fantastična pripovjest, komisionalnom nakladom Narodne Prosvjete u Zagrebu izdalo Hrvatsko Učiteljsko Društvo u Koprivnici, strana 88. cijena 15 dinara. — Čitajući ovu neobičnu knjigu osjećaš, da ju je stvorila duboka pjesnička duša. Iako joj je sadržaj sagrađen na ljubavi Mora prema lijepoj vlastelinovoj kćeri Šu, koju otac vlastelin hoće silom da uda za propalog mladog vlastelina Arna, te time nesamo da unesrećuje dvoje mladih, koji se ljube,

nego prouzročuje i potpunu tragediju dviju obitelji — ipak je čisti pjesnički elemenat, koji odaje snažnog lirskog pjesnika, u ovoj priči najglavniji. Realni život gleda pjesnik kroz prizmu svoje pjesničke fantazije, a mi od svega toga vidimo refleks u svim mogućim bojama. Realnost se tu gubi, a iz nje se izvija čarobna fantastičnost. Na mahove se ta realnost i fantastičnokt tako smiješaju, te jednu ne možeš pravo ni razlikovati od druge. I sama imena dviju glavnih lica, Mor i Šu, zvuče tako nekako čudno. Nije li ih pjesnik stvorio iz riječi šumor (Šu-Mor)? Dva sloga jedne riječi, koja označuje za pjesničku dušu tako nekako privlačivu prirodnu pojavu. »Nad glavom mi je šumorila vrba. Šumorila je tako polako, da sam pustio i knjigu i misli i stao je prisluškivati.« Cijela ova priča zvuči kao takvo jedno prisluškivanje tajanstvenoga šumora. I zar je čudno onda, da je pjesnik u takvom šumoru čuo nešto, što je u njegovoj pjesničkoj mašti stvorilo viziju dvaju bića? Lijepa i nježna Šu, koja ima »oči velike, začuđene, okupane i svježe kao zvijezde, na širokom nebu«, i čudni Mor, kojemu »se crna kosa razastire kao strast, grudi škripe kod svakog pomicanja, žile mu brekte i mišice se nadižu kao živo sječeno meso«. Ljudi ga nazivaju vukodlakom, a mladi vlastelin Arno klipanom, »zgodnim ali i glupim kao šuma, u kojoj živi« i u kojoj tako rado razgovara z drvećem. U Moru se miješaju dvije naravi: čovječja i neka elementarna životinjsko-mitska, obje se bore među sobom, ali čovječja pod udarcem krute realnosti podliježe, a ona druga prevlada. I na koncu Mor živi nekim životinjskim životom u šumi, hoda početverke, čuči na krošnjama među lišćem i mahovinom, ptice mu sjedaju na ruke i ramena, hrani se šumskim medom, prijesnim mesom i ptičjim jajima, razgovara s drvećem i žvotinjama, koje prilaze k njemu, igraju se s njim i rugaju mu se... I dok je nesretna ljubav iz njega stvorila ovo čudovište, koje postaje strah i trepet okolnim selima i koje u slijepom bijesu sije osvetu za svoj udes, dotle Šu od nesretne ljubavi prema njemu umire zahvaćena sušicom...

Ovo posmrtno djelo prerano umrlog mladog pjesnika Sudete ostavlja na čitatelja neobično jak dojam. Iz te fantastične priče progovara jedna umjetnost, na koju nismo navikli i koja u cijeloj našoj književnosti znači nešto novo. — Šteta je, što je pisca rana smrt zapriječila, da ovo djelce, kako je kanio, dotjera. Ali i ovako ova knjiga, osobito radi svoje neobične pjesničke note, zaslužuje, da bude priznata jednom od najznačajnijih, što ih je naša literatura dobila zadnjih godina.

Dr. J. A.

KAZALIŠTE I UMJETNOST

MODERNA ARHITEKTURA I CRKVE. Karakteristike suvremene arhitekture su jednostavnost i masivni dojam. Obe te karakteristike uvjetovane su prilikama našega vremena, kao i materijalom, od kojega se gradi. Danas je vrijeme ekonomskih kriza, te kod gradnje treba štediti i kloniti se suvišnih ukrasa; odatle jednostavni izgled gradjevina. Danas je beton glavni materijal, iz kojega se podižu zgrade. Da se postigne brzina građenja u betonu treba se kloniti ornamentalne izrade detalja, jer to traži mnogo vremena, dakle mnogo stoji. Radi toga se danas kod gradnje favorizuju ravne plohe. A kako čovjek želi, da sve što se radi ima i neki estetski izgled, to se danas nastoji, da se estetski dojam postigne zgodnim razmještajem širokih ploha i to s osobitim obzirom na perspektivu. Te forme su se u toliko ustalile, da se može reći, da je današnje vrijeme u arhitekturi stvorilo svoj naročiti stil, koji je došao do izražaja u mnogobrojnim velikim zgradama. Drugo je pitanje, dokle će taj stil biti aktuelan. Vjerojatno dotle, dok gradnja betonom ne postane preskupa i nesuvremena. Ta već su na vidiku staklene zgrade, a da ne govorimo o velikoj primjeni armiranog betona, koji opet donaša nove mogućnosti.

Činjenica je, da su svi stilovi u crkvenim zgradama ostavila svoje ponajbolje zgrade. Dakle imamo prava da

očekujemo, da će i današnjica ostaviti znatan broj crkvenih građevina u stilu svoga vremena i ako se radi konservativnosti u stvari novim stilom gradi vrlo malo crkava i to uglavnom u Njemačkoj i Americi. U novije vrijeme nastaje preokret pa se n. pr. nekoliko takovih crkava sagradilo i u Čehoslovačkoj. Donosimo jednu takovu crkvu iz Praških Vršovica, da se vidi kako izgleda primjena takovog stila u realnosti.

U dogledno vrijeme će se i u našoj državi podignuti jedna od najreprezentativnijih crkava novoga stila. To će biti katolička katedrala u Beogradu, jer je jury od velikog broja natječajnih radova usvojio i nagradio više nacrta modernog stila, a nedavno je odlučeno, da se definitivno prihvati nacrt arhitekta Wenzlera iz Dortmunda. Taj nacrt (gledaj naše slike) je ozbiljno nastojanje da se betonska građevina prilagodi crkvenom shvaćanju, te nam pruža dojam nečega blizog gotici. Kako je nedavno javljeno, arhitekt Wenzler je svoj projekt vanjskog izgleda crkve još više prilagodio tome izgledu, tako, da će beogradska katedrala u budućnosti reprezentatirati ukusnu građevinu u stilu onoga vremena, u kojemu je nastala.

Tako postepeno novi stil dobiva dolično mjesto i u crkvenim građevinama. Da se prihvati novi stil to je ne samo zahtjev suvremenosti, već u prvom redu zahtjev štednje, što istakosmo na početku ove bilješke. Ni u slučaju beogradske katedrale nije bio indiferentan taj momenat, jer će izgradnja goleme katedrale po ovom projektu stajati jednu sumu, koja je vrlo malena, ako se isporedi sa sumom, koja bi bila potrebna, da se izgradi, recimo, jedna kamena gotska katedrala. I. B.

IZLOŽBA FRANCUSKE SUVREMENE UMJETNOSTI. Krajem prošle umjetničke sezone u Zagrebu je bila priređena izložba slika od većeg broja francuskih, ili bolje pariških slikara (pošto među njima ima i Čeha, Španjolaca, a čak i jedan Japanac). Ta izložba je kasnije prenesena u Beograd i Split. U javnosti nije bilo ništa javljeno o tome, da su slike povraćene u Francusku, pa se dakle u našoj državi nalaze već preko pola godine, što već samo po sebi kaže, da vrijednost tih slika nije posebno velika, jer vrijedna i skupa djela se ne šalju tako dugo u gradove, koji u pariškom mjerilu, i odviše izgledaju zaostala provincija. Radi svega toga možda nije posve krivo ono, što su o toj izložbi pisali kritičari nekih pariških dnevnika (»Figaro«, »Ami de peuple«), ističući, da su se Zagrebu poslali otpatci, i ako se mora naglasiti, da su u Zagrebu većinom izložili slikari, koji zapravo tvore neku grupu, koja kao i sve grupe ma ogorčenih protivnika, koji iz principa podcjenjuju tvorevine svih

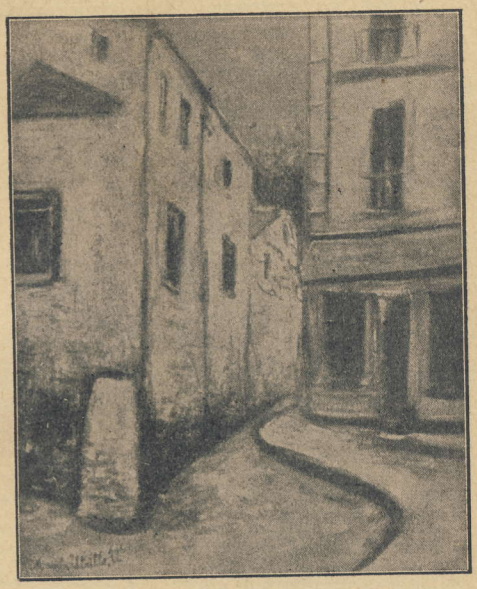

UTRILLO: ULICA U MONTMARTRE-U

onih, koji ne misle kao i oni. Tako je svugdje pa i u Parisu.

Uza sve to ova izložba pruža nam toliko, da oni koji imaju interesa za suvremenu umjetnost, i koji su možda gledali reprodukcije slika suvremenih majstora, vide kako ta umjetnost uistinu izgleda, jer nijedna reprodukcija, osobito, ako nije u bojama, ne može da nam pruži pravu predodžbu o slikama, kojima je glavno izražajno sredstvo boja. Da bi mladi čitaoci naše »Luči« doznali za najnovija strujanja u slikarstvu, za imena jačih predstavnika jedne grupe slikara pišem ove retke, ne utvarajući si da sam o tome rekao autoritativnu riječ, već ću biti zadovoljan, ako uz-

mnognem informirati svoje čtaoce. Činim to i radi toga, što se u našoj katoličkoj štampi nije ništa pisalo o ovoj izložbi.

*

Na zagrebačkoj izložbi susrećemo uglavnom dvije izrazite grupe, koje su zapravo reakcija na impresionizam, koji ide za tim da se priroda prikaže i izrazi temperamentom, da ličnost slikara prikazanom predmetu dade svoj pečat, dakle, da nam pruži prirodu onako kako je vidi umjetnik. Dakle impresionizam se oslanja na prirodu, nju prikazuje. Priroda kao objekt prikazivanja ima prednost. Evolucija je pošla još dalje i to na lijevo: priroda nije više glavno, ona je samo sredstvo za prikazivanje duševnih reakcija, dakle subjekt je postavljen na prvo mjesto. Glavno izražajno sredstvo je boja i to čista boja. Slikari ove grupe sami sebe nazvaše »fauves« (divlje zvijeri). Glavni predstavnici te grupe donešeni su i na zagrebačkoj izložbi. To je najizrazitija grupa slikara, koji zapravo predstavljaju srž ove izložbe. — Druga izrazita grupa, koja također polazi od impresionizma ide dalje od fauvista. Ona uopće zabacuje prirodu, nesamo kao objekt, već i kao sredstvo. To je grupa konstruktivista i kubista sa Španjolcem Pablom Picassom na čelu. Kombinacija boja, konstruktivizam i mnogo nerazumljivog to su glavne značajke ove skupine, a i sam Picasso je više stvorio kao teoretičar nego kao umjetnik. — Na ovoj izložbi je ta grupa zastupana sa slikama Braquea, Legera i Picassa. Da naši čitatelji steknu bar nekakvu predodžbu o tim toliko spominjanim slikama donosimo reprodukcije slika sve trojice ovih slikara. Mnogi se zgražaju nad ovakovim slikama, drugi ih opet pretjerano cijene. Zanimljivo je da je mala Picassova kompozicija osigurana na 100.000 franaka. Kolikogod smo daleko od toga da povlađujemo ovoj maniri moramo reći da je bez sumnje i ova nastranost, koja se sigurno neće dugo održati, pridonijela svoj dio likovnom izražaju. U primjenjenoj umjetnosti ona je u velikoj cijeni. Velegradski izlozi se n. pr. aranžiraju isključivo po motivima ove umjetnosti. Po istim motvima se slikaju sobe, izrađuje pokućstvo, prave plakati i sl. Zgražanje nad ovakovim slikama, bez sumnje, predstavlja zakopčanost i nesuvremenost, i ako se ne može kazati, da je to pravi put likovnog izražaja duševnih reakcija.

Međutim, kako rekosmo, glavne su slike na ovoj izložbi od fauvista.

Možda najbolje djelo je Matisseova djevojka, koja čita. On je jedan od prvih, koji su afirmisali fauvizam. Original njegove slike vrvi od živih boja. (fauvisti kažu za sebe, da su slikari čiste boje), koje su naslagane jedna do druge u izvjesnoj harmoniji, kojoj se oko brzo privikne. Crtež i izrada detalja su samo nabačeni, ali to ništa ne smeta dojmu slike. Njegova djevojka uistinu čita, misli.

Vlaminck je uz Matissa jedan od najjačih i najpoznatijih predstavnika ove škole. Slika »Crkvena ulica« je otkupljena za Strossmayerovu galeriju slika, a nosi sve odlike njegove umjetnosti: gustu tešku i živu boju, neki tamni ugođaj sa njegovim tipičnim nebom intenzivno modre boje. Vlaminck je Flamanac i dobar pisac.

Utrillo je zastupan samo sa jednom neznatnom slikom »Ulica na Montmartru«, koja se olikuje vanrednom sugestivnošću. Vlaga i blato na putu su tako simplicistički izneseni, ali oni se osjećaju, skoro se mogu opipati. Međutim on je poznat ne toliko radi svojih pejsaža koliko radi nature morta.

Od znatnijih imena ove grupe spominjemo Friesza, Margueta, de Varoquiera i Suzannu Valadon.

Masserel je na ovoj izložbi bio odlično zastupan sa svojim mornarom, koji je bez sumnje jedan od najuspjelijih slika ove izložbe. Osim toga on je predstavljen na izložbi kao genijalan grafičar i jak ilustrator.

Kad smo već spomenuli Masserela treba kazati, da je na ovoj izložbi bilo par slika majstora izvan grupa. Maurice Denis je mnogo razumljiviji sa svojim neoklasicističkim primjesama. Andre Lhote je lijepo zastupan te predstavlja sam za sebe smjer i to bez nepotrebnih nastranosti. Treba spomenuti, da je on dobar stilist i priznat kritičar.

Posebno mjesto na ovoj izložbi zauzimlje grafika i knjiga. Masserel tu dominira. Ističu se crteži znamenitih kipara Gimnoda i Despiaua, te crteži Lenoirovi. Izložba knjiga je vrlo poučna, te nam je pokazala, da Francuzi imaju knjige opremljene nenadmašivim ukusom, u čemu nadvisuju i njemačku knjigu, koja je danas nenadmašiva, što se tiče savršene tipografske tehnike.

*

Ovih par riječi će nadamo se dobro poslužiti, kao tumačenje ilustrativnog dijela ovoga broja »Lučí«, a moći se da posluži i za orijentaciju u novijim slikarskim smjerovima, jer treba znati, da danas Paris u slikarstvu zauzima vodeće mjesto i da većina naših slikara nosi vidljive tragove francuskog utjecaja.

I. B.

SADRŽAJ. — G. XXV. Broj 8 — 10. Dr. Hijacint Bošković D. P.: Filozofija sv. Augustina. — Gašpar Bujas: Sa preloмljenih grana. — Mate Meštrović: Legenda. — I. B.: Drugi kongres slavenskih katoličkih akademičara u Ljubljani. — Ivo Musić: Na prelomu. — F. J. F.: Zbor franjevačkih bogoslova »Milovan«. — Ivo Petričević: Priča o maloj ptici. — Ivo Lendić: Dva goluba. — Mate Meštrović: Jutrošnje jabuke. — B.: Zbor »Bakula« kroz dva decenija. — Ante Parčina: Umorno popodne. — Srećko Karaman: S večernjih struna. — O. Dr. Dominik Budrović O. P.: Uloga liturgije u djelu našeg posvećenja. — I. B. Sumić: Katolici i socijalni rad. — Pavle Pražetina: U vrtu. — Pavle Pražetina: Kad visoke zvijezde trepte. — Srećko Karaman: Magle. — Ante Meštrović: Večernja.

FEUILLETON: Đački svijet. — Knjige i listovi. — Kazalište i umjetnost.

SLIKE: Projekt za beogradsku katedralu (unutrašnjost). — Projekt za beogradsku katedralu (vanjština). — Piciso: Kompozicija. — Léger: Kompozicija. — Braque: Kompozicija. — Vlaminell: Crkvena ulica. — J. Gočara: Crkva u Praškim Vršovicama. — Jedan od ograđenih projekata beogradske katedrale. — Utrillo: Ulica na Montmartru. — Masserel: Mornar.

KONVIKT BL. KRIZINA

Tvrtkova ulica 5 ZAGREB Tvrtkova ulica 5

Najmodernije uređen: električna rasvjeta, centralno grijanje, u svakoj sobi voda, krasna kapela, elegantna velika dvorana za predavanja i predstave, dvorana za biljar, šah, ping-pong, terasa za sunčanje, tuševi topli i hladni.

Tečna, zdrava i dostatna hrana. Očinski nadzor (poglavari su svećenici-profesori). Umjerena disciplina.

PRIMAJU SE AKADEMIČARI SVIH FAKULTETA.

Cijena: zasebna soba sa potpunom opskrbom (hrana, svijetlo, ogrijev, pranje rublja, liječnička njega) mjesečno Din. 1.200.—; soba za dvojicu i potpuna opskrba kao gore mjesečno Din. 1.100.—.

Pobliže upute daje Uprava Konvikta.